

PHYSICA SPECULATIO ADMODUM

Reuerendi patris Fratris Alphonſi à Vera Cruce Docto-
ris Theologi, & bonarum artium Magistri: Sacri or-
dinis Eremitarum Diui Auguſtini: Primarij præfe-
cti in vniuerſitate Mexicana in noua Hiſpania,
in partibus Indiarum ma-
ris Occani.

*Opus elaboratum ingenti cura, & ſtudio ab authore, limatum, &
terſum, & tandem auctum.*

Cum Indice quaëtionum, ſeu ſpeculationum omnium.

SALMANTICÆ,

Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.

Anno. M. D. LXII.

2 400 50

MADE IN SPAIN

PHYSICA SPECULATIO ADMODUM

Reuerendi patris Fratris Alphonſi à Vera Cruce Doctō-
ris Theologi, & bonarum artium Magistri: Sacri or-
dinis Eremitarum Diui Auguſtini: Primarij præfe-
cti in vniuerſitate Mexicana in noua Hiſpania,
in partibus Indiarum ma-
ris Oceani.

*Opus elaboratum ingenti cura, & ſtudio ab authore, limatum, &
terſum, & tandem auctum.*

Cum Indice quaſtionum, ſeu ſpeculationum omnium.

SALMANTICÆ,

Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.

Anno. M. D. LXII.

Licencia.

DON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iuen, Códex de Flandes, & de Tyrol, &c. Por quanto por parte de vos el Maestro Fray Alonso de la Vera cruz, de la orden de .S. Augustin Cathedratico de prima de la ciudad de Mexico, nos ha sido hecha relación que vos auays compuesto vn libro intitulado el curso de artes, donde se contiene Sumulas, y Logica magna, y Philosophia, y el Tratado de esfera, el qual era obra muy vtil y prouechosa, nos suplicastes os diessimos licencia y facultad para que lo pudiessedes imprimir y vender mandando que por el tiempo que la nuestra merced y voluntad fue se otra ninguna persona le pudiese imprimir ni véder so graues penas o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo por quãto en el dicho libro se hizo la diligẽcia que la premativa por nos agora nueuamẽte hecha dispone fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, y por la presente damos licencia y facultad para que qualquiera impressor de estos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mãdamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin q̄ primero se trayga al nuestro cõsejo juntamẽte con el original que en el nuestro consejo fue visto que va rubricado y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro escriuano de camara de los que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impressiõ esta conforme al original, y se de licẽcia para le poder véder, y tãse el precio en q̄ ouiere de vender cada volumẽ so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha premativa y leyes de nuestros Reynos: y no fagades ende al. Dada en la ciudad de Toledo a veynte y dos dias del mes de Mayo de mil y quinientos y sesenta y vn años.

*El Licenciado El Licenciado El Licenciado El Licenciado. El Licenciado.
Vaca de Castro. Villagomez. Viruiesca. Morillas. Aggeda.*

E yo Domingo de çauala Escriuano de Camara de su Magestad la fize escribir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo.

ARCHIPRAESVLI DIGNISSI

MO APVD VALENTIAM DOMINO

Magistro, Domino Fratri Thomæ à Villanueva, ex ordine Eremitarum Sancti Augustini assumpto, suus Frater Alphonsus à Vera Cruce eiusdem ordinis, felicitatem.

Vm olim antistes ornatissime prouinciæ Castellæ feliciter præses, ad hanc noui orbis prouinciã ordinis. S. P. N. Auguf. quæ ab illa, quam gubernandam acciperas, velut exequo Troiano dimanauit, literas misisti, quibus tuos velut pater admonebas filios, vt in nouo orbe, nouaq; prouincia, & apud nouiter conuersos, noua fierent omnia, atq; tradendarum disciplinarum, instruendorumq; discipulorum noua esset ratio. Siquidem, Archiepiscopo obseruandissime, periculũ feceras, quantũ sine fructu in illis caudatis syllogismis formandis infudatur. Quippe qui Compluti publicus professor sic argutias penetrasti oēs, vt meritò inter oēs habitus fueris vnicus. Atque cum ad portum religionis tanq̄ ad asylum tutissimũ cõfugisti, a tergo ista relinquens, equus arbiter, & iudex effectus, mediũ (quod tenent beati) amplectendũ præcepisti. Quãobrem resolutionẽ in Sũmulis, & Dialectica edidimus, superflua ressecantes, & breui tẽporis curriculo necessaria tradentes. Quãtus fuerit profectus, q̄ que salubre consiliũ tuum Pater amplissime, exploratissimũ habent oēs. Viresq; resumens in Physica disciplina, idem quod in Dialectica præstare visum est. Quapropter hanc Physicã Speculationẽ succintẽ sic emisimus, vt quæ necessaria desiderãda nõ sint. Sed cũ hæc alicui dedicare in animo esset, tu inter mortales oēs occurristi primus, cui iure optimo hoc nostrũ opus, quale est, sit nũcupandũ: vt tua virga censoria corrigas, & emedes. Quis melius de Physica Speculatione, q̄ ille qui inter grauissimos Philosophos cõsummatissimus est declaratus? Nã sicut inter Cõcionatores tui tẽporis apicẽ es adeptus, & inter Theologos profundissimus prædicaris, & inter religiosos religiosissimus, sic in discernendis, & dijudicandis aliorũ scriptis cũ oĩbus certas: q̄ meritisimẽ ab Archipræsule Hispalẽsi, causarũ fidei supremo censori Manrico, cum esses Burgis prior in nostro cõuentu, examinandorũ librorũ omniũ cura tibi cõmissa sit: vt ille probatus, quẽ tu probasses, atq; ille reprobus, quẽ tu reprobares, haberes. Recipe ergo grato animo, & illa tua cãdidissima, angelicãq; modestia hoc p̄ exile munus, nõ ad donũ, sed ad animũ respiciens. Quod si tibi aruissimẽ intellẽxero, calcar appositum certò scias: vt ad altiora (diuino aspirãte numine) sit adnitendũ. Vale nostri ordinis nõ vulgare ornamentũ.

ADMODVM REVERENDO

PATRI FRATRI ALPHONSO A VERA
Cruce in artibus magistro, in sacra Theologia Doctōri, &
in alma vniuersitate Mexiconensi, Primario cathedratico,
Raphael de Ceruanes in artibus magister, & in sacra
Theologia Doctōr, ac Ecclesiæ Metropolitanæ Me-
xiconensis Thesaurarius.

S. P. D.

SI cursum vitæ huius in qua mortales sic sui obliuiscuntur: vt bona, quæ verè bona sunt, abijciant, ex alta mentis acie contēplari liceat, variè certè nobis acutissime Doctōr, harum rerum humanarum volubilitates, controuersiaq; semper agitantur, quas fugere, aut euadere, pauci, quos æquus amauit Iuppiter potnere. Sic. natura in hanc lucem, ac lege vinētos nos protulit: vt innumera, terribiliaq; damna patiamur. Quapropter omnibus viribus, totoq; conatu nos obnui necesse est: vt hanc infelicem humanæ sortis legem melius, & maiori cum tranquillitate, atque quiete pergamus ne nos procellæ tempestatum demergant, nec permittant ad optatum portum, quæ gloria nostra est, felici nauigio nos transfretari. At si diligenter indagamus, nullum alium potius nauigij genus ad hoc instabile pelagus transfretandum adinueniri potest, quàm literarum, scientiæ, ac sapientiæ immortalis, immarcescibilisq; thesaurus, qui hominem quasi è terreno pondere denudatum, ad cælestia docet transcendere loca, naturæq; abdita præscrutari, atque ineffabilia de diuinis archanis attingere mysteria: vt iam hic homo diuina Philosophia illustratus, supra humanæ conditionis naturam positus credatur. Quod tibi Doctōr acutissime ni fallor, & scio quod non fallor, proprio Marte, diuinoq; adiutorio datum est, qui in literis, veraq; sapientia per multa temporum curricula insudasti: tum intra te ipsum meditando: tum alios indefessa lectione docendo, siue priuatim in tuo cœnobio, sed & publicè in nostra præclara Mexiconensi vniuersitate cathedram primam Sancti Thomæ cum doctrina sana, & catholica regendo. Ex quibus lectis, ac perlectis, multas eorum distasti resolutiones, non solum quæ ad Theologiam Architectonicam scientiam pertinent, sed etiam nunc quæ ad Philosophiam naturalem necessaria sunt, in quibus ita clarè, lucidè, & resolutè te habuisti, vt merito opus physicum, clarum, lucidum, ac resolutissimum inter alia habeatur. Quod legi, & perlegi, dignumq; vt ab omnibus legatur indicauit. Latere ergo vniuersitas nostra Mexiconensis, quæ tantum meruisti habere doctorem. Vale mi Doctōr, decus, & lumen Academiæ nostræ.

INDEX SPECVLATIONVM

omnium quæ in hoc opere
continentur.

¶ *Lib. primus Physicorum secatur in .17. speculationes.
Quarum prima.*

VTRVM de re naturali sit scientia. pagin. 3.
VTRVM corpus mobile sit subiectū philosophiæ naturalis. pag. 4.
VTRVM hæc scientia naturalis sit homini necessaria. pagina. 6.
VTRVM hæc scientia naturalis sit practica, an speculatiua. pag. 10.
VTRVM in hac scientia naturali sit progressus ab vniuersalioribus, ad minus vniuersalia. pa. 11.
VTRVM totum sit idem quod suæ partes. pa. 15.
De principijs rerum naturalium. Quot sunt. pagina. 18.
VTRVM materia sit pura potentia. An sit res naturalis. pagina. 23.
VTRVM materia de se habeat aliquem actum. pagina. 27.
VTRVM materia sit ingenerabilis, & incorruptibilis. pagina. 29.
VTRVM materia sit cognoscibilis per analogiam. pagina. 32.
VTRVM creatura possit per diuinam potentiam create. pagina. 34.
VTRVM forma educatur de potentia materiæ. pagina. 36.
VTRVM generatio terminetur ad formam. pa. 40.
VTRVM priuatio sit quid distinctum à materia & forma. pagina. 41.
VTRVM res naturales terminentur per maximum. pagina. 43.
Quid sit sentendum de minimo naturali. pa. 46.
¶ *Lib. 2. Physicorum amplectitur. 8. speculationes. Quarum prima.*
VTRVM natura rectè ab Aristote. sit definita. pag. 49.
VTRVM forma sit principium actionis. pagina. 54.
VTRVM solum sint. 4. genera causarum. pag. 57.

VTRVM Idææ sint etiam causæ. pagina. 62.
VTRVM fortuna, casus, & fatum sint causæ. pagina. 65.
VTRVM natura agat propter finem. 69.
VTRVM forma artis à naturali forma distet. pagina. 71.
VTRVM sit discrimen inter scientiam physicam & Mathematicam. pag. 73.

¶ *Lib. 3. Physicorum continet. 3. speculationes.
Quarum prima.*

VTRVM motus distinguatur à mobili, & à forma ad quam est motus. pag. 76.
VTRVM possit dari actu infinitum. pag. 82.
VTRVM per diu. poten. possit dari actu infinitum. pag. 86.

¶ *Lib. 4. Physicorum diuiditur in. 4. speculationes. Quarum princeps.*

VTRVM locus sit superficies. pag. 90.
VTRVM omne ens habeat suum locum naturalem. pag. 94.
VTRVM vacuum sit dabile. pagin. 98.
VTRVM tempus sit aliquid reale. pag. 101.

¶ *Lib. 5. Physicorum. 5. sibi speculationes sumit. Quarum prima.*

VTRVM sint solum tres species motus. pagina. 107.
VTRVM tantummodo ad tria prædicamenta sit per se motus. pag. 110.
VTRVM formæ substantiales successiuè acquirantur. pag. 111.
VTRVM ad unitatem motus requirantur mobilis, termini, & temporis unitas. pag. 114.
VTRVM contrarietas in motu attendatur penes terminos contrarios. pagina. 117.

¶ *Lib. 6.*

Speculationum.

¶ *Lib. 6. Physicorum. 4. absoluitur speculationibus. Quarum prima.*

V Trum continuum constet ex indiuisibilibus. pag. 120.
 Vtrum nunc temporis sit indiuisibile. pag. 123.
 Vtrum in motu detur primum esse eius, & vltimum. pag. 125.
 Vtrum indiuisibile possit moueri. pag. 127.

¶ *Lib. 7. Physic. 5. Speculationibus roboratur. Quarum prima.*

V Trum sit necessarium quod mouens, & motum sint simul. pag. 129.
 Vtrum quilibet motus cuiuslibet motui possit comparari. pag. 132.
 Vtrum omnis quantitas omni quantitati sit comparabilis. pag. 134.
 De velocitate motus ex parte spatij. pag. 139.
 De velocitate motus ex parte causae. pag. 141.

¶ *Lib. 8. Physicorum quinque speculationibus gloriatur. Quarum prima.*

V Trum sit articulus fidei mundum fuisse in tempore, & non ab aeterno. pag. 144.
 Vtrum mundus potuit esse ab aeterno. pagina. 147.
 Vtru omne quod mouetur ab alio moueatur. pag. 148.
 Vtrum primum motor sit immobilis, & vnus. pagina. 151.
 Vtrum primum motor sit infinitae durationis. pagina. 153.

¶ *Vnicus liber de Caelo. 7. speculationibus clauditur. Quarum prima.*

V TRUM vnuerfum sit perfectum. pagina. 155.
 Vtrum caelum sit corpus simplex: an compositum ex materia & forma. pag. 158.
 Vtrum vnus corporis simplicis sit tantum vnus simplex motus. pag. 160.
 Vtrum omnia corpora simplicia sint spherica. pag. 163.
 De climatibus. pagin. 165.
 Vtrum omnis terra sit habitabilis. pag. 167.
 Vtru Paradisus terrestris sit in oriente. pa. 169.

¶ *Primus lib. de generatione, & corruptione. 10. speculationibus clauditur. Quarum prima.*

V Trum generatio, & corruptio sit possibilis per naturam. pag. 174.
 Vtrum vnus indiuiduum sine sui mutatione possit transire in indiuiduum alterius speciei. pag. 176.
 Vtrum generatio vnus sit corruptio alterius. pag. 178.
 Vtrum in corruptione substantiae fiat resolutio omnium formarum vsque ad materiam primam. pag. 180.
 Vtrum augmentatio sit generatio. pag. 183.
 Vtrum in augmentatio perfecta qualibet pars aucti augeatur. pag. 185.
 Vtrum rarefactio sit augmentatio. pag. 188.
 Vtrum omne agens in agendo reparatur. pagina. 191.
 Vtrum mixtio sit possibilis. pag. 194.
 Vtrum elementa maneat in mixto formaliter. pag. 147.

¶ *Secundus lib. de generatione perfectitur. 8. speculationibus. Quarum prima.*

V Trum sint quatuor qualitates primae. pagina. 201.
 Vtrum solum sint quatuor elementa. pagina. 203.
 Vtrum in elementis habentibus symbolum sit facilius transitus. pag. 205.
 Vtrum quodlibet mixtum componatur ex 4. simplicibus. pag. 206.
 Vtrum qualitates actiuae sint principalia principia actiua mixti. pag. 208.
 Vtrum detur mixtum temperatum. pag. 210.
 Vtrum omne ens habeat determinatam periodum suae durationis. pag. 212.
 Vtrum homo in statu innocentiae possit perpetuari. pag. 214.

¶ *Primus lib. Meteororum. 8. speculationibus gloriatur. Quarum 1.*

V Trum caelum, & astra influant in istis inferioribus. pag. 218.
 Vtrum elementum terrae sit minus quam alia elementa. pag. 221.
 Vtrum elementum aeris diuidatur in tres regiones. pag. 223.

Index Speculationum.

giones. pagina. 223.
 Vtrum detur actio per antipetitasim. pa. 227.
 Vtrum vapor, & exhalatio sit materia omnium Meteorologicarum impressionum. pagina. 229.

V Trum verè mixta imperfecta generentur in aere. pagin. 232.
 Vtru cometa sit de natura caelestis, & sit praenosticum futurorum: puta, mortis principum, &c. pagin. 236.
 Vtrum aquae fluuiales, & fontium generentur in concauitatibus terrae. pag. 238.

¶ *Secundus lib. Meteor. 4. speculationibus concluditur. Quarum prima.*

V Trum fluxus, & refluxus maris sit naturalis, an violentus. pag. 241.
 Vtrum ventus sit exhalatio, an aer commotus. pagina. 244.
 Vtrum Typhon, & Ecnephas ex exhalatione fiant. pag. 247.
 Vtrum fulmen sit ignis de nube descēdens. pagina. 248.

¶ *Tertius liber Meteororum. 4. sibi vè dicat speculationes. Quarum prima.*

V Trum Halo per refractionem radiorum contingat. pagina. 251.
 Vtrum Iris sit realiter aliquid in nube impressum. pag. 253.
 Vtrum virgae, & parahelij fiant ex radiorum refractione: sicut Halo, & Iris. pag. 256.
 Vtru metalla fiant, & per naturam generentur. pagina. 257.

¶ *Primus lib. de Anima. 5. speculationibus comprehenditur. Quarum princeps.*

V Trum tractare de Anima sit Physici, an Metaphysici. pag. 262.
 Vtrum bona sit anima definitio assignata ab Aristo. pagina. 264.
 Vtrum sint quinque genera potentiarum animae. pagina. 266.

Vtrum conuenienter ponantur partes animae vegetatiuae. pag. 269.
 Vtrum accidens ducat in cognitionem substantiae. pagina. 271.

¶ *Secundus liber de anima. 8. speculationibus constat. Quarum prima.*

V Trum solum sint ponendi quinque sensus in anima sensitua. pag. 275.
 De fascinatoribus, saluatoribus, & de illis qui vulgo dicuntur zahoris. pag. 288.
 Vtrum conuenienter distinguantur sensus interiores. pag. 289.
 Vtrum anima sit tota in qualibet parte animati. pag. 293.
 Vtrum potentiae animae distent ab anima. pagina. 295.
 Vtrum praeter potentias interiores, & exteriores sit assignanda alia, quae sit appetitus. pagina. 297.
 Vtru sint ponendae passiones in anima. pa. 301.
 Vtrum sensus possit decipi circa sensibile proprium. pag. 307.

¶ *Tertius liber de Anima. 11. consummatur speculatione. Quarum prima.*

V Trum in homine solum sit anima intellectiua, vel simul cum ea sit sensitua, & vegetatiua. pag. 310.
 Vtrum potentiae animae sint in anima sicut in subiecto. pagina. 314.
 Vtru intellectus potentia sit passiva. pag. 316.
 Vtru sit ponendus intellectus agens. pa. 317.
 Vtru memoria sit ponenda potentia distincta ab ipso intellectu, vel an sit idem quod intellectus. pagina. 322.
 Vtru ratio sit alia potentia ab intellectu. pa. 325.
 Vtrum voluntas sit alia potentia distincta ab intellectu, & praestantior eo. pa. 328.
 Vtrum anima sit immortalis. pag. 331.
 Vtru lib. arbitriū sit idē quod voluntas. pa. 334.
 Vtrum intellectus noster res materiales, & corporeas intelligat abstrahendo à phantasia sibus. pag. 336.
 De cognitionis modo animae separate. pa. 344.

FINIS INDICIS SPECULATIONVM.

*Co
m de Riuero M. P.*

PHYSICA SPECVLATIO

ADMODVM REVERENDI PATRIS FRATRIS
Alphonſi à Vera cruce, Sacri ordinis Eremitarum D. Augu-
ſtini: bonarum artium, ac Sacræ Theologiæ Magiſtri:
& cathedræ primariæ moderatoris in inclyta,
ac fideliffima Mexicana ciuitate in par-
tibus Indiarum maris Oceani

PROLOGVS.

EMORES pmiſi, ne fidei fractores in-
ueniamur: hanc Phyſicam ſpeculationé
in publicú ire decreuimus. Siquidé cum
illá tam in ſummulis (quas vocát) quàm
in Dialectica ederemus reſolutioné: mé-
te conceperam, ſi labores illi vtiles, &
doctis placerent: id etiam in Phyſica cõ-
plere. At quia ſpes mea non ad irritum
cecidit, & rectè ſentiéntibus, iudicij q; per-
ſpicuis, & ſapientibus id gratum fuiſſe in-
telligens: ſucciffuis horis, & quátum ab alijs grauioribus, ſerioſiſq;
ſuffurari datum eſt, ab inſtituto non recedentes: hanc naturalium re-
rum conſiderationem in vnum congeſimus, operæ pretiú exiſtiman-
tes, cõpendioſam perueniendi ad arcem viá abſoluere, adducédo me-
liora, quæ à maioribus ſunt tradita (velut apum habet natura) flo-
res diuerſos ſeligendo, dulcia conficere, & aliqua noua adducendo,
ab illis nõ excogitata, neq; inuenta: inuentione enim creſcunt ſcien-
tiæ. Siquidem inter fragrantiffimos, ſimulatq; omni pretio digniſsi-
mos Phyſicæ diſciplinæ fructus: ſpinarú immixta congeries eſt quæ-
ſtionum, argumentorumq; colluuiés: vt ipſam ſpecioſam rei natura
lis ſcientiam tâquam denigrauerint, turpemq;, & exoſam effecerint.
Garrula illa ſophiſtica, & fucata traditio tantum ſe ſe inſinuauit, &
terminos conſtitutos tranſgreſſa eſt: vt quæ ancillari debuerat, anti-
ſtetur. Quis. n. non ex animo doleat, quanta iactura tēporis (quo ni-
hil pretioſius) adoleſcentumq; olei, & operis amiſſio ſit in tractâdis,
quæ de maximo, & minimo naturali multiplicantur argumentis, in
illis voluendis, quæ à Calculatore diffuſè valde tractâtur, atq; de mo-
tuum, & mobilium proportione, & ad inuicem comparatione ſo-
phyſticè proponuntur, Atq; (vt vnico verbo multa dicam) quæ de

A triplici

Prologus.

triplici motu ab Aluaro Thoma sunt excogitata? Hoc vnum verè tales asserere posse affirmo: Per totã noctem laborentes nihil cepimus. ¶ Libuit ergo in hac nostra Speculatione, quæ videtur utilis, atque necessaria, sic adducere quæstiones quæ ad declarandam mentè Aristot. conducunt: vt exercitio detur locus, & legentes in breui non pœnitendum reportent fructum. Medullam totius philosophiæ tradidit nobis deuotè, simul & doctè Titelmanus Minorita, grauis author: fecerunt id & alij non contemnendi authores. Verùm quidam sic breuitati studuerunt, vt nec meminerint exercitij, quòd tyrones plurimum adiuuat: alij verò sic fimbrias dilatant, vt velle videantur consumere tenera ingenia, & tempus omne. Nos igitur ab extremis deuiaudo, medium tenere sumus conati. An voti compotes, alij iudices sunt. Ferè in omnibus libris ordinem Aristot. principis philosophorum sequuti, mentemq; eius quantum pro nostri ingenij tenuitate permillum fuit, ob oculos proposuimus. Circa tamen libros de cælo quia multa difficilia, atque non tam fructuose ab eo tradita, solum vnum librum apposuimus. Cætera alia, quæ ad astrorum peritiam, & omnia quæ ab aliquibus sunt excogitata, & ficta circa iudiciariam Astrologiã, in proprio tractatu sunt consideranda. Est enim in animo (si dominus dederit) superstitionem omnem à fidelium mentibus tollere, & veritatem tam Physicè, quàm Theologicè loquentes manifestare in nostris Resolutionibus. E consultò tandem missum fecimus textum Aristot. tum vt prolixitatem fugeremus: tum etiam, quia in speculationibus non recedemus à sensu, & textu Aristotelico, adducendo necessaria aliquando in conclusionibus: modò id notabilibus: & tandem in argumentorum solutionibus. Quòd si fuerit factū satis omnibus, & arriserint istæ Speculationes, & cõduxerint,

vt desideramus, et si textum cum elucidatione expertum fuerit, parati sumus (modò simus moniti,) id explere, & votis omnium satisfacere: nam recognosco debitum, quo omnibus debitores sumus, te
Iste Diuo Paulo.

PRIMA

Prima speculatio proœmialis.

PRIMA SPECVLATIO proœmialis libri primi Physico- rum, An de re naturali sit scientia.

Argum. 1. **Aristo. 1.** **Poste.** **Argum. 2.** **Argum. 3.** **Aristo. 1.** **Poste. 66.** **82.** **Aristo. 1.** **Poste. 19.** **Aristo. 3.** **In contr. 4.** **Met. 1.** **Nota. 1.** **Naturale di- citur mul- tis modis.** **Aristo. 2.** **Physi. co. 4.** **2.** **3.** **4.** **5.** **S. Tho. p. p.** **q. 9. a. 2.** **S. Tho. 3. p.** **q. 2. a. 1. 2.** **Nota. 2.**

Rimò queritur, vtrū de re naturali sit scientia. Et videtur qd nō. Nullū singulare est scibile: sed oīs res naturalis est singularis: ergo nullas res naturalis est scibilis. Et sic illi nō erit sciētia.

¶ **Secundò.** Nullū intelligibile est scibile: sed oēs ens naturalis est intelligibile: ergo nullum tale erit scibile. Et sic illius nō poterit esse sciētia. Maior patet, cum id cuius est scientia, oportet intelligatur. Minor pbari pōt: qā omne tale est scibile, & nullū scibile est intelligibile: quia sic, aliquis sensus esset intellectus, vel aliqua sensatio intellectio, quod esse non potest.

¶ **Tertiò.** Scientia nō nisi de necessarijs, & incorruptilibus est, vt ex Arist. constat: sed nullū naturale ens est necessariū, nec; incorruptibile: quia omne tale ex materia, & forma cōpositū est, qd in se habet vnde corrūpi possint, vt docet Arist. sequitur ergo scientiam de re naturali non esse.

¶ **In contrariū est,** quia de illo habetur scientia, de quo demonstrat p̄pria passio: sed de re naturali probatur, vt quòd sit corruptibilis: quia ex contrarijs cōposita, vel quòd homo sit risibilis: quia est rationalis.

¶ **Pro solutione oportet notare,** qd naturale dicitur multipliciter. Primo modo capis p̄ substantia cōposita ex materia, & forma: sicut hō, lapis, lignum, &c. Et isto mō capit ab Aristot. 2. Physi. cū dicit. Naturale est, qd habet materiã, & formã.

¶ **Secundò mō naturale capis p̄ dispositione cōueniente alicui.** Sic dicit, qd calor igni est naturalis, & risibilitas homini. Tertiò modo capitur, vt distinguit cōtra supernaturale. Et sic oēs quod ab agente naturali est, naturale erit. Et itē, qd nō est miraculosum naturale est. Quarto mō capitur p̄t distinguit cōtra liberū: sicut grauis descendit deorsum, & leuis rursus. Et isto mō, qd ab homine liberè cōtingit, quauis secūdum rationē rectã naturale non erit. Quòd si quintum modū vis addere, erit naturale, qd motui, & trãsmutationi subiectū est. Vnde oīs res quæ creata est, naturalis dicit. Nā nulla est, quæ nō sit subiecta, etiam si ex materia, & forma nō sit cōposita.

¶ **Sexto modo id dicitur naturale,** quod alicui à natiuitate conuenit.

¶ **Secundò est notandum,** qd scientia multipliciter sumitur. Primò p̄ cuiuslibet veri notitia, quo

modo sumit Liconiēnsis, quando. 1. Poste. dicit. Liconiēnsis Scire, est credere firmiter sine hēitatione, cum hoc ita sit ex parte rei. Secundò. Scientia sumi pro notitia cuiuscūq; veri necessarij. Et sic dis sumitur prima principia, & præmissæ in demonstratiōe sciētia. sciuntur. Quo sensu ait Aristot. 1. Poste. Præmissas magis scimus, quã cōclusiones. Tertiò sumitur scientia, p̄ notitia alicuius necessarij, habita p̄ de demonstratiōe: & sic sciuntur cōclusiones, quæ habent p̄ demonstratiōe, siue sit, p̄pter qd, siue quæ. Quarto propriissimè capit p̄ notitia habita per demonstratiōem propter quid. Et sic loquitur 1. Poste. & 1. Physic.

¶ **Prima conclusio.** Capiendo rē naturālē p̄ cōposito ex materia & forma, nō solum habet sciētia generaliter, & cōmunissimè, sed p̄priè. Probatur. De homine (qui ex materia, & forma cōpositus est) nō solum habet notitia qd sit, sed habetur qd sit admiratiuus, qd sit disciplinabilis, qd est habere propriè sciētia. Patet. Tūc habet p̄priè, qñ in demonstratiōe propter qd propria passio de subiecto cōcludit: sed sic est de homine: vt si quis sic argumentet. Omne aīal rōnale est admiratiuū: sed hō est aīal rōnale: ergo admiratiuus erit. Et si de hōe probet esse cōpositū ex materia & forma, vel ex cōtrarijs, quia omne quod corrūpi ex materia & forma cōpositum est: sed homo corrūpitur: ergo ex materia & forma cōpositus est.

¶ **Secunda conclusio.** Capiendo naturālē secūdo mō, de re naturali habet sciētia p̄priè. Patet: Ratio: quia demonstrat calorē igni, & frigiditatē aquæ naturaliter cōuenire, & homini risibilitatē: vt patet ex prima conclusiōe.

¶ **Tertia conclusio.** De oī re naturali, tertio mō capiēdo, qd nō est miraculosā, scientia haberi pōt p̄priè, sicut & de naturali, quod distinguit cōtra liberū. Patet. De oī creatura haberi pōt sciētia: & de omni tali qd cōpetat ei secūdum naturam: vt de graui qd descendat, sicut de leui qd ascēdat, p̄bat, & demonstrat, vt constat: sequitur ergo quòd scientia potest haberi.

¶ **Quarta conclusio.** De re naturali quæ est, quia à natiuitate est, scientia largè haberi pōt: vt qd homo cum duobus pedibus nascatur, & cū duobus brachijs, &c. quia scientia largè sumpta, notitia est alicuius veri: sed talis notitia de tali re naturali haberi pōt, vt constat: sequitur ergo qd de tali re naturali pōt esse scientia.

¶ **Ad primū,** negamus singulare nō esse scibile, nam sicut est intelligibile, erit scibile. Et qd sit intelligibile patet, tam in intellectu speculatiuo, quàm in practico. Et quia est iudiciū singulare, & intellectus habet notitiam Sortis, syllogizatur circa ipsum, & concludit isto modo. Omne animal

animal ronale rifibile est : So rtes est aial ronale; ergo rifibilis erit. Et in pratico . Ois fornicatio est fugienda; hac est fornicatio: ergo hac est fugienda. Illius minoris in singulari oportet fit no-

S. Tho. p. p. q. 86. ar. 1. Et in. 4. di. 5. o. q. 1. ar. 3. et de ueri. q. 5. ar. 6. et q. 10. ar. 5. Et. 3. de anima lect. 8

Aristo. 3. de aia. r. co. 39.

Aristot. 1. Phy. t. 49. Infr. 3. de anima Spe. cula. 4. 10. conclu. 4. Ad. 2.

Aristo. 3. De anima. tex. co. 39.

Arist. 3. de anima. S. Tho. p. p. q. 59. ar. 4. Et. 77. art. 3. q. de anima. arti. 13.

Aristot. 3. de anima. S. Tho. p. p. q. 77. art. 5. Nota.

Ad. 3. Aristot. 1. P. ofte. tex. 9.

cludere. Ecce quomodo singulari intelligitur, & sic potest sciri. Et ad Arist. dicimus, cum intelligere dicitur non intelligi singulare, & de per se, & sic neque sciri, cum species intelligibilis, quae abstrahitur a phantasmate, denudat ab hic, & nunc: & sic ab omni ratione singulari, qua mediante, in intellectu scientia est: sed tamen quia in illa vniuersali sic abstracta virtute continetur singulare, & cognoscitur similiter. Et etiam ob aliud, quia necesse est intelligentem phantasmata speculari: & posita specie ad phantasma, oportet sit conuersio, quod singulare est, & alicuius singularis. Sequitur quod singulare possit intelligi, & illius haberi possit scientia: at non dicitur per propria specie intelligibile singulare: quia haec non datur. Et in hoc sensu Arist. dicit: vniuersale secundum rationem non est notum, & singulare secundum sensum. De quibus infra in tertio de anima, vbi etiam probabile apparebit posse cognosci etiam singulare per propriam speciem.

Ad secundum, concedimus maiorem, negat tamen minorem: imo omne ens naturale est intelligibile, vbi dicitur esse, & non solum in vniuersali, sed etiam in particulari. Neque obstat quod sit sensibile: imo adiuuat, cum pro isto statu nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Neque sequitur quod sensus sit intellectus: neque sensatio sit intellectio. Non sequitur (inquam) quia sunt diuersae potentiae, quae diueras sensum penes sua obiecta formalia distincta. Et licet sensibile possit intelligi, non tamen eadem ratione obiectum est sensus, & intellectus: quia erit sensibile secundum quod in se habet aliqualem rationem formalem illius sensus, quo sentitur: & si intelligitur, erit in quantum illius est species intelligibilis abstracta a phantasmate: & sic non sub eadem ratione aliquod sentitur, et intelligitur: unde sensus non est intellectus, neque sensatio est intellectio, cum vna sit operatio virtutis corporae, & alia sit a corpore aliena. Et ratio superioris, & inferioris: vt si quis dicat. Album est coloratum: ergo albedo est color: sed non valet: albu est frigidu: ergo albedo est frigiditas. Sic in proposito: cum sensibile, & intelligibile non se habeant vt superius, & inferius, non valet consequentia: nam licet intelligibile sit communis, quod sensibile, non tamen est superius: quia non essentialiter praedicatur de eo.

Ad tertium, concedimus ita esse, vt probatur. Non esse propriam scientiam, nisi de perpetuis, & aeternis: & sic si de corruptibilibus (vt sunt res naturales) dicitur scientia non esse de ipsis in quantum corrupti-

bilia, & possibilia sunt non esse, sed in quantum habent aliquid aeternu, quale in quolibet tali corruptibili inueniri potest: vt est hominē esse rationale: aqua esse frigidā: igne esse calidū: omnē rem corruptibilem ex materia & forma componi. Omnia ista sunt perpetua, & necessaria: quare ista propositio est perpetua veritatis. Ignis est calidus. In quo sensu dicitur, essentias reru perpetuas esse. D. August.

SECUNDA SPECVLATIO procemialis. Vtrum corpus mobile sit subiectu rei naturalis.

Robatur quod non. Natura est subiectu adaequatū scientiae naturalis: ergo non ens mobile. Patet consequentia: quia duo subiecta adaequata vniuersae scientiae non dantur. Probatur antea dicitur: quia illud est subiectu adaequatū scientiae naturalis, quod est principiu operationū naturalium: sed natura est huiusmodi, vt patet ex Aristot. in isto primo Physicorum: sequitur ergo quod natura ipsa est subiectum.

Secundo. Si corpus mobile esset subiectu huius scientiae, sequeretur quod corpus esset subiectu huius scientiae: sed corpus non est subiectu scientiae: ergo neque corpus mobile. Probatur sequela: quia corpus omne mobile est: & sic si corpus mobile subiectu est, & corpus subiectu erit. Quod oē corpus sit mobile, patet ex Arist. 6. Physicorum. Sed quod corpus non sit subiectu huius scientiae, constat: quia sic Astrologia esset philosophia naturalis, & multae aliae scientiae distinctae ab ista, quae de corpore considerant: sequitur ergo, quod subiectum huius non est corpus mobile.

Tertio. Nulla scientia suū subiectu probat, sed praesupponit illud, de quo proprias passionem demonstrat: sed haec scientia inuestigat naturam, & conditionem corporis mobilis: vt patet in libris de caelo, & mundo: sequitur ergo non esse subiectum huius corpus mobile. In contrarium tamen est. Illud est subiectu alicuius scientiae, quod principaliter considerat in scientia, & ad quod omnia alia reducuntur, & sub cuius ratione omnia considerantur: sed ens mobile est huiusmodi: quia omnia quae considerantur in physica scientia de mobili entu sunt secundum aliqualem considerationem motus: & est Aristot. 6. Metaphysicæ, tex. 10. & 11. lib. cap. 3.

Pro solutione questionis notandum, quod subiectu capit multis modis. Est quod subiectu primū, quod omni transmutationi subiicitur, vel praesupponitur: Et sic materia subiectu est forma: quia in generatione

Nota. 1. Subiectum multis modis sumitur

Aristot. p. phy. tex. 61. In. 2. de aia. tex. 64. Et. 66. Aristot. praedicamento. rum. 6. 3.

S. Tho. p. p. q. 1. ar. 3.

Notand. 2. Aristot. 1. Phys. tex. 52.

Argumē. 2. Aristot. 6. Phys. tex. 32.

Aristot. 6. Phys. tex. 32.

Argumē. 3. Aristot. 1. Topic. tex. 2. Et. 1. P. ste. tex. 23.

Aristot. 1. de Celo. it. 1.

Aristot. 1. de Celo. it. 1.

Nota. 1. Subiectum multis modis sumitur

neratione praesupponitur, & ens naturale subiectu erit alterationis, augmentationis, &c. Et tande cuiuslibet accidentis subiectu dicitur. Sic Arist. 1. phys. q. Secundo modo subiectu sumitur pro obiecto, quod vitaliter potest immutari: sic Arist. in. 2. de anima dicit, colore esse subiectu visionis.

Tertio modo subiectum dicitur propositionis: in quo sensu in predicamentis loquitur Arist. quando dicit. Quandoque alteru de altero predicatur vt de subiecto, &c. Et primo priorum similiter. Subiectum est, de quo aliquid dicitur.

Quarto modo subiectu sumitur pro subiecto attributionis: sicut quando dicimus, lineam esse subiectum Geometriae: quia omnia quae in Geometria considerantur, ad lineam reducuntur. Et in Theologia, Deus erit subiectu attributionis: quia quae ibi considerantur, vel de Deo sunt, vel reductio nem habent ad ipsum. Et de isto subiecto est in praesentiarum questio: vtrum corpus mobile sit subiectum Philosophiae naturalis.

Secundo notandum est, quod tota ipsa Philosophia naturalis in octo partes diuidi solet, iuxta aliam, & aliam rationem motus considerati in tali re naturali: Nam si corpus naturale consideretur solum vt mobile est, non ex aliquo speciali motu: sic prima pars est, quae de physico auditu est, quae per octo libros Physicorum patens est.

Consideratur secundum corpus naturale, vt mobile est secundum locu, vel circa locum: & sic est secunda pars, quae in libris de caelo, & mundo: quae per quatuor libros distenditur.

Tertio, se se offert consideratio de corpore, vt mobile est ad formam: & sic tertia pars sequitur, quae de generatione, & corruptione per duos libros tractat: & quomodo motus non solum sit ad formam substantialem, quae est per generationem, sed etiam ad accidentalem, quod contingit in alteratione, vel augmentatione: quae propter ibi tractatur de alteratione, & augmentatione.

Quarto. Corpus consideratur, non vt perfectu est, sed imperfectu, quale est ros, pruina, & cetera alia meteorologica: de quibus in quarta parte, quae meteororum est, per libros tres.

Quinto. Sequitur consideratio corporis, mixti quidem, sed inanimati: vt est plumbu, argentu, & aurum: & ad hanc spectat tractatus mineralium, de quo Aristot. in quarto meteororum.

Sexto. Corpus consideratur vt animatum est: & sic est sexta pars: quae de anima est: vbi per tres libros Philosophus disputat.

Septimo. Consideratur corpus, animatu quidem, sed solum vt habet operationes animae vegetatiuae: quae sunt augmentatio, & nutritio: & sic est septima pars, quae de vegetabilibus, & plantis intitulatur.

Octauo, & vltimo consideratur corpus animatum anima sensitiua, & vt tales habet operationes, quae sunt videre, audire, reminisci: & sic est vltima pars, quae paruorum naturalium dicitur: vbi de somno, & vigilia: memoria, & reminiscencia agitur.

De ista quaestione variae sunt Philosophorum opiniones. Quidam enim dicunt, quod corpus naturale sit subiectu. Alii, quod substantia finita. Alii, quod ens mobile. Nos tamen per conclusiones respondentes dicimus.

Prima conclusio. Corpus mobile non videtur esse subiectu huius scientiae. Probatur. Illud est subiectu adaequatū scientiae, ad quod omnia reducuntur, quae in scientia tractantur, & omnia participant de ratione subiecti: sed in scientia est consideratio de anima, quae non est corpus mobile, neque ad id reduci potest: sequitur ergo quod non est subiectu adaequatū.

Secunda conclusio. Corpus naturale non videtur esse subiectu adaequatū huius scientiae. Probatur propter rationem supra dictam: quia ad hanc scientiam Philosophiam spectat de anima consideratio, quae tamen corpus naturale non est. Haec propositio est contra Paulum Veneticum, qui allegat Auicennam pro se.

Tertia conclusio. Subiectu adaequatū philosophiae naturalis est ens mobile. Probatur. Illud est subiectum adaequatū scientiae, quod est communissimu in illa scientia, & omnia considerata in ea reducuntur ad illud: sed ens mobile est huiusmodi: ergo erit subiectu adaequatū. Patet, discurrendo per oēs octo partes numeratas, quae faciunt hanc scientiam totalem: vbi de corpore mobili, & de mobili secundum locu, & de mobili ad formam, & de mixtis in perfectis, & de viuētibus. Omnia ista sic in partibus scientiae considerata reducuntur, & ordines attributionis habent ad ens mobile: quia ipsa consideratio de anima ad ens mobile reducitur. Nam licet non sit corpus, ipsa tamen ens est, & mobile, quando quidem mouetur per suas quas habet sibi proprias operationes, & ad motum corporis, cuius est forma: sequitur ergo hoc esse subiectum adaequatū.

Secundo. Illud est subiectum adaequatū scientiae, de quo demonstrantur propriae passionem in tali scientia: sed ens mobile est huiusmodi: nam in scientia naturali de ente mobili propriae passionem probantur ex discursu totius scientiae: sequitur ergo hoc esse subiectu adaequatū, & quod ad hoc tanquam ad vniuersale subiecta particularia partium huius scientiae reducuntur: nam quod est corpus mobile, est etiam & ens mobile: & illud quod est mobile secundum locum, est ens mobile, & sic de omnibus alijs partialibus subiectis. Et sic videtur dicendum, quod quauis doctor fundamē-

Variae opiniones.

Prima conclusio.

Aristot. Ratio.

Conclusio. 2.

Contra Paulum Veneticum.

Tertia conclusio.

P. ratio. S. Tho. p. p. q. 1. ar. 7. et 5. Meta. lea. 6.

Ratio. 2.

AEgidius p- talis AEgidius dicat esse corpus mobile, etiam lo. phy. du- dicit contrariam opinionem hanc, quod sit ens mo- bile, esse probabile.

Obiectio. ¶ Neque obstat dicere, quod ly ens sit subiectu Metaphysice, & sic non debeat esse inferioris. f. phisice. Non obstat (inquā) quia nos non poni mus absolute ens subiectu philosophiæ natura- li, sicut absolute in Metaphysica subiectu est, sed cū cōnotatione, ens mobile. Ens (inquā) non ab- solute, sed prout mobile est.

Instantia. ¶ Quod si quis adhuc instet nō posse stare: quia mobile, quod est propria passio subiecti attribu- tionis in sciētia hac nō demonstrat: quia mobile, vel motiū demonstrari nō potest, cū nō sit me- diū, per quod probetur, nō obstat: quia sufficit quod propria passio p̄betur de subiecto, vel de cōtēto sub subiecto: at verō mobile probatur de cōtēto sub ente mobili: vt si quis argumētet. Omne ens est mobile: brutū est ens: ergo brutū est mobile. Ecce quomodo passio illa, mobile, p̄ batur de aliquo cōtēto sub subiecto, putā de bru- to, quod continetur sub ente mobili. Sic simili- ter de alijs entib⁹ naturalib⁹ exēplū dari potest.

Ad argu. ¶ Ad primū argumentū, negamus naturam esse subiectum adæquatū huius sciētiæ: neq; cor- pus mobile est subiectu, sed ens mobile, vt dictū est. Et quādo dicitur naturā esse subiectu, quia est principiu operationū, negamus causalem. Nā ra- tio subiecti nō est, quia sit principiu effectuum; vel susceptiuū: sed ideo, quia omnia quæ in scien- tiā considerantur, sub tali ratione cōsiderantur subiecti. Et quia sciētia naturalis non de natura cōsiderat absolute, vel de re aliqua, quia natura est, sed de ipsa, quia ens mobile est: Definitio e- nim (vt patet ex Arist. Topicorū. & primo, & secundo Posteriorum) omniū passiōnū sequen- tiam causā, & principiu est. At tamen ipsa defi- nitio non est subiectum passionis: sicut risibili- tatis non est subiectum animal rationale, sed ho- mo. Non ergo ex ratione causæ, vel principij, si- menda est ratio subiecti.

Aristote. 6. Topi. 1. 1. Post. 2. ¶ Ad secundū cōcedimus, qd nō est corpus, neque corpus mobile, subiectum erit adæquatū, sed solum ens mobile: sed dato concederemus (sicut alii qui concedūt) corpus immobile esse subiectum, ar- gumentum non probaret, quod eo esset corpus absolute. Nā licet omne corpus eo, quod corpus mobile sit aliqua specie motus, nō tamē absolu- tē corpus, subiectu est sciētiæ phisice: quia alia est consideratio de ly corpus, absolute, quā de ly corpus mobile, quod restringitur.

Ad 3. ¶ Ad tertium dicendum, ita esse, sciētiā sup- ponere suum subiectum, vt Arist. in primo Po- ste. probat. Quare ens mobile præsupponitur in

hac sciētia: & præsupposito, probat, & demon- strat aliam, & aliam passionem cōpetentē huic enti mobili. Et quidem si inquirat de ente mobilia, nō inquirat de ente mobili absolute, sed de mo- bili, vel secundum locum, vel ad formam, vel de aliqua alia specie motus. Vnde manet, qd ens mo- bile est subiectu adæquatū in sciētia hac natu- rali, & non materia, neq; forma, neq; aliquid aliud accidens: quia motus nō competit materiæ, neq; formæ per se: imō nō potest materia, neq; forma esse subiectu: quia ens in recto nō potest prædicari neq; de materia, neq; de forma: quia de sola substantia in recto dicitur. At materia, & forma non sunt substantiæ: quia neque prima, neq; secunda, sed sunt principia substantiæ. Nam quod per se subsistere non potest, rationem sub- stantiæ propriē nō sortitur: sed materia per se nō potest esse, cū nuda nō reperitur, vt inferius erit manifestū. Neq; sola forma, cū nō contingat formā naturā nuda absq; materia esse: nisi anima rationalis, quæ non educitur de potentia materiæ, sed à solo Deo per creationem est.

S. Tho. p. p. q. 118. ar. 2. q. 90. ar. 2. quodlibet. 12. ar. tic. 11.

¶ SPECVLATIO TER- tia procemialis. Vtrum hæc sciē- tia Physica, sit necessaria homini. Et videtur quod non.

Sicet necessaria homini, esset ppter cognitionē rerum naturalium, quæ ha- betur per ipsas: sed hoc nō solū necessariū homini nō est, verū neq; vile videtur: ergo nō est hæc sciētia nec- cessaria. Probatur minor: Necessariū est homi- ni cognoscere ipsum Deum, ad quem tanquam ad finem ordinatur, vt patet ex illo Ioan. Hæc est vita æterna. &c. sed ad hoc non pertingit ho- mo per hanc sciētiā naturalem; neq; condu- cit rerū naturalium cognitio: quippe cū videamus plures rusticos bonis moribus præditos, in qui- bus nō est hæc sciētia: ecōtrā quā plurimos Philo- sophos prauos, vt ex Paulo ad Rom. 1. constat, Qui reprehēdit eos, qui cū cognouissent Deū, nō vt Deum glorificauerunt.

Primū arg. ¶ Notandū est etiā (vt in prima speculatio- ne diximus) phisicā disciplinā, quæ de ente mo- bili, & de rebus naturalibus agit, verē sciētiā esse sciētiā se: cuius contrariū dogma Academici docuerūt: inter quos Heraclitus, & Cratylus, quos Arist. 4. libus. Aristote. 4. Meta. 2. 2. posuit aduersus hos Academicos. Siquidē vt p- batum est superius) in ista sciētia verē demon- stratiue plura de rebus naturalibus ostendūtur.

Ad Rom. 1. ¶ Secūdo. Probatur qd nō solū ipsa nō sit nec- cessaria, neq; utilis, sed quæ amplius est) sit: perni- ciosa: nā multa fides habet (sine qua nō cōtingit re- sū naturalium diffusio: imō cōtrariū p̄bat: ergo non

non solū non est utilis, sed videtur esse pernicio- sa. Patet de vnitae diuinæ essentia; cū trinitate personarum: quod Deus factus est homo: qd vir go peperit absq; corruptione: quod mundus sit ex nihilo, & alia similia, quæ philosophus negat, & de mundi æternitate p̄bat. 8. Phy. sequitur er- go, qd non solū hæc sciētia non est necessaria, neq; conducit, sed potiū in scandalū christiano est: vt cognita natura rerum, per eam in fide du- bitet, vel cum formidine assentiat.

Aristote. 8. phisic. 1. co. 52.

Tertio. ¶ Illa sciētia non videtur necessaria, sine qua contingit salus: sed absq; sciētia hac phisica salus contingit. Patet. Nā ipsa cœpit (vt dicitur) quando illi septē sapientes apud Græcos cœpe- runt: sed ante hos fuit salus, vt cōstat: sequitur qd ipsa non fuit necessaria: aliās Deus non per mit- teret homines absq; te tam necessaria per tot se- cula ante.

Coperum. 7. sapientes anno. 600. ante incar- na.

In contra. ¶ In contrarium tamen est, quod Paulus ait, ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt in- tellecta conspiciuntur: sed inuisibilia cognoscere est necessarium: ergo.

Necessariū multis mo- dis. ¶ Pro solutione notandū, qd necessarium dicitur multis modis. Primō dicit esse necessariū, quod est intrinsecē ex natura rei: sicut esse risibile, est necessariū homini: quia fluit ab essētia hominis, tanquam à principio intrinsecō. Alio modo ali- quid dicitur esse necessarium in ordine ad finē: & hoc dupliciter. Vel simpliciter: vt ad vitam a- nimantis cibus est necessarius, vt fiat restauratio humidi radicalis deperditi per actionem caloris naturalis. Ad consequendā vitā æternā est chari- tas necessaria, quia absq; ea non contingit salus.

Aristo. 1. cor. 13. S. Tho. p. p. q. 19. arti- cul. 3.

¶ Aliquid etiam dicitur esse necessariū ex fine, non simpliciter, sed vt commodius: sicut equus dicitur esse necessarius ad itinerandū: non quod non contingat itineratio absque equo, sed quia non commodē fiat sine eo.

¶ Considerandū est etiā (vt in prima speculatio- ne diximus) phisicā disciplinā, quæ de ente mo- bili, & de rebus naturalibus agit, verē sciētiā esse sciētiā se: cuius contrariū dogma Academici docuerūt: inter quos Heraclitus, & Cratylus, quos Arist. 4. libus. Aristote. 4. Meta. 2. 2. posuit aduersus hos Academicos. Siquidē vt p- batum est superius) in ista sciētia verē demon- stratiue plura de rebus naturalibus ostendūtur.

Notand. 2. ¶ Et hinc est, quod à Philosophis tam laudata sit philosophia. Vnde Cicero lib. 1. Tusc. quæstio- nium. donū Dei esse dicit, aut inuentū Deorum. Et li. 5. O vitæ (inquit) Philosophia dux, virtutis indagatrix, expultrixq; vitiōrū. Nō modō nos, sed nec omnino vita hominū sine te esse potuis- set, &c. Atque subscribit Seneca lib. 2. episto. ad Lucillum, epistola, 16. Philosophia nos tueri de- bet. Hæc adhortabitur, vt libenter Deo paream- us, vt fortunæ contumaciter resistamus. Hæc docebit, vt Deum sequar, feras casum. &c. Et lib. 14. episto. c. 9. Deorum immortalium mu- nus est quod viuimus: philosophiæ autē quod bene. Vnde tantō plus philosophiæ, quā Dijs deberemus, quāntō maius beneficiū est bene vi-

stet aliquid esse de cōditione, & integra rōne rei: sicut risibilitas p̄batur esse de natura rei, & neces- sitatē eius, quia in homine inclinatio ad ridendū reperitur. Sed minor p̄batur ex illo Meta. lib. 1. Omnis homo naturaliter scire desiderat. Vide- tur ergo qd hæc sciētia sit necessaria.

Aristo. pri. Meta. ca. 1.

¶ Secūda cōclusio. Capiēdo necessariū vt est in ordine ad finē, hæc sciētia Phisica est necessa- ria, nō tanq̄ vltimus finis, sed tanq̄ mediū ad con- sequentiā vltimi finis. Probatur. Illud dicitur necessariū ad finem, sine quo non stat finis, vel nō cōmodē haberi potest: sed absq; Philosophia non potest haberi finis, saltim non cōmodē: se- quitur ergo eā necessariā. Patet: quia necessariū est cognoscere Dei inuisibilia: sed ista (ex Pati- lo) ex creaturarū cognitione habetur. Inuisibilia em̄ Dei à creatura mūdī p̄ ea quæ facta sunt, &c.

Conclus. 2.

¶ Secūdo. Naturale est homini p̄ effectus in co- gnitiōe causæ peruenire: sed omnia ista sensibi- lia sunt effectus primæ causæ, i. Dei: ergo ex co- gnitione horum (in quo stat sciētia) venit quis in cognitiōe ipsius Dei: & sic velut mediū, est necessariū ad finem consequendū. Et probatur exēplo Arist. Per cognitiōe motus venit in co- gnitiōe primi motoris: & ex intellectus opera- tione, quæ à materia nō pendet, cognoscitur im- mortalitas animæ: & ex magnitudine celorum, eorumq; affluentia, & influenza in inferiora ista argumentari possumus ad illa bona, quæ nec o- culus vidit, neque auris audiuit.

Ratio. 1.

Ad Rom. 1.

Ratio. 2. Arist. 2. Po- ste. ca. 25.

Aristote. 8. Phy. t. 49.

Esai. 64. 1. cor. 2.

¶ Dixi in conclusionē, non tanquā finis, sed tan- quā mediū, vt reiciamus sententiā illorū, qui in rerum cōtēplatione summā felicitatē colloca- uerunt. De quibus Arist. in Ethic.

Aristo. 106

¶ Et quidem hæc nōstra cōclusio suaderi etiam potest ex eo, quod Deus protoplastum Adam patrem omnium creauit: & omni ornatūm sciētiā decorauit: quod (nisi ipsa necessaria esset) non videretur sic à Deo factum.

Ethic. c. 7. 8. S. Tho. p. p. q. 94. ar. 3.

¶ Et hinc est, quod à Philosophis tam laudata sit philosophia. Vnde Cicero lib. 1. Tusc. quæstio- nium. donū Dei esse dicit, aut inuentū Deorum. Et li. 5. O vitæ (inquit) Philosophia dux, virtutis indagatrix, expultrixq; vitiōrū. Nō modō nos, sed nec omnino vita hominū sine te esse potuis- set, &c. Atque subscribit Seneca lib. 2. episto. ad Lucillum, epistola, 16. Philosophia nos tueri de- bet. Hæc adhortabitur, vt libenter Deo paream- us, vt fortunæ contumaciter resistamus. Hæc docebit, vt Deum sequar, feras casum. &c. Et lib. 14. episto. c. 9. Deorum immortalium mu- nus est quod viuimus: philosophiæ autē quod bene. Vnde tantō plus philosophiæ, quā Dijs deberemus, quāntō maius beneficiū est bene vi-

Et Senec. 4. libr. episto. 2.

uere, q̄ viuere: nisi & philosophia ipsa munus est
Aristo. 10. set Deorum. Et *Aristo. 10.* Ethic. Per philosophiam
Ethic. 6. 7. (inquit) homines sese immortales faciunt. Cuius
 delectationes & firmissimae sunt, & purissimae:
 quippe cum de rebus sint incorruptibilibus, & à
 sensibili materia abstractis. Hec ex *Aristo.* Qui-
 bus verbis dilucidum apparet, hanc physicam dis-
 ciplinam non solum perutilem, sed quodamodò
Aristo. 10. necessariam esse. Quod ostendit *Aristo.* qui
Ethic. 6. 7. felicitatem posuit in operatione nobilissima, &
 perfectissima potentia: qualis erit, quae emanat
 à virtute non morali, sed intellectuali: quia intel-
S. Tho. 1. 2. lectuales virtutes ipsi moralibus supereminet sim-
q. 66. art. 3. pliciter, licet in ratione virtutis sint inferiores, eo
 quod solum dent facultatem boni operis, non ta-
 men perinde praebeant vsum, cum tamen mora-
 les vtrunq; subministrant. At philosophia mora-
 lis omnium virtutum intellectualium compre-
 hensio est: vt in tractatu de diuisione philosophiae
Algazelus. Algazelus tradit. Et philosophorum facile prin-
Aristo. ceptus in. 6. Metaph. & 6. Ethico. Merito ergo
 ista disciplina necessaria dicitur, quae viuere sub-
 ministrare probatur, cum eius sit munus dare in-
Aristo. 2. de telligere: & intelligere quoddam viuere est, vt in
anima. secundo de anima.
Ad argum. ¶ Ad primum solutio est, beatitudinem consum-
 matam, & perfectam in Dei cognitione con-
 sistere, & clara eius visione: quia ipse Deus finis
S. Tho. p. p. naturalis ipsius hominis esse videtur: quia in qua
q. 1. 2. art. 1. tum est cor nostrum donec ad ipsum deuictum
et. 3. contra sit: quauis viribus naturae ad id pertingere pos-
gen. c. 50. sit: quauis viribus naturae ad id pertingere pos-
Sco. 1. q. p. sit nemo, nisi diuina fuerit gratia praeuentus, ad-
10. pri. sen. iutus, & eleuatus. Et ad hanc Dei cognitionem ipsa
et in. 4. d. naturalis philosophia sic viam proponit: vt in ea
49. q. 10. quodammodo introducere dicatur: vt ex *Paulo*
Ad Rom. 1. probatum est. Quod si philosophorum sa-
 pientes in via positi declinauerunt, voluntati
 eorum peruersae (in quo insipientes se prodide-
 runt: & infatuatum est cor eorum) tribuendum
Abul. 5. Pa est. Poterant quidem vt cognouerunt, glorifica-
radoxa. fol. est. Poterant quidem vt cognouerunt, glorifica-
66. col. 1. vt Socrates, Plato, *Aristo.* & *Cicero:* sed mortem
D. ei Olcho. potius eligentes, q̄ vitam, pessimè praeruaricati sunt,
3. sen. comutantes gloriae Dei, in honorem corruptibi-
Erasimus. lis hominis: colentes creaturam, potius quam crea-
Ad. 2. torem, qui est benedictus in secula.
 ¶ Ad secundum. Fatendum est fidei nostrae arcana
 sic omnem exuperare sensum, vt via naturali ex-
 physica disciplina cognosci non possint, cum supra
 naturam sint: atq; ob id solo Deo reuelante tene-
 mus in occultis. Si enim humana ratio praerberet
Gregorius. experimentum, fides suo careret debito merito.
Paulus. 2. Captiuimus enim intellectum nostrum in fidei ob-
Cor. 10. sequium. Sed quauis ipsa philosophia, haec quae su-

pra hois captum sunt eleuata (quae intus per Dei
 gratiam in corde scripta retinemus) non ostendat, ex
 alijs tamè via naturali cognitis, haec sic acceptan-
 da, & indubiè tenenda, manifestantur: nam ob ocu-
 los philosophia proponit vnum esse Deum, & hunc
 esse immortalem, eternum, infinitum, summum bonum,
 imò ipsam summam bonitatem. Quod si summè bo-
 nus, & summè verax, & veritas prima, & summa
 erit. Quod si prima, & summa veritas, neq; men-
 tiri, neq; aliquè decipere potest, sicut neq; ab alio
 decipi. Et ipso reuelante se trinum in personis,
 & verbum carum factum amplexandum, & honorifice
 suscipiendum. Ecce quomodo ipsa physica disci-
 plina necessaria ad id probatur, non solum in illis, q̄
 terminos proprios non excedit, sed in alijs, quae so-
 lo Deo praepceptore tradi possunt. Atq; diligen-
 tibus Deum sic cognitum, nullum remanet scandalum,
 sed pax est multa. Si enim *Aristo.* non cognouit ex
 nihilo aliquid fieri posse, quia omne creaturè po-
 tètiam excedit primae causae, cuius cognouit potè-
 tiam infinitam, tribuat, q̄ per os prophetarum *Moyse* di-
 xit. In principio creauit Deus coelum & terram. Et
 ipso dicente, facta sunt & quae videntur, & non vi-
 dentur. Atq; si non attingit ad illa supra angelicum
 intellectum emanationem, quae à patre filius coe-
 terus, & consubstantialis emanat, & spiritus san-
 ctus ab utroq; spiratur: cognita potentiarum in
 creatura rationali, trinitate. I. in essentiae unitate,
 assurgat ad incognita, quae non vidit, & neq; im-
 possibile, neq; irrationabile suspicetur. Quod si
 intellectus capere refugit, quomodo illa tam dif-
 similia, tam infinitè distantia Deus, & homo in v-
 nam filij Dei conueniant personam, in mentem veniat
 ex philosophia notum, animam rationalem im-
 mortalem, impartibilem, & indiuisibilem, spirituales,
 simul in vnum conuenisse cum mortalibus, incor-
 ruptibilibus, & corporeo figmento, sic vt vnum consti-
 tuant hominem. Nam sicut anima rationalis, & caro
 vnum est homo (quantum ad esse vnum personae)
 sic Deus, & homo vnum est *Christus* dicit *Athana-*
 na. Nam quis (quia hoc coeleste, illud terrenum) in si-
 militudine aptissima sit, & dissimilitudo, introdu-
 citur tamè per hanc quae speculatur scientiam.
 ¶ Ad tertium. Fatemur sine hac scientia naturali
 posse esse salutem aeternam: sicut contingit in par-
 uulis, qui ante *Christum* in lege naturae in fide
 parentum, & post circuncisionem data, per circun-
 cisionem viri, & post fide reuelatam vterq; sexus
 per baptismi lauacrum: & de adultis in omni sta-
 tu multis salui facti sunt sine tali scientia in actu:
 sed tamen virtute habent homines qui vtuntur
 libero arbitrio, q̄ ex creaturis cognitis assurgunt
 vtcunque ad cognoscendum Deum: sed tamè vi-
 detur fuisse necessaria huiusmodi scientiam in actu,
 & si

S. Tho. p. p. q. 7. et 9. et 10.

Psal. 118. Aristote. 1. Phys. text. 34. et 11. Meta. c. 5. S. Tho. 1. p. q. 45. ar. 1. Gene. 1. 10. ad. 1. S. Thom. 1. p. q. 93. artic. 6.

Aethanasiu. S. Thom. 3. p. q. 2. art. 1.

Gene. 17. Ioh. 3. et Matth. ult.

& si non in omnibus, in aliquibus tamen: qui ve-
 lut magistri, & praepceptores erant aliorum: sicut
 & à Deo primo parenti datum est (vt supra di-
 ximus) vt hanc, & alias, quae per industriam homi-
 num acquiri possunt, haberet scientias. Et sic an-
 te illos septè, quos *Gracia* iactat sapietes, fuerit
 & multo alijs esse sapientiores, maximè in illis, in
 quibus fides erat: vt de *Abraham*, & alijs pa-
 tribus antiquis constat. Et tandem concluditur
 apertissime, q̄ licet non sit omnibus necessaria haec
 scientia naturalis philosophiae, saltim ipsa popu-
 lo videtur necessaria: vt, saliqui sint tales, qui ve-
 lut duces sint aliorum, & doctores. Et cum fuerit ex-
 ploratissimum, nunq̄ aliquos deussit, in quibus ta-
 lis scientia fuerit, arroganter nimis, & falso *Grae-*
 ci scientiarum originem ab eis emanasse affirmant,
 Dialecticam à *Zenone*, quae à *Platone* profecta fa-
 tentur, & naturalem hanc scientiam à *Thaete*, què
Aristo. 1. Metaph. principem huius Philosophiae
 appellat, quae post auctam à *Pythagora* intellexe-
 runt. De quo *Diogenes Laertius* de vita philo-
 sophorum, lib. 1. & *S. Tho. 1. Metaph. lectio. 7.*
S. Thom. Iosephus. Eusebius. Hanc nostram confirmat sententiam *Iosephus*. 1. lib.
 aduersus *Appionem*: & *Eusebius* *Caesariensis*. in il-
 lo praefatio opere de praeparatione. *Euang. lib. 10.* qui
 ait. Scientiarum inuentionem non à *Graecis*, sed à
Chaldeis, & *Hebraeis*, quin potius à Deo per *Adam*
 dimanauit, & semper in eius posteritate scientia
 rum fuit seminariarum: vt *Berosus* lib. 3. author est.
 Et ibidè *Io. Annii Viterbiensis*. Vnde *Noè*
 postquam *Armenos* scientijs, & virtutibus instituit,
 venit *Italia*, qui etià humanarum, & diuinarum re-
 rum dedit notitiam. Cui & nomè *Iani* dederunt
 ob quod post multa tempora *Romae* *Iano* tem-
 plum dicatum legimus: cuius filius *Saturnus* scien-
 tiarum Deus dicitur. Vnde illa solennis, & veneranda
 religio perpetui ignis *Deae Vestae*: eo q̄ *Noè*
 vxor *Vesta* diceretur. Postmodum verò *Abraham*,
 & *Moyse* in *Aegyptum* peregrini effecti *Astro-*
 logia, & alias scientias tradiderunt. Ob quae *Hi-*
 storici omnes fatentur *Astrologiam* ab *Aegyptijs*
 euenisse, vt *Diogenes* in vita *Thaletis*, & in vita
Pythagorae, & in vita *Platonis* affirmant. Atq; illi
 noiat patres Deo chari ante legem scriptam, ante
 quam septè sapientes essent in *Gracia* florere.
 Nam (vt in suo chronico *Eusebius*) illi sapientes
 ab *Olympiade*. 38. vsq; ad. 50. floruerunt. i. per
 600. annos ante *Christi* desideratissimam ab eis
 patribus aduentum, post diluuium *Thesalicum*, qui
 sub *Deucalione* totam deleuit *Gracia*, quod per
 multa tempora post *Moyse* contigit: at illi septè
 sapientes scientiarum inuentiones sunt dicit, vt asse-
 rit *Themistius*: quia post illud diluuium scientias vi-
 dentur ibidè in *Gracia* reparasse, & maximè stu-

S. Tho. p. p. q. 94. art. 3.

Aristo. 1. Metaph. c. 3. Laertius. S. Thom. Iosephus. Eusebius.

Berosus. Io. Annii.

Laertius. Vite Augu. de peregrin. philo.

Quædo se- pie sapien- tes inceper- runt. Themistius

dium Philosophiae, ad quod alios incitauerunt
 felicitissimè. De quorum dictis apud *Beroaldum*
 multa. Haec sic dicta intelligantur, vt sicut *Dei*
 authorè huius scientiae, & principium vnicuique, ip-
 sam etià intelligamus velut medium, quo ad ipsum
 Deum, tanq̄ ad finem, in quo summa quies collo-
 cata est, perueniamus: aliàs si hanc scientiam, &
 ceteras alias ad Dei amorè, & ampliorè cogni-
 tionem non referamus, quid nisi vanitas, & assi-
 ctio spiritus in eis: vt eleganter ille concionator
Ecclesiastes proelamat.
 ¶ Sed quia sese obtulit occasio, vt de initio ipsi
 scientiae physicae fuerimus loquuti, per modum ap-
 pendicis opere pretium videt quàm paucis de il-
 lis tribus distinctis, *Stoicorum*, *Academicorum*, & *Pe-*
 ripateticorum viis, quò ad originem aliqua tradere.
 ¶ Duo fuerunt capita, & philosophiae initia. *Ale-*
 xander *Ionicus*, à *Thaete*, qui *Ionicus* fuit à *Mile-*
 to. Alterum fuit *Italicum*, à *Pythagora*, qui regnante
 superbo *Tarquinio* apud *Romanos* *Italia* venit
 quae tunc magna *Gracia* vocabatur, & modò *Ca-*
labria, & *Apulia* dicitur. De quo *Cicero* lib. 1. *Tu-*
scula. quaestio. A *Pythagora* successerunt *Xeno-*
phanes, *Parmenides*, *Xenocrates*, *Leucippus*, & *De-*
moeritus. Et *Thaletis* successores fuerunt, *Anaxima-*
der, *Anaxagoras*, & *Socrates*, à quo ista tres se-
 ctæ ortum habuerunt. Nam *Plato* discipulus *Socra-*
tis, in quo cum deficeret nomen *Ionicum*, coepit à
 nomine *Gymnasia*, quod *Academia*, in quo legebat
 Et à *Xenocrate*, & *Aristo*. *Platonis* discipulus *Ac-*
ademicorum, & *Peripateticorum* diuise sunt viae.
 Nam *Xenocrates* cum in *Gymnasio* eodem *Plato-*
ni magistro successisset, nomen retinuit *Scho-*
lae, sic vt discipuli *Academici* dicerentur: at *Aris-*
to, qui in *Lycio* docebat: quia eius magister *Plato*
 deambulando docebat, ab hoc *Peripateticus* est
 vocatus, id est, deambulatiuus: & sic à principio
Academici, & *Peripatetici* solo nomine distabant
 vt *Cicero* docet, vbi supra.
 ¶ Sed *Aristo*. fuit discipulus *Antisthenes*, cui suc-
 cedit *Diogenes* ille *Cynicus*, mundi contemptor.
 De quo multa in apophthegmatibus. Deinde
 fuit *Zeno*, q̄ princeps fuit *Zenonae* sectae, q̄ *Stoi-*
corum est, q̄ sic dicitur à *Stoa*, *Stoas*, q̄ est porticus:
 quae legebat *Zeno* in porticu pœcili. De quo *La-*
ertius lib. 7. in vita *Zenonis*. Huius sectae sectatorum
 praecipuum fuit dogma, in sapientem nullam cadere
 passionem: quae eos solum vocabatur sapietes, q̄ virtutes
 in heroico habebat gradu. De cuius dogmatis in-
 telligentia apud *Augu. & S. Tho.* in. 1. 2. Huius viae
 p̄cipua insequator fuit *Seneca*. Et sic tres fuerunt
 viae philosophorum antiquorum, & quilibet suam ha-
 bere patronum, *Academici* *Platonem*, & *Peripatetici*
Aristo. & illa tertia, q̄ *Stoicorum* est, habet *Zenonem*.
 ¶ Quar. 59. art. 2.

Ecclesiast.

Sectarum int. tid.

Cicero.

Academici quando incoeperunt, et unde sunt dicti.

Peripatetice unde dicti.

Aristo.

Zeno. Stoici unde dicti.

Augu. 9. de civit. Dei. S. Tho. 1. 2. q. 2. art. 2. et 3. et q.

**QUARTO QUÆRI-
tur. Vtrum hæc scientia (quæ sic
necessaria probatur) sit specu-
latiua, an practica. Et videt
q̄ practica sit.**

Illa dicitur esse sci-
entia practica, quæ ad opus
est ordinata: sed hæc sci-
entia naturalis physica est
huiusmodi: nã eò nos per-
ducit, vt cognoscamus ex
creaturis ipsum creatorẽ:

& ex cognitioe creatorarũ venit, vt ipsas oẽs cõ-
temnamus, & nihili faciamus: siquidẽ ex defectu
huius euenit, quòd homines magni faciãt huius-
modi tẽporalia, & finẽ suum constituent in eis.

Argu. 1.

Arist. 3. de
ãia. co. 49.
C. 2. Met.
co. 3.

Sapient. 14.

Eccl. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

S. Thom.

In contra.

Notandum.

Arist. 3. de

metaph. co. 2.

Metaph. co. 3.

Arist. 2. E-

thic. co. 2.

Conclusio.

Aristot.

Quod probat Sapiens, quando ait. Oẽs creatu-
ras esse in scandalum insipientium. Et hac ratioe
dixit Eccl. Qui addit scientiam, addit dolorem
(vt alia habet translatio) eò quòd quanto crescit
scientia, & cognoscitur defectibilitas in ipsis re-
bus, & magis inflammãtur homines ad dolendũ
de cõuersione ad creaturas, & incitantur peram-
plius ab auersione ab eis, & cõuersione ad ipsum
Deum: at ista omnia sunt operabilia: ergo hæc
scientia practica est, & non speculatiua.

¶ Secundo. Illa est scientia practica, quæ tractat
de rebus practicis: sed hæc scientia est huiusmo-
di: quia est de illis, quæ in nobis fiunt: & sic pars
eius est de actibus, & habitibus, qui per actus no-
stros generantur.

¶ Tertio. Eadem est ratio totius, & partis: sed me-
dicina, quæ est pars philosophiæ naturalis, cuius
subiectum est corpus sanabile, contentũ sub cor-
pore mobili, vel ente mobili, est practica (vt do-
cet S. Tho. in opus. 70. & super Boetii. q. 5. ar. 1.)
Ergo si medicinæ ars, quæ effectrix sanitatis est,
est practica, & philosophia erit.

¶ In contrariũ est Arist. 6. Metaph. cõmen. 10.
¶ Pro solutione huius quæstionis oportet no-
tare differentiam vnicam, & potissimã in-
ter scientiam practicã, & speculatiuã esse ex

fine: quia, scilicet, speculatiua ob contemplandũ,
& practica ratione operis. Ob quod Arist. 2. E-
thico. eleganter probat, partẽ illam philosophiæ,
quæ moralis est, practicã esse: quia non vt con-
templatur, & cognoscatur virtutem, sed vt bo-
ni efficiamur tractatur. Respondet vnica cõclusio.

¶ Naturalis philosophia, q̄ scientia est, & vna, ip-
sa speculatiua, & nõ practica est. Prima pars con-
clusi. q̄ ipsa sit vna, probat ex Arist. qui in 6. Me-

taph. c. 1. distinguit ipsã physicã scientiã a me-
taph. & alijs tanquam vnam, & non plures.

¶ Secundo. Vnitã scientiã sumit ab vnitãte for-
mali obiectificã, & vnitã potẽtiã sumẽda ve-
nit. Dicimus em̄ vnã esse potẽtiã visuã omniũ
colorũ, & nõ diuersas ponẽda vnã ratioe forma-
lis omniũ eò colorũ, quã penes materiale longẽ
fit distantia: vt inter albedinẽ, & nigredinẽ cõtĩn-
git: verũ sub vnã rõne formali cadunt sub potẽ-
tia visuã: at physica scientia vnã est rõ formalis
siue fit subiectũ ad æquatũ, seu obiectũ corpõ mo-
bile (vt Auicẽna. Auero. Albert⁹ magnus, & A-
gidius Roman⁹ dicit) siue fit sub fãtã finita sub
rõne naturalitatis, vt aliqui ex Scotistis: siue sit
corpus naturale, sicut aliqui etiã ex factiõne do-
ctoris subtilis putãt: siue fit ens mobile, vt ex do-
ctõne. Sinos in q. 2. tradidimus, vnũ solũ pbat obie-
ctum, & sic vnã scientia, eò q̄ oia quæ cõsiderant
in tali scientia, per reduciõnẽ ad illud vnũ subie-
ctũ, aut obiectũ cõsiderant in tali scientia, sicut oia
illa, q̄ sub cõsideratione potẽtiã visuã, rõne cõ-
loris: sicut & q̄ sub potẽtiã auditiuã, rõne soni. Si
em̄ physicus cõsiderat de lapide, in quãtũ ens mo-
bile est, aut motu alteratiõnis, aut localis, aut ali-
quo alio: & si de cælo cõsideret, ad hoc tendat oculo
oporet, quòd corpus illud mobile sit.

¶ Atq; hæc cõclusiõ factis cõstare videt ex incõ-
uenienti qd sequeret, si plures diceremus esse sci-
entias naturales. Nã sic tot esẽt multiplicãde, quot
& res naturales, quotũ numer⁹ nõ daturẽ qd ri-
diculos⁹: q̄ asserere vnã scientiã, q̄ de materia, aliã
quæ de forma, aliã q̄ de motu esse: Sicut & defec-
tuosus sensu appareret, qd diceret vnã Geome-
triã ponendã, q̄ de linea, & aliã q̄ de superficie, at-
que distinctã, q̄ de corpore: sicut & aliã q̄ de triã-
gulo, aliã q̄ de quadrãgulo, & aliã q̄ de pentãgono
esẽt. Sicut nõ est opus ponere aliã tẽperantiã ad
tẽperãtẽ se habendũ comedẽdo carnes, & aliã ad
moderatẽ se habẽdum comedẽdo oua, vel pisces: in
quo nõ ignobiles auctores sũt decepti: sicut nos
pbabim⁹ in nr̄is resolutionib⁹, & cõstẽdem⁹, si dñs
iderit. Et q̄ tũ ista obiecta materialia: circa q̄ tẽ-
perãtia ipsa versãt, specie differẽtia sũt (q̄ dẽ & p-
bat Arist. multis exẽplis) nõ incõuenit aliq̄d esse
vnũ in vno gñe, qd plura in alio est, vt domus, q̄
plura in gñe substantiã, vna est tñ in pdicamento
qualitatis. Hæc ergo vnica est sciẽtia, q̄ tñ secũdũ
diuersas species motus in pluribus libris cõtinet. f.
in libris de cælo, & gnatione. De q̄bus suo loco
dicendũ erit. Et quidẽ in istis libris physic. in qui-
bus de physico auditu, est cõsideratio entis mo-
bilis in vniuersali: cum tamẽ in alijs libris totius
huius sciẽtiã in particulari fiat cõsideratio.

¶ Secunda

3. p. cõclus.
probatur.

6. Metaph.
text. 1.

Differentia
inter res na-
turales, &
artificiales
Arist. 2. phy-
sic. p. c. 2.

Math. 6.

Exod. 3.

S. Tho. p. p.
q. 1. art. 4.

Ad primum.

Ad Phil. 3.

Scotus.

S. Tho. p. p.
q. 1. art. 4.

Differentia
materialis
obiecti in
diuersis
potentiã,
que habet
Arist. 5. Me-
taph. c. 7.

S. Thom.
2. 2. q. 14.
Deceptio
liquorum.

¶ Secunda pars conclus. probatur. Illa dicitur esse
scientia speculatiua, quæ non ad opus, sed ad
contemplandum est: sed Physica scientia est hu-
iusmodi: quia ob contemplationem inuenta, vt
rerum naturam cognoscamus, & ad Deum au-
thorem amandum assurgamus. Sic Arist. 6. Me-
taphy. istam physicam scientiam inter contem-
platiuas ponit.

¶ Secundo. Si hæc scientia practica esset, maxi-
mẽ quia de rebus factibilibus est: sed hoc nõ suf-
ficit ad scientiam practicã, sed requisitũ est,
quòd a nobis sit factibilis: res naturalis a no-
bis non est factibilis: quod & docet Arist. cum
differentiam ponat inter res artis, & naturales:
quia istæ habent in se principium, sed ille in no-
bis. Si enim lignum in quo statua per artem fa-
bricata est, in terra condas, non inde statua na-
scetur, sed lignum: quia natura ligni habet lignũ
producere. Cum ergo a nobis natura ligni non
sit factibilis, vt constat: nemo enim (vt ait Chris-
tus noster saluator) poterit pilum nigrum albũ
facere, aut ad staturam aliquid superaddere: se-
quitur quòd solum sit hæc scientia, vt ipsam re-
rum naturam cognoscamus, operemur autẽ mi-
nimẽ. Postlet quidem ingenium valere ad res na-
turales, solum actiua passiuis applicando, ponen-
do semen aptum generationi in loco competen-
ti iuxta passium susceptionem: sicut & de Ma-
gis Pharaonis scriptum est, quòd Scinifis, & ra-
nas, & cætera alia viuẽtia, quæ diuina virtute
apparebant, ipsi & similiter viderentur operari:
veruntamen per virtutem etiã angelicã, aut
demoniacã id fieri potest minimẽ, nisi per so-
lum Deum. Quapropter manet hanc esse sciẽ-
tiã, & vnã, & speculatiuã, quæ merit⁹ propter
se expetenda, & amplectenda, & psequenda est.

¶ Ad primum argumentum, concedimus ita esse
se, quòd ex cognitioe rerum naturalium exactã
euenit vt ista velut stercora (cum Paulo) repete-
mus, & nimis a tergo relinquẽtes, ad anteriora
nos conuertamus: verũ hoc nõ sufficit, ad hoc
quòd dicatur scientia practica: quod Scotus cõ-
cederet facile, cum ipse in 4. q. prologi sententia
Theologiã ipsã practicã affirmet, etiã in
illis quæ tradit de speculabilibus: quòd Deus sit
trinus, & vnus, & familia: eo quòd etiã ista nos
excitant ad Deum amorem. Nos tamen affirma-
mus ad practicã scientiã non sufficere, quòd
ex cognitioe rerũ, de qua est scientia, quis ad o-
perandum moueatur: sed requisitum est, quòd
sit & scientia de re operabili, & modo opera-
bili: quòd de se immediatẽ doceat operari, qd
non potest conuenire scientiã philosophiæ na-
turali. Ad cognitionem enim directẽ hæc scien-

tia ordinata est, sicut & moralis ad operandum:
quãuis ex ipsã, quæ moralis est cognitio, & cõ-
templatio: quia tamen non ad id directẽ ordina-
ta, non speculatiua, sed practica est: sic neq; ista
practica dicenda, quãuis contingat huiusmodi
scientem operari ex tali cognitione.

¶ Ad secundũ dicendum, quòd dato physica
hæc disciplina tractet de habitibus, & actib⁹ no-
stris, tamen non modo operatiuo, sed contem-
platiuo, definiendo, & diuidendo, & scilicet, quòd
habitus sit qualitas de diffiẽle mobilis, & actus
de facili: & quòd intentio sit in intellectu, & ele-
ctio sit actus voluntatis, supposito actu intelle-
ctus: verũ moralis philosophia de istis tractat
practice: pro quanto ex electioe secundũ re-
gulas virtutis sit operatio, & supposito fine: ob
id hæc practica, & illa speculatiua scientia est.

¶ Ad tertium dicendum, medicinã non contineri
sub physica, sicut species sub gñe: quia corpus
sanabile, vt subiectum medicine, non est quiddam
tatiuẽ inferiorẽ ad ens mobile, vel corpus mobi-
le: nam corpus sanabile a natura, est species cor-
poris naturaliter mobilis, sed corpus sanabile ab
arte, est subiectum medicine: sed si in ipsã medi-
cina partem cõsideres, quæ est cognoscitiua her-
barum, & medicinãrũ, est speculatiua, & ad phy-
sicã spectat: si tamen illam partem attendas,
quæ applicatiua est medicinarum, est practica,
& non ad physicã pertinet.

**SPECVLATIO V. PROOE-
mialis, vtru a cognitione prin-
cipiorum sit inchoandũ, &
ab vniuersalioribus ad
minus vniuersalia
procedendũ.**

Videtur quod non oportet
quod esset, q̄ cognitioe totius
pendes est ex cognitione
principiorũ, & elementõrũ,
& suarũ causarũ: sed non
ob id, qd sic, nulla res esset
naturaliter cognoscibilis:
cũ quibet res habeat infinitas ptes. quãtitatiuas.
¶ Item. De homine, & qualibet alia re, dicit. pos-
sunt infinita predicata essentialia: quã inter quæ
cunq; duo essentialia predicata vni mediũ po-
test signari: vt inter hominem, & animal, quòd
sit perfectius animal, & imperfectius homine.
Item. Possunt in infinitum & passiones, & pro-
prietates

Argum. 16.

prictas multiplicari: & sunt infinita accidentia, & effectus, qui homini possunt cōuenire: at cōsequēs est falsū, q̄ nulla res sit naturaliter cognoscibilis: quia ens est obiectū intellectus, & quælibet res creata finita, & limitatē entitatis est: poterit ergo naturaliter cognosci.

Argu. 2. ¶ Secūdo. Probo q̄ nō ab vniuersalioribus sit pcedendū: q̄ in omni scientia oportet (vt tradit Phys. tex. 2 Arist.) à nobis notioribus, pcedere, ad minus nota: sed singularia sunt nobis magis nota: q̄ a ois nostra cognitio à sensu habet ortū: ergo nō ab Arist. 3. de vniuersalioribus, sed à singularibus est pcedendū. Arist. 4. 1. ¶ Tertio. Si à notioribus ad minus nota, maxima est, quia (vt docet Arist.) quædā sunt nobis Phys. t. co. magis nota, q̄ sunt minus nota in natura: sed ea. 2. et. 1. Eth. dē sunt nobis notiora, & natura, q̄ magis vniuersalia sunt nobis prius notā, vt hic docet Arist. 4. et. co. 5. in 2. cōclusionē, & eadē sunt notiora in natura, Quāuis cō- vt ait Cōmentator, à quibus natura incipit operari. rari, quæ sunt vniuersalia, vt patet: eo quod embryo prius viuūt vita plantæ, q̄ bruti, & prius vita animalis, quā hōminis, vt ait Arist. ergo æquē Arist. in. 2. nota sunt nobis, & naturæ ipsa vniuersalia. Et ap de gēnē. patet in colore, qui notior nobis, q̄ sit species ab eodē in nās: cū ipse sentiat, & nō species, & ipse idē color in natura notior sit, quā species, cum specierum sit causa.

In contra Arist. hic. ¶ In cōtrariū est Arist. in textu, qui docet à principijs, & causis, & elementis pcedendum, & ab vniuersalioribus, & magis notis nobis, ad minus nota, & magis particularia.

Notu. 1. ¶ Pro decisione, q̄ est considerandū, apud Arist. in textu positas in finē duas cōclusiones, quæ videntur aduicē stare nō posse: si quidē ait, pcedendū esse à notioribus nobis, & minus nota in natura, ad magis notā in natura, & minus nota nobis: & cū singularia sint nobis magis nota, & minus in natura, vt q̄ ab ipsis sit pcedendum. Et post infert, q̄ ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia sit pcedendū: in quo stat repugnātia.

Notu. 2. ¶ Secūdo est notandū, q̄ de notioribus in natura, & minus nota nobis, variæ accōptiones ponuntur à doctoribus, maxime à Paulo. Vnctō in Summa in pœmio, ca. 3. Ait ipse. Pro modo dicitur aliquid notius naturæ quā maioris est perfectionis, & entitatis in natura. Et sic Arist. 1. Metaph. loquitur dices, q̄ intellectus noster se habet ad manifestissimā in natura, sicut oculus noster ad lumen solis. Secūdo modo est, qd̄ prius intendit in natura, sicut species est magis intēta, quā in indiuiduū. Et sic loquitur Aulēna: in suæ Metaphysice. Tertio modo, id qd̄ naturaliter potest cognosci sine alio, & nō cōtrā. Et sic Arist. 2. Metaph. co. 1. 8. Genus est notius naturæ, q̄ species.

Aristo.

& species, q̄ indiuiduū. Quarto modo id est notius natura, à quo natura incipit operari. Et sic Cōmentator. 1. Physic. loquitur dices, q̄ causa rerū naturalū sunt notiores apud naturā, q̄ res naturales compositæ: quia natura facit composita ex causis.

¶ Egidius Romanus in isto loco (declarata mente Arist.) dubiū proponit. Primū obijciēs, q̄ cū nostra cognitio à sensu incipiat (vt dicit Arist.) sic deberet à singularibus ad vniuersalia esse pcessus. Et ipse soluit nodū dicens, q̄ Aristot. non intendit dare prioritātē, vel posterioritātē inter intellectuā, & sensitiuā cognitionē: sed intendit ostendere, quod cognitio intellectuā vniuersalis, & cōfusa pcedat huiusmodi cognitionē singularē, & distinctā: quod etiā circa sensum veritatē habet: quia sensus prius apprehēdit rem sub modo cōfuso, quā sub distincto.

¶ Secūdo etiā dubitat, & velut arguetur contra hōc. Quia si intenderet cōparare notitiā intellectuā ad intellectuā, & nō ad sensitiuā, non diceret, cognitionē vniuersaliū pcedere cognitionem singulariū: quia singulare est, dū sentit. Particularia enim directē obiecta intellectus esse non possunt. Respondet, q̄ secundū Cōment. per singularia nō intēdit indiuidua, sed intendit species vltimas, vel quasi vltimas. Vult ergo philosophus, quod prius cognoscimus vniuersalia, & singularia. i. genera, & cōmunita q̄ species, quorum vtrūq̄ est obiectum intellectus. Hęc Egidius: qui in cōmē. 3. dubio primo asserit, quod p se loquedo semper cōfusa, & indistincta sunt nobis prius nota, quā distincta. Tendit enim nostra cognitio ab imperfecto ad perfectum, & à potentia ad actum, & per consequens ab indistincto ad distinctū. Et quia cognitio rei (vt est quoddam totum) est indistincta, & quasi cōfusa respectu cognitionis eius, vt distinguitur per partes, ideo cognitio totius pcedit quo ad nos cognitionem eius, vt distinctē cognoscitur in suis partibus.

¶ Etiam pro debita intelligentiā considerandum quod modus probandi, & progressus in aliqua scientiā, vel est habitus ipsis principijs, & cognitōis, vt est antequā fiat ipsa principia cognitōis: nā si principia ipsa doctrinalia nobis nō sunt nota, oportet fiat nota per aliqualem inductionē: vt si quis hoc principium velit cognoscere. Omnia enim rem naturalem in suo loco optimē conseruari, poterit sic probare. Pisces, qui non respirāt, optimē in aqua conseruantur: & animalia respiciantia optimē in aere: & ignis iuxta orbem lunæ: ergo omnis res naturalis in suo loco conseruatur.

¶ Etiam pro debita intelligentiā considerandum quod modus probandi, & progressus in aliqua scientiā, vel est habitus ipsis principijs, & cognitōis, vt est antequā fiat ipsa principia cognitōis: nā si principia ipsa doctrinalia nobis nō sunt nota, oportet fiat nota per aliqualem inductionē: vt si quis hoc principium velit cognoscere. Omnia enim rem naturalem in suo loco optimē conseruari, poterit sic probare. Pisces, qui non respirāt, optimē in aqua conseruantur: & animalia respiciantia optimē in aere: & ignis iuxta orbem lunæ: ergo omnis res naturalis in suo loco conseruatur.

¶ Etiam

Textu. 3.

Obiecto. Arist. 1. Post. t. 1. 43. Egidij solutio.

Egidij.

Cōmē.

Notu. 3.

Arist. 4. Phys. tex. 4.

Aristo. 1. Post. ¶ Etiam cognitio ipsius principijs, ab ipsis tãquam ab vniuersalioribus sit progressus in scientia ad particularia: & cognitio illo, poterit quis probare, graue optimē in inferiori loco esse.

Nota. 4. ¶ Vlteriū notādum, q̄ aliquid esse notius in natura, nil aliud est, quā q̄ secundū naturā sit magis cognoscibile: sicut aliquid nobis notius est, quod magis nobis secundū naturā cognoscibile est. Et esse magis cognoscibile, est maxime habere de entitate: quia nil cognoscitur, nisi in quantum participat de rōne entis, cum ens sit obiectum intellectus: vnde cum illa quæ à materia sunt abstracta, magis habeant de entitate, magis habebunt de perfectione: & sic notiora sunt secundū naturā: ob quod Deus secundū naturā maxime cognoscibilis est: & post Deū intelligētia quælibet, secundū gradū suæ perfectionis: & deinde anima rationalis: & post homo, ratione animæ: deinde cætera alia viuētia. Ad dubium sunt quinque cōclusiones: quarum prima.

¶ Prima conclusio. Loquendo de notitia intellectuā, modus pcedendū est ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia: quia à confusioribus, & indistinctis, ad minus confusa, & magis distincta, quæ nobis minus nota, cum tñ notiora sint in in natura. Probat cōclusio: quia noster modus pcedendi à potentia ad actū, & ab imperfecto ad perfectū est: sed id quod potētia, & imperfectū est, confusius, & vniuersalior, & indistinctius est: & illa quæ actu & pfecta, magis distincta, & minus vniuersalia dicunt: & sic testatur Aicena. 1. Met. c. 5. qd̄ & Doctor. S. p fundamenta capit. Primum. n. quod intellectus de re cōcipit, ens est.

¶ Item. Intellectus in cognitione vniuersaliū eo ordine pcedit, quo sensus in cognitione singularium: sed sensus ab vniuersalioribus progreditur: vt si quæpiā à remotis videamus, primò iudicamus q̄ sit ens. Secūdo quod viuens. Tertio quod homo. Quod & exēplo probat Arist. in littera de pœris, qui primò oēs homines vocant patres: sequitur ergo q̄ intellectus hunc habet ordinem. Primus. n. conceptus, & adæquatius intellectus ens est: vt ex Ari. 9. Met. tex. 22. Et sic quātō p̄dicata sunt vniuersaliora, tātō priora se se offerūt.

¶ Etiam probari potest cōclusio, vt Doctor. S. pbat sub istis verbis. In oibus illis, quæ de potētia ad actū reducuntur, ab imperfectioribus ad perfectiora est progressus: vt embryo prius vita plantæ viuūt: ergo cum intellectus in cognitione rerum per species de potentia ad actū pcedat, ab imperfectioribus erit: sed cognitiones magis vniuersales sunt minus perfectæ: eo q̄ confusæ magis naturā rerū attingūt: sequitur ergo, q̄ ab vniuersalioribus sit pcedendum.

¶ Secunda pars cōclusionis probatur: quia illi

Ratio. 2. p.

cōceptus, & notitiæ quātō vniuersaliores, & cōfusiores, minus habent de entitate: & sic secundū naturā minus de cognoscibilitate. Quapropter sequitur, q̄ illa, quæ vniuersaliora, minus nota in natura dicantur, cum tñ nobis magis nota: quia in nobis ab imperfecto, & confuso ad distinctū, & perfectum est progressus.

¶ Secunda cōclusio. Non solum hic progressus secundū naturā est, q̄ cognitione confusa, sed etiam q̄ distinctē cognoscimus vt ab vniuersalioribus etiā sit progressus: quia (vt docet doctor sub.) nō possumus distinctē cognoscere hominem, q̄ distinctē cognoscimus aial: neq; distinctē animal, quin & cognoscimus corpus, neque corpus, quin substantiā: itaq; prius est ordo ille superior notiarū in confuso, & deinde ad inferiora sit resolutio: & quousq; supremū distinctē cognoscimus, nō cognoscimus in finitū, vt ait Arist. Et sic modo definitiuo cōtingit: si hominem definiat sit prius cognitum, quod animal sit.

¶ Tertia conclusio. Si fiat comparatiō notitiæ intellectuā, & sensitiuæ, quia ipsa sensitiua prior intellectuā est, & à singularibus ad vniuersalia, & p̄ inde à nobis notioribus ad minus nota nobis, magis tñ nota in natura, erit progressus. Hęc cōclusio tã aperta est, vt pbatōe nō indigeat. Nihil. n. in intellectu est, q̄ prius fuerit in sensu (q̄ nō potest vniuersale) atq; intelligentē phantasmata speculari necesse est: quæ etiā in singulari cōsiderant: ex qb̄ intellectus agens spēs intelligibiles in vniuersali abstractit. Et quod hæc singularia sint minus nota in natura, constat: quia minus à natura intenta: quia minus de entitate, quātō magis de materialitate: quia magis de potētia, & minus de actu. Et in isto sensu, posset intelligi Arist. dictū in isto loco, q̄n̄ concludit: à singularibus ad vniuersale pcedendū esse. Neq; est in dictis cōtradictio q̄ dixit: q̄ ab vniuersalioribus, & confusioribus ad particularia, & singularia: quia ibi de notitia intellectuā ad notitiām intellectuā sit cōparatio. Et singulare, & particulare vocat speciem respectu generis: vt ex Cōmentatore, & Egidio dictum est. Et q̄n̄ dicit à singularibus ad vniuersale, intelligit cōparando notitiā sensitiuam intellectuā: & per singulare, intelligendo ipsa indiuidua, quæ nobis sunt notiora, quā ipsæ species, quarum sunt indiuidua.

¶ Quarta conclusio. Sicut ante cognitionē principiorum inductione probando à singularibus ad vniuersale est processus: sic, ipsis cognitis, ab vniuersalibus ad particularia ratiocinationis progressus est. Hęc conclusio intendit insinuarē alium sensum dictorum ab Aristotele. & verborum cōsistentiam, quæ videntur repugnare.

¶ Quarta conclusio. Sicut ante cognitionē principiorum inductione probando à singularibus ad vniuersale est processus: sic, ipsis cognitis, ab vniuersalibus ad particularia ratiocinationis progressus est. Hęc conclusio intendit insinuarē alium sensum dictorum ab Aristotele. & verborum cōsistentiam, quæ videntur repugnare.

Nam

2. Conclu.

Doct. sub.

Vide Marfil. 1. Ph. q. 5.

Aristo. 8. Meta. t. 10.

3. Conclu.

Aristo. 3. de anima. tex. 39.

Aristo. ubi supra.

Aristo. 1. Physic.

Intelligētia.

Nota.

4. Conclu.

Nam (vt in notabilibus adduximus) si aliquod principiu nō fit notū, cum nō possit demonstrari...

Sic Themistius, & Commentator.

5. Concl.

Aristot. 1. Post. co. 3.

Ratio.

Albertus de Saxon. 1. Phys. q. 4.

Paulus Venetus.

Ad argum.

Arist. ca. 2. lib. predic.

representet specie: & cōstituat: nā quāuis in infinitū dicant distare duæ species specialissimæ, sic...

Aristo. 8. Meta.

Aristo. vbi supra.

Quid ad cōprehensibilem requiretur.

Deceptio liquorum. in. 4. q. 13. Hier. 6. 31.

Nullus homo potest cōprehendere creaturam.

S. Tho. pp. q. 12. ar. 7.

Ad. 2.

1. Post. tex. 5.

¶ Et vt planè satisfaciamus argumentis, dicēdū, qd cōprehensibile sit vna creatura ab alia: imō & cōprehendi pot: vt ab angelo quæcumq; alia infra ipsum.

¶ Dixi q Angelus pot cōprehendere creaturā: quia hō p isto statu videtur nō posse attingere ad talem gradū cognitionis, vt de aliqua creatura quātumvis minima cognoscatur, quātū ipa cognoscibilis est: q; neq; in substantijs, neq; in accidentibus intelligere valet homo vltimas differentias, neq; oēs proprias passiones, quæ fluunt ab essentia rei, neq; passiones quæ respiciūt rōnē indiuidui ratione cōplexionis, &c. Quod euenit: quia noster intellectus immersus in materia sit, & quodāmodo in corpore sepultus, vel saltim incarceratus. Secus de aia separata dicēdū. De quo suo loco, in. 3. de anima.

¶ Neq; ob id q ab homine creatura non possit cōprehendi, tollenda, aut reiicienda est hæc sciētia naturalis, vt Heraclitus dicebat: quia ad sciētiam proficendā sufficit q cognitio haberi possit de re, humano mō: sicut & sciētia dicimus esse de Deo, cū tñ à nulla creatura possit cōprehendi, sed à se solo: & cū sit infinitus, infinita notitia seipsum comprehendit, & cognoscit.

¶ Ad secundū solutio ex dictis in. q. patet: q; si generale, & particulare intelligit Arist. nō indiuidua specierū, sed spēs specialissimas: & iste sunt minus notæ nobis, & magis notæ natura, & tātō qntō cōfusiora, & vniuersaliora, primō se se offerūt. Si tñ à singulari p indiuiduo sumēdo esset sermo, nō à magis notis nobis ad magis nota natura eēt pgressus:

SPECVLATIO VI. Procœmialis. Vtrum totum sit suæ partes.

Idetur quod non. Pri- Argumē. 1. mo: quia si totum esset idem quod suæ partes, sex essent bis tria: sed hoc est contra Aristotelem. Dicit enim quod sex non sunt bis tria. Et. 7. Metaph. tex. 60. ait. Syllaba nō est elemēta, putā literæ ex quibus constat: vt ba, nō est. b. a. Et lib. 8. te. 15. Totū nō est partitū coaceruatio: vt aceruus, sed aliqd pter partes.

¶ Secundō arguit, & est docto. sub. Si totū compositū ex materia, & forma non distingueret a suis partibus, sequeretur nullā esse differentiam inter totum, quod est per se vnū: vt animal, aut homo, & totum quod est per accidens vnum: vt aceruus lapidum: consequens est contra Aristot. qui. 7. Meta. tex. 60. & in. 8. tex. 15. ponit differentiam. Et quod sequatur patet: nam sicut aceruus est multi lapides simul: ita & homo suæ partes.

¶ Tertio. Quando duobus datis, vnū corrumpitur, alio manente incorrupto, oportet ponere distinctionē inter ea, qualē ponimus inter anīmā ratiōnalē, & corpus: quā corrupto corpore, aia rationalis manet immortalis: sed contingit totū corruptū, qñ partes nō corrumpunt: vt patet in domo, & patet etiā in CHRISTO in illo triduo mortis, qñ fuit totū corruptū: quia non mansit hō (quicquid dicit Magister sen. & Hugo) & tñ partes manserunt incorruptæ: quia aia rationalis nullam passā est corruptionē, neq; datū est corpori, vt corrūperet, iuxta illud psalmi. 15. Nō dabis sanctū tuum videre corruptionē. Et argumentum posset esse, quia totum generatur, qñ tñ partes nō generant: vt patet in compositione domus ex lignis, & lapidibus. Et in CHRISTO resurrectione fuit homo, & tñ partes non fuerunt de nouo.

¶ In contrarium est quod ait Arist. hic tex. 17. & 22. vbi Cōmētator ait, quod licet quælibet pars est aliud à toto, oēs partes simul sumptæ aliud à toto non possunt dici.

¶ Pro solutione est cōsiderādū, totū dici multis modis. Et quāuis Paulus Venetus in libris physicorū super cōm. 17. notabili. 2. ponat. 8. modos, ad pauciores tñ reduci possunt: vt totū sit vniuersale, qd est genus respectu specierū: q species partes subiectiue vocant: quia genus, seu vniuersale de eis predicat, & ei subiciunt: vt leo, & hō, & asinus, de aiali, sicut docet Porphyrius. Et eo mō species respectu suorū indiuiduorū totū vocat.

¶ Totum

Ad. 3.

Aristo. 1. Post. tex. 43.

Natura prius intendit speciem quam genus.

Obiectio.

Solutio.

Aristot.

gressus: si ab vniuersalioribus ad singularia: quia talia singularia minus nota natura dicuntur, & magis nota nobis, & sic potius esset procedendum ab ipsis indiuiduis & singularibus nobis magis notis, & minus secundum naturā ad ipsas species, & ad vniuersalia, quæ sunt magis nota in natura, licet nobis minus.

¶ Ad. 3. patet ex dictis solutio. Et est considerandum, quod Arist. non ponit regulam quod omnia illa quæ sunt notiora natura, sint nobis minus nota, & econtrā, sed ponit solum negatiuē, quod non omnia illa, quæ sunt nobis notiora, sint notiora natura, & econtrā: & tamen cum hoc stat, quod aliqua sint nobis æquæ nota, & naturæ, vt supra dictum est, de colore respectu speciei: quia est nobis notior quædam species: quia sensibilis, & non species: & est naturæ etiam: quia causa magis nota secundum naturam, quàm effectus: vt cælum est magis notum quàm influentia: sed tamen aliqua sunt notiora in natura, quæ nobis minus nota sunt: vt sunt substantiæ immateriales: quæ cum sint spirituales, sunt magis notæ in natura, sed nobis minus: quia per sensum habet ortum cognitionis nostræ. Sed dato in natura illa vniuersaliora, & confusiora (vt argumentum probat) sint priora (vt quod embryo viuat prius vita plantæ) non sequitur quod illa sint magis nota in natura: quia natura sicut prius intendit totum physicum, quàm partes, cum tamen prius sint partes, sic & primō intendit speciem, quàm genus: non enim faceret animal, aut corpus, aut substantiam, nisi quia intendit certam facere speciem. Et sic dato prius sit vita plantæ in embryone, quàm vita rationalis, non sequitur quod illud vniuersale, & commune sit in natura notius: quia id quod perfectum, & id quod actū, est natura notius, & quod imperfectum, & in potetia quāuis prius via generationis, est posterius via perfectionis: & sic minus in natura notum: quia minus de cognoscibilitate, & minus de entitate habet, cum sint vniuersaliores causæ. At si cognitione distincta, & non confusa cognoscantur, priores sunt natura, vt dictum est.

¶ Aristot. 1. Post. tex. 43. Natura prius intendit speciem quam genus.

¶ Neque ex hoc sequitur quod indiuidua specie rum sint magis nota, quàm species, quia species non per se reperitur, nisi in ipsis indiuiduis: quia natura non producit speciem, nisi indiuiduum, non sequitur (inquam) quia natura non intendit nisi perpetuare speciem, & quia in indiuidua in quibus perpetuatur species sunt corruptibilia, de per accidens intendit indiuiduū. Vnde in perpetuis non producit nisi solum vnum indiuiduum: vt in cælis, & sole apertum. De quibus suo loco dicendum erit, & diximus in Dialectica.

In contra. Aristot.

Nota. Paulus Venetus.

2

- 2. ¶ Totum potentiale est: vt anima totum est, & partes eius potentia: vt intellectus, idem est, & memoria. Et sensitiua, quæ habet suas.
- 3. ¶ Totum essentiale est, quod ex partibus essentialibus constat. Quod & duplex est, Physicum, & Metaphysicum. Physicum est, compositum ex materia, & forma. Et Metaphysicū, ex genere, & differentia.
- 4. ¶ Totum integrale, quod ex suis partibus integrantes constat, est duplex, Homogeneous, quod ex suis partibus eiusdem rationis. Eterogeneous, quod ex diuersis rationibus constat.
- 5. ¶ Est & totum per accidens, quale aceruus, & domus. Non ergo quæstio est in presentiarum de omnibus totis, an à suis partibus distinguantur: quia de primo in Dialectica tractatur, quomodo ratio à suis partibus distinguatur. Et de toto potenciali, & Metaphysico alibi. Nunc de toto Physico, & integrali, tam de per se, quam de per accidens sermo est.

Variæ opi. ¶ De quæstione variæ sunt opiniones. In primis *Scot. in. 3. d.* se se offert Doctor sub. qui tenet, totum distinguui à suis partibus etiam coniunctis, loquendo de toto Physico, & integrali. De toto tamē per *Vide domi.* accidens (vt est aceruus) dicit non distinguui à suis partibus. Subscribit Doctori sub. Capreo ea *7. meta. q. 3. dem. d.* & nonnulli alij ex Thomistis, credentes *S. Th. in. 3.* eandem esse sententiam Sancti. Tho. qui id videt *dist. 2. q. 1.* affirmare in. 3. Et quæstiuicula. 1. ait de **CHRISTO** loquens, quod in eo fuit anima, & corpus, & vterius forma totius resultans ex coniunctio ne vtriusq; quæ dicitur humanitas. Et quæstiuicula. 3. dicit, quod totum proprie loquendo nō est suæ partes.

2. *Opinio.* ¶ Alij sunt, qui putant in homogeneis non esse distinctionem inter totum, & partes, sed bene in & eterogeneis. Et sic Paulus Venetus in loco cita to dicit: secundum aliquos, totum distinguitur à suis partibus, & secundum aliquos non distinguitur.

Argum. cōtra Scot. ¶ Contra opinio. Doctor. sub. est argumentum satis efficax: quia aliās sequeretur contra Damascenum, quod id quod **CHRISTVS** semel assumpsit, dimisit. Patet: quia assumpsit totum, id est, esse hominem, quod reliquit in passione, & illud distinctum à suis partibus est. ¶ Hoc argumentum soluitur ab opinantibus contrariū, per hoc, quod Damascenus solum de partibus essentialibus sic intelligendus, quas nunquam dimisit.

Solutio. ¶ Sed fortius. Si totum distingueretur à suis partibus, sequeretur quod naturaliter corruptū idē numero posset redire, contra doctrinam philosophantium. Patet. Sit vas aqua plenum, & auferatur aqua, quæ & conferetur: rursus appona-

tur in vase eadem numero aqua: totū illud quod non est suæ partes, fuit corruptum, & rursus idē numero redit: quia sicut identitas totius confurgit ex cōformitate partium eodem modo se habentium: sic & identitas numerica erit partibus eodem modo se habentibus: ergo idem esse refurgit. Nam si aliud numero, oportet sit ex partibus alio modo dispositis: sed suppono in hoc nullam factam variationem. ¶ Confirmatur: quia illa entitas, vel substantia, vel accidens est, sed neq; est substantia: quia non dantur partes ex quibus componatur, neq; est accidens: quia non videtur tale dari.

¶ Ad quæstionem ergo sit conclusio. Omne totum essentiale Physicum, & integrale, homogeneous, eterogeneous, siue sit totum per accidens, est suæ partes simul sumptæ. Hoc probatur ex Aristot. qui hic id affirmat, & clarius in. 4. Et sic Themistius, & alij. Et Auic. 3. Meta. ca. 2. ait. Homo est anima, & corpus, & neutrum per se. Neq; valet huiusmodi dicta in causali exponere sensu: vt contrarium opinantes dicunt, Partes sunt totum, id est, causant totum: nam sic, eadem ratione possent dicere hanc esse causalem, homo est sapiens.

¶ Hæc conclusio est Doct. S. qui ait de partibus, quæ sunt vnam in actu, & multa in potentia.

¶ Etiam probatur ex modo concipiendi, & modo loquendi: nam bis ter, nil aliud intelligimus, quam senarium ipsum. Et ligna, & lapides sic cōiuncta non aliud, quam domum ipsam. Et lapides sic congregatos non nisi aceruum. Ergo simili modo, materia, & corpus non nisi animal, aut homo: neque aliud ipse homo, quam animam, & corpus sic coniuncta.

¶ Secūdu est argumentum: quia si totum aliqua entitas est, quæ non fit partes sic iunctæ, posset Deus talem entitatem separare, manentibus partibus sic vnitis: nam nulla est repugnantia, illa quæ adinuicem sic distinguuntur separare: posset ergo esse quod partes essent iunctæ, & quod totum non esset, sed hoc contradictionē implicat, cum non sit aliud partes coniungi, quam totum constituere, neque sit aliud totum constitutum, quam partes coniunctas esse.

¶ Et de toto integrali etiam probari potest. Si enim domui addas aliquam partem minimam, quam primò auferas, non ob id domus dicitur corrupta, & de nouo generata, magis quam si à mari guttam aquæ abstrahas, & rursus superin fundas. Si tamen aliud est esse totius ab esse partium: cum partes varentur etiam in minimo, oportet & variari totum. Sed tamen quia partes sic manentes, subtracta aliqua parte, totum sunt, & con-

Confirmat.

Conclusio. Sic Com. ibi. te. 1. Sic Reg. ibi te. 1. 7. 2. de anima. Scot. 1. 1. 1. 2. 3. Themistius. Auicem.

S. Thom. Phy. lec. 4. p. 9. q. 1. art. 1.

2. Ratio.

Marfil.

Confide.

S. Tho. p. p. quæst. 87. Aristot.

Aristo.

Ad argum.

10. Meta. tex. 8.

Ad secundū

& constituunt, non fit variatio in toto, quæ necessariò esset intelligenda, si aliud esse totū esset quam partium. Hanc cōclusionem probat, & tenet Marfil. 3. physicorum quæst. 9. & Albertus de Saxonia. 1. physic. quæst. 7. & est opinio nominalium.

¶ Hic tamen aduertendum est, nō tam proprias esse huiusmodi loquutiones: Partes sunt suum totū, & totum est suæ partes, sicut sunt hæ: totum resultat ex suis partibus: partes cōstituunt totum. Quod notat. D. Tho. & ratio est: quia partes sunt totum, & non explicant compositionem, qua faciunt totum: nam (vt docet Aristot. in. 2. lib. physic. tex. 3. 1.) partes omnes habent se vt subiectum, & materia respectu totius: & totum velut forma est respectu partium, tam de partibus integralibus, quæ de essentialibus loquendo: nam quāuis forma substantialis respectu materia: forma dicatur, quia informat, & actuat eam, tamen ipsa forma respectu totius habet se velut materia, & quid imperfectum, & totum velut forma existens in vitro, scilicet in materia, & forma: si cut domus est vna forma existens in suis partibus: ob id Arist. 4. physic. tex. 2. 3. dixit totū esse in partibus: vnde licet totum, & partes iunctæ sint idem, propter modum significandi diuersum terminorum: quia partes vt causa, & totum vt effectus, significantius, & propriè dicitur totum cōponitur ex partibus, quā partes sunt totum.

¶ Ad primum argumentum, dicimus pro nobis esse id quod ex Arist. nam dicit, quod sex nō sunt bis tria, sed semel sex. Potest etiam dici, quæ bis tria nō sunt sex, eodē modo: quia bis tria sunt partes, & 6. totum. Vel aliter: quia de numeris possumus loqui materialiter, vel formaliter. Formaliter loquendo, prout quilibet numerus suam cōstituit speciem, sic est, quod bis tria nō sunt 6. magis quā duo homines, & vnus Angelus, vt intelligamus (quādo quidem species sicut numeri se habent) quod humana sit vt ternarius, & Angelica species sit senari. Si tamē intelligat materialiter, nullo modone gare pōt Arist. quin bis tria sunt 6. nam bis tria cōtinet. 6. vnitates, quæ numerum senariū constituunt, & adæquant.

¶ Et ad id quæ ex. 7. Metap. tex. 6. qd̄ ba. non est b. a. intelligit, quod nō est sicut cumulus, aut aceruus. Nō em̄ syllaba est litera absq; ordine (vt lapidū cumulus) sed ordinatè dispositæ.

¶ Ad secundū dicim⁹ esse differentia inter totū per se, & totū per accidens, nō per hoc quod totum per se sit suæ partes, & totum per accidens nō sit, vel e contra, sed eo est differentia, & distinctio: quia totum per se cōstituuntur ex suis partibus, & terminatur ad esse essentiale, & substantiale: quia forma non habet per se esse substantiale: neque materia sola absq; forma, & simul iunctæ cōstituunt vnum totum substantiale, & essentiale: quia non aduenit esse totius enti completo, sed in toto per accidens: vt est in domo, vel in lapidum aceruus: nam esse huius totius aduenit iam cōpleto, & existenti: & sic est alia ratio totius in isto toto quod est essentiale de per se, & in illo qd̄ de per accidens. Hanc differentia ponit Arist. ¶ Ad tertiu, cōcedimus sic esse, vt probatur, quod distinctio sit ponenda inter duo, quorū hæc est cōditio, vt vno incorrupto manente, aliud corrumpatur. Et quādo pbatur, quod totū corrumpitur, partibus ipsis remanentibus: primum posset dici sic esse: quia dato esse totius sit esse partiu, & quod ad hoc nō fit distinctio, est tamen in hoc, quod partes constituunt totū, & cōstat ex eis, & nō e contra, partes ex toto: & ob id pōt intelligi id quod prius absq; posteriori, non tamen e contra.

¶ Secundò dicitur potest, toto corrupto per partium dissolutionē, & partes corrupti, nō qui dem inquantū esse habebant aliās ante compositionem, & cōstitutionem totius, sed inquantū erāt partes sic vnitæ, & ordinate, quæ cōstituebant totum: quia non manent vnitæ, sed dissolutæ potius: & sic in isto sensu, corrupto toto cōstituto, & corruptū cōstituentia: quia nō erat aliud esse cōstituti, & esse cōstituentium: quod sic explicari potest. Certū est, quod nō eo quod corpus neq; eo quod anima totum hominem, aut animal cōstituunt, sed eo quod sic adinuicem cōueniunt, & vniuntur. Si ergo ista vnione facta, totū quod cōstituuntur, corrumpatur, & definat esse, sic & partes dici possunt corrumpi, pro quāto nō habent rationem cōponentis, aut cōstituentis, dissolutione facta: & sic in morte hominis corrumpit materia: quia nō informatur forma illa, & corrumpit forma: quia non informat materiam illam: & corrupto toto, corrumpūtur & partes, in hoc sensu, in quo esset verū dicere, in morte Christi in illo triduo, quod desinente esse toto. i. homine, & corrupta humanitate per verā mortem in Christo, & partes sunt corruptæ, non in se quidē: quia anima immortalis, & corpus man sit incorruptū, & vtrūq; diuinitati coniunctū, sed inquantū erant partes cōstituentis. hunc sent. d. 2. 1. hoim̄ Christū, corrupto hoie, dicunt & par. S. Tho. 3. p. tes corrūpi: quia esse totius, nō est esse partiu. quæst. 5. B. absolu.

¶ Aristot. 1. physic. tex. com. 69.

¶ Arist. 8. Meta. p. 1. 1. 5.

¶ 1. Solutio. ad tertiam.

¶ 2. Solutio. S. Tho. 1. 2. q. 4. arti. 5. ad secundū.

¶ quæst. 5.

absolutè: quia sic etiã si partes essent seiunctæ, cõstitueret totũ, qd̄ est falsum: sed eo dicitur esse partium esse esse totius, & esse totius esse esse partium: pro quãto ad inuicem partes sunt cõiunctæ, & cõueniunt in vnum in cõstitutione totius: & sic esse totius, quod est partium sic vnitarum, non manet ipsi partibus separatis.

3. Solutio. ¶ Aliter p̄t dici: quãdo aliqua sunt vnum, nō p̄t vnum manere, alio nō manente, distinguẽdum est. Vel sunt illa vnum oib⁹ modis, & sic vno corrupto, aliud nō manebit. Vel nō sunt vnum oibus modis: & sic nō incõuenit q̄ vno ablato, aliud maneat. Exemplum est. Species humana in Petro idem est cū indiuiduo, & esse vnum est, & nō duo: nam nō vno esse habet q̄ sit homo, & alio, q̄ sit Petrus: aliã duo esse simpliciter, & substantialiter essent in eo: sed quia non omnibus modis sunt vnũ, abstracta specie manet indiuiduum. Abstracta (inquam) per intellectum: sic suppositum, & natura sunt vnum in Deo: sed quia nō omnibus modis vnum potest intelligi sine alio, conceditur, quod Deus generet: cum tñ negetur, essentia generat. Partium esse, & totius est vnũ, sed nō omnibus modis vnum: sed partes vt cõstituentes, & totum vt cõstitutum: vnũ vt materia, aliud vt forma: & sic p̄t intelligi vnum corrumpi quando aliud manet integrum: nō in illa ratione in qua cõueniunt: sed in illa in qua differunt. Et partes manere possunt corrupto toto, pro quãto intelligunt, nō vt vnum, & nō vt cõiunctæ, quomodo cõstituebant totum. Ferẽ ista solutio coincidit cum prima, sed declarat amplius rem. Nequẽ ex hoc sequitur, q̄ partes causent se ipsas, cum causent esse cõpositi: vel geniti, quod nō est aliud, q̄ esse partium, sed solum sequitur quod cõponunt totũ quod ipse sunt, quod ex earum cõiunctione resultat: quia terminus illius cõstitutionis, vel generationis nihil est aliud, q̄ ex cõiunctione illarum partium fiat vnum totum, quod antè nō erat, quia antè cõiunctæ nō erant. Et quauis esse partium sit esse totius cõpositi, dicitur causare nouum esse: quia hoc esse, qd̄ est partium cõiunctarum, ante cõstitutionem totius non erat.

Tartareus. ¶ Qui teneret opin. Scoti (vt eã defendit Tartareus in 1. physic. q. 3.) responderet ad argumenta, quæ sunt cõtra, vt ipse ibidem respondet. Illud Damasceni intelligi quãtum ad partes essentielles, quas cum Christis assumpsit, nunq̄ dimisit, vt ibi dictum est.

Ad secundũ ¶ Ad secundũ posset esse solutio, negando q̄ idem numero reddat: nam dato esse totius ei-

se sit aliud ab esse partium, posito corruptæ per additionem, aut diminutionẽ, aut partium transmutationem: si post pars illa addatur, vel partes rursus cõiunguntur eodem modo vt antè, erit aliud esse numero productum per aliã numero partium cõiunctionem.

PRIMA SPECVLATIO libri primi physic. De principijs rei naturalis

VIa de principijs primò cõsideratio venit in traditione sciẽtiæ. vt ex Arist. probatum est, quaritur, vtrum rerum naturalium principia solum sint duo, vel plura.

¶ Vide q̄ solum sint duo principia. Illud dicitur principiũ rei naturalis, qd̄ intrat ei⁹ cõpositionẽ, & essentiã: sed solum materia, & forma substantialis sunt, huiusmodi, vt docet Arist. in isto. 1. lib. ergo nō sunt nisi solũ duo principia.

¶ Et confirmari potest ex definitione principiorum posita ab Arist. quæ talis est. Quæ nō sunt ex alijs, neq; ex alterutris, sed omnia fiunt ex eis: sed materia, & forma sũt huiusmodi: quia materia nō fit ex alia materia, cum ipsa sit ingenerabilis, & incorruptibilis: vt intrã p̄babitur. Nec forma similiter generatur, neq; corrumpitur. sed totũ est qd̄ gñatur, vel corrũpit. Neq; materia ex materia, neq; forma ex forma, neq; materia ex forma, neq; e cõtra. Et omnia fiunt ex istis, quia nulla res naturalis est, quæ nō cõstet ex materia & forma, sequit ergo q̄ solum sunt duo principia rei naturalis.

¶ Probo quod sint 4. principia. Illud dicit esse principium rei naturalis, qd̄ est causa: sed causæ sunt 4. & nō solum duæ, scilicet finalis, efficiens, formalis, & materialis: ergo tot erunt principia rerũ naturalium: nō ergo solum sunt duo.

¶ Tertiò. Nō sunt solum tria principia rerum naturalium. Patet. Si essent solum tria, esset materia, & forma, & priuatio: sed priuatio nō potest esse principium. Patet. Illud dicitur esse principium, quod dat esse, aut causa principati est & cõpositionem intrat: sed priuatio nō dat esse, neq; intrat cõpositionem rei: quia esse solũ potest dare, quod actu est: quia omne qd̄ agit in tantum agit, in quantum actu est: sed priuatio actu nō est: imò actu priuat, & nihil dicit, si cut tenebrẽ dicunt absentia lucis: ergo neq; intrat cõ-

trat cõpositionẽ: quia quod nō est, pars cõpositi non erit.

Argumẽ. 4. ¶ Probo q̄ principia rerum naturalium nō sint cõtraria. Quia si cõtraria, vñ esset, quia materia & forma sunt priuicia, vñ quia materia, & forma, & priuatio: sed nullo modo istõrum potest intelligi cõtrarietas: nam si materia, & forma intelligãtur principia: sic, cum maneat in eodem subiecto: cõtraria (ipsis manentib⁹ simul) cõstituerent rem naturalem: quod repugnat. Item: quia materiæ nulla forma cõtraria est, cum ipsa susceptiua dicat esse cuiuslibet formæ. Neq; p̄t intelligi cõtrarietas materiæ ad priuationẽ, neq; forma ad priuationẽ: quia cõtrarietas inter positiua est: sed priuatio positiuum nō est: ergo non p̄t esse cõtrarietas. ¶ In cõtrarium est quod ait Arist. q̄ principia dicenda sunt quodãmodo vt duo, & quodãmodo vt tria, & quodãmodo vt cõtraria.

¶ Pro solutione notandũ primò, q̄ nō est idẽ quærere, quot sunt rerum principia, & quot sunt rerum causæ: nam hoc ad 2. physic. & illud ad primum. Principium em̄ dicit ordinẽ: causa tamen vltra hoc & influxum ostendit. Et quauis principij nomẽ ad causam se exten dat oẽm, hic tamen solũ ad partes rei essentielles, vnde principium motus. Quapropter cū Deus, & intelligentie, & sol cause dicant rerũ in præsentiarum principium non dicuntur.

¶ Secundo, cõsideranda venit principij definitio, quã Arist. sub istis ponit verbis. Principia sunt, quæ neq; sunt ex alijs, neq; ex alterutris, sed omnia fiunt ex illis: vbi ly, ex, quib⁹ soleat dicere principium causalitatis in omni causarum genere, hic tamẽ specialiter de essentialibus principijs intelligitur, aut termini à quo.

¶ Ex ista definitione sequitur, q̄ elementa nō sunt principia prima, quia ipsa ex alijs tãq̄ principijs essentialibus. Ex materia, & forma fiunt, ex qua quodlibet elementorũ constat. Itẽ: quia mixtũ cum fiat ex elementis, nō fit ex ipsis sicut ex partibus essentialibus: vt inferius i libris de gñatione erit differendũ, licet ex eorum actione mutua mixtum cõiungat per generationem. Materia ergo principij erit, quia nō ex alio tanq̄ ex parte essentiali, & forma si militer: tamen omnia fiunt ex ipsis.

¶ Sequitur. 2. nō repugnare naturæ principiorum primorum fieri ex alijs, si ly, ex, dicat principium alterius causæ ab essentiali: quia forma fit ex materia tanq̄ ex subiecto: nam educitur de potetia materiæ: & materia fit ex forma, pro quanto auctatur, & perficitur per formã, cum nō possit esse naturaliter sine forma.

¶ Tertiò, sequitur nō repugnare q̄ ipsa principia prima sint composita ex suis partibus integranibus: nam partes integrantes nō habent hic nomẽ principij primi. Nec repugnat principia esse ex alio tanq̄ ex causa efficienti: nam forma ab agente est, dato Arist. materiæ nō cognouerit causam efficientem: quia modum creationis, q̄ à solo Deo, nō intellexit: ob qd̄ eam ingnabilem, & incorruptibile posuit. ¶ Tertiò notandũ, quod cõtrarietas dupliciter sumitur: scõmuniter, & propriẽ. Cõmuniter, illorum est, quæ nō possunt simul denominare idem, sed bene successiue: & sic ait Arist. 5. physic. quod motus est de contrario in cõtrarium. Et sic intelligeretur cõtrarietas inter albedinem vt. 4. & albedinem vt. 8. quãdo motus dealbationis ab albedine vt. 4. ad albedinem vt. 8. fieret. Et isto modo priuatiue opposita cõtraria dicuntur: & contradictoria similiter: vt, videns, & cæcus: albus, & nō albus.

¶ Secundo modo cõtrarietas sumitur, propriẽ quando est oppositio maximẽ distantium in suo genere, nō potentium simul denominare idem, sed bene successiue: vt albedo, & nigredo: caliditas, & frigiditas.

¶ Quartò notandũ, quod priuatio dupliciter dicitur. Propriẽ, & impropiẽ. Propriẽ est illa, quæ carentiam dicit, nullam per se habens entitatem: vt cæcitas, & tenebræ: licet subiectum aptum natum dicant: sicut loquitur in 1. physic. & 5. Metaph. Impropiẽ priuatio est, forma positiua ad perfectiorẽ cõparata: vt loquitur Cõmen. 3. de anima, q̄ nigredo est albedinis priuatio: & frigiditas caliditatis. His dicitur, sex conclusionibus respondetur.

¶ Prima cõclusio. Principia prima rerum naturalium nō sunt infinita. Patet: quia infinitũ nō est cognoscibile: ergo principia non essent cognoscibilia: q̄ si nō essent cognita, neq; res naturalis cognosci posset: neque scientia naturalis esset.

¶ Secundo. Frustrã plura fiunt, quæ possunt fieri per pauciora: & à fortiori frustrã per infinita, quæ p̄ finita: sed res naturalis fieri p̄t, & essentialiter cõstare ex finitis, & numero paucis principijs primis: ergo nō sunt ponenda in finita principia: sic Arist. hic.

¶ Secunda cõclusio. Principium rei naturalis primum nō solum est vnum. Patet. Principia rei naturalis prima sunt cõtraria, vt probatur: cõtrarietas in vno nō reperit, cū sibi ipsi nihil cõtrarium sit: sequitur ergo quod non est vnum solum principium. Quod principia sunt cõtraria, constabit infra.

Corolla. 3.

S. Tho. p. p. q. 44. 1. Physic. text. com. 28. Notan. 3.

Arist. 5. Physic. s. a. t. 48. us quead. 53 t.

Notan. 4.

Arist. 1. physic. s. t. 79. et 5. Met. text. 26.

Cõment. Aristot. hic text. 50.

1. Cõclus. Rõ. 1. Physic. t. 45 et 3. physic. text. 65.

Ratio. 2.

Arist. in præ di. ca. 6.

2. Cõclus. 1. Ratio.

Arist. in præ di. ca. 6.

2. Ratio. ¶ Secundò. Principia rei naturalis prima illa sunt, ex quibus constat res essentialiter: sed non ex vno constat solum: quia non ex materia solù, neq; ex forma sola, neq; ex priuatione sola: ergo nullo modo vnum solum principium rei naturalis est. Ibidem Aristò.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio. Principia rei naturalis prima, essentialiter constitutiva rem naturalem, & intransientia eius compositionem, sunt solum duo.

1. Ratio. Patet. Illa solum sunt principia rei naturalis, quae constitunt rem naturalem, & dant esse substantiale: sed haec solum sunt duo. scilicet materia, & forma substantialis: ergo solum ista duo principia.

2. Ratio. ¶ Secundò. Si essent plura quae ista duo, vel esset, quia intraret rei compositionem essentialem aliud à forma substantiali, & materia: vel quae solum esset causa ab extra rei naturalis: si primum datur: vel illud est forma, vel materia: si forma: ergo vel informans materiam, vel non: si informans, & simul cum alia forma, iam res naturalis ex duabus formis substantialibus esset composita, & sic esset in duabus speciebus: & esset vna res, duae. Quod si forma alia sit ibi, & non informat, non intrat compositionem, & substantiam eius, neq; forma rei dicenda est. Et de materia alia, si ibi esset, similiter, quia vel informat, vel non: si informat: vel ab vna forma eadem, quae aliam informat materiam. Et quid non potest stare, quod vna forma duas immediate differetes informat materias, maxime cum vna sit rerum omnium, licet. S. Tho. aliter sentiat. Quod si, dicat hoc aliud non esse formam, neq; materiam, & abulens super intrare constitutionem essentialem rei naturalis, iam sequeretur, quod materia & forma non sufficerent ad constituendum, quod repugnans est. Neq; potest dici quod sit aliud principium per hoc ab extra. Rò est: quia hic solum de principijs intrinsicis est sermo. De alijs autem accidentibus principijs, quae esse dant accidentale, non est curae in praesentiarum, quando de rerum constitutione, quod ad essentiam earum loquimur. Dixi, principium, constituens intrinsicè: pro quo fit.

4. Conclusio. ¶ Quarta conclusio. Principia rei naturalis intrinsicè sunt tria: materia, forma, & priuatio.

Ratio. Probat. Principia intrinsicè rei naturalis sunt materia, & forma, & supra dicta. 3. conclusio probat: sed ultra etiam priuatio est principium intrinsicum rei naturalis. Patet. Impossibile est aliquid naturaliter transmutari, nisi cõcurrat priuatio formae acquisita, vel deperditae: quia in acquisita (qualis generatio est) priuatio intelligitur terminus à quo, vt principium intrinsicum: nam si ibi in materia illa, quae subiectum

S. Tho. p. p. q. 66. art. 2. Abulen. sup. gen. et. b. Bo. na in. 2. dif. 1. 2. Ocam. in. 2. q. 2. 2. Argè. et. Egidius in. 2. dif. 1. 2.

est transmutationi, intrinsicè priuatio non est forma generanda, nunquam esset transmutationio, vnde res naturalis non fieret. Quapropter caelum non generatur, nec transmutatur: quia huiusmodi principium intrinsicum deest. Et si ex albo fiat album, priuatio intelligitur in termino à quo: quod si sit deperditum transmutationio, etiam ibi priuatio intelligenda in termino ad quem: nam si non intelligeretur priuatio formae praexistens, nunquam esset transmutationio per acquisitionem nouae formae.

¶ Quinta conclusio. Dicta priuatio licet dicatur principium intrinsicum, vt docet Paulus Venetus in sua summa lib. 1. cap. 6. conclusio. 1. non tamen debet dici principium constitutivum: quia talis priuatio (licet sit intrinsicè) non constituit rem naturalem, neq; in transmutatione acquiescit, neq; in deperditua, sed solum constituit intrinsicè res naturalis ex materia, & forma, vt in 4. conclusio dictum est: & ideo nulla est repugnantia inter. 4. & 5. conclusio. Ob quod non esset absurdum dicere, priuationem ipsam principium quidem esse rei naturalis, extrinsicè tamen, in hoc sensu, quia non constituit: sed tamè aliter extrinsicè quae causa efficiens dicitur, vt constat, eò quod priuatio in subiecto est: & ob id Aristò. priuationem principium per accidens dicit.

¶ Sexta conclusio. Principia rei naturalis sunt vt duo: sunt vt tria: sunt vt contraria. Prima, & secunda pars probata est. Nam sunt vt duo: quia materia, & forma solum sunt quae intrinsicè, & essentialiter constituunt rem naturalem, vt. 4. probat conclusio.

¶ Secunda pars (quod sunt vt tria) patet: quia priuatio est etiam principium intrinsicum rei naturalis, licet non constituat. Intelligit. n. ipsa priuatio in omni transmutatione, vt docet. 5. conclusio.

¶ Tertia pars est, quod ipsa sint contraria, quae modo probanda venit, & probatur. In omni generatione concurrunt aliqua principia contraria: quia (vt ait Cõmentator) nihil generatur, nisi vbi aliud contrarium corumpitur: ergo.

¶ Item. Cuiuslibet transmutationis principium intrinsicum consideratur forma, & priuatio: sed ista contraria sunt, cõtrarietate committere dicta: quia simul idem denominare non possunt: sequitur ergo cõtraria esse principia. Maior probatur: quia si non esset forma priuatio, & forma adueniens, nunquam esset transmutationio, vt probatum est. Et minor ex notabilibus constat: quia non sicut simul priuatio albedinis in praesentia nigredinis, & albedo ipsa.

¶ Dixi, priuationem esse contrariam formam, non

S. Tho. p. p. q. 66. art. 1.

5. Conclusio Venet.

Aristot. lib. 1. text. 66. 6. Conclusio

Ratio. 2.

1. Ratio. Cõment.

2. Ratio.

Aristot. 1. Phys. t. 70

Aristot. in predic. ca. 5. c. 14. Metaph. c. 1. Cõtrarietas

non tamè intelligas quamlibet, sed proximam: quia non ex quolibet fit quodlibet. Si enim priuationem intelligamus in generatione alicuius formae substantialis, & in transmutatione accidentali formae accidentalis, oportet sic proximam cõsiderare, vel necessarium principium, & per se requisitum: vt equus non est immèdiatè ex ligno, sed ex semine, neq; ex semine immèdiatè: quia multae mediant formae ante introductionem formae equi. Si ergo dicimus, quod equus fit ex non equo: intelligas ex non equo proximè, putà ex embrione: aliàs si non sic intelligamus priuationem proximam, equus esset ex ligno: quia non equus lignum est, & ex lapide: quia non equus lapis est. Et sic dici solet, quod non equus, & non albus possunt capi vel infinitanter, pro quocunq; quod est equus, & non albus. Alio modo capiuntur priuatiue, pro illo subiecto, quod est aptum non proxima dispositione ad formam. Et isto modo accipitur priuatio ab Aristò. quando dicit, eam esse principium rerum naturalium. Dicitq; quod priuatio, & forma sunt duo contraria necessaria ad generationem: ergo ipsa principia generationis contraria, dicuntur esse requisita in fieri, & non in facto esse: quia cum res facta est, iam non manet priuatio eiusdem rei, quae fuit principium illius generationis: vt si ignis generetur, oportet sit priuatio in subiecto, scilicet non ignis: & si non esset talis priuatio, nunquam in carbonibus generabitur ignis: sed ipso igne genito, iam non est amplius priuatio non ignis, quia iam est actus ignis.

¶ Dixitq; conclusio ex ipso Aristò. ipsa tria principia rei naturalis esse velut tria, & contraria: quia cõtrarietas non est propria inter formam, & priuationem, quam ponit Aristò. nam non est cõtrarietas in transmutatione naturali inter formas substantiales, neq; inter accidentales: sed inter formam, & priuationem ponit huiusmodi cõtrarietatem: nam ipsa forma quae expellitur in quantum esset quid positum, non habet rationem principij in generatione, cum potius corumpat, tanquam generationi obuians. Sed quia de ratione generationis est nouum esse acquirere, optime dicitur priuationem formae praecedentem esse principium tanquam terminus necessarius à quo in ordine generationis.

¶ Atque cum substantia nil sit contrarium (te sit Aristò. in praedicamento substantiae) hic ponit cõtrarietatem inter formam & priuationem: sed tamen propria non est cõtrarietas, sed cõmunitas, & impropria: quia contraria proprie sunt duo extrema, contra se posita, quae non sunt

nisi respectu alicuius certae latitudinis: vt albedo inter formam do, & nigredo in latitudine colorum: & calor et priuatio summus, & summum frigus in alteratione: & nempe sic contraria proprie sunt, quae maxime distat & quae per se ipsa mutatio se expellunt: ob quod in eodem subiecto possunt esse in gradibus remissis simul, vt vnum possit contra aliud praualere: sic ex nigro per mediū fit album, & ex amaro dulce: & quia in praedicamentis sola qualitas recipit magis, & minus, solum ibi proprie cõtrarietas: ceterum, substantia pro toto non recipit, & sic nulli erit cõtraria. Et cum forma substantialis (quae etiam dici potest substantia) non sit intensibilis, & remissibilis, nec se comparatur in eodem subiecto simul cum alia forma substantiali: sequitur quod non poterit proprie habere contrarium: ob id cõtrarietatem dicimus esse improprie inter formam ipsam substantialem, & priuationem formae.

¶ Ad primum patet solutio ex dictis in quaestione: si quidem ita est, quod principia intrinsicè constitutiva rem naturalem solum materia, & forma sunt, quia ex eis tanquam ex naturis constat: sed quia priuatio intelligitur principium intrinsicum in re, ratione cuius sunt naturales transmutationes, non solum sunt duo principia, sed tria: nam (vt ait Egidius Romanus exponens quomodo album fit ex nigro) si albedo nunquam separaret à subiecto, nunquam generaretur album: quia si generaretur, vel esset ex nigredine, vel educeretur de potentia subiecti, quod esset potentia album. Ex nigredine enim generari non possit: quia est per se contrarium fieri non cõtrarium. Nec ex potentia subiecti educi possit. Haec Egidius. Ecce quomodo requisita est priuatio, vt principium: & ob id (vt diximus) in caelo non est naturalis transmutatio: quia forma non separatur à subiecto, neque est priuatio ibi.

¶ Ad cõfirmationem etiam patet responsio: nam licet ad constitutionem sufficiens sit materia, & forma, tamen ad huiusmodi naturalem transmutationem, requisita ante rei naturalis constitutionem, oportet intelligere priuationem. Ad id autem quod tangitur in argumento, quod forma substantialis non generatur, sed totum, in fra respondebitur, quia erit locus superior: de In hoc. 1. specul. 8.

¶ Ad secundum ex primo notabili respondetur. Non enim idem est principium, & causa huiusmodi: quia principium dicitur ratione prioris, & intrinsicè, & non influxum: & quia causa efficiens, &

Duo cõtraria possunt esse simul, re misse.

Duae formae substantiales non possunt esse simul.

Ad argum.

Egidius. t. 44. du. 3.

S. Tho. p. p. q. 9. a. 2.

Ad confir.

Ad secundum

finalis dicunt influxum, & non quid intrinsecu, non habent quod tales cause hic nomen principij fortiantur.

Ad tertium

¶ Ad tertium dicendum, priuatione esse principium intrinsecum, vt probatum est: & intantum est verum, quod ea seclusa, non esset transmutatio: non tamen constituit, quia non manet facta transmutatione. Et non dicitur principium priuatio quia agit, cum materia sit principium rei naturalis, tamen non agit, sed potius patitur: sed dicitur principium, quia presupponit priuationem, & absque ea non esset naturalis transmutatio.

Ad quartum

¶ Ad quartum dicendum, quod principia reru naturalium dicuntur esse contraria, non quia materia forma, vel materia priuationi opponatur, vt bene probat argumentum, sed quia forma priuationi contraria est. Et dato contrarietas proprie dicta in qualitatibus positius inueniatur sed largi, & communiter quando duo mutuo se expellant, rationem habent contrarioru: & sic forma, & priuatio contrariantur: quia albu ex non albo fit, tanquam ex termino a quo: & quando est albi forma, iam non album quod erat albi priuatio, non manet. Et Aristoteles non dixit absolute, huiusmodi principia esse contraria, sed vt contraria. Et quauis duae formae substantiales diuersae dicantur, quia non simul se compatiuntur in subiecto, & non contrarie, quia substantiae nihil est contrarium, neque primae substantiae: quia non recipitur in subiecto, nec formae substantiales, quia non insensibilis, & remissibilis, sed indiuisibiliter est, quia sicut numeri se habent formae specifice: tamen forma, & priuatio contraria dicuntur in isto sensu: quia a-

Aristo. ubi supra.

Aristo. 8. Metaph. text. 10. comen. 10.

gens per actionem contrariorum accidentiu, expellens formam diuersam, expellit priuationem, introducendo propriam formam ad modum contrarioru: vt si in ligno sit priuatio formae ignis, ignis per calorem expellendo formam ligni, introducit formam propriam, & priuationem formae ignis aufert, ad modum quo contrarium expellit contrarium.

¶ Quia de principijs sermo est, in ista speculatione paucis dicemus, quae late Aristoteles de principijs adducit contra philosophos, qui varie de reru naturalium principijs sunt loquuti.

12. Opin. principijs.

¶ Duodecim fuisse opiniones. Sex ponentium vnicum principium, & tres ponentium infinita principia. Et isti opinantes fuerunt in extremis. Alij tres fuerunt in medio, qui posuerunt non vnum: vt illi qui. 1. sunt opinati, neque infinita, vt illi qui. 2. loco.

Primus. Melisus.

¶ Primus se offert Melisus, qui vnicum posuit principium infinitum, & immobile, qui

nullam posuit contrarietatem in principijs.

¶ Secunda opinio fuit Parmenidis, qui vnicum ponens principium, secundum rationem dixit esse finitum: & secundum apparetiam posuit contrarietatem calidi, & frigidi, quam appellauit ignem, & terram.

¶ Tertia fuit Thaletis, qui aquam solum posuit principium.

¶ Quarta, Diogenis, & Anaximenidis, dicentium esse aërem.

¶ Quinta fuit Heracliti, qui posuit ignem.

¶ Sexta fuit illorum, qui ponebant vnum principium, sed medium inter aquam, & aërem, vt aërem, & ignem.

¶ Omnes vnum solum posuerunt principium reru naturalium. Contra quos Aristoteles late in isto. 1. phisicorum ad nauseam disputat, atque sine fructu. Nunc huiusmodi opiniones non est qui in aliquo putet habere apparentiam: licet tempore ipsorum philosophorum fuerint alicuius momenti: vt videtur ex vehementia, qua impugnat Aristoteles. cas.

¶ Anaximander. 7. & deinde Anaxagoras 7. Anaxim. principia posuit infinita simularia in vnaquaque specie, vt infinitas particulas carnis: infinitas particulas ossis, &c. quae separate ab vno Chaos, vbi omnes ab initio fuerunt per mixtae. Sed Anaximander putauit Chaos fuisse principium primum simularium particulariu.

¶ Octaua fuit Anaxagoras, qui putabat illas partes similes fuisse principium Chaos illius. Et non ponebat principia contraria: quia ponebat quodlibet latitare in quolibet actu, quod est contra naturam contrariorum.

¶ Nono loco se offert Democritus, qui infinitas ponebat atomos, omnes omnium reru eiusdem speciei essentialis, sed solum positione & figura differebant, vt in text. 4. 1. Aristoteles. Et isti tres fuerunt in alio extremo, ponentes principia infinita.

¶ Decimam opinionem habuit Plato, & est media inter extremas, qui posuit principia finita, & contraria ex parte materiae: magnam, & paruum. Et principium formale ponebat ideam cuiuscunque speciei. De quo text. 3. 2.

¶ Pythagoras ponebat principia contraria, Par, & impar. De quo text. 4. 8.

¶ Duodecima & vltima, quae proxima vero, fuit Empedoclis, qui posuit reru principia. 4. elementa, in quibus est contrarietas, ex quorum mutua actione mixta generantur.

¶ Isti tres vltimi contraria ponebant principia: sed post omnes philosophorum principes Aristoteles.

Parmenid.

3. Thales, 4. Diogenes

5. Heraclit., 6. Anaxim.

7. Anaxim.

8. Anaxag.

9. Democrit.

10. Plato.

11. Pyth.

12. Emped.

Aristoteles rerumque merito naturalium indagator exactissimus, & velut monstrum in natura (vt ait Hieronymus) posuit (sine eis oculis contemplans res naturales) principia, finita quidem, & non vnum, sed tria, & haec contraria, materia. s. & formam, & priuationem, vt declaratum est. Hanc omnes postea philosophantes sunt amplexi sententiam, tanquam veram, omnibus alijs longe a tergo relictis.

Hieronymus.

SECUNDA SPECULATIO primi phys. Vtrum materia, quae vnum ex principijs reru naturalium est, sit potentia pura, & materia nuda, & ipsa sit res naturalis.

1. Argumentum.

Aristoteles. 1. 1. Physicorum. 1. 79. 7. 1. de generatione. 1. 11.

Secundo.

Tertio.

Aristoteles. 1. 1. de celo. 1. 10.

Quarto.

Aristoteles.

Aristoteles. 1. 1. Physicorum. 1. 80. 7. 2. Physicorum. 1. 38. 7. 3. Physicorum. 1. 66. 1. Physicorum. 1. 82.

¶ Videtur quod non.

Quod non habet esse, non potest esse principium essentiae: quia nemo dat quod non habet: sed materia non habet esse: cum sit pura potentia, vt docet Aristoteles. ergo non potest esse principium rei naturalis.

¶ Secundo. Illud quod est principium alicuius rei, potest intelligi, & inueniri sine tali re: sed materia prima nunquam inuenitur, neque intelligitur per se, quia pura potentia est, sed semper cum forma est: ergo non est principium reru naturalium.

¶ Tertio. Aliqua est res naturalis, quae non habet materiam: ergo non est materia reru naturalium principium. Patet de anima rationali, quae est res naturalis, maxime a corpore separata, & tamen nullam habet materiam, cum sit spiritus, & absque quantitate molis.

¶ Quarto. Caelum est res naturalis, & tamen non habet materiam: quia alias cum omne quod habet materiam sit corruptibile, caelum posset corrumpi, quod est contra Aristotelem.

¶ Quarto. Color, & alia accidentia sunt res naturales: tamen nullam habent materiam, vt principium sui: quia color est qualitas, vt docet Aristoteles. ergo non includit materiam, quae substantia est: ergo non omnis res naturalis est materia est. Idem de luce, quae est qualitas actiua, consequens formam solis, vel corporis lucidi.

¶ In contrarium est quod Aristoteles. in multis locis tradit.

¶ Pro solu. oportet primum proponere materiae quidditatem, & definitionem, quae talis est. Mate-

ria est subiectum primum cuiuscunque rei, ex quo fit aliquid, cum insit, & non secundum accidentem. Primum in definitione ponitur, ad differentiam subiecti accidentis: quia subiectum quo, est quantitas: quia omnia accidentia in quantitate subiectantur: vt in predicamento quantitatibus probatum est: & sic in sacramento Eucharistiae secundum doctrinam S. Thome, sapor, color, & caetera alia accidentia non sunt absque subiecto: quia in quantitate subiectantur, quae sola absque subiecto manent. Et subiectum quod accidentium, est totum compositum, quia accidentia sunt in toto composito, & ipsum sum denominant, & actuant, & informant: sed tamen vtrumque, & quo, & quod, non dicitur subiectum primum, cum presupponatur esse compositum, quod est per formam substantialem, cui subicitur materia.

S. Tho. 3. p. 1. q. 77. ar. 2. Aristoteles. 1. de generatione. text. 24.

¶ Alia particula, ex quo fit aliquid, cum insit, ponitur ad differentiam priuationis: siquidem dato priuatio sit principium rei naturalis, non tamen manet: & sic non est constitutus rem naturalis: vt in praecedenti specul. probatum est. Materia tamen sic est principium, quia ipsa intrat rei constitutionem, & manet in composito. Et excludit etiam terminus a quo, qui includit formam contrariam, quia non manet: vt ex vino fit acetum, & tamen vinum non est hoc modo materia acceti: quia non manet vinum in aceto. Et mixtum fit ex elementis: sed tamen non manent forma generatione. 10. babitur: ob id non dicuntur materia mixti, modo, quo hic de materia loquimur.

¶ Illa particula, & non per accidens, ponitur ad differentiam subiecti accidentium, quod si cum forma aliquid constituit, non substantiale, sed accidentale est. Sed materia de qua in praesentia rum, sic principium primum est, quia recepta forma substantialis, cum insit, non de per accidens, sed substantiale esse resultans est.

¶ Et quidem latissime patet differentia inter subiectum, quod materia est, & subiectum accidentium: quia subiectum accidentium dat accidentibus esse: materia ipsa (quae formae substantialis subiectum est) non dat formam esse, sed recipit potius: quia per eam actuatur, & exit de potentia ad actum: quauis ipsa materia dicatur sustinere, & conseruare formam: tamen esse non dat, sed recipit potius.

¶ Ex hoc sequitur vnum aliud discerniculum, quod ex materia, & forma substantiali vnum fit ens per se: non tamen sic est subiecto, & accidenti: sicut Aristoteles. 8. Metaph. text. 15. quia aduenit accidens enti completo. Ex hoc modus loquendi dimanat, vt licet vtrumque, materia dicatur

Differentia inter materia, et subiectum accidentium.

Discr. 2.

Aristoteles.

& quæ subiectum accidentium, & quæ rei naturalis principium primum, hæc dicatur materia ex qua, & illa in qua. Ratio est: quia esse subiecti, non constat ex esse accidentis, sed potius communicat accidenti suum esse, ob id materia in qua vocatur: sed esse substantiale constat ex materia tanquam ex aliquo, à quo habet totum esse, ob id illa materia vocatur ex qua, & non in qua. Unica est conclusio, quæ talis est.

Conclusio. Materia, quæ principium est rei naturalis, necessario ponenda est. Probat. Illud est necessarium ponendum, sine quo res naturalis consistere non potest, sed absque materia tanquam principio intrinseco res naturalis consistere non potest: ergo ipsa necessario ponenda est. Maior nota est. Minor probatur: quia si consistere potest, ergo vel ex sola forma, vel aliquo alio cum forma: sed non ex sola forma, quia ipsa per se non facit rem naturalem: neque per se sola stare potest seclusa anima rationali. Neque cum aliquo alio: quia quæro de illo alio: vel materia est: & sic habeo quod intendo: vel non est materia: & tunc quæro, vel illud habet aliam esse, vel solum per informationem formæ nunc habet: si aliam habet esse, sequitur quod nunc per formam non constituitur unum per se, & sic neque res naturalis erit: si non habuit esse, sed solum erat in potentia, & nunc primo actum: hoc ego voco materia: ergo materia necessario ponenda est.

Ratio. 2. Secundum. Determinatus effectus producit in rerum natura ab uno agente determinato: ergo necessarium est ponendum id, per quod talis contingit in natura determinatio: sed hoc sola materia est: ergo materia necessario ponenda est. Consequentia prima est bona, quæ habet vicem maioris: sed minor probatur. Omne agens naturale productuum alicuius effectus de se, est productuum plurium similium: quod ergo unum solum producat, & non plures, oportet dare causam: sed hæc sola materia est: nam si igni applicentur plura combustibilia, solum unum ignem producat, & non ex alio, nisi quia materia una ubi unum, & plures materiae (licet eiusdem rationis) ubi plures ignes: ergo materia ponenda est.

Ratio. 3. Tercio. Illud est ponendum, quod omni actioni naturali præsupponitur: sed hoc materia est, quæ omni subtracta est actioni. Patet: quia si actio aliqua naturalis absque præsupposito esset, iam sequeretur contra illud receptissimum omnium philosophorum, quod ex nihilo nihil fieret: sed hoc est verum ex nihilo ni-

hil fieri: ergo est necessarium quod sit, ex aliquo fiat: sed hoc materia dicimus: ergo necessarium materia ponenda est: & sic Aristoteles eam ponit, & præsupponit ut necessariam. Atque in re tantum certissima non est opus adducere varias rationes, quæ à S. Thomæ & doctore subtili adducuntur, probantes necessitatem materię, eo quod nullum agens naturale creare possit: & sic oportet materiã præsupponi actioni. Erit enim inferius tractandum, an creaturæ virtus ad creationem se possit extendere: cum solum contendimus explicare, qualem locum in rebus naturalibus teneat materia, & quam necessario, ut principium intrinsecum sit ponenda: sed quod per similitudinem possit intelligi videamus.

Materia enim intelligi debet in mundo hoc visibili, & sensibili, velut quædam informis massa, seu cera, quæ cum sit informis, nullam in se habens determinatam formam, potest tamen aliam, & aliam recipere, secundum quod alia, & alia eiusdem materię pars contrahitur, & actuatur per formam aliquam, seu figuram: ut si intelligamus sigillum impressum dare formam sigilli: sic materię, ut iam illa pars ceræ, quæ ante informis erat, dicatur quoddam figuratum, & sigillatum: cum ipsa forma, vel figura sigilli, antequam forma, vel regis figura, aut stemata eius essent impressa in cera aut massa, solum materia erat absque forma tali considerata: per aduentum tamen sigilli iam res aliqua dicitur constituta, cuius pars ipsa cera est, & essentialiter, & substantialiter rem constituit. Et sicut in illa parte ceræ regis figura est recepta, recipi potuit duci, aut Imperatoris, sic erat illa pars in potentia ad hanc, sicut ad aliam, & qualibet poterat suscipere. Quod si tale subiectum tu secludas, ubi illa sigilli impressio recipiatur, nunquam aliquid dabis sigillatum, aut figuratum: sic si hæc, quæ vocamus materiam, principium rerum naturalium secludas, nihil erit formatum, aut constitutum in rebus. Proposita ergo ipsa materia per aduentum alterius, & alterius formę, intelligere res naturales constitui, difficile non est, sed absque ea capere est impossibile: sic Aristoteles susceptivum omnium formarum vocat. Atque hæc de materia, quæ prima est, volo sint dicta. Nam materia quæ secunda vocatur, ex qua res per artem constituuntur, & suas habent formas artificiales accidentales, pura materia non est, neque pura materia, sed potius res naturalis actu existens ex sua prima materia, & forma substantiali.

Ad primum, dicimus in hoc stare punctum rei, quod materia prima cum nullum habeat contractum

contractum esse, sed potentiam ad omne esse creatum recipiendum per aduentum figilli, seu formæ substantialis habet, quod ipsa principium sit constituens rem naturalem, sic ut absque ipsa non posset stare: sicut figura hæc, vel illa non posset stare nisi impressa esset, & recepta in hac, vel illa parte ceræ, quæ cera cum aliis indifferentes sit ad omnem formam, & nullum esse actuale habeat alicuius figurę principium constitutum est rei iam figuratę, & habentis actuale esse. Tantum enim potuit facere forma, ut informando illam partem inanem, & vacuam, ipsam actuaret. Et tantum prestat ipsa cera (quævis sic informis) ut nisi ipsa esset, neque forma ibi reciperetur, & sic neque figuratum aliquid esset, neque res aliqua naturalis constitueretur. Et talis cera recepta figura, & impressio ne sigilli manet, & unum per se facit, cum in sit, quia ipsa materia prima recepta forma, rem constituit naturalem, & unum per se, cum in sit.

In 2. argumento tangitur difficultas. Verum materia possit esse, vel aliquando fuerit denudata ab omni forma? De quo sunt varię opinioniones, quas nunc adducere operosum esset nimis, & nescio an fructuosum. Omnes quidem & probant, & experiuntur, materiã quamcumque minimam non destitui aliqua forma: sed solum in controuersia est, an possit contingere, quod tamē nullam contingit, & hoc per Dei potentiam: quia per naturalem potentiam sicut non dant aliquando destitui de facto, neque dant posse esse, ut ab agente naturali denudetur ab omni forma materia: sic ut resolutio cum fiat ad materiam primam, maneat destituta omni sua forma. Sed de diuina potentia, cui omnia subiecta esse dicuntur, loquentes, inter Theologos primipilus doctor. S. putat non esse factibile per diuinam potentiam, quia repugnans est: cui subscribit Durand. in 2. d. Durand. 1. 2. q. 2. & alij. De quibus infra.

Ratio dicti hæc est. Id quod contradictionem implicat, à Deo factibile non est: sed materia esse absque forma, implicat: nam materia pura potentia est: quod si actu est, per formam est. Tunc sic materia est: ergo informata aliqua forma est. Patet. Quia actu esse non habet, nisi per formam: ergo implicat quod sit, & quod forma in ea recepta non sit: quia esset actu, & non esset actu simul & semel: esset actu, quia ponitur quod sit, & verè manet: & non esset actu: quia hoc non habet nisi per formam, quia dicis materiam priuatam: sic esset, & non esset, quod est contrarium primo principio illo, Quodlibet est, vel non est. Sic e-

nim repugnat, ac si quis diceret: album esse posse absque albedine, per quam actu, & formaliter est.

Atque confirmari potest, quia implicat contradictionem, aliquid esse, & sub nulla specie determinata contineri: sed posita materia absque omni forma, esset aliquid, & sub nulla specie. Patet. Quia determinatio ad certam speciem per formam substantialis est: imò forma hoc sonat quod species, ut Aristoteles docet.

Secundo. Omne quod est, vel est quid, vel quale, vel quantum: sed materia absque omni forma, neque quid est, neque quale, neque quantum, ut Aristoteles docet: ergo ipsa sola non est: neque potest esse absque omni forma: quia sic esset quid, & non esset quid: esset quale, & non esset quale: esset quantum, & non esset quantum. Item: quia si materia est absque omni forma, finitum quid erit: sed omne finitum oportet sit figuratum aliqua figura: sed hoc sine quantitate non est: ergo nullo modo potest dari materia destituta omni forma.

Opinionem contrariam defendit doctor Sub. quem sequitur Gregorius de Arimino. Ait ipse, posse fieri per diuinam potentiam, quod maneat materia omni forma denudata: quia duobus datis distinctis realiter, quorum unum pars alterius non est, potest unum ab alio separari: sed materia, & forma sunt huiusmodi, quia sunt realiter distincta, & unum pars alterius non est: poterit ergo esse materia absque forma.

Ad hoc argumentum tenendo opinionem S. Tho. est solutio, id verum esse, quando unum ab alio non dependet essentialiter: sicut in simili respondet Tartareus defendendo doctorem subtilem, ponentem distinctionem totius à suis partibus. Quando ergo contra cum sit argumentum. Poterit ergo Deus separare partes à toto manente toto: respondet quod non: quia essentialiter totum à suis partibus dependet: sic in proposito: materia distinguitur à forma, sed non potest separari ab ea, quia essentialiter pendet ab ea, & actu est per ipsam.

Secundum argumentum eius est. Quicquid Deus facit per causam secundam ipse solus potest: sed Deus facit per formam, ut materia sit actu, & conferuet in esse, ut consistat in omni re naturali: ergo per se ipsum poterit: & sic habeo, quod per diuinam potentiam poterit esse materia sine forma.

Atque confirmari potest ratio, eo quod si Deus potest in id quod est magis, & in id quod minus: sed potest facere quod accidens sit absque subiecto, ut in sacramento altaris: ergo poterit id quod est minus, quod materia sit absque forma: quia

Aristot. 4. Metaphys. tex. c. 27. Confirmat.

2. Phy. tex. 60. 67. & præd. c. 2.

Aristot. 8. Phy. tex. 8. Aristot. 7. Met. tex. 8.

Ratio. 3.

Sco. in. 2. d. 12. q. 2. Gre. Arim. ibidem.

R. S. Tho. Grego.

Ad argum. Scoti.

Tartareus defendit Scot. & tenet cum eo.

Argum. 2. Tartareus.

Confirmat. Theolo. in 4. dist. 47. S. Tho. 3. p. 4. 77.

B 5 quia

1. 1. Meta. commen. 5. Arist. 1. 2. 3. Phy. S. Tho. pp. 4. 45. Scot. 2. fm.

Simil.

Varie opin. utriusque materia fuerit aliquando si informis.

Arist. 1. d. Generalis 1. 4. 3. et 5. Met. 1. c. 4. Aristot. 7. Met. 2. 2. & 24.

Ad argum.

quia maior est dependentia accidentis à subiecto, à quo habet esse, quàm materiæ à forma à qua solum recipit actuari, & esse talis.

Solutio ar. 3. ¶ Sed ista similiter soluuntur argumenta, concedendo quidem, quòd Deus potest supple- re causalitatem efficientem, & finalem, sed nõ formalem, neque materialem, quia implicat hoc: nam non potest Deus esse forma alicuius rei, neque materia, quia ista intrant essentialiter rei naturalis. Secus est de causa efficien- ti, quæ non intrat, & ab extrinseco considera- tur. Quapropter sicut non potest facere album formaliter sine albedine, licet possit sup- plere causalitatem albi respectu potentie vi- suæ, mouendo eam, sicut album mouet: sed quòd album sit formaliter, oportet sit per for- mam informantem album: sic materia ipsa, si est actu, oportet formaliter informetur per formam dante esse.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem. S. Tho. respondet, qd alia est ratio dependentie accidentis à suo sub- iecto, quæ est causalis quodammodo, & conser- uans, & effectiua, quam Deus potest supple- re, & alia est dependentia materiæ à forma, quæ est formalis, & sic differentia est.

S. Th. quæ- st. 3. ar. 1. ¶ Tenentes opinionem doctoris sub. respon- dere possunt ad argumenta adducta pro con- clusione docto. S. negates huiusmodi repugna- tia: quia dato materia sit pura potentia res- pectu huius, & illius forme, quia hæc & illam po- test recipere, tamè habet esse materiæ: quia ve- re, & realiter, & non fictitiè materia est. Et licet denudata ab omni forma, sicut intellectu percipitur, potetia est pura: materia tñ est rea- lis, quid, & potest à Deo per suã potetiam sic conseruari. Et tunc illud haberet esse, quòd ma- teria est, & secundũ hoc aliquod esse: quia ve- re materia est. Quapropter sit conclusio.

Conclusio. ¶ Per diuinam potetiam repugnans non est, dari posse materiam denudatam ab omni for- ma, tam substantiali, q̄ accidentali: nam hoc of- fendet ratio, qd duobus datis distinctis realiter differentibus vnum ab alio Deus possit sepa- rare. Et non solum hoc est verum in absolutis (vt probat Scotus) sed etiam in relatiuis: nam si ponamus paternitatem esse realitatẽ ab ip- so patre distinctam, non est quare negemus subiacere diuinæ potetie, vt possit ipse illam separare realitatem à patre, & ipsum conserua- re absq; ea. Sic in præsentiarum, si damus ma- teriam, & formã differre, sicut in veritate est, quare non concedemus posse Deum ipsam hanc materiam absq; forma conseruare, sicut

Predicabi. possit Deus (vt quãdo de proprio loquiti su-

mus) risibilitatem, vel aliam quãcumq; passio- nem propriam ab ipso homine separare, quãdo quidẽ verè accidens proprium est ab essen- tia distinctum? & cum fluat ab ea, maiorem videtur habere cõnexionẽ cum essentia, quã habet materia cum forma: sed eo qd res reali- ter alia est, possit per diuinam potetiam fieri: & homo talis esset risibilis: tamen nunquã sine risibilitate superadita videret. Poterit ergo Deus sic materiam separare à forma, quan- doquidem tam ex diametro (vt aiunt) distat. Et ipsa materia esset materia, & verè in poten- tia ad formam proximam: & actu esset absq; omni alia considerata forma.

¶ Et tunc oportet intelligere, quòd quanuis materia habeat esse naturaliter per formam, non tamè hoc adeò illi est intrinsecum, vt est album per albedinẽ formaliter esse tale: quia esse albũ, neq; dicit essentialiter, neq; partẽ eius, sed solum hoc, qd est albedine informari: at materia dicit aliquam essentialiter distinctam à forma, quia aliquam naturam, & partem es- sentialiter rei naturalis, quæ ex naturis costat: & sic vnum non repugnat, cum tamen aliud factibile non sit: sicut cum de ratione quanti- tatis sit extensio, tñ supra naturã Deus potest feruare corpus extensum absq; quãtitate.

¶ Sed posito hoc esset verũ, quid sentiendum de tali nuda materia: an esset sibi deputatus locus, vel esset in puncto? Dubiũ videtur po- tius curiosum, quàm fructuosum, cum non cõ- tingat: tamen cõsequenter loquendo ad diui- uinã potetiam, dato isto conuenienti ipsi Deo, & danda essent alia: videlicet qd Deus possit, sicut vellet illã seruare materiã, & extensã, & nõ extensã, & in puncto, & non in puncto: nã non magis repugnans hoc videtur, quàm primum. si ipsam materiã sine forma conserua- re: sed per diuinã potetiam sine forma potest conseruari: ergo & in puncto possit, vel in ali- qua certa extensione: vt si Deus amoueret à me quantitã, quia partes motũ nõ haberet, nõ est quare necessariò dicamus eas fluere ad punctum, sed Deus conseruaret eas, sicut erant, quando erant quantitas, quãuis locum nõ re- plerent: & ob id alia secum compatiuntur: vt de luce dicitur, cum non sit corpus.

¶ Et illo concessio, & possit cõcedi, posse Deũ tunc sustentare accidentia omnia, quæ erant quando erat forma substantialis, tenendo qd accidentia in materia subiectantur: sicut si an- te erat leo, ablata forma substantiali leonis ap- parcat vt leo. Qui tamen dicunt in toto sub- iectari accidentia, oportet asserat, ablata for- ma

ma substantiali, manente nuda materia non magis posse ibi manere accidentia, quàm pos- sint in substantia aliqua spiritali subiectari.

¶ Ad. 3. dicendũ, animã rationalem neq; coniu- ctam, nec separatam, dici rem naturalem: siqui- dem coniuncta est pars rei naturalis. f. homi- nis: ergo ipsa non est res naturalis. Et separata à corpore habet, qd forma sit corporis, & semper retinet illam inclinationẽ ad informã- dum corpus. Et tandẽ cum ipsa ex naturis cõ- posita non sit, non potest dici res naturalis: quia non per actionem naturalem, sed solum per creationem à Deo habuit esse.

¶ Quod de coclo tangitur, qd sit res naturalis, quanuis sit incorruptibile, & suam habet ma- teriam, vel vnam cum istis inferioribus (vt ali- qui asserunt) vel aliam, vt putant esse de men- te Aristotelis, inferius erit dicendum: vbi si pla- cet vide materiam. Tãdem est verum, coclum habere materiam. In quo Auerro. aberrauit, dicendo esse corpus simplex.

¶ In quarto argumento tangitur dubiũ, vtrũ accidentia dicantur habere materiam, sicut & dicimus de ratione esse substantiarum. Nam cum sit de ratione formæ informare materiã, & accidentia sint verè, & realiter formæ, vi- detur quòd debeant habere materiam, quam informant.

¶ Dicendum pro nunc breuiter (fortè alibi la- tius) quòd materia tripliciter dicitur. Ex qua, in qua, circa quã. Ex qua vocatur: vt in rebus naturalibus dicimus materiam ex qua fiunt. Circa quam, vt potetiam visum dicimus ha- bere materiam circa quam. f. colorem: & hæc sciẽtia ens mobile: & Metaphysica ens: & vir- tutes quæ sunt circa passiones: quia circa hoc sciẽtia illa est. Materia in qua vocatur illa, quæ est subiectum alicuius quod inest: Acci- dens habet materiam in qua: quia subiectiue in alio est, & per se non stat. Habet & materiã circa quam: sicut potetia visua circa colores, & sciẽtia circa suum obiectũ: sed tamè nõ ha- bet materiã ex qua: quia non cõponitur ex ea, tãquam ex principio intrinseco: & sic neq; res naturalis dicitur: quia ex naturis non con- stat: cum non ex forma substantiali, neq; ex materia substantiali, licet dicatur res nature. Ob id non dicitur accidens generari, aut cor- rumpi de per se, sed solum de per accidens: quia omne illud quod corrumpitur, vel generatur de per se, oportet habere materiã ex qua. Sub- iectum tamè accidentis ad accidens ipsum cõ- paratur, sicut materia ad formam: sed non ob id sequitur, quòd subiectum sit vera materia

accidentis: sed est differentia, quia materia substantialis non habet esse nisi per formam: vt probatum est, tamen subiectum acciden- tium habet esse substantiale absque acciden- te: supposito in toto composito subiectentur accidentia, & esse communicat accidentibus.

SPECVLATIO TER- tia primi Physicorum. Vtrum materia de se habeat aliquẽ actum.

Idetur quòd sic. Illo prim. argu.

lud dicitur habere ali- quẽ actum, quod est seclusa omni operatio- ne intellectus à parte rei: sed materia est hu- iusmodi: nam omni se- cluso intellectu operante, intelligitur materia ipsa, sicut altera pars cõpositi: sicut intelligit- cera, vel massa ante omnẽ figurã, & sigillatio- nẽ: & ob id Arist. hic posuit distinctionẽ inter priuationẽ, & materiã: quã priuatio est nõ ens, & materia ppe substantiã e, i cõposito manens.

¶ Secundo. Materia dat esse in actu: ergo ha- bet actũ. Patet. Dat esse substantiale rei natu- rali: non enim esse totius resultat nisi ex esse partium: sed partes rei naturalis (vt probatum est supra) nõ solum forma, sed etiam materia est: ergo ipsa habet actum, aliã non daret: ne- mo enim dat quod non habet.

¶ Tertiò. Illud quod habet suas proprias pas- siones, & propria prædicata essentialia, opor- tet habeat actũ ex se: sed materia prima est huiusmodi, quia habet appetitum ad formã: vt Arist. in tex. 81. Habet potetia ex qua for- mæ educibiles educantur per actionem agen- tis naturalis. tex. 78. Est etiã per se principiu: vt probatum est in præcedenti tex. 65.

¶ In contrarium est Arist. qui ait. tex. 69. Ma- teria est principium, non sic vnũ, neq; sic ens: vt hoc aliquid. Vnum autem. f. forma secun- dum quod ratio. Ex quo videtur ostendere, qd materia si esse habet, à forma mutet.

¶ Pro solutione notandum, quòd esse actũ, potest intelligi dupliciter. Vel esse actũ, id est, quòd per se stet absque aliquo alio: vt dicimus substantiam habere actum, quia per se stat. Alio modo dicitur esse actũ, quòd re- vera est, quanuis seorsum actu non sit, sed vel in alia subiectatur, vel cum alio aliquo com- ponit.

Ad. 3.

S. Tho. p. p. q. 90. ar. 2. et q. 118. artic. 2.

S. Tho. p. p. q. 66. artic. 2.

In lib. de c. e. specul. 2.

Ad. 4.

S. Tho. p. q. 67. ar.

vide Aegidii quoli. let. 2. q. 12.

Aristo. tex. 75. et. 79.

Argum. 2.

Argum. 3.

Aristo.

In contrar. Aristote.

Notam. 1.

ponit: vt accidens est in actu isto modo: quia dato in se, & secundum se non fit, tamē in subiecto, vel cū subiecto, facit vnum per accidēs.

Notan. 2.

¶ Secūdo notādum, quōd questio potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligamus de ipsa materia in prima rerū conditione. Alio modo de ipsa materia post creationem respectu propagationis rerum. Potuit enim esse, quōd à principio habuisset aliquem actum, post tamē in rerum formatione ex ea, ipsa datur pura solū potentia. Respōdetur quinq; conclusionibus.

Conclu. 1.

¶ Prima cōcl. Licet materia ex qua fiunt oīa, non sit actu per se stans, est tñ actu in alio existens. Prima pars patet ex supra dictis: quia ipsa solū res naturalis est, quæ per se stat, & actu est, qualis est substantia: sed materia non est res naturalis, neq; substantia dicitur proprie, quia nō prima, neq; secūda substantia: ergo.

Ratio. p. p.

¶ Secūda pars, q̄ sit actu in alio existens, patet: quia est verē & realiter pars substantiæ, de qua verē prædicatur esse. Patet: quia sicut hec est vera: homo est, & in homine forma est: sic & hæc: materia est: sed primæ prædicationes sunt de actu realiter existente: ergo & vltima erit de re habente actum.

Rō. 2. p.

¶ Secūda pars, q̄ sit actu in alio existens, patet: quia est verē & realiter pars substantiæ, de qua verē prædicatur esse. Patet: quia sicut hec est vera: homo est, & in homine forma est: sic & hæc: materia est: sed primæ prædicationes sunt de actu realiter existente: ergo & vltima erit de re habente actum.

Conclu. 2.

¶ Secūda concl. Materia prima in prima sui conditione à Deo creata, si informis. i. absque omni forma creata est, verū habuit actū per se existentem; quem non habet materia post in propagatione. Patet conclusio. Nā si verū est

Seco. in. 2. d.

12. q̄. 2.

Mar. q. 8.

Gab. et Gre.

d. 12. et est

cōis opin.

(vt multi opinantur non irrationabiliter) q̄ materia nudam ab omni forma tunc creauit veluti massam, aut ceram, ex qua vniuersa post cōstituenda, vel saltim potuit creare, oportet intelligere habuisse pro illo vel instanti, vel tempore paruo suam actualitatē, & per se existentia antequam alia componerentur. Si ipsa prior à Deo creata est, nō potest intelligi in quo existeret, vsq; dum ex ea alia formata sunt: sicut si cera nunc creata esset ad finem omnium illorum, quæ formari deberent ex ea, ante alicuius figuræ impressionē oportet intelligere actū illius cere p se sine hoc, q̄ in alio existeret. Si tamē ipsa materia à principio non sic informis. i. absque omni forma fuerit creata, sed cum sua forma, iam oportet dicere, q̄ nūquā fuit materia actu per se stās, sicut neq; post in rerum propagatione: vt probatum est in præcedenti speculatione.

Conclu. 3.

¶ Tertia cōclu. Materia eō dicitur esse in potentia, quia nō includit in sua ratione formali intrinseca actum aliquē, à quo formaliter fit, & sic est pura potētia: nā materia eō dicitur ma-

Ratio. 1.

teria, quia in potentia est ad omnem formam suscipiendā successiue: sed esse sic in potentia, est non habere aliquem actum ex sua ratione formali: quia si in potentia non est ad omnē formam, ergo actuata est per aliquam: q̄ si actuata est per aliquam, iam pura materia dicenda non est, sed admixta actui.

Conclu. 4.

¶ Confirmatur quia si de sua ratione formali materia aliquem includeret actum, quo formaliter fit, non posset esse sine eo, neque per aliquam creatam potentiam posset tali actu priuari. Tunc, vel existente tali actu posset actuari per aliquā formā substantialem, vel nō: si nō, ergo materia nō est in potētia ad omnē formā, contra supra dicta: si sic, ergo illa forma adueniret iam actu existēti, & sic aliquid per accidens constitueret, & non per se, quod certē est falsum: ergo dicendum est, quōd materia in sua ratione formali non includit actum aliquem.

Conclu. 5.

¶ Secūdo. Dicitur pura potentia, sicut ex opposito dicitur purus actus: sed purus actus dicitur, in quo nulla ratio potētialitatis est: neq; inueniri potest, qualis Deus bñ dīctus in secula, qui sic purus, & simplicissimus est actus, vt nullā admittat potētialitatē: ergo sic ipsa est pura potētia, qualis materia est, talis intelligitur, in qua nulla ratio formalis actualitatis in se consideranda sit: & sic pura potentia vocatur. Quod & declarat id quod dicitur communiter. Duo fecit Deus, vnu p se, aliud p se nihil. Prope se, angelica natura est, quæ licet purus actus nō sit, deus ipse Deus est, nimis tñ p se est: quia de potētia in angelo parum est: nā simplex substantia est, & secundū aliqua semper in actu est, licet secundū aliquid exeat de potētia in actū. Materia prima tñ dicitur esse prope nihil: non nihil, quia aliquid est: quia realiter ens est, & reale esse habet, materiæ tamen. Prope nihil verō: quia nullam sibi determinat actualitatē: sed actuatur nunc per hanc, nunc per illam formam.

Conclu. 6.

¶ Quarta cōclu. Materia prima nō est nisi p formā. Patet. Materia verē, & realiter est, vt dicit prima conclusio, & secūda amplius manifestat: & non determinat in se, & secundū se aliquem actum, vt docet tertia: ergo est quod dicit quarta, per formam: quia à forma substantiali, qua informatur, habet esse actu illo substantiali. Et hoc est quod ait Aristot. 3. Phys. text. 67. Materia continetur à forma: & primo de Gen. Materia efficitur, vt fit in actu per formam.

¶ Secūdo: quia esse actu idē est, qđ esse formaliter: sicut dicimus Petrum esse actu albū, quia formaliter est albus: & est actu musicus, quia formaliter est musicus: ergo cum sit per formā actu, sequitur quōd materia prima non sit nisi per formam.

¶ Potest etiam probari ratione nominis: nam materia Græcè dicitur hyle, & forma entelechia: & hyle in artificijs significat materiam, non quamcūq; sed informē: vt sunt ligna, & lapides antequam dolentur, quæ tamen pro edificio construendo sunt congregata. Et optimē datur hoc nomē primæ materiæ in naturalibus, quæ omni forma destituta intelligitur, & omni actu priuata entelechia, quā male aliqui scribunt, entelechia, cum apud Græcos per. t. & nō per. d. scribatur: quāuis in pronunciatione sonet vt. d. significat formā, non eodem modo quo idos significat. Potius formā totius: vt hominis, aut equi, sed entelechia significat propriē formā. i. actum, & perfectio nem corporis, vt distinguitur contra meram potētiam, qualē materiam intelligimus.

¶ Quinta cōclusio. Cum omnibus dictis stat, quōd materia, etiam omni seclusa forma, per quā actu est, ad sensum supra dictum, dicitur esse actu, etiam, sine additamento, & à fortiori quando in alia est. Probat prima pars: quia si per se existat per diuinam potētiam (vt probabile esse clarum fecimus in præcedenti specula.) iam oportet dicere, quando quidem est, quōd actu sit. Quod si fit ipsa informata aliqua forma, etiam actu est, & per illam formā actuatur: ergo materia prima, etiam si pura potentia est, actu est: aliās non magis esset ens materia prima, quāam Antichristus, qui futurus est. Respondeamus argumentis.

¶ Ad primum concedimus ita esse, materiam nō esse ens rationis, quod consistat solum per operationem intellectus: vt solet de vniuersalibus dici de generibus, & speciebus: sed est verē ens reale à parte rei, omni seclusa operatione intellectus: & si de hac actualitate sit sermo, materia actu est, vt in conclusionibus probatum est: si tamen de actualitate loquamur, quam includit in suam intrinseca ratione formali, negandum est: quia pura potentia est, neq; hanc vel illam actualitatem sibi vendicat, magis quāam cera hanc, vel illam figurationem, nisi sit per aduentum figilli. Sic materia, nisi fiat per informationem formæ, nullo modo habet talem actum. Et quia ipsa materia verē, & realiter materia est, à priuatione differt, & prope substantiam est.

¶ Ad secundum dicendum quōd ita est, vt ar-

Confirm.

Ratio. 1.

S. Thom.

q. 3. art. 1.

Vide Burri.

1. phys. q. 1.

20.

Seco. d. 12.

q. 2. in. 2.

Mass. q. 8.

D. August.

suas ep.

lib. 12.

S. Thom.

q. 5. art. 1.

Conclu. 1.

Ratio. 1.

Aristot.

Tex. 3.

Ratio. 2.

Ratio. 2.

maliter: sicut dicimus Petrum esse actu albū, quia formaliter est albus: & est actu musicus, quia formaliter est musicus: ergo cum sit per formā actu, sequitur quōd materia prima non sit nisi per formam.

Ratio. 3.

¶ Potest etiam probari ratione nominis: nam materia Græcè dicitur hyle, & forma entelechia: & hyle in artificijs significat materiam, non quamcūq; sed informē: vt sunt ligna, & lapides antequam dolentur, quæ tamen pro edificio construendo sunt congregata. Et optimē datur hoc nomē primæ materiæ in naturalibus, quæ omni forma destituta intelligitur, & omni actu priuata entelechia, quā male aliqui scribunt, entelechia, cum apud Græcos per. t. & nō per. d. scribatur: quāuis in pronunciatione sonet vt. d. significat formā, non eodem modo quo idos significat. Potius formā totius: vt hominis, aut equi, sed entelechia significat propriē formā. i. actum, & perfectio nem corporis, vt distinguitur contra meram potētiam, qualē materiam intelligimus.

Conclu. 5.

¶ Quinta cōclusio. Cum omnibus dictis stat, quōd materia, etiam omni seclusa forma, per quā actu est, ad sensum supra dictum, dicitur esse actu, etiam, sine additamento, & à fortiori quando in alia est. Probat prima pars: quia si per se existat per diuinam potētiam (vt probabile esse clarum fecimus in præcedenti specula.) iam oportet dicere, quando quidem est, quōd actu sit. Quod si fit ipsa informata aliqua forma, etiam actu est, & per illam formā actuatur: ergo materia prima, etiam si pura potentia est, actu est: aliās non magis esset ens materia prima, quāam Antichristus, qui futurus est. Respondeamus argumentis.

Ad argum.

¶ Ad primum concedimus ita esse, materiam nō esse ens rationis, quod consistat solum per operationem intellectus: vt solet de vniuersalibus dici de generibus, & speciebus: sed est verē ens reale à parte rei, omni seclusa operatione intellectus: & si de hac actualitate sit sermo, materia actu est, vt in conclusionibus probatum est: si tamen de actualitate loquamur, quam includit in suam intrinseca ratione formali, negandum est: quia pura potentia est, neq; hanc vel illam actualitatem sibi vendicat, magis quāam cera hanc, vel illam figurationem, nisi sit per aduentum figilli. Sic materia, nisi fiat per informationem formæ, nullo modo habet talem actum. Et quia ipsa materia verē, & realiter materia est, à priuatione differt, & prope substantiam est.

¶ Ad secundum dicendum quōd ita est, vt ar-

gumētum probat: ex quo sequitur, quōd materia habet esse reale: tamen non sequitur q̄ sit actu: & sic ipsa non dat talē actum, sed recipit potiūs formā. Habet enim se vt potentia, & subiectum receptiuum: at quia realiter est, reale esse dat, in quantum pars rei naturalis est.

Ad. 2.

¶ Ad. 3. facilis est ex dictis responsio, eo q̄ materia iquātū est ens reale, & habet illud, quod entia realia habēt. s. suas, pprias passiones, inter quas est vna hæc, q̄ pura potētia sit, q̄ nullam sibi actualitatē vendicat in rebus naturalibus ad certā speciem, vel genus, nisi per formam informantem. Vnde manet, q̄ materia: eū nullū habeat esse determinatū specificum, posset in omni specie esse actuata per formā: sicut pupilla oculi, q̄ nullo affecta est colore, potest in omni specie coloris actuari: actuata tamen per formā, habere dicitur actum, & effectiua causa est accidentium, quæ consequitur rei naturā, vt bene probat Aegidius quolibet 6. q. 12. in quo sensu angelus, & anima dicuntur esse efficiens suarum potentiarum.

Ad. 3.

Aegidius.

SPECVLATIO QVAR TA. Vtrum materia, quæ pura potentia est, & principium primū rerum naturalium, ingenerabilis sit, & incorruptibilis.

Hic videtur quod sit generabilis. Omnis forma existens in aliquo, verē denominat ipsū, cui inest: sicut albedo existens in subiecto, denominat subiectum album, & consequenter omnes aliæ formæ: sed generatio est ad formā, & inherēs subiecto generationis, qđ materia est: ergo verē denoiat ipsam, & sic materia generat. Et cū vnus grātia sit alterius corruptio: & cōtraria circa idē fiant, eodē modo probatur q̄ corrumpitur.

Prim. argum.

Arist. 1. de

Gene. text.

co. 17.

Argum. 2.

Argum. 3.

¶ Tertiō. Illud dicitur generari, quod de non esse habet esse: & corrupti, qđ de esse tēdit ad non

non esse: sed materia, quia pura potentia est, habet esse per aduentum formæ, per viam generationis, & de esse tali perdit per corruptionem: ergo ipsa materia est generabilis, & corruptibilis.

In contrariis. ¶ In contrarium est Aristoteles hic text. 82. & alibi in multis locis.

Notan. 1. ¶ Oportet primò notare, quòd generatio est mutatio de nò esse ad esse, aliquo subiecto p̄supposito. Et differt ab alteratione: quia generatio est ad esse simpliciter substantiale, & alteratione accidentale. Vtrobique, tamen subiectu prærequisitum est.

¶ Ultra huiusmodi mutationem naturalem (quæ ad substantiam est, quæ generatio dicitur, subiecto aliquo subtracto) fides catholica habet aliam mirabilem, quam creationem dicit. De qua Aristoteles nullam fecit mentionem, quæ est mutatio de nò esse simpliciter, ad esse simpliciter, sed tamen nullo subiecto præsupposito: sicut in principio Deo dicitur creatus cælum, & terram, cum nihil aliud præcessisset, in quo eiusmodi actio recipere, vel ex quo cælum, & terra formarentur.

Creatio.

Gene. 1. ¶ Secundò est considerandù, apud antiquos phil. hoc fuisse receptissimum axioma. Ex nihilo nihil fit. Ex simpliciter nò ente, nò fit ens, quia intellexerunt per naturam modum aliud essendi rerum. Quapropter supposito hoc vno principio, cõsequenter loquentes, quæ posuerunt materiam esse subiectum, & principium primu passiuum omnium rerum naturalium, ipsam posuerunt nunquam coepisse, & ideo ingenerabilem dixerunt. Nam si ipsa coepisset per generationem, oporteret materiam præsupponi, vt principium primum: & sic ipsa quæ generabatur, prima nò esset, sed alia ea prior: & de illa quærendo, vel erat ingenerabilis, & sic habet intetum. Vel est generabilis: & tunc oportebat aliam dare priorē illa: & sic vel erat dūdus, p̄cessus in infinitum, vel erat deueniendū ad ipsam vnā, quæ cum esset principium primum generationis, ingenerabilis esset, & incorruptibilis: quia in aliquo deberet corrupti, & non nisi in materia: ergo semper ipsa maneret. Sit, hoc supposito, prima conclusio.

Notan. 2. ¶ **1. Phy. tex. 34.** ¶ **11. Meta. tex. 5.**

¶ **Conclu. 1.** ¶ Materia prima, quæ primum principium rei naturalis est, non habuit esse per generationem, quapropter ingenerabilis est. Hæc est Aristo. in loco citato, & omnium philosophatum. Ratio est in promptu: quia aliàs esset processus in infinitum, vel materia ipsa nò haberet rationem primi principij: sed vtrūque est falsum: ergo & id ex quo sequitur. Non enim est dabilis processus in infinitum: neque est negadum materiam principium primum. Atque eodem modo probari potest materiam esse incorruptibilem: quia nò potest desinere esse, nisi in aliquo subiecto p̄supposito: & sicut non habet esse per generationem: quia primum principium: nò corrupti potest: quia si posset corrupti, cum nò posset generari, iā sequeretur quod materia nò esset: quod si materia (quæ primum principium est) nò esset, nihil esset. ¶ **Secunda conclusio.** Licet materia prima sit incorruptibilis, quæ neque minima pars illius quæ à principio fuit, defierit esse per generationem naturalem, nò dicitur perfectionem habere, hac ratione: sicut habet angelus, qui incorruptibilis, vel cælum: nā incorruptibilitas à natura rei est, & nò ratione cõseruationis perpetuæ, quæ à Deo est: vt malè dixit Gab. in. 2. d. 2. q. 1. quia nulla habent materiam. Et cælum est incorruptibile: quia licet habeat materiam, non tamen habet priuationē alterius formæ. Et isti duo gradus incorruptibilitatis arguunt perfectionem: quia ratioe actus incorruptibilitas per naturam suam dicitur esse: sed materia est incorruptibilis: quia est primū principium, quæ pura potentia est, & nullum gradum vltioris perfectionis acquirat, magis quam habet.

¶ **Tertia conclusio.** Dato materia prima sit ingenerabilis, & incorruptibilis, habuit tñ esse post nò esse simpliciter per creationem à solo Deo. Hæc fide tenenda est. In principio enim creauit Deus cælum, & terram: Et ex nihilo facta sunt omnia per Deum, creatorē visibiliū, & inuisibiliū. Nò ergo repugnat eā esse ingenerabilem (vt dixit Aris.) & eā incepisse per creationem. Repugnaret tñ, si coepisset esse per generationem, quia iam non haberet rationem primi principij. Sed quia Aristo. non attingit ad creationem: quia in lumine naturali loquatur, asseruit ipsam materiam nunquam incepisse, quia ignorabat modum creationis.

¶ **Conclusio quarta.** Sic materia prima à solo Deo dicitur esse creata, vt hucusque per varias rerum transmutationes, & generationes nihil sit de ea deperditum, nihilque possit in toto, vel in parte annihilari. Quod est etiā apertū in lumine naturali. Nam in lumine naturali probatū est, quod nullius naturalis agentis potentia se exdat ad materiam corruptione: quia si posset corrumpere, & posset generare: & sic manet eadem, quod mirabile est, & contemplatiōe dignū. Tñ Deus potest in nihilū reuertere materiam ipsam: sicut & oia alia ipso auferente manum cõseruatricem in nihilū reuertentur suum.

Quin-

Conclusio 5. ¶ Quinta conclusio. Materia prima, quæ à Deo per creationem, & ab ipso solo per anihilationem potest deficere, nò solū vna specie est, sed vna numero omnium rerum, quæ sub cælo sunt. Probat: quia si materia est vna (vt fatentur plurimi), & non est aliqua ratio quare non sit vna numerice, oportet hanc vnitatem assignare. Nam ipsa materia in se (cum sit pura potentia) non habet vnde distinctionem sortiatur, vel specificam, vel genericam. Quod si ratione formæ sit sumenda, cum in formetur diuersis formis genericis, differēs non solū numero, neque solū specie, sed genere posset poni: at eam solū vnā genere ponere nò est ausus aliquis philosophorum: dicamus ergo vnā esse numericam. In quo videtur defecisse Ludouicus Coronel, aliàs vir ingeniosus, & doctus, qui in primo physicorum de materia loquens, in motu. 4. reprehendit Ioannē de Ianduno, qui in primo physicorum. q. 24. dixerat, esse vnā materiam omnium numero, & reprehendit rationem, & asserit ipsē Coronel quod sit in vna specie. Qui probat. Omnia quæ contingunt in transmutationibus naturalibus saluari possunt, nò posita specifica differentia in materijs: ergo postquam constat materiam primam esse, rationabiliter dicitur omnium materias vnas specie esse. Hæc est eius ratio. Sed potest probari contra eū eadem ratione nostra conclusio. Omnes transmutationes, quæ in natura contingunt, saluari possunt, posita vnitatem numerice in materia: ergo ipsa vnitatem ponenda est. Patet in materia, in qua est forma terre: statim erit herbae forma, & statim bos comedet herbam, & erit sub forma bouis, & post hō comedet bonē, & erit sub forma hominis, & homo morietur, & erit sub forma cadaveris: & rursus in terrā ibit, & in puluerē conuertet. Ecce quomodo tam variæ formæ nò solū specie, sed genere sub vna materia numero: ergo sic vna ponenda est.

¶ **Ex dictis in conclusioe prima, & secunda sequitur malè loquutū Antonium Andræam, qui propter debiles rationes, vt adducit Dñicus de Fladria. 7. Meta. q. 1. 2. ar. 6. postuit cõclusionem, quod materia prima generatur per se subiectiuè: quod si sic vt sonat intelligatur, expressè est contra Aristo. & veritatem, vt abundè probatū est: nisi veniat intelligenda conclusio in isto sensu, quod materia per se generatur subiectiuè, id est, ad generationem totius: quia cum totū dicatur per generationem habere esse simpliciter, post nò esse, & materia similiter, quod nouū per generationem acquirat formam, & sic nouū esse. Sed tñ licet sit sententiū vt pauci, loquendum est tñ vt**

multi loquuntur: & sic simpliciter est affirmandū, materiam primam esse ingenerabilem, & incorruptibilem. Dixi, materiam primam: quia materia 2. generatur, cum sit totū cõpositum, quod dicitur materia secunda, respectu forme artificis.

¶ **Ad primum argum. quando dicit, quod omnis forma inhiarēs denominat. Primū, hoc esse falsum: quia calor remissus in aqua tepida non denominat ipsam, quia remissè participatur. Secundo. Dato quod totaliter participaretur, nò est generatio in ipsa materia inhiarēs, sed in subiecto: quia cum motus sit in re quæ mouetur: & quod mouetur per generationem totū est, ibi erit, & totū denotabit. Item: quia dato esset in materia, & generatio esset forma, nò denominaret, si nomē ad id non esset impositū: vt locus est in locante subiectiuè, cum sit eius superficies extrema, & tñ non denominat ipsum: vt locans dicit esse in loco: quia locus nò est nomen impositū ad denominandū locantē, sed locatū. Sic: generatio est nomē impositū ad denotandū quod generat, & nò id in quo fit generatio: vel quod præsupponit generationi. Nò cõcludit ergo argumētū, sed multis vijs solui potest.**

¶ **Ad. 2.** Demus ita esse, quod esse totius aliquid nò sit ab esse partium cõiunctarū: sed nò sequitur, quod si totum generetur, & partes similiter: nam non est eadē ratio partium, & totius. Sicque aliquid potest conuenire toti, quod tñ partibus repugnat: vt domus cõstat ex lignis, & lapidibus, & domus ipsa habet esse partium: non tñ sequitur: ergo, & ligna, & lapides. Neque valet, ligna, & lapides habent esse naturale, & cõstituant domū: ergo domus ipsa habet esse per naturam: sic etiā totū habet esse per generationem, cuius pars est materia, ipsa tamen nò generatur, quia repugnat ei, & non toti.

¶ **Ad. 3.** Concedimus id generari simpliciter: quod de non esse simpliciter habet esse tale: sed quādo inferis, sic materiam generari: quia de non esse simpliciter acquirat esse: nego: quia quātū ad hoc, quod materia est, esse habet simpliciter ante talem generationem, & simpliciter etiā manet facta tali generatione: tñ esse quod acquirat non est esse materie, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi: secundū rationem formæ quæ acquiratur per: talē generationem: ob id materia non dicitur generari, cum simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiā maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitū esse: quia post nò esse simpliciter habet esse, quia cõpositū aut nò fuit: quia dato materia cõpositū fuit, tñ quia non actuata, neque informata ista forma qua nūc actuatur, istud cõpositū nò fuit.

¶ **Ad. 4.** Concedimus id generari simpliciter: quod de non esse simpliciter habet esse tale: sed quādo inferis, sic materiam generari: quia de non esse simpliciter acquirat esse: nego: quia quātū ad hoc, quod materia est, esse habet simpliciter ante talem generationem, & simpliciter etiā manet facta tali generatione: tñ esse quod acquirat non est esse materie, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi: secundū rationem formæ quæ acquiratur per: talē generationem: ob id materia non dicitur generari, cum simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiā maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitū esse: quia post nò esse simpliciter habet esse, quia cõpositū aut nò fuit: quia dato materia cõpositū fuit, tñ quia non actuata, neque informata ista forma qua nūc actuatur, istud cõpositū nò fuit.

¶ **Ad. 5.** Concedimus id generari simpliciter: quod de non esse simpliciter habet esse tale: sed quādo inferis, sic materiam generari: quia de non esse simpliciter acquirat esse: nego: quia quātū ad hoc, quod materia est, esse habet simpliciter ante talem generationem, & simpliciter etiā manet facta tali generatione: tñ esse quod acquirat non est esse materie, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi: secundū rationem formæ quæ acquiratur per: talē generationem: ob id materia non dicitur generari, cum simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiā maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitū esse: quia post nò esse simpliciter habet esse, quia cõpositū aut nò fuit: quia dato materia cõpositū fuit, tñ quia non actuata, neque informata ista forma qua nūc actuatur, istud cõpositū nò fuit.

¶ **Ad. 6.** Concedimus id generari simpliciter: quod de non esse simpliciter habet esse tale: sed quādo inferis, sic materiam generari: quia de non esse simpliciter acquirat esse: nego: quia quātū ad hoc, quod materia est, esse habet simpliciter ante talem generationem, & simpliciter etiā manet facta tali generatione: tñ esse quod acquirat non est esse materie, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi: secundū rationem formæ quæ acquiratur per: talē generationem: ob id materia non dicitur generari, cum simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiā maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitū esse: quia post nò esse simpliciter habet esse, quia cõpositū aut nò fuit: quia dato materia cõpositū fuit, tñ quia non actuata, neque informata ista forma qua nūc actuatur, istud cõpositū nò fuit.

¶ **Ad. 7.** Concedimus id generari simpliciter: quod de non esse simpliciter habet esse tale: sed quādo inferis, sic materiam generari: quia de non esse simpliciter acquirat esse: nego: quia quātū ad hoc, quod materia est, esse habet simpliciter ante talem generationem, & simpliciter etiā manet facta tali generatione: tñ esse quod acquirat non est esse materie, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi: secundū rationem formæ quæ acquiratur per: talē generationem: ob id materia non dicitur generari, cum simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiā maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitū esse: quia post nò esse simpliciter habet esse, quia cõpositū aut nò fuit: quia dato materia cõpositū fuit, tñ quia non actuata, neque informata ista forma qua nūc actuatur, istud cõpositū nò fuit.

¶ **Ad. 8.** Concedimus id generari simpliciter: quod de non esse simpliciter habet esse tale: sed quādo inferis, sic materiam generari: quia de non esse simpliciter acquirat esse: nego: quia quātū ad hoc, quod materia est, esse habet simpliciter ante talem generationem, & simpliciter etiā manet facta tali generatione: tñ esse quod acquirat non est esse materie, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi: secundū rationem formæ quæ acquiratur per: talē generationem: ob id materia non dicitur generari, cum simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiā maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitū esse: quia post nò esse simpliciter habet esse, quia cõpositū aut nò fuit: quia dato materia cõpositū fuit, tñ quia non actuata, neque informata ista forma qua nūc actuatur, istud cõpositū nò fuit.

¶ S P E

SPECVLATIO QVIN
ta. Vtrū materia sit cogno-
scibilis per ana-
logiam.

Prim. argu.

Idetur quòd non.

Illud dicitur cognosci per analogiā ad aliud, in quo aliquis reperitur similitudo ad ipsum: sed materiæ ad formā nulla est: quia in materia est aptitudo: est potentia, & est appetitus, quæ non reperiuntur in forma, ut cōstet: sicut in ea non est priuatio, nec aptitudo ad esse susceptiuium.

Argum. 2. ¶ Præterea. Si materia esset cognoscibilis, esset vel per sensum, vel intellectum: sed nullo istorum modorum cognosci potest. Non per sensum: quia nec est quale, nec quantum, ut docet Aristot. Nullum enim participat obiectū formale alicuius sensus: & sic nec sensibile, p̄ prium, nec commune erit: nec per se, nec per aliud: quia materia nuda nihil habet. Nec est cognoscibilis per intellectum: quia (pro isto statu) nihil potest esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu.

Arist. 7. Meta. text. co. 8

Arist. 3. de anima text. co. 39.

Argum. 3. ¶ Item. Quod non est ens, non est cognoscibile: sed materia prima non est ens: ergo non est cognoscibilis. Maior est manifesta: quia si cut se habet res ad esse, se habet ad cognosci: ergo si nihil habet de esse, nihil habebit de cognosci. Minor patet ex Aristot. & ex superioribus, ubi dictum est, quòd materia prima sit ut pura potentia: sicut Antichristus non est, quia pura potentia est: quia vel esset ens existens per se: & sic esset ens in actu: vel existens in alio, & sic non esset primum.

Aristot. 2. Meta. text. 4.

In contra. ¶ In contrarium est Aristot. in textu. 69. qui dicit, eam cognosci per analogiam.

Notand. 1. ¶ Notandum, quòd quæstio potest habere duplicem sensum. Primum: vtrū per se sit cognoscibilis materia, siue à nobis, siue ab angelo: quia à Deo nō cadit sub dubio. Secundum: sensus est de modo cognoscendi pro isto statu, an per similitudinem, an per aliquam attributionem ad aliud.

Vida AEgidii quòlibet. 2. q. 13

Notand. 2. ¶ Secundum. notandum est, quòd vbiunque inuenitur analogia, oportet intelligere vnum tanquam primum, ad quod alia reducuntur, secundum diuersitatem analogiæ: sicut si sanū de vrina, & medicina, & dieta, & aëre dicatur,

S. Tho. p. p. q. 13. ar. 7.

oportet sit per attributionem ad sanū, quod in animali formaliter est. Sit prima cōclusio.

¶ Materia prima per se est ignota. Hæc est Aristot. Cuius est ratio. Tanto aliquid per se est notum, quanto habet de entitate, ut argumentabamur: sed materia prima in se, & secūdum se considerata, nihil habet de entitate, sed pura potentia est, ut dictum est: non ergo habet in se vnde cognosci possit: & sic Commentator in isto loco affirmat ipsam non cognosci per se.

Prim. cōcl. 7. dicitur. 36.

Commen. tex. 69.

¶ Secunda conclusio. Materia prima non est cognoscibilis sine argumentatione, & discursu. Patet. Illud non cognoscitur absque discursu, quod non est sensibile per se, nec per accidens: sed materia prima nec est sensibile de p̄ se, nec de per accidens: ergo nullo modo potest cognosci sine discursu. Maior probatur: quia cum non immutet sensum per se, vel per aliquid quod inhaeret, non poterit cognosci sine discursu aliquo. Minor est manifesta, cum pura materia intelligatur denudata ab omni illo quod potest mouere sensum. Ista conclusio non solum intelligi debet de materia seorsum considerata, sed etiam ut in rebus naturalibus est: quia dato ipsa materia pro ut in cōpositis est, afficiatur aliquibus sensibilibus qualitatibus, non denominant tamen ipsam, sed totum: non enim dicitur materia alba, vel nigra: calida, aut frigida.

Conclu. 1.

Ratio.

Dionys. c. 7. de diu. no. S. Tho. p. p. q. 12. ar. 12. Theolo. in 1. dist. 3.

Conclu. 5.

Conclu. 6.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Aristot. 2. Meta. text. co. 4.

cipium ponitur: cognoscitur Deus per negationem, ut dicitur Dionysius, & alij Theologi in primo, dicendo. Deus non est lapis: non est terra: ergo poterit à fortiori ipsa materia per negationem cognosci: ut si non sit hoc, nec illud, sed aliquid istis imperfectius: quia quodcumque istorum demonstratum habet esse, quod non habet materia. Ad modū quasi ceco velimus ostendere lignum, & quid sit: per tactum ostendimus arcam, lectum, scamnum, & omnia alia quæ sunt ex ligno, ut intelligat lignum subiectum istorum: sic istam, aut illam creaturam ostendentes, dicamus nō esse hanc, nec illam, sed subiectum primū omnium, & puram potentiam ad omnia esse.

¶ Conclusio. 5. Materia potest per analogiā ad formā artificialiū cognosci: sic. Sicut se habet lignū ad arcā, sic se habet materia prima ad formā substantialem: ac si diceremus: sicut experimur sensu, quod in lapide, in quo erat prius sculpta, & cæzata Cæsaris figura, postea est Pōpeij imago: sic materia, quæ prius sub forma ligni erat, postea sub forma ignis, & deinde sub forma cinerum: quia eadē videtur proportio, & analogia. Hæc conclusio probatur ex eodē Aristot. qui in isto loco expressè asserit cognosci materiā p̄ hanc analogiā ad artificialia.

¶ Sexta conclusio. Materia est cognoscibilis per formam, etiam si id non asserat Aristot. sed additū sit ei. Probatur. Omnis definitio, & partes definitiōis dant cognoscere ipsum definitū: sicut animal rationale declarat hominis naturā, & dat cognoscere: ergo & materia ipsa cognoscetur p̄ eius definitionē, vel per id quod definitur: sed materia per formā definitur, & intrinsecè. Patet. Omnis res per hoc intrinsecè definitur, quod dat esse actuale ei: sed materia prima à forma habet esse actuale: ergo p̄ ipsam definitur. Sicque materiam possumus dicere receptaculum esse formæ, & eius susceptiuium. Et ratio alia dari potest. Per hoc res cognoscibilis erit, per quod actu est: quia tantum habet de cognoscibilitate, quantum de actualitate, cum sic se habeat ad cognosci, sicut ad esse: sed materia actum habet per formam: ergo per ipsam est cognoscibilis: sed tamē quæ forma habet in se actum, & non recipit à materia, non habet quòd forma sit cognoscibilis per materiam, sicut est contra.

¶ In hoc sensu sunt intelligendi, qui dicunt quod absolutè materia est cognoscibilis per formam, licet Aristot. solum dicat esse cognoscibilem per analogiam ad artificialia. Quòd si ad formam intelligas esse cognoscibilem, impro-

cipium ponitur: cognoscitur Deus per negationem, ut dicitur Dionysius, & alij Theologi in primo, dicendo. Deus non est lapis: non est terra: ergo poterit à fortiori ipsa materia per negationem cognosci: ut si non sit hoc, nec illud, sed aliquid istis imperfectius: quia quodcumque istorum demonstratum habet esse, quod non habet materia. Ad modū quasi ceco velimus ostendere lignum, & quid sit: per tactum ostendimus arcam, lectum, scamnum, & omnia alia quæ sunt ex ligno, ut intelligat lignum subiectum istorum: sic istam, aut illam creaturam ostendentes, dicamus nō esse hanc, nec illam, sed subiectum primū omnium, & puram potentiam ad omnia esse.

¶ Conclusio. 6. Materia est cognoscibilis per formam, etiam si id non asserat Aristot. sed additū sit ei. Probatur. Omnis definitio, & partes definitiōis dant cognoscere ipsum definitū: sicut animal rationale declarat hominis naturā, & dat cognoscere: ergo & materia ipsa cognoscetur p̄ eius definitionē, vel per id quod definitur: sed materia per formā definitur, & intrinsecè. Patet. Omnis res per hoc intrinsecè definitur, quod dat esse actuale ei: sed materia prima à forma habet esse actuale: ergo p̄ ipsam definitur. Sicque materiam possumus dicere receptaculum esse formæ, & eius susceptiuium. Et ratio alia dari potest. Per hoc res cognoscibilis erit, per quod actu est: quia tantum habet de cognoscibilitate, quantum de actualitate, cum sic se habeat ad cognosci, sicut ad esse: sed materia actum habet per formam: ergo per ipsam est cognoscibilis: sed tamē quæ forma habet in se actum, & non recipit à materia, non habet quòd forma sit cognoscibilis per materiam, sicut est contra.

¶ In hoc sensu sunt intelligendi, qui dicunt quod absolutè materia est cognoscibilis per formam, licet Aristot. solum dicat esse cognoscibilem per analogiam ad artificialia. Quòd si ad formam intelligas esse cognoscibilem, impro-

priè per analogiam cognosci dicitur: quia nō videtur aliqua ratio proportionis materiæ ad formam, in quo consistit analogia ipsa: quia per hoc quòd subiectum sit forme, nulla est similitudo: nā si aliqua esset similitudo, eodem modo dici posset formā cognosci p̄ materiā: quia sicut materia recipit formā, & ob id cognoscitur: sic etiā forma recipitur in materia. ¶ Aristot. tamen in illo loco solum voluit ex sensibilibus dare cognoscere ipsam materiam insensibilem, & non per formam substantialem: nam antiqui cognouerunt quòd lignum in cineres conuertebatur: & non eò posuerit differētiā inter formam, & materiam: ob id non videtur materia cognosci per formā substantialem, sed per analogiam: sed tamen sensu cognitum est quòd sit per artem, & sic per analogiam ad artificialia modus cognoscendi materiam positus est ab Aristot. quauis si intelligant per analogiam ad formam artis, posset stare dictum, quod materia sit cognoscibilis per analogiam ad formam: & forte sic intellexerunt qui addiderunt ad formam.

¶ Ad primum, cōcedimus in materia esse potentiam, esse aptitudinem, appetitum, & priuationem, quæ quidem solum ratione ab ipsa materia distinguuntur. Est potentia in materia, quæ denotat genus causalitatis in ea respectu formæ, quæ recipit: & hanc præcedit aptitudo, quæ est proportio quadam ad formam: vnde qui hanc habet aptitudinem, & habet potentiam recipiendi. Atque hæc aptitudo in materia ad formam causa est quare in ipsa dicatur esse priuatio respectu formæ, quæ non est, ad quam tamē habet aptitudinem: sicut dicimus cæcitatem esse priuationem in subiecto apto nato: & non dicitur lapis cæcus: quia deficit ipsa aptitudo: & quia materia habet ad omnem formam hanc aptitudinem, in ea est priuatio: sicque priuatio ponitur principium rerū naturalium. Ex hac priuatione insurgit appetitus naturalis ad consequendam talem formam, cuius est priuatio: Non enim materia appetit formam, quam habet, sed quam nō habet. Quapropter non est aptus modus loquendi illorum, qui dicunt esse appetitum in materia respectu formæ quam habet, qui complacentiæ dicatur: siquidem impropria est loquutio, cum appetitus motum dicat: at respectu formæ habitæ, & præsentis, est quies. Omnia ergo ista sunt ipsa materia, quauis per operationem intellectus ponamus distinctionē. Quæ ergo dicitur, quod nulla est analogia, seu proportio ad formam, quia ista nō sunt in materia, dicimus,

Ad argum.

Aristot. 4. Meta. text. co. 4.

Suprà speculationē. 1. In materia non est appetitus ad formam quam habet.

analogiā nō esse ex ea parte: sed quia per formam artis, quæ est sensibilis ad suam materiā, cognoscimus materiam rerum naturalium: nō tamen est analogia ad formā substantialem, licet per ipsam formam substantialem possit cognosci materia, vt dictū est: quia habet actū ab ipsa, & ab ea potest habere, & possit cognosci.

Ad. 2.

¶ Ad. 2. dicendum, quod argumentū probat materiam non esse cognoscibilem in se, & per se: quia habet unde possit immutari potētiam. Illa enim quæ per se cognoscuntur oportet per sensum, aut intellectum possint cognosci, sed sufficit ipsa nostra ratiocinatione cognoscant: & sufficit per alia quæ per se cognoscuntur, & potētias possint mouere, qualia sunt artificia, vt veniamus in cognitionem materiæ, quomodo ipsa sit vna omnium rerum: & quomodo omnibus substernatur: vt cognoscimus eam non esse vnum continuū, quanuis sit ipsa vna: tum per diuersitatem, & discontinuationem rerum, in quibus ipsa materia est: tum propter diuersitatem motuum, quod potissimum est. Non enim in continuo vno simul posset quis intelligere alterationem, generationem, augmentationem, & secundum locum lationem.

¶ Cognoscimus enim de materia, quod ipsa nullum sit actiuitatis, cum pura potentia sit: quia dicit Arist. quod materiæ cōuenit potius moueri, & pati. Ratio est: quia agere præsupponit esse, & actū esse, quod non est in materia. Atque si ipsa materia alicuius esset actiuitatis (vt cetera agentia sibi simile produceret in specie: & materia esset generabilis, contra supra dicta, & ipsa in aliqua esset certa specie, quod falsum est.

Augu. 12. conse. c. 7.

¶ Cognoscimus etiam de materia, quod infinitum locum entium habeat, in quo illud August. explicatur, quod superius adduximus. Cœlum, & terram fecisti domine: vnum prope te: aliud prope nihil: per cœlum angelicam naturam, & per terram materiam primam intelligentes. Cognoscimus tandem de materia quod formam appetat, & quamlibet velit recipere: & cum vnam solam actū habeat, priuata dicitur omnibus alijs.

¶ Ad tertium ex dictis patet solutio.

SPECVLATIO SEXTA
Quando quidē materiā necessariā ponimus: quia ex nihilo nihil fit: vtrū creatura possit de nihilo aliquid facere, quod est creare, per diuinam potētiam.

Idetur quod sic.

Deus potest quicquid non implicat contradictionem: sed quod creatura per virtutē à Deo cōiciatam creet, nullā includit repugnantiam: ergo poterit. Maior est nota, & minor probatur. Si repugnaret, vel esset ex parte creaturæ, vel ex parte Dei: non ex parte creaturæ: quia cum creatura ipsa sit finita, & limitata, non excedit potētiam eius, quod alia creatura finita, & limitata possit emanare ab ea: cum simile suū producat simile. Nec ex parte Dei, cuius potentia illimitata est.

¶ Secundū. Creare est nullo subiecto præsupposito aliquid produceri: sed de facto creatura aliquid producit, nullo subiecto præsupposito: ergo potētia creandi nō repugnat creaturæ. Patet. In sacramento altaris supposito illo miraculo mirando, quod in cōsecratione nō manet substantia panis, sed solum remanet panis accidentia: illa accidentia producit substantiam: quia nutriunt verē, & generant vermes, & nō in aliquo subiecto præsupposito, quia ibi nullum est tergo agens naturale creat.

¶ Tertiū. Gratia cōmunicatur per diuinam sacramenta: & non habetur gratia nisi per creationem, cum nō educatur de potentia materiæ: sequitur ergo, quod creare nō repugnat creaturæ. Maiorem affirmant doctores Theologi, & ab Ecclesia determinatū est in cōcilio Florentino, & nunc diebus nostris in Tridētino. ¶ In contrarium est, quod id quod solius Dei est proprium, infinitam requirit potētiam, & creaturæ non potest communicari, quale est de nihilo aliquid facere.

¶ Pro solutione est considerandū, quod questio dubia non est, nec apud Philosophos in lumine naturali, nec apud Theologos in isto sensu, an creatura per suam virtutem naturalē possit creare: nam sicut pro principio dixerūt illi antiqui: ex nihilo nihil fit, dicimus & nos creaturā non pertinere ad hoc: ex nihilo aliquid facere valeat: & hac ratione sicut illi necessariā posuerunt materiam præsuppositā omni actioni, ex qua fit omnia, sic & nos asserimus, vt probatum est in superioribus. Quod ergo vertitur in dubium est, an dato ex naturalibus ad id creatura non perueniat, an solus Deus (quia in infinita virtutis est) possit creaturæ hanc superaddere virtutem, vt ad id pertingat, ad quod per naturam nō posset. Quod est alijs verbis dicere: vtrūm potētiam

Prima.

Argum.

S. Tho. 1. 2. q. 77. ar. 4. c. 6.

Argum.

In. 4. 4. S. Tho. 1. 2. q. 62. ar. 3. c. 3.

Concl. 1. 7. Trid. sess. 7. In cont.

Notand.

creandi Deus possit creaturæ cōmunicare. Nec esset inter catholicos cōtrouersia, si comperit esset repugnantiam includere, alicui creaturæ communicari talem virtutem: sed quia quidam putant includere repugnantiam, alij cōtrariū opinantur, facta est quæstio ambigua inter catholicos: & Theologiam in. 2. solent disputare, & in. 4. sen. quando de sacramentis fit mentio. Idē Ciruelus in parado. q. 3. cō. 3.

Ciruelo.

Prima opi.

S. Tho. 1. 2. q. 45. ar. 5. c. 5.

Sec. in. 4. d. 1. q. 1.

Vide. Aeg. d. 1. q. 1. 5. q. 1.

1. q. 1.

Vide. Aeg. d. 1. q. 1. 5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

5. q. 1.

Deus creauerit rerum materias perfectas, vt sunt quæ possint sibi similes producere, & fieret ex tali propagatione perpetuitas, vel si solum à principio creauit materiam priuam nudam informē, velut ceram, aut massam quandam, ex qua fierent omnia, vt nunc sunt, nullo pacto in actiōe alicuius agentis creati inuenta esset creatio: quia semper materia præsupposita est, de cuius potentia educuntur formæ omnes, anima rationali excepta, quam cum non ex traduce dicamus, à solo Deo per creationem esse fatemur.

D. Tho. p. q. 118. art. 2.

¶ Cōclusio. 2. Probabile est hanc creandi potētiam tam esse excellentē, & preminentē, & solius Dei propriā, vt creaturæ alicui cōicari nō possit, quia repugnat: sicut nō potest facere, quod creatura nō dependeat ab eo. Hanc probant omnia argumēta, quæ adducunt à doc. S. & à doc. sub. & ab alijs, qui hoc opinant: quod ob euitandam prolixitatem omittuntur.

Conclu. 2. Probabile est nō posse se communicari creaturæ potētiam creandi.

¶ Tertia conclusio. Non solum probabilem existimamus potētiam creandi non posse cōicari creaturæ per diuinam potētiam, sed probabiliorē reputamus opinionē quæ asserit quod potest communicari, & velut certam affirmamus, siquidē quicquid repugnans nō est, Deo tribui potest, vt argumentabamur ex Durando: at quod creatura per Dei virtutē aliam possit producere, nullo subiecto præsupposito ex nihilo, non videtur repugnare, maxime vt in solutione argumētōrum ostendimus.

Conclu. 3. Probabilior est opinio potētiam creandi posse dari.

¶ Ex hoc probatur secunda pars cōclusionis, quod hæc pars tenenda sit. Nā Deo nō debemus denegare, quod concedere, diuinam superextollit potētiam: sed quod possit hoc dare creaturæ, & quod nō solum ipse creet, magis superextollit Dei potētiam: ergo id affirmandū est: nam infinitam exigere potētiam ad creationem propter distantiam inter ens, & non ens, non videtur: quia illa distantia nō erit maior, quod alterum extremorum, quod sensus atque cum omne ens creatum sit finitum, non erit distantia infinita.

Ratio. 2.

¶ Ex ista cōclusiōe sequitur, quod possit Deus creaturis iam productis, vt abique subiecto aliquid produceret: vt igni per calorem producat extra subiectū. Et nō solum puto probabile, quod nūc possit superaddere, sed posset facere, quod id conueniret secundum naturam eius: vt si à principio quando Deus ignem creauit, daret hanc virtutem, vt cum concursu generali aliquid extra subiectū produceret: non enim videtur repugnare: & à fortiori nullus deberet negare, quin Deus possit nunc de nouo creaturæ produceret, vel creare, quæ haberet virtutem produ-

Corolla.

Deo posset nunc cre-

tura create, ducendi aliquid nullo presupposito subiecto. que possit dicens virtutem, quod non esset dicendum, id aliquid pro ducere sine subie.

Gab. in. 4. d. 1. q. 1.

Ad argum.

Ad arg. 2.

Ciruelo in parado. 6.3

S.Tho. 3. p. q. 77. ar. 5. et. 6.

mentationes in virtute prioris miraculi. Alij dicunt, qd illa productio noue materie nullo modo est miraculosa, neq; nouo, neque antiquo miraculo, sed est operatio ab agente naturali ex virtute actiua naturali, qua in prima rerum creatione a Deo accepit: & ad producendas illas substantias, post consecrationem non accepit nouam virtutem a Deo. Hac sententiam fateor mihi placere: alie tres opiniones p libito positae sunt. Hac Ciruelo.

Ex hoc habes, quomodo naturaliter potest esse, qd aliquod agens naturale possit producere substantiam, supposito aliquo miraculo. Et sequitur no esse impossibile, qd Deus hanc virtutem creaturae communicauerit.

In. 3. argumento tangitur grauis difficultas de causalitate sacramentorum, de qua non est in praesenti animus disputare, suo loco enodabitur: siquidem vix possum intelligere, quo pacto alio causent sacramenta gratia, quam hac esse veram: quia iste recipit sacramenta, & no est impedimentum aliquod, consequitur gratiam, quam Deus dat in susceptione sacramentorum ex pacto diuino. Na qd attingat ad dispositionem, vel ornatum, vel characterem, vel ad ipsam gratiam, non ita facile intelligitur, licet certo habeat quod Ecclesia tenet, quae docet ipsa sacramenta nouae legis continere, & causare gratiam. De modo tamen causalitatis dubium est. Quod si demus in sacramentis causalitatem directam circa gratiam, quae creatur, iam oportet diuinam in hoc considerare potentiam, quae tale vim aequo contulit, vt tangendo corpus, abluat & cor vt dicit Beda. Quod late disputabimus in nostris Resolutionibus Theologicis.

SPCVLATIO SEPTIMA. De alio principio rei naturalis, nepe de forma, vtrum educatur de potentia materie.

Idetur quod non. Anima rationalis forma est, & maxime substantialis forma, quae dat homini esse, & in propria specie constituit seipsam: non tamen educitur de potentia materie, sed a solo Deo creatur: ergo simili modo nulla alia forma educitur.

Secun-

Secundo. Per actionem agentis naturalis vere, & realiter per generationem aliquid generatur, quod ante non erat: & non materia, cum ipsa sit ingenerabilis, vt dictum est: ergo forma: at illud quod generatur, ante generationem non erat, cum sit producta in esse post non esse: ergo forma geniti non erat: sed esset, si de materia educeretur: ergo non educitur forma de potentia materie.

Tertio. Si forma educitur de potentia materie ab agente in actione naturali, eo esset, ne dicatur, qd agens naturale creat, de nihilo formam producendo: sed non repugnat agenti naturali, non solum per diuinam potentiam, sed etiam posito vno miraculo, quod naturaliter ei conueniat: vt in solutione ad. 2. probatum est in praecedenti speculatione: ergo non educitur forma de potentia materie.

In contrarium est quod Aristo. text. 7. 8. & lib. 3. text. 2. 6. & primo de gene. text. 1. 1. dicit. Ante solutionem speculationis oportet supponere, quod alias non semel repetitum est, p se notum fuisse apud antiquos: ex nihilo nihil fit, saltem simpliciter, & per se: nam ex priuatione per accidens non inconuenit, homo ex semine quod non est homo.

Secundo notandum, qd ratione huius principij multi post Arist. crederent, aut formas, aut aliquam particulam, aut accidens in materia latitare, anteqd de agente manifestetur per eius actionem. Illorum (vt refert Duran.) quidam dixerunt, in materia ipsa latitare quasdam possibilitates: vt si dicam, qd in materia aquae est possibilitas ignis: & ratione illius possibilitatis qd ignis possit forma educi: & sic de omnibus alijs possibilitatibus: & in actum exiebant per actionem agentis.

Secunda opinio fuit Alber. Mag. qui posuit formas latere in materia secundum quasdam inchoationes, quae inchoationem vocat formam esse secundum essentiam: sed per actionem agentis naturalis forma, quae erat solum secundum essentiam, acquirit existentiam. Itaq; cum laterent formae secundum habitum, postea apparent secundum actum distincte.

Alij dicunt, vt adducit Aureo. 2. sen. d. 1. 8. qd forma est in materia secundum partem, quae pars per actionem agentis naturalis perducitur ad effectum, ad modum quo accidentia reducuntur per intensionem.

Quarta fuit opinio, dicens in materia esse formam corporeitatis, quae facit materiam corpoream, & extensam, ex cuius virtute producuntur specificae formae. Hanc recitat. S. Tho.

in. 2. d. 1. 8. q. 1. ar. 2. quam opinionem Scotus. d. 1. 1. q. 2. ar. 2. defendit. Contra quam edidit elegantem tractatum. Aegidius Romanus. Aegidius. De quo erit disputandum suo loco.

Quinta opinio est Comentariorum hic lib. 1. Opinio. 5. tex. 63. & latius in lib. de substantia orbis. c. 1. Comment. & 4. qui tenet, in materia esse perpetuas quasdam dimensiones, & illimitatas coeque materiae, & incorruptibiles, quae faciunt materiam extensam, & diuisibilem: sic vt in diuersis partibus materiae diuersae formae specificae recipiantur. Omnes istae opiniones ponunt aliquid reale praexistere in materia ante generationem, quod sit ingenerabile, & incorruptibile, adiuuans causam agentem ad generationem.

Has varias opiniones impugnare non est difficile ex Arist. qui solum tria ponit principia, vt supra probatum est, scilicet materiam, formam, & priuationem. Illi tamen omnes aliquid aliud ponunt, scilicet quod perpetuum intelligunt in materia, siue sit hoc, siue illud, & sic non solum de ipsa materia diceretur, qd ingenerabilis, & perpetua esset: sed prolixitatem vitantes, accedere oportet ad rem ipsam, declarando in quo consistat ratio educationis de potentia materie, quod potissimum in hac facultate est. De quo sit conclusio prima.

Formam educi de potentia materie non est (vt aliqui iuniores affirmant) formam produci in materia, certis dispositionibus disposita, quae naturaliter ordinantur ad talem formam, sine quibus forma non produceretur. Probatur: quia si hoc sufficeret ad hoc quod forma diceretur educi de potentia materie, sequeretur quod anima rationalis educeretur de potentia materie, & non a solo Deo crearetur, quod est erroneum. Probatur: quia positus dispositionibus illis ceteris in materia, introducitur anima a Deo: sicut positus dispositionibus in ligno introducitur forma ignis.

Nec valet dicere ad vitandum inconueniens (vt dicunt contrarium opinantes) quod illae dispositiones in embrione non sunt ordinate ex sua natura ad animam rationalem, sed solum ex pacto diuino. Non valet (inquam) quia vnde constat, quod dispositiones in ligno sint magis ordinate a natura ad formam ignis, qd in embrione ad animam rationalem? non habemus vnde: & dicimus illas in ligno sic naturales: quia semper ipsis existentibus, forma introducitur: & esset contra naturam si non introduceretur. Sic a simili. Disposito embrione ad animam rationalem sufficientem, si natura rationalis non introduceretur, esset con-

tra naturā, dato ab ipso Deo solo creetur anima, & introducatur. Quapropter videtur dicendum, quod educi de potentia materiæ non sit positus illis certis dispositionibus formam introduci, vel recipi in materia. Et quidem cum sic proprie homo generet hominem, sicut equus equum, & alius verus pater non diceret, sequitur, quod virtus seminalis hominis ita attingit generationem hominis, sicut virtus seminalis equi equum: quia ita attingit ad introductionem: ob id si sufficeret i equo, ad hoc quod dicat forma equi educi de potentia materiæ, sic ad hoc quod anima rationalis. **Conclu. 2.** ¶ Secunda conclusio. Formam educi de potentia materiæ non est dispositiones attingere ad introductionem, & ad productionem simpliciter esse forma. Volo dicere in hac conclusione, quod dato materia differetia inter animam rationalem, & alias formas, per hoc quod in alijs formis dispositiones attingunt non solum ad introductionem, sed ad productionem esse formæ, & dispositiones anime rationalis solum ad introductionem: dico non sufficere ad hoc, quod dicatur forma educi de potentia materiæ. Probatur. Quia huiusmodi dispositiones sunt velut instrumenta, quæ se tenent ex parte cause agentis, & non ex parte materiæ: ergo potius deberet dici, formam educi de potentia agentis efficientis, quæ educi de potentia materiæ: quia hoc, quod est de potentia materiæ educi, ultra concursum agentis, significat aliquam concursum eiusdem materiæ ad productionem formæ, etiam si ipsa materia pura potentia sit dicta: tamen nomen hoc sonat. **Conclus. 3.** ¶ Tertia conclusio. Formam educi de potentia materiæ non est ipsam recipi in materia, quia in ea potentia receptiva erat. Patet. Si hoc sufficeret, sequeretur quod anima rationalis educeretur de potentia materiæ, quia ipsa susceptiva est: nam dato anima rationalis sit spiritusalis, & ad corpus nullam habeat convenientiam, tamen est forma corporis, & pro isto statu talis est connexio, & convenientia, ut intelligere non valeat sine corpore: quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Et necesse est intelligentem phantasmata speculari. Anima enim actus corporis est physici, organici, & ut Aristoteles ait. Ergo in materia est susceptibilis, & potentia: cum tamen ipsa non educatur de potentia materiæ: sequitur non sufficere hoc in alijs formis. **Conclu. 4.** ¶ Conclu. 4. Educitur forma de potentia materiæ nil aliud est, quam actu fieri quod erat in potentia materiæ. Probatur. In veritate formæ omnes alie ab anima rationali educi dicuntur de potentia materiæ, & non est quia aliquid sit po-

sitium in materia eorum materiæ, neque secundum partes formæ, neque secundum totum, neque est dispositiones introducere formam, neque est formam ipsam producere, neque est formam recipi in materia: & cum aliquid sit, oportet sit actu fieri per generationem, quod erat in potentia materiæ: sicut si dicamus nunc actu fit planta per generationem: quia forma plantæ erat in potentia talis materiæ seminis: ob id forma educita est. Educitur enim non est aliud, quam actu fieri quod erat in potentia materiæ: & quia anima rationalis non erat in potentia materiæ, non dicitur educi de potentia materiæ. ¶ Nunc restat declarare quid est esse in potentia materiæ, & quomodo omnes formæ alie à rationali dicantur esse in potentia materiæ. Est enim formam omnem dependere à materia in fieri, & in conservari, in genere causæ materialis, sicut receptivæ, & passivæ. Et probatur quod hoc fit esse in alio tanquam in causa. Sic Aristoteles 4. phys. text. 23. dicit, unum esse in alio, quando est in eo tanquam in causa: quia ergo hæc est rerum natura, ut nulla forma fiat nisi in materia, merito omnis forma dicitur esse in potentia materiæ. Et quando agens naturale aliquid producit, facit quod sit actu, id quod erat in potentia contentum in materia. In ea (inquam) tanquam in sua receptiva causa materiali. Neque est novus iste loquendi modus, ut dicimus mundum fuisse in Deo, tanquam in effectiva causa: & omnia dicantur in sole, quæ generantur: sic ergo omnia sunt in potentia materiæ. Et quia anima rationalis non sic est in potentia materiæ: quia dato ita sit, quod quæ à Deo creatur, in materia disposita recipiatur, non tamen habet quod sic sit in materia, tanquam pendens ab ea in fieri, & conservari: quia possit Deus animam creare rationalem ante corporis formationem multo ante, licet non creetur: tamen non repugnet naturæ eius, magis quam modò repugnat, quando à corpore separata est, & non pendet à materia in conservari, quando quidem absque miraculo conservatur separata, ob id non dicitur esse in potentia materiæ: esset tamen miraculosum, quod aliqua forma sustentaretur absque materia: ob id omnis forma dicitur educi de potentia materiæ, & omnes tales fiunt à materia dependentes, id est concurrente materia in genere causæ materialis. Et sola anima rationalis sic fit independentes à materia, quoniam non creatur à Deo, nisi materia, seu corpore disposito. Et quid quævis inter Aristoteles. expositores controuersia sit, quid Aristoteles. senserit de animæ rationalis na-

2. q. 1. d. 2. melius q. 1. lib. 3. q. 1. et. 1. 1. S. Tho. p. p. q. 90. ar. 1. ad. 2. Quid in formæ educi de potentia materiæ

lis natura, an educatur de potentia materiæ, an de foris sit: de intellectu aperte dicitur: ubi animam vegetatiuum, & sensitivam ait educi de potentia materiæ, intellectum verò venire de foris. Sed de hoc in libro tertio de anima differemus. ¶ Inter animam rationalem, & formas alias distinctio hæc est, quod omnes alie sic dependent à corpore, ut sine eo conservari non possint. Anima rationalis verò sine corpore conservatur. Nec obstat, si quis dicat, quod dissolutis dispositionibus in corpore ad animam rationalem, ipsa non manet, & sequitur mors. Non (inquam) valet: quia dato amplius non animet, non tamen definit esse, sed separata conservatur. Et quod non animet est, quia suum animare est certis positis, & conservatis dispositionibus: & ipsis ablatis, non amplius animat: & hoc declarat, quod dispositiones in corpore ad animam rationalem concurrunt ad introductionem in corpore, sed non ad eius productionem: ob id ipsis ablatis, non est ibi anima: sed non definit esse, quia non attingebat dispositiones ad productionem, sed solum à Deo per creationem fuit. Et Deus aliter concurrat ad productionem animæ rationalis, quæ non educitur, quæ concurrat ad productionem aliarum formarum, quæ educuntur: quoniam utrobique requirita fit dispositio. Et differentia est in hoc, quod animam rationalem sic Deus producit in corpore disposito, quod eodem concursu possit in vacuo producere, quia est forma per se subsistens: sed formas alias sic producit cum agentibus naturalibus, ut illo eodem concursu non possit producere in vacuo, nisi specialiter supplendo vicem materiæ. De quo vide doctorem. S. qui ponit latè differentiam, & probat formas alias non produci, sed comproduci ad productionem totius. Et non est opus dicere (ut aliqui putant) quod prius intelligatur forma substantialis, & quod prius sit quam inhæreat: imò in hoc consistit differentia animæ rationalis, & aliarum formarum: quod anima rationalis dicitur prius esse, quam inhæreat corpori: quia esse prius formæ quam inhæreat, est habere esse independentem à materia, & per se stare, quod anima rationali concouit: alie formæ omnes substantiales, & accidentales nullum habent per se esse, nisi esse in supposito: ob id non sunt ante, neque intelliguntur antequam inhæreat: sicut in artificialibus, si statua in lapide fiat, non prius natura est forma artificialis, quam inhæreat: sed fit forma statuarum per hoc quod fit statua: & dato ipsa forma det composito esse formale, non est opus

S. Tho. p. p. q. 118. ar. 1. ad. 2. Differentia inter animam rationalem & alias formas. S. Tho. p. p. q. 90. ar. 2. Non differentia minus inter animam rationalem & alias.

ob id prius intelligatur ipsa: quia licet in causa efficiendi id sit prærequisitum, & quod actu sit, si debet agere, formalis tamen causa non habet prius esse, quod det supposito: nam frigiditas dat esse frigidi formaliter, sed ipsa non est frigida: & albedo dat albo esse albi formaliter, sed albedo alba non est: ob id sufficit quod forma cum dat esse formale, sit id quo suppositum est tale, & non oportet prius habeat esse, & sic non prius natura est, quam sit pars totius. Et quia anima rationalis habet per se esse separatum, quod non habet alie formæ, dicitur esse prius natura, quam in sit corpore. In hoc stat ratio creationis, & quod non sit forma quæ educitur de potentia materiæ. Alie verò omnes educuntur, ut dictum est. ¶ In educatione tamen de potentia materiæ est differentia notanda inter viventia, & non viventia: quia in solis viventibus virtus actiua coniuncta est materiæ in eodem supposito, ita ut in nucleo nucis, vel alterius fructus ibi virtus actiua inclusa dicatur, quæ de materia in qua est, sufficit ad educendam formam. Et sic in semine animalis existente in matrice semina virtus impressa ab agente est: at non viventia, ut elementa, non generant per virtutem actiuam, quæ sit coniuncta in materia, unde forma educitur, sed fit per dispositiones receptas ab agente in materia separata: sicut ignis generatur in ligno per dispositiones ibi receptas desiccando humiditatem, & introducendo calorem. Quapropter loquentes proprie, virtutes seminales solum in viventibus deberet concedi esse in materia, quia ibi virtus actiua coniuncta est materiæ, sed in non viventibus non sic: quoniam loqui soleant philosophi in materia latere seminalem virtutem ad formam in introducendam, etiam in non viventibus. Quod dicunt in hoc sensu: quia omnis forma (excepta anima rationali) siue de viventibus, siue de non viventibus, educitur de potentia materiæ, ad sensum supra explicatum. ¶ Quædam vero formas magis dependent à materia, quæ magis dependent à materia, quam alie: ob id quedam videntur sic esse in potentia materiæ, & per se stare, quod anima rationali concouit: tamen in instanti in aere est, ut non videatur posse educi de potentia materiæ: idem de speciebus fed in veritate educuntur: quia lumen non prius est, quam sol faciat aërem luminosum, & in vacuo non possit producere lumen. Quare ait Aristoteles. Necessarium est mundum hunc esse continuum: similiter & species in medio, quæ deferuntur ad potentiam, & multiplicantur, ad. 1.

Discrimen inter viventia & non viventia. Vide Durand. 2. sen. d. 18 q. 2. Quædam formas magis dependent à materia, quæ magis dependent à materia, quam alie. A Egi. denu. meratione. sibilis. c. 2. Ricardus. s. Tho. p. p. q. 67. ar. 2. ad. 1.

Hoc ele- oportet dici q̄ educuntur de potentia mate- genter do- rig, licet minus videatur dependere à suis sub- cet AEgid. iedictis, quam alia forma, quauis aliqui negēt. quolib. 5. q. 1. ¶ Ad argumenta patet solutio ex dictis. 10. et 11.

SPECVLATIO OCTA ua. An generatio termi- netur ad formā.

Vide AEgid. diu. quolib. 4. q. 11. et quolib. 5. q. 11.

Quia in præcedenti spe- culatione diximus de ge- neratione, & educatione formarū de potentia ma- teria, disputandum est de termino generatiōis, an sit forma, vel totum ge- nitum.

¶ Videtur quod sola forma sit terminus gene- rationis. Id verè, & realiter est terminus gene- rationis, quod habet de nouo esse per genera- tionem: sed solum forma est: ergo ipsa est ter- minus. Patet: quia terminus in generatione, vel est materia sola, vel totum, vel forma sola.

¶ Materia nō potest esse talis terminus: quia ip- sa ingenerabilis est, vt dictum est. Neq; totū. Patet: quia totū non est aliud q̄ suae partes: sed materia, quae pars totius est, nō est generabi- lis: ergo neq; totum, saltim pro illa parte, qua materiā habet alteram partem sui: manet ergo, q̄ sola forma terminus sit generationis.

¶ Secūdo. Id erit terminus generatiōis, quod intelligit esse corruptionis: quia cōtrariorum eadem est disciplina: sed corruptionis termi- nus solum est forma, quia non corrumpitur ma- teria, vt constat, neq; totum, quandoquidem totum non corrumpitur, si pars manet: ergo sola forma est.

¶ Præterea. Illud est terminus ad quem gene- rationis, quod apponitur termino à quo eius- dem: sed terminus à quo priuatio formæ est: ergo terminus ad quē generatiōis sola forma erit. Maior nota est, & similiter minor: quia ex priuatione tanq̄ ex termino à quo fit motus.

¶ In contrarium est Cōmentator, qui ait. For- ma secundūm Aūsto. non producantur, sed comproducantur.

¶ Pro solutione notādum, quod terminus ge- nerationis in creaturis dupliciter accipi potest, sicut & principium. Primò. Principiū est ipsum generans. Id enim dicitur principium, quod generat. A generante enim incipit gene- ratio, & actio generantis est. Actio enim sup-

positōrū sunt: & huic respōdens est termino ipsum genitum esse. Aliud est principium à quo incipit generatio, & forma est: sicut in dealbatiōe, terminus à quo nigredo est, quæ pri- uatio albedinis dicitur, & terminus eius albo- do erit. Itaq; quia principiū à quo generatio- nis est forma, qua generans generat, in termi- no correspondet forma geniti.

¶ Est etiam notādū, quod generatio non so- lum tribuitur supposito, sed etiam naturæ, tan- quā termino intēto per generationem. Vnde de S. Tho. ait. quod natiuitas potest alicui du- pliciter tribui. Vno modo sicut subiecto: alio modo sicut termino. Sicut subiecto tribuitur ei quod nascit: & hoc ppriè hypostasis est, & nō naturæ. Nasci em̄ est generari. Et nasci- tur aliqd ad hoc q̄ sit. Esse aut hypostasis est, & nō naturæ. Sic natiuitas ad hypostasim ter- minatur. Si tñ consideretur natiuitas sicut in termino: sic tribuitur naturæ. Terminus enim generationis forma est. Intentio enim naturæ terminatur ad formam, seu naturam speciei. His notatis, prima conclusio fit.

¶ Per generationem totū verè habet esse, & non materia, neque forma. Patet. Illud dicitur habere esse per generationem, quod verè per eam est: sed totum est quod verè est: ergo totū acquirit esse: quia illud quod verè subsi- stit, esse acquirit per generatiōem: sed hoc nō est forma, quia ipsa nō subsistit, neq; materia est: ergo totum, quod & ppriè substantia est.

¶ Item. Id dicitur verè per generatiōem habere esse, quod verè producitur: sed materia nō producitur, neq; forma: quia id pducitur, qd̄ habet esse per talem productiōem: sed forma non habet esse, sed potius dat suū esse compo- sito, & per eā formaliter est: ergo sequitur, q̄ totum habet esse per generatiōem. Hoc est quod dicit Cōmentator de mente Aristot. q̄ forma nō producitur, sed cōproducitur. Pro- ducto em̄ toto cōposito, & id, quo formaliter est, oportet intelligi simul productū: quāuis de formis intētionibus loquēdo, posset concedi q̄ forma generatur, & q̄ forma generat, sicut latè tradidit AEgidius quolibet. 5. q. 11. Sic secunda conclusio.

¶ Forma terminus est per se generatiōis, licet nō sit ipsa primū quod generat. Quod sit ipsa p se terminus gnationis, patet: quia id est per se terminus gnationis, ad quē de p se tēdit gnatio: sicut terminus dealbationis, ad quod tēdit dealbatio: sed ad quod tendit gnatio forma est, & intentio agētis est formam producere. ¶ Secūda pars probat, vt in præcedenti specul-

S. Th. p. 2. d. 5. q. 3. a. 1. c. 1.

Notan. 2.

S. Tho. 3. q. 3. a. 1. c. 1.

In ea. d. d. de sum. tri. et fil. cat. Solutio.

S. Tho. 1. 2. ten. d. 5. q. 3. art. 1. ad. 2.

Conclu. 1.

Totū habet esse per generationem.

Ratio. 1.

Antonius Andreas. Domin. de Ylatria. l. 7. q. 12. d. 5. sue summæ.

Commū. 1.

AEgidius.

Conclu. 2. Paulus Venetus lib. cap. 9.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

dictum est. Forma non debet intelligi prior, sed ipsa dicitur esse toto existēte composito, qua formaliter totum est: & quia in generatiōe compositum stat per se, & nō forma, & for- mam eō intēdit, vt cōpositum ea sit: sequitur ipsam formam nō esse quod primò generat. Itaq; ista duo stant simul, q̄ forma dicitur p se generatiōis terminus, & quod non dicatur primum quod per se generatur.

Obiectio.

¶ Quod si quis sic argumentet. Illud est termi- nus generatiōis formaliter, quod per se vel per accidens generatur: sed essentia diuina, seu natura diuina non generatur: quia ipsa neque generat, neque generatur, vt cōtra Abbatem Ioachim determinatum est: ergo ipsa non est generatiōis terminus. ¶ Nodum soluit docto. S. inquiring. Essentia non est genita in filio Dei, neq; per se, neque per accidens: quia eadem est essentia in gene- rante, & genito. Si autem essentia esset diuisa, tunc sequeretur necessario, quod esset genita per accidens, quāuis non per se, sicut in rebus creatis. Hæc S. Thom.

Corolla.

¶ Ex istis patet, quomodo generatiōis termi- nus est essentia, licet non primum quod generatur: et quāuis de per accidēs dicatur. Essen- tia, tamen per se terminus generatiōis dicitur, ad sensum supra dictum est.

¶ In hoc videtur defecisse Anto. Andreas, se- quens Scotum in. 7. meta. q. 9. qui in. 3. cōclu- sione (vt citat Domin. de Flandria.) ait, quod forma nō est terminus per se primus genera- tionis, eō quod omne quod sic vt terminus ge- neratur, generatur ex materia, vt ex parte sui, & cū forma non habeat partes, non erit sic terminus. Deficit ratio, capiēdo terminum ge- nerationis, pro intrinseco termino: nam forma ad quā est alteratio, quæ est terminus intrin- secus alteratiōis dans speciem, non est cōpo- sita ex subiecto alteratiōis, licet subiectum sit id quod alteratur: ita forma, quæ est termi- nus generatiōis, non est cōposita ex mate- ria, quæ est subiectum, licet totum cōpositū sit id quod generatur: sicq; soluta manent ar- gumenta.

¶ Pro complemento tamen huius primi libri de principijs rei naturalis disputantes, restant duo. Primum, de priuatione (cū ponatur, vt nūm ex tribus principijs, vt supra probatū est) opus est post tractatum de materia, & forma, & de priuatione aliquid dicamus, & erit qua- stio, vt rōm entia naturalia, quæ constant ex suis principijs, determinentur per naturam per maximum, & minimum, sic, vt, detur, maxi-

mum, vltra quod non potest maius, & detur minimum, citra quod non est aliud minus: sic erit finis huius primi libri Physicorum.

SPECVL. IX. VTRVM priuatio, quæ ponitur princi- pium rei naturalis, sit ali- quid à materia & for- ma distinctum.

I. videtur quod sic illud est verè distinctū, quod seclusa omni ope- ratione intellectus est: quia hæc est vera, casti- tas est, & tamen hæc est falsa, Chimera est. Ratio huius: quia priuatio dicit aliquid, quod tamen non dicit negatio.

¶ Secūdo. Priuatio nihil aliud est, q̄ forma cō- traria: sed cōtraria forma est ens verè, ergo, & priuatio. Patet maior: quia nō albu est nigrū, & nō albo est nigredo, vel color alius medius. Hoc em̄ declarat priuatio formæ: nā nulla alia rōne materia, seu subiectū in quo est nigredo dicitur priuatio, nisi quia non habet albedinē, sed albo aliquid est.

¶ Itē. Priuatio principii ponit rei naturalis, & ponit & numerat cū forma, & materia: sed for- ma est aliqd reale, & materia similiter: ergo, & priuatio ipsa, em̄ est maior rō de vno, q̄ de alio.

¶ In cōtrarium est Arist. in multis locis. ¶ Pro, solum notādū, q̄ nō inueniuntur aliqd est se vnu secundū rō, & plura secundū alia: rōnem, vt domus est vna, tñ est plura entia, ligna, & lapides, inquantū plura cōcurrunt ad cōstitutē dam domū: sic em̄ vna res pot. esse in actu, & in potētia. In actu, per respectū ad formā quā habet, & in potētia, quā habet aptitudinē ad alia habendā. Vnde nō inueniunt vna & eandem rem & actum, & priuationem habere: licet in cōueniens esset respectu eiusdem.

¶ Secūdo notādū, q̄ hic in dubio est, vt rōm priuatio formæ, q̄ nō est nisi in subiecto, apto nato, vt materia sit aliqd distinctū ab ipsa ma- teria, sicut solet res à se distingui: an solū sit vna & eadē res, sed p diuersum respectū dicat pri- uatio, & p aliud dicat materia. Igit sit. 1. cōclu-

¶ Priuatio nō est quid positū à materia distinctum. Probatur ex nomine ipso. Sonat enim rei priuationem, & non positionem. Pro- bat id Arist. 4. metaph. text. 4. qui ait, Priua-

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

In contra. Notan. 1.

Notan. 2.

Cōclusio. 1. Cōtra Paul.

Venerum in sua met. c. 8.

Ratio. tio est negatio in subiecto apto nato: nam cæcitas, cū sit priuatio, carentiā solum importat. ¶ Probat̃ur cōclusio. Si priuatio est aliqua entitas positua, ergo tenebræ, cū sint luminis priuatio, aliquid positium essent: sed hoc est falsum: quia si sic, cūm aër illuminatur, per quod tenebræ expelluntur, aliquid posituum expelleretur: sed hoc constat esse falsum, ergo & id ex quo sequitur: & eodem modo probatur de omni alia priuatione.

Corollari. ¶ Ex quo sequitur perperam opinasse, qui dixerūt priuationem esse aliquod positium.

2. Concluf. ¶ Secūda cōclusio. Priuatio in materia alicuius formæ nō est forma cōtraria: nō est albedo: nō est nigredo: nō est ignis: nō est aqua: imō nec est materia, nec forma. Probat̃ur: quia si sic esset, sequeretur quod materia, & priuatio realiter distinguerentur. Patet: quia materia, et forma realiter distinguuntur: si ergo priuatio est forma contraria, realis esset distinctio inter materiam, & priuationem: sed hoc est contra

Aristo. Aristot. qui in tex. 60. ait. quod materia, & priuatio sunt vnum realiter.

Ratio. 2. ¶ Preterea. Priuatio intrat definitionem generationis, quæ est mutatio de non esse ad esse, cuius priuatio, tanq̃ terminus à quo, est velut principium: at forma improprie dicitur principium sui contrarij.

3. Cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Priuatio est idē re quod materia: solum ab ea ratione distinguitur: quia materia seclusa operatione intellectus est materia, & seclusa operatione intellectus priuatur forma: sed materia, & priuatio solum duo sunt per operationem intellectus, per hoc, quod in intellectu aliter capit hoc, quod est subiecti forma: quod est esse materia, & hoc quod est carente forma: sic tenebræ nō sunt aliud quā aër non illuminatus: & sic quia priuatio significat materiā in abstracto, nō prædicatur de ea formaliter, sed identice: sicut si hæc sit vera: aër est res, quæ sunt tenebræ, & tamen aër nō est tenebræ: sic materia est res, quæ est priuatio, sed materia nō est priuatio.

Ratio. 1. ¶ Hæc conclusio ab Aristot. multis probatur rationibus, quod distinctio sit: & cūm non sit rei distinctio, oportet sit rationis: nam illa distinguui oportet, quæ sic se habent, q̃ vno manente, nō manet aliud: sed manente materia nō manet priuatio, facta gñatio: ergo distinguūt.

Ratio. 2. ¶ Item. Materia est per se principij generatio nis in fieri, & in facto esse: at priuatio non est principij rei genitæ de per se, sed solum de per accidens, vt supra diximus.

Ratio. 3. ¶ Item. Materia habet potentiam de qua edu

citur forma, secundum quod formæ educunt de potentia materia: sed priuatio nō habet talem potentiam, quia est negatio.

Ratio. 4. ¶ Item. Materia habet se vt subiectū respectu priuationis, & priuatio velut forma quæ expellitur per generationem formæ cōtrariæ in eodem subiecto: ergo.

¶ Sufficiat adduxisse has rationes, ad probandam differentiam secundum rationē inter materiam, & priuationē. Realem tamē vitare est necessarium: siquidē materia ipsa est, quæ subiectum dicitur formæ, & ipsa eadem cōsiderata tanq̃ priuata forma, ad quā habet aptitudinem, vt recipere possit, dicitur priuatio: & ob id cūm sint tria principia rei naturalis, solum duo cōstituunt intrinsecē rem naturā: quia in rei veritate solum sunt duo re, cūm materia coincidat cū priuatione.

Ad primū ¶ Ad primū argu. cōcedimus hanc esse verā, cæcitas est: sed intelligit̃ vera, pro quāto subiectum in quo est cæcitas, aliquid est. Si verō velis eam verificare, vt eō sit vera, vt cæcitas ipsa secluso subiecto, aliquid sit reale, neganda est. Sed hæc est vera: priuatio est, sed eo vera est, quia materia quæ est idē re quod priuatio, est, sicut sentit. S. Tho. vbi notandū, q̃ in. 1. parte dicit, q̃ ens vno modo capit, vt sufficiat ad veritatem ppositiōis: & sic priuatio est ens, i quo differt à pura negatione alio modo sumit, vt ens diuiditur in decem prædicamenta: & sic priuatio nō est ens, sed negatio formæ: ob q̃ sequitur, quod priuatio est ens rationis: quia est carentia quædam distincta à subiecto, solum per operationem intellectus.

Ad. 2. ¶ negamus priuationē esse formā cōtrariam: imō est ipsa materia, solum ab ea differēs rōne: quia per intellectus operationem distinguimus ipsam materiā, vt subiectū est, ab eade quādo forma priuata esse dicit̃. Nō est albedo, nō est nigredo, neq; est alius color medius: sed est subiectū ipm priuatū albedine. Ob id non sequit̃, q̃ priuatio aliquid reale dicat distinctū à materia: quia si priuatio aliquid diceret positiuū supra materiā, cū materia sit priuata non vna, sed multis formis, tot diceret habere priuationes, & realitates, quot sunt forme, quas potest habere: quod videt̃ falsum. In quo deficit (aliās nō nobilis author) Paul. Venet̃, qui in sua Metaphys. ca. 7. cōclusionē. 3. dicit. In materia prima est multitudo potentiali respectuarū, ab ipsa, & inter se realiter distinctarum. Hæc ibi. Nō videtur sanē dictum, in materia huiusmodi ponere realitates, quandoquidem ipsa est vna materia, quæ intelligitur subiectum formarum,

formarū, & intelligitur priuatio. Sufficiat ponere diuersos respectus, seu diuersas relationes rationis respectu diuersarum formarū ad vitā dum verum multiplicitatē sine causa.

Ad tertium ¶ Ad tertium dictum est supra, priuatio sic ponitur principium rei naturalis, q̃ non sit. de p se, sed de per accidens: nā quia materia est priuata forma, rationē cuius dicitur priuatio, cōtingit, q̃ fiat nouæ formæ introductio in materia: & sic priuatio de p accidēs principij est.

SPECVL. X. VTRVM
res naturales terminentur
per maximum.

Questiōnem de principijs rei naturalis dictum est. de materia, & forma ex quibus constant res naturales, operæ pretium est criticare. Vtrum ipsæ res naturales terminentur per maximum quod sit, & minimum quod sit, quæ est dicere, vtrum in omnibus rebus naturalibus detur aliquod maximū, quo nullum maius, & aliqd̃ minimum, quo nullum eo minus: & hoc vel absolutē, vel in propria specie: & hoc vel secundum naturam, vel secundum diuinā potentiam. De ista specula multa tractantur, maxime à recentioribus, ingeniosè quidem, innumeris multiplicatis argumentis, sed cum minimo fructu. Quapropter abstinendum videtur ex proposito ab illis, sed solum quæ vtilia videtur, & ad physicam disciplinam spectant, conclusionib⁹ certis explicabim⁹, quarum prima.

1. Cōclusio. ¶ Omnia viuientia terminantur quo ad magnitudinē per maximum quod sit: quod est dicere. Dabilis est tantus homo: tantus leo: tantus equus, quo maior per naturā dari nō potest. Huius cōclusionis ratio signatur à doctore S. p. q. 7. art. 3. vbi ait. Forma quæcunq; naturalis determinat sibi certa accidentia: vt ignis tantam intensiōnem caloris, tātā siccitatis: at inter alia accidentia est quæritas, & figura.

2. Ratio. ¶ Ratio sic formari potest. Quælibet res viuēs habet formam, per quam terminatur in certa specie: sed quælibet forma habet determinata accidentia, & determinatam quæritatem: ergo quælibet res viuens habet determinatam quæritatē: sed hoc est determinari quo ad magnitudinem per maximum quod sit.

3. Ratio. ¶ Secundo. Quælibet forma viuētis intrinsecē

certe & determinatē pfectionis est, vt. f. forma leonis sit, vt. 4. & elephantis, vt. 5. & hominis; Aristote. 8. vt. 6. Species. n. habent se sicut nūmeri, vt dicit̃ *Meta. 1. 10.* Aristote. ergo & quælibet forma, quæ intrinsecē determinatē perfectionis essentialis est, determinatam habet quantitatem, & certam, quā maior dari non potest: siquidem accidentia oportet sequantur rationem formæ: & si ipsa limitata est, accidentia non habent vnde sint absq; limitatione.

3. Ratio. ¶ Tertio. Anima viuētis suppositum auget per nutrimentū, cōuertendo alimentū in substantiam aliti: sed hæc virtus augmentatiua finita est, cū & forma, cuius est virtus, sit finita: ergo illius augmētū dari potest terminus: sed hoc est omne viuēs terminari ad maximum q̃ sit.

4. Ratio. ¶ Quarto. Quæcunq; viuientia determinat sibi periodum certā suæ durationis, vltra quā progredi nō possunt: sicut videmus quædam animalia diuturniora esse alijs, iuxta speciem suā: vt de coruo, & ceruo. Et inter arbores palma nimis durat: & aliæ sicut citissime fructificant, paucis durant annis: ergo eodem modo in augmēto est dabilis terminus: quia quātūvis toto tēpore durationis augeatur (quod tamē nō ita cōtingit) nō possunt in infinitum augeri habentes periodum certā vitæ: & sic Arist. *Aristot.* ponit minimā carnē, & maximam ob terminum augmēti.

¶ Neq; est opus hūc distinguere, vt de eterogeneis intelligatur cōclusio: nā quāuis omne viuens eterogeneum videat̃: sicut etiā in plantis, quæ habent corticē, folia, & fructus etiā apparet, nō est ratio termini in augmēto, q̃ sit viuens eterogeneum, vel homogeneū, sed quia vitam habens, oportet habeat finem augmētationem etiā si animal homogeneū daret, haberet certum terminū augmētū rōne formæ.

2. Concluf. ¶ Secunda cōclusio. Oēs partes cuiuslibet viuētis, & omnia accidentia, & oēs dispositiones tā præcedētēs, q̃ cōcomitantes, & subsequētēs determinant ad maximū q̃ sit: & tandem in oī re naturali oportet hoc cōsiderare. Hæc est sententia Aristot. Dicit enim, q̃ si partes non terminantur in augmēto, scilicet, caro, neq; totum terminabitur: ex quo sequitur, si totum terminatur, quod & partes terminantur, sed totum terminatur, vt probat prima cōclusio: ergo & partes.

Ratio. ¶ Ratio est. Quælibet forma sibi determinat certas dispositiones, & accidentia determinata. Non enim posset aquæ forma substantialis conseruari in tanta raritate, quāta est aër, neque aër in tanta, quanta est ignis. Et sic

3. Cōclusio. Priuatio idē re quod materia.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Ad primū

S. Tho. 1. 1. parte dicit, q̃ ens vno modo capit, vt sufficiat ad veritatem ppositiōis: & sic priuatio est ens, i quo differt à pura negatione alio modo sumit, vt ens diuiditur in decem prædicamenta: & sic priuatio nō est ens, sed negatio formæ: ob q̃ sequitur, quod priuatio est ens rationis: quia est carentia quædam distincta à subiecto, solum per operationem intellectus.

Ad. 2.

Venet̃

Vide Regi- dum quoli bñ. 4. q. 6.

1. Cōclusio.

Omnianimē sit. Huius cōclusionis ratio signatur à doctore S. p. q. 7. art. 3. vbi ait. Forma quæcunq; naturalis determinat sibi certa accidentia: vt ignis tantam intensiōnem caloris, tātā siccitatis: at inter alia accidentia est quæritas, & figura.

2. Ratio.

3. Ratio.

Aristote. in 1. lex. 3. 6.

Ratio.

Et sic

Et sic calor non potest esse intensior ubique fuerit, quod fit calor in igne, neque frigiditas intensior alicubi quod in aqua sequitur ergo quod omnes tales dispositiones, & huiusmodi accidentia determinantur ad maximum quod sit.

Cōclusio. 3. Tertia cōclusio. Omnia elementa, & orbis caelestes, & omnia mixta, & non uiuentia, determinata sunt per naturam ad maximum quod sit. Probatur primo de orbibus caelestibus: quippe quod cum sint per naturam incorruptibiles, & ingenerabiles, nullo modo naturaliter possunt augeri, neque possunt fieri capaciores. Ex quo de elementis probatur. Quandoquocumque locus est finitus, & terminatus, id quod locatur non potest esse infinitum, & interminatum, cum locatum, & locus sint aequalia: sed locus ignis, lunae orbis est, qui est finitus: ergo & ignis similiter erit. Et de aere eodem modo, qui locatur in igne, qui est finitus: & sic oportet, quod aer, qui ibi locatur sit finitus: & eodem modo de aqua, & terra.

Ratio.

De mixtis apertissime etiam probatur. Cum enim mixta continentur in elementorum aliquo, sicut in loco, ipsa elementa sunt finita, ut probatum est, oportet similiter & ipsa mixta non sint infinita.

Conclusio. 4. Quarta cōclusio. Non repugnat supradictis, ignem in infinitum crescere, si ei applicaretur in infinitum combustibilia: & sic non terminaretur ad maximum quod sit intrinsece, neque ad minimum quod non extrinsece. Hanc est Aristoteles in 2. de anima. text. 4. ubi dicit, quod ignis in infinitum cresceret si combustibilia in infinitum applicarentur: ubi ponit differentiam inter uiuentia, & ignis naturam: quod uiuentia habent certum terminum augmenti, ignis uero non: quia tandiu sine termino augetur, quoadiu combustibile applicatur.

Ratio. Ratio est. Ratio quare quando uiuens nutritur, non possit in infinitum crescere est, quia ab intrinseco auget, & aliter: & quia finita est virtus formae, non potest in infinitum fieri augmentum: sed hoc de igne non potest dici: quia si ignis auget, non ab intrinseco est, sed ex applicatione materiae de foris, quae continuatur: ob id applicando in infinitum materia combustibile, non obstat quominus possit esse in infinitum augmentum, quod improprie augmentum est. Et quod de igne dicitur, ita de aere dici potest, & de aqua: Sed an de omnibus mixtis homogeneis, ut de auro, & argento, non uidetur ita certum: quia licet non proprie ista metalla habeant animam vegetatiuam, sunt ei valde propinqua, & habent quodammodo, quia terram vel alimentum in se conuertunt. Si quis tamen dicat eandem esse rationem de istis, non errabit. Neque

proprie augmentum est, sed improprie: quia ab extrinseco per additionem materiae fit.

Corolla. Ex hoc sequitur, quod illa, quae ab aliquibus dicuntur de applicatione combustibilium, non sunt satis ad mentem Aristotelis. Quidam enim dicunt, quod illa applicatio in infinitum non est possibile naturaliter: sed hoc parum est, quia condicionalis nihil ponit in esse: ob id dicit cōclusio: si fieret in infinitum applicatio combustibilis.

Opinio. Alij dicunt, quod datur sic ignis maximus, quod si stappa applicetur, non inflammabitur, non ex defectu particularis agentis, sed ex ratione totius naturae: uniuersalis, ratione cuius graue non descendit, & leue non ascendit, ut est ad euitandum vacuum.

Opinio. Alij dicunt, quod si stappa applicetur, inflammabitur quidem, sed non uincet, ne detur maius maximo. Alij dicunt, quod uincet, sed tantum de corruptetur ex igne praesistente. Omnes istae solutiones uidentur uoluntariae, absque ratione aliqua. Nos enim non loquimur supposita conditione rerum, sed si contingeret talis additio combustibilis, quid fieret: & sic si talis stappa applicaretur, & inflammaretur, & uinceretur igni.

Obiectio. Studiosus S. Thomae obieceret contra ista, quod ipse ait, p. p. q. 7. arti. 3. qui uniuersaliter negat, ens naturale posse esse infinitum: tamen uidetur sequi ex ista conclusionem de igne, si in infinitum combustibilia ei applicentur. Caietanus in eodem loco ponit quandam distinctionem, quae non uidetur sufficiens. Quapropter dicendum ita esse, quod non datus infinitum in actu, ut dicit S. Thomas, & nos dicemus infra lib. 3. sed tamen ex hoc non sequitur contra 4. cōclusio, quia si in infinitum possit esse additio combustibilis, & infinitum fiet augmentum in igne, sed tamen nunquam deueniet ad tempus, quo sit ignis infinitus: sicut in diuisione continui contingit.

Corolla. Ex oibus istis sequitur corollarie quod ait Aristoteles 2. de anima. text. 4. quod oibus natura constantibus datur terminus, & ratione magnitudinis, & augmenti: quod omnes affirmant philosophantes, & experientia constat. Nunquam enim in tanta rerum uarietate, & multitudine contrarium inuentum est, sed omnia entia naturalia sunt terminata.

Cōclusio. 5. Quauis de natura rerum sic sit dicendum, & de potentia Dei ordinata: de potentia Dei absoluta tamen uidetur quod nullum datur maximum ens, neque inter uiuentia, neque inter non uiuentia, neque in substantijs, neque in accidentibus: quia eius potentia absoluta solum terminatur ad finem creaturam exclusiue: quia infinitum non potest facere, ut probabimus lib. 3. infra: sed quocumque dato, potest maius.

Et de

Et de inanimatis iam probatum est de igne, sed de inanimatis uidetur quod Deus hominem non facere possit ita magnum, ut est mons: cum requiratur certa membrorum dispositio, & organizatione, quae non possit stare cum tanta quantitate. Probatur cōclusio. Quicquid potest Deus facere cum causis secundis, potest & solus: sed conferuat Deus mediatis dispositionibus accidentalibus, ut mediante calore, & quantitate, & organizatione: ergo poterit sine illis conseruare: & sic potest hominem conseruare sub figura circulari, sub raritate aeris, sub frigiditate aquae sub siccitate terrae: solum hoc non potest facere, ut maneat homo, & non sit animal rationale: quia hoc est de eius essentia, quae consistit in indiuisibili: accidentia tamen potest variare, & augere, semper manente natura.

Ratio.

Aristo. 8. Metaphysicorum. 10.

Obiectio Scoti.

Caietanus.

Solutio.

Ad hominem.

Gratia Christi potest esse maior in genere equalitatis.

Corolla.

Intelligentia doctorum sacrorum.

Conclusio.

De potentia Dei absoluta.

S. Thomae de maximum. 1. q. 29. art. 3.

Contra dicta in cōclusionibus est argumentum commune. Si daretur maximus homo, ponatur in loco humido, vel quod pugno percutiat, unde necessarium sit tumescere in aliqua parte: tunc oportet, vel quod detur maius maximo, per hoc quod intumescit, quod est contra dicta: vel sequitur si non datur, quod ille homo definit esse per ultimum sui esse: quod est contra Aristoteli. Et probatur quo ad hoc ultimum: quia tumor per motum est, & non potest incipere esse, nisi per ultimum non esse, ut in 3. physica erit dicendum. Detur illud instans. Bene sequitur: nunc non tumescit, & immediate post hoc tumescet: ergo nunc est homo, & immediate post hoc non erit homo: & sic definit esse per ultimum sui esse.

Argumentum.

Aristoteles 8. physica. 69.

Notandum. 1.

Dupliciter res incipit esse, & definit esse.

2. Notandum.

Pro solutione argumenti notandum, quod omnis res, quae incipit esse, dupliciter potest incipere esse, sicut & quae definit. Primum, vel per primum sui esse: vel per ultimum sui non esse. Per primum sui esse sic. Res nunc est, & immediate ante hoc non erat. Et per ultimum non esse sic. Res nunc non est, & immediate post hoc erit.

Potest definere esse dupliciter. Primum, per ultimum sui esse sic. Res nunc est, & immediate post hoc non erit. Et per primum non esse sic. Res nunc non est, & immediate ante hoc fuit.

Secundo considerandum, quaedam esse res permanentes, & alias esse res successiuas. Permanens est illa res, cui non repugnat simul fieri, & simul omnes partes conseruari, ut sunt caeli & elementa, & omnis substantia. Res successiuua est illa, cui repugnat & fieri simul, & omnes habere partes simul sicut est motus, & tempus: quia partes temporis praeteritae non sunt, & futurae nondum uenerunt. Et solum de tempore datur nunc continuans partes: sicut datur in motu mutatum esse, quod partes motus continuat.

Inter huiusmodi haec est differentia, quod res permanens coeter sicut incipit per primum sui esse, definit per primum non esse, & non per ultimum sui esse: at res successiuua incipit per ultimum non esse & definit per ultimum esse. v.g. Homo, & quaelibet res permanens incipit esse per primum sui esse: quia nunc est homo, & immediate ante hoc non erat: & definit esse per primum non esse, quia nunc non est, & immediate ante hoc erat. Et tempus, vel motus incipit esse: quia nunc non est, & immediate post hoc erit: quia nunc est, & immediate post hoc non erit.

Probatur ergo illud primum dictum, quod est Aristoteles. Quod res permanens non definit esse, per ultimum sui esse, sed per primum non esse: suppositum.

Aristoteles.

supposito primò, q̄ duæ formæ substantiales nō possunt esse simul in eadem materia.

Secundò, q̄ duo instantia nō sunt simul in tē pore cōtinuo, sed inter instans, & instans mediā tēpus: sicut inter pūctū, & pūctū linea.

S. Tho. p. p. q. 7. a. 4. et in 2. senti. d. 1. 3. 4. 4. P. p. q. 5. 3. ar. 3. et in 4. d. 1. 1. q. 1. ar. 3. q. 2. d. 2.

Tertiò suppono q̄ nunq̄ materia potest esse sine forma.

Quartò, q̄ duo cōtradictoria nō possunt simul esse vera. Istis suppositis, probatur q̄ res permanens non definit esse per vltimum sui esse: quia si sic, sequeretur aliquod incōueniēs prädicatorum. Patet. Sit Petrus qui desinat esse per vltimum sui esse: sit instans. a. Tunc sic, post mortem Petri erit in materia Petri forma cadaveris, & illa debet habere primum instans sui esse, cum sit res permanens. Sit illud instans. b. Tunc quæro, vel. a. instās, in quo est forma hominis, est idem instās cum. b. in quo forma cadaveris, vel non. Si idem instans: ergo simul, & semel in eadem materia duæ formæ substantiales: quod est cōtra suppositum, & cōtra veritatem. Si non sunt idem instans, vel illa duo instantia sunt immediatē, vel nō. Si sic, est cōtra suppositum, & cōtra veritatē. Si non, sed est tempus medium, quæro de illo tempore medio, vel tunc est forma hominis, & sic sequitur q̄ non erat vltimum instans hominis in. a. Vel non est forma hominis, neque est forma cadaveris: quia. b. est primū instās, neq; est aliqua alia forma: sequitur q̄ in illo tē pore medio fuit materia sine forma, quod est cōtra suppositum, & cōtra veritatē. Si est ibi alia forma in illo tempore medio: vlt est forma Sortis, vel alia. Si forma fortis: ergo Sortes est, & nō est, & sic duæ cōtradictoria veræ. Patet: quia si forma eius in eadē materia, Sortes est, & non est, quia supponitur q̄ in instantia. a. definit esse. Si dicis q̄ est alia forma: tunc quæram de illa, quæ est. Non potest signari nisi cadaveris, quæ tamen non potest esse, vt dictum est. Manet ergo ex dictis, quod res permanēs incipit esse per primum sui esse, sed nō definit esse per vltimū sui esse, sed per primū non esse: quia vitantur ista incōuenientia.

Hæc volui latius explicare semel: quia sæpè se se offert in authoribus: res pmanēs non definit esse per vltimum sui esse. Et oportet semel intelligere rem: vt in lectione authorum non hereat lector, maximē qui incipit philosophari: quod in summis adduximus.

Ad argum. prima solu. Venetus.

Ad solutionē ergo argumenti, redeuntēs vñ sumus digressi, supposita veritate cōclusionō, ad casum. Si homo intumescat, dicunt aliqui (vt Paulus Venet⁹, quem multi ex iunioribus

sequuntur) q̄ sic fieret: & ob id negant naturaliter argumentū per maximū q̄ sic terminari, & putant esse de mente Cōmen. sed cōtrariū est verū: vt in. 6. huius tex. 3. 2. & in alijs locis non semel. Themistius & alij tenent res naturales terminari intrinsecē, quo ad augmentum in maximum quod sic, & decrementum in minimum quod sic.

Alij respondēt ad argumentū, dicētes quod inflatio non potest fieri nisi aliqua præcedente alteratione: vt calefactio, aut putrefactio, aut quid simile: & in tali alteratione danda est minima dispositio, quæ sufficit ad inflationē, qui dicūt, q̄ illud instans in quo prima, illa qualitas est est vltimū nō esse inflationis, & primum non esse illius maximi hominis: & sic vitatur vt non defināt esse per vltimum sui esse, quod argumentum infererat.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

Verū hæc solutio non potest stare: nā si ille hō maximus solū ratione inflationis corrupat, quomodo potest intelligi corruptio, quādo non dum est inflatio? Si. n. per inflationē, ea nō existente, oportet sit & homo. Si. n. nunc nō est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: ergo similiter nunc est homo: ergo malè dicitur nunc nō est homo. Quapropter alia solu. quærenda est. Maximum, de quo in cōclusionē, illud est, ad quod augmentū secundū naturā terminatur. Illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimēto: ita q̄ ille dicatur maximus, q̄ non potest dari maior ex alimēto ab in trinsecō. Huic nō repugnat q̄ per viā corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabit in illa infirmitate maximū distemperamentum, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licet detur maximus hō, quæ forma hominis in sua naturali dispositione potest facere, sed in via corruptionis non dabit nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

INE argumentis respondentur: & sit prima cōclusio. Omnes substantiæ, siue homogenæ, siue eterogeneæ, tam in elementis, q̄ in elemē

in elementatis, siue habeāt vitam, siue non, per naturam terminantur naturaliter tantū ad paruitatem. Hæc conclusio de animatis à nullo est dubitata: nā organizatio, quæ necessaria est requisita in viuētib⁹, nō potest sub qualibet quantūcūq; minima quantitate cōseruari. Non enim potest esse homo, aut equus, aut pomum tā paruum, vt est sinapis granū.

De non viuētib⁹ doctor Sub. putat in homogeneis res non terminari quo ad minimū. Ait enim, nullam esse tam paruum quantitātē ignis, quin quæcūq; eius pars possit subsistere: & dicit, Aristot. in. 2. de anima solūm posuisse in viuētib⁹ augmētū, & decrementū terminum. Sed hæc opinio doctoris sub. singularis videtur: vniuersaliter verò loquutum esse: Aristot. probatur: nam tex. 3. 8. expressè ait cōtra Anaxagoram, qui dixit, ex minima carne non est separabilis caro. Licet Petrus Tartareus in primo physico defendendo opin. Scoti dicat Aristot. ibi loquutum, non secundum positionem Anaxagoræ, quem impugnabat: at verò contrarium sentiunt alij, & ex alijs locis Aristot. maximè ex. 2. de anima cōcluditur, etia naturalia terminari quo ad maximum. Et quāuis nō posuit Aristot. exemplum de aqua, eodem modo est intelligendum.

Solutio. Scot. in. 2. d. 2. q. 9.

Res naturalis, ex minima carne non est separabilis caro.

Et probatur conclusio ex Cōmen. hic, & libro. 6. tex. 3. 2. & 69. Et sic omnes expōsitores

Ratio. Aristot. Ratione probatur: quia videm⁹, quod res per contusionem, & quia in minutas rediguntur partes, corrumpuntur, & amittunt suā speciem, & esse naturalem: vt apud Pharmacopolas est videre, quod simplices res corrumpuntur. Et triticum in molendino, cum fit farina, mutare videtur speciem, cum sub pulvere non possit triticum cōseruari. Cum ergo contingat, quod aliqua quæ sunt in certa specie naturali, & non viuētia, in minima quantitate non cōseruentur, oportet asserere consequenter per naturam omnia esse determinata ad certam quantitatem paruum sic, quod sub minori non possint.

Cōclusio. 2. Conclusio secunda. In rerum generatione videtur dari minima quantitas, sic, quod sub minori nō possit esse generatio. v. g. Ad ignis generationem sic requisita est minima quantitas, qua existente, potest ignis generari, sed sub qualibet minori nō potest: & sic de aqua & alijs. Hanc ponit Commenta. Probatur. In ceteris alijs dispositionib⁹ datur minima, quæ requisita est: vt minima intensio frigiditatis ad aquam, & minima densitas, quia res incipiunt esse per primum sui esse, vt dictum est.

Comment. 6. physico. 3. 2. & 69.

1. Cōclusio. 1. d. 2. q. 9.

Res (inquam) permanentes, ita vt illud instans, in quo est minima dispositio, sit primū instans esse rei. A simili ergo & dabitur minima quātitas, quæ requisita est ad generationē.

Tertia cōclusio. In rerum corruptione, quæ fit naturaliter, non datur minima quantitas. Hæc conclusio probatur, supposito: quod in præcedenti specula. dictum est, quod res permanens non definit esse per vltimum sui esse, sed per primum non esse, maximè in viuētib⁹. Probatur cōclusio. Cum homo corrumpitur per diminutionem caloris, nō dat minimus calor, sub quo cōseruatur, sed maximus, sub quo nō cōseruatur: quia aliàs defineret hō per vltimū sui esse: quia dato illo minimo, iam tūc homo esset, & immediatē post illud non esset: quod est definire esse per vltimum sui esse. Eodem modo si per extenuationem, & consumptionē, per maciem corrumpat homo, nō dat minima quantitas sub qua potest cōseruari: quia si daretur, defineret esse per vltimum sui esse. Et sic quādo aër per condensationē conuertitur in aquā, nō est dabilis maxima cōdensatio sub qua potest cōseruari aër: aliàs si esset cōtinua cōdensatio, illud instās, in quo esset illa maxima cōdensatio, esset vltimū esse aëris: ergo eadem ratione non datur minima quātitas, sub qua potest aër cōseruari: nam cum per condensationem semper fiat minor, daretur eadem ratio cō vltimum instans esse aëris.

Cōclusio. 3.

Ratio.

Notandū erit hoc ad dissoluenda argu. quæ fieri possunt in materia: nō enim si datur minima quātitas, quæ sufficit ad generationē, danda est minima, quæ sufficit ad cōseruationē.

Quarta cōclusio. Ad potentia Dei absolutā attendētes, res naturales quo ad quātitatē nō terminant quo ad paruitatē, siue in homogeneis siue in eterogeneis, neq; per minimū q̄ sic, ne que per maximū q̄ non. Probatur. Deus potest se solo quicquid potest cum causa secunda: si ergo potest res cōseruari cum certa quātitate: poterit ergo sine ea: & sic quacūq; data, etiā minima, sub minori poterit cōseruari de sua potētia absolutā: sicut de maximo dicebam⁹ in præcedenti speculatioe. Atq; hoc fides catholica manifestè contēplat quotidie in altaris sacramento. Ibi em̄ sub parua illa hostiæ quātitate, sub qua nō posset naturaliter homo esse, est Christus Redēptor noster realiter, & verè, nō solū sub tota hostia, sed sub qualibet particula hostiæ quātunuis minima. De quo in. 4. in no

Notandum.

Cōclusio. 4.

Notandum tamen, q̄ si Deus per suam absolutā potentia in quātitate tam parua, qualis est gra

De potentia dei absoluta quacūq; quātitate data, sub minori potest res cōseruari.

S. Tho. 3. p. q. 7. 6. 4. 3

Resol. theo.

est nomen natura, non solū ad actum genera-
tōis, vt est natiuitas, sed ad principium intrin-
secum motus eius in quo est: siue sit actiuum,
siue passiuum principium, siue in viuētib;
siue in nō viuētib;
siue motus sit alteratio-
nis, aut augmentationis, siue secundum locū:
quomodo cūq; id quod principium intrin-
secum est talis motus, natura dicitur: & in hac
acceptioe Aristō. sumit quando ipsam defi-
nit, dicendo, esse principium mouēdi, & q̄scēdi.
¶ Et quia ex principijs naturalib; essentia rei
cōstat, nomē est etiā extensum ad significā-
dam essentiam rei, quæ terminus principalis
est generationis. In hoc sensu hic in tex. 1.4. ait
quod natura se habet ad naturam. i. nasciturā,
vel natiuitatem, sicut sanitas ad sanationem: vt
sicut sanitas sanationis est terminus; & est per
eā: sic natura, vel species rei per natiuitatem,
quæ est terminus eius: & quia essentia rei
principalis per formam, q̄ per materiam dicitur,
forma dicit magis natura, q̄ materia.
¶ Ex ista cōsideratione naturæ rursus emanauit
alia distinctio formæ, vt quædam sit, quæ
est forma partis, alia quæ totius. Illa quæ
est, contra materiam distinguitur: sed quæ
totius, est natura ipsa, quæ est essentia rei
cōstantis ex materia, & forma, quæ in abstracto
declaratur: sicut humanitas in homine, & equi-
ritas in equo.
¶ Secundo notandum videtur, q̄ Commentator
cōmē. 2. notat, hanc definitionem esse a-
ristoteli, vel sequi uocari (vt explicat Egidius
Romanus in principio huius, dubio. 2.) Quale
est definitum, talis est eius definitio: cūm er-
go natura in his in quibus habet esse, sit quasi
æquiuocē, quia quicquid est in supercaelestibus,
& in istis inferioribus, totum est quasi mo-
dō æquiuocē, & sit æquiuocē est data definitio.
Non oportet ergo, q̄ secundum eandem
rationem, & vniuersimter conueniat omnibus:
sed in aliquibus natura erit principium motus,
& quietis in aliquibus verō motus tantum, &
motus non eodem modo: quia in aliquibus
est principium motus secundum locum solū,
in quibusdam autem secundū alterationem, vel
etiā secundum generationem. Hæc ex com-
mentatore. Respondemus ergo per cōclusiones.
Et. 1. sit.
¶ Definitio naturæ posita ab Aristō. est bōa;
& sufficiens. Probatur. Ad bonam definitio-
nem requisita omnia, in tali definitione ponū-
tur: quia primō loco generis ponitur quod sit
principium, & causa: quia tam materia, q̄ forma

Duplex forma, quedam partis, alia totius.

Notan. 2. Auerro. Egidius.

Cōclus. 1.

principium est vnde motus, & vtrunq; in suo
genere cause, quia hæc formalis, illa materia-
lis: & causa quidem supra principium influxum
dicit, quod habet materia, & forma, licet nō eo-
dem modo motus, & quietis: quia quādo est
principium motus, sit & quietis: quia per mo-
tum ad quietem. Quod dicit primum, est ad
excludendas accidentarias formas, quæ quan-
uis sint principium motus, non tamen princi-
pium substantiale sunt, sed instrumentale: sicut
est grauitas, & leuitas in elementis, & calor na-
turalis in animalibus.
¶ Quod additur per se, & non secundum acci-
dens: siue sit ad excludendum casum, & for-
tunam (vt aliquibus videtur) quæ sunt causa
per accidens: vel sit ad excludendum artē me-
dici, quæ licet sit principium sanationis eius in
quo est, non dicitur natura, quia non de per se
sed de per accidens: quia accidit, quod talis in
firmus sit medicus.
¶ Sequitur ex hoc, q̄ forma cūm sit natura,
non dicitur natura, eo q̄ sit principium gene-
randi sibi simile extrā: vt q̄ ignis ignem ex-
tra se possit generare: sed dicitur natura, quia
habet principium motus ascendendi sursum.
Sic forma animalis non dicitur natura ab eo
quod generet, sed ab eo quod animal per for-
mam nutritur, augetur, & localiter mouetur.
In hoc enim saluatur ratio naturæ, etiam si nū-
quam sit generatio extrā. Et sic huiusmodi
ens naturale dicitur, quod in se habet tale in-
trinscicum principium.
¶ Secunda cōclusio, quæ velut corollariū est
præcedentis: tam forma, q̄ materia natura di-
citur. Patet: quia id est natura, qd est pricipium
motus, & quietis: sed tam forma, q̄ materia est
huiusmodi: ergo. Cui enim cōuenit definitio,
oportet & cōueniat definitum: forma est prin-
cipium actiuum, & materia passiuum. Forma
quidem, vt patet dicendo per omnia natu-
ralia entia, principium actiuum reperitur, &
intrinsecum, & materia ipsa susceptiuū princi-
pium demonstratur. Magis tamen ipsa forma
natura dicitur, q̄ materia, quāto nobilius est
agere, q̄ pati. Et vniuocē hoc nomen natura
cōuenit materia, & forma: Etiam si cōtrariū
Cōmenta. & Alberto Magno videatur: quia
dato aliter materia sit pars, q̄ forma, tamē vtra-
que est pars essentialis rei, vt supra diximus in
primo lib. & sic habet q̄ proprie dicatur natu-
ra: quia natura abstracta ab hac, vel illa parte, cū
solum dicat, quod sit principium per se: quod
reperitur ita in materia, sicut in forma.
¶ Probari potest vniuocatio ex Aristotele, qui
dicit,

Causa supra principium dicitur in situ.

Corolla.

Nota.

Conclusio.

Ratio.

Corolla.

Cōmenta. Alberti Magni.

dicit, magis esse naturam formam, q̄ materiā,
sed comparatiuum omne positiuum præsup-
ponit, & in eo fundatur. Si ergo magis est na-
tura forma, quā materia, sequitur materiam
esse naturā, & proprie naturā, & nō equiuocē.
¶ Tertia cōclusio. Sola viuētia dicuntur en-
tia naturalia ratione principij actiui, quod for-
ma substantialis est. Patet. In solis viuētib;
forma est principium actiui eius in quo est:
ergo sola ipsa dicuntur entia naturalia ratione
formæ. Patet. Viuere (vt Aristot. 2. de anima
tex. 1.3.) cōsistit in hoc, quod res à sua propria
forma mouetur, aut ad motum augmentatio-
nis, aut alterationis: vt in plantis, est ipse mo-
tu sensitiuo: vt in animalibus, aut vterius mo-
tu locali: vt in perfectis animalibus, aut intelle-
ctiuo: vt in homine: ergo viuētia habent in se
à forma substantiali principium huiusmodi
motus.
¶ Sed probatur q̄ solū viuētib; conue-
niat, q̄ principium huius motus sit intra: quia
forma substantialis ignis non habet se moue-
re intrinsecē, neq; aqua existens in sua natu-
rali dispositione se mouet, neq; aurum, neque
ferrum. Et in hoc posita est differentia inter
viuētia, & non viuētia, q̄ viuētia habent
perfectionem sui status in motu: ita vt quan-
diu mouentur, viuunt: non viuētia tamen ha-
bent perfectionē sui status in quiete: & sic si
sint in suo loco naturali, non mouentur.
¶ Quarta cōclusio. Non viuētia dicuntur en-
tia naturalia ratione principij intrinseci passi-
ui quod est in eis, sed actiuum principium ha-
bent ab extrinsecō. Probatur. Non viuētia
sic dicuntur entia naturalia, & ex naturis com-
posita, sicut dicuntur & viuētia: quia vtraque
ex materia, & forma cōstant: ergo debent di-
ci naturalia, vel ratione principij actiui, vel pas-
siui intrinseci: sed non dicuntur ratione intrin-
seci principij actiui, quod est forma, cūm sola
viuētia sic dicantur, vt dicit tertia cōclusio, se-
quitur quod non viuētia dicantur entia natu-
ralia ratione principij intrinseci passiuui. ma-
teria, quod docet hæc quarta cōclusio.
¶ Ex quo sequitur, quod calefactio passio a-
quæ, & ignis generatio ex illa non dicitur na-
turalis ratione formæ ignis, sed à natura aque,
puta à materia, quæ habet inclinationem ad
recipiendum illum motū. Dixi, calefactio pas-
sio: quia si ipsa cōsideratur actio, vt ab igne p-
cedit, est naturalis igni: quia secundum natu-
ram eius est. Ecce quomodo viuētia, & nō vi-
uētia entia naturalia dicta sunt, & ex naturis
cōstant: tamen est differentia latissima in hoc

quod sint intrinsecē principium actiuum, vt
in viuētib;: aut passiuum, sicut in non viuē-
tib;. Nunc oportet respondeamus ad argu-
mentum. ¶ In primo argumento tangitur difficultas
de celorum motu, vtrum sit à principio intrin-
seco, & an sit naturalis. S. Tho. dicit ante Ari-
sto. quosdam opinatos celos moueri à prop-
ria forma: & sic dixerunt celum esse animal,
& in hoc cōsequenter loquebantur. Sed tamē
Aristo. qui negauit esse celum animal, vt ha-
bet veritas (quicquid Caiet. dicit) motum ca-
lorū dicit ab intrinsecō. I. ab intelligentijs eue-
nire. Sed Egidius Romanus (qui doctor fun-
damentalis merito dicitur) in principio huius
2. dubio. 1. ait, Motus celi potest dici duplici-
ter naturalis. Primō, ratione motoris. Secun-
dō, ratione mobilis. Ratione motoris quidem:
quia motor celi est quasi forma eius, & anima
eius: non q̄ ex huiusmodi in motore, & mobi-
li vnum fiat secundum esse: sed pro tanto celum
dicitur esse animatū: quia motor eius ap-
proximatus influit ei motum, quod est quod-
dam opus vite. Ex parte igitur motoris celū
mouetur à principio quod est in ipso: tūm q̄
motor eius est appropriatus sibi: quia est
quasi anima ipsi. Tertiō, quia huiusmodi mo-
tor est in ipso celo, quia vbi operatur substan-
tia separata, ibi est.
¶ Secunda via ex parte mobilis: nam cūm le-
uia per naturam moueantur à medio, & gra-
uia ad medium: celum, quod per naturam ne-
que graue, neq; leue est, habet ex natura sua,
q̄ nec mouetur ad medium, neque à medio,
sed circulariter, circa medium. Motus ergo ei⁹
est naturalis. Et natura in ipso est aliquo mo-
do principium huius motus: quia ex natura
sua habet quod sit aptum natum sic moueri.
Et dicit vterius, q̄ motor celi non potest dici
extrinsecus, cūm sit quodāmodo anima eius.
Sic enim celum mouetur à motore separato,
quod etiam mouetur à principio intrinsecō.
Hæc Egidius, qui sumpsit hoc ex Commen-
tatore, qui in primo de celo, Commen. 4. 1. & in de
substantia orbis, & 1. 2. meta. id affirmat, quam
sequitur Paul. Venetus, & alij.
¶ Contrariam sententiam ad Cōment. & ad
cōmūnem opinio. Auicena. 9. meta. tuetur, q̄
ait, & probat, motum celi non esse naturalem
simpliciter: quia neque habet in se principium
actiuum, neq; passiuum illius motus, neq; in-
clinationem ad illum: tamen non dicitur vio-
lentus, sed præter naturam: quia neq; habet na-
turalem inclinationem, neque repugnātiā.
Huic opin. Auicene subscribit. doctor Sub.
2. quæst. 6.

Ad argum. S. Tho. p. p. q. 70. d. 3.

Caiet. super P. salm. 133. Egidius

An mot⁹ caeli naturalis.

Cōmenta. Pau. Venet.

Auicena.

Seco. in. 2. d. 2. quæst. 6.

Quomodo Opinio Auicæ. & doctoris subtilis secundum motus cæli considerationem particularem videtur quod dicatur naturalis.

habet probabiliter, vt ille motus non dicatur ei naturalis, neq; ratione formæ, neque ratione materia; solum habendo respectum ad neutram potentiam in eo, eo modo quo de superficie doctor sub. ponit exemplum, que non habet neq; naturalem potentiam ad albedinẽ neq; repugnantiam, sed neutram ad hanc, & ad illam. Pro solutione tamen argumenti ponamus propositiones.

1. Propositio. Prima propositio. Cælum mouetur motu circulari naturaliter. Probatur ex Aristot. 1. 2. meta. tex. 10. qui ait. Cælum habet materiam non in potentia ad aliam formam, sed ad motum localem. Et. 1. cæli text. 13. & 14. probat ex professo, quod motus cæli circularis sit ei naturalis.

S. Tho. p. p. q. 70. ar. 3. ad. 4. Ratio. 1. Super. 18.

Ratio est, quia Deus sic attingit à fine vsq; ad finem fortiter, vt omnia disponat suauiter, disponendo quamlibet rem secundum naturam proprios motus: sed qui à principio dedit igni, vt calefaceret naturaliter, & aquæ, vt frigidificaret, & arboribus, vt fructificarent, dedit cælo, vt circulariter moueretur: at motus in supra dictis censetur, & dicitur naturalis, quare & non dabitur cælo? Mirabile est hoc, qd Deus à principio creasset cælum inter corpora nobilissimum, & velut causa inferiorum, & qd cum alijs daret naturaliter suos motus, solum cælum priuaret eo?

Præterea. Qualibet res habet aliquam inclinationem secundum naturam: ergo & cælum habet: sed non videtur quæ sit, nisi ad motum illum circularem, quæ habet à principio conditionis suæ: ergo talis motus erit ei naturalis. Non enim melius alicuius ex natura inclinatio cognoscitur, quam quod à principio semper habuerit.

Confirmatio. Confirmatur: quia aut materia, aut forma, aut vtrūque simul sunt in cælo principium illius circularis motus, vel non: si sic, habeo intentum, quod ille motus sit naturalis: si non, sequitur quod neque forma cæli, neque materia eius sunt natura, cum nullo alio modo (vt ex definitione naturæ patet) dicatur natura: & sic neq; cælum esset res naturalis, quia non cõponitur ex naturis, quod contra Cõmentato rem probabimus libr. de cælo. q. 2.

2. Propositio. Secunda propositio. Principium motus naturalis in cælo non solum materia est, sed forma principalis. Patet: quia cum nullus alius motus conueniat cælo, nisi ille, qui est circularis, si solum ratione materia; conueniat: ille

motus, nullus alius ei conueniret ratione formæ, & sic forma cæli non esset natura: sed hoc non est dicendum: quia cælum est naturalis res composita, non ex natura, sed ex naturis, scilicet, ex materia, & forma: ob id iste motus naturalis in cælo non solum ratione materia;, sed ratione forme naturalis est: & sic intelligit Aristot. quod sicut graui, & leui conuenit naturaliter motus sursum, & deorsum, ratione formæ, sic & cælo conuenit motus circularis ratione formæ, cum & ratione formæ illi conueniat illa figura circularis.

Et probari posset etiam, quia (vt ex Egidio dicebamus) corpori non graui, neque leui per naturam, quale cælum est, competit motus, qd circa medium est, qualis circularis.

Tertia propositio. Quauis motum naturalem cæli possimus dicere esse ratione motoris: quia à principio quo cælum habet esse, mouet, & dicitur ipsi cælo affixus angelus mouens, & quia sic ex diuina ordinatione non desinit à motu, magis quam si à forma esset, tum: quia angelus forma cæli non est, neque intrinsecè mouet, sed extrinsecè, non debet dici proprie motus à natura, ob hoc, neque cælum viuere, vel habere vitam. Hæc propositio patet ex supra dictis: quia ad motum naturalem oportet intelligatur à principio, quod natura est, quale intrinsecum est, ex quo constat res naturalis: sed angelus non est intrinseca pars cæli, neque ex ipso componitur, vt forma, aut materia: & sic naturalis motus non potest dici proprie nisi naturalem vocemus, quod à principio rei est, etiam si ab intrinsecis principijs non sit. Similiter probatur, quod cælum neque uiuit, neque est animal: quia ad hoc est requisitum, vt sit id quo uiuens uiuit formaliter in ipso. Ex ijs manet solutū. 1. argu.

Ad secundū dicimus elementum habere naturam, & consequenter in se habere principium sui motus, non actiuum ratione formæ, sed passiuum ratione materia;, ita, vt ignis corruptio, & aquæ calefactio sit naturalis illis: quia passum confert vim patiendi. Et passum conferre vim, est formam educi de potentia materie ad sensum supra expositū: aut saltem quod materia sit in potentia naturæ, quæ ad eius receptionem concurrat: vt in hominis generatione contingit, dato anima rationalis non educatur de potentia materia;, vt ibi dictum est. Sed respectu forme artificialis materia non dicitur habere principium naturale. Quantū uis enim per artem sit dispositum ferrum ad statuum, non dicitur materiam habere appetitum

Aristo. 1. cæli.

Egidius.

3. Propositio.

Ad secundū.

In. 1. libr. secund.

Ad tertium.

Aristo. 8. phys. t. 32.

Quomodo inanimata dicitur moueri à generante.

titum naturalem ad talem formam artis, neq; dicitur educi de potentia materia; proprie: quia formam educi de potentia materia; esse respectu agentis naturalis, & non artificialis. Ob id neganda est sequela, quæ in argumento fit. In tertio argumento tangitur difficultas, qd est disputanda in proprio loco in. 8. infra, ubi Aristot. probat, quod omne quod mouetur, ab alio moueatur. Et si quid intrinsecus mouetur, oportet distinguere partem mouentem à parte mota, vt in eterogenicis uiuentibus contingit: vt in animali cor mouet alia membra: & ob hoc grauiæ, & leuiæ non dicuntur intrinsecè moueri, sed à generante. Et dato in lapide, uerbi gratia, quis consideret partem mouentem, formam, & partem motam, materiam, non potest esse: quia forma non est quæ agit, sed suppositum, mediante forma, neque materia est quæ descendit, sed lapis. Non enim forma animalis nutrit, neq; materia nutritur, sed totum animal nutrit, & auget se per formam: quod si isto modo concederetur de lapide, per hoc quod forma ageret, iam sequeretur, quod lapis moueret se, sicut animal mouet se: quod est contra Aristot.

Dicuntur tamen ista inanimata à generante moueri, per hoc quod habent à generante impetum, quo moueantur naturaliter ad locum suum naturalem, quando sunt extra: sicut qui lapidem impellit, dicitur imprimere in lapide impetum. Siue sit qualitas distincta à lapide, siue non, est impertinens. De quo in 8. & Egidius Romanus in principio huius dubio. 3. Sol enim mouet vapores sursum, dando vaporibus calorem: sic vapores non mouent seipso, sed mouentur à sole: ita generans dando grauib, & leuib⁹ formas suas, dat mouerem graue postquam habet formam grauis, quantum est de se, semper est deorsum. Quod si moueat se deorsum, quando est extra locum, est de per se, sciendo medium, remouendo prohibens. Sic ergo graue antequam habeat formam grauis, est in potentia essentiali, vt sit deorsum, & indiget causa per se vt moueatur ad talem locum. Generans ergo dando graui formam, est causa effectiua per se, vt graue deorsum descendat: Et sic grauiæ & leuiæ dicuntur moueri à generante, & mouentur à se de per accidens. Vnde forma grauis potest dici principium actiuum respectu motus, qui consequitur naturam formæ, ac si ab eo produceretur. Et in isto sensu Sanctus Thom. dicit, formam grauis, & leuis quodam modo esse principium actiuum sui motus: ta-

men super Aristot. in loco citato. in. 8. simpliciter dicit in graui esse principium passiuum sui motus.

Ad id quod de semine in argumento tangitur, ferè similis est responsio. Virtus enim feminis uirtus generantis est, per quam generans se immutat vsque ad producendum animal, licet aliter quam in graui, & leui: quia grauitas, & leuitas sunt principia passiuæ: uirtus tamen feminis est actiua: sicut uirtus in grano ad spicam producendam.

Ad id de aqua, quæ se reducit ad frigiditatem, quando calida est, Paulus Venetus in hoc lib. 2. physicorum ponit opinioes varias: Prima est Auicennæ, qui dicit fieri à forma substantiali aquæ: at quia non declarat an mediante frigiditate, quidam dicunt mediante formali frigiditate: alij mediante virtuali: alij sine ea.

Secunda est opinio Egidij, quolibet. 5. qd. 16. & 18. quod reductio fit à forma substantiali aquæ, non per se, sed per accidens, quia in tendit corrumpere caliditatem, & producit frigiditatem.

Tertia est Burlei, quod illa reductio non fit à forma substantiali aquæ, saltem ubi plus est caloris, quam frigiditatis: quia à portione minoris inæqualitatis non fit actio, sed fit à medio circumstante frigiditate paulatim frigidificante.

Quarta opinio est Iacobi de Forlino, qui dicit, quod aqua, nunquam est uniformiter calida: ob id partes frigidiores frigidificant calidiores.

Quinta est eiusdem Pauli Veneti dicentis, quod inclinatio naturalis aquæ est certa densitas: ob id quæ quod cum calida sit rarior quam debeat, reducit se ad densitatem, & sic frigiditatem. Sed omnes has opinioes physicè loquendo oportet reijcere, & impugnare. Illa enim reductio aquæ calidæ ad frigiditatem fit à generante aquam: sicut quando graue est extra suum locum naturalem, motus ad talem locum tribuitur generanti: sic & motus aquæ calidæ, quæ ultra suam naturalem dispositionem est, debet tribui generanti. Et quidem aqua nunq; debet intelligi, quando diu manet sua forma substantialis sine frigiditate: sicut ignis non potest intelligi absque calore aliquo: imò non videtur improbabile asserere, quod quauis aqua esset summè calida, in ea intelligatur magis de frigiditate, quam de calore: quia si summa frigiditas esset vt. 8. requisita videtur ad conseruationem, saltem ultra gradum mediū, vt. 5. feruatiorem, saltem ultra gradum mediū, vt. 5. scilicet de calore.

Varia opinio.

1. Opinio Auicennæ.

2. Opinio Egidij.

3. Opinio Burlei.

4. Opinio Iacobi de Forlino.

5. Opinio Pauli Veneti.

Probabile qd in aqua summe calida sit magis de frigiditate, qd de calore.

SPECVL. II. VTRVM forma sit principium actionis.

Veritur hic quoniam de actiuitate sermo incidit, & natura principium actiuium dicitur ratione formae, vtrum sic attendatur penes formam, quod solu

penes eam sit.

¶ Videtur qd no. Et sit argumentum vltimum quaestionis praecedentis de ferro candente. Si forma esset actionis principium, sequeretur qd actiuitas in agentibus deberet attendi penes multitudinem formarum: quia diminuta virtute, oportet decrefcere essentiam, sicut auge, ea aucta: sed hoc est falsum. Nam in ferro candente mino est de calore, quam sit in flamma ignis, & tamen ferrum magis adurit: ergo actiuitas no est attendenda penes formam.

¶ Secundo. Causa secunda nihil operantur, sed solum ipse Deus: ergo actiuitas no debet penes formam attendi. Antecedens probatur: quia Deus, & natura nihil faciunt frustra: sed causa secunda efficientia est superflua, Deo concurrente, qui in omnibus est per essentiam praesentiam, & potentiam, vt Theologi affirmant: ergo nullo modo attendenda est causalitas penes formam actiuitatem.

¶ Tercio. Si forma substantialis esset p se principium quo agens ageret: ergo & accidentalis esset quo instrumentale principium ad eundem effectum: consequens est falsum, quonia accidens produceret substantiam, & vltra perfectionem speciei ageret: ergo & illud ex quo sequitur, scilicet qd forma substantialis sit principium actiuitatis.

¶ In contrarium est Aristo. qui dicit formam esse principium, & causam motus.

¶ Pro solutione notandum, in praesenti speculatione, sermonem esse de efficientia formae: & quia causa formalis ab efficiente distincta est (vt infra dicemus) hic quaritur, vtrum causa efficiens per formam agat, tanq principio quo, ita vt causalitas agentis sit rone formae. Et simul, & semel tangitur, qd in causa efficienti, sit causalitas, & qd in forma qua agens agit.

¶ Secundo est notandum circa efficientiam quam praesupponit haec speculatio variam fuisse opinionem, no solum philosophorum, sed etiam

Theologo-

Aliquid pro portioe minoris aqua litatis sit actio.

lita vt cu minori no possit stare aqae forma. Et dato hoc no esset difficile intelligere, quomodo maior frigiditas posset preualere contra calorem: sed ponamus quod tenendu est, qd in aqua nimis calida mino sit de frigiditate, qd de calore, tunc fiet reductio ad frigiditate mediae tali frigiditate. Et dato sic maior calor a p

portione minoris inaequalitatis no fiet actio: quia illud a pportione minoris inaequalitatis no fit actio, intelligit de accidentibus contrariis existentibus in sua naturali dispositione: sed quando vnum accidens est extra suu subiectu, etia si sit fortius, poterit pati a minori, si sit in sua naturali dispositione: quia calor extra no habet vnde conferuet: sic frigiditas in aqua calida quauis sit minoris intentionis graduaaliter, qd sit calor in eade aqua, quae tu aqua est in suo subiecto naturali, & in sua naturali dispositione, conseruat ibi, & poterit agere, & praualere contra calorem: quia extra suam dispositionem est, & no conseruat a subiecto: & ob hoc dicunt medici, qd infirmum animal, qd semel est vltra suam naturale dispositione, non ita facile ab intrinseco reducti ad sanitatem, & integrum statu naturale: quia hoc fit per hoc, qd pars sana mouet no sanam: & cu traugendo repatiatur, calor naturalis fit debilior, & indiget medicinis extrinsecis adiuuari.

¶ Ecce ergo, quomodo aqua ad frigiditate reducti, quauis sit calidissima a sua forma substantiali principaliter mediant: frigiditate actuali, quae semper manet. Et ista motus tribuitur generati danti illam formam, quae conseruat

no est ne cum frigiditate, & no sine ea. Qui in aqua neganda frigi. garunt frigiditate actualis, sunt decepti ex eadit in aqua: perietia, eo qd aqua calida magis, & vehementi etia si sit ca. adurat, & coburat, qd flama ignis: & cu in ignis flama nulla sit formalis frigiditas, sic dixerunt de aqua: sed decepti sunt, quia no est ex eo, qd sit maior calor i aqua calida qd in igne: sed quia forma ignis est rarior, & aqua est densior, fortius sentitur calor in aqua, quia codensatur: na fortior est virtus vnita. se ipsa dispersa. Vapor enim, qui ab aqua calidissima exhalat, tam intensum habet calorem sicut aqua, sed non tantum adurit: quia cum rarior sit, mino de multitudine materiae: & sic mino calefacit: sic digitus ferri incensi non habet tantum caloris, quantum flamma ignis, alia ferum esset ignis, sed tamen quia magis de multitudine materiae, magis adurit: cu ergo in aqua nunq sit summa caliditas, oportet intelligere actualem aliquam frigiditatem.

Theologorum.

¶ Prima opinio fuit quorundam tollentium omnem causalitatem causae secundae, siue vniuersalis, siue particularis fuerit. Dicunt enim, qd solus Deus est, qui omnia operatur ad praesentiam cause secundae: ita vt ignis no calefaciat, sed Deus in praesentia caloris, & non alia ex pacto posito: sicut ad praesentiam plationis verborum sacramentalium in eucharistia se ponit in sacramento: vt si nunc statueret Deus, qd ad prolationem horum verborum: fiat ignis, tunc faceret ipse ignem. Hanc opinionem, si opinio dicenda est, tenet ex professo Gab. Licet longe ante eum, vt citat S. Thom. aliqui reuerent. Dicit ergo Gab. qd causa secundae nihil re vera faciunt, sed Deus ipse. Haec sententia penitus est reiicienda, & S. Thom. in loco citato dicit eam esse stultam: nempe quod tollat ordinem vniuersi: nam si causa secundae nihil faciunt, iam esset competissimum res omnes esse otiosas, atque superfluas, & absque aliqua necessitate, qd diuinae sapientiae derogat.

¶ Alia in alio extremo fuit sententia, vt tolleretur omnem causalitatem, & cocursum primae causae, & tribueret sic secundae, vt Deus nihil operaretur immediate cum ipsis, sed solu age ret ipse Deus ad cōseruationem causarum.

In hoc extremo fuit Durandus. Quod sit erroneum hoc asserere, aliis clarum faciemus in 2. sent. in nostris Resolutionibus si Dominus dederit. Nunc tamen falsitas cōprobatur ex illo Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur. &c. Et B. Gregorius super illud Iob. 8. adnotauit: quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricat est? Et est ratio ad hoc. Res omnis naturalis p eandem formam operatur, per quam habet & esse (esse enim ppter operari est) ergo eo modo quo res a Deo pendent in esse, pendent in operari: sed ab eo pendent in esse immediate, per suam praesentiam conseruando, vt etiam dicit Durand. ergo ab eo pendent in operando

¶ Confirmat. Quia rem fieri, est esse acquirere: sed res dum sunt, conseruantur a Deo: ergo cum sunt, Deus attingit earum productione.

¶ Alia fuit opinio in hac forma, quae dicit, qd Deus creauit primum ens. i. angelum primum, & ille per virtutem receptam a Deo creauit secundum angelu, & ille secundu, & tertiu, & vltimu ens calu, & calu ista inferiora. Isti moti sunt, quia non poterant intelligere, quomodo cause inferiores concurrerent immediate simul cum Deo: quia si Deus concurreret, ipse solus videretur sufficere. Haec opin. Auicena: tri

buitur, vt docet S. Thom. quae etia est contra fidem christianam: maxime quia creatio, est solius Dei, vt in superioribus probatum est in primo, speculatione. 6.

¶ Quo ad causam formalem est considerandum, qd quaedam est causa formalis substantialis, & alia est accidentalis: sicut in igne datur sua forma substantialis, qua formaliter est ignis & calor est formalis causa, sed non substantialis, sed accidentalis. Sit prima conclusio.

¶ De causa efficiente loquentes, ad omne motum, & omnem actionem naturalem, nec Deo solus, vt dixit reprobata prima opinio, neque creatura sola, vt dixit secunda & tertia, sed Deus simul cum causa vniuersali, & particulari concurrunt. Haec est via regia, qua oportet incedere, non declinando in vnam, aut aliam partem. Haec ex reprobatione opinionum probatur. Et addendum est, quia alia nulla esset causa efficiens in istis inferioribus praeter Deum.

¶ Secundo. Quia si nulla esset causalitas in istis inferioribus, no esset maior ratio, quare Deus ad praesentiam solis illuminaret, qd frige faceret ad praesentiam aquae: sed videmus, qd ad praesentiam aquae sic frige facit, quod neque illuminat, neq; calefacit: & ad praesentiam solis calefacit, & illuminat, quod no facit ad praesentiam aquae: causa ergo est, quod naturaliter ex conditione a Deo indita habent, quod operentur cum ipso deo certos, & determinatos effectus.

¶ Neq; valet dicere ratione pacti hoc esse, quia deus pepigit ad praesentiam solis illuminare, & ad praesentiam aquae frige facere: nam quae ro, ante illud pactum est aliquid superadditu naturae rerum, aut est de intrinseca ratione rerum: si primum: sequitur qd non est illud de natura rerum: & sic aqua ex natura sua no habet, quod magis frige faciat, quam calefaciat. Si hoc est de essentia rerum, habeo intentionem, qd fit de intrinseca ratione solis illuminare. Quod si hoc est naturale, sequitur qd naturaliter operatur Deo concurrente, & Deus non potuit ipse rebus manentibus, sine miraculo aliud facere, quin sol illuminet, & aqua frige faciat.

¶ Secunda conclusio. Forma substantialis cuiuslibet rei est formale principium, & principale, quo agens agit. Patet ex Aristo. infra in 3. tex. 17. vbi ait, quod species, seu forma, principium est, & causa motus.

¶ Ratio est. Omne quod agit, eo agit, quod & actu est: sed quaelibet res actu est per suam formam substantialem, per quam in specie constituitur: ergo sequitur quod ipsa agens formaliter agit. Maior est nota: quia per hoc qd

D 4 quid

1. Argum

Secund

Arifto. in caelo. 12.

1. sent. 2. q. 1. ar. 1.

S. Thom. 2. 2. q. 8. ar. 1. Tertio.

Arifto. in phys. 1. 3. d. 1.

Auicena.

Notam

1. Conclus

Deus cocur

rit immedia

te cu. cau. 2.

S. Thom. 2. 2. q. 8. ar. 1.

2. Ratio.

Obiectio.

Solutio.

2. Conclus

1. Ratio.

quid sit in potentia solum, nō agit: vt si aqua in potentia calida est, non calefaciet, neque equus in potentia equum producet, nisi per id quod actu sit equus.

2. Ratio. ¶ Item. In omni agente intentio est sibi passum a similitate: sed huiusmodi a similitatio in forma est: ergo sequitur, quod per ipsam tanquam per principium formale agit.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio. Forma accidentalis est principium instrumentale quod agens agit. Probatur. Quia, vt dicebamus, per id agens agit, per quod actu est: sicut est actu per formam substantialem, & actu est per formam accidentalem: ergo sicut efficiens operatur forma substantialem tanquam principio quo principali, & operabitur accidentali forma, tanquam principio quo instrumentali: & sic ignis actu calidus per calorem calefaciet, producendo formam ignis, tanquam quodam instrumento calore vtens.

4. Conclusio. ¶ Quarta conclusio. Forma accidentalis non solum instrumentum est quo agens agit, sed est quo attingitur forma substantialis productio, vt scilicet, ignis per calorem, non solum calorem, sed formam substantialem producat: imò & posito miraculo in sacramento eucharistiae, accidens attingit ad substantiam productionem, vt in primo libro probatum est, quādo ex hostia consecrata fiunt vermes, & nutritio. Prima pars conclusio est contra nonnullos alios graues auctores, qui habent inconuenienti asserere, quod forma accidentalis possit esse instrumentum ad producendam formam substantialem. Probatur. Ferrū inflammatum (cum tamen non sit formaliter ignis, sed solum habet calorem participatum ab igne) stuppam applicatam inflammat, & causat ignem: ibi est forma substantialis ignis, & non est à forma substantiali ferri: oportet ergo sit à forma accidentali eius, scilicet calore.

2. Ratio. ¶ Item. Virtus feminis in matrice immediate producit animam tanquam virtus generantis: quia semen est in potentia corpus viuens: tamen illa virtus est accidens.

¶ Et quidem in animalibus, quae ex putrefactione generantur, apertissima est ratio: vbi forma cadaueris ab accidentibus producitur.

S. Th. 3. p. 1. q. 77. art. 3. ad. 3. Prædicta conclusio est Sancti Thomae, qui ait. Mutationes naturales non fiunt immediate à forma substantiali, sed ab ea mediatis accidentibus: ergo ipsa accidentia sunt causa instrumentalis ad formam productionem attingentia: & sic agens agit forma substantiali, vt principio quo: & accidentalis: sed tamē ista vt

instrumento, illa vt quod principale, per quā & habet esse substantialiter.

¶ Quinta conclusio. Calor ab igne separatus (modò sit extensus in quantitate) eundem producit effectum, quem produceret si esset in igne. Hoc probatur in sacramento altaris. Nam naturaliter sic effectum habet, quem haberet, si panis adesset. Et sic cum aqua calida calefacit manum, illius calefactionis non est danda causa forma substantialis aquae, sed calor est, qui in virtute ignis agit. Probatur etiam. Calor (verbi gratia) vt. 8. est dispositio sufficiens ad introductionem formae ignis: ergo vbiunque sit, poterit eodem modo id causare: sicut virtus feminis in absentia eius, quod decimum est, generat animal.

¶ Dixi in conclusione, si modò calor sit extensus: quia cum actio debeat recipi in quanto, & extenso, non posset exerceri nisi ab agente, quod sit extensum.

¶ Ex hoc sequitur, quod si calor vt. 8. esset summus, qui suapte natura non potest esse nisi in igne, si per miraculum esset separatus ab igne, eodem modo produceret formam substantialem ignis, sicut si non esset separatus.

¶ Sexta conclusio. Actiuitas in agente venit consideranda penes multitudinem formae, tamen substantialis, quae accidentalis. Itaque ignis bipedalis ea proportione, qua habet magis de forma substantiali ignis, & de accidentali caloris, quae ignis pedalis, poterit in eadem proportione effectum producere. Haec ex superioribus constat. Cum virtus agentis sit forma, qua actu est: ergo quantum habebit de actu, habebit & de virtute ad agendum: sed actum habet secundum rationem formae, & substantialis quo ad actum substantiae, & accidentalis quo ad esse accidentale: ergo. Intantum est verum, quod si forma esset infinita, & actiuitas infinita esset. Quapropter in creaturis non datur actu infinitum: vt infra in tertio, specula. secundum da probabitur.

¶ Quod si quis obiiciat contra conclusio. eo quod in prima conclusio dictum est, causas vniuersales concurrere, & Deum cum particulari: & sic cum eadem sit actiuitas ex parte vniuersalis, quantum diminuat de bipedalia tate, semper actio erit eadem: vnde non sequitur, quod actiuitas sit consideranda penes multitudinem formae.

¶ Respondetur: dato ita sit, quod vniuersales concurrunt causae, sed quia determinatio actionis respectu vniuersalis causae est pedens à particulari causa: quia videtur determinare

5. Concl. Ratio. Corolla. 6. Conclusio. Ratio. Obiectio. Solutio.

vniuersalem ad concursum, actiuitas venit consideranda penes actiuitatem ipsius causae secundum da, & particularis. Et sic sufficit, quod in ipsa sit diminutio in virtute, ad hoc quod sit etiam in actione. Exemplum est. Deus concurret cum homine ad actionem, & ipse homo quodammodo determinat ipsum Deum ad agendum. Si tamen remissè agat homo conatu vt vnum, Deus concurret vt vnum, neque facit maiorem actiuitatē in actu, quam sit in causa particulari.

¶ In primo, in quo tangitur vnde dignosci possit actiuitas: penes intentionem, vel aliunde est notandum, quod multitudo formae attendi debet penes multitudinem materiae, ita vt in eadem proportione vbi plus de materia, plus de forma, & e contra: quia forma educitur de potentia materiae, & materia actuatur per formam.

¶ Secundo notandum, quod multitudo materiae cognoscitur per extensionem, & intensiorem, vbi est aequalis extensus, aut per densitatem, vbi est aequalis extensus, & intensio. V. g. Flamma ignis bipedalis plus habet in duplo multitudinis formae, quam flamma ignis pedalis, vbi vtraque esset flamma stuppae aequè raræ: vbi verò flamma pedalis est densior: vt quando fumus ligni viridis inflammatur, non est dupla materia in igne bipedali, & sic neque duplex forma: imò plus formae, & maiore potest esse in igne minori. Et in rebus calidis patet euidentius, quae non sunt formaliter ignis. In pruna pedali quercus plus multitudinis est caloris, quam in pruna pini: quia quercus est lignum densius. Et multo plus in ferro aequali, quia densius: vbi sunt aequales quantitates, & intensiones.

¶ Tercio notandum, quod multitudo formae non est cognoscenda penes intensiorem: quia neque in ferro, neque in aliqua alia re, quae non sit ignis, formaliter potest esse tam intensus calor, quam est in flama rarissimi ignis: quia calor est dispositio naturalis ignis, non potest esse summus calor, nisi vbi sit ignis. Ex quo sequitur, quod aequalis multitudo caloris in materia aequè extensa, intensior erit vbi materia sue rarior: & hinc fit, quod in ferro, & si non sit formaliter ignis, quia non est calor summus, si applicetur stuppae, incenditur, & fit ignis: quia illa multitudo caloris magis intenditur, quia in materia rara.

¶ Ad formam igitur argumenti deueniendo, negatur quod in ferro calidissimo sit minus multitudinis caloris, quam in flama stuppae, licet

in flamma stuppae sit intensior ob raritatem materiae. Neque est verum, quod vbi calor est intensior, sit magis de multitudine formae, & magis consequenter de actiuitate, nisi caetera sint paria in raritate: imò in ferro pedalis est multo plus multitudinis caloris, quam in stuppae, ob id vehementius agit.

¶ Itaque ex ista solutione aduertendum est, quod non ex intentione maiori, vel minori, non oportet metiri maiorem, vel minorem formae quantitatem, & virtutem: quia si caetera non sint paria, poterit esse intensior calor, & non tantum de forma, & sic neque de actiuitate.

¶ Ad secundum sufficienter responsum est. Non enim ponitur ipsius Dei causalitas superflua, neque similiter ipso concurrente, causalitas causae particularis: quia sic habet rerum ordo, & diuina dispositio, vt cum eis concurrat, & secundum proprios actus earum agere finat.

¶ Ad. 3. similiter in quinta & sexta conclusione responsum est. Non enim habemus inconuenienti, quod accidens vel instrumentum concurrat cum agente principali ad substantiae productionem: & sic contingit in putrefactione, vt ipsa accidentia cum Deo concurrant vt instrumentum, & in sacramento altaris, vt dictum est.

¶ Circa hanc causalitatem maiorem, vel minorem penes formam, multa multiplicentur argumenta à modernis, à Coronelo, & ab Spinoza, sed cum iactura temporis. Vide si placet ibi in. 2. phys. fol. 36. apud Spinosa, & Soto in. q. 4. 2. phys.

Non ex intentione maiori oportet metiri actiuitatem, si caetera non sint paria. Ad. 2. D. August. Ad. 3. Coronel. Spinoza. Soto.

¶ SPECVLATIO TERTIA. Vtrum tantum sint quatuor genera causarum.

Via de causa efficienti, & formali in praecedentibus dictum est, & de materiali multa in primo, & in isto secundo, & de finali solum obiter mentio facta est, oportet inquirere, an solum sint istae quatuor causae.

¶ Videtur quod non sint tot causarum genera: nam causa à causando dicitur: sed materia lis causa non causat, quia materia nullus est actiuitatis, vt dictum est. Neque formalis causat: quia solum habet esse formale in composito

posito: & si aliqua efficientia deberet attendi solum esset efficere actu esse, quod est formalis effectus. Finalis etiam non causat: quia de ratione causae est, vt sit prior effectu: sed finis non est prior, sed posterior.

Argum. 2. Aristot. ¶ Præterea. Nō datur causa efficiēs: quia si alia qua esset, maximè illa, de qua Arist. ponit exemplum tex. 29. felicitet, consultor pater: sed istæ non sunt causae: quia stat consilium dari, quādo non fiat: ergo consultor nō est causa: aliās eo posito, poneretur effectus. Item. Stat patre esse, qm̄ nō est filius: nā dum gnat, filius nō est.

Argum. 3. ¶ Tertiō. Sunt plura genera causarum: ergo non sunt solum quatuor. Patet: quia fatum: fortuna: casus, sunt causae, & non est aliquod genus istorum quatuor.

In contrar. ¶ In contrarium est Aristot. in text. 68. humius. 2. libri.

Notand. 1. ¶ Pro solutione notandum, quod consideratio de causis, inquantū cognitionis sunt principia, ad Dialecticū spectat: & sic tradit Arist. Et de ipsis inquantum sunt differentiae entis, ad Metaphysicum: vt. 7. meta. tex. 2. quia ens diuiditur in id quod se habet vt causa, & in id quod vt effectus.

¶ Consideratio tamen de causis, vt ad suos applicantur effectus, ad physicum spectat: & sic Aristot. in isto. 2. physicorū de causis agit.

Notand. 2. ¶ Secūdo, notandum, quod de causarum numero fuit varia opinio apud antiquos.

Prima opi. ¶ Primō, illi qui ponebant vnum rerum principium aërem, vel aquam, ignorauerunt causam formalem, vt ait Aristot. 1. meta. quia illa entia ponebant vt causam materialem: & isti ignorantes causam formalem, ignorauerunt efficientem similiter, & finalem: nam efficiens producit formam propter finem. Quod Cicero ostendit, quando de Democrito loquens ait: quia ignorauit causam efficientem, ignorauit & finē: & sic oia à casu esse dixit.

Opini. 2. ¶ Plato in Timæo in alio extremo plures quatuor posuit causas: nēpe sex, Materiā, finē, efficientē principālē, & instrumentālē formam extrinsecā, & separatam ideam, & formam intrinsecam particularem.

Tertia opi. ¶ Aristot. tamen medius melius quatuor solū posuit causarum genera, qui exemplarem ad causam formalem, & instrumentalem ad efficientem reducit.

De materia li causa. ¶ De materiali causa dicendū, q̄ ipsa sit subiectum primum quod generationi subijcitur.

Materia in qua. ¶ Materia triplex est: in qua, ex qua, & circa quam. In qua, idem est quod subiectū formae: & hæc est triplex. Materia prima nudē confi-

derata: & sic est subiectū formae substantialis. Et materia sub accidentibus, quæ in animalibus corpus physicū. Et tertia materia accidentiū, siue naturaliu, siue artificialiu, siue corporaliū, siue spiritaliu: vt anima, & lignum.

¶ Materia ex qua secundū Comment. cō. 3. 1. est triplex. Compositionis tantum: vt litteræ sunt materia syllabæ: & lapides, & ligna materia domus. Alterationis tantum: vt vinum, ex quo corrupto fit acetū: & panis, & pisces, ex quibus alteratis, & corruptis animal nutritur. Alterationis, & compositionis simul: vt mel, acetum, & sal sunt materia oxymeli: quia fit ex ipsis, alteratis quidem, sed manentibus secundū materiam substantiam, vt putat Comment.

¶ Sequit ex istis, quod omnis materia, in qua formā naturalis, est materia ex qua: quia forma substantialis educitur de potentia materiæ, & omne accidens corporeum educitur de potentia subiecti.

¶ Materia circa quam, est obiectum potentiae, vel habitus: vt color respectu potentiae visiuæ.

¶ Causalitas materiæ non est aliquid producere, sed est concurrere in genere subiecti: de cuius potentia forma educitur: & in hoc saluatur eius causalitas.

Materia qua.
Corolla.
Materia ca quam.

DE FORMALI causa.

De causa formali q̄ est species, & exemplar (vt ait Arist. tex. 28.) est dicendum, q̄ sit actus, per quē res in aliquo certo esse specifico constituit. Sicut est duplex esse, duplex est forma: substantialis, & accidentalis.

¶ Item. Duplex est forma: Quaedam partis: alia totius: quæ partis est, actuat materiam: & totius, quæ se habet vt forma respectu suppositi: vt humanitas respectu hominis, vt supra diximus.

¶ Forma accidentalis: alia artificialis, & alia naturalis: & hæc, alia spiritalis, & alia corporalis. Et quæ corporalis, quædam quæ se tenet ex parte materiæ, vt quantitas, alia quæ ex parte forme, vt qualitas.

¶ Modus caufandi huius est, concurrere tanquam actus: & terminus quo generationis, per quē id quod fit, habet esse. Vbi notandū, nō esse vniuersaliter de ratione causæ, esse prior-

S. Tho. 3. 3. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.

rem suo effectu: sed hoc solum conuenit efficienti, & materiali: formali verō, & finali minime: quia sufficit simul cum suo effectu. Forma quidem prius natura cōponit, quā totum fit: at quia esse conuenit non parti, sed toti, nō est prius forma, quā totum: & ideo, quia totum est, partes sunt: sicut quia albedo dealbat, lignum est album: non tamen quia albedo est alba. Ideo quando dicitur causam esse id, ad cuius esse sequitur aliud, non intelligitur generaliter, quod causa prius natura sit, sed quod prius natura componat, aut quodā modo moueat: sicut finis, qui antequā sit, mouet agentem: forma verō informando, & cōponendo acquirit esse in toto.

DE CAUSA efficienti.

Causa efficiens est primum principium vnde incipit motus. text. 29. quæ modum habet causalitatis concurrente influere in effectum.

¶ Diuiditur primō causa efficiens, in causam per se, & per accidens. Illa est per se, quæ virtute suæ naturæ producit effectum. Vel sic. Est illa, ad quam intrinsecè ex sua natura sequitur effectus: sic statuarius causa est statue. Et Deus, & intelligentia, & cælum, licet non denominentur à suis effectibus, dicuntur causæ per se. Per accidens illa est, quæ suapte natura non est requisita, sed per accidens cōcurrit, vt musicus ædificat. Non sic hæc. Calidum calefacit: quia illa prima de per accidens, & secunda de per se. Inter causas de per accidens, causa sine qua non computatur. Quapropter qui sacramenta nouæ legis dicunt esse causa gratiæ sine qua non (vt aliqui putant) simpliciter dicunt, in re non esse causa gratiæ: quia causa per accidens, non est simpliciter causa. Quod est contra Ecclesiæ determinationem, in concilio Florentino, sub Eugenio. 4. & nostris temporibus in Tridentino sub Paulo. 3. vbi diffinitum est, quod sacramenta nouæ legis causant gratiam, & continent. De quo alias: & tetigimus supra specula. 6. in soluti. ad 3.

¶ Sequitur ex ista diuisione causæ, Occam in primo sent. d. 2. q. 10. malè dixisse, quando inquit, non esse magis per se istā: Calidū calefacit, & ædificator ædificat, quā istā: Musicus ædificat, cū sit contra Aristot. & veritatem:

Causa per se, per accidens.
Ca. 1. 2. q. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.
Ca. 1. 2. q. 1.

quia vna est causa per se, & alia est per accidens. De per accidens est, quod musicus sit, qui ædificat: quia musica non est per se ordinata ad ædificandum, sed contingit quod ædificator sit musicus. Vnde licet causa faciēdi sit accidens, non sequitur quæ causa fit de per accidens: sicut ignis calefacit & sua forma substantiali, & calore, tamen dato fit calor accidens, de per se calefacit, & statuarius de per se causa est statue, quāuis operetur per artem, quæ est accidens.

¶ Causa tam de per se, quā de per accidens diuiditur in vniuersalem, & particularem: seu in proximam, & remotam.

¶ Remota, & proxima, duplex: aut ratione suppositi, aut ratione prædicationis. Primo modo illa dicitur remota causa, quæ prior est, & quæ mouet alias sicut medicus ad Phlebotomiam: & proxima, quæ venam incidit. Et alijs verbis: causa immediata, & mediata dicuntur causa vniuersalis, & particularis: vt sol causa est vniuersalis, & homo causa particularis: non quod non attingit effectum, sed quia mouet aliam causam particularem, & inferiorem.

Causa vniuersalis, particularis, remota, proxima.

¶ In prædicando est, vt medicus, & artifex non sunt duo agentia: sed quia vt artifex superior quā vt medicus, dicitur artifex causa vniuersalis in prædicando, & medicus particularis.

¶ Causa vniuersalis diuiditur in vniuersalem in causando, & in vniuersalem in prædicando. In causando: vt sol, quia causat vniuersaliter: & in prædicando: vt artifex respectu medici. Et omnis causa, quæ est vniuersalis in causando, est vniuersalis in prædicando: vt docet. S. Tho. hic super tex. 3. 2. Nā sicut sol est causa vniuersalis in causando, est & in prædicando: non quod sol de homine dicatur, quia homo non est sol: sed quia prædicatur de eo, & de omnibus alijs, quorum causa est in ratione causæ: hoc modo, quod homo sit solum per se hominē generans: sol verō est generans corpus, & animal per se. Ignis est calefaciens per se: sed sol est calefaciens, & alterans, & frigidificans: sic medicus est causa per se sanitatis, sed artifex sanitatem, & statuum, & domum facit. Itaque sicut causa est vniuersalis in causando, erit & in prædicando, & e contra.

Vniuersalis in causando, in prædicando.

¶ Causæ plures concurrentes ad eundem effectum: quædam dicuntur essentialiter subordinatæ: alia accidentaliter. Primo modo sunt illæ, quæ sic se habent, quod vna sine alia nō potest agere: vt homo, cælum, Deus, Accidentali-

ter,

ter, quando vna sine concursu alterius potest agere: vt pater, auus, & proauus. Agit enim pater, quando auus est mortuus.

¶ Diuiditur causa rursus in vniuocā, & æquiuocam. Vniuoca illa est, quæ effectum similem in specie producit: vt homo hominē generādo. Æquiuoca est, q̄ non idē in specie: vt sol hoīem, vel murem producendo. Nō em̄ in specie est similitudo inter causam, & effectū.

¶ Causarū est alia, à qua effectus dependet in fieri, & in cōseruari: & hæc est æquiuoca causa: vt est Deus. Alia est causa, à qua effectus solum pendet in fieri, & nō in cōseruari, & est vniuoca causa. De quo. S. Thom. Et sic sol est causa, à qua effectus in esse, & cōseruari pendet. Et tandem omnia inferiora à suis causis superioribus pendēt: quia sunt causæ æquiuocæ respectu effectuum inferiorum.

S. Tho. p. p. q. 104. art. 1. sic. 1.

¶ Causarum, quædam dicitur prima causa: alia secunda. Prima causa est Deus solus. Aliæ omnes infra Deū, causæ secundæ dicuntur, siue sint vniuersales, siue particulares, quæ à prima depēdent in essendo, & in causando.

¶ Causarum particulariū, quædam est disponens: alia consilians: alia adiuuans. Sic etiā dicuntur causæ totales, & causæ partiales. Causæ sufficientes, & insufficientes. Non em̄ disponens causa sufficiens est.

¶ Causarū particulariū, alia principalis: alia est instrumentalis. Principalis illa est, quæ agit per propriā virtutem, intendens perfectē sibi passum assimilare: sed instrumentalis est illa, quæ agit per virtutem principalis causæ. Exēpla sunt clara: vt anima in nutritione est causa principalis, & calor est instrumentalis.

¶ Duplex est instrumentum: coniunctum, & separatum. Coniunctum est illud, quod nullā virtutem recipit à principali agente, nisi motum, quo actu mouetur: vt serra, & calamus: quæ instrumenta nihil faciunt, nisi moueantur. Instrumentum separatum est, quod recipit virtutem à principali agente: & sic operatur, etiam si actu nō moueatur ab eo: vt est semen decissum à viuente, quod operatur. Est virtus quædam separata, quomodo concedit Doctor. S. & alij sacramēta esse diuina instrumenta respectu gratiæ: quia ipsa sacramenta causant per virtutem à Deo receptam: & sic sunt velut instrumentum separatum: & virtus illa à Deo collata sacramētis, fit diuina institutio eorū ad talem effectum causandum: quia Deus, qui poterat se solo causare gratiā, instituit huiusmodi sacramenta, quæ causent gratiam. De quo alibi ex professo.

S. Tho. 3. p. q. 62. Nota.

¶ Causa rursus diuiditur, vt quædam dicatur causa in actu, alia dicatur causa in potentia. In actu, domum faciens. In potentia, domificator est: quia non omnis domificator actu domum facit.

Tex. 34.

¶ Causarum, alia positiua est, & alia est priuatiua. Positiua est: vt gubernator nauis est conseruatiua, & positiua causa conseruandi nauē. Priuatiua causa est, absentia gubernatoris: vt dicatur esse causa submerisionis: non quia ipse aliquid in absentia positiuē agat, sed quia non exhibet suam præsentiam.

Tex. 30.

¶ Considerandum tamen, q̄ priuatiua causa nō dicitur causa per accidēs, sed per se est causa, quando tenetur, & debet suā exhibere præsentia: sicut in exemplo posito. Absentia gubernatoris causa dicitur submerisionis nauis: sed non debet dici causa de per accidēs, sed de per se: quia tenebatur ad præsentiam, & sic imputatur ei. Secus esset de illo, cui commissā non est cura nauis: quia eius absentia causa de per accidēs diceretur, etiam si in veritate, si præsens esset, non periclitaretur nauis. Et sic, quod nauis pereat, potest causam habere duplicem: positiuam, ventorum impetū, & priuatiuam, absentiam gubernatoris.

Nota.

S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 1. q. 6. art. 1.

¶ Aliæ possent dari diuisiones causarum, vt quædā sit naturalis, quando effectus est naturalis, & alia supernaturalis, quādo est effectus miraculosus. Et causarum naturalium, quædā est causa libera: & alia naturalis ex necessitate agens, nisi impediatur, vt sol. Exempla sunt clara. Hæc de efficienti causa dixisse sufficiat.

DE CAUSA finali.

Causa finalis, quæ est cuius gratia aliquid fit, tex. 3. 1. attenditur, non penes efficere, sed penes mouere agens ad opus, secundum quod in intentione est.

¶ Finis habet rationem causæ secundum esse reale quod habet, quando est acquisitus: vt ly secundum, dicat rationem formalem finalizandi. Patet: quia finis est optimum, & vltimum: cuius gratia omnia fiunt: sed illud optimum, & vltimū est finis secundum esse reale: vt infirmum mouet ad sumēdum potionem amarā sanitas, quam se cōsequitur sperat. Item: quia cū finis, & bonū sint idem, ex Aristotele,

S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 6.

Arist. 1. 2. h. cap. 7.

stotele, & non habet boni rationem, nisi secundum quod in re est, sequitur quod sub hac ratione mouet.

¶ Finis tamen mouet secundum quod est in intentione: vt ly secundum, dicat conditionē requisitam: vt est conditio requisita ad hoc quod ignis agat, applicatio combustibilis: nā si causa efficiens non applicetur realiter secundum præsentiam localem, non aget: sic, nisi finalis causa applicetur. Et hoc est per cognitionē aut agentis particularis, si liberē agat, mouendo se in finem: vt homini conuenit agere propter finē: aut erit per cognitionē primæ causæ dirigentis: vt contingit in brutis; quæ non mouent se ad suos fines, sed mouentur potius. Et sic peculiariter in finali causa causalitas consideranda est, vt in absentia moueat, cum per cognitionem præsens dicatur, non per contactum corporalem, sed spiritualem. Ob quod Aristot. dicit, quod finis mouet metaphoricē: quia non agit per contactum realem: & sic intentionaliter mouet.

S. Tho. 1. 2. q. 1.

Arist. 1. 2. de Genes. 55.

Finis quo, & finis gratia cuius.

¶ Est finis quo, & finis gratia cuius. Finis quo, est medium per quod venit ad finem: quod etiam finis dicitur sub fine: vt si quis querat medicinas, vt faciat potionē, tunc ipsa potio est medium, & est finis quo: quia herbæ & alia medicinalia colliguntur ad hanc potionē: sed sanitas est finis gratia cuius: quia ipsa potio est propter sanitatem: & sic non inconuenit, quod aliquid sit finis, & medium ad finē, respectu diuerforum.

Omni. Gabri.

¶ De causa finali aliqua adducuntur ab Oca in. 2. sentent. q. 3. & à Gabriele in. 2. d. 1. q. 5. sed non pauca notata digna apud Sanctum Thomam.

S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 2. q. 3.

¶ Etiam hic considerandum, q̄ quando plures effectus ordinantur ad vnum finem, postiores sunt finalis causa priorum, & priores effectus sunt causa efficiēs posteriorū: & sic causæ sunt adinuicem causæ: vt si quis euellat herbas, & cōtundat, & faciat potionē, quā sumat ob sanitatē, oportet dicere, q̄ potio habet rationē finis, respectu colligēdi herbas, & herbarum confusionis: tamē ipsa potio est effectus herbarum, & confusionis earum.

¶ Causæ finalis causalitas, & effectus, non est agens, quod mouetur à causa finali: nā sic, idē esset causatum à seipso: quia accidit idem esse causam finalem, & efficientē: vt est in Deo: qui cum sit causa omnium, propter semetipsum sit operatus omnia.

Præter. 6.

¶ Causatū ergo causæ finalis est effectus causæ efficiētis, connotando quod sit ab efficiē

tiratiōe motionis à causa finali. Itaque idem est effectus causæ finalis, & efficiētis, sed sub alia, & alia ratione: sicut sanitas est effectus & potiois, & causæ finalis. Igitur ijs adnotatis de causis, respondeamus ad speculationem 3. vnica conclusione.

Conclusio.

¶ Solum sunt quatuor genera causarum, extra quas nulla causa est reperibilis: & istæ quatuor sunt necessariō ponendæ. In hac conclusione intendimus, q̄ non sufficit vnā, neque duas, aut tres assignare rerū naturalium causas, sed q̄ quatuor dantur: & sunt: Materialis: formalis: efficiens, & finalis: & vltra nullum aliud genus causæ est, quia quacunq̄ causa data, q̄ verē causa sit, oportet vel vna sit ex istis quatuor, vel reduci debet ad aliquod genus causalitatis earū. Patet. Quia aut causa solum consideratur quoad esse: & sic ponitur causa formalis, quæ dat quidditatem rei: aut consideratur res quantum ad fieri: & cum in istis inferioribus nihil aliud sit, quā id, quod in potentia est, ad actum reducatur, sic ponitur materialis causa. Et quia agens est quod educit id, quod in potētia est: vt sit in actu, ponitur causa agens seu efficiens. Et quia agens à fine mouetur: cum omne agens agat propter finē, ponitur & causa finalis: vltra nihil excogitandum venit circa rem naturalem. Et quidem istarum causarum hic in causando ordo seruat, vt primò finalis causa concurrat: quæ causarum causa dicitur, tanq̄ potissima, & principalis: quæ mouet causam agentem ad effectum, & sequitur forma ab agente producta: & quia in aliquo subiecto præsupposito, in cuius potentia erat, materia ponitur, seu causa materialis. Et sic postremò consideratur causa materialis, ordine perfectionis, cum via generationis prior dicatur.

Ratio.

Aristot. 2. phys. 1. 2.

S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 1. q. 2.

1. 2. q. 1. art. 2. sic. 2.

¶ Quod omnes sint istæ quatuor requisitæ, patet: quia quacunq̄ illarum deficiente, nō esset res naturalis: nam si tollas efficientē causam, non erit formalis, per quam forma educitur de potentia materiæ: quod si non sit forma, neque erit res naturalis, quæ constat ex forma tanquam ex parte essentiali sui. Neque sufficit ponere efficientem, & formalem, nisi apponas materialem, vbi forma debet produci, & de cuius potentia debet educi. Nec sufficit sint tres, nisi etiam finale ponas: quia si non sit finalis, non erit efficiens, cum omne agens agat propter finem. Finis enim est quod primò mouet.

Aristot.

¶ Probatur alia pars, quod non sint ponendæ plures: quia istæ sufficiūt, vt cōstat: & nulla alia

Ratio. 2. p. la alia

Ia alia causa dari potest, quæ non includatur in aliqua istarum, siue de instrumentali, siue de exemplari sermo sit.

Ad argum. ¶ Ad primum argumentum patet solutio ex dictis: nam causa materialis non dicitur causa, quia causat agendo aliquid effectiue, sicut facit causa efficiens, formalis, & finalis: aliâs esset confusio in causis: sed dicitur causa, quia ad rem naturalem concurrat, non vt agens, sed vt suscipiens: & hoc est proprie esse causam, etiâ si nullius sit actiuitatis ad agere. Sic & causa formalis causalitas non stat vt agat, vt efficiens, quia sic coinciderent: sed stat in hoc, qd det rei naturali esse specificum, & formale, in quo distinguitur ab alijs causis.

Ad 2. ¶ Ad 2. similiter patet ex diuisione causæ efficientis, quomodo pater est causa, & consulator est causa, quauis non semper sequatur consilium: quia non omnes causæ sunt eodẽ modo causæ.

Ad 3. ¶ Ad tertium, dicendum, quod fortuna, & casus ad efficientem reducuntur, & fatum similiter, vt infra dicitur.

SPECVLATIO QVARTÆ. Vtrum ideæ sint causæ.

Hic (quia de causis est sermo) queritur, vtrum det alia causa, q̄ verè sic causa, & nõ coincidat cū aliqua illarū q̄tuor. Videtur q̄ sic. Ponunt ideæ à Platone causæ, & veræ causæ, à quibus dependent substantiæ rerum: tamen idea non est finalis: non est efficiens: quia positis, & concessis ideis, sunt agentia naturalia: non formalis, quæ intrat rem: quia etiam data idea, ponitur forma in qualibet re, quæ est participatio ideæ: non est materialis: quia etiam ponitur materia, quæ non est idea: ergo danda est alia causa, quæ idealis dici potest.

Argum. 2. ¶ Item. Quicquid sit de opinione Platonis, secundum veritatem catholicam Theologi ponunt ideæ, licet non omnes cõueniant in modo. Ponenda est ergo idea in Deo, & est causa: non efficiens: nõ finalis, neq; materialis, neq; formalis: ergo vltra quatuor illa genera oportet ponere aliud genus causæ, quod ideale est.

¶ In contrarium est quod ex Arist. in specu. in contr. præcedenti est adductum.

¶ In his duobus argumentis duo tanguntur, quæ difficultatem habent. Primum, de ideis Platonis. Et dato Metaphysicus cõsideret de eis, in quantum ponuntur à materia separatæ, iuxta doctrinam Arist. qui per libros plures agit de eis in Metaphysica contra suum magistrum, non est extra propositum physicum de illis aliquid considerare, in quantum forme dicuntur tales ideæ, & causæ indiuiduorum, cum ad physicum naturalem spectet de causis consideratio secundum hanc rationem.

¶ Secundum quod tangitur in secundo argumento est, de ipsis ideis, vt in Deo ponuntur à Theologis. De hoc quidem in loco proprio in Theologia tractandũ: verum quia de ipsis considerandum est, in quantum causæ, sicut cõsiderat Philiscus de prima causa, quæ Deus est, & poterit considerare de ideis, prout in eo ponuntur, loquẽtes in lumine naturali: & sic nõ nulla, pauca tamen adducemus.

¶ Quantum ad primum de ideis Platonis cõsiderandum venit, inter graues auctores controuersum esse, an Plato sic posuerit ideæ in sensu illo, quo tam vehementissimè, & acriter ad sanguinem vsque impugnatur ab Arist. à 3. lib. Metaphysicæ, vsque ad 9. & obiter in alijs locis, maximè in Ethicis. An alius fuerit Platonis sensus, quàm ille, qui impugnatur ab Arist.

¶ Sunt enim qui putent Platonem ideæ posuisse ad modum quo Theologi ponunt eas in mente diuina: & sic eas dicit à rebus separatas, & æternas absque materia. Si sic, non solum non venit impugnandus in idearum opinione, sed imitandus, & sequendus. Omnes Platonici affirmat hoc: sic Marsilius Phiginus, & Eusebius in lib. de præparatione Euangelica. Seneca epistola. 66. & D.P. Augu. lib. 1. de Ciuitate Dei. c. 26. & lib. 83. quæstionum. q. 46. & ipse Plato in Timæo dicit coelum esse à Deo factum per ideam. Sic etiam intelligit Platonem Durand. in primo sentent. d. 36. & Scotus. dist. 35. & Mar. Quæst. 1. prologi, & Faber Stapul. in suis introductionibus ad Metaphysic. & Mayo. in primo. d. 47. quæst. 3. Item Egubinus, de perenni philo. lib. 1. capit. 17. & 20. & in harmonia mundi, cantico. 1. tono. 1. cap. 9. & cantico. 2. tono. 1. 6. 7. 8. & 9. De quo Plotinus de pulchro, qui ad propositum optime loquitur, & idem Reclinus in sua Cabal.

¶ Alij putant, quod Plato posuerit ideæ separatas,

In contr. De modo Platoni scilicet in 1. libro

In Ethicis 1. c. 6.

De ideis Platonis sententia Eusebii Seneca. Durand. Scotus. Mar. Faber. Mayo. Egubinus Georgius

Plotinus Reclinus

2. sententia

ratas, ad modum, quo impugnantur ab Arist. & alijs. Ex Iambico in symposio Platonis colligitur, ideæ nihil aliud esse, nisi rationes rerum naturalium in anima mundi sigillatas. Pro quo oportet scire, animam mundi duos habere ordines: vnum, quo ab omnium rerum auctore in medio mundi egreditur: alterum, quo redit in illum. In primo quidem tenebrosa, seu causa existit: in fine reditus ornata, seu mundum adipiscitur. Iterum in reditu plures imaginandi gradus consequitur: vnus quidem, quo in illum reuertitur: & hic amoris dicitur origo à Platone in illo li. 2. quo ab auctore illo illustratur. Et hic amoris pabulum dicitur. Tertius est quo illi inhæret. Et hic amoris incendium. Quartus quo Deo plus appropinquat. Et hic amoris impetus dicitur. Quintus quo Deus vt sigillator in illa eius mente omnium rerum naturalium formas depingit: & hic omnium rerum naturalium perfectio dicitur. Vltimus est, quo oes illæ ideæ, rerumq; similitudines habet esse quieti, pfectuq;. Et sic mundus dicitur ornatus, in quo amoris statum Plato posuit.

¶ Secundum ergo hanc intelligentiam ideæ nil aliud sunt, nisi rationes, & rerum similitudines in anima mundi formatas: vt per illa omnium rerum teneat notionem, & eas producere sciat. Cum autem anima hominis in quinto fuerit gradu, rationes omnium rerum sibi depinguntur. Veniens tamen ad hominis corpus, mole ipsius corporis obtunditur, & obnubilatur, atq; obliuiscitur: & postea suum scire reminisci est: vt Arist. adducit cõtra Platonem.

¶ Alij tamen putant, qd Plato in Parmenide sic de ideis sit loquitur, ac si ideæ intellexit quædam vniuersale, nõ genericu, sed specificu: nã specierum solum ponit ideæ: vt ipsæ indiuiduorum specierum sint, ad modum quo nos conceptum formamus hominum, vel vniuersale speciei, ab omnibus abstrahendo indiuiduis, quod non habet materiam, neque habet locum, neq; tempus: sic & ideæ. Atq; eas Plato propter duo ponebat: & propter generationem, & propter cognitionem. Propter generationem (inquam) quia homo in indiuiduo erat ab illo homine. per se, & cognoscebat etiam per eam.

¶ Albertus Magnus in primo suæ metaphysicæ de ideis loquens ait: qd sint virtutes stellarum. Deus enim, quia omnium est artifex, & perfectus, cõuenienter mundum formauit: & sic in 8. cælo quod est firmamentum. 48. posuit imagines: vt scorpio stella sit, quæ dominatur scorpionibus, & serpens serpentibus, & sic se-

Aristot. 1. Poet. text. 4. Tertia sententia de ideis.

Quarta sententia est Alberti Magni. Idea dicitur hauri stelle firmamentum.

cundum numerum omnium animalium posuit stellam determinatam. In 2. Hermes, & Mercuri. Agyptij dicunt, qd quælibet arena maris, etiâ quantumcũq; minutissima, habet suam propriam stellam in cælo, ratione cuius habet quod est. Sit prima conclusio.

¶ Ideæ si ponantur ad sensum, quo impugnat Arist. Platonem tãquam auctorem opinionis, est quid fictitium: & penitus inane. Probat hæc conclusio ab Arist. exactissimè in locis citatis, & in 1. Ethic. c. 6. Siquidem dare huiusmodi formas separatæ à materia per se existentes, causas rerum corruptibilium, nullum habet in re fundamentum: quia illæ tales ideæ vel essent à se, vel ab alio: non à se: quia solus Deus est, qui hoc habet. Neq; ab alio: quia maxime à Deo: sed à Deo nõ sunt creatæ, nisi sub statia spirituales, quales sunt angeli: & omnia corpora cœlestia, & terrestria: sed non sunt de numero angelorum, neque terrestrium tales ideæ, ergo non sunt ponendæ, & est fictitium asserere.

¶ Secunda conclusio. Ideas ponere ad modum quo ex Iambico declaratum est, qd sint rationes rerum naturalium, sigillatas in anima mundi, vanu est, & ab omni physica disciplina alienum. Patet. Istæ ponuntur ad hoc, qd mundus sit, qui rerum oim & habeat notitiam & oes producat: sed est vanum, & alienum à veritate, quod mundus sit animal quoddam, habes vitam & cognitionem: & etiam à fide alienum, quod mundus iste visibilis sit rerum productor, & auctor, cum Deum cognoscamus factorem: sequitur ergo ideæ non esse ponendas in tali sensu: nisi per mundum intelligat ipsum factorem mundi, in quo ipse mundus antequam esset in sua natura, vita erat: vt ait Ioannes.

¶ Conclusio 3. Ideæ (vt ponuntur à Theologis in Deo) verè dantur, quæ sunt rationes in ipso Deo omnium, quæ ab ipso fiunt, cū ordinatissimè operet. Patet. Quia in quolibet arte ordinate procedente in arte oportet ponere in mente eius formas, seu exemplaria rearũ agendarũ ab ipso: quia domus ad extra fit à domo quæ est ad intra: sed Deus est ordinatissimè procedens in suis operibus: ergo oportet in eo ponere huiusmodi præcognitiones, quas ideas vocamus: sic ponuntur a. B. Aug. in lib. 83. quæstionũ. q. 46. & 1. de ciuita. ca. 26.

¶ Conclusio 4. Huiusmodi ideæ in Deo positæ nihil aliud sunt, qd ipsa diuina essentia, eminenter continens omnia, & omnium perfectiones, put ipsa imitabilis est ab alia, & alia creatura. Probat. Ideæ sunt in Deo ponendæ: qd sunt rationes

Prima cõcl.

Aristot. Ratio.

Conclu. 2.

Ratio.

Ioann. 1.

Conclus. 3.

S. Tho. p. p.

q. 15. ar. 1.

Aristot.

P. August.

Conclus. 4.

Ratio.

rationes guberhandorum, & illorū quæ sunt ab eo: ergo vel sunt ipsa diuina essentia, vel aliquid aliud à Deo: sed nō sunt aliquid aliud ab eo: quia quicquid in Deo est, ipsemet Deus est: oportet ergo sint ipsa diuina essentia.

Secundō. ¶ **Secundō.** Ideæ illæ sunt ab æterno: quia ab æterno sunt rerum cognitiones: omnia ergo Deus ab æterno cognoscit, & non in tempore accreuit scientia: sed quod æternū in Deo, Deus est: ergo ipse ideæ sic consideratæ oportet sint diuina essentia.

Conclusio. ¶ **Conclusio quinta.** Probabile est Platonem ideas posuisse, sic separatas, vt eas concederet esse in diuina mente, quam animam mundi dixit. Probatur conclusio à multis doctis, & sanctis, qui in tali sensu affirmant Platonē loquutum. Non enim est verisimile tam diuinū philosophum (vt vocant) tantū hallucinatum, vt ideas diceret sic separatas extra ipsum Deū.

Ratio. ¶ **Ratio.** Quis enim credet nisi clarissimis, & apertissimis testimonijs? At quæ ab eo citantur, quantum obscura sint, oportet interpretētur in partem saniores, & cōformiores rationi: sed hoc quod est dicere, huiusmodi ideas in mente diuina, est secundum rationē, & aliud est cōtra ipsam: ergo oportet intelligere Platonem de ideis, vt intelligunt citati authores in principio speculationis.

Conclu. 6. ¶ **Sexta conclu.** Positis ideis in diuina mente, quæ sint velut causa exemplaris, ad causam formalem oportet reducere. Volumus in hac conclusione dicere, quod si ideæ tales sint velut exemplar quoddā, ad quod Deus respiciat operando, erunt velut causa formalis. Patet. Formalis causa illa dicitur, qua agens agit, & sibi assimilat passum: sed ideo in Deo est huiusmodi: quia non est aliud, quod diuina perfectio ab ipso Deo considerata, & à creatura imitabilis. Nō enim ideas dicimus ipsas creaturas cognitās, vt Ornam, & Gerson, & alij affirmāt, sed ipsam diuinam essentiam sic imitabilem variē à varijs creaturis. Alia enim rationē cōditus est homo: alia equus, & alia leo. Et ideæ sunt ratione diuersæ, quantum sint ipsa diuina essentia. Et hec de ideis quantum ad propositum spectat, sufficiat dixisse: alia autem in nostris Theologicis Resolutionibus adducuntur: vide ibi.

Ad primū. ¶ **Ad primū.** Ad primū, dictum est in hac vltima, & 6. conclusione, quod idea cum sit velut exemplar, ad formalem reducitur causam, ad modū quo in creaturis sic artifex habeat domum de pictam: sicut & pictores faciunt, vt foris respicientes ad exemplar propositum, operentur, effect illa causa exemplaris: ad formalem tamē

In p. d. 35. q. 5. De vlt. spir. rituali. le. stio. 1. cor. 12. Gabr. dist. 26. q. 5. Dur. d. 35. quæst. 3. Sco. d. 36. Aliaco. in p. q. 6. Ad argum.

reducitur: & per hoc, secundum illam sibi effectum similem producit, quod est proprium formalis causæ.

¶ **Sic etiam patet solutio ad. 2.** Nam ponimus ideas esse in Deo ipsam diuinam essentiam, & nō vt citati doctores volunt, creatura ipsa intellecta: quia sic Deus in operando, & cognoscendo à creatura videretur dependere: nam artifex ab exemplaribus pendet. Et quidem opinio prædicta, quod ideæ sint diuina essentia, est. D. August. 9. de ciuitate Dei. c. 22. & 11. c. 29. & lib. 8. q. 4. 6. vbi dicit, Idea est incommutabilis.

¶ **Doctōr Sub. in present. d. 36.** putat omnia mundi entia producta esse ab æterno in esse cognito, in mente diuina, per actū intellectus diuini: & in tali cognitione entia habere esse secundum quid. scilicet cognitum, & has creaturas sic cognitās dicit ideas. Istam opinionem sequuntur multi. Nos tamen dicimus esse diuinam essentiam: vt imitabilem à creatura. De quo suo loco latius.

¶ **Hic tamen est dubium:** vtrum species intelligibilis (quia est qua intellectus cognoscit) debeat vocari idea. Respondetur quod nō debet dici idea: quia licet sit principium cognitionis, nō est terminus eius: quia cognitio nō terminatur ad speciem, sed ad rē cuius est species: & species non est terminus cognitionis, sed verbum, seu conceptus, qui dicitur esse rei similitudo: nam quandiu artifex per speciem quam habet domus, non format conceptum, seu idolum in mente, nō dicitur habere ideam: sed primò habet quando format. De quo. S. Tho. p. p. q. 15. artic. 1. ad. 2. Et species dicitur communicare verbo mentali, seu conceptui suam similitudinem.

¶ **Notet tamen futurus Theologus Petrum Aliacen. in. 1. sen. q. 6.** non satis congruenter loquitur, qui dicit, filium, & Spiritum sanctum esse patris ideam. Non (inquam) congruenter hoc: quia idea solū ponitur, vbi ad extra operatio est: sed illa diuina emanatio ad extra non est: & sic non potest dici, quod pater habeat ideam filij, qua filium generet: & ideam Spiritus sancti qua spiret: quia sic esset emanatio ad extra: sicut illa, quæ creaturarum est. In alijs tenet cum Scoto, & alijs.

SPECVLATIO QVINTA. Vtrum fortuna, casus & fatū, sint causæ.

Cum

M in præcedenti- bus speculationibus de causis sit disputatum, & solū posuerimus quatuor causarum genera, ita, vt ideas ipsas, quas exemplares dicim⁹, causas, ad formalem diximus reducendas, operæpretium est de fortuna, & casu disputare, an sint causæ per se. Et videt quod non.

1. ARGUM. 1. ¶ **Primò.** Nulla est fortuna: ergo nullo modo potest poni causa: quia quod nō est, nō supponit: & nō solū nō est, sed non est habilis. Patet, quia gentiles in lumine naturali loquētes, fortunam dari negabant. Et D. P. Aug. in principio retractationū se retractat, quod nomine fortunæ fuerit vsus.

2. ARGUM. 2. ¶ **Præterea.** Si fortuna, vel casus esset habilis, maximè quando euenit aliquis effectus præter intentionem, & cognitionem agentis: sicut si quis eat in forum causa salutandi amicum, & ibi inueniat debitorem, & recipiat pecuniā suam: hoc non est præter cognitionē, neque præter intentionem agentis: ergo nō est fortuna, neque casus. **Primò.** Non est præter intentionem, & cognitionem ipsius Dei, qui est causa vniuersalis, inmediate causans, & cognoscens, quia omnia nouit, etiam antequam fiant. Neque respectu particularis causæ, quia est intentum ire in forum, vel fodere in agro: ex quo sequitur inuētio debitoris, & thesauri: ergo nullo modo datur fortuna.

3. ARGUM. 3. ¶ **Tertiò.** Probo quod fatum nō detur. Ait enim D. Grego. in homil. Epiphaniæ. Absit à cordibus fidelium, vt fatum aliquid esse dicat. Ratione sic. Fatum, vel est aliqua causa agens præter intentionem, vt fortuna: aut est causa agens ex intentione. Non primū: quia teste D. Augu. 5. de ciuitate Dei, fatum est id quod prædictum est ab aliqua prouidentia. A fando dicitur fatum. Si secundum detur, talis causa certa nō nisi Deus est, qui in suo æterno ordinauit ea quæ in rebus futura sunt: sed Deum sic fatum appellare, est incoueniens, cū fatum ex necessitate causans ab astrologis dicat: Deo tamē liberè agit: ergo fatum nō est dādum.

4. ARGUM. 4. ¶ **In cōtrarium est Arist. tex. 39. & 42. & 52.** Pro solū speculationibus primò oportet notare quod importet nomē fortuna, & casus, & i quo differat, quod maximè ex definitione cōstabit. ¶ **Fortuna sic ab Arist. definitur tex. 52.**

¶ **Est causa efficiens per accidens in his, quæ secundum propositum fiunt propter finē, ra-**

roque contingunt.

Ibi, causa efficiens, ponitur tanq̄ genus: quia quicquid fortuna est, causa efficiens sit oportet: nō tamē quicquid est causa efficiens, cōtinuò & fortuna erit. Per accidens, ponitur ad differentiam causæ per se: & quia fortuna cū sit causa efficiens, non tamē est de per se, quæ sola simpliciter dicitur causa, sed de per accidens: sed cū causa per accidens multis cōtingat modis, quia & est forma accidentalis, quæ coniungitur causæ per se: vt musica in statuario: aut cū coniungitur effectui per se, vt remouendo prohibens: aut resistendo corruptioni: vt qui amouet colūnam, quæ sustinet lapidē, est causa per accidens casus lapidis: & sal est causa præseruationis carniū, quia tollit humiditatem. Et dicitur causa per accidens, quando non attingit effectum, sed dispositionem: sicut furor tyrānorū erat causa patientiæ martyrum: quia cum esset patientia necessaria, sicbat tunc fortior. Etiam est causa per accidens, quando fodiens inuenit thesaurum, quem nō intendebat. Et de hac causa per accidens loquitur Aristot. in definitione fortunæ, dicendo, esse causam efficientem per accidens.

¶ **Dicit, in his quæ sunt secundum propositū,** quia cū ex proposito eat in forum, sequitur de per accidens, & sic à fortuna euenit, quod debitorem inueniat. Ex proposito fodit agrū, inuenit thesaurum, quem non intendebat: ibi est fortuna. Quod oportet sit secundum propositum, potest intelligi sic, quod talis actio apta sit fieri propter finem.

¶ **Ibi. Raroq; contingunt.** Insinuat, quod cū effectus quidam contingant semper: alij frequenter: alij verò raro, fortuna non est in illis quæ semper, neque in illis quæ frequenter, sed in illis quæ raro. Non est semper, neque frequenter, quod quis fodies in agro, thesaurum inueniat, sed rarissime cōtingit: ob id ibi fortuna est.

¶ **Si ergo à definitione fortunæ semoneas partem,** secundum propositum, manebit integra definitio casus. Et sic solet dici, quod casus reperitur in illis quæ non agunt ex proposito, casus.

¶ **Ex intentione finis cogniti: qualia sunt omnia infra ipsum hominē.** In homine tamē, qui agens est à proposito cognoscens finem, & mouēdo se ad finē, fortuna est. Habent se ista duo sicut superius, & inferius: quicquid fortuna est, & casus continuò erit: sed non quicquid casus est, continuò & fortuna erit, cum in brutis, & in inanimatis casus sit, in quibus tamē non habet fortuna locum: vt si lapis ratione grauitatis descendens alicuius caput conterat,

E casus

Ad

D. Aug.

Angu. 5.

Secundō.

Dubio

Solui

Ad Rom. 4.

Ad Heb. 2.

Tertiō.

D. Grego.

S. Tho.

Contm.

Aliacen.

In cōtrariū

Fortune de finitio.

S. Tho. 1. 2.

q. 1. artic. 3.

casus vocatur: nam casu contingit, quod cadēs, aliquis esset infra, quem percuteret.

¶ Ex istis sunt manifesta illa quæ a philosophis de fortuna dicitur. Primò, quod dicatur occulta, & immixta, & quod non operetur secundum rationem: quia ex his quæ raro contingunt, non possumus certam reddere rationem. Dicitur infana: & ca: bruta: volubilisque saxo instans, vt Cicero lib. 2. ad Herenium. refert, vt refert D. August. lib. 4. de Ciuitate. c. 18.

Cicero.

D. August.

Variæ opin.

de fortuna.

1. Opinio

2. Opinio

3. Opinio

B. August.

1. Conclus.

Ratio.

Respectu

Dei nihil

casu.

Aristot.

Ad Heb. 4.

Matth. 10.

Ratio.

¶ Et quidem inter antiquos variæ fuerunt de fortuna opiniones. Quidam sunt, qui penitus negarunt fortunam: tum quia causa per accidens est: tum quia erat ignota, vt Aristote. refert tex. 73.

¶ Alia fuit opinio in alio extremo, quæ Democriti est, vt Aristot. tex. 44. refert, quæ dicebat omnia à fortuna euenire.

¶ Tertia fuit opinio, quod fortuna erat prima causa omnium fortuitorum effectuum, qui contingebant: sicut Deus est prima causa omnium effectuum per se: & sic fortunâ faciebât Deâ, vt ait D. August. 4. de Ciuit. c. 18. Respondentes ergo sit. 1. conclusio.

¶ Tam physicè, quam catholicè loquētes, nullus respectu Dei est effectus à casu, aut fortuna. Probatur, quia id secundum Arist. dicitur à fortuna, & casu, quod contingit de per accidens, & non fuit intentum, neque præcognitum ab agente: sed nihil contingit in mudo, quod non sit cognitum à Deo, & quod non sit præuisum ab eo: ergo respectu eius nihil potest esse à fortuna. Vnde Aristot. 2. libr. magnorum moralium ca. 8. ait. Ibi minus de fortuna, vbi magis de intellectu: & e contra: vbi magis de fortuna minus de intellectu: sed in Deo omnia sunt intellectus, cum omnia sint nuda, & aperta coram oculis eius, & omnia actu intelligat, præterita, præsentia, & futura: sequitur quod respectu eius nulla sit fortuna.

¶ Dixi tam physicè, quam catholicè loquendo, quia sicut ex lumine naturali probatur, primam causam, quam Deum dicimus, intelligentem omnia: sic & probatur lumine reuelato ex sacra scriptura in multis locis: cum ipse omnium habeat prouidentiam, & gubernationem, sic, vt folium arboris, non moueatur sine diuina voluntate. Et duo passeres qui dipondio venduntur, non sunt in obliuione apud Deum: et omnes pili capitis sunt numerati ab eo: quomodo poterit aliquid contingere fortuito respectu ipsius Dei? Et ratione sic probari potest.

¶ Si aliquid posset à fortuna respectu Dei contin

gere, maximè esset vt in exemplo dicebamus. Si quis fodiendo agrum thesaurum inueniret quem ignorabat ibi esse: sed hoc non potest esse respectu Dei: quia si respectu eius esset: ergo ipse ignorabat ibi absconditum thesaurum, & ignorabat à fodiente inueniendum: sed hoc non solum repugnans fidei est, sed etiam physice disciplinæ: ergo absolute dicendum, nihil contingere à casu, vel fortuna respectu Dei.

¶ Ex hoc sequitur improprie loqui illos, qui dicunt, Deum contingenter agere, aut contingenter creare: quia contingenter idem est in rigore vocabuli, quod fortuito, & indeterminatè agere. Sed Deus non sic fortuito, & indeterminatè agit: sed qui sic loquuntur, contingenter, idem intelligunt, quod libere, seu non necessario.

¶ Secunda conclusio. Sicut fatuum est negare aliqua à fortuna, & casu respectu particularis causæ contingere, sic est falsum asserere omnia à fortuna esse. Hæc habet duas partes: prima dicit, quod fortuna non est neganda, & est stultum negare. Patet. Id est stultum negare, quod experientia constat, & sensibus percipitur: sed in rebus humanis experitur, quod aliqua contingunt vel raro: & præter intentionem: vt fodiendo agrum, inuenire thesaurum, vel cundo in forum, inuenire debitorem: ergo stultum est negare fortunam.

¶ Secunda pars, quod sit falsum, omnia à fortuna contingere, patet. Illa quæ contingunt iuxta ordinem causarum ordinarum secundum quod intenta sunt, non sunt à fortuna: sed vt in plurimum omnia sic eueniunt, secundum quod sunt intenta, & præordinata, vt etiâ experientia constat: ergo sequitur, quod non omnia à fortuna eueniunt.

¶ Tertia conclusio. Respectu illorum quæ raro contingunt, fortuna cum non sit simpliciter causa, est tamen per accidens, quæ ab illa quæ per se est, solum ratione differt. Prima pars, quod fortuna sit illorum quæ contingunt raro, patet ex supradictis: quia neque, inuenitur in illis, quæ semper sunt inuariabilia, neque, in illis, quæ frequenter fiunt, & quæ vt in plurimum sic sunt, sed contingunt in his quæ raro, vt dictum est. Sed quod sit causa, patet: quia re vera fossio: causa est inueniendi aurum: sed non simpliciter, quia non est de per se: nam si esset de per se, vbi cumque esset fossio, esset & thesauri inuentio: at non sic est, immò rarissime contingit: ergo non est causa per se, sed per accidens, quia non est per se ordinata fossio ad thesaurum inueniendum.

¶ Quod à causa per se solum ratione differat, proba

Vide Epi. diu. quolibet 4. q. 12.

Corolla. Deus non contingit

2. Conclusio

Ratio. p. 1.

Ratio. p. 1.

3. Conclusio

Ratio. p. 1.

Ratio. p. 1.

probatur. Si fossio esset intenta ad inueniendum thesaurum cognitum ibi esse, diceretur fossio causa per se: sed eodem modo se habet fossio ad thesaurum, quando est ignoratum quod ibi sit thesaurus, sicut si esset cognitum: ergo quod dicatur de per accidens quod ignoratur, & de per se quod cognoscitur, solum est differentia per operationem intellectus.

4. Conclusio

1. Ratio.

2. Ratio.

5. Conclusio

Scotus.

Ratio.

Genes. 3.

Ptolomeus.

1. De animalibus.

1. 2.

6. Conclusio

¶ Quarta conclusio. Fortuna cum sit causa, re ducitur ad causam efficientem: similiter & casus. Hæc conclusio est Aristot. tex. 65. Cuius rationem ibi adducit: quia fortuna, & casus non est nisi in his quæ agunt propter finem: sed agere propter finem est, propriam causæ efficientis: ergo casus, & fortuna ad efficientem causam redduntur.

¶ Præterea. Quod sit à casu, & fortuna, est effectus: ergo alicuius causæ effectus: sed non materialis, neque formalis, neque finalis: ergo erit efficientis.

¶ Quinta conclusio. Non est repugnans fidei catholice, neque physice disciplinæ dare aliquos homines fortunatos à natura, & alios male fortunatos. Hæc conclusio est doctoris sub. in quolibet. 2. 1. Probatur: quia videmus, & experimur aliquos homines scilicet esse ad virtutem inclinos, & pronos, tam secundum operationem, quam secundum actus interiores, & alios e contra, semper esse quasi in continua cogitatione malorum, & rerum inhonestarum. Primi videntur esse bene fortunati, & secundi male fortunati. Quod hoc non sit contra fidem, patet: quia per hoc non tollitur libertas arbitrii, cum scriptum sit: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et illud: Sapiens dominabitur astris. Et quod non sit contra physicam disciplinam, patet: quia potest euenire ex coplexione bona, vel mala, & ex naturali organorum dispositione: sicut per naturam quidam magis apti sunt ad scientiam, alij incepti ad cam: ergo similiter ad virtutem, vel ad vitia ex coplexione naturali, quidam bene fortunati, alij male: sicut quidam fortes in corpore, & sanatiui: alij debiles, & nimium infirmatiui. Quauis hos esse bene, vel male fortunatos, à natura posset euenire ex aliqua exteriori causa intus mouente, vel suggerente, bona, vel mala: tamē non videtur negandum, quod experientia probatum est. Si ergo homini benefecerat ex causis particularibus naturalibus præter finem intentum, talis merito bene fortunatus dicitur, respectu illius causæ, licet non respectu Dei omnia cognoscentis.

¶ Sexta conclusio. Licet fatum non detur, ad

sentum quem astrologi iudicarij prætendunt, vt ex constellatione huic necessario prosperitas, & illi veniat aduersitas: datur tamen, & conceditur à catholicis, vt dicit ordinem causarum præordinatum, & præcitur à Deo.

¶ Pro debita intelligentia oportet considerare, vnam in vno extremo antiquorum fuisse opinionem de fato, vt crederent ordinem esse naturalium causarum inenitabilem, qui ex necessitate operaretur: vt quod iste hac die, & isto modo esset mortuus, et quod futurus sit diues, vel pauper, fortunatus, vel infortunatus esset à fato inenitabiliter. Hæc fuit Stoicorum sententia. De quo Gellius in suis noctibus Atticis libr. 6. ca. 2. Et Seneca Stoicus. lib. 2. naturalium quæstionum. cap. 36. dicit. Fatum existimo necessitate rerum omnium, actionumque, quam nulla vis rumpet: quauis in subsequētib? Seneca christianè de fato videatur loqui.

¶ Cicero in libris de natura Deorum, vt hanc refutaret stultam de fato opinionem, incidit in aliam amentiam, vt negaret Deum esse futurorum præcium: vt B. August. 5. de Ciuitate. cap. 9. refert. Nam dicebat Cicero. Si Deus futurorum præcium est, eo modo necessario euenient, quo ab eo sunt præcisa: & licet nullus poterit euitare mala sic præcisa.

¶ Nos tamen medium tenentes, ponimus conclusionem supra dictam, & vt extrema vitemus, fatum ponimus, vt ponit B. August. in loco citato, & colligitur ex Boetio. 4. de consolatio. De quo eleganter S. Thom. p. p. q. 116. & 3. contra gent. ca. 93.

¶ Prima pars conclusio. quod non detur fatum, vt dixerunt Stoici, & iudicarij astrologi, patet. Quia si sic, sequeretur, quod tolleretur libertas arbitrii: sed hoc est hereticum, & contra physicam disciplinam, vt in lib. 3. de anima probatur: ergo nullo modo fatum est ponendum vt illi dicebant. Patet. Nam si (verbi gratia) sit præuisum, quod Petrus debeat Christum negare, & Iudas tradere, & Paulus christianos persequi, non poterat non esse, sed necessario ita erat ex fato euenturum: ergo isti ista facientes non peccabant, quia euitare non poterant: nã qui dixerit Deum præcipere impossibile, ana thema sit: sed isti poterant ista euitare, quæ secundum ordinem causarum futura erant: ergo non necessario fato eueniebant.

¶ Secundò. Tollere consilia humana, & prouidentiam in cauendis futuris, & præueniendis euentibus est stultum: sed fatum ponere (sicut illi ponebant) est à rebus humanis ista tollere. Patet: quia si necessario ista futura sic euenient,

S. Tho. p. p. q. 116. ar. 2.

1. Opin. antiquorum de fato.

Gellius Seneca.

2. Opin. est refutaret stultam de fato opinionem, incidit in aliam amentiam, vt negaret Deum esse futurorum præcium.

D. August. Boetius. D. Thom.

S. Tho. p. p. q. 83.

Hieron.

Secundò.

nient, frustra est consilium: inanis erit prudentia, & omnis hominum prouidentia.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars conclusionis, quod fatum, vt à catholicis ponitur, sit dandum, probatur: quia debet concedi ordo causarum naturalium à Deo præuisus circa ista inferiora, qui deficere potest, & ex diuina pendent libertate: sed hoc est fatum, vt diximus: ergo fatum (vt catholici ponunt) est concedendum.

Alia. 7. 2. p. ¶ Secundo. Si fatum non esset concedendum, maximè quia ponendo Dei præsentiam in causis effectus necessariò essent euenturi: sed non ob hoc. Patet: quia dato à Deo sint omnia præuisa, & causæ dicantur ordinate ad suos effectus, rebus ipsis nullam imponit necessitatem, neque mutat rerum naturas per prouidentiam, magis quam si non præuidisset: quæ effectus contingentes manent contingenter in suis causis, & necessarij manent, & eueniunt ex necessitate. Quia ergo præuidit Deus Iudam peccaturum, intellexit hoc ex libertate arbitrij eius futurum. Et ex tali prouidentia non est mutata causæ conditio, & liberè Iudas peccat, & non fato inuitabili peccauit.

a. Regum. Si Dauid erat adulterium commissurus ex aspectu Bersabee, quanuis à Deo esset præuisum, & cognitum, non inuitabiliter commisit adulterium: quia poterat non committere: ob id imputatum est ei. Quod homo interficiatur ab hoste in foro, vel ex equo cadens moriatur, præuisum erat à Deo: sed cuitabiliter: quia poterat non ire ad forum, & poterat non ascēdere equum. Sequitur ergo, quod fatum ponere (sicut ponunt catholici) sit catholicè dictum: quia ex hoc nulla imponitur in ipsis rebus necessitas maior, quam sit ex ipsarum rerum conditione.

Corolla. ¶ Ex quo sequitur malè à vulgo dici quando aliqua contingunt aduersa, quæ procedunt ex causis contingentibus: sic erat in fato: non poterat cuitari &c. Si enim diceretur solum, sic erat in fatis, bene quidem: quia sic erat rerum ordo, & causarum à Deo præuisus, cui omnia futura sunt præsentia: tamen addere, cuitari non poterat, quin talis sic, vel sic moreretur, est gentiliter sapere: quia sic rerum ordo fuit præuisus, vt non sit mutatus, vt contingentia manerent contingentia, & necessaria, necessaria.

Arist. p. de anima. l. 1 2 ¶ Constellationes etiam ad mores hominum facere possunt disponendo: vnde ait Aristot. quod cholericus suapte natura sit iracundus, & ad literas aptus: sicut phlegmaticus est de fidiosus, & ineptus, & sanguineus est ad be-

nevolentiam hominum conciliandam aptissimus: sed tamen istæ causæ possunt impediri, etiam per alias causas naturales: & maximè ex libertate arbitrij potest homo facere contra istam dispositionem. Ecce hic ordo causarum est fatum, tamen non ista inuitabiliter eueniunt.

¶ Septima cōclusio. Fatum, & fortuna sic differunt, quod in aliquo conueniant. Differentia est: quia Fortuna, & Casus sunt causa de per accidens, quæ vnū intendit, & aliud cōsequitur: sed fatum est causa de per se, inclinandans ad aliquem effectum, qui tamen impediri potest per aliam causam. Conueniunt: quia vtraque causa est hominibus occulta: & similiter, quia sicut fortuna non reperitur propriè, nisi in habentibus intellectum, sic etiam fatum. Non enim dicimus fortuna arborem corruere, & scindi: sicut nec fato, vel si fulmine brudum perire: quod diceremus de homine.

¶ Octaua cōclusio. Non omnia subduntur fato, sed solum illa quæ causis secundis subduntur. Hoc patet ex Boëtio. 4. de consol. Et probatur. Illa non subduntur fato, quæ non sunt in causis secundis: quia fati ordinatio est rerum humanarum: sed aliqua sunt quæ à solo Deo dependent: vt creatio rerum: glorificatio substantiarum spiritualium. Ista enim fato non subduntur. Sic Sanct. Thom. p. p. quæst. 116. articu. 4.

¶ Secunda pars patet. Illa cadit sub fato, quæ habent mobilitatem in se: sed huiusmodi sunt, quæ in creaturis cōtingunt: quauis vt præuisa à Deo, sint immutabilia.

¶ Ad primum dicendum ita esse, christianis prohibitum de fortuna loqui: sicut & prohibet D. Augustinus, ad modum, quo infideles Gentiles ponebant, quod esset aliqua causa extra ipsum Deum, à qua euenirent tales effectus non præuisi, neque cogniti à Deo: sed de fortuna loqui, & sentire, vt in conclusionibus est probatum, non solum nobis non est prohibitum, sed est necessarium sic loqui, cū sit compertissimum fortunam dari: tamen dicere vt vulgo solet dici de fortuna. Voluit fortuna, Noluit, est nobis interdicitum: quia fortuna non est causa volens, neque nolens, sed solus Deus est, qui vult, vel non vult. Quapropter cauendum est à tali modo loquendi, qui sapit Gentilitatem, facientem fortunam Deam, celoque locantem. Quod si B. Augustinus, retractauit se, quia de fortuna fuerit loquutus, eo est, quia senserit malè de ea: sicut Gentiles sentiebant.

¶ Ad se

Ad secundū

¶ Ad secundū patet solutio ex prima conclusionem, quod respectu Dei non ponitur fortuna. Nihil enim contingit à casu, vel fortuna, si referatur ad Deum: quia omnia ab eo cognita & quæ sunt intenta. Cū ergo nihil præter intentionem fiat, non erit fortuitum respectu eius, licet respectu causæ particularis sit: sicut contingit in domino mittente seruū vna via, & mittente alium seruū per aliam viam, qui obuij fiant mutuò, licet sit casus fortuitus respectu istorum seruorum, qui nesciebant, neque intendebant illum occursum: non tamè dicitur casus, vel fortuna respectu mittentis, qui cognouit, & præuidit futuros obuiam.

Sic, quod deberet secundum causas naturales homo nasci cum quinque digitis, sicut solet, & quod causa naturalis fuit impedita ex alia, scilicet, quia defectus fuit in femine, vel in materia, & nascatur cum quatuor, à casu potest dici respectu illius causæ, sed non erit à casu respectu Dei cognoscentis, & præuidentis cōcursum illarum causarum, & impedimentum futurum. Et sicut respectu Dei aulla fortuna, neque casus: quia omnia cognoscit, & intelligit: sic proportionaliter quanto homo sapiensior, & prudentior est, pauciora ei contingunt à fortuna: quia in pluribus est prouidus, & minus dicit, non excogitaram, vt dici solet.

Ad tertium

D. Gregor.

¶ Ad tertium dicendum, fatum negari à D. Gregorio ad sensum, quo Stoici aberrantes, ponebant, quod esset causa necessaria inuitabilis, non impedibilis per aliquam potentiam: & sic reprehendit illos, qui dicebant, quod qui in tali fuerint constellatione nati, futuri sunt tales, & tales, & inuitabiliter fiet: sicut solent Astrologi perniciosè diuinare de futuris, euentum infallibilem ponentes: tamen de fato modestè loquentes, vt D. Augustinus, & Boëtius, quod sit illa causarum naturalium ordinatio à Deo præuisa, quæ tamen impediri possit multis modis, quare non concedat & D. Gregorius, qui non dubitat dari inclinationem ex constellatione ad aliquem effectum certum? Sed tamen cum hoc fatetur in pediri posse aliundè.

SPECVL. VI. VTRVM natura agat propter finem.

Rogitur quod non.

Illud dicitur agere propter finem, quod intendit talem finem: sed secundum naturam sunt multa, quæ non sunt per naturam intentata: vt patet de monstris,

quæ contingunt, & peccatum in natura dicitur: sicut natura intendit, quod homo nascatur more solito cum quinque digitis in manu. Contingit tamen ex materia superfluitate quæ cū sex digitis nascatur: sequitur ergo, quod præter naturæ intentionem, quæ erat, vt nullus cū defectu, neque per excessum, neque per defectum nasceretur, aliquis nascatur.

¶ Præterea. Si natura agit propter finem, maximè hoc erit verum in animalibus brutis, de quibus Aristoteles ponit exemplum, vt de hircine nidificante: et de formica grana in æstate congregante: sed ista non agunt propter finem: nam vel cognoscunt finem, vel non. Si cognoscunt, & mediâ congruentia ad finem ordinant vt notum est: ergo ex deliberatione agunt, cū hoc sit ex deliberatione agere: at hoc est falsum, cū sit proprium hominis. Quod si non cognoscunt finem, habeo intentum, quod non agunt propter finem, sed ex alia causa fortuita eueniunt huiusmodi tam ordinatissimi motus ad fines consequendos.

¶ Si natura ageret propter finem, esset, vt dicit Aristoteles, quod dentes anteriores sic fecerit duros, & acutos, & molares obtusiores, ob cibum terendum, & oculos molles: sed hoc non est ratione finis, sed ratione materiae: ex qua ossa, quæ durior est, quam sit illa, ex qua oculus, quæ mollior: ergo non à fine.

¶ In contrarium est Aristoteles, qui multis argumentis probat in fine huius. 2. naturam agere propter finem.

¶ Pro decisione est notandum, vt exactissimè Notandum. 1. S. Thom. probat, quod quæ propter finem agunt, habent se in triplici differentia: quædam agunt, propter finem, sine aliqua prius cognitione finis: vt sunt elementa, & plantæ, & cetera omnia inanimata. Alia sunt; quæ cognoscunt finem, licet non cognoscunt ratione finis, neque attingunt vt cognoscant portionem mediorum ad finem. Ista sunt bruta animantia, quæ cognoscunt famem, & sitim, & aquam quam bibunt, & pabulum quod comedunt, sed non cognoscunt ista ordinata esse ad talem sedandam sitim, & famem: quia eorum vis imaginatiua non est collatiua, aut cō-

E 3 para-

7. Cōclus.

8. Cōclus.

Boëtius.

Ratio. p.

S. Thom.

Ratio. 2. p.

Ad argum.

D. August.

D. August. Boëtius.

Aristot. Prouerb. 4

Aristot.

In contra.

Notand. 1. S. Tho. p. p. q. 59. art. 1. 2. q. 6.

paratiua vnus ad aliud: quod in imaginatiua hominis, propter conjunctionem cum ratione, contingit: sicut estimatiua in eo particularis ratio dicitur. Et ista sicut & illa licet propter finem agant, non mouent se in finem, aut agunt, sed mouentur, & aguntur. In tertio gradu ponuntur illa, quae non solum finem cognoscunt sub ratione finis, sed & media proportionata esse illi fini, in tali, vel tali gradu.

S. Tho. 1. 2. q. 1. p. ar. 2. et q. 6. art. 3.

Ista sunt quae agunt ex deliberatione, & mouent se ad finem, vt homo se habet in suis operationibus, quae operatur in quantum homo est, non in quantum animal est. Et istarum operationum dicitur esse dominus, pro quanto per liberum arbitrium potest in finem cognitum mouere se, vel non mouere: quod in brutis non est.

Notan. a.

¶ Secundò est notandum, quòd cum monstrum sit defectus in natura, proueniens vel à superfluitate materiae: vt contingit in illo, qui cum sex digitis nascitur, vel propter defectum eius: vt in illo qui cum quatuor: vel ex defectu qualitatium: vt in frigido per natiuitatem: vel ex defectu continentiae: vt in illo qui nascitur leprosus: oportet attendere & ad naturam vniuersalem, & ad particularem, quod est dicere, ad causam vniuersalem, & ad causam particularem: nam potest esse, quòd aliquis effectus sit sit intentus ab vniuersali, quòd sit absque intentione particularis, imò còtra: vt in praecedenti speculatione dicebam? de Fortuna, & Casu: nam respectu ipsi? Dei, q. est causa vniuersalis, nihil euenit non praesens, & non cognitum, cum tamen respectu particularis causae dicatur fortuitus effectus. His praehabitis, fit prima conclusio.

1. Conclusio.

¶ Natura agit propter finem vniuersaliter, & in omnibus illis quae cognitione carent. Patet.

Ratio. 1.

Id fit propter finem, quod fit semper, vel frequenter eodem modo, & raro in contrarium: sed quae fiunt per naturam, vel semper, vel frequenter, & raro in contrarium eueniunt: ergo natura agit propter finem.

Ratio. 2.

¶ Secundò. Natura agit, vt ars, cum ars naturam imitetur: in quantum potest: sed ars a se, text. 2. 2. agit propter finem. Non enim temere artifex per artem, sed ordinatissimè ad finem, quem intendit, media apponit congruentia. Et multis rationibus probatur ab Aristo. in isto loco.

S. Thom.

& à San. Thom. in locis citatis: ut sit infanti hominis hanc negare propositionem. Quis audet dicere membrorum hominis dispositionem, quo ad figuram, situm, & ordinem, à fortuna, vel à casu esse, & non ratione finis pedes

in infimo loco: & oculi, & omnes alij sensus in supremo?

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Illa quae penitus cognitione carent, agunt propter finem, non cognitum à se, sed ab ipso Deo dirigente. Haec probatur ex notatis: nam certum est, huiusmodi absque errore in suis dirigi operationibus, quae fines vocantur: oportet ergo sit praesens aliqua cognitio: sed cognitio in ipsis inanimatis non est: debet ergo esse in dirigente, & mouente omnia talia cognitione carentia, quem Deum dicimus. Non enim certae essent huiusmodi operationes, nisi sic à cognoscente misere dicerentur, sed errabundae, nunc huc, nunc illud traherentur in incertum: sicut qui sagittam mitteret temere nullo proposito sibi albo.

Ratio.

2. Ratio.

¶ Tertia conclusio. Tendit in finem omnium carentium cognitione non est aliud, quam naturalis illa inclinatio data vnicuique, ab ipso Deo, secundum propriam vniuersalitatem: naturam: sicut quia plantae Deus impressit virtutem germinandi, mouetur ad fructus producendos, tanquam ad finem intentum. Probatur. In rebus inanimatis est ista in finem tendentia naturalis: ergo oportet signare vnde in eis sic agere propter finem est: sed non videtur aliud, nisi illa inclinatio à Deo impressa: ergo ipsa est.

3. Conclusio.

Tendit in finem

finem est

natio

ratio

Ratio. 1.

¶ Secundò. Hominem dicimus secundum naturam inclinatum in virtutem, tanquam in finem, seu in bonum, sic vt bonum naturali instinctu prosequatur, & malum fugiat, quia conueniens est naturae suae: sicut & in animatis est ad conuenientiam suae naturae: sed in homine id est per illam à Deo impressionem inclinationis factam, ita vt in eo lex naturalis dicatur: vt dicemus in 2. sententia in Resolutionibus in fine, quòd de legibus erit sermo: ergo eodem modo oportet dicere de naturalibus carentibus cognitione.

Ratio. 2.

Corolla.

Monstrum et

còtra naturam

est, et secum

in naturam

dicuntur.

¶ Quarta conclusio. Inter illa, quae cognitione carent, homo maximè dicitur agere propter finem: quia mouet se in finem, cognoscendo rationem finis. Haec est apertissima ex supra dictis: quia solus ipse est, qui potest vni alteri comparare, & de tali comparatione iudicare, quantum ad conuenientiam, vel disconuenientiam, quod est agere se in finem, vel mouere.

Cóclusio.

Ratio.

¶ Quinta conclusio. Licet monstrum (quod peccatum in natura dicitur) à causa particulari non sit intentum, est intentum ab vniuersali, quae cum còcursu causarum deficientium producit effectum defectuosum, què monstrum vocant. Patet. De intentione vniuersalis causae est, quae particulares

Cóclusio.

Ad argum.

Ratio. 1.

SPECVL. VII. DE DISTINCT. FORMAE ARTIS à NATURALI.

RO complemento huius li. 2. quia Aristot. facit mentionem de forma artificiali, & eam comparat naturali, & distinguit, quare, vt rursus distinetur sit forma naturalis ab artificiali, & mathematica, & physica.

1. Argum.

¶ Videt quòd artificialia non distinguantur à naturalibus, in illis, quae per artem est principium motus, sicut in illis quae per naturam: ergo non distinguunt naturalia ab artificialibus. Antecedens patet de nauis, & de rota, quae ratione formae quam habent ab arte, habent rationem motus. Eodem modo de arte pullandi in manu, & saltandi in pedibus.

2. Argum.

¶ Secundò. Si aliqua res artificialis non esset naturalis, maximè esset statua, sed statua est res naturalis. Patet: quia statua est lignum, & lignum res est naturalis. Patet sic. Haec res, demonstrato ligno, est res naturalis: & haec res est statua: ergo statua est res naturalis: expositio enim sequitur.

3. Argum.

¶ Itè. Res naturales dicuntur naturales ratione principij susceptiui, quod materia est, quae in potentia est ad formam suscipiendam, de cuius potentia educitur, vt dictum est: sed eodem modo materia respectu formae artis in potentia susceptiua est, vt forma arcae est in ligno: ergo ita arca erit naturale ens, sicut lignum: & sic forma artis non distinguetur à naturali.

Supralib. 1. Specula. 7.

¶ In contrariu est Arist. q. in isto. 2. text. 1. & 2. In contrarium asserit, naturalia ab artificialibus distinguuntur. et. 7.

Notan. 1.

¶ Pro solu. oportet intelligere non esse idè quae res: vt vtrum forma naturalis distinguatur ab artificiali: & quare, vt rursus forma artis distinguatur à subiecto naturali in quo est. Prima enim quae ratio physica est: quae tractat Aristot. in isto. 2. Secunda verò est metaph. quae hic inferit ab Aristot.

2. Notan.

¶ Notandum vltra, sicut forma naturalis siue sit substantialis, siue accidentalis non reperit per se, nisi in subiecto, sic forma artis nunquam est nisi in aliquo subiecto: sed est differentia in hoc, quod forma substantialis requirit materiam primam, quae aliàs non fit res naturalis, ad hoc quòd faciat rem naturalem, & vnum simpliciter: sed forma artis requirit materiam velut subiectum: non primam, quae non fit res naturalis, sed secundam, quae sit res naturalis, & simpliciter

Materia. 1. actu ante formam artis. Sicut statua forma praequirat, vel lignum, quod aliis est res naturalis, vel ferrum; & sic vocatur prima materia illa quae subiectum est formae substantialis: & haec quae subiectum formae artis est materia secunda vocatur; & aduenit illa forma artis iam existenti in actu, & habenti esse completum; sicut forma artis, & subiecto fit unum ens, non simpliciter, sed per accidens. Consideratis his, fit conclusio. 1.

Cöclusio. 1. ¶ Forma naturalis distinguitur ab artificiali. Probatur. Distinctio in formis vel potest esse ab agente, vel a subiecto: sed naturalis, & artificialis est ab agente, & a subiecto: ergo distinguuntur. Patet primum: quia illae formae videntur esse de diuersa, quae non sunt ab eodem principio actiuo, sed actiuum principium formae naturalis est agens naturale, & actiuum artificialis ars: ista distincta sunt. Subiectum enim formae substantialis materia prima est, quae est naturalis, & ens in potentia, & non res naturalis. Subiectum autem formae artificialis ens naturale est, & secunda materia, quae actus est: ergo sequitur quod inter ipsas formas erit distinctio.

2. **Ratio.** **Aegidius.** ¶ Et probatur adhuc conclusio, ut Aegidius Romanus in isto secundo physicorum, dubio 12. probat: quia materia transmutatur naturaliter, ut ex ipsa educat naturalis forma, sed hoc non facit ars: quia (secundum Themistium) natura agit in corpore toto. Ars vero secundum quod huiusmodi, agit in extremitatibus eius.

2. **Cöclusio.** **Naturalia differunt ab artificialibus.** ¶ Secunda conclusio. Naturalia differunt formaliter ab artificialibus. Probatur. Illa dicuntur differre formaliter, quae pertinent ad diuersa praedicamenta, & si re non differant: sed naturalia, & artificialia hoc modo se habent, quod ad diuersa pertinent praedicamenta: ergo formaliter differunt. Maior patet: quia ideo ponuntur ibi decem distincta: ut entium multitudinem comprehendant, & non coincident. Minor probatur: quia scannum, domus, & arca sunt in praedicamento qualitatis, in quarta specie eius: sed lignum, & alia entia naturalia, ex quibus artificialia fiunt, ad praedicamentum substantiae pertinent: sequitur ergo quod formaliter distinguuntur.

2. **Ratio.** ¶ Secundò. Illa distinguuntur formaliter, quae sic se habent, quod unum non est aliud, neque est contra: sed res artificialis, & naturalis sic se habent: quia vna non est alia: ergo distinguuntur formaliter.

¶ Illa conclusio non solum habet veritatem, supposito quod alia sit res naturalis ab artificiali: ut domus est alia res a naturali: quia plures res naturales constituunt domum, cum so-

lum domus vna sit: sed etiam si quaelibet res artificialis sit ens naturale: quia actio & passio sunt vna, & eadem res: quia actio non est passio, distinguuntur formaliter, & ad diuersa pertinent praedicamenta: ut ibi deduximus.

¶ Tertia conclusio. Forma artificialis non distinguitur realiter a quantitate, sicut alia res, sed distinguitur formaliter. In hac conclusio ne intendimus, vitando extrema, tenere medium. Est unum extremum nominalium, qui dicuntur formam artis non distinguuntur a re quanta: & sic non distinguuntur a suo subiecto: sicut tenent quantitatem non distinguuntur a re quanta. De quo in praedicamento quantitatis disputatum est quaestio. 2.

¶ Aliud est extremum realium, tenentium non solum quantitatem distinguuntur a re quanta, sed praeter quantitatem produci ab artifice formam artificialem, quae est qualitas distincta a quantitate: quod negant nominales, cum dicant per artem solum produci rem aliter se habere, sed nulla alia realitas producitur. Nos ergo in conclusione neque opinionem nominalium probamus, neque illam quae realium est affirmamus, sed dicimus formam artificialem a suo subiecto distinguuntur formaliter. Itaque stare potest, quod sit eadem res forma artis, & suum subiectum quantitas, ut dicunt nominales, & quod forma artis non sit quantitas. Probatur conclusio. Illa quae in diuersis ponuntur praedicamentis, oportet distinguuntur formaliter, per hoc quod unum non est aliud: sicut de actione, & passione dicebamus, sed forma artis, & quantitas eius subiectum sunt huiusmodi: quia forma artis ad praedicamentum qualitatis ad quartam speciem pertinet, & quantitas eius subiectum ad praedicamentum quantitatis: modo praedicamentum quantitatis non est qualitatis, neque est contra.

¶ Sed quod non distinguuntur realiter ut res, & res, probatur ultra experientiam. Statuarus qui de ligno facit statuam, nullam rem de nouo producit, praeter superficiem nouam, quae est terminus quantitatis illius ligni. Ratio est: quia rerum pluralitas non debet poni sine necessitate aliqua, vel ratione non solubili: sed nulla est necessitas, neque est ratio conueniens, quod forma artis sit aliquid accidens distinctum a quantitate: ergo nullo modo est ponendum.

¶ Secundò. & efficacissimè sic. Si figura esset accidens distinctum a quantitate, sicut res, & res, sequeretur quod Deus posset seruire illi quanti

Aristo. in praed. 3. physico. com. 19. 3. Cöclusio. Opin. nominalium extrema. Opin. nominalium extrema. Opin. nominalium extrema. Ratio. p. Ratio. 2. Ratio. 2. Ad. 2. Ratio. 2.

quantitate, ablata figura: sed ea semota, quantitas eodem modo se haberet quo ad suas partes, sicut se habet modus: sequitur ergo quod figura non erat res distincta a quantitate. Sed quod si distinguerentur, unum ab alio separari posset, non est qui possit negare rationabiliter. Non enim est intelligibile, dari duas res distinguuntur sicut res, & res, & quod vna non possit ab alia separari per diuinam potentiam. Hoc argumento probatur esse existentiae non distinguuntur realiter ab esse essentiae: sicut res, & res: quia si Deus separaret esse existentiae a me, manente mea essentia, eodem modo me haberem: & sic non videtur ponenda alia realitas, quae ego existam, nisi me, & partes meas. In quo aliqui ex Thomistis decipiunt, dicentes distinguuntur realiter, & non formaliter solum. Sed tamen videtur ponenda sola distinctio formalis, qualis est inter federe, & hominem: & solum ibi distinctio ponenda est inter essentiam, & existentiam: quia de essentia hominis non est quod sit, cum ante mundi creationem erat eius essentia, rationalem esse (de quo in primo sententiarum) tamen nondum habebat existentiam.

¶ Ad primum argumentum solutio est, quod forma artis potest esse principium in motu, non ipse motus: quia hoc conuenit rei naturali, sed principium quantum ad modum motus: ut sit velox, aut tardus: circularis, aut rectus: nam figura rotunda facit ad velocitatem motus. Et quod fiat nauis ex lignis, & non ex plumbo, facit ad hoc quod nauis in medio maris non submergatur. Idem de arte pullandi, & saltandi potest dici principium motus, quantum ad modum, in quantum illi motus qui in pulsatione, & illi qui in saltatione assimulantur quodammodo motui naturali. Et in hoc habet forma accidentalis, ut principium sit quodammodo. Sic etiam de rota plaustris. Et si absolute quis concedat in artificialibus esse principium sui motus, sicut in naturalibus, non errabit, dummodo intelligat esse in eis: non quia artificialia, sed quia naturalia sunt.

¶ Ad secundum argumentum, dictum est in conclusionibus, formam artis non esse rem distinctam ab ipso subiecto, sed solum distinguuntur formaliter: quia hoc non est illud, & ad diuersa spectant praedicamenta. Est per expositoriū argumentum solum concluditur, quod hoc est illud, id est eadē res: non tamen sequitur, hoc est illud, id est, praedicatur de eo: sicut idem de se ipso: quia ponitur distinctio formalis.

¶ Ad tertium argumentum patet ex dictis solutio. Nam dato ita sit quod forma substantialis materiam requirat, de cuius potentia forma educatur, & in forma artis sit requisita materia, tamen est latissima differentia: quia illa est materia prima, & ens in potentia, & ista est materia secunda, & ens in actu. Item. Educitur in materia prima forma de potentia eius, agente naturali operante in toto, suas introducendo dispositiones conuenientes formae introducendae, & expellendo contrarias: sed in producendo formam artificialem agens solum in superficie agit: ut ex Aegidio Romana adducebamus: ex quo sequitur latam esse differentiam. Item: quia in re naturali materia habet rationem naturae: sed in re artificiali non se habet sic: quia non agit naturaliter.

Differentia inter naturalem, & artificialem.

SPECVLATIO OCTA
ua. Vtrum sciētia Physi-
ca differat à Mathe-
matica.

Idetur quod non differat penes hoc quod Mathematicus abstractit à materia, & physicus non. Mathematicus sic considerat res in materia, sicut naturalis, seu Physicus: ergo penes hoc nulla est differentia. Probatur. Mathematicus, quandoquidem veram habet scientiam, verè considerat, sed mathematicalia vera non sunt, si extra materiam sunt: ergo ea considerat in materia. Patet: quia si de linea, vel de superficie, vel de corpore, oportet cum quanta sint, in aliquo subiectentur: & sic res in materia considerat.

¶ Praeterea. Si ratio differentiae inter mathematicam, & physicam esset per hoc, quod mathematicus abstractit, & non naturalis: contra. Etiam naturalis abstractit. Patet: quia abstractit à singularibus: quia de eis non est scientia: & ab hic, & nunc: ergo sequitur quod nulla est distinctio.

¶ Et confirmari potest: quia siue mathematicus, siue Astrologus probet hanc terram rotundam, siue illam probet naturalis, considerat de re naturali. Item. Si de motibus astrorum, aut caelorum.

Argum. 2.

Confirmat.

Argumē. 2 ¶ Tertiō. Si Mathematicus differt à naturali, erit quia physicus definit per motum, & mathematicus non: sed contra est: quia mathematicus dicitur circulum esse spheram rotundam, à cuius centro omnes lineæ deductæ ad circumferentiam sunt æquales. Ecce quomodo de motu loquitur.

¶ Item. Quia naturalis nō semper definit per motum. Patet. Naturalis considerat de prima materia (vt in primo, & in isto secundo dictū est) & tamen non definit eam per motum: quia nullum sibi vendicat motum: ergo non est differentia inter mathematicum, & naturalem.

In contrar. ¶ In contrariū est Aristoteles in capitulo secundo huius, qui ponit differentiam.

Notand. 1. Comment. ¶ Pro decisione speculationis notandum, qd vt Commentator commen. decimosexto hic adnotauit, ponere differentias inter scientias, spectat ad dialecticam. Vnde primo posterorum, textu quadragesimotertio Aristoteles ostendit scientias differre penes obiecta formalia: sed dato ita sit, quia Aristoteles sic meminit de differētia inter physicam, & mathematicam, non erit ab re aliqua dicere, vt solent omnes qui physicam tractant.

Notand. 2. Mathematica scientia in se cludit in se. ¶ Sciētias. ¶ Secundo notandū, quod mathematica scientia includit in se quinque scientias, scilicet, Geometriam, Perspectiuam, Arithmetica, Musicam, & Astrologia. Et Geometria de quantitate continua solum absolute: & subalternans dicitur respectu Perspectiuæ, quæ cum agat de quantitate lineali, ipsa Perspectiuæ de quantitate discreta, & subalternans est Musica, quæ de numeris agit sonoris, vt in certa proportio ne se habent. Astrologia tamen de astris considerat. Et ipsa Astrologia non est purè Mathematica, vt est Geometria, sed est mixta: quia partim Mathematica, partim Physica, licet inter Mathematicas scientias computetur. Idem de Perspectiuæ, & Musica.

Notand. 3. ¶ Tertiō notandum, esse differentiam inter Mathematicam, & medias, & ipsam Physicam: quia Physica considerat de re naturali: quod si considerat de quantitate, de qua Mathematicus, est in ordine ad motum, vel in quantum terminus est rei naturalis: sic quod tractat de curuitate, in quantum figura nasci, & de sphericitate, in quantum apta ad motum, & de figura orbium, & astrorum: hæc enim omnia sub ista consideratione ad physicum spectant.

¶ Qui purè Mathematicus est, considerat de

quantitate, & de figuris eius, abstrahendo tamen ab hoc quod est esse terminum rei naturalis, vel ad motum aptam. Et tandem absque ordine ad materiam sensibilem solum considerat de triangulo, quod tres habeat angulos æquales duobus rectis: sed quod sit figura apta ad motū, vel nō, nihil ad eum: quod sit in materia auri, vel ferri, nihil refert: quod sit calidus triangulus, vel frigidus, penitus non cogitat: & sic dicitur abstrahere ab omni sensibili materia. Scientia tamen quæ media est, quantitatem considerat, & non eo modo quo physicus, sed neque eo modo quo purus mathematicus, sed considerat eam contractam ad aliquam certam materiam sensibilem: in quo videtur conuenire cum extremis: vt perspectiua de lineis, & angulis radiorum visualium: Musica de proportione numerisonori: Astrologia verò de figura corporis coelestis.

¶ Prima conclusio. Differentia inter physicā, & mathematicam non est ex eo, quod physica de re in materia, & mathematica de re extra materiam consideret. Probatur. In vtraque scientia res quæ considerantur non nisi in materia sunt: ergo ex hoc quod vtrique conuenit, non est sumenda differentia. Consequentia est bona. Antecedens probatur: quia neque mathematicalia, neque naturalia absque materia sensibili inueniuntur, si realiter sunt.

¶ Secunda conclusio. Physica disciplina non differt à mathematica per hoc, quod physica de substantijs, & mathematica de quantitate. Patet: quia nō solum physicus tractat de substantia, sed de illis quæ ipsi accidunt, inter quæ potissimum quantitas est, in quo alia fundatur accidentia, vt ex supra dictis patet.

¶ Tertia conclusio. Physica disciplina nō differt à mathematica per hoc, quod illa de quantitate sensibili, & contracta, & hæc de quantitate non contracta tractet. Patet: quia perspectiuæ, musica, & astrologia sunt scientiæ mathematicæ, & tamen de quantitate contracta ad certam speciem, & ad certum modum tractant, vt dictum est in notabili vltimo.

¶ Quarta conclusio. Physica non distinguitur à mathematica scientia per hoc, quod physica de motu, & mathematicæ scientiæ non considerent de motu. Patet: quia astrologus de motu considerat coelorum, & astrorum, & similiter perspectiuus: imò & musicus, & tamen istæ mathematicæ scientiæ non sunt physica disciplina.

¶ Cōcl. 5. Distinctio inter physicā & mathematicā

Differen. 1

Naturalis d. figura & motu in ordine ad re naturalem, et non mathematicus.

maticā maximè attēditur penes hoc, quod illa si tractat de quantitate, figura, & motu, est in ordine ad rem naturalem, & ad sensibilem materiam: sed mathematicus considerat de istis sine vlla consideratione ad rem naturalem, aut sensibilem materiam: quia si considerat astrologus de figura astri, non considerat sub hac ratione, an conueniat naturæ astri, vel non: neque considerat ad quem finem habeat illā figuram. Si tamen physicus consideret de astri figura, erit, an conueniat ad naturam astri, an respectu finis. Ex ista alia oritur differentia quantum ad modum demonstrandi: nam si physicus cælum, vel astrum esse rotundum demonstrat, sic erit. Perpetuo motu debetur figura perpetua: sed hæc rotunda est: quia nō habet principium, neque finem: ergo cælum, cum perpetuo moueatur, habet sphericam figuram ex parte materiæ: vel sic. Cuius materia nō est in potētia ad aliā formā, est perpetua sed corpori perpetuo cōpetit figura, quæ est perpetua: vt circularis: ergo cælū est circulare.

¶ Astrologus tamen idem sic demonstrabit. Sol semper æqualiter distat à terra: ergo est orbicularis, vel quia eclipsis solis apparet orbicularis. Sic perspectiuus: si de lineis agat, non in ordine ad complexionem naturalem, vel causam, sed de ipsis in ordine ad angulos quos constituunt in oculis, vel ad basin, quam causant in obiecto visibili.

Ad argum.

¶ Ad primum argumentum solutio ex dictis patet, aduertendo ad considerationē vtriusque: quia licet eadem considerent, non eodem modo, neque sub eadem ratione: ob id est differentia inter mathematicum, & physicum.

Ad 2.

¶ In secundo argumento tangitur de modo abstrahendi in scientia: & ita est omni scientiæ proprium abstrahere, vt nullo modo deatur scientia, vbi nō sit abstractio à materia: sed materia est duplex: quædam sensibilis: alia intelligibilis. Sensibilis materia illa erit, quæ subiacet sensibus, per hoc quod sibi vendicat sen-

Arif. 7. Metaph. 3. 5. S. Tho. 2. p. 2. q. 85.

Ratio.

Conclusio.

Ratio.

Conclusio.

sibiles qualitates, & certam determinat substantiæ speciem: vt est ligni materia, vel alterius rei. Materia intelligibilis est, substantia corporea, considerata hac sola ratione, quod sit subiectum quantitatis, abstrahendo ab omni sensibili materia, & ab omni qualitate.

¶ Hæc materia tam sensibilis, quam intelligibilis dupliciter accipitur: vno modo pro materia singulari signata, quæ est hæc: alio modo pro materia in vniuersali, abstrahendo à singularibus. Isto. 2. modo abstrahere commune est in omni scientia: quia nō est scientia de singularibus, sed de speciebus. Et materia signata non est de essentia speciei, sed de natura individui: & sic physica scientia si de ossibus, & carne tractat, non de his ossibus, & his carnibus. Sed tamen est differentia inter physicam & mathematicam, quod physica non abstrahit à materia sensibili in communi, & vniuersali: tractat enim de animali: de ossibus, de carne in genere, vel in specie humana, vel equina: sed mathematica, saltem pura, abstrahit à materia sensibili, nō solum in singulari, sed etiam in communi: quia non solum abstrahit ab isto triangulo lapideo in singulari, sed in vniuersali, à lapideo triangulo, aut æneo: neque in genere considerat de triangulo lapideo, vel æneo, sed de triangulo: tamen mathematicæ nō abstrahunt à materia intelligibili in communi: quia licet à quacunque naturali specie substantiæ abstrahant, nō tamen à substantia corporea, quandoquidem de quantitate agunt: quia de lineis: de superficiebus, & figuris, quæ non nisi in corporea substantia, quæ habet rationem materiæ, in quantum est subiectum quantitatis: sed dicitur materia intelligibilis, quæ abstrahit à speciebus rerū sensibilium: in quo Metaphysica supereminet, quæ abstrahit etiam à materia intelligibili: quia de substantijs separatis, quæ non sunt corporeæ substantiæ, sed spirituales. Sic manet solutum argumentum: quia physica abstrahit.

Abstrahit mathematica à mathe. sensibili, sed nō ab intel ligibili.

Finis secundi libri Physicorum.

TERTIVS LIBER

PHYSICORVM ADMODVM R. P. F.

Alphonfi à Vera Cruce, Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini: bonarum artium, & sacrae Theologiae Magistri, primarij professoris in Mexicana, Academia, in partibus Indiarum Maris Oceani.

¶ ARGV. III. LIB. PHY.

SIN tertio lib. Physicorum Aristoteles solum duo precipue tractat: de motu, & de infinito: & ideo primò se se offert de distinctione motus à mobili, & à forma, ad quã est motus.

PRIMA SPECVLATIO
3. physicorum. Vtrum motus sit res distincta à mobili, & à forma ad quam est motus.

Prim. argu.

Videtur quòd sic: quia si non distingueretur, oporteret quòd motus vel esset quantitas in motu augmentationis, vel esset qualitas in motu alterationis, vel esset subiectum. Et in motu locali esset vel spatium quod pertransitur, vel mobile ipsum: sed hoc non potest stare: quia sic esset prædicamentorum confusio, & una res esset quantitas: qualitas: ubi, & substantia: quod est maxime repugnans, cum prædicamenta sint per se diueria: sed quòd posito motus non sit res distincta, hæc sequantur, est compertissimum.

Argum. 2.

¶ Secundò. Nulla res successiua est permanens, neque è contra, permanens, est successiua: sed qualitas, & quantitas sunt res perma-

nentes, cum habeant suum esse simul, & incipiant esse per primum sui esse, & non possint definire per vltimum sui esse: sed motus est res successiua, sicut & tempus, quæ incipit esse per vltimum non esse, & definit per vltimum sui esse: quia repugnat motui suas habere partes simul: quia quæ præterijt nõ est, & quæ futura est, nondum est: et in præsentia solum habemus mutatum est: sicut instans in tempore: ergo nullo modo motus est idem cum re quæ mouetur, neque cum forma acquisita per motum.

¶ Tertio. Impetus est res distincta à re quæ impetu mouetur: ergo & motus similiter: quia eadem est vtroque ratio. Probatur antecedens. Cum lapis mouetur sursum, aliquid est causa eius non projiciens: quia stat lapidem moueri mortuo projiciente: neque est forma substantialis lapidis, cum potius resistat: neque aer: quia stat ventum trahere aerem ex alia parte. Item. Si aer moueret, esset ex intentione vitandi vacuum: vt dicit Thomas de Garbo in sua doctrina de elementis, quæstio. finali. sed hoc non: quia sic ille motus esset vniiformiter vniiformis, contra Aristotelem, dicentem, quòd motus violentus semper est tardior, & tardior, & remissior. Patet sequela: quia ratio vitandi vacuum semper manet: ergo nullo modo motus est idem cum re quæ mouetur.

¶ In contrarium est Aristoteles, hic in text. 4. v. in contrariis, quòd motus non est præter res ad quas est motus.

¶ Pro decisione oportet prius præsupponere motus definitionem, quæ talis est. Motus est actus entis in potentia, secundum quòd in potentia. Dicitur actus: quia oportet intelligere in omni motu aliquid esse de actu: nam si motus sit alterationis, oportet considerare actu aliquid de forma, ad quam est motus: nã si ali-

si aliquid eius non est, nõdum incepit motus. Et dicitur, actus entis, id est habentis esse: vt est subiectum in quo est motus: quia non est subiectum pura potentia, sed aliquid habet de actu: sed tamen motus sic est actus, quòd nõ fit perfectus actus, qui est medium quoddam inter terminum à quo, qui est pura potentia, & terminum ad quem, qui est perfectus actus. Est ergo motus actus entis quòd est in potentia: quia si mobile non esset in potentia ad id ad quòd est motus, nunquam moueretur: at quia in potentia est, & partim habet actum illius, ratione cuius est motus, dicitur actus entis in potentia.

¶ Est considerandum etiam quòd potentia sumitur tripliciter. Vno modo actiue: vt dicitur aliquem posse: quæ non est ad propositum. Alio modo capitur, p. possibilitate physica ad formam, quæ cumque sit talis forma: & sic dicitur ordinem subiecti ad formam: siue habeat illam, siue non: & non sumitur hic pro tali potentia. Tertio modo potentia dicitur aptitudinem in subiecto, simul cum priuatione eiusdem formæ: vt corpus calidum est in potentia vt sit frigidum: hoc modo sumitur potentia in definitione: nam motus est actus entis in potentia, id est, illius subiecti in quo est potentia, id est, aptitudo ad id ad quòd est motus, cum priuatione eius: quia si esset aptitudo, & non esset priuatio, non diceretur motus.

¶ Additur in definitione, in quantum est in potentia: nam de ratione motus est, quòd partim fit in actu, & partim in potentia: sicut corpus dicitur moueri ad frigiditatem, quando habet actu aliquid frigiditatis, & tedit vt habeat perfecte eam: & mouetur: quia in potentia est, & in quantum in potentia, dicitur moueri: quia respectu gradus acquisiti frigiditatis non est motus, sed respectu acquirendi, respectu cuius est in potentia. Forma enim substantialis aquæ, & forma frigiditatis accidentalis sunt actus entis in potentia, scilicet, ipse aquæ, quæ ad calorem habet potentiam: sed quando aqua in esse quieto est, nõ dicitur esse motus: quia non est actus eius, forma substantialis eius, neque accidentalis, in quantum est in tali potentia ad calorem: sed est actus, in quantum in quiete est, in esse sue formæ. Itaque secundum quòd est in potentia, intelligitur, in quantum motus est actus tendentis à potentia in actum, quasi in via.

¶ Etiam est aduertendum, quòd motus non est aliud, præter res ad quas est motus: quòd est dicere. Motus ponitur in eodẽ prædica-

mẽto, ubi ponitur forma, vel res, quæ per motum: & ideo si per motum est maior quantitas, motus erit in prædicamento quantitatatis: si est per motum acquisitio qualitatis, erit motus in prædicamento qualitatis. ¶ Hic tamen considerandum est, ne quis decipiat, quia cum motus sit actio, vt à mouente, & sit passio, vt in mobili, fit distinctum prædicamentum, & peculiare fortietur, scilicet in actionis, & passionis prædicamento. Quapropter dicit Comment. & Diuus Thom. quòd motus dicitur duo, scilicet formam, quæ est in fieri, quæ nõdum peruenit ad perfectum: quia nõdum ad terminum peruenit: & isto modo non habet peculiare prædicamentum, sed ponitur reductiue in illo, in quo forma, ad quam est motus. Alio modo accipitur motus formaliter: vt dicit viam, & continuam acquisitionem eiusdem formæ: & isto modo habet prædicamentum peculiare actionis, & passionis, secundum variam considerationem: & in vtroque est, in tali via, & acquisitione continua, quidam fluxus formæ: non vt sit res, distincta à subiecto, & forma: sed fluxus dicitur formam illam consideratam in ordine ad terminum à quo, & ad terminum ad quem, prout continue, & sine interruptione processit est ab vno ad aliud. Hoc est quòd dicit S. Tho. quòd motus non completur solum per id quòd est in rerum natura, sed per id quòd ratio apprehendit: in quo intelligit, rationem apprehendere, huiusmodi fluxum formæ.

¶ Vltèrius notandum, quòd motus cum ponatur actus entis, est in mobili, tanquam in subiecto: sicque motus subiectatur in re quæ mouetur. Si quis ad qualitatem moueatur, oportet motus sit ibi, in quo talis est acquisitio qualitatis, vel alteratio: quòd Arist. probat: quia est motus actus mobilis: sicut albedo ibi ponitur, ubi intelligitur actuare in ratione albi: ergo & motus similiter oportet ibi ponatur: quòd si in agente (eo quòd agendo repatiatur) motus ponatur, non erit in quantum mouens: sed in quantum mobile est, & actu mouetur.

¶ De hoc ergo, vtrum motus sit qualitas distincta à subiecto, & re quæ per motum acquiritur, fuerunt variæ opiniones, quæ ab Alberto Magno recitantur: ex quibus solum tres in medium adducemus, quæ sufficiunt declarare rem.

¶ Est opinio, antiqua quidem, quam sequitur Paulus Venetus dicens, quòd motus alterationis (verbi gratia) est quidam fluxus qualitatis, realiter distinctus ab eadem qualitate: & sic

Auer. hic. tex. 4. S. Tho. le. 5

D. Thom.

Notand. 4.

Aristo. tex. 17.

Variæ opiniones.

Albert. Mag. gn. 3. phy. trac. 1. c. 3.

Prim. opi. Pauli Veneti.

Opinio 2. sic dicunt motum esse entitatem absolutam. Secunda opinio dicit, motum esse relationem.

Opinio nomina 3. Tertia opinio est Oca, & Gregorij, quam nominales sequuntur. Hæc dicit, quod motus est ipsamet res absoluta, quæ per motum acquiritur.

Prima conclusio. In omni opinione est concedendum necessarium motum esse fluxum, siue sit motus alterationis, siue augmentationis.

Ratio 2. Præterea. In omni opinione oportet concedere necessarium motum esse ens successiuum, & non permanens, sicut & tempus.

Ratio 3. Item. Si motus non est fluxus formaliter, eo est, quia successiuum non est, sed actu, & permanens.

Conclusio 2. Secunda conclusio. Hic fluxus, qui motus est formaliter, non est reale quid, distinctum à forma.

Ratio 1. Corra Ve= citatio su= pra. Tunc sic. Ille motus formaliter est fluxus: vt docet prima conclusio: & motus, ex Aristot. non est realitas aliqua distincta à forma,

ad quæ est motus: ergo de primo ad vltimū, ille fluxus non erit aliqua entitas distincta ab illo quod per motum acquiritur.

Ratio 1. Probatur secundò cōmuni, & facili argumento. & cōuincenti. Si ille fluxus qui formaliter est motus, qualitas realis distincta est à forma, quæ per motum acquiritur, sequeretur quòd quando aqua calefit, duas reales acquirat distinctas entitates: vnam, calorem ipsum, ratione cuius mouetur, & aliam, fluxum illum, vel motum, quæ ponūt qualitatem distinctam: sed consequens est falsum.

Ratio 2. Tertiò. Si ille motus qui est fluxus, est qualitas realis, distincta à qualitate, poterit Deus illam conferre sine qualitate, & poterit eam destruere, manente qualitate, cum neutra sit alterius pars.

Ratio 3. Potest fieri argumentum. Si motus est res distincta à re ad quam est motus, sequitur quod esset aliqua creatura, quam Deus non posset annihilare. Patet: quia talem qualitatem, quæ est motus, non posset. Patet. Sit motus horæ. Simm⁹ in instanti medio horæ. Ille motus est, & Deus non potest eum annihilare.

¶ Cō-

Conclusio 3. Fluxus iste qui motus formaliter est à qualitate quæ per motum acquiritur, ratioe distinguitur solum. Probatur hæc 2. pars: quia prima iam probata est. Illa quæ sunt idem re, & alium habent modum significandi, oportet vt distinguantur ratione saltem: sed motus & res quæ per motum acquiruntur, sunt huiusmodi: nam motus significat formam per modum fluxus continui: & forma absolute significat ipsam formam: vt calor calorem, & frigiditas frigiditatem: ergo oportet distinguantur ratione.

Ratio 2. Præterea. Aliquid importat in motu, quod non importatur in qualitate, quæ acquiritur per motum: ergo distinguitur motus à tali forma: & non realiter, vt dictum est: ergo ratione. Antecedens probatur: quia in motu includitur quid successiuum, & partim in actu, partim in quiete: sed hoc non includitur in qualitate: ergo est distinctio: & non realis: ergo erit saltem rationis.

Calor 4. Sed pro clariori intelligentia conclusionis oportet notare, quòd calor potest quadrupliciter considerari. Vno modo absolute, & materialiter: vt qualitas est: & sic est in prædicamento qualitatis. Secundo modo considerari potest, vt est in fieri, id est, in continua acquisitione: & sic est motus, & identice est in eodẽ prædicamento, in quo ipsa qualitas: sed formaliter, quia ratione distinguitur à qualitate, ponitur in prædicamento actionis, vel passionis. Tertio modo considerat, vt est effectus agentis. Sicq; specialiter est in prædicamento actionis. Quarto modo intelligitur, vt est id quo mobile afficitur, in quo est motus: & sic ad prædicamentum passionis spectat. Ecce quo modo motus est id quod ipsa qualitas, quæ per motum acquiritur: sed quia addit supra ipsam, relationem quãdam, seu influxum, non quod sit realitas distincta: vt dicebat secunda opinio, distinguitur ab ipsa, ratione: solum enim videtur aliqualem modum se habendi qualitatis importare, supra ipsam qualitatem absolute. In re hæc conclusio est sententia nominalium: sed est differentia in modo loquendi, quod ipsi nominales terminorū cōnotationes consideratas dicunt, scilicet, quod motus supponit pro qualitate, cōnotando quod sit in fieri: & actio significat eandẽ qualitatem, cōnotando, quod sit ab agente. Nos dicimus quod motus est illa qualitas, ea ratione qua in fieri est: & actio est eadẽ qualitas, ea ratione qua fit ab agente.

Ratio 3. Pro prædicta cōclusionem potest ex notatis sequens formari ratio, illa oportet distinguamur sic, vt vnum non sit aliud formaliter, quæ p priè, & formaliter ad diuersa pertinent prædicamenta: sed forma, quæ per motum acquiritur, & motus sunt huiusmodi: ergo distinguuntur. Maior est nota. Minor probatur: quia forma pertinet vel ad qualitatem, vel ad quantitatem: sed motus ad actionem, vel ad passionem formaliter pertinent, & p priè, & non reductiue: ergo est distinctio inter ipsa: & non realis: ergo rationis, aut formalis, ad sensum supra dictum de actione, & passione. Vnde dicit Aegidius. Motus materialiter aliquo modo idem est, quod forma incōpleta, sed formaliter non idem est. Addit autem supra formam incompletam, vel supra id quod acquisitum est, ordinem ad illud quod vterius acquirendum restat.

Nota. Vnum tamen notandum est, quòd in conclusione non sic ponimus distinctionem rationis inter motum, & formam, vt putet quis nos dicere, motum non esse ens reale, sed ens rationis, quod nullum habet esse, nisi per operationem intellectus: imò motus est ens reale: quia est identice idem qualitas, & quantitas, quæ sunt entia realia cum motu: sed solus intellectus est, qui distinguit inter ipsa, quæ idem sunt identice: & ad hoc quòd distinguit, sufficit quòd habeat ipsa diuersas definitiones quidditativas: sicq; considerat intellectus vt duo, cum tamen identice sint vnum. Et antiqui, vt S. Th. & alij, appellabant huiusmodi distinctionem realem. Non per hoc quòd essent res, & res alia: sed quia seclusa operatione intellectus res erat realiter: non aduertentes ad hoc, putant antiquos posuisse distinctionem realem inter illa, inter quæ solum est rationis: quod est maxime cauendum: nam duplex est realis distinctio: quædam quæ est inter duo distincta realiter: quæ se habent vt res, & res: vt substantia à quantitate distinguitur: alia est inter illa, quæ distinguuntur vt res, & modus se habendi rei: vt sedens, & sessio: fundamentum & relatio: motus, & qualitas.

Conclusio 4. Motus localis non est spatium per quod mobile mouetur. Hæc conclusio est contra Greg. Arimi. qui in loco supra citato, cum poneret motum alterationis esse qualitatem, putauit etiã de motu locali dicendum: quia sicut in alteratione acquiritur qualitas, sic in motu locali spatium acquiritur mobile, nam id est quod per motum acquiritur successiue: nos tamen tenemus contrarium: & probatur. Si motus localis solum spatium acquiritur per motum est, sequeretur quod cum primò mobile

Conclusio 4. Gregor. in 2. sent. d. 1. quæstio. 4. Marff. quia sicut in alteratione acquiritur qualitas, sic in motu locali spatium acquiritur mobile, nam id est quod per motum acquiritur successiue: nos tamen tenemus contrarium: & probatur. Si motus localis solum spatium acquiritur per motum est, sequeretur quod cum primò mobile

bile mouetur, cum non acquirit nouum spatium, non esset in eo motus: consequens autem est falsum. Si dicat Gregorius, quod terra & caelum quod amplectitur, esset spatium: contra. Ponamus quod nihil esset extra primum mobile, neque intra ipsum moueatur: tunc in vacuo vere esset motus, & tamen nullum ibi esset spatium.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Motus (vt supra dictum est) in re quæ mouetur est: sicut albedo in albo est: sed spatium non est in illo quod mouetur localiter, sed extra, vt notum est: ergo sequitur quod motus non est spatium: in quo Gregorius deceptus est.

Concl. 5. ¶ Conclusio quinta. Motus localis est ipsum mobile in quantum continuè in alio, & alio loco est. Hanc conclu. tenet Oca in loco citato, qui dato conuenerat cum Gregorio, vt scho-

In. 2. cõcl. 9-9. la tenet nominalium, motum non distingui à re, quæ per motum acquiritur in motu locali, diuisus est à Gregorio Arimino: nam Gregorius dixit esse spatium, & Oca tenet esse ipsum mobile, pro quanto continuè in alio, & alio loco est.

Ratio. 1. ¶ Probatur conclusio. Motus localis verè aliquid est, & non est realiter distincta res: ergo vel erit spatium quod acquiritur, vel ipsum mobile, vt continuè in alio, & alio vbi est: quia non videtur quid aliud possit signari quod sit motus localis: sed non est spatium per quod fit motus, vt contra Gregorium Ariminen. probatum est: erit ergo ipsum mobile: & non absolutè: quia aliàs quando quiesceret esset motus, & diceretur moueri: ergo est cum consideratiõne, qua acquirit alium, ac alium locum continuè.

Ratio. 2. ¶ Item. Qualitas, quia in continuo fluxu acquiritur, motus vocatur alterationis, & identicè idem est: ergo mobile, quod continuè aliud, & aliud vbi acquirit, motus localis erit: quia eo modo quo se habet qualitas in fluxu ad motum alterationis, se habet in motu locali mobile, secundum quod aliud, & aliud acquirit vbi continuè. Ista opi. est. S. Tho.

S. Tho. p. p. q. 110. ar. 3. tit. 3. ¶ Neque obuiat quod. S. Tho. dicit, quod mobile secundum locum non est in potentia ad aliquod intrinsecum acquiritur, sed ad aliquod extrinsecum, puta ad locum. Non inquam valet, quod ob id putent doctorem. S. tenere opinionem, quam Gregorius defendit, vt motus localis sit spatium: sed loquitur ipse non de potentia mobilis ad motum, sed de potentia eius ad terminum motus: & sic est, quod mobile secundum locum est in potentia ad terminum motus: sicut aliquid extrinsecum: sed ta-

men non negat. S. Tho. quin successio qua mobile localiter acquirit alium, & alium locum, sit motus localis, qui est idem quod mobile ipsum. Non tamen ex hoc sequitur quod sit cõcedendum in sensu formalis, substantia est motus, vel homo est motus, & caelum est quidam motus: vt aliqui ex realibus concedunt. Non inquam cõuenit: quia aures abhorret tales locutiones, & est alienum ab Aristotele. sic loqui: sicut dato motus alterationis sit idem realiter cum qualitate, quæ acquiritur, non concedimus tamè quod alteratio est qualitas: quia in diuersis prædicamentis ponuntur: nec dicimus motus localis est vbi: quia vbi, est prædicamentum aliud ab actione, & passione: & vbi dicit esse in loco, siue per modum quietis, siue per modum transitus: sed motus localis dicit illam continuam successiõnem vbi.

Ad 1. ¶ Ad primum argumentum ex dictis solutio patet: non enim ob id quod non ponamus motum, qualitatem realem aliam à re quæ mouetur, prædicamentorum confusio est: nam (vt diximus) reductiue tunc erit motus in quantitate, si motus sit ad quantitatem: sed tamen in quantum formaliter est passio, qua afficitur mobile, ponitur in distincto prædicamento passionis. Sufficiens est enim ad prædicamentorum confusionem vitandam, quod vnũ non sit aliud formaliter, etiam si identicè sint eadẽ res: quia qualitas non est alteratio, neque quantitas augmentatiõis: neque substantia est vbi: sicut in veritate actio, & passio eadem res sunt: vt ex Aristotele. compertum fecimus in prædicamentis, & in alijs locis non semel: tamè actio non est passio: quia actio est vt ab agente, & passio vt recipitur in passio id quod ab agente emanat.

Ad 2. ¶ Ad secundum. Ita vt probat cõcedendum est, quod res successiua non est permanens: formaliter tamen identicè, non repugnat iuxta dicta: & tunc motus consideratus vt est ipsa res ad quam est motus, non est res successiua proprie, sed est res ipsa permanens: cum tali respectu, quod sit in continuo fluxu, ratione cuius est motus, de cuius cõditione est, quod non habeat omnes suas partes simul: sicut non habet tempus: & sic in quantum motus, successiuorum sequetur naturam: vt sic incipiat esse per vltimum non esse, & desinat esse per vltimum sui esse: & contra, qualitas, vel quantitas, in quantum sunt entia permanentia, incipiunt esse per primum sui esse, & desinunt esse, non per vltimum sui esse, sed per primum non esse. De quo supra diximus.

Non con- dicitur, substantia est motus.

Contra Co- rnell.

Ad 1.

Contra Paulum Venetum.

Aristotele de pr. et. 3. text. 19.

Ad 2.

¶ In. 3. argumento tangitur dubium de impetu, an sit qualitas, & an sit distincta à re mota per impetum. De quo lib. 8. specu. 3. erit dicendum, vbi adducemus varias esse opiniones de modo quo proiecta mouetur. Pro nunc videtur dicendum, quod impetus sit qualitas quedam realis impressa in mobili, ab ipso impellente causata: sic videmus proiecta velocius, vel tardius moueri, secundum maiorem, vel minorem intensiõnem huiusmodi qualitatis: & quãdiu durat qualitas, & durat motus in re proiecta: & sicut remittitur, remittitur & motus. Estque qualitas permanens: quia non repugnat ei habere omnes suas partes simul. In quo Lodoicus Coronel (aliàs vir ingeniosus, & doctus) deceptus est, dicens motum, & impetum non differre, nisi penes intensum, & remissum: quia ambo sunt permanentes qualitates: imò differunt ex diametro, vt aiunt: quia motus est res successiua, cui repugnat omnes suas habere partes simul: sed impetus est res permanens. Differunt etiam: quia motus non est realiter alia qualitas, quàm res ad quam est motus: & in motu locali est mobile: sed impetus est qualitas producta à proiectante, distincta à proiectis. In quo & Paulus Venetus (aliàs grauis autor) deficit, negans huiusmodi impetum, ne concederet motum proiectorum esse naturalem. Putat ipse sufficere, quod illa qualitas conferat vim: cum tamen ultra hoc requiratur ad motum naturalem, quod illa sit mobili naturalis: quod non est de impetu, cum ab extrinsecò imprimatur.

¶ Ex istis ergo solutum est argumentum tertium. Non enim est idem impetus, & motus. Et quia impetus sit qualitas distincta à proiecto, non sequitur quod motus sit res distincta à re ad quam est motus: quia alia, & alia ratio est. ¶ Verum pro complemento oportet intelligere, quod Paulus Venetus, & alij qui tenent motum esse rem distinctam, dicunt motum esse rem successiuam, siue alterationis, siue augmentatiõis, siue localis sit motus. Et dicunt partes motus continuari per indiuisibilia: hoc est, per mutatum esse: sicut partes lineæ per punctum, & partes temporis per instans continuatur: sic, de motu nihil est in presenti, nisi mutatum esse. Et de existentia motus aliqui dicunt, quod proprie motus non est in ordine ad copulam de præsentem, sed motus futurus, & erit: quia habent pro incõuenienti dicere, illud est in hoc instanti, cuius partes non sunt.

¶ Alij dicunt, quod motus est, si ly est, vniat pro toto tempore motus, non tamen si pro

instanti.

¶ Paulus Venetus, & alij dicunt, quod ly est, vniat pro instanti. Hæc est vera: Motus est. & verum dicit: quia concedimus nunc esse dominica prima in quadragesima; quando ista dicta sunt, & est. 22. dies Februarij, & annus 1556. & non alia ratione, nisi quia nunc est instans continuationum temporis præteriti cum futuro, & quantum ad horam, & diem, & mensem, & annum: & hoc sufficit ad veritatem propositionis. Sic ergo ad veritatem huius: Motus est, sufficit mutatum esse sit quod continuat partem motus præteritam cum futura.

¶ Gregorius Arimi. non probat motum componi ex istis, mutatum esse: quia cum sit magnitudo, & nulla componatur ex impartibilibus, nec motus componitur. Difficile est haud dubiè intelligere hoc, quomodo detur aliqua res, quæ vere sit, & quod in nullo instanti sit ipsa secundum se, neque secundum aliquam partem sui, & tamè habuit, & habebit partes: maxime quia illa entitas, si daretur distincta, vt putant illi, qui tenent eam distingui, diuidi posset ex parte subiecti: & sic haberet suam extensiõnem, vt subiectum: vt animal quod mouetur. Et ad diuisionem temporis etiam esset diuisibilis in præteritum, & futurum: sicque secundum primam diuisionem haberet partes permanentes, & non secundum secundam: ob id nos dicimus motum non esse entitatem distinctam: sed dato negemus esse rem distinctam, non est negandum motum esse rem successiuam: vt in solutione ad secundum dicebamus, si modo de motu loquamur formaliter in quantum motus est: in quo videntur Oca, & Gregorius decepti, qui eo quod teneant motum non esse quid distinctum à re quæ per motum acquiritur, & illa sit res permanens, & non successiua, dixerunt motum non esse rem successiuam. Nos tamen quia diximus vnum non esse aliud formaliter: quia qualitas non est motus, loquimur de eis, ac si distingueretur: & sic motus in quantum est idem cum forma, non habet partes successiuas, sed simul: sed in quantum est formaliter motus, & in suo prædicamento distinctè ponitur, non habet, neque habere potest omnes suas partes simul: tamen si materialiter capiatur, est res permanens.

Oca & Gregorius decepti, qui eo quod teneant motum non esse quid distinctum à re quæ per motum acquiritur, & illa sit res permanens, & non successiua, dixerunt motum non esse rem successiuam.

¶ Hoc videtur declarare Aegidium, quando ait: de ratione motus est forma incompleta, & ordo ad complementum. Ordo tamen ad complementum principalis, & formalis est de ratione motus magis, quàm forma incompleta.

Gregorius Arimi.

Oca & Gregorius decepti, qui eo quod teneant motum non esse quid distinctum à re quæ per motum acquiritur, & illa sit res permanens, & non successiua, dixerunt motum non esse rem successiuam.

Aegidius in isto lo. text. 5. dubi. 2.

pleta. Quod patere potest. Primò: quia motus est de genere successiuorum. Si enim motus nō teneret principaliter, & formaliter ex parte acquirendi, & non importaret principaliter ordinem, sed formaliter in motu esset forma incōpletè acquisita, sequeretur quod motus est magis de genere permanentem, quàm successiuorum. Hæc ex *Egidio*. Ex quo habemus, quod motus cum non distinguatur à re quæ acquiritur materialiter, sequitur naturam, & conditionem permanentium: at quia manet formaliter motus, per hoc quod ordinem dicit ad complementum, est & de genere successiuorum formaliter: & sic possumus loqui de motu ut ens successiuum, & ut ens permanens est.

SPECVLATIO SECVN

da. Vtrum dari possit infinitum.

Prim. argu.

*V*idetur quod detur infinitum in actu. Ad hominem. Mundus (secundum Aristot.) fuit ab æterno: ergo ab æterno fuit tempus, & motus, & per consequens infinitæ circulationes fuerunt in actu: & fuissent infiniti. homines: imò cum anima rationalis sit immortalis, etiam secundum eundem Arist. infinitæ nunc essent actu: ergo dari potest infinitum in actu.

Aristot.

Argum. 2.

Aristot.

¶ Secundo. Frustrà est potentia, quæ non reducit in actum: sed datur infinitum in potentia: quia in quolibet continuo sunt infinitæ partes proportionabiles: ergo sequitur quod possunt esse actu.

Argum. 3.

¶ Item. Circulus est infinitæ capacitatis: ergo datur infinitum. Probatur antecedens, supposita illa proportione Euclidis. Omnium figurarum hisoperimetrarum, quæ plurimum est angulorum, est capaxior: & quod omnium hisoperimetrarum sphaera maximum est. Quo habito, probatur antecedens. Diuidatur hora per partes proportionales, minoribus versus finem: in prima parte fiat vna figura polygoni, quæ sit triangulus: in secunda parte altera quatuor angulorum, & in tertia quinq; an-

gulorum, & sic proportionabiliter: quæ semper erunt capaxiores: & omnibus illis sphaera est capaxior: & illæ sunt infinitæ, ergo sphaera est infinitum actu.

¶ In contrarium est quod asserit Aristote. in isto. 3. text. 59. vbi dicit, infinitum actu dari non posse: bene tamen in potentia.

¶ Hæc quæstio est de infinito primè intentionaliter, pro rebus sumendo. Speculatio ergo est, vtrum detur aliqua res immensa, non mensurata. Infinitum sic capitur dupliciter: vno modo negatiuè, pro eo quod terminum non habet, neque aptitudinem ad id: alio modo capitur priuatiuè, pro eo quod non est terminatum actu, tamen habet aptitudinem ut terminetur: nempe quod est quatum. Exemplum primi: vt punctum. Exemplum. 2. vt est linea, quæ per puncta terminari potest, & superficies per lineas, & corpus per superficiem.

¶ Adhuc infinitum diuiditur, vt quoddam dicitur infinitum secundum essentiam, vel secundum quantitatem. Essentia enim cum habeat quantitatem, non molis, sed virtutis, quæ perfectionis est, poterit esse finita, & infinita. Et secundum quantitatem est infinitum, & finitum, pro quanto habet terminum, vel caret eo.

¶ Infinitum secundum quantitatem, duplex est: & secundum quantitatem cotinuum, & secundum quantitatem discretam. De quo Aristot. hic text. 63. cum dicit. Infinitum est illud, cuius secundum quantitatem accipientibus semper aliquid accipere est extrà.

¶ Præterea. Infinitum dupliciter capitur: vno modo cathogorematicè: alio modo syncathogorematicè. Primo modo sumitur quando supponit pro re infinita: syncathogorematicè tamen est, aduerbium: & exponitur sic: non tantum quin maius: aut tantum, & in duplo plus, & in quadruplo. Et hoc de infinito in magnitudine: at de eo in multitudine dant expositionem: Non tot quin plura, seu aliquot, & in duplo plura, & in triplo. De hoc dare solent regulam moderni, quod infinitum à parte prædicati sumitur cathogorematicè: vt Deus est infinitus, & continuum habet partes infinitas. Sed si sumitur à parte subiecti, tunc sumitur syncathogorematicè: & debet exponi vt diximus: quauis non sit hæc regula exacta: quia si nominis habet formam, etiam à parte subiecti sumitur cathogorematicè: vt infinitæ potentia est Deus: infinita est Dei virtus: infinitæ sunt partes in: continuo.

Aristo.

Text. 56.

Aristo. tamen & S. Thom. non vtuntur istis verbis, sed ponit distinctionem infiniti, quod aliud sit actu, & aliud potentia vt actu correspondeat quando cathogorema est: & potentia, quando est syncathogorema. Infinitum in actu est, quod habet infinitas partes permanentes: & est illud, quod vni parti signate datur infinitæ æquales, non communicantes: vt si esset linea infinita versus orientem, vel occidentem, & in illa signaretur vna pars, quæ habeat quantitatem pedalem, diceremus talem lineam esse infinitam. Dixi, æquales: quia in vna pedalitate sunt infinitæ partes proportionales, non æquales tamen. Et dixi, non communicantes: quia aliàs in bipedalitate dantur infinitæ pedalitates: sed sunt comunicantes: vt si diuidatur per partes proportionales prima & secunda pedalitas, erunt ibi infinitæ pedalitates: vt si sumas partem proportionalem vnius pedalitatis, cum residuo alterius diuisionis, de secunda in infinitum habebis, semper aliam, & aliam pedalitatem inueniendo.

¶ Infinitum in potentia est ens successiuum: & est, cuius partes si numerare incipias, semper quæ numerate sunt, sunt finita, & quæ restat numeranda, sunt infinita: quia quacunq; parte temporis data, adhuc alia manet transeunda: nunq; tamè deuenietur ad instans, in quo sic numerando, sit translatum infinitum. Hoc vocat infinitum syncathogorematicè: & sic de continuo loquuntur, quod sit in infinitum diuisibile: nam quibuscunq; diuisionibus datis, possunt alia dari, & nunquā in infinitum erunt data actu. His dictis, sit. 1. conclusio.

Conclu. 1.

¶ Infinitum perfectione solus Deus est. In hac conclusione volumus dicere, quod nihil aliud à Deo habet infinitam perfectionem essentialem, sed quocunq; dato, cum sit creatura, & habeat esse participatum, habebit finitam perfectionem: Deus tamè cum sit abyssus perfectionum omnium, & habeat esse non participatum, & suum esse sit sua essentia, dicitur infinitus perfectione. Hæc conclusio est Theologorum, & fide tenenda. Et rationem à priori videtur sanctus Thomas dare. Et probat conclusionem, quia in rebus materialibus & forma per materiam, & materia per formam terminatur: cum enim materia habeat quodammodo esse illimitatum: quia omnè formam potest recipere, cum actuatur vna videtur terminari, sic quod simul non possit habere aliam. Et forma de se habet quandam instantem: quia de se est indifferens ad plura indiuidua: terminatur tamen ad hoc indiui-

Theologi i primo sent. 41-43. S. Tho. p. p. 97. arti. 1. 62.

duum per hoc, quod recipitur in hac materia, cum istis conditionibus indiuiduantibus. Sed infinitas ex parte formæ dicit perfectionem, quæ tamen contrahitur, & limitatur: quia in materia recipitur. Vnde sequitur, quod forma quanto immaterialior, tanto perfectior. Tunc procedit ratio: sed Deus est simpliciter per naturam suam immaterialis, neque limitatur, aut contrahitur ad aliquem certum gradum perfectionis: sequitur ergo quod est in infinitæ virtutis, & perfectionis. Maior probatur: quia ob id anima rationalis ponitur perfectior, quàm sit anima bruti: quia immaterialior est, neque educitur de potentia materiae, nec corrumpitur destructo corpore: & angelus est perfectior essentialiter anima rationali: quia angelus magis immaterialis: & non solum non educitur de potentia materiae, sed neque est forma, quæ recipitur in materia. Cum ergo Deus in infinitum sit magis immaterialis, quàm angelus, sequitur quod ipse sit infinitus perfectione.

¶ Præterea. Illud est infinitæ perfectionis, quod non recipit esse ab alio, sed habet à se omnem perfectionem: at solus Deus est huiusmodi: quia omnis creatura eo quod creatura est, habet esse participatum, & non est de eius essentia quod sit. Maior patet: quia si aliquid habeat perfectionem aliquam, quanto minus ab alio receptam habet, tanto magis perfectum est: quia minus dependens, & magis sibi sufficiens: sed Deus est huiusmodi, quia suum esse non recipit ab alio, & sibi sufficiens est, & omnem habet perfectionem, non ab alio communicatam: nam si omnem non haberet, Deus non esset, cum alijs eo daretur perfectior, scilicet, ille in quo talis perfectio, quæ huic deest, inueniretur.

¶ A posteriori probatur conclusio. Deus est causa omnium: ergo est quodammodo omnia: semper enim in causa oportet effectus includantur, & sint modo eminenti: sed non posset Deus eminenter esse omnia, si haberet esse limitatum, & terminatum: ergo in eo terminus non est: & sic infinitus est.

¶ Secunda conclusio. Infinitum in potentia tam in continua, quàm in discreta quantitate datur naturaliter. Hæc est Aristot. Quæ multis exemplis probat: de tempore, & motu cœli: in continua quantitate: nam quocunq; tempore, & motu signato, potest esse maior motus: & maius tempus. Similiter & partes continui sunt infinitæ in potentia: quia continuum potest diuidi in duas partes,

F 2 & 14

& in quatuor quartas, & sic in infinitum.

In quantitate discreta ponit exemplum de generationibus: quia Aristotel. mundum sicut ab aeterno, sic & in aeternum, duraturum excogitavit: sed catholici, ubi lumen fidei, de igne inferni loqui possumus, quod in infinitum durabit, quantum ad tempus, & de damnatorum cogitationibus, posito (vt fides tenet) animas rationales esse immortales: imò & de beatorum actibus, quos extra verbum habere possunt, qui in infinitum multiplicari non repugnat.

Theo. in. 4. d. 44.

Ratio.

Ratio ergo conclusionis hęc est naturaliter loquendo. Illud dicitur infinitum in potentia in continua quantitate, quod sic se habet,

Vide Aeg. diu quolib. 6. q. 17.

quod quacunque parte data, adhuc datur alia, & tandem vltima non signatur: sed dato continuo, si diuidatur in partes proportionales, quacunque data, datur alia, & tandem ad vltimam non est deuenire: ergo continuum est infinitum in potentia. Et sic de tempore, quocunque dato, est & aliud accipere: ergo est in finitum. In discreta quantitate similiter: quocunque dato numero, est dare alium: sic vt vltimus non datur: sed hoc est infinitum in potentia esse naturaliter in rebus: ergo sequitur quod datur.

Conclus. 3.

Tertia conclusio. Non est dabile infinitum in actu, neque in magnitudine, neque in multitudine. Hęc est etiam expressa conclusio Aristotel. in loco citato. Probatur in corpore physico. Quaelibet forma corporis naturalis cum sit determinata virtutis, & perfectionis, sibi determinata requirit accidentia: ita vt terminetur per maximum, & minimum: sicut in

Ratio. 1.

Suprà li. 1. spec. penult.

primò libro probatum est, in specul. penult. sed inter accidentia quantitas molis est: ergo non datur actu corpus infinitum.

Ratio. 2.

Secundò sic, vt Aristot. argumentatur. Omne corpus physicum mobile est naturaliter ad aliquem certum locum, aut sursum, aut deorsum, aut circulariter: sed tale infinitum, si esset, nullo istorum motuum posset moueri. Nam motu recto est clarum: quia si esset infinitum, nõ esset à quo termino ad quem moueretur: quia nullus daretur terminus. Neque posset motu circulari moueri, supposito quod dato circulo, lineę quę à centro emanant, quanto magis protenduntur, magis distant adinuicem: vt apparet in subiecta figura: si ergo lineę in infinitum protrahantur, & consequenter ipsę lineę in infinitum distabunt. Tunc est argumentum, quod tale infinitum si daretur, nõ moueretur circulariter: quia in motu circulari

ri necessarium est, quod saltim lineę, quę nunc est in puncto. a. aliquando perueniat ad. b. aliās non moueretur illud corpus circulariter: sed nunquam hoc continget in corpore infinito: quia est infinita distantia à lineę a. ad lineę b. vt patet ex præsupposito, & infinita distantia non est pertransibilis: quia si pertransitur, actu infinita non est.

De corpore mathematico probatur similiter, quod non datur actu infinitum: quia dato corpus mathematicum abstrahat à materia sensibili, non tamen abstrahit à materia intelligibili: & reperitur corpus mathematicum in aliquo corpore naturali: & sic probabitur eodem modo, sicut de corpore physico.

Quartò. Si daretur aliquod infinitum actu, maximè extra coelum, vt Pythagorei ponebant: sed ibi non datur: quia sic cum non posset esse pura materia: quia si actu est, per formam oportet sit: sequitur quod ibi essent infinita entia naturalia, & sic infiniti essent mundi, quod inferius in libro de celo reprobatur, sequitur ergo quod infinitum non datur actu.

Quintò. Si infinitum daretur, & esset corpus naturale, aliquem locum certum sibi deputaret: sicut corpora oia naturalia: sed nullum possemus locum signare illius: quia omnia repleret: vnde non esset in loco: quia quod locatur, oportet à loco circumscribatur, & finiatur.

Ad primum. Aristot. non negaret, posito quod mundus non coepit. De quo disputadum est in. 8. Non tamen in disputatione adducimus, an verum sit, cum fides cõtrarij doceat. In principio creauit Deus coelum, & terram: sed an Aristot. id senserit, & potuit esse ab aeterno, differemus. Sed supposita opi. Aristot. concederet quod incipiẽdo ab ista hora, quę nunc est. 9. die lunę. 23. Februarij. Anno. 1556. accipiẽdo omnes reuolutiones præteritas, quacunque data, alia fuit ante eam, & sic in infinitum est: sed non vocatur hoc infinitum in actu: quia cum tẽpus sit ens successiuum, non potest habere suas partes simul, quod requisitum est ad infinitum in actu. Idem esset dicendum de generationibus præteritis.

Ad id quod dicitur de infinitis animabus, facta suppositione de mundi aeternitate, nescimus quid Aristot. responderet: quia pendet ex animę rationalis immortalitate, de qua quid senserit Aristot. in lumine naturali, non est certum. De quo disputadum erit in libris de anima,

de anima. 65. q. 3. de ge. anima. 64. q. 3. Auerois error.

ma, maximè in. 3. quando de anima rationali erit sermo. Sed videtur quod ponat eam immortalem: quia dicit, intellectum separabilem à corpore, sicut perpetuũ à corruptibili: in quo videtur asserere animę rationalis immortalitatem: & si Cõmentator Auerois mortalem dicit, & intellectum perpetuũ asserat vnum esse in omnibus hominibus, quod est falsissimum, vt dicemus in libris de anima: sed loquẽdo cõsequenter ad Aristot. cum ipse dicat ante hominem quęcunq; fuisse hominem, cum creatio nẽ nõ cognouerit, neq; plasmationem primi hominis intellexerit, inuitabiliter sequitur quod posuerit animas infinitas, quę modo sunt, vbicunq; sint illę: quia non occupant locũ: sicut & concederet reuolutiones coeli infinitas: supposito quod opinio Pythagore de circulatione animarũ, quod vna sit in diuersis corporibus, non admittatur, neq; figmentum Auerois.

S. Tho. p. 1. q. 46. ar. 2. vide. 8. lib. spec. 2.

Verum. S. Tho. cum aliās in omnib; sequatur Aristot. innuit, quod quãuis fuerit possibile de potentia Dei absoluta mundum fuisse ab aeterno, nõ tamẽ est possibile quod homo fuerit ab aeterno: sed angeli numero finito, & res numero finito: & res perpetuę, & coeli essent ab aeterno. Non enim potest intelligi alicuius rei corruptibilis suę naturę relictę creatio ab aeterno: nõ si ab aeterno esset creatus homo relictus suę naturę, solum per tempus finitum potuit durare, & per consequens ille homo ab aeterno esset mortuus. Implicat tamen quod ab aeterno fuerit natus, & ab aeterno fuerit mortuus, & quod prius per. 30. vel. 40. annos fuerit natus, quã mortuus, cum in aeterno nõ datur tale prius. Et sic si Aristot. concederet infinitas nunc actu animas esse, vno impossibili dato, ante omnẽ hominem esse hominẽ deberet cõcedere. Dato ergo vno impossibili, non mirum sequatur aliud: & ideo quãuis cõcessit infinitas animas, nõ sequitur ita esse: quia ex impossibili sequebatur: & fortẽ Aristot. sub nubilo de hac materia loquutus est de animarũ perpetuitate: quia posita perpetuitate, sequebatur infinitas esse: & non videbat quomodo produceretur, cũ non educerentur de potẽtia materię, & creationẽ ignorabat, quod tñ de intelligentijs non erat incõueniens: & quia nõ sunt formę corporis, apertẽ dixit perpetuas, & incorruptibiles: finitas tñ, & nõ receptibiles in materia.

Ad. 2.

Ad secundum dicendum, quod potẽtia potest reduci in actum eo modo, quo conuenit ei actus: & quia in permanentibus infinitum non datur ob repugnantiam, vt. 3. probauit

conclusio, non datur actu aliquid in finitũ, quod habeat omnes suas partes simul: at in successiuis: vt est motus, & tempus, datur tale infinitum, & proportionabiliter. Et datur actus correspondens illi potẽtię, scilicet, quod sit infinitum: vt in fieri, & non in actu completo: quia reducuntur sic ad actum, quod nunquã erit finis: sic & cõtinuũ est in potentia ad diuisionẽ in infinitum, & tñ nunquã in actu continuũ diuisum erit in omnem suam partem. Nõ ergo potentia illa dicitur esse frustra: quia licet, non reducatur in actum completum, reduci- tur eo modo quo potest ei conuenire.

Ad. 3. quando de circulo probatur quod sit infinite capacitatis, per hoc quod figura quãto plures angulos habet, tanto capacior est: solum sequitur quod datur infinitũ syncathegorematicẽ, in isto sensu, quod quacunque polygonia figura data, datur capacior: sicut quacunque parte data alicuius continui, dari potest maior, & dari potest minor: tamen non ideo sequitur quod sit actu infinitum, sed solum quod in potentia dari possit.

Possit tamen quis contendere probare infinitũ dari actu ex perspectiua, posito quod vmbra sit lumen diminutum, & tamen datur infinita vmbra naturaliter. Patet. Sit luminosum minus: & oppacum maius: ita vt oppacum faciat vmbra pyramidis euerfę infinitę: vt dicit Cantua. prima. p. perspectiue pp. 24. Ibi est vmbra infinita, & in actu: ergo datur infinitum in actu.

Ad hoc argu. tenendo cõclusionẽ proposita, vt habet veritas, dicendũ quod tunc non erit vmbra infinita: nam ad hoc oporteret quod lumen esset infinita virtutis ad illuminandũ: si tamẽ sit finite, vt sunt omnia luminosa, quocunq; opaco opposito, finem habebit vmbra: sic in argumento proposito: vnde non sequitur contra conclusionem.

Quod si quis adhuc contendat probare dari actu infinitum, probet sic. Quobus speculis contra se positis sunt infinitę imagines: quia a. apparet in. b. & rursus, b. in. a. & b. in seipso: vt experiẽtia docet. Quod sit alia, & alia imago, constat: quia semper videtur minor, & profundior secunda quã prima.

Ad hoc respondetur, quod causa huius visionis de imaginum reflexione in speculis contra positis est, quia species vnus speculi imago est alterius, vt a. species dirigit per suos radios rectos in. b. & iterum radij reflexi à. b. in. b. reuertuntur ad. a. quo iterum in. b. & inde ad oculum. Vnde apparet iterum. a. in se-

ipso: at non erit infinitum in actu: non enim erunt infinitae imagines in illis speculis: quia deueniendum erit ad aliquam tam debilem reflexionem radiorum, quae non possit immutare visum, & sic non apparebit. Quare vna imago apparet profundior, quam alia. Ratio est: quia illa quae a remissoribus radijs magis distans, apparet, & quae intensioribus magis propinqua.

SPECVLATIO TERTIA. De infinito per diuinam potentiam.

Deo infinito non possit dari per naturam ob repugnantiā, vtrum per diuinam potentiam possit esse. Nō est dubiū diuinam virtutem non esse exhaustam ob rerū vniuersitatem, & posse alia de nouo creare, & ea meliora facere, si voluerit. Et licet per naturalem potentiam ignis non posset frigefacere, per Dei potentiam poterit esse.

Argum. 1. Videtur quod per diuinam potentiam poterit in finitum actu dari. Ex praecedentibus patet quod in continuo sunt infinitae partes proportionales, quas Deus distincte cognoscit: & in qualibet parte proportionali horae futurae Deus potest alium, & alium angelum creare: vel lapidem, vel ignem, vel quaecumque aliam creaturam: sed hoc facto, iam infinitum erit in actu: ergo infinitum est dabile in actu.

Argum. 2. Praeterea. In praecedenti speculatione tetigitur, quod non est repugnans, Deum mundum creare se ab aeterno: ergo posito fuerunt infiniti dies distincti, potuit Deus in qualibet die unum angelum creare: quia sicut potest in hac die, potuit in qualibet die creare. Tunc posito creauit, cum sint infiniti dies, sequitur quod infinitum potest esse per diuinam potentiam.

Argum. 3. Tertio. Quicquid non implicat contradictionem a Deo est factibile: sed quod actu sit infinitum, non implicat contradictionem. Patet. Id dicitur implicare contradictionem, quod infertur duo contradictoria simul, vera, vel falsa esse: sed per hoc quod concedamus esse infinitum, non sequitur quod duo contradictoria sint vera, neque quod sint falsa: ergo potest dari per diuinam potentiam.

In contrar. In contrarium est. Quod non est cognoscibile, non est factibile: sed infinitum sub ratione infiniti non est cognoscibile: ergo non est factibile.

Pro solutione notandum, hanc speculationem esse controuersam apud probatissimos Theologos, pariter & philosophos: nam dato conueniant in illis, quae in praecedenti speculatione dicta sunt, quod non detur infinitum actu naturaliter: quando tamen est sermo, an de potentia Dei absoluta id possit fieri, differunt.

Nota. Pro solutione notandum, hanc speculationem esse controuersam apud probatissimos Theologos, pariter & philosophos: nam dato conueniant in illis, quae in praecedenti speculatione dicta sunt, quod non detur infinitum actu naturaliter: quando tamen est sermo, an de potentia Dei absoluta id possit fieri, differunt.

Apud antiquos fuit opinio nullo modo dari tale infinitum, etiam de potentia Dei absoluta. S. Thom. negat infinitatem animarum finiri se possibilem. Et in quolibet. 9. art. 1. expressè dicit per nullam potentiam fieri posse. Hanc opinionem etiam tenet doctor sub. & b. Bona. in. 1. sentent. dist. 43. Eadem tenet Duran. & Marsilius subscripti in. 1. sentent. q. 42. & ait, hanc esse opinionem communem, & corroborat multis argumentis eam.

Nominales tamen, inter quos dux Ocam, in. 2. d. 1. tenent contrarium. Putant. n. dari posse infinitum per diuinam potentiam. Hanc sequitur Greg. Arim. Gabr. reputat probabile, & quod non possit dari: vt dicit. 1. opi. & quod per diuinam potentiam id fieri possit, vt dicit haec secunda.

Greg. Arim. tres conclusiones sigillatim ponit. Prima est, quod possit dari infinitum magnitudine: & concedit posse fieri infinitum multitudine. Similiter affirmat, posse dari infinitum in intensione. Quas conclusiones multis firmat argumentis, ingeniose quidem, magis quam fructuose. Haec. q. & similes cum nimium bona crucient ingenia, habent in se parum frugis, & adificat nihil. Quapropter a superfluis abstinendum erit: vt locus necessarius, relinquatur.

Huius decisio videtur pendere ex hoc vno, si implicat contradictionem, quod non fiat infinitum actu: vt in tertio argumento tangebamus: quia apud Theologos acceptissimum est: Quicquid non implicat contradictionem, factibile esse a Deo. Sed quia quidam putant implicare, negant posse fieri, quales sunt primo opinantes. Alij dicunt id non implicare: ob id potentiam diuinam dicunt ad id se posse extendere: vt qui in secundo loco loquuntur. Quapropter oportet notare, quod implicare contradictionem dupliciter contingit: vno modo, quod formaliter inferat duas contradictorias: vt si quis affirmet manum esse aequalem homini. Hoc implicat contradictionem: quia duas formaliter inferat contradictorias, scilicet, Manu est pars, & homo est totum: ergo est minor

Nota.

S. Thom.

9. art. 1.

Scot. in. 1.

B. r. d. Bo.

Marsilius.

Duran.

Ocam tenet

posse dari

infinitum.

Greg. 1.

43. q. 4.

Gab. 2. d.

q. 3.

Axioma

Theologorum

Notandum

minor homine: & manus est aequalis homini: ergo non est minor. Est minor, & non est minor contradicunt. Vel sic. Totum est maius sua parte: sed homo est totum, & pars est manus: ergo est minor, & non aequalis. Alio modo dicitur aliquid implicare contradictionem, non quia formaliter inferat duas contradictorias, sed quia includit repugnantiam: quia intellectus illustratus lumine naturali, quam primum resiliit: vt Chimera esse, quam fingunt, sic animal compositum ex tam diuersis. Repugnat quidem, non quod duo contradictoria formaliter inferantur ex hoc quod concedamus Chimera esse, sed solum quia intellectus in lumine naturali statim refugit, & renuit tale animal posse dari. In isto sensu intelligitur illud angeli Lucae secundo, Non erit impossibile apud Deum omne verbum: Ac si diceret. Omne quod potest mente concipi, factibile a Deo est, & non impossibile: sed tamen impossibile remanet, id est, non factibile, quod non potest ab intellectu concipi, quod est id quod repugnat: vt facere hominem irrationalem, vel brutum rationale.

Non est dubitandum quin sint aliqua, quae implicat, quae a Deo fieri non possunt: dato ex concessione non sequantur duae contradictoria: siquidem in diuinis factibile negamus, verbum posse alium generare filium: & tamen ex hoc quod quis concedat filium generare alium filium, non poterit inferre duas contradictorias: sic etiam dicimus Deum non posse facere hominem esse equum: si tamen quis affirmaret, non continuo sequeretur duas contradictorias verificari. Sic etiam negamus Chimera esse, tamen non ob id infertur duas contradictorias simul stare. Eodem modo in proposito: quod quis concedat, infinitum posse actu dari per diuinam potentiam, non sequitur duas contradictorias simul stare in veritate. Non enim formaliter sequuntur.

Dicimus ergo quod id quod implicat contradictionem, non est a Deo factibile: intelligitur, non solum pro illo, quod infert contradictionem, sed pro illo quod repugnat intellectui: & huiusmodi videtur esse infinitum: quia repugnat vt des. Pro quo fit prima conclusio.

Per nullam potentiam infinitum dari potest in magnitudine: quia si posset tale infinitum dari, maxime quia id quod in potentia erat infinitum, reduceretur in actum, per hoc quod continuum esset actu diuisum in omnem suam partem: sed hoc implicat contradictionem, non

solum secundo modo, sed primo modo. Secundo modo repugnat: quia statim intellectus refugit dicere continuum actu esse diuisum in omnem suam partem. Etiam repugnat primo modo: quia formaliter inferuntur duae contradictoriae: quod est continuum, & non est continuum: nam si in omnem partem est diuisum: cum quaelibet pars sit continuum: cum continuum ex indiuisibilibus non componatur, vt dicemus in. 6. sequitur quod rursus potest diuidi: & sic actu non est continuum diuisum in omnem suam partem, & tu ponis diuisum: ergo est diuisum, & non est diuisum: & dato actu diuideretur, iam non esset infinitum secundum magnitudinem.

Item. Si posset dari infinitum in magnitudine actu, sequeretur quod tale, vel esset in loco, vel in vacuo: sed nullibi esse posset. Non in loco: quia sic esset finitum, & circumscriptum a loco, & non esset infinitum, contra praesuppositum. Vel esset in vacuo: sed hoc non est dabile: cum esset etiam infinitum: ergo nullo modo est dabile infinitum in actu secundum magnitudinem: quia id repugnat.

Secunda conclusio. Infinitum in multitudine non potest dari: quia repugnat, & contradictionem implicat, id est, refugit intellectus. Patet. Si dari posset, maxime per hoc quod continuum actu diuideretur in omnem suam partem proportionalem: vt si hora praesens diuideretur per partes proportionales, & in qualibet parte proportionali horae Deus angelum unum creasset: hoc non potest esse, sed repugnat quod actu sit continuum ipsum diuisum in omnem suam partem: & sic non potest dari infinitum secundum multitudinem, sicut neque secundum magnitudinem.

Praeterea. Si tale infinitum actu in multitudine daretur, sequeretur quod manus mea tangeret, & non tangeret, quae sunt contradictoria. Patet. Volo quod inter manum meam & quadratum, Deus aliud quadratum producat, quod tangat meam manum, & quadratum primum, & post producat aliud quadratum inter manum meam, & quadratum secundum, quod tangerat manum, & quadratum. Hoc faciat per partes proportionales horae. In fine horae, quareo vel manus mea tangit aliquid, vel non: non secundum: quia tota hora tangit, & non desinit tangerere: nec primum: quia sic infinitum esset clausum inter duo extrema, inter manum, & primum quadratum. Et sic videtur dicendum, quod nullo modo datur actu infinitum in magnitudine, etiam per diuinam potentiam.

1. d. 2.

Greg. 1.

43. q. 4.

Gab. 2. d.

q. 3.

Conclu. 1.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Conclu. 2.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Contra Gre Grego. Arim. sed etiam contra Maio. qui pu-
go. Arimi. tat posse dari tale infinitum secundum multi-
et Maio. tudinem, in casu quo sacerdos intenderet con-
 4. d. 1. 1. q. 2. secrare solas partes pares hostiæ diuisæ ppor-
 2. tione duplat: tunc enim cum in omnibus par-
 tibus paribus erit corpus, & in imparibus pan-
 nis, sit vt partes illæ panis sint actu diuisæ: &
 sic daretur infinitum in multitudine.

Ad argum. ¶ Ad hoc argumentum, stando in conclusio-
 ne, potest responderi, primò physice, q̄ petit
Prima solu principium: nam si implicat contradictionem
tio. continuum actu esse diuisum in omnem suâ
 partem, negatur etiam Deum posse dare talè
 virtutè verbis, vt possent illo modo intercala-
 re partes pportionales. Secùdò respò. Theo-
 logicè. Casu dato, quanuis omnia alia ad con-
 secrationem requisita essent, non fieret conse-
 cratione materia panis nõ potest consecrari,
 nisi sit præfens distinctè. Partes verò impares,
 vel pares non possunt esse sacerdoti præsen-
 tes distinctè, quia sunt infinitæ: & quâuis sint
 Deo præfentes, non cognoscit illas partes, vt
 actu separabiles: quia non potest continuum
 in omnem suam partem actu esse diuisum.
 Exemplum dari potest, quòd talis non conse-
 crasset: quia distinctè non habet: sicut si plu-
 res haberet hostias consecrabiles coram se, &
 intenderet aliquas ex illis consecrare, & non
 omnes, non signando quas: vel nulla esset cõ-
 secrata hostia, vel omnes: sed omnes non sunt
 consecratæ ex defectu intentionis: ergo nulla:
 & non alia ratione, nisi quia non sunt distin-
 ctè præfentes illæ hostiæ, quas intendit conse-
 crare. A simili ergo dato signet partes pares,
 vel impares in continuo, quia illæ non sunt
 ei distinctæ, non consecrabit aliquam par-
 tem.

Aliud arg. ¶ Sed fortius arguitur contra opinantes con-
 trarium. Si posset dari infinitum in multitudi-
 ne actu, maximè esset diuisa hora per partes
 proportionales, vt ipsi argumentantur: &
 quòd Deus in qualibet parte proportionali
 horæ vnum produceret angelum: sic in fine
 horæ esset infinitus numerus angelorum a-
 ctu: sed hoc non solum implicat contradic-
 tionem, sed explicat: quia ponunt horam nume-
 rabilem secùdum quilibet sui partem, quod
 repugnat: quia est ens successiuum. Non mi-
 nus repugnat, quàm repugnat continuum a-
 ctu esse diuisum in omnem suam partem. Nõ
 enim sunt numerabiles partes proportiona-
 les omnes horæ: quia cum non detur vltima,
 non potest numerari.

¶ Et quòd sequatur contradic-
 tio in multis, posito actu infinito, probatur argumētis mul-
 tis à doctoribus, à quibus ex proposito absti-
 nendum est.

¶ Sed exercitij gratia fiat argumentum. Si
 posset dari infinitum actu in quantitate di-
 screta, sequeretur quòd vel pars non esset mi-
 nor suo toto, vel quòd non quæcunque sunt
 æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se: &
 quòd vnum infinitum est maius alio, quorū
 neutrum est pars alterius. Sit infinita lapidum
 multitudo, quæ incipiat ab hac ciuitate Me-
 xicana orientem versus, & vocetur tale infini-
 tum. a. Et sit alia multitudo, quæ etiam inci-
 piat versus occidentem, & vocetur. b. Sit aliud
 infinitum, quod incipiat ab Hispali, versus o-
 rientem, quod sit pars. a. & excedat ipsum. c.
 Distantia quæ est à Mexicana ciuitate, vsque
 ad Hispali per duo mille leucas. Tunc sic.
 a. multitudo est æqualis. b. eo quòd vtraque
 infinita est, & neutra alterius pars, & c. est
 æqualis. b. eadem ratione: quia vtrunque infi-
 nitum est, & vnum est alterius pars: ergo se-
 quitur quòd a. & c. sunt æqualia adinuicem:
 nam quæcunque sunt æqualia vni tertio, sunt
 æqualia inter se: sed ex hoc sequitur quòd nõ
 omne totum est maius sua parte: quia a. est to-
 tum, & c. est pars, & est æqualitas inter ea: sed
 hoc repugnat: ergo non datur multitudo a-
 ctu infinita.

¶ Est & aliud argumentum ad id. Si daretur
 infinitum, sequeretur quòd datis infinitis ho-
 minibus, & posito quilibet homo habeat suum
 pilum, posset Deus nullum pilum addendo,
 facere quòd quilibet habeat infinitos. Patet.
 Si in prima parte proportionali horæ omnes
 impares, puta. 3. & 5. & 7. qui sunt infiniti, de-
 tur primo homini: in secūda parte proportio-
 nali ex alijs restantibus omnes etiam impares
 intercalatiter: & dentur secundo homini: & in
 tertia parte ex residuis similiter dentur ter-
 tio homini: quòd si idem fiat per omnes par-
 tes proportionales horæ, in instanti termina-
 tiuo quilibet habebit infinitos. Hæc sunt rudi-
 cula corollaria. Sed etiam qui concederet de-
 fendendo infinitum, videretur esse dignus vt
 irrideretur.

¶ Ad argumenta tamen variè respondent
 sectatores Diui Thom. quidam dicunt (ad-
 missio casu de mūdi æternitate) & quòd Deus
 in quolibet die angelum creasset, & conser-
 uasset, quòd non esset infinitum: quia dies
 nõ essent infiniti: quia si infiniti non essent p
 transitu, cum de ratione infiniti sit quòd non
 sit

fit ptransitū. Et putant hæc esse mentem san-
 cti Thomæ. Sed tamen admitendo mūdum
 ab æterno, & in qualibet præterita die ab æter-
 no productus sit angelus, vel anima, & conser-
 uatus, videtur concedendum quòd fuerint infi-
 niti. Neque Aristot. neq; S. Thomas negas-
 set in illo casu fuisse infinitos dies præteritos,
 sed solum negant ipsi sigillatim esse infinitos
 inter duo extrema numeratos, puta inter pri-
 cipium, & finem: quia dato ab isto incipias
 numerare, non deuenies ad primum præteri-
 tum, neque poteris ab illo primo, qui nõ da-
 tur, incipiendo, peruenire ad istum, in quo su-
 mus hodie. In forma ergo respondetur, quòd
 licet possibile fuerit mundum ab æterno esse,

tamen non potuit in qualibet die vna creari
 anima, & conseruari: & repugnantia est ex p-
 te obiecti solum: quia tale infinitum actu nõ
 est dabile: vt optimè doctor Subtilis respon-
 det. Nam eo modo quo repugnat quòd in
 vno die, vel vna hora producat Deus infini-
 tos angelos, repugnat quòd in infinitis die-
 bus præteritis: secus tamen est de ipsis infini-
 tis diebus, vel infinitis circulationibus, quæ
 præterierunt, posito casu: quia tales dies, & cir-
 culationes non sunt actu entia, sed vnus mo-
 tus continuus, qui, supposita mundi æternita-
 te, principium non haberet.

¶ Ad secundum & tertium ex dictis patet so-
 lutio.

F 5

Finis Tertij libri Physicorum.

Vide Durã.
in. 2. d. 1.
quest. 3.Scol. in. 2. d.
1. quest. 3.

90 **Quartilibri Physicorum**
QVARTVS LIBER

PHYSICORVM ADMODVM R. P. F.

Alphonſi à Veſta Cruce, Inſtituti Eremitarum Diui Auguſtini: bonarum artium, & ſacræ Theologiæ Magiſtri: in Academia Mexicana profeſſoris: In partibus Indiarum maris Oceani.

ARGVMENT. QVARTI
ti libri Phyſic.

N quarto phyſicorum tria tractat Ariſtote. De loco, & vacuo, & de tempore.

Et ſic ſpeculationes mouebuntur ad propoſitum, declarantes materiam.

PRIMA SPECVLAT.

Vtrum locus ſit ſuperficies, vt tradit Ariſtote. in iſto quarto.

Videtur quod non.

Argumē. 1.

Nam ſi locus ſuperficies eſſet, cum ſuperficies ſit in prædicamento quantitatis, & locus ſimiliter eſſet: ſed conſequens eſt falſum: quia locus eſt in prædicamento vbi: ſed quantitas, & vbi, diuerſa ſunt prædicamenta: ergo & ſuperficies, & locus.

2

¶ Secundo. Locus eſt immobilis, vt Ariſtotel. docet: ſed ſuperficies continentis eſt mobilis: ergo ſuperficies non eſt locus. Minor probatur: quia ſuperficies aeris huius ciuitatis Mexicana mobilis eſt, & quoti die variatur alia, & alia ſuperueniente ſuperficie aeris: ergo ſequitur quod ipſa ſuperficies non eſt locus, vel locus eſſet mobilis. Et ſic videtur ſibi ipſi contrarius Ariſtote.

¶ Tertio. Aliqua ſunt in loco, & tamen non continentur in ſuperficie: ergo locus non eſt ſuperficies. Patet, de anima rationali, quæ eſt in corpore, tanquam in loco, & tamen non tangitur à ſuperficie: & angelus eſt in loco, & tamen nullo modo continetur à ſuperficie corporis: ergo locus non eſt ſuperficies.

¶ In contrarium eſt quod ait Ariſtote. in iſto. 4. dicens. Locus eſt ſuperficies corporis continentis.

¶ Notandum, quod ſicut corpus dupliciter, mathematicè pro quantitate, & phyſicè pro composito alicuius naturæ ſumitur, ſic & locus, vno modo dicit ſimpliciter ſuperficiem ambientem, vel locantem aliud corpus, abſtrahendo ab omni qualitate conſeruatua locati: alio modo capitur pro loco naturali: vt ſcilicet importat ſuperficiem illam, connotando tamen illam proprietatem naturalem, quæ locati conſeruatua eſt: vt aeris in circumſtantiſſima ſuperficie abſolute vocatur meus locus, non conſiderando, an ad conſeruationem, aut ad corruptionem agat iſte locus. Si tamen conſiderem locum ſalubre habitacioni meæ: vbi melius ſalutem, & ſibi locus naturalis erit. Sicut entia naturalia ſibi determinant per naturam locum certum: vt graua deorſum, & leuia ſurſum, & piſces aquam, & volatilia aerem, in quibus locis eſt quid ſpeciale ad conſeruationem viuentiũ.

¶ Secundo notandum, quod de re quæ eſt locus vltra variam antiquorum opinionem (de qua Ariſtote. in textu) quæ erat aſſerentiũ, quod eſſet corpus: alij quod eſſet materia: alij quod forma locati: alij quod diſſerentiũ inter locatum, & locum, ſunt inter iuniores variæ opiniones. Quidam dicunt, quod locus accipit vno modo ſimpliciter, pro termino circunſcribente locatũ: & ſic ſupponit pro ſuperficie, quæ eſt de prædicamento quantitatis. Secundo modo accipit pro loco naturali: & ſic dicunt, quod ſupponit pro virtute conſeruatua, quæ eſt de prædicamento qualitatis. Alij dicunt, quod locus accipit

Specu. I. An locus ſit ſuperficies. 91

cus accipitur materialiter, hoc eſt, pro ſubſtrato, vt loquuntur reales: & ſic eſt res abſoluta: vt ſuperficies vltima continentis: alio modo accipitur formaliter, pro per ſe ſignificato: & iſto modo accipitur pro reſpectu. Hæc opinio tenet Scotiſta: ex doc. Sub. vbi ait, quod vbi dicit reſpectum extrinſecus aduenientem, & 2. ſenten. diſt. 2. quæſt. 7. dicit: Locus accipitur, vel pro abſoluto, vel pro reſpectiuo. Et aliqui ex Thomiſtis habent hunc loquendi modũ. Sed reſpondentes ſit. 1. conſuſio.

ſot. quoli. tit. 1. 1.

1. Concluſ. Locus eſt aliquid poſitiuum.

In con. Nota.

Ariſt. 1. co. diſt. 3. 2. Concluſ.

Ariſt. tex. 8. cr. 17.

Ariſt. Phyſic. ratio. 2. p. 4. 4. 1.

Nota. Ariſtote.

Quidam dicunt.

3. Concluſio. Locus non ſupponit pro ſuperficie.

juniores, qui putabant locum ſignificare illam qualitatem, quæ conſeruatua eſt locati, & contra alios, qui dicebant eſſe reſpectum. Voluimus dicere in concluſione, quod dato locus naturalis habeat qualitatem conſeruatua, tamen locus non pro ea ſupponit, ſed ſolum pro ſuperficie, quæ ponitur in prædicamento quantitatis: connotando talem qualitatem quia album non ſupponit pro albedine, ſed pro re habente albedinem. Eodem modo, dato locus dicat reſpectum continentie, vel diſtantiæ, nullo modo accipitur pro tali reſpectu, ſed pro ſuperficie. Probatur. Locus dicit terminum continentis: ſed hoc neque eſt qualitas, neque reſpectus, vel relatio, ſed ſola ſuperficies vltima continentis: ergo ipſa ſola eſt locus.

Ratio.

¶ Hic obiter notandũ, quod quantum ad nomen conueniunt reales, & nominales: vt dicunt locum ſuperficiem eſſe: ſed reales qui tenent quantitatem diſtingui à re quanta, dicunt eſſe ſuperficiem diuiſibilem ſecundum profunditatem. Nominales negantes huiusmodi ſuperficies, dicunt corpus, & ſuperficiem eſſe terminos ſupponentes pro eodem, diuerſis tamen connotationibus. Dicuntque quod pars extremalis corporis eſt ſuperficies. Vnde ſi quis amphoram ſecundum groſſitatem per partes proportionales diuidat, medietas, & quarta, & tertia pars, quæ eſt verſus aquam, dicitur aquæ locus. Ex quo Ocam, & alij inferunt, in finita eſſe loca illius aquæ, non ſolum communia, ſed propria, & immediata aquæ, cuius æqua lia. Tamen loquendum eſt ſicut Ariſtote. loquitur, quod ſuperficiem vocet terminum corporis continentis, vt diſtinctio ſit inter terminum, & rem cuius eſt terminus: vt in prædicamento quantitatis diſputatum eſt, quod diximus, quantitatem diſtingui à re quanta, quæſt. 2.

Ocam.

¶ Probatur contra iſtos, quod locus non ſit aliud, quam ipſa ſuperficies indiuiſibilis, ſecundum profunditatem. Corpus non eſt locus ſecundum ſe totum: ergo oportet ſolum ſit ſecundum partem, qua tangit locatum, & ſimul cum eo eſt: ſed hoc ſolum eſt cum ſuperficie extrema: ergo ipſa ſolum locus eſt.

1. Ratio.

¶ Item: quia oportet locato dare locum adæquatam: ſed ſi ſola illa ſuperficies locus non eſt, non datur locus adæquatus: ſed ſignes illud. Si dicis tertiam, vel quartam partem corporis locantis, eodem modo eſt. 6. pars. & 8. & medietas verſus locatũ: ſed hoc non eſt aſſerendũ: ergo vel negare oportet Ariſtote. & veritatem apertam, vel fatendum eſt, eſſe ſuperficiem

Ratio. 2.

Cōclus. 4.

ciem, vt dicit conclusio.

Cōtra Basso in 2. sen. di. 2. q. 5.

Vide Egid. tex. 4. du bi. 1.

Ratio. p. p.

Quid est q. locus sit immobilis.

Sens. do. storis.

¶ Quarta cōclusio. Locus qui significat, & supponit pro illa superficie vltima, qua tangit locatum, cōnotat duplicem relationem, scilicet, cōtinentiæ, quæ loci ad locatum est, & distantia loci à centro, & à polis mundi. In hac cōclusionē nō intendimus dicere has relationes esse realiter distinctas, sed solum quod locus dicit, & importat in se, & secundum se huiusmodi respectus & ad locatum, & ad centrum mundi, & polos eius: ita vt superficies quæcū que sit illa, quæ terminus sit corporis, non habeat vnde locus dici debeat: nisi isto duplici actu vltima est, ratione cuius locatum in loco est. Ob id si manus brachium continuum est, vt in veritate est, nō est manus in brachio, vt in loco: quia illa superficies, qua continuatur manui, actū nō est, neq; in vase superficies exterior locus aque est: quia secundū illam aquā non tangit.

¶ Ratio ergo sit talis ad probandum primam partem. Illa solum superficies locus dicitur, qua locatum locatur, & tangitur, & non alia: ergo superficies, quæ est locus, huiusmodi respectum importat: ad locatum. Patet, quia si non importat: ergo qualibet superficies corporis locus est: sed hoc stare non potest: ergo ipsa superficies, quæ est locus, huiusmodi respectum dicit, & importat. In secunda particula volumus dicere, quod non sufficit importetur iste primus respectus, sed requiritur etiā alius ad centrum, & ad polos. Propter quod Aristot. locum vocat immobilem primū, quæ particula diuersimodè à diuersis exponitur: nam Commenta. tex. 4. i. dicit immobilem: quia cum superficies sit accidens, & accidentia non mouentur de se, dicit q. eo dici immobilis.

¶ Alij exponunt, immobilis negatiuè: quia non est necessarium locus moueatur: quia immoto aère, possum ego moueri.

¶ Alij dicunt, quod locus capitur materialiter pro superficie, & sic est mobilis: alio modo accipitur pro respectu ad centrum, & polos, & sic dicitur immobilis.

¶ Sed tamen oportet dicere, quod locus dicitur ab Aristot. simpliciter immobilis: & hoc connotat, vt dicit. 4. cōclusio. Immobilitas enī consistit in eo quod sit in eodem situ, respectu totius vniuersi: nam si sit homo semper in eodem situ respectu vniuersi, quantumvis alia, & alia aëris circumstantis succedat, superficies, dicitur esse in eodem loco, & non mutasse locum. Si-

tus autem idem in ordine vniuersi consideratur penes altitudinem, quæ maior, vel minor distantia est à centro terræ. Consideratur itē penes latitudinem, quæ maior vel minor distantia est à polo: sicut ciuitas Mexicana semper dicitur esse in eodem loco: quia in eadem latitudine est per distantiam ab æquinoctiali: quæ tanta est, quanta poli eleuatio, per. 19. gradus. Situs etiam attenditur penes maiore, vel minorem longitudinem: quæ consideratur penes punctum fixum in oriente, vel in occidente, qualem pro illo antiquo orbe signabant insulas formatas, quas Canarias vocant. Nos tamen in hoc nouo mundo, id est, nouiter inuento, habemus ad orientem. De quibus alijs.

¶ Locus ergo importat huiusmodi respectū. Patet. Nam si superficies, quæ est locus, solum respicit locatum, & non ista puncta, sequeretur, quod sine hoc quod quis moueatur, in alio, & alio esset locus: consequens est falsum, ergo & id ex quo sequitur. Patet sequela. Dem? quod ego maneam immobilis, & aër circumstantis moueatur, & alius succedat, & alius: tunc alius, & alius erit locus: quia alia & alia superficies est, quæ respectum dicit ad me locatū in loco: tamen non moueor: ergo nullo loco, & non nullo loco: sequitur ergo quod superficies, quæ est locus, oportet dicat etiam respectū ad ista puncta, ratione quorum dicitur locus immobilis: vt docet Aristot. & sic ad conuertentiam dicuntur ista moueri localiter, & mutare locum. Quapropter fluuius non mutat locum, cum alia & alia succedat aquæ superficies: vnde sicut non mutat locum, non mouetur localiter: & contra: si lignum moueatur ad motum aquæ, mouetur localiter: & mutat locum, licet eadem aquæ superficies semper circumflet lignum.

¶ Hic tamen considerandum pro libro sequenti, quod non putes ad relationem esse motum per se: nam per motum localem non acquisiui ego relationem hanc distantia ab oriente, vel à polo: sed locum de genere quantitatis. hanc superficiem: licet hæc superficies sit hic locus ratione huius distantia: ob id Aristote. non dixit, quod est motus per se ad relationem, sed ad locum.

¶ Secundò est cōsiderandum, quod alia relatio est qua locus est immobilis, & alia importata per prædicamentum vbi: nam prima in loco subiectatur, & hæc. 2. in locato.

¶ Sexta cōclusio. Licet locus cōis sit maior locato, locus tamē p̄prius, & primus ei est equalis, quantum

locus cōis p̄prios?

Elevatio li in Mac. co.

Ratio. 2. p. Locus proprius equalis locato.

Quid sit locum.

Ad relationem non est motus.

Locus dicitur mensura loci.

6. Cōclusio.

quatum ad continentiam. Pro probatione oportet scire, q. locus est duplex: cōmunis, & p̄prius. Locus cōmunis est, in quo plura locantur: vt cōcauum lunæ locus cōmunis est elementorum, & mixtorum: quia ambit ea: & aër est locus communis animalium. Locus proprius est, qui solum locati dicitur: clara ergo est cōclusio: nam locus cōmunis, cum nō continuat vnum solum locatum, sed alia, nō oportet locato vni sit equalis: sicut non est equalis cōcaua superficies lunæ animali. contento in ea, sed maior.

¶ Quod locus proprius sit equalis patet: quia per hoc dicitur locus, quia continet locatum, & respectum dicit ad eum: sed hoc non est, nisi si sit equalis locus locato: ergo oportet sit equalis. Patet: quia si minor, iam sequitur q. nō continet totum locatum: sed illa pars in qua minor est, erit in alio loco, qui locabit illā partem locati, in qua excedit locum. Si locus sit maior, iam oportet quod pro illa parte qua maior est locato, aliquid ibi locetur: & sic pro illa nō erit prioris locati locus: sequitur ergo necessario locus proprius equalis debet esse locato: neque maior, neque minor: ita vt superficies cōcaua loci, & cōnexa locati, secundū quas sunt simul, & se tangunt, oportet in longitudine, & latitudine æquantur: profunditatem tamen non habent.

¶ Ex quo sequitur malè posse defendi opinionem nominalium, qui locum nō dicunt illam superficiem, sed partem quandam certam locantis, versus locatum. Nō inquam potest defendi, est enim cōtra hanc cōditionem loci positam ab Arist. & declaratam in cōclusionē: quia nō potest esse equalitas: nam si equalitatem ponas, ponendo locum tertiam partem profunditatis locantis versus locatum, dabo maiorem aliam, quæ etiam locus est: medieta-tem scilicet: & sic de multis alijs partibus dabo etiam minorem illam tertiam partem, vnde locus erit minor locato. Quapropter insistendū est, locum esse illam superficiem vltimam corporis cōtinentis locatū, cum illo duplici respectu: hoc est, ad locatum, cui equalis, & ad punctum fixum centri, & polorum, ratione cuius ipse locus immobilis dicitur. Dicitur similiter, ob æqualitatem loci ad locatum, vt locus mensura sit locati extrinseca: quod apud Aristot. indubitatum est, quāuis aliqui dubitent: nam sicut tempus est mensura motus, successiua; sic locus est mensura locati, permanens: sic vt quātus sit locus, tantum sit locatum, secundū partem extrinsecas. Et dato mensura dicat relatio-

nem mensurantis ad mensuram, mensura non est relatio, sed quātitas illa, per cuius longitudinem, aut latitudinem, aut profunditatem certificamur de alterius quantitate.

¶ Et considerandum est, q. superficies secundū Arist. non dicitur continere locatum, sed corpus, cuius terminus est superficies: ob id dicit, quod locus est terminus continentis: sicq; potest equalitas esse. Quod si quis instet, q. continens debet esse maius contento: potest dici, quod ipsa superficies est locus, & locatum ratione superficies est in loco, quare illæ superficies cōcaua, & cōnexa sunt æquales: & cōtinentis non est maior contenta: quia nō habet profunditatem. Et illud, quod semper continens est maius contento, in corpore continete, & non in superficie locum habere poterit. Istis duobus modis potest intelligi equalitas inter locatum, & locum.

¶ Ad primum argumentum dicimus, superficiem esse in prædicamento quantitatis, & similiter locus, qui est superficies corporis continentis extrema. Et quando probas. Ponitur in prædicamento vbi: negamus: nam, vt diximus, vbi non importat relationem sic, quod sit in loco, & dicat respectum ad locatum, sed potius cōtra dicit ipsum locatum, & respicit ipsum locum vbi est, sed in loco: cōtra est superficies ipsa locus, cum respectu ad locatū: & sic locus, & vbi, ad diuersa prædicamenta pertinent, vt inferius declarabitur, & in prædicamenti expositum est.

¶ Secundò. Dato, & nō concesso, quod vbi esset locus, sicut superficies est, nō in cōueniēs esset ad diuersa prædicamenta pertinere secundū diuersas rationes: sicut actio, & passio; & sicut locus ipse, in quantum est superficies, pertinens sit ad prædicamentum quantitatis: & in quantum relationem importat ad locatum & ad punctum fixum vniuersi, ponitur in prædicamento relationis: sicut adnotauit doct. Egidius Romanus. Sic ergo locus in quantum continet locatum, ad quantitatem pertinet, & dicitur esse superficies: in quantum verò locatum dicitur habere respectum ad locum, locus est in prædicamento vbi: tamē differentia est latissima, vt docet prima solut.

¶ Ad secundum ex dictis patet, quod locus non absolute superficies est, sed cum gemino respectu & ad locatum, & ad punctum fixum: & ratione secundi est immobilis: & ad hoc quod sit locus, non sufficit primum, vt dictum est. Quapropter Mexicana ciuitas semper habet eundem locum: quia

Nota.

Instantia. Diluio.

Nota.

Ad argum. 1. solutio.

2. solutio.

Egidius tex. 4. dubio. 1.

Ad 2.

quia semper est in eodem respectu ad punctum fixum celi; ut sit ad occidentem posita, respectu meridiani Toleti per .7. horas ferè, vlt. 72. Toletano di gradus, & .5. 2. minuta. Per .7. enim horas ante ortur illis sol quam nobis, exceptis .8. minutis, & sic eclipis lunæ contingit illis ante per huiusmodi horas. De quo late in lib. de celo. spe cal. 4. & diximus in prædicamento vbi.

Ad .3. ¶ In tertio tangitur modus existendi in loco angelorum. Et certum est angelum non contineri in loco, eo modo quo corpora continentur circumscriptione: nam cum angelus sit spiritualis, & careat quantitate molis, non habet superficiem de prædicamento quantitatatis, secundum quam locetur in loco, sic quod sit pars in parte loci, & totus angelus in toto loco: sed conuenit ei esse in loco, & verè, & realiter est in loco: & sic est in vno loco, quod non est in pluribus locis, & est in loco, in quo est totus in toto loco, & totus in qualibet parte loci: quia est impartibilis: sicut & de anima conceditur, quod sit tota in toto corpore, quod animat, & tota sit in qualibet parte corporis: quia non est extensa, ut sunt brutorum forma. Et modus existendi angeli in loco est, esse diffinitiuè. Sed de modo existendi, vltra hoc quod est diffinitiuè esse, inter graues autores est cõtrouersia. San. Thom. dicit angelum esse in loco per suã operationem. Alij dicunt quod per suam substantiam. De quibus si dominus dederit multa erunt dicenda in proprio loco, in primo. dist. 37. & in 2. sent. dist. 6. quæst. 2. in Resolutionibus Theologicis. Hic adducere, esset limites fortè excedere physicæ disciplinæ. Vnum tamen sciãt doctõris. S. Th. dicit, S. Tho. per hoc quod dicitur angelum esse in loco per suã operationem, nõ negare quin ibi sit secundum suam substantiam præfens. In quo malè Durand. qui ob id dicit animam Christi in illo triduo nõ descendisse secundum realem præfentiam ad Limbum patrum, sed solum secundum effectum. De quo ibi disputandum erit. Sed S. Tho. cõcedit angelum esse in loco: tamen rationem existendi in loco dicit esse operationem, quam ibi habet, vel exteriorem, vel immanentem. Et quidè quod sit necessarium concedere angelos esse in loco, ex scriptura sacra probatur. Videbami Sathanam sicut fulgur de celo cadetẽ. Et, Misus est angelus. Et, Angeli sunt in celo videntes. Et sic magister dicit, cælum creatum, & angelis repletum.

Angelus est in toto loco & totus in qualibet parte loci ubi est.

Idem Egidius in 1. d. Thom. dicit angelum esse in loco per suã operationem. Alij dicunt quod per suam substantiam. De quibus si dominus dederit multa erunt dicenda in proprio loco, in primo. dist. 37. & in 2. sent. dist. 6. quæst. 2. in Resolutionibus Theologicis. Hic adducere, esset limites fortè excedere physicæ disciplinæ. Vnum tamen sciãt doctõris. S. Th. dicit, S. Tho. per hoc quod dicitur angelum esse in loco per suã operationem, nõ negare quin ibi sit secundum suam substantiam præfens. In quo malè Durand. qui ob id dicit animam Christi in illo triduo nõ descendisse secundum realem præfentiam ad Limbum patrum, sed solum secundum effectum. De quo ibi disputandum erit. Sed S. Tho. cõcedit angelum esse in loco: tamen rationem existendi in loco dicit esse operationem, quam ibi habet, vel exteriorem, vel immanentem. Et quidè quod sit necessarium concedere angelos esse in loco, ex scriptura sacra probatur. Videbami Sathanam sicut fulgur de celo cadetẽ. Et, Misus est angelus. Et, Angeli sunt in celo videntes. Et sic magister dicit, cælum creatum, & angelis repletum.

Angelus esse in loco ex scriptura probatur. Luc. 20. Magister dicit, cælum creatum, & angelis repletum. Sed solum inter catholicos quo ad modum existendi est differentia, & ponam hic breuiter tres modos, nõ disputando, sed recitando.

¶ Sed solum inter catholicos quo ad modum existendi est differentia, & ponam hic breuiter tres modos, nõ disputando, sed recitando.

Primus est Durand. qui dicit, quod angelus est in quocunq; loco, in quo potest operari, etiã si actu ibi nõ operetur, neq; vbi operatur habet aliam præfentiam, quam vbi nõ operatur, nisi quod ibi appareret certus effectus, qui nõ appareret alibi: vnde cõsequenter concedit, quod angelus est vbiq; sicut Deus: nisi quod nõ potest operari simul in omnibus locis, sicut Deus. Hæc sententia est periculosa.

¶ Secunda opinio est doctõris. sub. qui dicit, quod angelus per suam essentiam habet potentiam essendi in loco, licet nõ dependeat, neque conseruetur à loco: sicut de corpore cõcedimus. Hanc opinionem sequuntur nominales.

¶ Tertia est S. Thom. quod angeli sunt in loco per suam substantiam, sed ratio existendi operatio est, & hæc videtur sequenda: sicut ibi notum faciemus. Hæc sufficit dixisse pro solutione tertij argumenti.

SPECVL. II. VTRVM omne ens habeat suum naturalem locum.

AM si locus est, meritò querendum, an locata, habeant loca certa. Videtur quod non. Angeli sunt entia, & omnium creaturarum perfectissima, & tantum non sunt in loco: nõ ergo omne ens sibi locum determinat. Maior patet ex Boëtio, qui ait, Cõem animi conceptionem esse apud sapientes, spiritualia nõ esse in loco: at angeli sũt entia spiritualia: ergo non sunt in loco. Et Aristot. ait. Non omne quod est, in loco est, sed mobile corpus.

¶ Præterea. Si quodlibet ens naturale sibi vendicaret locum, maximè essent elemẽta, eo modo quo collocata sunt: sed hæc nõ sibi naturalem locum vendicant. Patet. Locus naturalis aquæ esset aeris superficies, & locus naturalis terræ aquæ superficies, sed nõ ita est, cũ aqua sit infra terram, & sit supra aquam, & aer cingit terram, & aquam: ergo non vendicant sibi ista locum naturalem.

¶ Tertio. Si omnia entia sibi certum derminerent locum, maximè primũ mobile haberet: sed primũ mobile nullum determinat sibi locum. Patet ex Aristot. & ex Cõmen. qui dicit, primam spheram in loco esse per accidens. Ratio est. Omne quod est in loco, vel est quia cõserua

cõseruatur à loco, vel circũambitur ab eo: sed prima sphaera nõ conseruatur ab aliquo: quia incorruptibilis est, neq; circũcingitur ab alio: quia, de mente Aristot. sicut ipsa est primũ mobile, nihil supra eam.

¶ In contrarium est Aristot. qui ponit loca naturalia grauibus, & leuibus. ¶ Pro decisione oportet supponere, quæ in præcedenti speculatione diximus de loco, quod dupliciter sumeretur: v. s. solum est superficies continens. Secundo, vt est locus naturalis, qui quandam habet proprietatem ad conseruandum locatum, de quo nunc est sermo.

¶ Secundo considerandum est, quod sic à Deo omnia creata sunt, vt in numero, pondere, & mensura sint facta: ex quo est cõpertissimum omnia debite esse ordinata, & nõ temerè congesta. Si enim artifex ordinatè ad construendam domum procedens, ordine disponit, quæ cõponunt domum, vt lapides in fundamẽto, & ligna in cacumine, & tecto ponat: quanto per amplius ille, qui omnium est artifex, & sua sapietia attingit à fine vsq; ad finem, & disponit suauiter, mundum istum fabricans, ex tanta rerum diuersitate, domum edificans, posuit, & ordinauit omnia congruenter, iuxta vniuersuicũq; naturam?

¶ Tertio etiam notandum est, quod esse in loco apud philosophos dupliciter intelligitur. Circumscriptione. s. & diffinitiuè. Primo modo, vt ex Aristot. est loco cõmentarij: vt totum in toto sit loco, & pars in parte: vt tantum sit locus ad aquatè, quantum locatum.

¶ Esse diffinitiuè in loco Gab. (quem nominales sequuntur) dicit esse sic in loco, quod totum sit in toto, & totum in qualibet parte loci, sicut anima in corpore est, & angelus in loco.

Verum ex ista descriptione, aut definitione sequeretur corpus non esse in loco diffinitiuè, cum finiatur à loco, & maximè competat esse in loco: vt docet Magister sent. in illa distinctione. 2. quam exponit Gab. Et sequelam cõcedunt nominales. Sed videtur quod diffinitiuè in loco (vt incõueniens vitemus) sit, sic esse in loco, quod ex natura rei, & modo existendi ibi, repugnet naturaliter simul esse alibi extra illum locum: Hoc enim videtur importare nomen diffinitiuè esse. Et sic videtur esse impertinens ad re esse diffinitiuè in loco, quod sit tota in qualibet parte loci: nam si angelus sit in loco digitalli, sic quod naturæ suæ repugnet esse alibi, quãuis nõ esset ipse totus angelus in qualibet loci parte, sed esset extensus, diceretur esse diffinitiuè: & e conuerso: si ex natura sua non repu-

gnaret ex modo existendi hic esse alibi, etiã si totus in toto, & totus in qualibet esset parte, nõ diceretur esse diffinitiuè in loco.

¶ Ex hac intelligentia sequitur quod anima nõ sit in pede diffinitiuè, licet in qualibet pedis parte sit tota, quia non repugnat, quin sit in manu, & in capite, & sic nõ coarctat in pede. ¶ Sequitur etiam contra contrarium opinantes, quod Deus non est in mundo diffinitiuè, cum sit verum, quod sit in qualibet mudi parte, sed nõ est diffinitiuè: quia esset comprehensibilis, contra illud: Cæli caelorum capere te non possunt.

¶ Etiã est cõpertissimũ ex dictis, corpus Christi nõ esse diffinitiuè in sacramento altaris, quãuis totus Christus sit in tota hostia, & totus in qualibet eius parte, quãtũuis minima: quia modò existendi in sacramento nõ repugnat esse alibi: ob id inuentus est tertius modus existendi in alio, hoc est sacramentaliter, quando neque circumscriptione, neq; diffinitiuè, sed sacramentaliter est: quia est in pluribus locis. De quo dicendum erit in quarto. Sit ergo cõclusio.

¶ Locus naturalis elementi terræ concauum aquæ est, sicut aeris cõcauum ignis. Hæc conclusio est Aristot. Probatur. Illum ordinẽ quẽ habent res in nobilitate, habent in ordine locorum: sed terræ elementum in nobilitate infimum est, plus habens de materia, & minus de forma, & post terram locum superiorem tenet aqua: continens oportet sit dignius contento: quia eius cõseruatiuum est: sed aqua est dignius elementum ipsa terra: ergo continet eam: et cum sint contigua, non potest esse, nisi quod vel terra continet aquam, vel e contra: sed terra non continet, cum sit infimum: ergo continetur.

¶ Præterea. Id quod symbolizat in aliqua qualitate in elementis, alterius locus naturalis est: sed aqua cũ terra in vna symbolizat qualitate, putã in frigiditate: quia sicut aqua est frigida, & terra etiam est frigida: sequitur ergo quod cum terræ debeat dari locus, nõ erit aer, qui in nulla cum terra symbolizat qualitate, cum sit calidus, & humidus, & terra frigida, & sicca: dabitur ergo locus terræ aqua: quia in frigiditate symbololum est.

¶ Secunda pars eodẽ modo probat, scilicet quod concauum ignis sit aeris locus: si quidem ignis concauum continet, & amplectitur aerem, & cõueniunt in caliditate: et sic vnum conseruat alium: vt cum non sit contrarietas, vnum in aliud conuertatur: nam in habentibus symbololum, non est difficilis transitus.

Aia non est in pede diffinitiuè.

3. Regũ. 8. possunt.

S. Tho. 3. p. q. 76. ar. 5. Ad primũ.

Cõclusio. 1. Arist. te. 4. 8. Ratio. p. p.

Ratio. 2.

Ratio. 2. p.

Aristote.

¶ Verum

Obiectio.

¶ Verum est tamen, quod iuniores communiter dicunt, locum naturalem terre esse, non concavum aquæ, vt dixit conclusio, sed aggregatum ex aëris superficie, & aquæ: quod contra Aristote. est, qui dixit, terram esse in aqua, & aquam in aëre. Dissoluitur inquam nodus, si distinguamus de terra, vt elementum purum est, ab ipsa vt nunc in dispositione est ob animalium respiratum vitam discooperata aqua, & ob arborum fructificatione, & aliorum q sunt ex terra prouenientia. Si terram pro elemento puro accipiamus, tenet verum conclusio: & in hoc sensu oportet intelligere Aristote. Si tamen aggregatum ex elemento terræ, & ex illa alia parte, quæ videtur superaddita, quæ pro animalibus, & arboribus discooperata est, siue sit totum aggregatum elementum, siue non, sic capiendum oportet dicere, quod aqua in parte, & aër similiter sit terræ locus, secundum suas extremas superficies. Et conclusio non intelligitur de hac, vel illa parte terræ: de hac, vel illa parte aquæ, sed de ipsius elementis: quia aqua quæ in cauernis terræ est abscondita, vel ibi genita fluit, non potest intelligi locus ipsius terræ.

Solutio.

¶ Tertia conclusio. Primum mobile non est in loco per se. Hæc est Aristote. Est tamen in loco in potentia secundum partes. Patet. Quod non mutat locum secundum se totum, nõ potest dici per se esse in loco: sed prima sphaera non mutat locum secundum se totam: ergo non est in loco secundum se, sed in potentia: quia secundum partes alium, & alium habet locum: sicut in rota plaustrum, vbi est radius vnus, succedit alius. ¶ Sed oportet non ignorare de loco primæ sphaeræ olim (vt Cömen. adducit) varias fuisse opiniones. Prima fuit Philoponi dicentis, primam sphaeram esse in vacuo, circumstante illam tanquam in loco. ¶ Secunda est Alexæ. qui dixit primam sphaeram nõ esse in loco, nec moueri in loco, sed in seipsa. ¶ Tertia est Abempaphe, qui dicit locum primæ sphaeræ esse superficiem cõuexam inferioris sphaeræ, super quam mouetur. ¶ Quarta est Cömen. quod sphaera prima est in loco per accidens, scilicet in centro mundi, circa quem mouetur. Sed omnes istæ opiniones sunt falsæ, & facile impugnantur. Primo: quia tale vacuum nõ datur. Secundo: quia eo modo quo res mouetur, potest esse in loco: cũ ergo moueat. 1. sphaera circulariter, erit in loco. Tertia opinio apertissimè errat, cũ de ratione loci sit quod contineat: sed inferior non continet superiorem. Quarta, quæ est Comment. est etiam falsæ: quia Aristote. nunquam dixit, aliquid de per accidens moueri, nisi quando est in altero, & alterum est in loco propriè sicut anima ad motum corporis. Standum ergo est in opinione Aristote. ¶ Sed tamen oportet notare quod, id quod conclusio dixit ex Aristote. fundatur in vno, quod non erat alia superior sphaera: quia Aristote. solum posuit septem planetas, & octauam dixit primum mobile. Quapropter sit. 4. conclusio. ¶ Octaua sphaera est in celo propriè, eo modo quo & inferiores alia. Patet: quia est infra primum mobile, quod est nonum cælum, imò infra decimum cælum, quæ putant nunc astrologi

Cõm. co. 43

¶ Et considerandum venit, vt ait Cömen. hic quod si aquæ locus sit aër, & aëris ignis, potissimum est propter distantiam maiorem, vel minorem à centro terræ. Itaque aëri non conuenit locus aquæ, neq; aquæ locus aëris rone grauitatis maioris aquæ: & quæ min⁹ de leuitate conuenit ei locus infimus versus terram, & aëri distans: quia leue, & ascendit ad supremum locum: ita vt si ignis poneret in infimo aëris, aër sibi relictus nõ desineret ascendere vsque ad locum in quo nunc est ignis: quia semper maneret eadem distantia à centro terræ, etiam si non esset ignis ibi, & sic ratione distantie à centro conuenit.

2. Cõclus.

¶ Secunda cõclusio. Omnes sphaeræ infra supremam sic dicuntur esse in loco, vt qualibet dicatur esse in sibi proxima, tanquam in loco: ita vt à luna incipientes immediatè proxima sit locus inferioris, vt lunæ sit cælum Mercurij, & Mercurij locus sit Venus, & Veneris sol, & solis Mars, & Martis Iupiter, & Iouis Saturnus. Ratio istorum est. Nam si elementa sunt posita, & disposita congruenter in suis locis naturalibus, hoc negandum non erit in cælorum orbibus, & conuenit eis esse in loco de per se, quicquid dicat Cömen. asserens quod non solum superior sphaera celestis, sed neque inferiorum sunt in loco de per se, eo quod mobile circulariter nõ indiget loco de per se in quo mo-

Ratio.

ueatur: sed tamen quantum indigeat superficie tanquam loco id quod circulariter mouetur, quia tamen quolibet sphaerarum à Deo constituta est in tanta, & certa distantia à centro terræ, oportet cuiuslibet dare suum locum de per se. Item quia id quod circuit, & ambit, oportet sit locus rei ambitæ, & circuitæ: & sic quodlibet cælum infra primum dicitur habere locum.

Cõtra Cõm.

mē. hic com.

45.

¶ Sed tamen oportet notare quod, id quod conclusio dixit ex Aristote. fundatur in vno, quod non erat alia superior sphaera: quia Aristote. solum posuit septem planetas, & octauam dixit primum mobile. Quapropter sit. 4. conclusio. ¶ Octaua sphaera est in celo propriè, eo modo quo & inferiores alia. Patet: quia est infra primum mobile, quod est nonum cælum, imò infra decimum cælum, quæ putant nunc astrologi

Ratio.

logi esse primum inobile. De quo in lib. de cælo. Tandem est infra cælum Empyreum, quem inmobilem, & beatorum sedem ponunt catholici. Probatur cõclusio: nam si alia sphaera habent locum, & quia continentur, & ob dignitatem, & sphaera octaua habebit.

5. Cõclus.

Nulla res potest esse per naturam in diuersis locis.

3. Cõclus. Aristote. 46.

Ratio.

¶ Quinta cõclusio. Quodlibet corpus suum per naturam sibi deputat locum: vt naturaliter vnū corpus nõ possit esse simul, & semel in diuersis locis. Hæc conclusio est omnium: siquidem repugnat per naturam quod simul, & semel sit in diuersis locis. Patet: quia esse in loco, vel est circumscriptiue, vel diffinitiue: sed quomodo vnū sit in vno loco, non potest simul esse in alio. Patet: quia si sit circumscriptiue, circumscribitur à loco: vt totum sit in toto, & pars in parte: si ergo circumscribitur, nõ est alibi. Si sit in loco diffinitiue, etiam probatur: quia esse sic in loco est, quod quantum est ex natura sua repugnat esse alibi: ergo sequitur quod per naturam non poterit esse aliqua res in diuersis locis. Et non solum est verum de corporibus (vt docet conclusio) sed etiam de angelis: non enim potest vnus angelus in diuersis locis esse, nisi eo modo quo anima est tota in qualibet eius parte: sic angelus sit in loco sibi congruenti. Tamen quod angelus si sit hic in Mexicana ciuitate, quod idè dicatur esse Roma, vltra locum quem sibi per naturam potest determinare, qui sit, vel ad distantiam miliaris, vel vltra, vt Deus nouit.

6. Cõclus.

Si diuina potentia vnus angelus potest esse in diuersis locis.

Notum.

Ratio.

¶ Sexta conclusio. Per diuinam potentiam potest esse vnus & idem angelus in diuersis locis simul, & semel, & idem corpus similiter. Probatur hæc cõclusio: posita fidei veritate, quod Christus realiter, & verè est in diuersis locis, in sacramento: nam quod non implicat cõtradictionem, de potentia Dei absoluta fieri potest: sed hoc non implicat: nõ enim repugnat intellectui. Et probatur: quia anima nunc est in pluribus locis, scilicet in manu, & in pede. Possit ergo Deus abscessa manu, cõseruare ibidem animam, sicut antè erat, quando manus coniuncta erat, & tunc esset anima in diuersis locis. Item. Possit Christus se ipsum ostendere in sacramento altaris, vel partem aliquam, & tunc esse in diuersis locis, etiam circumscriptiue, scilicet in hostia, vbi se manifestat, et in celo. Hæc sententia est docto. sub. quam nominales sequuntur.

7. Cõclus.

Ratio.

Thom. 2. 2. art. 2. dicit, quod Deus id non potest facere: dicitur.

¶ Quod si quis obijciat nobis doctorem Sancti Thomæ, qui dicit, implicare, posse circumscriptiue esse in diuersis locis: & in. 4. dist. 44. quæst. 2. art. 2. dicit, quod Deus id non potest facere: dicitur.

dum S. Tho. loquuntur, considerando ad vim nominis circumscriptiue, vel diffinitiue: quia videtur quod importet quod non sit alibi: sed non facièdo vim in vocabulo, id per diuinam potentiam fieri potest.

2. Solutio.

¶ Secundo potest quis dicere Sancti Thomæ in partibus id non dixisse. Quapropter vel in scriptis loquutus est secundum quorundam opinio. vel ipse non persistit in prima sententia.

Ratio.

¶ Et pro hac opinione potest esse ratio. Non minus repugnat quod duo corpora sint in eodem loco, vel quantitas sit in puncto, quam quod idem sit in diuersis locis: sed per diuinam potentiam primum sit, quando est penetratio corporum: & in sacramento in qualibet parte est quantitas corporis Christi: ergo & poterit aliud facere.

S. Tho. 3. p.

q. 76. ar. 4.

7. Conclus.

¶ Septima cõclusio. Posito vnum corpus ponatur in diuersis locis, non addito alio miraculo, eadem accidentia absoluta erunt in eodem in omnibus locis vbi fuerit, excepto respectu ad locum. Volo dicere, quod si Deus per potentiam suam Petrum ponat Salmanticæ, & Mexici: eadem predicata conuenient vtrouique: quia si hic Mexici est calidus, & Salmanticæ erit, excepto respectu ad locum, qui non erit idem: quia non est idem locus, cum non sit idem respectus ad punctum fixum. Posset quidem Deus facere quod Petrus Mexici sit albus, & Salmanticæ niger: in vno calidus, & in alio frigidus: tamen hoc non nisi nouo miraculo superaddito priori: nam posito quod Deus suspenderet suam actionem, ne calor corrumpat frigiditatem, potest in vno loco esse calidus, & in alio frigidus: si tamè nulum ponatur miraculum, si ignis applicet Mexici, & aqua Salmanticæ, præualebit agēs, quæ est maioris virtutis: sicut si in eodem loco applicentur eidem.

8. Conclus.

¶ Octaua conclusio. Posito tali casu, quod Petrus in diuersis locis sit, non potest fieri quod ei conueniant duo prædicata, in quibus vnū includit negationem alterius: vt quod sit Petrus calidus, & nõ calidus: cæcus, & videns: albus, & nõ albus: quia repugnans est. Sed tamè erit calidus, & frigidus in duobus locis: albus, & niger. Et hoc non repugnat, supposito miraculo: & sic cæcus Salmanticæ, & Mexici videns: non tamen in eodem loco videns, & cæcus.

¶ Solutio patet ex dictis inter respondendum: siquidem animi conceptio est sapientibus nota spiritualia nõ esse in loco, circumscriptiue, ita est: tamè sunt in loco diffinitiue: ob quod for-

G tē di-

D. Tho. p. p. 2. dicit S. Thom. q. angelus est in loco æquiuocè ad corpus. Sed possumus dicere, q. simpliciter angelus est in loco, & mouetur localiter: sic enim in sacra scriptura dicitur, quod angelus est in celo: q. missus est angelus: at quia sunt incorporei, non dependent à loco, & ita naturaliter possent esse in vacuo, sicut in pleno

SPECVL. III. VTRVM vacuum sit dabile.

1. Argum.

S vacuum non datur: aut non esset motus localis, aut esset penetratio corporum: sed motus localis est, cum multa moueant, & corporum penetratio non datur: ergo debet vacuum dari naturaliter: quia quando aliqua res mouetur, vel per vacuum, vel per plenum mouetur: si per vacuum, habeo intentum: si per plenum: ergo penetratiue cum corpore pleno: vel per hoc quod cedit aer: sed non per hoc quod cedit aer: quia potest esse tanta condensatio, vel impetus in contrarium, quod non cedat, & tamen est motus: ergo oportet ponere vacuum.

¶ Præterea. Rarefactio, & condensatio per naturam dantur: ergo vacuum est. Probatur consequentia. Rarefactio fit sine acquisitione nouæ materiæ per maiorem extensionem: sicut condensatio per minorem, sic. Rarefiat corpus: maiorem occupat locum: ergo vel in pleno, vel in vacuo: si in pleno, iam esset corporum penetratio: si in vacuo, habeo intentum, & non videtur, quo alio modo possit fieri rarefactio, & condensatio, quin pars illa loci maneat vacua, facta condensatione: ergo vacuum est. d. adu.

¶ Tertiò. Extrà cælum est vacuum: ergo dari non repugnat. ¶ In contrariu. ¶ In contrarium est Aristot. tex. 7. 1. ¶ Pro decisione notandum, quod Arist. dicit hic, q. si esset vacuum, esset locus non repletus corpore. In hoc enim differt vacuū à pleno, q. in pleno sunt corpora repleta, in vacuo non. ¶ Secundò notandum, quod cum ad physicū spectet de loco tractare, vt probatum est: cum sit ens mobile subiectum physicæ disciplinæ, non erit alienum ab eo tractare de vacuo: ob id mentione facit Arist. in isto. 4. de vacuo.

In contrariu. Notan. 1.

Notan. 2.

Notan. 3.

¶ Tertiò nota, esse opiniones de loco, & de vacuo similiter. Primò potest intelligi vacuū. sic. q. intra superficiem cõcauam alicuius loci nihil sit prorsus corporale, sed ad modum quo antequam Deus mundum creasset, sic esset, vt nunc extra cælum imaginamur. ¶ Secundo modo ponebant vacuum, vt sint dimensiones de genere quãtitatis separatae à subiecto: sicut fides catholica in sacramento Eucharistiæ ponit quãtitatem à subiecto separata. Et dicebant illas dimensiones esse per quas penetratiue se habent corpora: & sic corpora physica per illas mouebant, que cum haberent corpus, penetratiue dicebatur locus plenus, & quãdo non erat vacuum: & per hoc dicebatur vacuum: quia erat abstractum à corpore, & extra corpora. ¶ Tertiò modo Democritus, & eius sequaces ponebant vacuum in poris intrinsecis corporum, sic vt quanto plus esset illarum vacuitatum, corpus esset rariius, & quanto minus, erat densius. Istis suppositis, fit prima cõclusio. ¶ Nullum dabile est per naturam vacuum ne que aliquo dictorum modorum, neq. aliquo alio modo. Hæc cõclu. Arist. hic multis probat medijs. Primò. Si res naturaliter mouerent per vacuum primò modo: quia nihil esset sub cælum, sequeretur quod non magis grauiam descenderent, quàm leuiam: nam ratio quare sic mouetur est, quia in suo loco naturali virtus est cõseruatiua: ablato ergo quod ibi non detur aliquis locus naturaliter vbi quiesceret, nulla esset ratio motus in illis. ¶ Secundo. Non potest dari vacuum. 2. modo: quia tales dimensiones separatae à corporibus dari non possunt, nisi per miraculū: sicut Christiana tenet fides in sacramento eucharistiæ. Et dato sic darentur, non minus repugnet q. corpus cum eis penetratiue se haberet, quàm si ibi esset corpus: vt probat Aristote. nam ita repugnat cum speciebus sacramentalibus ibi esse aliud corpus, sicut si ibi esset panis: ergo eodem modo repugnet ibi.

hil sit prorsus corporale, sed ad modum quo antequam Deus mundum creasset, sic esset, vt nunc extra cælum imaginamur.

¶ Secundo modo ponebant vacuum, vt sint dimensiones de genere quãtitatis separatae à subiecto: sicut fides catholica in sacramento Eucharistiæ ponit quãtitatem à subiecto separata. Et dicebant illas dimensiones esse per quas penetratiue se habent corpora: & sic corpora physica per illas mouebant, que cum haberent corpus, penetratiue dicebatur locus plenus, & quãdo non erat vacuum: & per hoc dicebatur vacuum: quia erat abstractum à corpore, & extra corpora.

¶ Tertiò modo Democritus, & eius sequaces ponebant vacuum in poris intrinsecis corporum, sic vt quanto plus esset illarum vacuitatum, corpus esset rariius, & quanto minus, erat densius. Istis suppositis, fit prima cõclusio.

¶ Nullum dabile est per naturam vacuum ne que aliquo dictorum modorum, neq. aliquo alio modo. Hæc cõclu. Arist. hic multis probat medijs. Primò. Si res naturaliter mouerent per vacuum primò modo: quia nihil esset sub cælum, sequeretur quod non magis grauiam descenderent, quàm leuiam: nam ratio quare sic mouetur est, quia in suo loco naturali virtus est cõseruatiua: ablato ergo quod ibi non detur aliquis locus naturaliter vbi quiesceret, nulla esset ratio motus in illis.

¶ Secundo. Non potest dari vacuum. 2. modo: quia tales dimensiones separatae à corporibus dari non possunt, nisi per miraculū: sicut Christiana tenet fides in sacramento eucharistiæ. Et dato sic darentur, non minus repugnet q. corpus cum eis penetratiue se haberet, quàm si ibi esset corpus: vt probat Aristote. nam ita repugnat cum speciebus sacramentalibus ibi esse aliud corpus, sicut si ibi esset panis: ergo eodem modo repugnet ibi.

¶ Probatur tandem quod naturaliter vacuum non detur experientia. Siquidem videmus grauiam ascendere, & leuiam descendere contra eorū naturalem inclinationem, & hoc non nisi ob vitandū vacuū: ergo vacuū per naturam non datur. Vnde est quod in clypeidra aqua plena foraminibus apertis non cadat aqua: omni ablato impedimento, nisi ea ratione, qua non possit intrare aer, qui replet locum vasis, relicta ab aqua cadente. Signum ergo est q. natura fugit vacuum, & contendit vt aqua faciat cõtra suam particularem inclinationem ad vitandū vniuersaliter vacuum: ita vt licet id in respectu ad naturam particularem grauis videatur con-

tur contra naturam, sit secundum eam, vt vitetur vacuum, quod repugnat vniuersaliter nature: entium: eo modo quo naturaliter se exponit manus pro capite, & fortis politicus pro bono totius reipublicæ.

¶ Etiam est experientia in vasis vitreis, apud phormacopolas, q. vitrea vasa liquore plena, si sint penitus clausa: vt subintrare non possit aer, quãdo in hyeme congelatur aqua in vitro inclusa, ruinpuntur vasa, & fraguntur ad vitandū vacuum: signum ergo est, quod natura refugit, quasi vniuersi consistentia stet in rerum contiguatione. Quod Aristot. scite probat dicens. Necessarium est mundū hūc latitudo superioribus contingit esse, vt inde tota eius virtus gubernetur, insinuans q. corpus cæleste non nisi per contactum agit: ob quod vacuum dari non debet. Et ex multis quæ miraculosa videntur, ad vacuum vitandū sufficiat vnū, aut alterū adduxisse exemplum.

¶ Secunda cõclusio. Licet per naturam dari non possit vacuum (vt Aristot. & experientia probat) nihil obstat per diuinam virtutem dari.

Hic cõtendimus probare quod eo modo quo naturaliter vna res non potest simul, & semel esse in diuersis locis, tamen per diuinam potentiam factibile est: sic asserimus quod dato natura abhorreat vacuum, & nullo modo detur naturaliter, per diuinam tamen potentiam potest dari: sic quod eo modo quo nunc in aere pleno contingunt motus varij, & actiones diuersæ, per hoc q. aer cedit, contingeret motus, & alia, etiã si plenum non esset, sed vacuum. Probatur: quia sicut creato cælo, & terra potuit Deus non creare elementa media, & quod cælum esset vbi nunc est, similiter & terra, & tunc esset vacuum, sic modò post creationem posset, si vellet, annihilare omnia quæ intra cæli ambitum continentur vsque ad terram: & sic esset vacuum.

¶ Potest similiter Deus dolium aqua, vel vino plenum seruare, annihilato liquore existente in vase, & tunc esset vacuū in vase. Et potest creare dimensiones separatas absq. subiecto: sicut in sacramento eucharistiæ verè sunt: quas si Deus absq. calore, & alio physico accidente seruaret, esset vacuum, ad modum, quo illi antiqui vacuum ponebant: ergo dabile est per diuinam potentiam vacuum: non enim repugnat. Et hæc cõclusio. 2. non est cõtra illa quæ supra in 3. spec. 3. dicta sunt, quia ibi de vacuo non limitato, vbi infinitum deberet poni.

¶ Neq. hoc contra Aristot. qui loquutus est quid natura rerum haberet, & non quid per di-

uinam potentiam fieri posset; quod nos & cognoscimus, & fatemur factibile esse.

¶ Tertia cõclusio. Dato vacuo, & concesso, si mobile moueretur, non esset in instanti, sicut quidam putant Aristot. affirmare. Volo dicere, quod si contingeret esse vacuū, & lapis moueretur per vacuum, sicut modò per plenum, non sequeretur quod in motu lapidis esset in instanti. Patet. Tota ratio quare dicunt motum illum futurum in instanti est, quia nulla esset medijs resistentia: quia vacuum, & velocitas, vt tarditas in motu attenditur penes medijs resistentiam: sed hoc non sufficit: quia aliunde consideratur resistentia, quàm ex medio: ob id Commen. ait, quod quando tota resistentia motus venit ab extrinseco. frõne me dij, motus fieret in instanti. Et quia arguit Abempache, & alij, quandoq. contingere retardatione & successione in motu aliunde quàm ex resistentia medijs: vt in motibus violentis proiectorum, & in motu primi mobilis, vbi non est resistentia medijs, & in motu animalium, quæ fatigantur, respon. Commen. quod resistentia potest tribus de causis puenire. Primò, ex parte mobilis: quia suapte natura in cõtrarium renititur. Secundò, ex parte mobilis non cõtrahentis, sed ratione situs contrarij, quam habet ad motum intentum à motore: vt primū mobile mouetur sic: non quia cõtrahatur, neque quia resistentia, sed quia motor intendit partem, quæ est in oriente, ponere in occidente: & propter cõtinuitatem partium orbis non potest fieri in instanti. Tertio modo resistentia potest venire ex parte soli medijs: vt in motibus corporum simplicium grauiū, & leuiū: in illis nulla est resistentia ex parte mobilis. In animalibus potest resistentia venire ex parte medijs, & ex parte mobilis propter grauitatē corporis. Et concludit Comen. quod in motibus violentis proiectorum, & animalium, etiam si fieret per vacuum, non esset in instanti: quia est aliunde resistentia, quàm à medio, sed in motibus grauium, & leuium fieret in instanti. Et sic intelligit Aristot. Eodem modo Paulus Venetus, & Gregor. Arimi. quem ferè nominales sequuntur. Idem sentit Egidius hic, tex. 7. 4. dubitatione prima: & dicit quod si anima mouerent, vt grauiam, in instanti mouerentur: si tamen per appetitum, fieret in tempore, quia esset resistentia ex parte grauitatis.

¶ Tandem conclusio manet probata, quod si per vacuum esset motus, non fieret in instanti, si esset motus animalium, vel aliorum proiectorum: sed nos amplius volumus dicere.

3. Cõclus. Si corp⁹ moueretur in vacuo non esset in instanti. Ratio.

Com. te. 7. 1

Commen. Resistentia tribus modis potest puenire.

Paul. Vene. Greg. in 2. d. 6. q. 3. ar. secundo.

Pro quo sit. 4. conclusio.

4. **Cōclusio** ¶ Corpus naturale, dato vacuo, nullo modo moueretur in instanti, siue sit graue, siue leue. *ueretur per* Hęc conclusio est contra Cōment. & contra *uacū non* Paulum Venetum, & Grego. & alios, & est *erit in instā* Thom. Probatur. Detur casus quod sit vacuū ab orbe lunæ vsq; ad terram. Moueatur graue descendendo. Querō, an intelligatur sic *lect. 1. 2. et i* motus in instanti, quod in eodem instanti sit in concauo lunæ, & in terra, vel nō: si sic, ergo in duobus locis simul & semel esset, qđ nō pot fieri naturaliter, nisi per diuinam potētiam: vt in præcedenti speculatione probatum est.

Item: quia motus non potest intelligi sine termino à quo, & termino ad quē: ergo in eodē instāti nō fuit in celo, & in terra, si in vno instāti fuit in termino à quo, & in alio termino ad quē, & inter instans, & instans fuit mediū tps, in quo fuit in intermedio terminorum: ergo non fuit talis motus in instanti: & sic sequitur quod tale graue per vacuum non moueretur in instanti, sed subito. Probo quod neque subito moueatur. Illud graue habet quantitātē extensam: sit tripedalis. v.g. Pedalitas suprema non potest venire ad locum in quo infima, nisi transeat per locum mediā: illud tamen prius, & posterius non potest fieri ita subito. Maior est clara: quia quod mensuratur loco, non potest venire de extremo ad extremum, nisi per medium, & contrarium implicat. Poterit Deo id quod in celo est, ponere in terra, vel ponendo in locis intermedijs, vel sine hoc quod ponat: sed quod per motum faciat, implicat: quia corporis motus transitum per medium dicit: ob quod, quia angelus corpore caret, forte moueri posset à celo vsq; ad terram sine medio: vt *probatur doctor sanctus: at verò corpus nō potest ratione suarum partium. Sed probatur quod nō possit esse subito talis transitus de extremo ad extremum per medium. Nam si mus in illo instanti, quod est vltimum esse in celo. Tunc sic. Immediatē post hoc illud graue: erit in terra, & erit in medio, imò in infinitis punctis medijs: ergo non prius erit in medio, quā in terra, imò simul erit in omnibus locis: hoc nō videtur intelligibile: quapropter non potest esse subito iste motus, si esset.*

¶ Nec valet dicere: quod si est vacuum, nō est medium: nam dato non sit medium: resistens, est medium quod distantiā causat.

¶ Et confirmari potest de motu cæli, quod mouetur sine resistentia, & tamen neque in instanti, neque subito. Nec: satis facit, quia in intelligentia mouet per voluntatem: nam: dato

ita sit, mouet summa velocitate, qua mobile moueri potest.

¶ Alia argumenta possent adduci, sed hæc satis sic tenendum, quod dato vacuo, nec in instanti, neq; subito graue moueretur, sed in tempore. Et sic Egidius quolibet. 6. quæst. 7. probat satis scite, qđ talis motus si esset in vacuo, mobile esset sursum & deorsum, & in eodem instanti mensuræ propriæ esse non posset.

¶ Ad Aristotel. & omnes qui contrarium tenent, ex dictis Aristotelis responde, quod Aristotele. non arguit ostensiuē ex professo, quod dato vacuo, moueretur graue in instanti, sed ex suppositione, si nulla esset repugnantia ex parte mobilis: sed modò est, & magna, eo qđ corpus est. Et quod non sit voluntaria solutio patet: quia antiqui ponebant vacuum ne resisteret plenū motui naturali, & ideo videbantur infinuare quod ex parte mobilis nulla esset resistentia in motu. Et ita Aristotele. arguit ad hominem, quod tunc motus fieret in non tempore: at Arist. id non concessisset, quia videbat cælum absq; resistentia moueri, & non in instanti, neq; subito.

¶ Videtur igitur tenendum, quod nunquam motus in instanti, vel subito potest contingere: intantum vt S. Tho. dicat, quod neq; corpus gloriosum, cum habeat dotem agilitatis, poterit in instanti moueri, etiam si mediū nō resistat, sed mouebitur in tempore breuissimo: quasi imperceptibiliter, iuxta virtutem suę dotis. De quo in. 4. erit dicendum.

¶ Ad primum negamus dari vacuum, neque ob id tollitur motus, neque sequitur corporū penetratio, quia plenum est: nam motus est per cessionem corporis, vel diuisionem eius: si cut contingit per æterem, & aquam.

¶ Ad secundū idem dicendum. Nam rarefactio contingit sine vacuo, per hoc qđ corpus cedit: & condensatio per hoc: quod aer circumstantis dilatatur: sic vitantur omnia inconuenientia. Et similiter in animali contingit nutritio, ratione corporis subtilis: in cluſi. Intus in poris, ob cuius condensacionem, vel rarefactionem vitatur vacuum. De quo infra in libris: de generatione.

¶ Ad tertium de vacuo extra cælum respondetur quod ibi nulla est res naturalis, neq; potest esse actio: quapropter non repugnat qđ illic sic vacuum: imò si est verum quod probatum est supra, Deum nō posse in infinitum producere, oportet extra cælum locum esse imaginariū, in quo nihil sit: & illud nihil non

non dicitur propriè vacuum: quia superficies conuexa vltimi cæli non est apta ad continendum aliquid supra: idē nō est propriè locus, nec vacuum.

SPECVLAT. IIII. DE tempore, de quo Aristo. in isto quarto. Vtrum tēpus sit aliquid reale.

Videtur quod non. Si tempus esset, vel esset ipsum mobile primum, aut motus eius, aut aliquid eius: sed nullum istorum est: ergo tempus nō est. Primum. Tempus non est ipsum mobile: quia si sic, etiā ipso mobili primo quiescente esset tempus: et cum ipsum mobile sit substantia quædam, tēpus substantia esset, quod tamen est cōtra Aristot. Neq; est motus eius: quia tēpus non est idem quod motus: imò ponitur accidens motus. Neque est aliquid ipsius primi mobilis: quia non potest signari illud.

¶ Item. Si tempus est (cum sit quid cōtinuū) partes eius dari possunt: sed nullæ dantur: nō pars præterita, quæ iam non est: neque futura, quæ nondum aduenit: neque præsens aliqua: quia vel erit instans, vel aliquid diuisibile: non aliquid diuisibile: ergo instans: sed instans non est pars temporis: quia sic, cōtinuum ex indiuisibilibus componeretur, quod repugnat: vt infra in. 6. dicemus. Neq; dato esset permanentis: quia vel est vnus instans in toto tempore, vel est aliud, & aliud. Nō potest esse qđ sit vnus: quia sic, non esset instans, sed tempus. Quod si est aliud, & aliud, cum sit indiuisibile, temporis nulla pars aliquādo erit: & sic tempus non est dabile.

¶ Tertio. Si tempus esset, erit vt docet Aristot. numerus motus prioris, & posterioris: sed hoc nō: quia vel intelligitur solum de motu cælesti, vel de alijs motibus: nō de alijs: quia Arist. expressè negat, neq; de motu cæli. Patet. Illud est tēpus, per quod nostra actio potest mensurari: sed per quelibet motum vniformē regulamus, & metimur nostras actiones: vt ego nunc scribens per horologium arenæ, quod apponitur: sciam quantum temporis in scribendo consumpsi.

¶ In cōtrarium est Arist. qui dicit: tēpus esse, & definit per prius, & posterius in motu cæli.

¶ Ista speculatio, quæ de tempore, est nimis Aristot. textu difficilis. Nam (vt ait. P. August.) tempus quis facile breuiterq; explicauerit. Vnde, si nemo ex me querat, scio, si quaerenti explicare velim, nescio. Hęc. P. August. qui grauitur (vt solet) in sinuatu, quod cōpertsissimū sit omnibus tēpus esse. Quis em̄ est, qui ratioē vtatur, quātūuis barbarus, qui nō experiat tempus esse: sed cum hoc est difficillimū declarare quid sit: & hoc ex parte ipsius rei nam sunt aliqua res tam minime entitatis, vt vix à nostro intellectu cognosci possint, vt sunt secundæ intentiones: & res successiue: vt motus, & tēpus. Cum tamē alie res quæ sunt secundū se maxime cognoscibiles, à nobis cognoscantur minime, nō ex defectu ipsarum, sed non stræ potentia, quæ ad manifestissimam in natura se habet vt oculus noctuæ: ad solis lumen, quod & Aristot. 2. meta. text. 1. explicauit. Duplici de causa res à nobis cognosci non possunt: vel ex defectu potentia: nostræ, vel ex defectu ipsarum rerum: inter quæ meritò tempus connumerandum censemus. Quapropter non solum inter antiquos illis diligentissimos rerum indagatores varię fuerunt opinio. de tempore: vt hic explicat Aristot. sed adhuc inter iuniores, qui velut nani in humeris gigantum illorum positi, à longius aliqua picipiunt.

¶ Secundò notandū, quod omnes quotquot variè de tempore sentiunt, conueniunt qđ tēpus (quicquid sit illud) mensura sit certā durationum, motuum, & operationum rerū corporearum. Atque quia cælorum motus regularissimus videbatur, omnes tempus in celo collocauerunt: nam ex solis motu, anni, menses, dies, & noctes, distinguuntur. Hoc declaratur in sacro eloquio, quando Gene. 1. dicitur. Fiant quæ luminaria in firmamētō cæci, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & tēpora, dies, & annos.

¶ Arist. de tēpore citat. 3. opin. nam quidam putabant tempus esse motum cæli: alij mobile ipsum: alij motum particularem: postea subdit suam opin. qđ tempus sit quoddam accidens motus illius. tex. 94.

¶ Quarto est aduertendū, qđ ex hoc quod Aristot. dicit, tēpus esse accidens motus, est opinio aliorum, & realium diuersa, illis dicētib, qđ tempus quis sit accidens, vt dicit Aristot. non tamē sit aliquid distinctum: sed cū motū nō ponant distinguere à re quæ mouet, tēpus dicitur esse ipsam spheram cælestem. i. ipsum mobile primum, cū aliqua cōnotatione tamē, vt solēt ipsi docere: isti verò, nempè reales, sic accidēs

Confirmat.

Ad argum. S. Tho. artic. 1. corp. 1. mou. instans bene. Ad 2. 3. 9. Ad 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200.

esse dicunt tempus, vt affirmant esse aliquam realitatem distinctam à mobili, & motu ipsius cæli: sicut ponitur albedo quid reale, median- te qua qualitate formaliter album dicitur: at primum videtur non satisfacere, quod tēpus sit ipsum mobile, & secundum non conuincit intellectum: quia multiplicat plusquam oportet res absq; necessitate: ob id, vt in principio diximus, res est difficilis ad intelligendum; in quo verè, & propriè consistat ratio temporis, & quia nos in nullius verba hominis iurauimus, nisi tantum Christi, liberi ab affectu, quid magis probabile appareat proferemus. Sit ergo prima cōclusio.

1. Cōclusio. ¶ Neque primum mobile, neque quodlibet aliud corpus quod mouet, formaliter loquendo, est tempus. Hæc conclusio est Aristot. in *prim. mobil. isto loco tex. 94.* qui ait: dicere quod sphaera est tēpus, est stultitius, quam vt de eo impossi- bilia consideremus. Primum eius argumentū est ad cōclusio. Res aliter sūt i sphaera, & aliter sunt in tempore: ergo sphaera, nō est tempus. Patet. In sphaera sunt tanquam in loco: in tem- pore autem tanq̄ in mensura durationis: loc⁹ tamen non est durationis mensura. Hæc Aristot. Ita est quod sphaera locus communis est rerum omnium que continētur sub orbe: sed quis dicit quod locus meus sit mēx durationis mensura? Si diceret mēx quantitatis, bene quidem: sed durationis, minimè: cum ergo di- uersæ sint mensuræ tempus, & locus, quia vna est successiui, & alia permanentis, oportet & inter se habeant differentiam.

2. Ratio. ¶ Secundò. Corpus quod dicitur esse tempus, est de prædicamento substantiæ: sed tempus in prædicamento quantitatis ponitur: ergo tempus non est corpus. Ex hoc sumitur ratio ad probandum, quod dicitur in conclusione, quod non sit formaliter tempus.

3. Ratio. ¶ Item. Ea que ad diuersa pertinent prædica- menta, vnum non est formaliter aliud: quia sunt primò diuersa: sed corpus, & tempus ad diuersa pertinent prædicamenta, vt notū est: ergo vnum nō est formaliter aliud: ergo cor- pus non est tempus: nam licet contingat vnā rem esse, quæ ad duo prædicamenta spectat: vt actio, & passio, vnum tamen non est aliud formaliter, vt supra dictum est: sic ergo in præ- senti, mobile non est tempus.

Cōtra Oc̄. ¶ Hæc cōclusio sit contra Ocam, qui dicit, q̄ tempus est corpus primi mobilis, quia dicit, quod motus primi mobilis est tempus. Et se- cundum eum motus est idem quod corpus mobile: de primo ad vltimum, dicit, quod tē-

pus sit corpus. Eum sequuntur plures nomi- nales. Sit etiā cōclusio. contra Grego. Arimi. Grego. Ari qui dixit, tempus esse corpus primi mobilis: *mi. 2. dif. 2. imò & addidit, q̄ quodlibet corpus regulari- ter motum, tempus est: & quod magis notan- dum, quod citat pro se Beatus Aug. qui nunq̄ asseruit tēpus esse mobile ipsum. Isti putant hanc esse mentem Aristot. cū ipse cōtrarium dicat: & non solū dicit spheram non esse tem- pus, sed neq; motum eius.*

¶ Contra huiusmodi opinātes sequitur, quod in eodem tēpore velocissimus equus pertran- sit stadium, & tarda formica. Patet: quia in eo- dem celo, quod tempus est. Sequitur etiam q̄ quis in peccato fuit tēpore vnus horæ, & pœ- nitens saluatur, qui tamen toto tēpore totius vitæ māsit in peccato. Patet: quia ille qui pec- cavit, in isto celo peccauit. existente celo, & eo existente fuit per vitam. Concedunt ista: quæ tū ridicula videntur: imò etiā admittunt, q̄ eadē res sit annus, & mēsis, & dies, & nō solū hoc, sed q̄ formaliter dies est annus, ppter di- uersas cōnotationes: sicut sedens est dormiens: at quia ista videntur indigna vt concedantur absolute posita est. 1. conclusio.

¶ Secūda cōclu. Motus formaliter tps nō est, siue sit eadē res tēpus, & motus, siue diuersa. Hæc cōclusio est Arist. & probat. Motus solū est in re, quæ mouetur: vnde tot sunt motus, quot sunt res quæ mouentur: sed tēpus est in oibus mobilib⁹ tāq̄ eorū mēsurā, & vnū & idē oibus est, ergo tps nō est formaliter motus. ¶ Secundò. Motus dicitur velox, vel tardus: sed tēpus nunq; ergo vnū nō est formaliter aliud. Item. Tēpus est numerus motus: ergo motus non est tēpus: aliās tēpus esset numerus tps. ¶ Itē (vt ait Paul. Venet. ex Aucēna) alię sunt differentię tps. annus, mēsis, dies, & alię motus. alterationis, augmentationis: ergo tēpus non est motus.

¶ Hæc cōclusio est cōtra illos quos Arist. citat, tps esse motū dicētes. De qbus etiā D. Augu. Qui pbat cōclus. q̄ aliās sequeret q̄ circulus diurnus solis esset dies: sed hoc est falsum: quia si per impossibile circulus ille vna hora absol- ueretur, esset idem motus, licet velocior: tamē non esset idē tēpus, nisi quis diceret quod dies fieret hora: & cōcludit. Nemo mihi dicat mo- tum cælestium corporum esse tempus.

¶ Tertia conclusio. Tempus & si non sit for- maliter motus cæli, non tamen est aliquid ac- cidēs realiter distinctū à motu. Probat. Si tps est res distincta à celo, & ab eius motu, sequit̄ q̄ Deus poterit & motū, & cælum cōseruare sine

sine tali superaddito: non est enim repugnan- tia aliqua, quod Deus moueat cælū sicut nūc mouet, suspendendo tamen suam actionem, ad producendum illud accidens: tunc in cælo erit tempus, sicut & modò, & mensura erit ille motus cæli, etiam non producta tali quali- tate omnium actionum, & motuum, sicut ea producta: sequitur ergo quod tempus non di- cit aliquid reale superadditum ipsi motui. Qui tenent contrarium, negant maiorem: q̄ implicare putant: sicut q̄ album sine albedi- ne sit album: sed solutio non sufficit, cum sit differentia notissima. Album enim in sua ra- tione formali includit albedinem, sed motus non includit huiusmodi qualitatem: quare pos- set esse motus sine ea: & sic est tenendum, quā- uis olim mihi visum fuerit cōtrarium: sed mo- dō ex argumento factō, & ex alijs que formā- tur ab alijs pro hac conclusione, conuincor sic asserere.

Venetus Capreo. i. 2. ¶ Hæc conclusio est contra Paulum Venetū, & ferè contra reales omnes, & cōtra Capreo. qui velut opinionem Sancti Thomæ defen- dit, quod tempus dicat accidēs realiter distin- ctum à motu primi mobilis, sic quod sit subie- ctū in primo mobili, mediante tamen mo- tu, quam qualitatem vocat successiuam quan- titatem continuatam per instans indiuisibile, in quo successiuo præsens nō pot̄ esse aliud, quam solū instans. Contra hos ergo cōclu- sio tertia posita intelligatur. Quid sit dicendū ad id quod Capreo. affirmat fuisse opin. San- Thom. in sequenti cōclud. declarabitur.

¶ Quarta cōclusio. Tēpus cum non sit quali- tas distincta à motu primi mobilis, distinguit- tur tamen ratione ab eo. Patet: quia motus, & tempus à parte rei distinguuntur, vt dicit se- cunda cōclusio, & non sicut res, & res, vt ibi probatur, & in tertia cōclusione: sequitur q̄ distinguuntur ratione: & non quacumq; ratio- ne, sed formali ratione, id est definitione: quia alia est definitio motus, scilicet quod sit actus entis in potentia, & alia temporis, quæ est, nu- merus motus secundum prius, & posterius. Hæc cōclusio videtur esse sententia expressa Aristot. quādo dicit, tempus id quidem quod est, motus est: esse autem id est ratio, & quidi- tas alterum est, & nō est motus. & tex. 131.

¶ Si non est possibilis intellectus, q̄ numerat pri⁹, & posterius, non est completa ratio formalis tēporis à parte rei. Ex istis verbis claret quod Aristot. distinguit tempus à motu, non tanq̄ rem à re, sed quantū ad rationem formalem, quæ in definitione alia consistit.

¶ Neque Sanctus Thomas hic, neq; 3. p. ne- que alibi contrarium dicit: imò lectione. 17. super tex. 99. citatum dicit, quod prius, & po- sterius sunt idem subiecto cum motu, sed ra- tione differunt: & lectione vltima super tex- tum. 131. idem sentit.

¶ Posset tamen curiosus objicere. Tempus di- citur aliquando à Sancto Thoma accidens ip- sius motus, & esse successiuum, & esse subiecti- uè in primo mobili. Concedimus: sed non in- de contra conclusionem: nam potest esse acci- dens, non tamen realiter distinctum. Esse pa- trem in Petro accidēs est, & realiter Petr⁹ pa- ter est per paternitatem, sed non ob id sequi- tur quod paternitas sit res distincta. In tantū hoc est verum, q̄ doctor subtilis, qui aliās po- nit relationes distingui à subiecto, & motum similiter, in. 4. dicit, quod in conclusione, in- quiens. Tempus non est quantitas distincta à motu, sed solū ab illo in ratione mensuræ, differens est. Subscribit Durand. tanquam de mente Philosophi.

¶ Et differentiam motus, & temporis paucis accipito. Si enim lapis, vel aliud corpus in pla- no quanto (verbi gratia) tripedali moueatur, ibi est successio, & mobile respectu spatij aliter se habet: quia prius est in parte media spa- cij, quàm in posteriori. Ecce prius, & poster⁹ in motu, & sic est mot⁹: quia actus entis in po- tentia. Ex isto priori, & posteriori cōsequitur aliud prius, & posterius in mora; & duratiōe: vt si non tantam moram habuerit illud mobi- le pertranseundo duas partes spatij, quàm ha- buit totum pertranseundo spatium. Et hoc prius, & posterius numeratum facit tempus. Sic insinuat Aristot. quod ex cōtinuitate ma- gnitudinis sequitur continuas, & ex conti- nuitate motus continuas temporis.

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

ad definitio nem. S. Tho. 3. p. quest. 10. Obiectio. Solutio. Scotus in. 4. d. 48. q. 2. Durand. in. 2. d. 2. q. 4. Aegid. egre- gie, te. 102 dub. 2.

¶ Posset tamen curiosus objicere. Tempus di- citur aliquando à Sancto Thoma accidens ip- sius motus, & esse successiuum, & esse subiecti- uè in primo mobili. Concedimus: sed non in- de contra conclusionem: nam potest esse acci- dens, non tamen realiter distinctum. Esse pa- trem in Petro accidēs est, & realiter Petr⁹ pa- ter est per paternitatem, sed non ob id sequi- tur quod paternitas sit res distincta. In tantū hoc est verum, q̄ doctor subtilis, qui aliās po- nit relationes distingui à subiecto, & motum similiter, in. 4. dicit, quod in conclusione, in- quiens. Tempus non est quantitas distincta à motu, sed solū ab illo in ratione mensuræ, differens est. Subscribit Durand. tanquam de mente Philosophi.

¶ Et differentiam motus, & temporis paucis accipito. Si enim lapis, vel aliud corpus in pla- no quanto (verbi gratia) tripedali moueatur, ibi est successio, & mobile respectu spatij aliter se habet: quia prius est in parte media spa- cij, quàm in posteriori. Ecce prius, & poster⁹ in motu, & sic est mot⁹: quia actus entis in po- tentia. Ex isto priori, & posteriori cōsequitur aliud prius, & posterius in mora; & duratiōe: vt si non tantam moram habuerit illud mobi- le pertranseundo duas partes spatij, quàm ha- buit totum pertranseundo spatium. Et hoc prius, & posterius numeratum facit tempus. Sic insinuat Aristot. quod ex cōtinuitate ma- gnitudinis sequitur continuas, & ex conti- nuitate motus continuas temporis.

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

¶ Et considerandum venit, quod illud prius, & posterius nō habet temporis rationem, nisi in quantum mensura est motuum, & duratio- num omnium: sed tamen mensura vtimur ali qua quantitate, multiplicando illam, tāquam quoddam indiuisibile: vt hora fit quoddā in- diuisibile temporis, quod multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vna multiplicata, pannus: & amp̄ora multiplica- ta omnis liquor metitur. Sic ergo cum tēpus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum, diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuide- retur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vnas. Et quia ille motus primi mobi- lis est regularissimus, & simplicissimus, est si-

cut vnitas quedam ad mensurandum: ob id illud prius, & posterius in motu illius primi mobilis habet temporis rationem. Et si vlna, vel amphora, vel quæcunq; alia mensura variabilis esset, nõ haberet rationem mensuræ: quia non possemus de mensurato reddi certiores. Similiter si ille motus primi mobilis nunc esset tardior, & aliquando celerior, nõ posset esse tempus: & quia inuariabilis, meri tõ aliorum mensura est. At quia de ratione mensuræ est, quod sit notissima, ille motus sit nobis notissimus per solis motum, quæ nullus potest ignorare.

Aristot. 4. phys. 101. et 103. Ex quo apparet Aristot. definitio de tempore. Tempus est numerus motus, secundum prius, & posterius. Ac si diceret. Illud prius, & posterius in motu, numeratum tempus dicit, quo mensurantur omnia: & sic numero numero numerato sumitur.

5. Cõclusio. Cõclusio quinta. Tempus licet omni seclufa operatione intellectus fundamentum habeat in re, quantum ad esse, tempus tamẽ nõ habet. Hęc conclusio est Aristoteli, qui dicit quod sine intellectu nõ est tempus: sed tamẽ illa res quæ est tempus, quoad materiale, scilicet, motus est, etiam si nullus sit intellectus: sicut creato mundo, & celo moto, antequam esset humanus intellectus, & etiam si angelicõ non esset, motus esset, quod est pro materiali tempus: sed non esset temporis ratio formalis quæ consistit in hoc, quod illud prius, & posterius in motu seruat, ac si esset p̄sens ad mensuradũ: sicut nunc dicitur dies Mercurij: quia est vnum instans, quod intellectus meus considerat tanquã vnitiuum prioris cum posteriori.

Aristot. hic. 131. Est etiam exemplum in secundis intentionibus: natura animalis verẽ, & realiter, & materialiter in quocunq; indiuiduo est, seclufa omni operatione intellectus: sed quod sit genus, habet per operationem intellectus, abstrahentis illam ab ipsis indiuiduis, sic res quæ est tempus: sed quod tempus dicatur, non erit, si nõ sit intellectus, sicut in p̄dicabilib⁹ diximus.

Ratio. p. p. Ratio ad cõclusionem est hæc. Res quæ est tempus, omni operatione intellectus seclufa, est: ergo esse habet sine operatione intellectus. Consequencia est bona: & probatur antecedens. Motus secluso omni intellectu est, vt cõstat, & hæc res est tẽpus, vt patet ex supra dictis. Itẽ. Decẽ hoies verẽ decẽ sunt, etiã si null⁹ sit intellect⁹ numerãsergo & tẽpus similiter.

Ratio. 2. p. Secunda pars, quod nõ habeat quãtum ad formale, quod tẽpus dicatur absq; intellectu, patet. Tempus nõ dicitur prius, & posterius

in motu, nisi ipsis numeratis: sed numerari nõ possunt absq; intellectu: ergo tempus rationẽ suam formalem habere non potest sine intellectu: sicut decem homines, numerus decem hominũ nõ dicitur, nisi intellectus numeret.

¶ Sexta cõclusio. Tempus sic est vnũ numero, quod subiectiue est in celo, in alijs tamen motibus, quantũvis sint regulares, est solum sicut mensura in mensurato. Hęc est Aristot. tex. 133. qui ex professo probat, vnum esse tempus omnium motuum: alias sequeretur quod plura essent æqualia tẽpora. Simul em̄ mea deambulatio esset tempus, vel mea alteratio: esset (inquã) vel tertia, vel quarta hora: & si alius similiter alteraretur, vel ambularet, esset alia hora tertia.

¶ Hęc cõclusio est contra Gregoriũ Arimiẽ. in loco citato, qui ait: quod cũq; corpus regulariter motum esse tempus. Ocamidem videtur sentire, licet non tam aperte. Istorum opinio non solum est contra Aristotelem, sed cõtra cõmunem modum loquendi, & intelligendi: nam sic quodlibet horologium tempus diceretur distinctum ab alio: & tempus Mexici non esset idem numero quod Salmantice: quia horologium est aliud: imo tẽpus quod in monasterio hoc Mexicano ordinis Eremitarum sancti Augusti. est, esset aliud, quã tẽpus quod est in foro, in domo Proregis: quia ibi est aliud horologium, & aliud hic. Tamen ista minime concedi debent: quare neque istorũ opinio. Quapropter cõclusio sexta stat in veritate, quod tẽpus sit vnum, & si in alijs motibus regularibus, vt sunt horologiorũ, erit nõ vt in subiecto, sed vt mensura in mensuratis: nã motũ horologij metimur p̄ cali motũ: hinc est quod per artem fiat, vt imitari possit naturã: quia ars eam imitat in quãtũ potest: sicut vlna dicitur esse in pãno mensurato: & pãnus dicitur esse mensura, pro quãto mensuratus est pãnus ea. Sic sentit S. Thom. Et non pot̄ conuenire alicui motui esse tẽpus: quia regularitas in motu naturali non inuenit, cũ sit velocior in fine, quã in principio: neq; in violento, qui e contra, velocior est in principio: neque in progressiuo: quia nõ est regularis: & in recto motu, etiã si esset regularis: quia nõ est perpetuitas in eo: sicut in motu circulari. Et solũ ponit̄ i motu primi mobilis, & nõ in motu Saturni, neq; alterius planeta: quia planeta: oēs cũ moueant ab occidẽte in orientẽ, nõ sunt ita veloces, sicut motus ille diurn⁹ primi mobilis: quia sol in anno: luna in mense, & alij in alijs temporibus, vt in libro de celo erit notum.

6. Cõclusio.

Aegid. text. 129. dub. 6

Cõtra Gregor. Arimi. et Ocam.

Aris. 2. phys. sic text. 79. et 4. meta. tex. 28.

S. Tho. p. p. q. 10. ar. 6

¶ Septima

Cõclusio. 7. ¶ Septima conclusio. Si per impossibile daretur alius motus velocior, quã sit primi mobilis, vel cessasset motus ille, vt tempore Iosue, & vt cessabit in fine mundi, tempus tamẽ intelligeretur. In hac conclusioe volumus dicere, quod dato tempus modò sit in illo motu primi mobilis, tamen non per se, & ex necessitate intrinseca est, in quantum motus primi mobilis, sed in quãtum primus, & notissimus: vnde si alius eo fieret velocior, iam in illo tempus esset collocandum: quia ille talis motus haberet rationem mensuræ. Et satis. D. Tho.

S. Tho. p. p. q. 6. ar. 4. probat, quod cessante illo motu, esset tempus: nam tempore Iosue oportuit fuerit mensura illius durationis belli, & non per motum coeli, quod non mouebatur: ergo per alium motum notum, & regularem, quicunq; esset ille: quanuis quidam contrarium dicant. Tamen post diem iudicij (quia cessabunt generationes, & alterationes) non est ponendum tempus, neque ibi ratio temporis erit.

Ratio.

Conclusio. 8. ¶ Octaua conclusio. Tempus non solum omnium motuum inferiorum mensura est, sed etiam motus ipsius primi mobilis: & sic dicitur esse tempus in primo mobili tanquam in subiecto, & primo mensurato, in alijs tamen solum tanquam mensura in mensuratis: quare dicitur sui ipsius mensura intrinseca, & aliorum extrinseca: vt vlna est mensura panni extrinseca, & sui ipsius intrinseca, quia etiam se ipsam mensurat: sicut vna tertia virgæ mensuramus totam virgam, quam vlnam vocamus. Ratio ad id est. Ille motus primi mobilis, in quo ponitur tempus, verẽ duratio est, & mensurari potest, & in eo prius, & posterius est: ergo debet mensurari tempore, vel alio motu: non alio motu: quia nullus alius motus regula, & mensura motuum est, cum nullus habeat rationem prioris: ergo regulari debet tempore: sed tempus ille motus est: ergo ipse motus sui ipsius regula, & mensura est. Quis est qui neget vlnam ipsam, qua pãnus mensuratur, mensurari posse: aut qua alia mensura, nisi se ipsa, pro quanto vel tertias ibi intelligimus, vel quatuor quartas, aut sex sexmas. Sic & in motu illo primi coeli oportet intelligere, quod ipse cum sit tempus, & aliorum motuum mensura, cum ipse motus sit, seipso regulandus venit: ob hoc

Aegid. tex. 102. du. 5.

Ratio.

Cõmẽ. 102. Comment. dicit, quod in definitione temporis, ly motus, pro quocunq; motu accipitur: sed prius, & posterius pro solo priori, & posteriori in celo.

Ad argum. ¶ Ad primum sufficienter ex dictis patet solu

tio. Non enim tempus est celum, neque formaliter est eius motus, sed solum prius, & posterius numerantis in ipso motu: quia hoc habet rationem temporis.

¶ Ad secundũ est solutio difficilior, quia tangit materiam de instantibus: quomodo, scilicet, intelligatur instans in tempore, an indiuisibiliter, sicut punctum in linea, & mutatum esse in motu: & an sit instans in tempore cõtinuans partem temporis præteritam cum futura, sicut punctus in linea facit continuando partes actu existentes: quia est ens permanens, & instans partes quæ nõ sunt: quia ens successiuum: & vtrum instans sit fluat, quod sit semper aliud, & aliud, vel sit vnum semper manens, & stans, distinctum ab alijs, ratione cuius hæc sit vera: dies est hora: est mensis: est annus 1556.

¶ Circa hoc variẽ respondent doctores: nam qui tenet quod tempus res est distincta a motu realiter, & numericẽ, dicit partes continuari per instãs, eo modo quo de puncto in linea: vnde sicut in qualibet parte lineæ, etiã parua, infinita puncta indiuisibilia intelliguntur, sic & in qualibet parte temporis, etiam si sit millesima hora, sunt instãtia infinita. Hoc satis intelligibiliter dicitur. Sed tamen addunt vnum, quod non est facile intelligere, scilicet, quod vltra ista instantia est & vnum instans, seu vnum nunc fluens, manens idem per totũ tempus: & putant esse de mente Arist. qui dicit ipsum autem nũc, est quidem vt idem: est verò vt non idem.

¶ Tamen hoc non est tenendum: nam sic se habet instans in tempore, sicut punctus in linea, sed in linea vltra punctum quod dicitur continuatiuum, quod aliud, & aliud est, non intelligitur vnum per totam lineam, sic neq; in tempore oportet intelligere tale instans vnum aliud ab ipsis quæ sunt continuũ alia & alia in diuersis partibus temporis: sed ponendo tẽpus esse accidẽs distinctũ, instans permanens vocabitur consistẽtia rei, seu mobilis: non quod tale instãt cõtinuet, sed quod solum suo fluxu ad imaginationem intellectus tempus faciat: sicut & facit punctus fluens ad imaginationem, lineam constituendo.

¶ Si verò ponamus (vt dictũ est) tempus non esse aliam rem distinctam a motu, tunc nõ est necessarium ponere infinita instãtia numero distincta, sed ipsamet mobilis existẽtia sub ratione qua nũc est in aliqua morula, in qua nõ fuit immediatẽ antẽ, neq; immediatẽ post hoc erit, facit nunc præsens indiuisibile, atque

G 5 ratio

Varia opinio de instantibus.

Nõ est vnũ instans in tempore fluens & manens.

Arist. text. 104.

ratio ipsius primi mobilis qua non persecurat in eodem loco & morula, sed semper fluit à præterito in futurum, & à futuro in præsens facit tempus. Hoc videtur dicere Aristo. quãdo ait, quòd ipsum nunc sequitur id quod fertur: vt tempus motum, id est quemadmodum tempus se habet ad motum, sic nunc, ad mobile. Ac si diceret: quemadmodum mobile vnum ea ratione qua successiuè, & continuè in alia, & alia parte spatij est, & habet rationem motus, sic existètia ipsius mobilis vna, & eadem in alio, & alio momento, & morula est nunc, ex cuius fluxu fit tempus. Et sic. S. Tho. ter AEGid. dicit ibi, quòd nunc temporis, est idem subiecto toto tempore, sed differens ratione: quia sicut tempus respondet motui: ita nunc tem-

poris respõdet mobili: sed mobile est idè rea- liter toto discursu temporis, sed solùm ratiõè differt, in quantum est hic, & ibi: & ista alter natio est motus: sic fluxus nunc secundùm quod alternatur, tempus est. Sic patet solutio ad secundum argumentũ. Vnum tamen considerandum est, quòd sicut in conclusione quarta diximus, tempus solùm ratione differre a motu, sic etiam de instantibus intelligendum est, quòd cõsideratis ipsis eo modo quo qui primam opinionem tenet, vel eo modo quo nos illud nunc fluens ponimus, ab illo motu qui in illo nunc, solùm ratione differens erit.

Finis quarti libri physicorum.

[Faint, mostly illegible text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

PHYSICORVM AD MOVM R. P. F.
 Alphonsi à Vera Cruce, ex Eremitis Diui Augustini:
 Cathedratici Primarij in vniuersitate Mexica-
 na in partibus Indiarum ma-
 ris Oceani.

Argumentum quinti libri Physicorum.

Nisto. 5. Aristo. tra-
 ctat specialiter de
 tribus speciebus mo-
 tus, scilicet, altera-
 tionis, augmentatio-
 nis, & secundum locum latio-
 nis. De quibus erit nostra specu-
 latio.

SPECVLATIO PRI-
 ma, quinti libri Physicorum.
 Vtrum tres tantum sint spe-
 cies motus, scilicet, alteratio
 augmentatio, & secun-
 dum locum
 latio.

Idetur quòd nõ. Ge-
 neratio est motus, simi-
 liter & corruptio: & nec
 est alteratio, neque aug-
 mentatio, neque motus
 localis: ergo insufficienter
 solũ tres species mo-
 tus ponuntur. Maior probatur ex eodem Ari-
 stotel. qui inter motus species diuersas ponit
 generationem.

Argum. 1.
 Aristot. in
 postpre.
 Confirmat.

Confirmatur. Rarefactio est motus, & con-
 densatio similiter: tamè non est alteratio, neq;
 augmentatio, neque loci mutatio. Non est al-
 teratio, cum hæc cõsistat in acquisitione noue

qualitatis. Neque est augmentatio, cum ibi
 quantitas acquiratur, quod non est in rarefa-
 ctione. Neque est secundum locum mutatio:
 quia pono maneat res, quæ rarefit in eodè lo-
 co, licet partim in qua fit rarefactio, locus cor-
 respondeat.
 Secundò. Augmentatio non est motus. Pa-
 tet. Omnis motus de contrario in contrarium
 fit, vt docet hic Aristot. sed quantitati, in quo
 fit augmentatio, nihil est contrariũ: ergo aug-
 mentatio non est motus. Minor etiam est Ari-
 stot. in predicamento quantitatis.
 Præterea. In omni motu oportet considera-
 re contrarietatem, vt dicebamus: sed in motu
 locali, nulla talis est: quia solùm in qualitativis
 reperitur contrarietas: ergo sequitur quòd ma-
 le ponuntur tres species motus.
 In contrarium est Aristo. in tex. 10.
 Pro solutione est notadũ, quòd aliquid mo-
 ueri tripliciter contingit. Primo modo, secun-
 dũ accidens. Secundo, modo secundũ partem.
 Tertio modo, simpliciter per se primo. Per se
 primo dicitur aliquid moueri, quando motus
 conuenit ei ratione formæ, quæ exprimitur
 in subiecto, aut agente, aut termino cui attri-
 buitur motus: vt si dicamus: mobile mouetur
 alterabile alteratur: augmentabile augmenta-
 tur. Ex parte agentis: calidũ calefacit. Ex par-
 te termini: alteratione fit qualitas: augmenta-
 tione quantitas.
 Per accidens conuenit, quando conuenit for-
 mæ quæ accidit subiecto, aut causæ, aut termi-
 no motus: vt muscus ambulat: alterabile au-
 getur: medicus sanatur. Ex parte agentis: al-
 bum calefacit. Ex parte termini: calefactione
 augetur quantitas.
 Secundum partem aliquid mouetur dupli-
 citer, aut secundum partem subiectiuam, aut
 secundum quantitatiuã. Primo modo, vt artifex
 ædificat, & mobile alteratur: quia artifex ge-
 nus est ad ædificatorem, & ædificator est spe-
 cies. De istis predicacionib; nõ tractat in præ-
 senti

Argum. 2.
 Arist. præ
 di. c. 6.
 Argum. 3.
 Notand. 1.
 Tripliciter
 contingit ali
 quid moue
 ri.
 Motus secũ
 dũ partem.

fenti Aristote, Secundo modoratione partis quantitativae: vt si secundum vnam manum mouetur sursum, & secundum aliam deorsum, non simpliciter mouetur, sed secundum partem quantitativam.

Notand. 2. ¶ Est etiam notandum quantum ad hoc, quod moueri secundum partem est, quia aliquando aliquid mouetur secundum partem, quod dicitur moueri simpliciter: & aliquando mouetur secundum partem, quod non dicitur moueri simpliciter. Dispositio, aut forma alia est quae rei conuenit ratione partis determinate: vt esse crispum, vel aquilinum: quorum primum, secundum capillos, & secundum, ratione nasi. Quando motus conuenit huic parti, dicitur simpliciter conuenire toto: vt si capillus fiat crispus: homo simpliciter mutatur in crispum. Alia est dispositio, vel forma, quae conuenit non parti determinate: vt albedo, vel calor: & de his dicit Aristot. quod id quod mouetur secundum partem, non mouetur simpliciter: aliam idem moueretur simpliciter motibus contrariis: quia posset secundum vnā partem calefieri, & secundum aliam frigeferi. Qui tamen ambulat secundum pedes, simpliciter ambulat: quia motus pedibus conuenit. Respondetur igitur, his notatis. Et sit prima conclusio.

Conclus. 1. ¶ Subiectum tantum dicitur moueri in omni motu. Probatur ab Aristot. In omni motu est considerare agens: subiectum: tempus: terminum: a quo; & terminum ad quem: sed non dicitur moueri aliquid istorum, nisi solum subiectum: ergo solum illi conuenit motus. Patet. Aristot. in 3. text. 17. ¶ Tempus etiam non mouetur, sed mensura est motus. Terminus a quo non mouet: quia abijcit in motu. Terminus ad quem, antequam sit, non est in motu, post acquisitionem tamen est quies. Solum remanet subiectum in quo fit motus: ergo solum motus conuenit subiecto, nec mouetur locus in quo fit motus. lib. 4. text. 4.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Motus speciem capit non a termino a quo, sed a termino ad quem: vt calefactio dicitur, non quae a calore, sed quae a calore, & ab effectu, non quae ab albedine, sed quae ab albedine. Probatur. Sicut se habet forma ad substantiam, se habet obiectum ad potentiam, habitum, & actum: sed substantia a forma substantiali capit speciem: ergo potentia, & actus, & habitus ab obiecto, quod vt forma se habet. Maior patet. Nam vtrobiusque eadem est ratio: quia agens respicit formam, qua intendit sibi simile producere: sic etiam potentia, actus, & habitus: ob hoc potentia defini-

Arist. 2. de anima.

tur per obiectum: vt visus est, potentia recipiendi colores: & habitus temperatiae est virtus circa delectabilia tactus. Cum ergo potentia, & habitus sint propter actus, relinquatur quod id quod dat speciem potentiae, det & actui. Potest ergo sic formari ratio. In omni motu oportet ratio specifica sumatur ex parte termini a quo, vel ex parte termini ad quem: quia motus cum sit actus, solum hos respicit terminos: sed non sumitur species a termino a quo: quia abijcitur, & non acquiritur per motum: & quod non est, non potest dare esse specificum: ergo debet sumi species a termino ad quem.

¶ Item, species debet sumi in motu ab eo quod actu est: sed quod actu est, solum terminus ad quem est: quia ratione eius dicitur esse motus: quia partim in actu, partim in potentia est: ergo motus speciem capit ab obiecto.

¶ Tertia conclusio. Generatio simpliciter non est motus. Patet. Omne quod proprie mouetur, est ens actu manens sub vtroque termino: cum autem in generatione ex non aqua, scilicet ex aere fiat aqua, neque aer mouetur: quia corrumpitur, neque aqua: quia non erat sub termino a quo: sed materia quae manet sub vtroque termino non est ens actu, sed in potentia, vt in primo habitu est supra. Eodem modo probatur quod corruptio simpliciter non est motus. Sic ergo probatur conclusio. Ad hoc quod motus simpliciter, requiritur quod idem maneat simpliciter actu sub vtroque termino: sed hoc non contingit in generatione, neque in corruptione: ergo generatio, & corruptio non sunt motus simpliciter. Maior est philosophi. Minor probatur. Id quod generatur, est ex non esse simpliciter ad esse simpliciter: ergo ante generationem non erat, neque in termino a quo: & est postea solum in termino ad quem: ergo non mansit subiectum in vtroque termino simpliciter, sed solum in vno termino, & pari modo de corruptione, quae est ab esse simpliciter ad non esse.

¶ Quarta conclusio. Omnis motus est a contrario in contrarium. Patet. Omnis motus est (vt docet Aristot.) inter terminos oppositos: sed in terminos oppositos contrarie non est motus: quia generatio, & corruptio non sunt motus: restat quod omnis motus sit inter contraria.

¶ Et pro probatione oportet notare, quod tripliciter sumitur contrarietas: vno modo, proprie: & est duorum extremorum oppositio, maxime sub eodem genere distantium, inter quae est quaedam, aut mediorem intensiois latitudo, de quo

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Tertio conclusio. Generatio non est motus simpliciter.

Ratio.

Quarta conclusio.

Tripliciter sumitur contrarietas.

Aristot. 5. de quo Arist. 5 met. vt est inter albu, & nigrum: & haec non est nisi in genere qualitatis, vbi magis, & minus reperitur. Secundo modo contrarietas capit, per oppositione duorum extremorum quae non possunt esse simul, inter quae est aliqua latitudo, & distantia, sive sit secundum intensioem, sive secundum distantiam localem. Et haec contrarietas non est in genere substantiae: quia substantiae se habent sicut numeri, & in indiuisibili consistit substantiae ratio. Et dato homo excedat asinum, vel equum, non tamen est latitudo, sic quod perfectio vnus possit crescere ad alterius perfectionem: quia repugnat transitus de specie ad speciem: tamen albedo vt vnum, fit intensa vt. 8. & pedale fit bipedale, & quod in vno loco est, in alium fertur. Tertio modo sumitur contrarietas pro oppositione inter duas differentias diuidentes genus, quarum vna semper est altera perfectior, atque vt priuatio, respectu alterius: quae contrarietas in vno quoque predicamento est: vt in substantia, corporeo, & incorporeo: sensibile, & insensibile: rationale & irrationale. In predicamento ad aliquid, simile, & dissimile. Et sic Aristot. dixit, omnes terminos motus habere se quodammodo vt formam, & priuationem: vt in motu alterationis, nigrum est priuatio albi.

Aristot. 8. Meta. text. 10. ¶ Probatur ergo conclusio. Si motus est vel alterationis, vel augmentationis, vel localis, quicumque sit ille, oportet sit a contrario in contrarium aliquo istorum modorum. Nam si sit in alteratione, ibi erit vel secundum propria contrarietatem ex albedine ad nigredinem, vel erit ex remissa qualitate ad intensam, quae etiam est contrarietas secundum alium modum: & si a minori quantitate ad maiorem etiam ibi contrarietas: & si ex vno loco in alium similiter, vt declaratum est.

Arist. 3. li. supra. text. 5. ¶ Quinta conclusio. Solum tres species motus sunt. Patet. In omni motu oportet idem subiectu actu maneat sub vtroque termino: sed manente eodem subiecto actu, motus fieri non potest nisi alterationis, augmentationis, aut localis: ergo solum sunt tres species motus. Patet. Omnis motus speciem capit a termino ad quem: sed solum ista tria, qualitas, quantitas, & vbi, terminus ad quem in motu sunt: ergo solum tres species motus sunt, qui sumuntur secundum differentiam istorum terminorum. Quod solum ista tres sunt termini patet: quia nullus alius poterit per naturam signari.

¶ Secundo. Si alia esset species motus, maxime generatio, aut corruptio: sed haec non est motus, vt probatum est: eo quod non manet idem subiectum actu sub vtroque termino, cum in generatione, neque corruptione duorum extremorum esse, non sit subiectum actu idem in termino a quo, & ad quem: quia cum sit alia forma substantialis in termino a quo, quam sit quae in termino ad quem, non poterit esse idem subiectum actu. Idem de corruptione dicendum.

¶ Sexta conclusio. Quando vterque terminus a quo, & ad quem positus est, non potest motus fieri in instanti: bene tamen quando termini explicantur contradictorie. Hic volumus dicere, quod si ex calido fiat frigidum, aut ex albo rubrum, aut ex qualitate intensa vt duo, fiat vt. 4. aut ex certa extensione quantitatis fiat certa intensio, & ex tali loco acquiratur alius locus, nunquam contingit iste motus in instanti. Patet: quia non potest intelligi quomodo ex termino a quo perueniat ad terminum ad quem, sine successione aliqua: sed ex non illuminatio potest fieri illuminatum in instanti: vt videmus in huiusmodi mutationibus, & ex non aere fit aer in instanti: quia existentibus dispositionibus ad aeraem est non aer, quando ibi sub forma prioris, & vsq; ad vltimum instans dispositionum necessarium est primum esse aeris, est forma alia in subiecto: ob id non aer est: & in illo vltimo instanti ex non aere fit aer. Ecce quomodo non repugnat huiusmodi instantanea acquisitio formae: & sic in generatione est: quia forma substantialis in indiuisibili consistit, vel enim habetur, vel non habetur.

¶ Conclusio. Ratio est: quia quando explicatur quod ratio motus per terminos contradictorios fiat in instanti, est, quia inter contradictoria non reperitur inmedium, sed vtrumque: in extremo est: vt album, & non album: & sic in instanti intelligitur iste transitus ex non aere ad aeraem, quod non est sic ex calore vt. 6. ad calorem vt. 10. quia per medium eundem erit per. 7. & per. 8. & per. 9. sicque necessario in instanti non erit, sed in tempore.

¶ Ad primum dicendum, quod Arist. hic vbi ex professo de ente naturali mobili loquitur, proprie de motu non posuit in numerum generationem, neque corruptionem: dato in post praedicamentis conuenit. Ratio est: quia ibi loquitur batur tyronibus, qui non poterant exacte intelligere rationem, quare in generatione non sit motus, neque in corruptione: quae ratio est, non quia alia acquiruntur successiue, & forma substantialis in instanti. Non est haec potissima ratio, sed est illa, quae ab Aristot. signatur: quod in omni

me generatio, aut corruptio: sed haec non est motus, vt probatum est: eo quod non manet idem subiectum actu sub vtroque termino, cum in generatione, neque corruptione duorum extremorum esse, non sit subiectum actu idem in termino a quo, & ad quem: quia cum sit alia forma substantialis in termino a quo, quam sit quae in termino ad quem, non poterit esse idem subiectum actu. Idem de corruptione dicendum.

¶ Sexta conclusio. Quando vterque terminus a quo, & ad quem positus est, non potest motus fieri in instanti: bene tamen quando termini explicantur contradictorie. Hic volumus dicere, quod si ex calido fiat frigidum, aut ex albo rubrum, aut ex qualitate intensa vt duo, fiat vt. 4. aut ex certa extensione quantitatis fiat certa intensio, & ex tali loco acquiratur alius locus, nunquam contingit iste motus in instanti. Patet: quia non potest intelligi quomodo ex termino a quo perueniat ad terminum ad quem, sine successione aliqua: sed ex non illuminatio potest fieri illuminatum in instanti: vt videmus in huiusmodi mutationibus, & ex non aere fit aer in instanti: quia existentibus dispositionibus ad aeraem est non aer, quando ibi sub forma prioris, & vsq; ad vltimum instans dispositionum necessarium est primum esse aeris, est forma alia in subiecto: ob id non aer est: & in illo vltimo instanti ex non aere fit aer. Ecce quomodo non repugnat huiusmodi instantanea acquisitio formae: & sic in generatione est: quia forma substantialis in indiuisibili consistit, vel enim habetur, vel non habetur.

¶ Conclusio. Ratio est: quia quando explicatur quod ratio motus per terminos contradictorios fiat in instanti, est, quia inter contradictoria non reperitur inmedium, sed vtrumque: in extremo est: vt album, & non album: & sic in instanti intelligitur iste transitus ex non aere ad aeraem, quod non est sic ex calore vt. 6. ad calorem vt. 10. quia per medium eundem erit per. 7. & per. 8. & per. 9. sicque necessario in instanti non erit, sed in tempore.

¶ Ad primum dicendum, quod Arist. hic vbi ex professo de ente naturali mobili loquitur, proprie de motu non posuit in numerum generationem, neque corruptionem: dato in post praedicamentis conuenit. Ratio est: quia ibi loquitur batur tyronibus, qui non poterant exacte intelligere rationem, quare in generatione non sit motus, neque in corruptione: quae ratio est, non quia alia acquiruntur successiue, & forma substantialis in instanti. Non est haec potissima ratio, sed est illa, quae ab Aristot. signatur: quod in omni

me generatio, aut corruptio: sed haec non est motus, vt probatum est: eo quod non manet idem subiectum actu sub vtroque termino, cum in generatione, neque corruptione duorum extremorum esse, non sit subiectum actu idem in termino a quo, & ad quem: quia cum sit alia forma substantialis in termino a quo, quam sit quae in termino ad quem, non poterit esse idem subiectum actu. Idem de corruptione dicendum.

¶ Sexta conclusio. Quando vterque terminus a quo, & ad quem positus est, non potest motus fieri in instanti: bene tamen quando termini explicantur contradictorie. Hic volumus dicere, quod si ex calido fiat frigidum, aut ex albo rubrum, aut ex qualitate intensa vt duo, fiat vt. 4. aut ex certa extensione quantitatis fiat certa intensio, & ex tali loco acquiratur alius locus, nunquam contingit iste motus in instanti. Patet: quia non potest intelligi quomodo ex termino a quo perueniat ad terminum ad quem, sine successione aliqua: sed ex non illuminatio potest fieri illuminatum in instanti: vt videmus in huiusmodi mutationibus, & ex non aere fit aer in instanti: quia existentibus dispositionibus ad aeraem est non aer, quando ibi sub forma prioris, & vsq; ad vltimum instans dispositionum necessarium est primum esse aeris, est forma alia in subiecto: ob id non aer est: & in illo vltimo instanti ex non aere fit aer. Ecce quomodo non repugnat huiusmodi instantanea acquisitio formae: & sic in generatione est: quia forma substantialis in indiuisibili consistit, vel enim habetur, vel non habetur.

Conclus. 6.

Aristot. 8. Meta. text. 10. ¶ Conclusio.

Ad argum.

in omni motu, qui proprie motus est, oportet sit eodē subiecto manente in actu sub utroque termino, quod nō est in generatione, neque in corruptione: est tñ in alijs tribus dictis.

Ad confir. ¶ Et ad confirmationem patet solutio: quia rarefactio sub motu augmentationis comprehenditur.

Ad. 2. et. 3. ¶ Ad. 2. & 3. sufficienter ex dictis responsum est: si quidem contrarium intelligimus in motu augmentationis, inter quantitatem pedalem, & bipedalem: & terminus à quo pedalitas est, & ad quem bipedalitas, & non potest simul esse pedale, & bipedale: & sic est contrarietas, non proprie, illa quæ in solis qualitatibus, sed alia, quæ est inter illa quæ simul stare non possunt, & distant. Et pari ratione in motu locali: si sit motus grauis deorsum, terminum à quo intelligimus locum sursum à quo incipit motus, & ad quem deorsum, ubi est finis. Et quia simul non possunt stare ista duo loca, dicitur esse motus à contrario in contrarium. Et sic quando animal mouetur motu progressiuo, pro quanto deserendo locum in quo erat, nouum acquirit, in quo ante non erat, & simul naturaliter non poterat esse in illis diuersis locis, dicitur esse motus de contrario in contrarium.

SPECVLATIO SECVNDA. Vtrum ad tria tantum prædicamenta sit per se motus, scilicet, ad qualitatem, quantitatem, & ad ubi.

Prim. argu.

Idetur quod non solum ad tria: quia ad relationem est per se motus: ergo non solum ad illa tria prædicamenta posita ab Aristotele in isto libro. Patet. Ad ubi est per se motus: sed esse in loco relationem dicitur: ergo ad relationem est per se motus. Quod ad ubi sit per se motus, affirmat Aristoteles. Quod ubi sit relatio patet: quia ex hoc quod quis est in loco, insurgit relatio quædam, quæ propinquitas vocatur: sicut ad esse album, similitudo.

Argum. 2. ¶ Præterea. Ad prædicamentum actionis, & passionis est per se motus: ergo non solum ad illa tria est per se motus. Patet. Ex calefactio-

ne statim per se primo resultat in agente actionis relatio: & in patiente relatio passionis: ergo ad ista prædicamenta est motus per se.

¶ Tercio. Probo quod non sit motus ad illa tria: quia ad quantitatem non est motus: nam si ad eam esset motus, maxime in augmentatione, quæ fit per nutritionem: sed tunc non fit. Patet: quia quod per se primo acquiritur, substantia est, & non quantitas: ut constat in viuētibus: ergo non fit per se primo motus ad quantitatem: vel si per se primo motus ad substantiam erit: & sic sequitur quod non solum ad tria illa prædicamenta.

¶ In contrarium est Aristoteles in textu. 1. 8.

¶ Hic oportet primo notare, quod id ad quod est per se motus, est id quod per se acquiritur per motum, & non ratione alterius: quare si propria passio distinguitur realiter à subiecto, non dicitur ad eam per se motus esse: quia posito subiecto, vel essentia rei, statim consequitur ipsa, ut quid fluens à principijs intrinsicis. Si tamē per actionem alicuius agentis motus directus, & immediatus posset terminari ad talem propriam passionem, tunc ad eam per se diceretur esse motus. Ex quo apparet quod si me existere albo, ad quam albedinem est per se motus, sequatur relatio similitudinis ad Petrum album, non dicitur motum esse per se ad talem similitudinem: quia consequuta est similitudo albedine posita, ad quam actio terminata est: & sic quando dicimus, est per se motus ad quantitatem, ly per se, non fertur super ly motus, sed super ly quantitatem.

¶ Secundo notandum, quod illi qui ponunt quantitatem non distinguunt à re quanta, sed quancunq; rem (sive sit substantia, sive accidens) esse suam quantitatem, dicunt quod augmentatio non dicitur motus ad quantitatem, sic quod per eam acquiritur quantitas: nam tunc generatio esset motus ad quantitatem, & alteratio similiter, eodē quod tam substantia, quam qualitas est quantitas, ut ipsi putant: sed dicunt: augmentatio est motus ad quantitatem, quod virtute illius motus, mutatur responsio ad interrogationem factam per quantum: quia augmentatio est mutatio à minori ad maius: generatio autem non. Verum non hæc ad mentem Aristotelis. nam dato quis teneat quantitatem non distinguunt à re quantam, tamen quantitas non est formaliter substantia: oportet ergo differant ratione: quæ ponuntur in diuersis prædicamentis: unde dato acquisita qualitate, acquireretur & quantitas, quæ poneretur idē cum ea, non diceretur motus ad quan-

Argum. 3.

*In contrar.
Notam. 1.*

Notam. 2.

Prima cōcl.

Ratio.

Aristot.

*Conclu. 2.
Aristo. 1. 10.
et. 1. 1. Me
ta. 1. 10.*

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ad argum.

quantitate: quia non est ad eam in quantum quantitas, sed in quantum est qualitas. Sic ergo. 1. cōcl. ¶ Tantum ad tria prædicamenta ad quantitatem, qualitatem, & ubi est per se motus. Hæc est Aristoteles textu. 1. 8. Probatur: quia neque ad substantiam, neque ad relationem, neque ad aliud prædicamentorum est per se motus: ergo. Quod non sit ad substantiam patet: quia motus omnis de contrario in contrarium est: ut probatum est in præcedenti speculo. sed substantiæ nihil est contrarium. Itē: quia generatio non est motus, sed mutatio. Neque ad relationem est motus: quia ad illam rē non est per se motus, quæ potest aduenire subiecto sine eius mutatione: sed relatio est huiusmodi: quia si ego sum albus, & Petrus in Æthiopia incipiat dealbari, insurgit relatio similitudinis, sine aliqua mutatione in me facta: ergo ad relationem non est per se motus: & sic de alijs prædicamentis, demptis istis tribus positis in conclusione:

¶ Conclu. 2. Ad nullam relationem est per se motus. Sic Aristoteles. Probatur: Ad id solum est per se motus, ad quod terminatur motus: sed motus non terminatur ad relationem, sed ad fundamentum proximum, unde consequitur relatio: ergo ad relationem non est per se motus.

¶ Secundo. Si ad relationem esset per se motus: ergo motus, posset terminari ad relationem ipsam, & eam attingere: & tunc quæram: vel est attingendo fundamentum proximum prius, vel non? si non: ergo erit relatio per motum, quæ non erit fundamentum proximum: quod nullus concedit: si sic: ergo prius motus ad fundamentum proximum terminatur: sed tunc posito fundamento proximo, necessario consequitur relatio: ergo motus non terminatur per se ad talem relationem: sicut neque terminari potest per se ad risibilitatem: quia ipsa est quid consequens subiectum ipsum, cuius propria passio est.

¶ Tercio. Si ad aliquam relationem esset per se motus, maxime ad ubi, ut contendunt contrarium asserentes: sed ad hoc non: quia ubi non dicit relationem formaliter, neque supponit per ea, licet dicat habere locum, quod explicari non posset sine respectu: & quando propinquitas, quæ relatio est, insurgit ex loco, motus non ad ipsam erit per se, sed ad fundamentum proximum: quod non est homo ipse absolute: sed homo in tali loco positus, quem acquirit per motum per se: quia ad quantitatem, & qualitatem, & locum acquirendum per se datur motus, ad relationem autem non.

¶ Ad primum, & 2. ex dictis patet solutio.

¶ Ad. 3. in quo probatur quod ad substantiam sit motus in nutritione, quando sit augmentatio, negatur: sed ad quantitatem sit per se motus licet contingat quod & sit ibi substantia. Ratio est: quia ibi in augmentatione non terminatur actio ad suppositum aliquod substantiæ: quia sic esset generatio, & non augmentatio, sed terminatur ad illam partem de nouo adiectam substantialem: sed tamen quia tunc non dicitur quod fit animal simpliciter: ut non sit homo simpliciter, quando nutritur, sed solum dicitur quod fit maior: quia substantia hominis est etiam sub maiori quantitate, quam erat ante nutritionem: sed si esset generatio, simpliciter ter fit. Et hæc quæ viuētium est, proprie augmentatio dicitur: nam alia quæ est per rarefactionem, ut si cera liquefieret, & extenderetur sine acquisitione nouæ partis substantiæ, seu materiæ, improprie augmentatio est: ut in libris de generatione inferius erit differendum. Argumentum ergo si de isto augmento improprio loqueretur, non solum vim, sed neque apparentiam haberet: tamē quia loquitur de augmentatione propria, quæ est in viuētibus, & non sine substantiæ acquisitione secundam partem, respondemus motum terminari ad quantitatem, & non ad substantiam: quia per augmentationem suppositum non habet esse, sed pars substantiæ: & ipsa tota substantia, vel suppositum acquirit maiorem quantitatem, & dicitur esse sub maiori quantitate.

SPECVLATIO TERTIA. Vtrum formæ substantiales acquirantur successiue.

Onsequenter videtur

ad propositum querere, quandoquidem Aristoteles agit de illis ad que per se est motus, & ad substantiam negat per se esse motum, utrum formæ substantiales acquirantur successiue: an in instanti: quia si successiue, non est quare non sit per se motus, sicut ad qualitatem, & quantitatem.

¶ Videtur quod sic. Formæ substantiales, que non sunt animatorum, videntur successiue esse. Patet: Agens naturale non producit formam substantialem, nisi præiis dispositionibus

bus productis, quæ faciunt ad expellendam formam præexistentem, & disponunt ad novam aliam introducendam: sed non stat huiusmodi prævias dispositiones produci, quin forma substantialis habeatur successiue. Patet. Tales præviae dispositiones necessariæ ad formam introducendam sunt sic sufficientes, vt suppono, quod vltimum esse ipsarum primû sit esse formæ substantialis in subiecto. Tunc sic. Omne agens naturale prius agit in propinquum, quam in remotum: ergo prius in parte proximiori subiecti dispositiones præviæ, & necessariæ erunt, sed ipsis positis forma introducitur substantialis: ergo antè erit in parte illa propinqua forma substantialis, quam in alia: & sic sequitur quod forma substantialis, inanimatorum saltim, sit successiue acquisita.

Secundò. ¶ Præterea. In viuientibus ab agente naturali per actionem caloris in cibum nutrimentalè fit formæ substantialis productio: quia in tali parte nutrita verè est substantia: & sic dicimus alimentum conuertitur in substantiam: sed talis acquisitio substantiæ non fit nisi successiue: quia successiua est actio caloris conuertentis alimentum in carnem, vel in aliti substantiam: ergo intentum.

In contrari. ¶ In contrarium est: quia substantiæ rerû, quæ sunt species, se habent sicut numeri, consistentes in indiuisibili: ergo non successiue, sed in instanti introducuntur.

Notan. 1. ¶ Pro solutione est notandum, differentiam esse inter formam substantialem, quæ dat esse substantiæ, & simpliciter, quæ per generationem habetur, ad formam accidentalem, quæ solum dat esse secundum quid, & habetur per alterationem, aut augmentationem.

Notan. 2. ¶ Secundò considerandum, quod inter formas substantiales est latissima differentia: nã quædam sunt substantiales formæ inanimatorum: vt sunt lapidum, & aliorum in quibus vita non est: aliæ sunt formæ viuientium: & secundum differentiam viuientium, & animalium, seu formarum est differentia, nam est vegetatiuum, & sensitiuum, & rationale. Vbi nutritio, & augmentatio, & non sensatio, vt in plantis, est anima vegetatiua: vbi vltra est sensatio, est sensitiua anima: vt in brutis: & quando ratiocinatio superadditur, vt in homine, est anima rationalis. Nõ disputamus hic, an in homine sit vegetatiuû, sensitiuû, & rationale per tres animas distinctas, vel solum per vnã, quæ contineat perfectiones inferiorum: quia de hoc in libris de anima videbitur in. 3. Nam

In. 3. de anima. specul. 1.

sicut Trigonus in tetragono, sic sensitiuum, & vegetatiuum in rationali est: vt docet Arist.

¶ Ponenda etiam est differentia inter formas omnes alias à rationali, & ipsam: quia sunt extense illæ, & corrumpuntur, subiecto corrupto: non sic rationalis, quæ non educitur de potentia materic, & immortalis durat, etiam separata à suo subiecto: vt in. 3. de anima probatur.

¶ De quæstione est opinio Mantuani dicentis, quod omnis forma substantialis, quæ est diuisibilis, acquiritur successiue in materia: & ad probandum supponit primò, quod materia est receptaculum formarum, & quod non potest esse sine forma. Secundò supponit, quod ad hoc quod materia recipiat huiusmodi formam, oportet sint qualitatiue dispositiones sufficientes, & conuenientes formæ. Tertiò supponit, quod omne agens naturale prius agit in propinquum, quam in remotum. His dictis, probat sic. Omne agens naturale disponens ad corruptionem formæ præcedentis, & introductionem sequentis, prius disponit partem propinquam, quam remotam: ergo prius introducit formam in parte propinqua, quam in remota, & sic successiue. Patet vltima consequentia: quia qualitates disponentes successiue producuntur.

¶ Confirmari potest: quia sicut in productione qualitatis, & corruptione eiusdem, quæ, secundum omnes, producuntur, & corrumpuntur successiue, non est habilis prima qualitas corrupta, neque prima producta (non tenendo minimum naturale potens per se existere, neque maximum quod non potest, sicut tenet Mantuanus) sic & non est habilis prima pars formæ substantialis introductæ, neque prima pars formæ corruptæ: ergo ea ratione qua qualitates successiue introducuntur, & corrumpuntur successiue, & formæ substantiales similiter.

¶ De formis alijs, quæ non sunt anima rationalis, idem sentit Mantuanus: imò de anima rationali, propter rationem dictam, tenet quod successiue informat, & definit informare totum corpus.

¶ Quod si fiat argumentum ex sanctorum autoritatibus, quod animæ creantur in instanti à solo Deo, & sic oportet in instanti informari: aliàs daretur in illo interim, quod negatur in gratia, neque in peccato esset, quod non videtur. Oportet dicere tenendo opinionem Mantuani, quod anima rationalis creatur à Deo per vltimum non esse, & sic incipit in formare: quo posito non sequitur inconueniens: sed

Notand. 3. Vide Ciruelo in paradox. q. 5. art. 2. Vide S. Th. p. p. q. 76. ar. 8. c. 2. contra G. c. 72.

Opi. Mantuani.

Rõ Mantuani.

Confirmatio.

Mantuani tenet de anima rationali, quod successiue informat.

Obiectio.

Solutio.

fit

fit conclusio prima.

Conclu. 1. ¶ In omnibus animatis, siue anima sensitiua, siue rationali, in instanti anima informat corpus, licet alia membra informet successiue: & sic fit in corruptione. Hæc conclusio probatur auctoritate & Theologorum, & Philosophorum. Et hac ratio dicitur, quod cor sit primum viuens, & vltimum moriens.

Cor primu viuens, & vltimu moriens. ¶ Prima pars probatur: quia si successiue sic anima acquireretur, & nõ in instanti: ergo ad substantiam esset motus, seu ad formam substantialem: sed hoc est contra dicta in præcedenti speculatione, vbi Aristotel. ex professo probat, quod solum ad tria prædicameta est per se motus: ergo anima nõ introducitur successiue, sed in instanti.

Secundò. ¶ Secundò. Si talis anima successiue introduceretur, & non in instanti, oportet ergo quod prius partem informet, quam totum: quia hoc est successiue introducere: vel hoc est ex parte formæ, vel ex parte subiecti, cuius forma est. Si ex parte formæ: ergo ipsa habet gradus, vt qualitates accidentales: vnde non consistit in indiuisibili, cõtra Arist. qui dixit, rerum species se habere sicut se habent numeri. Quod si fiat successio partium non ex parte formæ, sed ex parte subiecti: fit, verbi gratia, quod prius animatur brachium dextrum in animali. Quæro. Vtrum tunc est animal, & viuens, vel non: si non: sequitur quod. habens formam animatam non est animal. Si primum: ergo etiam si vltra non informat, dicitur animal. Tunc quæram: si animal (cum sit genus) in aliqua specie debeat contineri: sed in nulla continetur cum solo animato brachio: quia si in aliqua certa maxime in illa in qua sit totum animal esset animatum contineretur: sed in illa non: quia sic homo diceretur solum brachio viuente, quod non capit intellectus: oportet ergo dicere quod anima informat in instanti, & non successiue.

Aristot. 8. in diuisibili, cõtra Arist. qui dixit, rerum species se habere sicut se habent numeri. Quod si fiat successio partium non ex parte formæ, sed ex parte subiecti: fit, verbi gratia, quod prius animatur brachium dextrum in animali. Quæro. Vtrum tunc est animal, & viuens, vel non: si non: sequitur quod. habens formam animatam non est animal. Si primum: ergo etiam si vltra non informat, dicitur animal. Tunc quæram: si animal (cum sit genus) in aliqua specie debeat contineri: sed in nulla continetur cum solo animato brachio: quia si in aliqua certa maxime in illa in qua sit totum animal esset animatum contineretur: sed in illa non: quia sic homo diceretur solum brachio viuente, quod non capit intellectus: oportet ergo dicere quod anima informat in instanti, & non successiue.

Conclu. 2. ¶ Conclusio secunda. Omnis forma substantialis etiam inanimatorum in instanti introducitur ab agente naturali, licet præviæ dispositiones producantur successiue. Hæc declarat in instanti punctum rei. Prima pars probatur ex prima conclusione: quia aliàs ad substantiam esset motus, si forma substantialis per successione haberetur: & generatio non esset solum mutatio: & motus, quod Aristoteles negat in isto. Item: quia Aristot. generaliter dixit, species rerum sunt sicut numeri, id est, consistunt in indiuisibili. Et tandem eodem modo probabitur hæc conclusio quoad primam partem,

sicut probata est prima.

¶ Secunda pars probatur, quod dispositiones requisitæ successiue introducuntur. Quod libenter damus Mantuano. Patet. Illæ sunt formæ accidentales, & sunt qualitates reales, ad quas est per se motus: ergo successiue disponit materia ad formam introducendam, & introducuntur qualitatiue dispositiones.

¶ Præterea. Ex supposito eiusdem Mantuani. Omne agens naturale prius in partem propinquam, quam in remotam agit: ergo dispositiones necessariæ prius erunt in magis approximata parte agentis, quam sint in remotiori: & sic cum tales dispositiones habeat gradus, & non consistant in indiuisibili, possunt esse in parte vna, cum non sint in alia, maxime cum in eterogeneis non eadem sit dispositio, & nõ eodem modo sit requisita in omnibus partibus ad esse formæ. Alia enim dispositio ad animationem requiritur in capite, quam in pede, & alia in ossè, quam in nervo.

¶ Tertia conclusio. Dispositiones requisitæ, & necessariæ ad formam introducendam, quibus in genere causæ materialis, & disponentis sunt priores, sunt effectus eiusdem formæ introducendæ, & sic posteriores ea. Hic intendimus probare, dato ita sit, quod dispositio viâ faciens ad formam introducendam intelligatur vt præcedens ad formam, tamen quod ipsa sit dispositio vltima, habet ab ipsa forma, & eius dicitur effectus. Sicut si calor requiritur ad hoc quod forma ignis introducatur in ligno, quauis calor disponat, sed calor necessario requisitus est in tanta intensio: & qui vltima dispositio est eiusdem formæ, ignis effectus est: quia ad idem genus causæ conseruans, & efficiens pertinet: sed forma ignis introducit illum calorem necessarium, & qui vltimò disposuit ad formam per formam, & à forma conseruatur: ergo intelligitur vt effectus eiusdem formæ: & sic prius ipsa forma præintelligitur: in quo est deceptus Mantuanus, qui solum attendit ad causalitatem disponentis, in genere causæ materialis, non aduertendo ad causalitatem formalem, quam facit forma respectu dispositionum sufficientium. Huius de vis capias exemplum, quod in Theologia adduci solet, quando peccator iustificatur per dolorem de peccato, seu contritionem sufficientem, intelligitur prior contritio, & vt disponens vltima dispositione ad gratiam ipsam, quæ est forma introducenda: sed ipsa contritio, quæ vltima dispositio est, effectus eiusdem gratiæ dicitur, & ea posterior: vt scitè

Ratio. 2. p.

Ratio. 2.

Conclusio. 3.

Deceptio Mantuani.

De in Africa tude impij.

S.Th. 1.2. S.Thom. probat: sic in proposito dicendum. q. 1. 3. ar. Et non est opus ob rationem adductā à Mantuano, cum illo consentire in opinione, vt asserentit quidam aliās vir doctus: sed oportet dicere quod dispositione facta in aliqua parte subiecti, etiam si sufficiens appareat, non introducetur substantialis forma, quousque subiectum fuerit dispositum ad hoc quod possit forma substantialis introduci, vt incipiat esse per primum sui esse: & tunc sint dispositiones requisitæ. Neg: hoc est mirum: quia tota extensio in subiecto, vbi forma erit, reputatur velut dispositio necessaria: & sic dato agens naturale in propinquum agat, prius quam in remotum, non tamen eo introducetur forma substantialis, quousque extensio sit dispositio per totum subiectum.

Ad argum. ¶ Ex istis patet solutio ad argumenta posita in principio, quæ sunt illa quæ format Mantuanus pro sua opinione, maximè primum.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicimus quod quando fit nutritio per actionem caloris, disponitur alimentum successiue, vt sit aptum, vt conuertatur in substantiam aliti, & in instanti, in quo vltima dispositio necessaria cibi: & ibi est substantialis forma, & intelligitur alimentum conuersum in substantiam aliti. Patet etiam solutio confirmationis pro opin. Mantuani: quia differentia est in qualitatibus, & in formis substantialibus: ideo in illis conceditur successio, & non in istis.

SPECVLATIO QVARTA. Vtrum ad vnitatem motus ista tria sint requisita, mobilis, termini, & temporis vnitatis.

Argum. 1.

Idem quod non. Stat eundem esse terminum, & tamè motus esse speciei differentes: ergo vnitatis termini non facit vnitatem in motu. Patet. Si lapis vnus à cœcauo lunæ descendat via recta, & alius à cœtro ascendat, & in puncto medio aeris sint obuij lapides illi, tunc terminus est vnus ad quem: quia pono in casu, & tamen differunt motus speciei: quia vnus sursum, alius deorsum: qui sunt contrarij.

¶ Preterea. Si ad vnitatem numericam in motu esset necessaria vnitatis specifica termini ad quem, & ipsius motus, maximè esset, quia illa quæ sunt diuersa in specie, continuari non possunt: sed non propter hoc: quia illa quæ differunt specie, de facto continuantur, vt patet in fertione, vbi furculus insertus in arboris alterius specie trunco, vel ramo, crescit, & fructificat: & continuatur cum trunco, vel ramo. Patet etiam de arbore, & virga, quæ pro medietate est sicca, & pro medietate viridis, quæ partes specie differunt: vnum tamen efficunt cõtinuum. Et maximè in animalibus eterogeneis constat, vbi carnes, ossa, nerui, & venæ faciunt vnum continuum, cum ista maximè specie differant.

¶ Tertiò. Si ignis feratur vsque ad concuum lunæ: & aer vsque ac cœcauū ignis: isti motus sunt ad terminum ad quem diuersum, & est vnus motus in specie. Patet: quia vterque motus sursum est: & motus sursum omnes sunt in eadem specie: ergo sunt termini diuersi ad quos, manente vno motu.

¶ In contrarium est Aristot. text. 3. 5.

¶ Pro solutione notandum, hic nos velle loqui, non de vnitatis indiuisibili, sed de vnitatis quæ continua est: vt motus eo dicatur vnus: quia continuus. Hanc vnitatem, & continuitatem in permanentibus non est difficile inuestigare, est tamen in successiuis, quibus reputat suas habere omnes partes simul. Non enim tam in promptu est cognoscere temporis continuitatem, cuius pars præterita non est sed abiit, & futura nondum est: atque solum quoddam instans in præsentem consideratur, quæ continet huiusmodi partes, quæ non sunt, vt continui rationem habeant.

¶ Oportet etiam aliquorū habere notitiam, nempe quid sit res aliquas simul esse: consequenter se habere: continuè, & contiguè. Illa dicuntur simul esse loco, quæ simul sunt in eodem loco adæquato: quo pacto absque miraculo duo corpora esse non possunt. Non enim naturam penetratio corporum est: vt in superioribus tetigimus. Tamen duo angeli naturaliter possunt esse: quia corpora non habent: sicut & duo gloriosa corpora supernaturaliter, vel vnā gloriosum, cum nō glorioso. Materia & forma dicuntur esse in eodem loco: quia vna res est naturalis.

¶ Eorum autem quæ non sunt simul loco: aut extrema sunt simul, aut non: si non sunt simul: aut mediat aliquid eiusdem generis, aut non: si aliquid eiusdem generis mediat, non sunt consequenter se habetia: sicut in militum ala, primus non se habet consequenter cum tertio: quia mediat secundus eiusdem generis. Sic domibus dispositis in ciuitate per ordinem, prima ad tertiam non se habet consequenter: quia mediat secunda domus: sed prima ad secundam, secunda ad tertiam dicitur consequenter se habere: quia nihil eiusdem generis mediat: nā licet sit aer medius, vel aliquid aliud, quod non sit domus, consequenter se habet illa. Si tamè extrema, vel vltima se tagant: vel sunt vnum, vel non, sed solum se tangunt: si primo modo, sunt continua: vt si ligni partes non separatas consideres, vel lineæ, aut corporis aliquas partes, faciunt continuum vnum, & dicuntur vnum cõtinuum: quia vltima sunt vnum, copulata ad vnum terminum communem. De quo in prædicamēto quantitatibus diximus. Si vltima sunt simul, & vnum non faciunt, dicuntur esse contigua. Quo pacto ait Aristot. necesse est mundum istum contiguum esse superioribus latioribus, vnde eius virtus gubernatur: & sic omnia corpora quæ in mundo sunt, quantumcunque plusquam specie differant, imò & genere, dicuntur esse contigua: quia in rerum natura vacuum non datur: vt in lib. 4. probatum est, speculatio. 3.

Consequenter se habetia.

Continua.

Contigua.

Notand. 3. Triplex vnitatis.

Vnū specie.

Vnū genere.

Aristot. 5. Met. tex. 11.

Varia opinio de requisitis ad vnitatem motus.

Albertus Junior.

Argum. 2.

Argum. 3.

In contrarium. Notand. 1.

Notand. 2.

S. Tho. p. p. q. 5. 2. ar. 3. Theolo. in 4. d. 4. 4.

consequenter se habetia: sicut in militum ala, primus non se habet consequenter cum tertio: quia mediat secundus eiusdem generis. Sic domibus dispositis in ciuitate per ordinem, prima ad tertiam non se habet consequenter: quia mediat secunda domus: sed prima ad secundam, secunda ad tertiam dicitur consequenter se habere: quia nihil eiusdem generis mediat: nā licet sit aer medius, vel aliquid aliud, quod non sit domus, consequenter se habet illa. Si tamè extrema, vel vltima se tagant: vel sunt vnum, vel non, sed solum se tangunt: si primo modo, sunt continua: vt si ligni partes non separatas consideres, vel lineæ, aut corporis aliquas partes, faciunt continuum vnum, & dicuntur vnum cõtinuum: quia vltima sunt vnum, copulata ad vnum terminum communem. De quo in prædicamēto quantitatibus diximus. Si vltima sunt simul, & vnum non faciunt, dicuntur esse contigua. Quo pacto ait Aristot. necesse est mundum istum contiguum esse superioribus latioribus, vnde eius virtus gubernatur: & sic omnia corpora quæ in mundo sunt, quantumcunque plusquam specie differant, imò & genere, dicuntur esse contigua: quia in rerum natura vacuum non datur: vt in lib. 4. probatum est, speculatio. 3.

Consequenter se habetia.

Continua.

Contigua.

Notand. 3. Triplex vnitatis.

Vnū specie.

Vnū genere.

Aristot. 5. Met. tex. 11.

Varia opinio de requisitis ad vnitatem motus.

Albertus Junior.

so quod abijcitur per motum, & in cuius abiectionem cõsistit ratio motus? Quapropter dicunt solum penes terminos ad quos cõsiderandam rationem specificā motus: alij putant ad hanc vnitatem necessariā vnitatem principiorū mouentiu: alij negant. Et quod sumatur à termino ad quæ patet, nam cum ex definitione sumatur ratio, & quidditas rei: vt Arist. 5. meta. text. 1. 2. illa dicuntur distinguere specie, quæ distinguunt definitione, & specie esse vnum, quorū definitio est vna: at motus omnis per terminum ad quem definitur, quando dicitur: Motus non est aliud præter res ad quas est motus. 5. meta. tex. 4. & hic tex. 4. ait, quod à termino ad quem nomen sortitur, & specie motus ipse: quod probat, & refert. S. Thom. p. p. quauis Comment. in. 2. phys. text. 1. 4. dicat q. 2. 3. art. 1 in artificialibus motum capere specie à principio à quo. Prædicta ratio deseruiet conclusioni quæ sequitur.

¶ Prima cõclū. Species in motu per se primò penes terminū ad quem vltimātū attenditur. Hæc est expressa Arist. doctrina in locis citatis, & hic tex. 3. 1. qñ dicit, q omnes ablationes sunt eiusdem speciei specialissimæ, & omnes disciplineōes sunt eiusdem speciei subalternæ: quia disciplina est species subalterna habens sub se species specialissimas.

¶ Preterea. Species in motu sumi debet ab ali. Ratio. quod quod est in motu: quia quod non est, non potest dare specie: & non sumitur ab eo quod in factu est, cū tunc non sit motus: ergo sumitur ab eo quod est in fieri: sed id quod est in fieri, terminus ad quæ est: ergo ab eo sumit ratio specificā. ¶ Dixi, terminum vltimatum, quia motus lapidis vsque ad centrum terræ, & motus eiusdem ad concuum aeris sunt eiusdem speciei, etiam si termini non sint idem, non vltimati: sed vltimatus terminus est idem: quia est locus ille naturalis, vbi conseruantur res, qui est vnus grauium.

¶ Secunda cõclū. Quauis identitas termini à quo non requiratur per se primò ad vnitatem specificā motus, consequentiū tamè requisita est. Probatur: quia omnis motus à contrario in contrarium est. text. 1. 0. & 1. 8. si ergo termini ad quos, sunt eiusdem speciei: ergo & termini à quibus similitur: & si termini ad quos differunt specie: ergo & termini à quibus similitur: in hoc sensu potest admitti quod dixit Albertus: rationem specificā in motu sumi etiam à termino à quo. Dixi, q non requiritur per se primò: quia licet terminus à quo esset vnus, si termini ad quæ sint diuersi, erunt spec-

Conclu. 1.

Conclus. 2.

Saluatur opin. Alberti Junioris.

cie diuersi motus: vt à palledine ad nigredinē, & ad albedinem: à tepiditate ad calorem, & frigiditatem.

Conclus. 3. ¶ Tertia cōclusio. Ad vnitatem specificā motus consequentiū requirit vnitatem formalem spaciū. Hęc est Aristot. tex. 3. Hic volo dicere, qd si vnum mobile moueatur linea recta, & aliud linea circulari, non erit eadem species motus:

Ratio. quia non est vnitatem spaciū. Probatur: quia motus circularis, & motus rectus specie differunt: & non est necessarium semper sit penes diuersum terminū ad quem: quia potest esse vnus: oportet ergo sit diuersitas penes spaciū: quia non eadem via est, quæ per rectam lineam, & quæ per circularem.

¶ Dixi, formaliter, quia si lapis descendat per ignem, ærem, & aquam, licet spacia differant specie, motus vnus est: sed nomine formaliter intelligimus figuram viæ, vel progrediendi: qd fiat, scilicet, per lineam rectam, vel curuam, quantum sit materialiter idem spaciū, non tamen formaliter: & sic saltim in motu locali requiritur vnitatem formalem spaciū.

Ventus. ¶ Dixi, saltim in motu locali, quia Paulus Venetus hic. tex. 3. dicit, non esse idem in motu alterationis: nam dealbatio à nigro per fuscū, & à nigro per viride sunt eiusdem speciei, licet spaciū nō sit idem: quod videtur esse ad mentem Aristotelis, qui omnes dealbationes dicit esse eiusdem speciei: quantum Burleus tenet esse specie differentes, quando medium non est idem, etiam si terminus ad quem sit vnus, sicut in motu locali. Tenentes ergo opinionem Pauli Veneti, restringenda est conclusio ad motum localem.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Ad vnitatem specificā motus non requiritur vnitatem specificā motoris. Hęc conclusio sit contra illos, qui putant vnitatem motoris requisitā. Patet. Motus lapidis deorsum à generante, & motus lapidis proiecti ab homine sunt eiusdem speciei, cum motores sint differentes: quia terminus ad quem est vnus: & motus lapidis missi à funda, vel missi à manu, sunt eiusdem speciei, dummodo alia sint paria: ergo sequitur qd vnitatem specificā motus non requirit vnitatem motoris.

Secundō. ¶ Item. Nihil potest in specie constitui, quod non intrat eius definitionem: sed motor non intrat definitionem motus: ergo non specificatur ab eo.

Cōclusio. ¶ Quinta conclusio. Ad hoc quod motus sit vnus numero, requirit vnitatem numericā mobilis, & termini, & qd via sit eiusdem speciei, & tempus vnum. Respectu primi. Si granum frumē

ti vna forma vsque ad certū locū deferat, & alia continuē vsq; ad nidum portet, non erit vnus motus numero: quia mobile nō est vnum numero: & cum motus accidens sit, nō potest esse vnum & idem in diuersis subiectis, vt sunt diuersæ formicæ, licet possit esse vnus motus vnitatem cōtigitatis. Requirit etiā qd termini, & viæ sint eiusdem speciei: quia aliās, si idem mobile moueretur, & partim per lineam rectam, & partim per curuam, nō esset vnus motus numero: quia circularis, & rectus nō sunt eiusdem speciei: nā cum ea quæ differunt specie, nō possint esse continua, motus per lineam rectam, & circularem non possunt vnum facere continuum. De terminis iam dictum est.

¶ Tempus etiam oportet sit vnum in hoc sensu, quod nullum detur instans, in quo non sit verum dicere, immediatē ante hoc erat pars motus, & immediatē post hoc erit pars motus: nam cum mobile sit idem, & partes motus sint eiusdem speciei, motus erit continuus, & sic vnus numero. Si autem sit interruptio in motu, etiam si sint alia omnia, nō erit vnus motus continuus, sed contiguus poterit esse, vt diximus.

Cōclus. 6. ¶ Sexta conclusio. Ad vnitatem numericam motus non est requisita vnitatem numerica spaciū, imō neque continuitas spaciū, neque cōtigitas. Patet. Si lapis descendat per ignē, & ærem, & aquam, vt supra diximus, vnus est motus numero, licet spacia materialia differant specie. Et si quis pulset continuē citharam, & percutiat primam chordam, & vltimam, relictis intermedijs, est vnus motus. Et si quis fluuium transeat per lapides suppositos, etiam si non sint lapides contigui, motus dicitur cōtinuus: vt si ambulet in pavimento ex lapidibus quadratis constituto, etiam si non in quo libet lapide pedem figat, erit motus cōtinuus, & vnus.

¶ Ratio est. Continuitas in motu penes id quod continuat partes eius cōsideranda est: sed quod continuat non sunt spacia cōtinua, sed solum mutatum est: ergo per solum mutatum est debet attendi: sed existentibus nō cōtinuis, imō neq; contiguis spacijs, stat aliud, & aliud mutatum esse, quod cōtinuat partes motus, vt dictum est, quando nulla quies intermedia est: ergo sequitur quod motus cōtinuitas non requirit spacia materialia continua.

¶ Ad primū argu. cōcedimus illos motus esse specie differentes, nō vt Albertus de Saxonia putat, ppter diuersos terminos ad quos: nā nō est idē termi-

terminus lapidis descendentis, & ascendentis, sed alius, & alius: qui considerantur penes sursum, & deorsum. Sic docet Aristot. quod est eadē relatio de motu ab extremo ad mediū, aut de medio ad extremum, quæ est de extremo ad extremum: nam medio (inquit) vltimo vt duobus contrarijs. Item: quia mediū punctum aëris respectu concavi lunæ deorsum est: sed respectu centri terræ sursum: ob id illi motus sunt contrarij sicut sursum, & deorsum.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. in quo tangitur difficultas de cōtinue illorum, quæ specie differunt: vt in virga pro parte viridi, & parte sicca, dicendum est sic esse, illa quæ specie differunt continuari non posse, & sic motus circularis cum recto nō poterunt continuari: quia species differunt, & ex vtroque non erit vnus motus numero. Ad id quod de virga quæ pro medietate sicca est, dicendum, non ibi esse in veritate cōtinue, quantum sit secundum apparentiam. Ratio est: quia si formæ non continuantur, cum alia sit in medietate sicca, alia sit in medietate viridis, & accidentia non continuantur, inter quæ quantitas est: maxime tenedo viam. S. Tho. qd accidentia subiecentur in toto cōposito, & non in materia prima: cum totum compositum non maneat: quia non est virga viridis sicut ante, sequitur quod neq; cōtinuatio erit. Conglutinantur partes, ita est, sed non continuantur. Et dato in materia subiecentur accidentia, cum resolutio fiat in corruptione vsque ad materiam primā, necessarium est quod in corruptione virgæ, quando deficcatur, non maneat aliquid eius accidēs: ergo neq; manebit quantitas: qd si alia de nouo veniat in parte virgæ corrupta, non poterit continuari cum prima, quadoquidem formæ substantiales non continuantur. Et in eterogeneis, sicut in homine, oportet cōcedere, qd cum ipse partes non differant specie perfecta in se, eo quod sunt partes vnus, poterit intelligi cōtinuatio, etiam si specie differunt: quia non est perfecta specificā differentia. Et hæc cōtinuatio congruenter fit per neruos, qui medium videtur tenere inter ossa, & carnem: & sic vna forma est in omnibus illis partibus. Quapropter & cōtinuitas est intelligenda.

S. Tho. p. p. q. 11. art. 2. ad. 2. Neque obstat si. S. Thom. dicit, formam totius in eterogeneis non esse in singulis partibus. Non obstat (inquam) quia intelligit qd non quilibet pars integralis hominis sit homo: & ita est: vt os non est homo, cum in homogeneis contingat: quia quilibet pars aque

aqua est. Ad id quod de furculo inserto, quod maiorem habet apparentiam, dicendum quod ibi non est cōtinuatio, sed solum sit, quod furculus vtatur truncō, vel ramo tanquam medio per quod à radice alimentum recipiat, & sic fructificat. Si tamen esset furculus insertus eiusdem speciei, sicut contingit fieri saepe, tunc non est quare negemus talem fieri posse cōtinue, & de facto fieri, licet ad hoc non sit certum, an fiat.

¶ Ad tertium concedimus terminos illos esse specie diuersos, & negamus motum esse eundem: imō ipsi motus differunt specie, sicut & termini: nam corporibus simplicibus, quæ specie differunt, vt sunt aër, & ignis, competunt, & motus naturales specie differentes, vt ait Arist. 3. de cœlo. text. 5. 1.

SPECVLATIO QVIN TA. Vtrum motus contrarietas attendat penes terminos contrarios.

Dostquam in præcedenti speculatione de vnitatem motus quantum ad speciem, & quantum ad numerum tractatum est, cōgruentissimū erit de motuum contrarietate discere: & sic queritur, vtrum attendatur penes terminos contrarios. Videtur qd non.

¶ Si contrarietas in motibus attendenda est penes terminos contrarios, erit vel penes terminos cōtrarios à quibus, vel penes terminos cōtrarios ad quos: sed nullo modo istorū: ergo nullo modo sumit cōtrarietas in motu. Non primo modo: nā motus qd est ab albo in fuscū, & à nigro in fuscū, sunt à terminis cōtrarijs: tamen illi motus nō solum nō sunt cōtrarij, sed sunt eiusdem speciei, vt probati est in præcedenti speculatione. Neq; attendit penes cōtrarietatem terminorū ad quos. Patet. Motus qui est aëris sursum vsq; ad centrū eiusdem aëris, & descensus eiusdem aëris vsq; ad idē punctum, non sunt cōtrarij: quia vterq; motus est naturalis ipsius aëris, & tamen termini sunt contrarij, vt in solutione argumenti primi præcedentis speculationis dictum est: quia ille punctus medius aëris respectu terre est alius ab

eadem respectu cœli: quia respectu vnius est sursum, & respectu alterius est deorsum: ergo sequitur qd cōtrarietas in motu non sit fumenda penes contrarietatem terminorum.

Argum. 2. ¶ Præterea. Nullo modo in motibus est contrarietas: ergo penes contrarios terminos fumenda non est. Patet. Contraria se cōpatiuntur in gradibus remisis, vt constat: sed motus contrarij, vt sursum, & deorsum, non possunt aliquo modo esse simul: ergo.

Argum. 3. ¶ Tertio. Tantum vnū vni opponitur, vt ait Aristot. 1. de cœlo, & 10. Meta. sed omni motui cōtraria quies est: ergo motus motui non cōtrariatur.

In contrar. ¶ In contrarium est Arist. tex. 58. quando dicit, motus esse adinuicem contrarios.

Notand. 1. ¶ Pro solutione notandū, qd inter motus diferentes specie, quidā sunt subordinati ad inuicem; alij se habent impertinenter: & alij cōtrarij tur: vt alteratio, & generatio subordinantur. Impertinentes: vt sanatio, & dealbatio: quia vnus ad alium non ordinatur.

¶ Contrarietas in motu dupliciter cōsideranda est: vno modo inquantū res est: alio modo inquantū motus est. Inquantū motus, habebit ordinē ad suos terminos à quibus speciem sumit, vt in præcedēti speculatione diffinitū est: sed vt res est, habebit ordinē ad dispositiones alias, vt dicemus motū violentū cōtrariari naturalis, etiā si sit respectu eiusdem termini.

Notand. 2. ¶ Etiam notandū, quod medium quod est inter duo extrema contraria, vtriq; extremorum cōtrariatur: sicut in virtute est inuenire, quæ cum teneat medium, & opponitur extremo per excessum, & extremo per defectum; ob id medium exercet aliquando vicem duorum contrariorum.

Notand. 3. ¶ Aduertendū insuper, qd cōtrarietas motuū potest 5. modis considerari. Primo, respectu eiusdem termini, qui est terminus à quo vnus & ad quem alterius. Secūdo modo, penes cōtrarietate terminorū à quibus. Tertio modo, penes contrarietatem terminorū ad quos solū. Quarto modo, penes cōtrarietate inter terminū ad quē vnus, & à quo alterius. Quinto modo, penes ambas cōtrarietates, scilicet terminorū & à quibus, & terminorum ad quos.

Conclu. 1. ¶ Prima conclu. Contrarietas in motu nullo modo fumenda est penes contrarietate quarto modo, scilicet, termini ad quē vnus, & à quo alterius. Patet, quia idē est motus qui ad ægritudinē, & qui est ex sanitate. Ratio. Idē est motus numero, solū ratione differēs, motus qui est ex termino ad quē vnus, cōtrario termino

Ratio.

à quo alterius: ergo nō est inde cōtrarietas fumenda. Patet, quia idē numero motus est ad Thebas ex Athenis, quia idem est accedere Thebas, & recedere ab Athenis.

¶ Præterea. Ibi non est contrarietas, vbi est ratio identitatis: sed ratio identitatis est ex contrarietate terminorū ad quem, & terminū à quo: quia tanto quanto accedit ad terminum ad quem, est recessus à termino à quo: & sic motus identificatur, & continuatur, perficitur, & consummatur: nam eadem est ratio qua accedit ad quem, & recedit à quo. Idem enim motus est quo album reijctur, & nigrum acquiritur. Sic Sanctus Thomas de veritate. q. 8. Thom. 28. art. 1.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Contrarietas in motibus per se primò non attenditur penes secundum modum contrarietatis, scilicet, iuxta cōtrarietatem terminorū à quibus: sed fumitur iuxta tertium modum. Conclusio est Aristot.

¶ Prima pars patet: quia aliquando motus à terminis contrarijs tendunt ad eūdem terminū, vt inter arguendum dicebam: vt à nigro, & albo, ad colorem medium.

¶ Probatur secunda pars. Rerum cōtrarietas fumēda est penes formas, quibus sunt in actu: nam potentia calidum, & potentia frigidum non contrariantur: quia sic aliquid sibi ipsi esset contrarium: sed actus motuum proprie sunt termini ad quos: simul enim acquiritur motus, & terminus: ergo penes terminos ad quos, fumēda est. Dixi, per se primò, quia potest esse quod sit etiam contrarietas ex terminis contrarijs ad terminos contrarios: vt in sanitate, & ægritudine, qui sunt ex ægritudine in sanitatem, & ex sanitate in ægritudinem. Hic contrarietas fumitur motuum ex vtroque termino: sed per se primò, non ex contrarietate terminorum à quibus, sed ad quem.

¶ Tertia conclusio. Mutationes inter terminos quorum non est medium solū, contrariantur iuxta primum modum, penes eundē terminum, qui vnus est terminus ad quem, & alterius à quo: vt generatio aquæ, & eiusdem corruptio, cōtrariantur penes ad quem vnus, qui est esse aquæ, & eiusdē à quo: quia vnus est accessus, & alius est recessus. Patet conclusio. Istæ mutationes contrariantur, & non videtur vnde fumatur contrarietas: quia à terminis ad quos non potest: quia terminus ad quem corruptionis est non esse, qui proprie non habet contrarium.

¶ Quarta conclu. Contrarietas motuum, qui

Ratio. 2.

S. Thom.

Conclu. 2.

Aristot. tex.

47.

Ratio. 2. p.

Conclu. 3.

Ratio.

Conclu. 4.

sunt

sunt vel ab extremis ad media, vel à medijs ad extrema, per se primò attenditur penes cōtrarietas terminorū ad quos, & cōsequentiū penes cōtrarietate terminorū à quibus. Hæc est

Aristot. tex. Arist. Ratio est: quia mediū vtriq; extremorū est quodāmodo contrariū: vt fuscū, nigro, & albo: ergo motus qui est ab albo in fuscū, & à nigro in fuscum, sunt cōtrarij: quia fuscum habet vicem duorum contrariorum. Et pari ratione motus ad fuscum in album, & à fuscū in nigrum est contrarius: ac si à terminis à quibus contrarijs ad terminos ad quos contrarios.

Cōclusio. 5. Omnis motus quieti cōtrariatur

Ratio.

Cōclus. 6.

Ratio.

¶ Quinta cōclu. Omnis motus est cōtrarius quieti, non quæ in termino ad quē, sed illi quæ est in termino à quo: vt motus sursum est cōtrarius quieti, quæ est deorsum: & motus deorsum quieti, quæ est sursum, & motus frigidationis est cōtrarius quieti, quæ est in caliditate.

¶ Ratio est. Motus quieti contrarius est, & nō quieti alterius generis: ergo vel quieti quæ est in termino ad quem, vel quæ in termino à quo: non illi quæ in termino ad quem: quia per motum ad illam tendit, & nunquam aliquid tendit in suum cōtrarium, sed potius recedit: ergo oportet sit cōtraria quieti quæ est in termino à quo, à quo per motum recedit, sicut à suo contrario.

¶ Quod non opponatur quieti alterius generis patet: quia calefactio non opponitur quieti quæ est in albedine: contraria enim oportet sint eiusdem generis.

¶ Sexta conclusio. Quies quæ est in termino ad quem, contrariatur quieti, quæ est in termino à quo: vt frigidum calido. Probatur à simili pportione. Sicut calefactio opponitur quieti sub frigiditate, ita frigiditas quieti sub caliditate: ergo sicut calefactio opponitur calefactioni, & quies sub caliditate opponitur quieti sub frigiditate, vel hoc quod est frigidū,

huius quod est esse calidum, quod idem est. Argumentum est à simili pportione. Sicut se habet senarius ad quaternarium, se habet ternarius ad binarium: quia vtrobiq; sex quialtera pportio est: & sic se habet. 8. ad. 4. & 4. ad. 2. quia vtrobiq; dupla pportio est.

¶ Septima conclu. Cum tam inter motus adinuicem, quàm inter motum, & quietē cōtrarietas sit, maior est cōtrarietas q inter motus est. Probatur: quia maior cōtrarietas pbatur ex maiori repugnantia, sic qd in nullo gradu possunt esse simul: sed sic est inter motus contrarios: & tū nō sic inter motū, & quietē: quia stat simul calefactio cum frigiditate remissa, cui tamen contrariatur, sicut motus quieti.

¶ Octava cōclusio. Omnis motus violentus motui naturali cōtrariatur, & sic quies quieti contraria est. tex. 90. Patet. Contrarietas non solū à terminis est fumenda, sed aliunde in motu in quātū res: quia, scilicet à diuersis principijs: sed motus naturalis, & violentus sic se habent: quia vnus à principio intrinseco, alter ab extrinseco: ergo sequit qd sint cōtrarij motus. Hoc dixit Cōment. vt supra adduximus: imò etiā si sit ad eundē terminū: vt motus naturalis ignis sursum, cōtrariatur motui violento lapidis sursum, & motus naturalis terræ deorsum, motui violento ignis deorsum. Patet.

Vbi nō potest cōtrarietas sumi penes contrarios terminos, oportet fumere penes principia diuersa.

¶ Nona cōclu. Vnū multis opponitur. Patet. Motus opponitur motui, & opponit quieti: quæ sequit vt motus naturalis ignis cōtrariatur motui naturali terræ: quia ad diuersos terminos: & contrariatur motui violēto deorsum eiusdē ignis, & motui violēto terræ sursum, & quieti in cœtro terræ: & sic cōsiderando, & cōparādo inuenies cōtrarietatem in multis.

¶ Patet solutio ex dictis ad argumenta.

Conclu. 7.

Conclu. 8. Motus violentus contrariatur naturali.

Comment.

Conclu. 9. Motus opponitur motui, & opponit quieti: quæ sequit ex omnib.

Ad argum.

Finis quinti libri physicorum.

SEXTVS LIBER

PHYSICORVM ADMODVM R. P. F. AL-
phonſi à Vera cruce, Sacri ordinis Eremitarum. D. Aure-
lij Auguſtini: bonarum artium, & ſacræ Theolo-
giæ magiſtri. Primarij præfecti in acade-
mia Mexicana: in partibus In-
diarum Oceani
Maris.

ARGVMENT. SEXTI lib. Physicorum.

N libro. 6. Arist. pro-
bat quomodo conti-
nuum non constat
ex indiuisibilibus tā
quā ex partibus: & quod nunc
tēporis sit indiuisibile: & quod
in motu nō datur primū muta-
tum esse, neque vltimum: quia
ante omnem motum, erat motus:
& tandem concludit, quod
indiuisibile non mouetur.

SPECVLATIO PRI- ma. 6. lib. Physi. Vtrūm con- tinuū ex indiuisibi- libus cōstet.

Idetur quōd sic. Est ar-
gumentū ad hominē. Arist.
1. Topi. c. 14. ait, q̄ sic se ha-
bet punctū in cōtinuo, sicut
vnitas in numero: sed omnis
numerus componitur ex vni-
tibus tanquam ex partibus: vt ait idem Ari-
stotel. ergo continuum constat ex punctis:
sed punctum est indiuisibile, sicut & vnitas, er-
go continuum constat ex indiuisibilibus.
Argum. 2. ¶ Præterea. Possibile est cōtinuū in omnē suā
partē esse diuisum: ergo cōtinuū cōstet ex in-
diuisibilibus tanq̄ ex partibus. Cōsequētia est

bona. Probat antecēdēs. Deus cognoscit in-
tuitiue omnē partē cōtinui, & sicut cognoscit,
pōt p suā potētia diuidere p partes pportio-
nales horē facta tali diuisione, sequitur partes
esse indiuisibiles: nā aliās adhuc non est conti-
nuum diuisum in omnem suam partem.

¶ Tertio. Puncta indiuisibilia dantur in cōti-
nuo: ergo vel sunt aliquid reale, vel solum per
imaginatiōē: sed nō sunt per imaginatiōē:
quia aliās non possent partes cōtinuari: ergo
sunt talia puncta secundū veritatem: at non
possunt esse nisi vt partes eius: quia ex pun-
ctis componitur linea, & superficies ex lineis,
& ex superficiebus corpus: sequitur ergo q̄
indiuisibilia ista dantur.

¶ In contrariū est Arist. in principio huius.

¶ Pro solutione notandū, q̄ indiuisibile dicit
varijs modis: vno modo, vt solū dicat negatio
nē potētiae naturalis ad diuidi: sicut cœlū dici-
tur indiuisibile, sicut & est incorruptibile: & si
millimodo minimū naturale: de quo in primo
sum^o loquuti. Est indiuisibile: quia facta diuisione
nō possēt stare. Alio modo sumit indiuisi-
bile, vt dicat partitiuā negatiōē: vt indiuisibi-
le sit id q̄ nō habet partes, in quibus possit
diuidi: & hoc indiuisibile est duplex: quoddā
spūale: vt est angelus: forma nō recepta in ma-
teria, & aīa rōnalis, q̄ recipiēt in corpore, quæ
quidē nō habet positionē in cōtinuo, etiam si
corp^o informet alio modo est indiuisibile, nō
habēs partes: q̄ dicit habere positionē in cō-
tinuo, quod est punctū: de quo in præsentia-
rū sermo est. Nec est nūc disputandū, an talia
indiuisibilia, quæ habent positionē in conti-
nuo, distinguantur realiter ab ipso continuo,
nec ne: quia in prædicamēto quātūtatē dictū
est, quomodo à re quāta quātitas distingua-
tur. Quod ergo hīc queritur est: vtrūm da-
to tali indiuisibili, quod in partes diuidi non
potest,

Argum. 3

In contrar.
Notand. 1.

Specn. uli.

Duplex in
diuisibile:
spirituale,
et habēs po-
sitionem in
continuo.

potest, habeat positionem in continuo: vtrū
sit pars eiusdem continui, sic quod cōtinuum
dicatur ex ipsis indiuisibilibus constituit tanq̄
ex partibus: vt linea ex punctis, quæ sunt in-
diuisibilia, & superficies constet ex lineis, quæ
sunt indiuisibilia secundū latitudinem, & p-
funditatem, & corpus ex superficiebus, quæ
sunt indiuisibilia secundū profunditatem.
Hoc ergo est quod in speculatione est.

Notand. 2.

Zeno.
Stoici.

Scot. 2. sen.

d. 2. q. 9.

Grego. Ari.

mi. in. 2. di.

2. quest.

2. quest.

1. Cōclusio.

Cōtra Ma-

io. in. 2. sen.

d. 2. q. 5.

Egid. lib. 1

de ge. q. 8.

2. Ratio.

Prima rō

docto. sube.

¶ Est etiam considerandum, quod prædece-
fores Arist. viri magnæ autoritatis, credide-
runt continuum componi ex indiuisibilibus
tanquam ex partibus, vt Zeno, & sectatores.
Atque suo tempore fuit istorum opinio cæ-
lebris: quod manifestum efficit efficacia po-
sita ab Arist. ad hanc destruendam, & con-
suetandam opinionem in isto libro. 6. quam
sit ex p. p. tractat, vt solū hoc agere videat
¶ Inter Theologos quæstionem tractat do-
ctor sub. subtiliter, & Gregor. Arimi. & mul-
ta hinc inde adducunt argumenta, ingeniosè
valde ad probandū conclusionem, quam nos
statim de mēte Arist. apponemus: q̄ talis est
¶ Impossibile est continuum ex indiuisibili-
bus componi tanq̄ ex partibus: vt lineam ex
punctis. Hæc cōclusio est contra Maio. Pro-
bat Arist. hīc hanc suam sententiā. 6. rationi-
bus. Primō: quia cōtinua sunt quorū vltima
sunt vnū: sed indiuisibilia vltimū non habent:
ergo nō sunt cōtinua: neq; sunt contigua: quia
contigua sunt, quorum vltima sunt simul: sed
indiuisibilia non habent vltimum: ergo neq;
sunt continua, neq; contigua: & sic talia indi-
uisibilia in continuo non dantur.

¶ Præterea. Cōtinua non possunt se tangere
secundū se tota, sed secundū vltimū: at in-
diuisibilia non possunt se tangere secundū
vltimum, cū non habeant, sed secundū se tota:
ergo non sunt continuum. Exponitur maior.
Si medietas mea superior inferiorem tāgeret
secundū se totam, penetratiue se haberet, &
sic non occuparet maiorem locum, quam so-
la medietas, nec faceret continuum: ob id si
debent cōstituere continuū, oportet q̄ secun-
dū vltima se tangant: sed vltimum in indi-
uilibili non reperit. R. sicutis alijs argumentis A-
risto. ad Scot. deueniamus.

¶ Doctor sub. probat conclusionem, suppo-
si to quod licet in rei veritate indiuisibilia non
occupent locum, tenentes tamen continuum
ex indiuisibilibus componi, tāq̄ ex partibus,
necessario debent cōcedere: nam si duo pun-
cta (vt ipsi dicunt) maiorem locum quam vnū
occupant, infinita puncta occuparent infini-

tum: ob id, secundū illos, ponentes huiusmo-
di indiuisibilia, nullum continuum componi
tur ex infinitis indiuisibilibus: sed id q̄ mai^o
ex pluribus, quam id quod minus.

¶ Secundo. Si infinitum esset ex indiuisibili-
bus cōpositum, sequeretur, quod tot essent in
diuisibilia in minori circulo, sicut in maiori,
quod est contra præsuppositū. Probat in hac
figura: nam quæcunq; duæ lineæ rectæ quan-
tuncūq; propinquissimæ ducantur à centro
vsq; ad circumferentiā exteri circuli, necesse
est, vt quæadmodum in maiori circulo termi-
nantur ad duo distincta puncta, sic in minori: quia
si in minori circulo concurrant in idem pun-
ctum, tunc ab illo puncto vsq; ad centrū non
essent duæ lineæ, sed vnica: atq; sic lineæ du-
ctæ à centro vsque ad circumferentiā maioris
circuli non essent rectæ, sed frangerentur in
circumferentiā minoris circuli, vt apparet in
hac figura, cui^o demōstratiōes apud Euclidē.

¶ Sequitur ergo quantuncunq; plures lineas
duxeris à centro ad circumferentiā maio-
ris circuli, q̄ tot numerabuntur in circūferen-
tiā minoris, & sic sequeretur quod minor cir-
culus esset æqualis maiori.
¶ Secundū cōrollarium docto. sub. est. Si con-
tinuum ex indiuisibilibus cōponeretur, seque-
retur diametrū quadrati esse cōmensurabile,
imò æqualem costæ, cū tamen ad sensum pa-
tet esse maiorē, & Arist. in multis locis dicit
esse incōmensurabilem: vt patet, vbi nos ap-
posuimus demonstratiōē. Et probat esse p-
portione, quæ medietas dupla est, quæ nō est
proportio rationalis, vt in tractatu pportio-
num dicemus in sequētī lib. 7. Sed pbatur se-
quela in hac figura. Si em̄ à puncto quolibet
vnus costæ ad punctum alterius costæ lineā
ducas, tot puncta adæquatē enumerabuntur
in costæ, quot in diametro: & sic diametrus ex
tot punctis constabit, ex quibus constat co-
stæ: quare sequitur q̄ sit ei æqualis.

¶ Tertio sequitur ex Gregorio. Si continuū
ex indiuisibilibus cōponeretur, sequeretur quod
constituito triangulo super basim, linea recta
parallela cū basi p. p. in quorū angulo superio-
ri descripta, inter latera trianguli, esset maior
basi, quod est cōtra sensum: vt patet in subie-
cta figura. De quo Euclides lib. 1. Et q̄ sequat
patet. Sit linea. a. b. basim huius trianguli con-
stans ex tribus punctis, & alia duo latera cōcur-
rentia in puncto. c. habeant singula quinque
puncta, describaturq; inter puncta. d. e. nā ne-
cesse est habere ad minus duo puncta, postq̄
est diuisibilis, siquidem. d. e. sunt puncta dista-

2. Ratio.

Euclides.
Corolla. 1.

Corolla. 2.

Aristot. io.
Poste.

Corolla. 3.

H 5 tia: mox

max describatur linea parallela inter puncta. f. g. quæ postq est maior quam superior, ad minus habebit tria puncta. Rursus describatur alia inferior inter puncta. h. i. quæ cum sit maior, habet ad minus. 4. puncta, & p cõse quens erit maior quam. a. b. quæ est basis, quæ solam habebat tria puncta ex præsuppositis sed cõsequens implicat contradictionem.

¶ Alia multa huiusmodi multiplicantur, quæ possunt reduci ad hoc vnum, quod datis duabus quibuscunq; lineis inæqualibus, quanuis vna sit maxima, & alia minima, tot indiuisibilia in vna inueniuntur, quot in alia; & sic, secudum eos, sequeretur eas esse æquales: vt patet in hac figura. Nam si signem⁹ centrum. a. sub minori linea, quocunq; lineæ ducantur ab illo vsq; ad lineam. d. e. tot puncta numerantur in linea. b. c. quot in linea. d. e. vt patet: sequit ergo quod cõponi non potest cõtinuum ex indiuisibilibus: nam implicat quod minus sit æquale maiori: quia sic pars esset equalis toti, & sequeretur duæ cõtradictoriae veræ: quod esset pars, & non esset pars: quod esset totum, & non esset totum.

Aliud arg.

¶ Aliud argumentum etiam fit ad probandam conclusionem. Si ex indiuisibilibus cõtinuum componeretur, nõ esset possibilis cõdesatiõ, neq; rarefactio sine deperditione, qd est contra Aristot. & experientia. Patet. Cõstet cõtinuum datum ex tribus indiuisibilibus, & rarefiat: necessarium est occupet maiorem locum, & sic vel additur quartum indiuisibile per additionem nouæ materiae, vel aliqd illorum trium indiuisibilium efficitur maius, quod intelligi nequit. Eodem modo si condensetur, occupabit minorem locum, & sic ex tribus vel deperditur vnum indiuisibile, vel aliqd ex tribus fit minus quam antè erat, quod repugnat, si indiuisibile est.

2. Cõclusio.

¶ Secunda cõclusio. Non solum magnitudo ex indiuisibilibus non constat, sed neq; tempus, neq; motus. Hac est Aristot. hic. tex. 4. Probatur, quia nullum cõtinuum potest ex indiuisibilibus constare, vt probat. 1. conclusio: sed tam motus, quam tempus dicuntur cõtinua: ergo nullum tale componitur ex indiuisibilibus. Quod tempus, & motus sint quid cõtinuum, patet de motu in precedentibus, quomodo ille dicitur vnus, & cõtinuus, quãdo nulla intermedia quies, semper in fluxu mutatum esse intelligitur: similiter in tempore, nunc fluens consideratur, quo cõtinuatur partes eius.

2. Ratio.

¶ Item: quia quælibet pars magnitudinis cor-

respondet parti motus, & motus diuiditur ad diuisionem magnitudinis, per quam fit motus. tex. 6. cum sit impossibile magnitudinem ipsam constare ex indiuisibilibus: quia tunc non esset prius aliquid moueri per partem magnitudinis, quam esse motum: quia moueri dicit successione, quæ in indiuisibili non potest esse: ergo neque motus poterit constare ex mutatis esse indiuisibilibus: alius motus non responderet magnitudini, per quam fit motus. Idem probatur de tempore ab Arist. à tex. 10. vsque ad. 17.

¶ Tertia cõclusio. In magnitudine, motu, & tempore eadem est ratio finiti, & infiniti: quod est dicere. Si magnitudo est finita, & motus qui in ea erit finitus, & tempus in quo: et si magnitudo esset infinita, motus qui per eam fieret esset infinitus, & tempus similiter. Hac in tex. 18. Aristot. & sunt compertissima ex superius dictis: & fundantur rationes in velocitate motus, & proportione. De quibus in sequenti. 7. agendum erit.

¶ Ad primū argumentū respondet, nõ esse similia vnitatem, & punctum quo ad omnia, sed bene quatum ad aliqua. Cõueniunt quidem: quia sicut vnitatis diuidi non potest, sic neque punctū. Differentia tamen est: quia vnitatis nõ habet positionem in cõtinuo, cū ipsa multiplicata faciat quantitatem discretam: sed punctum est indiuisibile: tamen habet positionem in cõtinuo: non quidem vt fit pars cõtinui, sed quia est cõtinuas partes: & sic datur in punctis antè, & retrò: prius, & posterior: tamè nõ sic in vnitatis: quia numerus sic ex vnitatis constat, vt nullum ordinem importet ipsarum vnitatum: cõtinuum verò non ex punctis, sed ex quantitibus, quæ per puncta cõtinua fiunt: sicque in quolibet cõtinuo infinita puncta considerantur, cum numerus nõ possit constare ex infinitis vnitatibus: & isto modo debet intelligi comparatio puncti ad vnitatem.

¶ Ad. 2. Gregorius Arimi. respondet, concedendo quod probat, scilicet, omne cõtinuum posse esse diuisum in oem suam partem: sed est contra Aristot. tex. 3. quia si esset cõtinuum in omnem suam partem diuisum, esset cõtinuum constans ex indiuisibilibus. Maior autem concedendo cõtinuum posse esse actū diuisum, cõsequenter loquens, dicit cõtinuum componi ex indiuisibilibus, sed vtrūq; est falsum: & id dicendū est, qd Deus cognoscit singula puncta cõtinui, & singulas eius partes: sed qn inferens: ergo cognoscit vltimā, negam⁹: quia ipsa nõ datur: &

3. Cõclusio.

Ad argum.

1. Post. tex. cõm. 4. 2.

Gregor. in. 1. sen. d. 35 ad. 7. q. 2. d. 2. q. 2.

Maior. 2. d. 2. q. 5.

tur: & sic nõ cognoscitur, magis q impossibile dicatur cognosci. Neq; sequit: cognoscit singulas: ergo cognoscit vltimā: imò cognoscendo singulas partes, cognoscit cõtinuum non posse taliter diuidi, vt datur vltima, ne sequatur ipsum compositum ex indiuisibilibus.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. concedimus in cõtinuo vere esse huiusmodi indiuisibilia, & realiter habent ibi positionem, sed non vt partes: quod ppare cõtendimus: sed solum quia cõtinuant partes cõtinui ad inuicem, vel terminant ipsum cõtinuum: quia hoc est necessarium. cõcedere, & nullum ex hoc sequit inconueniens. Eodẽ modo dicendum de linea respectu superficie: nõ enim ipsa superficies composita est ex lineis indiuisibilibus secundū latitudinẽ, & profunditatem, tanq ex partibus, sed lineæ ponuntur in superficie, vt cõtinuent partes superficie, & terminant ipsam superficiem: sic de corpore dicendum est, q non componatur ex superficiebus tanquam ex indiuisibilibus secundum profunditatem, sed ponitur superficies vt partes cõtinuet, & terminet.

SECUNDA SPECVL. sexti Physic. de diuisione motus.

TRVM nũc tẽporis sit indiuisibile: nã Aristot. in isto tractat de instantibus, & de diuisione motus, & tẽporis ¶ Videtur q non sint instantia indiuisibilia: quia si sic, sequeretur accidens esse sine subiecto: sed cõsequens est falsum. Probat. Illud instans est accidens, & indiuisibile: quare in quo subiecto est: vel in alio diuisibili, vel in indiuisibili: non in diuisibili: quia indiuisibile nõ potest subiectari in diuisibili: quia nulla est correspondẽtia, neq; i indiuisibili: quia maximè i puncto, qd dicitur indiuisibile: sed ibi nõ: quia cū sit accidens & vnum, non potest alterius subiectum esse. ¶ Præterea. Si nunc tẽporis est indiuisibile, & in eo sit motus, sequit quod motus posset fieri in instanti, quod est cõtra Philof. Et probò quod fiat. In quocunq; instanti tẽporis quo motus fit, affirmamus motum fieri: ergo verè motus est in instanti. Quod sequatur patet. Motus fit in tẽpore, & fit in omni qd habet positionem in tẽpore, quandoquidẽ est quid cõtinuum: sed instans tẽporis est huiusmodi:

1. Argumẽ.

Aristote.

diat falsum est q motus fiat in instanti. Patet: quia de ratione motus est successio prioris & posterioris, quæ in indiuisibili non potest inueniri: ergo, nullo modo debent poni talia in diuisibilia.

¶ Tertiõ. Omne tps pot diuidi ad diuisionem motus, & cõtra: ergo motus cõrespondens indiuisibili tẽporis pot diuidi: ergo ipsum indiuisibile tps diuidet: sed hoc repugnat ergo nõ possunt dari huiusmodi indiuisibilia.

¶ Pro solutione notandum quod iam præcedẽti speculatione est determinatũ, & apertè probatum, nullum cõtinuum ex indiuisibilibus cõstare, aut componi tanq ex partibus: & cum tam tempus, q motus sint cõtinuum, deductũ est ex indiuisibilibus non posse esse in eis cõpositionem. Hic verò quarimus, Vtrum talia indiuisibilia debeant poni in tẽpore, & in motu, eo modo saltim quo in cõtinuo magnitudinis ponunt: vt sic possimus loqui de diuisione motus, & diuisione tẽporis secundum diuisionem mobilis: vel alia ratione: quia sicut in magnitudine posita sunt indiuisibilia, nõ vt partes, sed vt partes cõtinui terminent, & cõtinuent, sic etiam in tempore, & motu. De quo sint conclusio, & responsio: & sit prima.

¶ Nunc temporis quod per se primò præsens est, indiuisibile est. Arist. hic. Ad cuius probationem præsupponi debet, q idem sit nunc, quod est terminus præteriti, & futuri instanti. Non enim vnum nunc terminat partem horæ præteritam, vsq; ad istud momentũ tẽporis, & aliud est quod inicit partem horæ futuram: nam si essent duo nunc, vel essent immedata, vel non: si essent immedata, in eodẽ cõtinuo essent duo indiuisibilia immedata, qd nullo modo concedendum est: si non sunt immedata, mediat tempus: at cum omne tale sit diuisibile, oportet de illo querere, & de instanti, vel nunc quod diuidit.

¶ Probatur cõclusio. Si illud nunc temporis esset, & diuisibile, diuideretur in partem præteritam, & futurã, vt omnis diuisio contingit in tempore: & sic pars termini præteriti esset futura, & pars termini futuri esset præterita. Patet: quia illud nunc positum est vnũ, quod sit terminus partis præteritæ, & futuræ: Si ergo diuiditur in partem futuram, & præteritã, bene sequitur quod pars præterita est futura, & pars futura præterita.

¶ Secundo. Si nunc præsens esset diuisibile in præteritum & futurum, nõ esset: per se primo præsens: sed ponitur per se primo præsens: ergo oportet sit indiuisibile.

3

Notand.

1. Cõclusio Aristot. tex. 24. huius. 6.

1. Ratio.

2. Ratio.

¶ Dixi

¶ Dixi in conclusione, de nunc, quod per se primo est, quod sit indiuisibile: nam si non est per se primo præfens, diuidi potest: vt hora: dies: annus: mensis: quia ista non sunt in præfenti per se primo, nisi solum ratione nunc.

2. Cōclusio. Motus non potest esse in instanti.

¶ Secunda conclusio. Motus non potest fieri in illo nunc indiuisibile temporis. Hæc Arist. tex. 29. Patet. Vbi cum q; est motus, potest esse & tardior, & velocior: sed hoc non potest in illo indiuisibili temporis: quia ille dicit motus velocior, qui in minori tempore fit: sed ipso indiuisibili nihil minus potest esse.

Græuē iussu moueretur i uacuo, nō esset in instanti.

¶ Ista cōclusio poterit probari ex illis quæ in tertio dicta sunt: videlicet, quomodo graue etiam si per vacuum moueretur, non posset esse in instanti, contra illos qui putauerunt esse de mente Aristot. Sed hic aperte dicit motum in instanti non posse esse: nam non potest intellectus capere, quomodo successio, quæ necessario intelligitur in motu, fit in instanti indiuisibili.

3. Cōclusio.

¶ Tertia cōclusio. Non solum motus in instanti non contingit, sed neq; quies potest esse.

1. Ratio.

Ratio est. Quies est priuatio motus: ibi ergo poterit esse quies, ubi & poterit esse motus: sed motus (vt dixit. 2. cōclusio) non cōtingit in indiuisibili temporis: ergo neq; quies.

2. Ratio.

Aristot.

¶ Item: quia contraria habent fieri circa idē: si ergo in instanti posset esse quies, & posset esse motus: qui quieti contrariatur: sed non potest esse motus in instanti: ergo neq; quies.

4. Cōclusio.

¶ Quarta cōclusio. Motus diuiditur & ad mobilis, & temporis diuisionem. Probatur q; motus fit diuisibilis. Est accidens materiale inherens subiecto diuisibili, & extenso: ergo diuidi potest.

Ratio. 1.

¶ Quod ad diuisionem mobilis, patet. Omne accidens extensum in subiecto diuisibili ad diuisionem eiusdem subiecti potest diuidi: sed motus est huiusmodi: quia motus subiecti uē est in mobili, quod mouetur: ergo per diuisionem eius diuiditur motus ei inherens.

2. Ratio.

¶ Secundō. Omne quod habet partes diuidi potest secundū eas: sed motus habet partes secundū partes mobiles: quia motus totius non est motus partis, neq; e contra: ergo sequitur quod motus ipse iuxta mobilis diuisionē diuidi potest: aliās si non posset diuidi, motus totius, & partis diceretur, & motus partis totius esset, quod est cōtra experientiam.

Ratio. 2. p.

¶ Quod etiam diuidatur ad diuisionē temporis patet: quia si totus motus, quo pertransitur totum spatium, durat per horam integrā, medietas motus, qua medietas spatij pertransitur

durabit per horam dimidiam: & si. 4. motus. 4. partem spatij in. 4. parte horæ, medietas illius motus pportionaliter in medietate illius quartæ horæ erit. Hæc sunt clara: quia ista se habent (vt superius diximus) simul: magnitudo: motus, & tempus, & cōtinuitas vni; arguit alterius cōtinuitatem, & diuisio vnius, alterius diuisibilitatem.

¶ Ad primum, ubi tangitur de instantibus in tempore, & mutata esse in motu, supra libr. 3. disputatum est, & videtur dicendum, q; sicut tempus non distinguitur re à motu, neq; motus à mobili, nisi solum ratione: sic & instantia, & mutata esse non distinguuntur nisi ratione ab ipso mobili: loquimur tamen de illis ac si essent res distinctæ. Et sic non currit argumentum, quod cōtendebat probare, esse accidentia distincta à tempore, & motu. Quod si daremus distingui, vt aliqui putant, illa talia indiuisibilia in subiecto essent, sed non per se, sed ratione quantitatis, cuius sunt cōtinuatiua, & terminatiua: & sic in diuisibili bene potest subiectari de per accidens indiuisibile: secus esset de per se. Neq; esset inconueniens, ponendo tale indiuisibile esse accidens distinctum, concedere q; aliquid quod habet esse reale, simul produceretur, & corrumpetur: quia de indiuisibili concedi posset, de diuisibili uero negat Aristot. quando dicit, q; idem motus non potest esse augmentatio, & diminutio eiusdem quantitatis: intensio, & remissio eiusdem qualitatis: generatio, & corruptio eiusdem substantiæ: uerum q; idem instans sit primū, & vltimum, non est quare neget Aristot. Id autem qd in fine argumenti dicitur, q; vnum accidēs non potest esse alterius subiectū, falsum est: nam quantitas est accidens, & est subiectum aliorum accidentium: vt in mirabili sacramento altaris apparet.

¶ Ad. 2. concedimus motū fieri in instanti. Et quando infers, id esse contra Aristot. negam: nam Aristot. negat per se primo motum fieri in instanti, eō q; motus successione importet: sed q; motus fiat in instanti per aliud non repugnat. i. rōne mutati esse, quod cōtinuatiuum est prioris, & posterioris: vnde motus non fit in illo indiuisibili in se, & secundū se, sed quia fit in cōtinuo, in quo reperit indiuisibile cōtinuans: & motus dicit esse in instanti: sicut motus est qui cōtingit in omni successione eius, in cuius tñ successione necessario intelliguntur innumera mutata esse indiuisibilia, in quibus est motus: at q; ipsa cōtinuatiua sunt partū, motus non est per se in eis, sed p aliud: & sic

Ad argum. Instantia, et mutata esse solū rōne à mobili disti guuntur.

Cōtra Paul. Vene. in sua meta. c. 29.

S. Tho. 3. p. q. 77. ar. 2.

Ad. 2.

Scot. in. 2. di. 5. q. 9. Ad. 3.

& sic Scot. concedit, punctū posse moueri de per accidens ratione magnitudinis in qua est. ¶ Ad. 3. negamus posse fieri diuisionem indiuisibilis: sed tamen per ipsum fit diuisio ipsius quod diuidi potest: nam motus diuiditur & ratione temporis, & mobilis. Et sicut ipsa indiuisibilia ponuntur in motu, sic mediantibus eis est cōtinuatio, & contingit diuisio: nam facta diuisione, indiuisibile intelligitur terminare quātum, & finire: sic etiam ponitur indiuisibile, & in tempore & in mobili, vt sic ad inuicem sibi ista respōdeant: sed sicut indiuisibile motus, quo diuidit, motus diuidi non potest, quia indiuisibile est, sic & indiuisibile ipsius tempore, quod est instans, non potest diuidi, licet p tale indiuisibile fiat cōtinuatio, & diuisio: nam si horā diuidas in duas partes, oportet intelligi gas duo instantia indiuisibilia terminantia. Quod si cōtinuā facies horam, quodlibet instans indiuisibile cōtinuatiuū, sic est q; vnū & idē est finis partis præteritæ, & futuræ initium, rōne cuius prius, & posterioris, & successio, tam in motu, q; in tempore possit intelligi.

SPECVLATIO. III. Vtrum in motu detur primū esse eius, & vltimum.

1. Argumē.

Idetur quod detur in motu primū sui esse, sic, q; incipiat esse per primū sui esse. Patet. Si mulier prægnans moueretur, & in medio motus per primū sui esse animetur foetus, tunc foetus incipit moueri ad motum matris, & est per primū sui esse: ergo motus potest incipere per primū sui esse. Quod tunc per primū sui esse incipiat, patet: quia tunc mouetur, & ante non mouebatur. Similiter si homo cadens ex alto, & in medio exhalaret animam, tunc cadauer inciperet esse per primū sui esse. Illud est primū in stans motus cadaueris: nā est instans medium tempore, quo motus durat, cuius in prima medietate mouebatur, & in. 2. cadauer est. ¶ Præterea. Probo q; detur primū esse motus. In rerum creatione omnia mutata sunt de non esse ad esse: tamē ante illud primū mutatum, non præcessit moueri: quia nulla res erat ante creationem ipsarum. Et idem argumentū est de indiuisibilibus: volitionibus, & intellectuibus, quæ cū in instanti producant, non potest intelligi ante primū mutatum esse aliud prius

mutatum esse. ¶ Argumentor, vt argumētatur Paul. Venet. Ponamus q; a. summe calidum, nūc primū sit applicatum. b. remissē frigidū: sequitur quod motus incipit esse per primū sui esse: quia. b. ante instans præfens non alterabatur, & iam alteratur: ergo incipit esse per primū sui esse motus.

¶ In contrarium est Aristot. in tex. 46. ¶ Pro solutiōe oportet præsupponere, quod aliās in superioribus dictū est, philosophantes inter permanentem rem, & successiuā possuisse differentiam, sic vt permanentes res incipiat esse per primū sui esse, sic quod nunc sit, & immediate ante non fuit: & desinat esse p primū non esse: & e cōtra, res successiuæ incipiunt esse per vltimum non esse, & desinūt esse per vltimum sui esse.

¶ Secundō est aduertendū, q; sicut in linea sūt aliqua pūcta in actu. i. terminatiua, & non copulantiua, & aliqua in potētia, q; copulatiua, & non terminant, sic in motu sunt mutata esse indiuisibilia in actu, quando est terminus motus, & non copulans: vt est mutatum esse acquisitum in fine motus, & mutatum esse in potentia, quod est terminus motus copulans vnum cū alio: vt est mutatio inter partes vnum.

¶ Prima cōclusio. Illud primū tps, quo res mutata est, nō potest esse diuisibile tps, sed necessariū est esse nūc indiuisibile: vt si res mouet ab. a. in. b. id in quo est primū dicere, rē esse in. b. est instans indiuisibile. Probatur. Det contrariū. f. q; sit tēpus. i. vna hora: cū per totā horā quiescit in. b. nō est primū quo res mutata est: quāntē in medietate horæ, & sic tota hora non erat in qua primū in. b. & eadem ratione in medietate horæ, & in qualibet parte, quæ est diuisibilis: ergo oportet dare instans indiuisibile, in quo dicatur primū mutatum esse in. b.

¶ Secūda cōclusio. Cuiuscumq; motus penes terminū datur primū mutatum esse: vt in motu locali dat primū instans esse, i. hoc loco, ubi uentū est p motū, & sic in alijs motib. Patet. Si em̄ res mouet ab. a. in. b. aut incipit esse in. b. per primū esse, aut per vltimum nō esse: sed nō secundū: ergo primū. Probatur minor. Det vltimū nō esse in. b. sequit q; mobile in illo in stāti nō est in. b. ergo p aliquā distātiā diuisibile distat à. b. q; duo pūcta nō sūt immediata: & sic sequit q; si nūc non est in. b. immediate post hoc nō erit in. b. sed in medio: & sic illud instans signatū non erat vltimū non esse in. b. & sicut argumētū de motu locali pbat, sic de quocūq; certo gradu qualitatis, aut quātūtatē.

3. Venetus.

In cōtra. Notand. 1.

Notand. 2.

1. Cōclusio.

Ratio.

2. Cōclusio, que sequit ex primape nes terminū datur primū mutatum esse.

¶ Ter-

3. Cöclusio. ¶ Tertia cöclusio. Circa initium motus datur primum esse motus. tex. 46. Probat. Illud primum esse motus, aut est tempus diuisibile, aut instans indiuisibile: instans non potest esse: quia in instanti non potest esse motus, vt supra probatum est: ergo oportet fit tempus diuisibile: sed non est tempus diuisibile: quia si est, vel mobile qui esset per totum illud, & sic non est primum esse motus. Aut per aliquam partem quiescit, & per aliam mouetur: & sic non est secundum se totum primum esse motus, sed secundum partem. Si verò detur particula temporis, per quam totam primū mouetur, in medietate illius primū mouebat: & sic tota particula temporis non est in qua primū per se mouebatur: & eadē ratione neq; medietas. Et cum tempus sit in infinitum diuisibile, nulla dabitur pars temporis, in qua per se primum res moueatur.

4. Cöclusio. ¶ Quarta conclusio. Ante quodlibet moueri præcedit mutatum esse. Hanc Aristot. tex. 52. demonstrat. Propter hoc enim mobile mouetur per totum tempus: quia peruenit ad nunc terminatum illius in quo est verum dicere mutatum esse: sed ante quamlibet partem temporis est aliquod nunc: ergo ante quodlibet moueri est mutatum esse. Item. Sicut in spatio per quod fit motus, ante quamlibet partē est punctum, ita & in motu ante quodlibet mouere est mutatum esse. Sicut enim partes lineæ continuantur per puncta, sic moueri per mutata esse.

5. Cöclusio. ¶ Quinta cöclusio. Ante quodlibet mutatum esse moueri præcedit. Hæc probatur eadem ratione, vt præcedens: quia motus non fit in instanti, sed in tempore: sed in instanti res mutata est, vt dixit prima cöclusio: & ante quodlibet instans præcessit tempus: sequitur ante quodlibet mutatum esse præcedere moueri.

6. Cöclusio. ¶ Sexta cöclusio. Quælibet res, siue indiuisibilis, siue indiuisibilis, quæ sine resistantia produci ex vi inceptiois illius incipit esse per primum sui esse, & desinit per vltimum sui esse: vt angelus, qui à solo Deo potest produci. Patet: quia quod sic habet esse, non produci per motum: cœpit ergo esse sicut instans ipsum totum simul.

7. Cöclusio. ¶ Septima cöclusio. Motus, & tempus, & si quæ sunt alia res successiuæ, incipiunt per vltimum non esse. Hæc cöclusio probatur ab Aristot. & supra in 3. lib. & in istis præcedentibus cöclusionibus. Nā ea ratione ante omne moueri præcedit mutatum esse: & ante omne mutatum esse est moueri. Neq; Deus potest fa-

cere per suam potentiā, vt motus incipiat, per primū sui esse: sicut non potest facere, quin qualibet parte cōtinui data detur minor, ita non potest facere quin ante quamlibet partem motus præcesserit minor pars, quæ est eius pars: & sic ante erat motus: & hoc est quia repugnat: ob id non potest fieri.

8. Cöclusio. ¶ Octaua cöclusio. Omnis res quæ incipit si mul cū motu, & per modū motus incipit per vltimū non esse: & omnis quæ desinit simul cū motu, desinit per primū non esse. Verbi gratia. Detur luminosum cuius lumen extendat vni formiter difformiter per spatium cubitale à summo gradu vsq; ad nō gradū. Vni formiter difformiter vocam? qñ paulatim remittit in itēsiōe pportionaliter vsq; ad nō gradū: necesse est, q sphaera luminis terminet per primū non esse luminis. i. p lineā in qua nō est lumē, & citra illā est lumē: nā i quacūq; linea spatij sit lumē, vltra illā adhuc est remissū lumē. Data ergo linea, vbi nō est lumē, versus quam luminosum incipiat moueri, in illo instanti verū erit dicere, Nunc nō est lumē, & inmediate post hoc erit vltra illam.

9. Cöclusio. ¶ Nona conclusio. Forma substantialis, quæ cū resistantia produciatur, & expulsiōe cōtraria, incipit per primum sui esse, & desinit per primū non esse. Sic Aristot. Ratio est: quia tales substantiæ produciuntur per motū præuuium alterationis, & tales dispositiones requiritur per certum gradum terminantur intrinsecē, sicut vt primum esse illius dispositionis sit primum esse formæ substantialis, quod est primum mutatum esse, terminas motum alterationis. Hæc probatur ex 2. cöclusionē. Idem dicendum de anima rationali, quæ licet à solo Deo creetur & nō educatur de potentia materia, tamē nō introducitur in corpore disposito absq; præuua dispositione: & cum præcedat motus alterationis, oportet incipiat per primū esse, quod est primum mutatum esse in termino alterationis, quæ præcessit ad eius introductionem.

10. Cöclusio. ¶ Decima cöclusio. Calor incipit esse per vltimum non esse, vt. In nunc nō fit calor, & inmediate post hoc erit. Probat. Ignis agit ligno applicato, si fit maior virtus actiua, & nō nisi per calorē: ergo si fit maioris actiuitatis quæ ligni resistantia, calorē pducet. Calfactiuum debet applicari passo per motum: ergo vltimū nō esse applicationis, erit vltimū nō esse caloris in passo. Itaq; nunq dabitur aliquis gradus caloris in passo, quin ante fuerit minor: ergo non incipit esse calor per primum sui esse, cum tamē incipiat per vltimum nō esse: quia ex hoc

9. Cöclusio.

Arist. 8. huius, tex. 69.

10. Cöclusio.

ex hoc quod incipit per vltimum non esse, nullū sequitur incoueniens in physica. Sequeretur tamē si per primū sui esse, ea ratione qua motus omnis (vt dictum est) nō potest sic incipere, cum ante omne moueri, sit mutatum esse, & ante omne mutatum esse, præcesserit moueri.

Ad argum. Paul. Venet. ¶ Ad primum argumētum, & similes, Paulus Venet. respōdet, & serē philosophi omnes, quod nihil vetat motum de per accidens qualis est foetus in ventre matris ad motum eiusdē matris incipere per primū sui esse: sed motus qui est de per se, non potest incipere per primum sui esse, sed per vltimum non esse.

Soto. 7. phy. ¶ Soto dat aliam solutionem sic, quod in illo primo instanti animationis nō detur infans, etiam si mater moueatur: quia (vt dictum est) in instanti nō est motus, sed tunc incipit moueri per vltimum non esse.

Replica. ¶ Quod si quis replicet. In illo instanti verum esse dicere matrem moueri: ergo & infans tunc mouetur. Possēt quis negare cōsequentiā: quia tunc est mutatum esse continuatiuū motus matris, non tamen partium motus infantis: quia nullæ tales partes præcesserunt. Sed tunc esset corollarium concedendum, quod non in quocunq; instanti est verum dicere aliquid moueri, est verum dicere, moueri omnia quæ sunt in illo: idēdō possēt nō improbabiler teneri prima solutio, quæ sufficiens & velut regulæ declaratio est, quod motus nō incipiat per primum sui esse: vt intelligatur de motu de per se, propter argumenta dicta, sed de motu de per accidens potest intelligi.

Corollari. ¶ Ad 2. iam respōsum est in 6. cöclusionē. cum enim à principio res ista ceperint ab ipso solo Deo, absq; aliqua præuua dispositione, poterunt incipere esse per primum sui esse.

Solu. Venet. ¶ Ad 2. iam respōsum est in 6. cöclusionē. cum enim à principio res ista ceperint ab ipso solo Deo, absq; aliqua præuua dispositione, poterunt incipere esse per primum sui esse.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiū respōdet ibidē Paul. Venet. in summa, quod in tali casu agens naturale applicatum passo non agit in illud: neq; hoc est incoueniens, sed esset si non inciperet agere: sed incipit agere, quia est vltimum non esse calidi, sic quod nunc passum nō est calidum, sed inmediate post hoc erit.

SPECVLATIO. III. Vtrum indiuisibile possit moueri.

Onsequēter (quia Aristot. agit de indiuisibili, quomodo moueri non possit) queritur, vtrum indiuisibile possit moueri: vt si punctū

damus in linea, quod est indiuisibile, possit ei competere motus.

¶ Videtur quod sic. Angelus mouetur, & anima: sed ista sunt indiuisibilia: ergo indiuisibile moueri potest. Maior patet de angelo, qui à celo ad terram mouetur, & mittitur: vt ex scriptura constat: & anima moto corpore mouetur. 1. Argumē. Lucæ. 10.

¶ Secundò. Continuum mouetur: ergo mouetur omne illud quod positionem habet in continuo: sed punctum positionē habet, vt supra dictum est: ergo in indiuisibile mouetur. Antecedens primæ consequentiæ est verum: & consequentia non est neganda: aliàs daretur continuum moueri, & id quod in eo est, quiescere, quod nullus dicit: quia sic moueretur, & quiesceret.

¶ Vltimò. Si indiuisibile non posset moueri, maximè quia de ratione illius quod mouetur est, quod partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quē, quod indiuisibili non potest cōpetere: sed hoc nō obstat: quia sphaerici super planū verè mouet, & tamen solū in puncto tagit: ergo indiuisibili potest cōpetere. ¶ In contrarium est Aristot. tex. 86.

¶ Oportet notare quod aliàs diximus, indiuisibile idem esse quod partes nō habere: & sic tot quot sunt partium differentia, sunt & indiuisibiles: sunt partes subiectiuæ species: vnde atom. i. indiuisibilis species dicitur, quæ nō diuiditur in plures species: vt homo, & indiuidiuū numero dicit, quod non habet sub se alia indiuidua, vt Petrus: & huiusmodi indiuisibilia, vt ait Aristot. per se moueri possunt.

¶ Alia sunt partes esētiāles: & indiuisibile hoc diceret, quod diuidi nō potest in plures partes esētiāles: de quo nō est nūc sermo: nam licet opinio Cōmentā. qui tenet cælum esse formam simplicem, non habentē materiam, vera esset, nō repugnat, quod moueatur per se. Cōmē. in de substantia orbis.

¶ Alia sunt partes integrales, & sic indiuisibile vocatur quod nō potest habere tales partes: & hoc duplex est: quoddā quod positionem habet in continuo: vt puncta, & aliud indiuisibile quod nō habet: sicut angelus, & anima de puncto loquitur hic ex pposito Aristot.

¶ Secūdo est notandū, quod aliquid mouet de per se, & aliquid de per accidens. De per se mouetur, quod nō ad motū alterius mouet, sed ei cōuenit motus per se primū. De per accidens est, quādo ad motū alterius: vt albedo mea mouet me moto. Et hoc tripliciter cōtingit: aut quia vehit tūc in cōtinēte: vt homo in nauī: aut tūc pars in toto: aut tanquā accēdit in subiecto

¶ Prima

1. Cōclusio. ¶ Prima cōclusio. Indiuifibile qđ positionē habet in cōtinuo, nō mouet de se. Patet. Illud pōt moueri de se, cui pōt cōpetere propria rō motus: sed diuifibili cōuenire nō pōt. Patet: quia pproprietē id mouet, qđ partim in actu est, partim in potentia: sed diuifibile nō pōt esse partim in actu, & partim in potentia, cū nō habeat partes, quādo quidem diuifibile est: sequitur ergo qđ ei nō potest cōpetere motus: & sic absolute dicimus qđ diuifibile, vt punctum in linea, non mouetur.

2. Cōclusio. ¶ Secunda cōclusio. Indiuifibile quod nō habet positionem in cōtinuo: vt est angelus, potest per se moueri motu locali, & motu alterationis improprie dicta: licet nō motu augmentationis. Prima pars patet: quod Matthēi. 28. dicitur, qđ angelus domini descendit de celo.

S. Tho. p. p. 4. 5. 8. ar. 1. ¶ Secunda pars patet: quia mutat intellectum, & voluntatē: nā non semper est angelus in actu respectu omnium volitionū, & cogitationū: ergo pōt alterari, & affici: tamen hæc impropria alteratio est, vt constat.

¶ Tertia pars, qđ nō motu augmentationis patet, quia id quod diuifibile est, non pōt augmentum recipere: aliās fieret diuifibile.

¶ Et quæ de angelo diximus, sciendum est de anima separata: quia i corpore licet immediate suscipiat volitiones, & intellectiones, nō est tamen ipsa quæ intelligit, & vult, sed ipsū suppositum per eam.

3. Cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Indiuifibile quod positionem habet in cōtinuo, potest moueri de per accidens ad motum continuū. Patet. Motu cōtinuo mouentur omnia quæ sunt in ea, sed in diuifibilia, vt punctum, sunt in continuo: ergo ipsa mouentur: sed moueri ad motū alteri est per accidens moueri: ergo punctum quod sic ad motum continuū mouetur, de per accidens mouetur.

4. Cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Indiuifibile quod non habet partes in cōtinuo, vt est angelus, non solū moueri potest, sed motu cōtinuo de extremo ad extremū nullum relinquendo medium.

S. Tho. p. p. 4. 5. 2. ar. 2. Hęc cōclusio est Theologorū. Sic S. Tho. & Scotus. Rō est: quia cū angelus possit esse in loco pedali, vel bipedali, poterit in proximū locum moueri operando ibi: quia rō existēdi in loco angelo conuenit: quia ibi operatur, vt supra dictum est.

5. Cōclusio. ¶ Quinta cōclusio. Si angelus poneret in puncto diuifibili, nō posset magis moueri motu cōtinuo, qđ diuifibile, si esset separatū. Vo

lo dicere, qđ si angelo competit posse moueri motu cōtinuo, hoc sit eārōne, quā pōt esse in loco diuifibili, & quāto: tamen si in diuifibili ponat, tūc nō potest moueri, sicut neq; & punctum, si daretur separatū. Patet: quia de ratione motus continui est continuatio: sed vbi est diuifibile, nullo modo potest: quia vnū diuifibile, cū alio nō cōtinuat, cū vnū nō sit immediate post aliud: ergo nullo modo potest esse cōtinuus motus: dato Scotus teneat p̄ babiliter qđ si punctū esset separatū, posset moueri: quia posset esse successio, quæ teneret ex parte spatij.

¶ Sexta cōclusio. Si angelus moueat motu discontinuo, poterit nunc esse in celo, & immediate post hoc erit in terra: si tū motu continuo, nō poterit esse in hoc instanti in termino ad quē, & immediate ante hoc in termino a quo distanti, vbi quiescebat. Patet ex supra dictis: quia ante omne mutatu esse, erat motus: quiescere autē rem est, qđ eodē modo se habet nunc, & prius: quia quies non potest definere esse, nisi p̄ vltimū sui esse. Si autē detur vltimū esse in termino a quo, non pōt dari primum esse in termino ad quē: aliās duo instantia essent immediata. Et probatur claris verbis. Si angelus sic possit moueri in instanti motu cōtinuo eo erit, quod a termino a quo est in termino ad quē diuifibili: sed hoc nō potest esse: quia vel in illo eodē diuifibili est in termino a quo, & in termino ad quē: vel in diuersis instantibus: si in eodē instanti, repugnat: quia terminus a quo, & terminus ad quē cū sint cōtrarij, nō possunt esse simul. Nec pōt esse qđ in vno instanti sit in termino a quo, & immedia tē post in alio instanti in termino ad quē: quia cum non sint duo instantia immediata, in medio tempore mouebatur: & sic motus nō potuit esse in instanti.

¶ Ad primū, & secūdū patet solutio ex dictis. ¶ Ad tertiū dicendū, qđ casu dato, qđ spheræ esset motus in plano perfecte, sic qđ in puncto tangeret, esset motus puncti, sed nō per se, sed ad motum ipsius cōtinui, quod cōcedimus fieri posse: neq; ex motu puncti ad motum corporis sequitur aliqua esse puncta in spatio im mediata. Verū est tamen, qđ si punctum esset per se separatū, si motu cōtinuo moueretur, moueretur p̄ puncta: vnde illud mathematicorum, si punctum moueretur per planum, faceret lineam, solū debet intelligi per imaginationē, si per impossibile ita posset moueri.

Ratio.

Scot. in 2. d. 2. quest. 9.

6. Cōclusio.

S. Tho. p. p. 4. 5. 3. ar. 3.

Ad argum. Ad tertium

¶ SE-

Spec. I. An mouēs & motū sint simul. 129
SEPTIMVS LIBER

PHYSICORVM ADMODVM R. P. F.
Alphonſi à Vera Cruce, sacri ordinis Eremitarum
S. Augustini: bonarū artium, & sacra Theologiae
magistri: primarij præfecti in Mexicana ciuitate, in parte Indiarum maris Oceani.

ARGVMENT. SEPTIMI libri Physic.

IN Septimo physicorum tractat Aristot. ex professo quo pacto mouens, & motum oportet simul esse, & de velocitate motuum, & comparatione, & proportione adinuicem.

PRIMA SPECVLAT. est. Vtrum sit necessariū quod mouens, & motum sint simul.

Videtur quod non. Sol, & calorū influētia mouent omnia ista inferiora agēdo, & causando varios motus: & tamen non tāgunt, sed grandī intercapedine distant: ergo non est necessaria ista simultas, & approximatō.

¶ Secundo. Aliquod est agens, & mouens, qđ non potest tangere mobile: ergo non est necessarium mouens, & motum se tāgant, vel sint simul. Maior patet: vt Deus, qui omnia mouet: & intelligentiæ motrices calorū: quia cū sint spiritus, nō possunt tangere corporea. ¶ Tertio. Si esset necessarium mouens, & motum esse simul, maxime esset, quia alteratio, qđ

motus dicit, solū in tertia specie qualitatis continget, & vt docet Aristot. sed motus nō terminatur primō ad huiusmodi qualitates nō primas: ergo secundū has non est proprie motus, qui requirat contactum cum mobili. Patet: quia albedo, & qualitates secundæ nō sunt primus terminus alterationis: quia resultat ex intensione, & remissione primarum qualitatum: ergo secundū has qualitates nō est per se alteratio: & sic non requiritur quod mouens, & motum sint simul.

¶ In contrarium est Aristot. in hoc loco. ¶ Pro solutione notandum, quod agētia quædam sunt immediata, & alia mediata. Immediata sunt illa, quæ sine medio alio agunt: mediata, quæ mediante medio.

¶ Agens immediatum est duplex: quoddam immediatum immediatione virtutis: aliud immediatū immediatione suppositi. Immediatione virtutis est, quādo propria virtute sic agit, qđ nō recipit ab alio: vt deus. Mediata immediatione virtutis est, quod agit mediante alio: vt creatura omnis, quæ virtute agendi nō habet immediate à se, sed à Deo participat.

Immediatione suppositi est, quādo agit p̄ se, nullo alio supposito medio: vt homo baculū mouens, & intelligentia calūs: sed immediatione suppositi erit, quādo aliquo medio supposito vt si homō baculo moueat lapidem, dicit moueri lapidē, nō immediate immediatione suppositi, sed mediante: eo qđ homo nō tangat lapidem per se, sed mediante baculo. Et sol mouet terrā mediante illuminatione, & plantam gignit per hoc quod alterat terram. Et hoc agens vocatur mediatum.

¶ Secundo aduertendū, qđ Deus dicit esse vbi que p̄ essentiam suā: quia ipse immediate p̄ se, nō solū immediatione virtutis, sed suppositi, respectu materiæ primæ se habet, quæ ab ipso solū per creationē habet esse: similiter respectu an-

In contrariū 1. Notandū

Agens immediatum.

Agens mediatum.

Notandū. 2.

Finis sexti libri physicorum.

S. Tho. 1. p. Cui angelorum, & respectu aere rationalis: & tandem quia cuncta quae in mundo sunt, vel sunt substantiae, spirituales, vel sunt corporales, quae in materia sunt, & ipsa materia a solo Deo fit: ut Deo dicatur esse vitis; per suam essentiam in omnibus: quia nulla res agit, ubi non est. Quapropter angeli si operantur in loco, ratione cuius ibi dicuntur esse, sunt secundum substantiam in loco, in quo aliqui errauerunt, male interpretantes S. Tho. ut supra tactum est: nam S. Tho. non negat angelum esse in loco secundum suam substantiam, sed solum dicit operationem esse causam essendi in loco.

S. Tho. p. p. quaest. 72.

1. Cöclusio. Prima conclusio. Omne agens & patiens, siue omne mouens, & motum oportet esse simul. Haec ab Aristotele probatur per inductionem in omni genere motuum: nam in mouentibus motu locali constat, quod si mouens non esset simul cum mobili, non moueret, & similiter in alterationibus, sol non ageret in terra, nisi medietate lumine, vel influentia ibi esset simul cum terra, ubi & operatur. Et si augmentans auget, oportet fit simul cum illo quod augetur, & per quod fit augmentatio.

2. Ratio. Praeterea. Approximatio agentis ad passum in omni actione naturali requisita est: ergo oportet quod omne agens, & mouens simul sit cum moto. Consequenter est bona. Probatur antecedens. Si in actione naturali approximatio non esset requisita, quodlibet agens in quolibet passo, quantumcumque, remoto, posset agere: sed hoc est falsum, ut constat: ergo approximatio requisita est.

3. Ratio. Item. Non ad eandem distantiam omnia agentia agunt: quia quaedam ad remotius, propter maiorem virtutem: sed hoc non esset, nisi quia virtus fortior ante attingit, & est simul cum passo, quam alterius: ergo sequitur quod si multas ista requisita est.

2. Cöclusio. Secunda conclusio. Simultas haec, & attingentia mouentis ad mobile, & agentis ad patiens non secundum immediatam substantiam, sed secundum virtutem intelligenda est. Volo dicere, quod cum sit absolute verum, requisita esse similitatem, non esse necessarium simul sit quoad suam substantiam agens cum patiente, sed sufficit quod virtus eius attingat ad passum. Patet. Sol, & caelum vere agunt in istis inferioribus: Sol enim, & homo generant hominem: tamen substantia solis non est simul cum genito: quia sol non est in terra, ubi homo generat, sed in 4. caelo: sequitur ergo quod simultas secundum substantiam non intelligitur. Idem de omnibus astris influentibus dicendum est.

2. Ratio. Item. Ignis calefacit calefaciendo aere, qui

aer calidus calida alia reddit: tamen non attingit ad illa alia calida ignis secundum substantiam: sicut aqua quae calefacit ignis non attingit immediate, sed solum cacabum ignis, in quo aqua est: ergo simultas secundum substantiam requisita non est.

¶ Sed quod secundum virtutem intelligatur patet. Ex prima conclusione requisitum constat quod mouens, & mobile sint simul: & non possunt esse simul, nisi secundum virtutem, vel secundum substantiam: sed simultas secundum substantiam requisita non est: sufficit ergo illa, quae secundum virtutem est, ratione cuius fit motus.

¶ Et ex hoc venit, quod quanto agens fortius, ad maiorem agat distantiam secundum suam substantiam: quia virtus eius quanto fortior, ad remotius se extendit, & prius, & simul cum passo, quam sit virtus debilioris agentis.

¶ Tertia conclusio. In agente, vel mouente in quo virtus non distinguitur ab eius substantia, si multas virtutis arguit essentiae similitudinem: ita ut vbi cumque operatur, sit secundum suam substantiam. Probatur: quia simultas requisita est, saltem virtutis: ergo si virtus idem est quod essentia, ibi & essentiae simultas requisita erit: quia alias si datur simultas virtutis, & non essentiae, virtus ab essentia esset distincta, quod est contra praesuppositum.

¶ Quarta conclusio. Quia virtus Dei non distinguitur ab eius essentia, sed est ipsemet Deus, est vbi que; secundum essentiam, praesentiam, & potentiam. Patet conclusio ex tertia. Quod Dei virtus non distinguitur ab eius essentia constat: quia quicquid in Deo est, est ipsemet Deus. Si quae sunt in Deo, quae in creaturis accidentia, in deo per modum substantiae sunt: ut patet Theologi: de quibus alibi. Tunc sic. Deus est secundum substantiam, vbi cumque; est sua virtus: sed sua virtus attingit ad finem usque; ad finem, disponens omnia suauiter. Ipse est qui operatur omnia in omnibus. Ipse est qui cooperatur omnia. Ipse est sine quo nihil possumus operari. Ipse est qui suae in caelo, siue in terra adest: ergo ipse secundum suam essentiam vbi que; est. Et sic patet Theologi Deum in omni loco esse, & Deo omnia plena esse. Et B. Aug. dicit de Deo, quod ipse fit in omnibus, & extra omnia, & intus penetrans omnia, cui non sit pars alicuius, sed ex diametro (ut aiunt) distinguant, & in infinitum distent.

¶ Quinta conclusio. Quia virtus cuiuslibet creaturae accidentis est distincta ab eius essentia, ex hoc quod mouet, vel operatur in aliquo passo, non concludi potest ibi esse simul substantiam, vel essentiam. Ista conclusio est aperta ex praecedentibus. Quod in creaturis virtus qua operatur sit accidentis patet. Ignis

Ratio. 2. p.

3. Cöclusio.

Ratio.

4. Cöclusio.

Theolog. in 1. sen. d. 37
S. Tho. 1. p. q. 8. art. 2.
D. Aug. 5. de tri. ca. 1.
Sapient. 8.
1. Cori. 12.
Esai. 29.
Hebr. 20. 1.
Phillip. 2.
D. August.

5. Cöclusio.

tet. Ignis calore calefacit, qui calor non est forma substantialis: & aqua frigiditate frigefacit: & sol mediante lumine, vel influentia operatur: cum ergo ista sic operentur, eo quod operentur, non est substantiae argumentum: quia potest esse virtus attingens, sine hoc quod substantia attingat. Quapropter ex hoc quod sol in terra operetur, licet probemus ibi esse virtutem eius, non probatur quod ibi sit praesentialiter sua substantia: quia virtus eius attingit mediantibus alijs corporibus ad istum locum inferiorem: ut ignis producendo calorem in loco, & corpore sibi proximo, & immediato, potest ad distans per hoc quod rursus ille calor receptus in aliquo subiecto, potest calefacere aliud corpus sibi proximum: & sic illud aliud: ob quod aliquibus corporibus intermedijs ignis potest operari: tamen eius virtus dicitur simul esse, & attingere, siue sit medietate, vel immediate: tamen eius virtus attingit.

6. Cöclusio. Sexta conclusio. Simultas requisita mouentis ad mobile, & agentis ad passum, illa quae contingit est intelligitur. Ex superioribus constat, quae sunt quae contingua dicuntur, & quae continua, & quae consequenter se habentia. Quando ergo dicimus oportet quod simul sint agens & passum, non debet intelligi continuam continitas: quia non potest intelligi, maxime cum illa quae specie differunt, continuari non possint: sed intelligi contiguitas, & haec requisita est, sic quod si virtus non sit simul cum passo, nihil fiet. Probatur conclusio. Simultas est requisita, & non continitas, neque sufficit se habeat consequenter: quia si medium sit alterius rationis, ad magnam distantiam non fiet actio: requiritur ergo simultas contiguitatis, ita ut virtus & passum sint simul.

7. Cöclusio. Septima conclusio. Alterationis motus non fit per se primo ad omnes quatuor species qualitatis, nisi solum ad tertiam. Haec est Aristotele in isto loco. Pro probatione oportet in memoriam reuocare quae ipse Aristoteles dicit in praedicamento qualitatis, & nos ibi exposuimus: quo pacto quatuor dicantur species qualitatis. Prima. Habitus, & dispositio. Secunda. Naturalis potentia, & impotentia. Tertia. Passio, & passibilis qualitas. Quarta. Forma, & figura. Dicit ergo conclusio, quod dato per alterationis motum qualitas solet periri, vel acquiri: quia motus alterationis est circa qualitatem: sicut augmentationis circa quantitatem: tamen proprie, & per se primo solum in tertia specie: sic vt non in prima, quae habitus, & dispositio, neque in secunda quae naturalis poten-

tia, & impotentia, neque in quarta, quae forma, & figura, sed in tertia, ubi ponuntur qualitates tangibiles primae, quae sunt: caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas.

¶ Est etiam considerandum, quod ad qualitatem esse per se primo motum est, quod huiusmodi qualitas sit terminus primo acquisitus per talem motum, quod Aristoteles exponit dicens: ad calorem est per se calefactio: sicut ad substantiam per se primo generatio, & ad quantitatem per se primo augmentatio.

¶ Probatur conclusio. Secundum illas qualitates per se primo motus est alterationis, secundum quas formarum contrarietas attenditur: sed contrarietas in formis secundum qualitates in tertia specie est: ergo secundum illas per se primo motus est alterationis. Probatur maior. Omnis alteratio generationis, & corruptionis via est vt docet Aristoteles. Si ergo est via, & generatio fit per acquisitionem nouae formae expulsa praesentanea, opus est fit per contrarias qualitates introductas ad formam introductam, quae contrarietate qualitatis formae praesentantis: vt ipse expulsi, & forma etiam expellatur: & contrarijs introductis, forma alia introducatur.

¶ Praeterea. Secundum illas qualitates est per se primo motus alterationis, ad quas per se primo terminatur motus: sed motus de se primo non terminatur ad aliam speciem qualitatis, nisi ad tertiam: quia non ad habitum, & dispositionem primo: neque ad naturalem potentiam, & impotentiam: neque ad formam, aut figuram: quia omnes istae species pendunt ex aliqui temperamento, vel actione praecedenti qualitatibus, quae sunt in tertia specie: si enim per motum alterationis aliquid deberet acquirere naturalem potentiam ad frangere, vel pati, vel infirmari, oportet prius intelligere calorem, vel frigiditatem: humiditatem, vel siccitatem, ex quarum qualitatum dispositione varia, & cötemperamento, sequitur qualitas illa, quae in tertia specie qualitatis erat.

¶ Et quia in tertia specie qualitatis non solum ponuntur illae quatuor qualitates nominatae, quae primae dicuntur, sed aliae quae secundae qualitates sunt: vt albedo, dulcedo, etiam ad istas est per se primo motus alterationis: quia in motu de albedine primo, & per se terminus albedo est, & dulcorationis, dulcedo, & sic de alijs. Neque istae secundae qualitates consistunt in temperamento primarum qualitatum, ad modum quo sanitas, sed sunt qualitates mediae, resultantes ex tali, aut tali ratione caloris, vel frigiditatis, cum tali, aut tali temperamento

Notan.

Arist. 17.

Rö cöclusio.

Arist. 12.

Ratio. 2.

humidi, vel sicci, quæ qualitates per se tendunt vel ad corruptionem, vel ad conseruationem rei.

Ad argum. ¶ Ad argumenta patet solutio ex dictis.

SECUNDA SPECVL. Septimi Physico. Vtrum quilibet motus cuiuslibet motui possit comparari.

Idetur quod sic: quæ motus circularis motui recto est comparabilis. Probatur. Si isti motus adinuicem non essent comparabiles, maxime esset, quia ipsa quantitas circularis, vel polygonia figura rectæ lineæ non possent comparari: sed sunt adinuicem comparabiles: ergo & motus circularis, & rectus. Maior est Aristot. Probatur minor: quia geometræ docent triangulum dari æqualem figuræ quadratæ, & Euclides demonstrat inter polygonias figuras, quarum peripheriæ sunt æquales, quanto figura sit plurimum angularum, tanto area capacior, & ob id circularis omnium capacissima: ergo cum data adhuc specifica differentia figuræ est comparatio, & proportio. Et similiter in motibus erit comparatio ad velocitatem.

1. Argum.

Euclides.

Cõfirmat.

Cussa Carolus Brabar. Boëtius.

¶ Confirmatur. Contra id quod tradit de circuli quadratura argumentor. Dat circulus, qui sit quadrato æqualis: & non solū hoc est scibile, vt Aristot. in primo. huius docet, cuius non datur scientia, sed est scibile, cuius data est scientia: vt probat Nicolaus Cussanus in tractatu proprio, & Carolus Bobilus, Brabar, & ante omnes Boëtius.

¶ Item. Circuli ad diametrum eius dicunt esse triplam sexquialterā, qualis est inter quatuor decim & quaternarium: ergo tali proportione velocius mouebitur id quod per circulum circumfertur, quam id quod eodem tempore solū diametrum pertranseat: ergo motus circularis recto erit comparabilis.

¶ Secundo. Motus localis motui alterationis est comparabilis: ergo omnis motus omni motui poterit comparari. Patet antecedens: vt si in vna hora ignis calorem extendat per pedalem quantitatem ligni, quam quātitatē lignū acquisierat per duas horas: motus alterationis est duplo velocior, quā augmentationis: tūc

aliquod quod mouet in medietate horæ, percurrat totam illam quantitatem in duplo: velocior esset motus localis, quam fuerit alteratio nis: ergo sequitur quod comparatio est motui omni. ¶ In contrarium est Aristoteles in isto loco. text. 2. 1.

In contra.

¶ Pro solutione oportet intelligere, quod intentio philosophi est, ostendere vnum primū motorem: de quo in sequenti lib. & ob id in isto. 7. tractat nonnulla, quæ eo tendūt: & sic ostendit, quod sit etiam quidam primus motus, qui sit mensura omnium aliorum: & ex hoc habuit motuum, vt hic querat, an omnes motus sint comparabiles adinuicem. Pro parte affirmatiua facit, quod omnes motus conueniant in vna ratione mensuræ, quæ prima est, scilicet, motus primi mobilis. Pro parte tamē negatiua, sunt quæ hic facit de motu recto, & circulari, & de motu locali, & motu alterationis, qui differunt specie.

Notan. 1.

¶ Secundo est notandum, quod Aristot. cum ex proposito disputet, quod non respondet in forma, sed ad vtramque partem velut dubiam relinquit: quia ratione sunt qui affirmant, Aristot. non negare posse esse comparationem inter motum circularem, & rectum, sed quod tantum proponit argumenta ad partem negatiuam, quæ relinquit insoluta. Aliis tamen placet, quod illa argumentatio negatiua sit responsio negatiua, more Peripatetico, & ob id Commēt. rationem redditur cur linea circularis, & linea recta non sint magnitudine comparabiles: quæ neutra potest alteri supponi vt appareat æqualitas, vel excessus: vt supponuntur duæ lineæ rectæ: & sic neque motus qui per eas fiunt sunt comparabiles: tamen Soto in quæstio. 2. super hunc. 7. dicit Aristot. sententiam esse, non omnes motus adinuicem comparabiles, & esse in geniosam valde, in qua nisi lector sit diligens, hallucinabitur, vt ipse ait.

Notan. 2.

Albert. g. 5

Commenta. tor. tex. 2. 1.

Soto.

¶ Præsupponendum est non esse idem duarum quantitatum vnam esse altera maiorem, aut minorem, & esse comensurabiles. Ad hoc enim quod comensurabiles sint, requiritur inter eas rationalis proportio, hoc est, ab aliquo numero denominata, puta, aut dupla, aut sexquialtera: ad quod requiritur vt vna pars aliquota vnus sit aliquota alterius, quæ sit mensura vtriusque: tunc illæ quātitates habent se sicut numeri, in quibus vnitas communis mensura est: quæ ratione omnes numeri sunt comensurabiles: ob quod diameter quadrati, & costa eiusdem sunt in comensurabilia: vt Aristot. in multis locis tradit, & probatur infra: & tamen

vna

vna alia maior est.

¶ Ex isto fundamento probatur lineam rectam circulari esse incommensurabilem: quia non potest dari vna vtriusque mensura: nam linea recta illa longior est, cuius extrema, quæ sunt puncta, magis adinuicem distant: & circularis illa maior, cuius proportio circuli est maior: sed proportio circuli diuersorum circulorum regula certa non est, neque potest esse rectæ lineæ.

¶ Ex isto etiam infertur, motum circularem non esse comparabilem recto motui: quia illa sunt comensurabilia, quæ eadem mensura mensurari possunt. His suppositis, responsetur.

1. Cõclusio.

¶ Præcõclus. Cõparatiõe p̄prie dicta nõ pot cõparari motui recto motus circularis, sicut neque motus alterationis motui augmentatiõis.

1. Ratio.

Non omnis motus omni motui est cõparabilis.

¶ Probatur conclusio. Illa solū proprie cõparari possunt, quæ proprie sunt comensurabilia: sed motus rectus, & circularis non sunt comensurabiles adinuicem: ergo non sunt proprie comparabiles. Maior est nota: probatur minor: quia vtriusque non datur vna certa mensura, quæ velut pars aliquota vtriusque sit, sicut contingit in numeris, qui adinuicem comparantur. Patet: quia pars aliquota lineæ potest esse certa pars eiusdem, quæ toties sumpta adæquet, siue sit quarta, vel sexta, vel quævis alia: sed ista non poterit mensurare circulum: quia siue semel, siue bis, siue centies, nunquam per partem lineæ rectæ erit circulus adæquatè mensuratus. Neque pars aliquota circuli poterit esse mensura lineæ rectæ. Manet ergo non esse adinuicem comparabiles motus, quandoquidem neque quantitates ipsæ, penes quas contingit, possunt comensurari, etiam si vna figura alia maior, vel minor dicatur: quia aliud est, vt diximus, quantitatem esse maiorem, vel minorem altera: aliud est ei esse comensurabilem.

2. Ratio.

¶ Præterea. Ad hoc quod motus circularis recto sit comparabilis, requiritur quod velocitas in motu vtriusque eodem modo considere tur: sed non consideratur eodem modo: ergo non est proprie comparatio. Patet: quia stat eandem esse velocitatem circuli, quando non est eadem velocitas motus: sed in recto solū attenditur velocitas motus penes longitudinem: in circulari attenditur penes hoc, quod in tanto tempore tales anguli describantur circa idem centrum: vt si tria sint mobilia, & circuirent in eodem tempore hos tres circulos, sic vt quo tempore infimum mobile mouetur moueatur

superius, & medius: tunc omnes æqualiter circuirent: quia idem angulum constituunt respectu ceteri: sicut orbis cælestes omnes æqualiter circuirent. Nam si angelus motrix orbis cum eo moueatur, si quilibet sit in suo orbe, in eadem proportione, & parte correspondente in ferius, & superius, in eodem tempore perficiunt circulationem: quia semper constituunt angulos æquales in tali motu: tamen non sequitur quod equè velociter: quia ille qui in infimo, quandoquidem maius spatium pertransit in eodem tempore: sed in motu recto non est hæc diuersitas: sed posito quod velocius transit spatium, non velocius mouetur. De hoc bene Albertus de Saxonia in hoc. 7. quæst. 5. conclusio. 3.

Albertus de Saxonia.

2. Cõclusio.

¶ Secunda cõclusio. Comparatiõne largè dicta, motus differentes specie adinuicem comparabiles sunt: vt motus curuus motui recto, & motus augmentatiõis motui alteratiõis. Probatur: quia si non posset fieri comparatio, maxime quia linea recta, & linea curua non sunt comparabiles: sed comparantur, vt patet: quia chorda est minor arcu.

1. Ratio.

¶ Item. Figura quadrata circulo comparatur: imò contendeat adæquare Archimedes: Et aliqui putant de quadratura circuli scientiam iam esse. Eodè modo videtur quod motus augmentatiõis, et si ad motu alteratiõis differat, quod posset fieri comparatio: vt. 2. argumentum probabat: sed dicitur larga comparatio: vt loqui solemus. Maius est huius frigus, quam alterius albedo, & maior est huius scientia, quam sit alterius virtus, quæ tamen specie differunt.

2. Ratio.

Cussa Bobilus Brabar.

¶ Ad primū respondemus, concedendo sic esse, vt dicatur linea recta maior, vel minor circulari, & figura vna maior altera, etiam si specie differant: tamen non sequitur quod illæ figure sint adinuicem comensurabiles: aliud est enim vna alia esse maiorem, aliud esse comensurabiles proportionem, quæ rationalis videtur: nam ad esse comensurabilia proprie requisitum est, quod vtriusque detur aliqua certa mensura, quæ sit vt pars aliquota: sicut in numeris diximus contingere: quapropter sunt adinuicem mensurabiles: sed in linea recta, & circulari non est dabilis aliqua talis certa pars, quæ mensuræ habeat rationem.

Ad argu. 1.

Ad esse cõmensurabilia, requiritur aliquid esse mensura vtriusque.

¶ Secundo potest solui argumētum primum iuxta conclusionem. 2. vt possit fieri comparatio quidem, sed non propria, sed largo modo: sic vt illa, quæ adinuicem maior

2. Solutio.

ra, vel minora dicuntur comparari, dicantur & mensurari, siue sit proportio rationalis, siue irrationalis, quo pacto augmentationem alterationi potest quis comparare.

Ad confir. ¶ Ad id quod dicebatur in confirmatione de circuli quadratura, quod sit scientia, per quam possit esse adæquatio istarum figurarum dicendum, quod dato ita sit, ut talis sit inuenta scientia, nihil contra nos: quia nunquam motus per circum factus potest æquari illi qui per rectam: nam dato duo mobilia mouerentur equalitate, unum per lineam circularem, & aliud per rectam, citius moueretur quod per rectam: ut si formemus lineam æqualem rectæ in quadrato, tunc mobile quod mouetur per quadratum, dum ad angulum peruenit eadē velocitate, non pertransibit tantam portionē angularem, quantum aliud mobile, rectam: & eadem ratione si eadem linea disponatur in figura plurium angulorum, eadem velocitate non transibit totam eodem tempore: quo fit, ut non sint incommensurabiles proprie.

Euclides. ¶ Demus aliud exemplum, supposito quod dicit Euclides, quod in figuris polygonijs quā tum plurium angulorum, tātō area, capaciōr, ubi pbat, vnam figuram aliam maiorem, sed non esse rationalem proportionem: imō ex eo sumitur ratio pro conclusione, quod si linea vna circularis, & alia recta eadem velocitate moueatur, non pertransibit vtraque in eodem tempore: quia plus temporis in circulo: nam data linea recta bipedali, si eadem fieret triangulus, maiori tempore opus esset, ut eadem celeritate percurreret, & si fieret quadratum, maius tempus, & si pentagonus, maior, & sic consequenter vsque ad circulum: quia ex hypothesi, semper capaciōr area esset amplior: ergo si mobile debet pertransire eandem figuram in eodem tempore, necesse habet celeriorē motum adhibere.

¶ Ad illud de proportione circuli ad suum diametrum, quod sit tripla sexquialtera, dicendum non esse exactam, sed paulo plus, minus ve, & quando dederimus hoc, esset ratione quātitatis, sed maneret incommensurabilitas in velocitate motus: quia maior esset mora in circulo, quam in recta via.

Ad 2. ¶ Ad 2. patet solutio ex secunda cōclusionē.

SPECVL TERTIA De proportio nibus.

Peculatur tertio.

Vtrum saltim omnis quantitas omni quantitati sit comparabilis, sic quod mensurari possint adinuicem.

¶ Videtur quod sic. In illis quæ sunt eiusdem speciei, & vnioca, ut Aristoteli probat, comparatio est: sed omnis quātitas continua est eiusdem speciei cum alia continua: ergo poterit esse comparatio, & commensuratio.

In contrarium est: quia cōsta quadrati diametro est incommensurabilis.

In præsentiarum de quantitarum comparatione de proportionem agendum, quævis tractatum seorsum aliqui constituunt de proportionibus, visum tamen est necessariū hic tractare per vnicam speculationem: maxime, quia regulæ posite ab Aristotele de motuum velocitate, non possunt intelligi, si non per proportionem.

¶ Proportio idem est quod habitudo aliquorum adinuicem: & hæc quantitates erunt: sic Boëtius definit: esse duarum quantitarum habitudo certa. Quantitas est duplex, ut ex prædicamentis constat: continua, & discreta. Continua, cuius partes ad vnum copulantur terminum communem. Discreta, cuius partes non copulantur, ut numeri. De vtraque erit dicendum, sed maxime de habitudine quantitas, quæ discreta est, in præsentiarum sermo erit, atque exactam definitionem proponentes, dicemus proportionem esse, duarum quantitarum habitudinem. Duarum, ad differentiam proportionalitatis geometricæ: quæ est habitudo proportionum, & ad minus inter tres quantitates debet inueniri: ut inferius ostendemus: sed oportet intelligas secundū id quod vtriusque earum quantitarum cōuenit: quæ quantitas discreta continua non erit comparabilis: & sic nec proportio: quia nil vtriusque cōuenit: sed debet fieri comparatio quātitatis cōtinuæ ad aliam quātitatem continuam, & discretam ad discretam. Quod si quantitas non solum mollis intelligas, sed virtutis, etiā iuxta doctrinā Beati Augustini: non solum proportio erit, & comparatio quātitatū mollis ad inuicem, sed etiā perfectioris: ut si fiat vnus ad aliam specie comparatio in essentiali perfectione, & indiuiduū ad indiuiduū: sicut fit numerus ad numerum: ac si dicamus hominis essentialē perfectionem in duplo esse ad elephantinā, & equinam, huic esse in subdupla proportio. Quæ ratio illi qui in isto 7. lib. solent tractare de huiusmodi rationū comparatione, quantum ad essentialē

Argument.

In contra.

Proportiois definitio.

Proportiois exacta definitio.

B. August.

perfecti-

Brabav. siliceus. Saxonii. Ciruelo. Aluarus. Spinosa. ¶ perfectionem. Qui voluerit poterit de huiusmodi proportionibus legere Brabardinū in sua arithmetica: Siliceum Archiepiscopum Toletanum: Albertum de Saxonia in tractatu proportionum: Petrum Ciruelo in suo de arithmetica, & Aluarum Thomam in suo de triplici motu in principio, & Petru à Spinosa.

Diuisio. 1. ¶ Diuiditur primò proportio, ut quædam sit æqualitatis: alia dicatur inæqualitatis. Illa, est quæ inter æqualia, & hæc inter inæqualia.

Diuisio. 2. ¶ Diuiditur etiam illa quæ inter inæqualia: quædam quæ maioris inæqualitatis dicitur: & est, quando maior numerus minori comparatur: ut si quaternarium binario compares, ponendo duplam proportionem. Minoris inæqualitatis est, quando minoris numeri ad maiorem, ut si binarium quaternario compares, quæ ad differentiam alterius subdupla vocabitur. Itaque post hæc tenendum, quod si minor ad maiorem comparatur, sub dicitur: ut subdupla, subtripla, subquadrupla, &c. Si maior ad minorē, dicitur dupla, tripla, quadrupla.

¶ An proportio sit realitas quædam distincta à rebus ipsis, & proportionatis: disputatio est, sicut de relatione in predicamento relationis: verò familiaris est, non esse aliam rem distinctā ab ipsis sic comparatis: quæuis non sit substantia formaliter proportio, neque quantitas sit, proportio: ut admonuimus non semel. Neque proportio est nomen collectiuum, quod supponat pro vtroque: extremō, inter quæ est proportio: sed si maiorem minori compares, in maiori ponitur proportio: quia ibi est habitudo, & relatio: & si maiorem maiori, in minori ponenda erit.

¶ An proportio sit realitas quædam distincta à rebus ipsis, & proportionatis: disputatio est, sicut de relatione in predicamento relationis: verò familiaris est, non esse aliam rem distinctā ab ipsis sic comparatis: quæuis non sit substantia formaliter proportio, neque quantitas sit, proportio: ut admonuimus non semel. Neque proportio est nomen collectiuum, quod supponat pro vtroque: extremō, inter quæ est proportio: sed si maiorem minori compares, in maiori ponitur proportio: quia ibi est habitudo, & relatio: & si maiorem maiori, in minori ponenda erit.

Diuisio. 3. ¶ Rursus. Proportio, quædam dicitur rationalis, alia irrationalis. Rationalis est, duarum quantitarum proportio, quibus aliqua pars aliquota cōmunis est in continua quantitate: ut hominis ad pedem, vel cubitum: quia tot pedes habet homo, vel tot cubitus: & sic cubiti ad pedem, pedis ad palmum, palmi ad digitum. Continet palmus quatuor digitos ex transuerso, & pes quatuor palmos: sic quæ palmus quarta pars pedis, & sexta sit cubiti: quia sexqui pes facit cubitum.

¶ In quantitate discreta, ut ternarij ad quaternarium, est sexquitercia, & vnitas est pars aliquota. Pars aliquota dicitur, quæ aliquoties sumpta, suum totum constituit: ut si digitum quater, sumas, reddit palmum: si palmum quater reddit pedem, & si cubitum quater, constituit hominis quantitatem, si naturalibus credimus. In discreta quantitate vnitas

Pars aliquota.

est pars aliquota: quia aliquoties sumpta, efficiet quocumque numerum. Binarius erit ternarij pars aliquota: quia ter sumptus ternarij efficit. Sed ad partem aliquotam oportet quod totum suum constituat adæquatē: vnde binarius non est pars aliquota ternarij: quia neque bis constituit ternarium: neque binarius erit pars aliquota quaternarij: quia si solum bis, non constituit, sed deficit: si ter, excedit: non pars non ali aliquota dicitur, quod non reddit suum totum: quota. ut est binarius in ternario, & in quinario, & proportionabiliter in alijs numeris.

¶ Proportio irrationalis illa erit, quæ est irrationalis duarum quantitarum, in quibus non datur aliqua pars aliquota communis: ut est cōsta quadrati ad diametrum: de quo infra. Sequitur quod omnis proportio inter duos numeros est rationalis necessariō: quia inter ipsos aliqua pars erit aliquota, saltim vnitas: quia quilibet numerus ex vnitatibus multiplicatis constans est.

¶ Proportio rationalis rursus diuiditur, quæ inæqualitatis est: quædam multiplex superparticularis, superpartiens: multiplex superparticularis, multiplex superpartiens. Multiplex illa est, in qua maior numerus continet minorem pluries, adæquatē tamen: ut est quaternarij ad binarium, quæ dicitur pluries: quia propter ternarius ad binarium, non est multiplex: quia solum continet semel. Dicitur adæquate: quia propter quaternarius ad binarium, non est multiplex: quia licet bis cōtineat binariū, tamen non adæquatē: quia adhuc est vnitas. Denominatur sic, ut quæ bis adæquatē continet, dicatur dupla: quæ ter, tripla: & sic consequenter. Datur exemplum.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

¶ Superioris ad inferiorem, dupla, tripla, quadrupla &c. Inferioris ad superiorem, subdupla, subtripla, &c. Notandum quod in multiplicibus datur minima, quæ dupla est, sed non potest dari maxima.

¶ Superparticularis est, in qua maior numerus continet minorem semel, & cum hoc aliquid, quæ pars aliquota minoris superest: ut ternarij continet binarium semel, & vltra, vnitatem, quæ est medietas minoris, & pars aliquota eius, & sic quaternarius respectu ternarij. Et sunt plures species: videlicet, sexquialtera, sexquitercia, sexquiquarta, &c. Sexquialtera dicitur, quæ continet totum minorem, & adhuc medietatem eiusdem: ut est 3. ad 2. & 6. Sexquitercia dicitur, quæ cōtinet

I 4 tinct

Sexquiquarta. tinet totum, adhuc. 3. partem: vt est. 4. ad. 3. Sexquiquarta erit, quæ continet totum, & adhuc quartam partem: vt. 5. ad. 4.

Superpartiens. ¶ Superpartiens est, quæ continet minorem numerum, & super sunt aliquæ partes aliquotæ minoris, quæ non faciunt vnam minoris: vt est. 5. ad. 3. semel continet quinarium ternarium, & super sunt duæ vnitates, quarum quælibet esset pars aliquota ternarij: sed simul iunctæ non faciunt vnam aliquotam: sunt tamē duæ tertiæ. Ternarij dicuntur superbiparties tertias. Et. 7. ad. 4. est supertripartiens quartas, & 9. ad. 5. superquadrupartiens quintas. Exempla sunt.

5. 7. 9. 11. 13. 15.
3. 4. 5. 6. 7. 8.

Multiplex superparticularis. ¶ Multiplex superparticularis est, quādo numerus maior minorem continet pluries, & adhuc partem aliquotam eius: vt quinarij ad binarium est multiplex superparticularis dupla sexquialtera: quia continet minorem bis, & adhuc vnitatem, quæ est medietas binarij. Et septenarij ad ternarium est dupla sexquiertia.

¶ Multiplex superpartiens est, quando maior numerus minorem continet pluries, & eo multiplex, & vltra aliquam partem, quæ cum non sit aliquota, est superbipartiens, & denominabitur iuxta conditionem partis: vt. 8. ad. 3. continet minorem bis, & cum hoc binariū, qui non est pars aliquota ternarij, & sunt duæ tertiæ: ob id dicitur dupla superbipartiens tertias: & sic de alijs.

8. 11. 14. 17. 20. 23.
3. 4. 5. 6. 7. 8.

¶ Solent ponere regulas ad generationem harum proportionum: sed quia non sunt difficiles, & non agitur ex proposito hic de proportionibus, sed solum vt seruiunt ad debitam intelligentiam Aristoteli. & consulto multa missa facimus: breuiter tamen apponamus nonnullas regulas. Quarum prima.

Regula. ¶ Si quis vult generare multiplices proportionibus, faciet facile, desumpta radice eam duplicando: si duplam: vt sic. 1. & 2. radix multiplicis. Si vtrumq; duplex, erit dupla: nempe. 2. & 4. Et si triplicis radicem triplices, triplā generabis: vt. 1. 3. triplicando erit. 3. & 9. quæ est tripla. Sic similiter accipiendo radicem quadruplæ.

¶ In superparticulari capiēdo primam sexquialteram. 2. 3. & primam sexquiertiam. 3. & 4. multiplicabuntur superscriptis in vno ordine omnibus numeris excedentibus se ma-

iori numero radicis, responderent subscriptis numeros excedētes numero minori: vt quæ prima radix sexquialteræ est. 2. 3. cōstituas sic 3. 6. 9. 12. 15. In istis inuenies omnes 2. 4. 6. 8. 10. esse sexquialteras, sic ordinatim procedendo in superiori serie semper distantia vnius radicis, & in inferiori alterius.

¶ In sexquiertijs eodem modo.

4. 8. 12. 16. 20.
3. 6. 9. 12. 15.

¶ In superbipartiens tertia prima est.

5. 10. 15. 20. 25.
3. 6. 9. 12. 15.

¶ Nūc de proportionalitate aliquid differam.

¶ Proportionalitas est, proportio proportionum: vt scilicet quod eodem modo, quod se habent duo numeri adinuicem in certa proportione, duæ proportiones dicantur inter se habere proportionem: vt si dixeris: sicut se habet quaternarius ad binarium, sic octonarius ad quaternarium: quia vtrobiq; proportio dupla est.

¶ Triplex est proportionalitas: quædam Arithmetica, alia Geometrica, alia Harmonica, seu Musica. Arithmetica est, habitudo inæqualium proportionum, quarum termini se se pariter continuō, vt numeri, excedunt.

Exemplum, in serie naturali numerorum. 1. 2. 3. 4. Quicunque enim proximè præcedentem vnitatem excedit, & tamen eadem, proportio non est: quia. 2. ad primū dupla, & 3. ad. 2. sexquialtera, & 4. ad. 3. sexquiertia. Hęc proportio in iustitia cōmutatiua attendi solet: vt Aristoteli. 5. Ethico. docet, solum habendo respectum ad quantitatem.

¶ Proportionalitas Geometrica est, similitudo proportionum æqualium consequenter se habentium, quorum termini inæqualiter se excedunt: vt si constituas sic. 2. 4. hæc est dupla, & ista. 4. & 8. similiter dupla. Hęc est proportionalitas Geometrica, vbi ad excessum non habemus oculum, sed ad proportionem vtrobiq; eadem, sed non est eadem quātitas. Sex. ad. 9. est eadem, quæ est. 8. ad. 12. quia vtrobiq; sexquialtera: sed i prima excessus ternarius, & in. 2. quaternarius. Et aliquando solum inter tres terminos cōtingit: vt si capias 4. 6. 9. sicut se habet. 9. ad. 6. quia est sexquialtera, sic. 6. ad. 4. quia est sexquialtera, & tamen excessus non est idem.

¶ Harmonica proportio est, habitudo inter duas proportionem inæquales terminorum itæ inæqualiter se excedentiū: sic vt qualis est proportio

Proportionalitas.

Triplex proportionalitas. Arithmet.

Geometri.

Harmoni.

portio maximi ad minimum, talis sit inter excessum, quo maximus excedit medium ad eū quo medius excedit minimum, vt. 6. 4. 3. est 6. ad. 3. dupla, & talis inter excessum maioris, qui est. 6. ad. 4. qui est in. 2. ad excessum qui est. 4. ad. 3. & 3. ad. 2. qui est in vno.

¶ Dicitur harmonica, quia est in vsu in harmonia. i. in cantu, de quo nihil dicendū in presentiarum: quia ad musicam spectat, legat qui voluerit Boëtium. Oportet ergo in presentiarum cognoscere proportionum similitudinem, & quæ sit alia maior. In simplicibus illa maior est, cuius maius extremum pluries minus continet, aut maiorem partem. Quapropter omnis multiplex proportio est maior quacumq; superparticulari, & superpartiente: & sic maior est proportio. 2. 1. quā. 6. ad. 4.

¶ In multiplicibus illa maior, quæ à maiori numero nomen habet: vt tripla maior est dupla.

¶ In superparticularibus, quæ à minori numero denominatur est maior: vt sexquialtera est maior quā sexquiertia: & sexquiertia quā sexquialtera. Eadem ratione in superpartientibus: si idem sit numerus numerans, illa cuius numerus denominans fuerit minor, erit maior: vt maior est superbipartiens tertias, quā superbipartiens quintas: at vbi numerus denominans fuerit idem, tunc quanto numerus numerans fuerit maior, tanto proportio erit maior: vt maior est supertripartiens quintas: vt. 8. ad. 5. quā superbiparties quintas: vt. 7. ad. 5. Numerus denominans dicitur, qui vltimo loco ponitur: & numerus numerans, qui ponitur in ipsa proportione dicēdo, supertripartiens, superbipartiens, superquadrupartiens.

¶ Sed quando superparticularis comparatur ad superpartientem, est maior difficultas: quæ sit maior proportio, aliquando ipsæ denominationes ostendunt excessum: vt si quis querat: quæ maior est sexquialtera, aut superbipartiens tertias: statim dicit hæc esse illa maior: quia duæ tertiæ magis sunt quæ medietas: aliquando tamen non potest sic constare.

Regula ad cognoscendā proportionem. ¶ Et datur regula generalis. Propositis duabus proportionibus, si sint eiusdem denominationis, sunt æquales, & nulla est. q. vt. 1. 2. & 10. & 20. vtrobiq; dupla. Si sunt inæqualis denominationis, tunc minorem in minimis eius terminis: vt in radice: & super eundē terminū minorem constitue maiore proportionem: & mediū proportionale indicabit quæ sit inter eas proportio: vt si inter quadruplam, & duplam

scire velis, constitue duplam supra. 1. & quadruplam sic. 1. 2. 4. in quibus constat quadruplam ex duabus duplis constare, scilicet. 4. ad. 2. & 2. ad. 1. ob id inter illas erat dupla: & fiet sic collectio. Quadrupla ex duabus duplis constat adæquate: & omnes duplæ sunt æquales: ergo vtraq; est eius medietas: sed totius ad suā medietatē dupla est proportio: ergo quadrupla ad duplam dupla est proportio.

¶ Non tamen inde sequitur octupla ad duplam quadruplam esse: quia octupla non cōponitur ex duabus quadruplis, sed ex quadrupla, & dupla: quia est inter. 1. ad. 8. quæ cōstat ex illa quæ. 1. ad. 4. & 4. ad. 8. nam quando dicimus aliquam proportionem componi ex alijs, intelligitur non communicatibus: constat quod si octupla ex duabus quadruplis, scilicet. 1. ad. 4. & 2. 8. constituas, communicant in dupla, quæ est binarij ad quaternarium: cum ergo octupla ex quadrupla, & dupla constet, & dupla medietas est quadruplæ, octupla se habet ad quadruplam in proportionem sexquialtera: & sic est tripla ad duplam: quia ex tribus duplis constat. 1. ad. 2. & 2. ad. 4. & 4. ad. 8.

¶ Si quis querat proportionem inter duplā, & sexquialteram, tunc, quia sexquialtera est minor secundum regulam datam, ponatur in suis terminis. 2. & 3. & super. 2. constituaturs dupla, quæ est. 2. ad. 4. qua ratione liquet duplam confici ex sexquialtera, & sexquiertia. Et quia sexquialtera est minor quā sexquiertia, fit vt neutra sit medietas duplæ: nam quando totum componitur ex duabus partibus inæqualibus, maior superat medietatem, & minor est medietate minor, quo tandem sequitur, quod dupla neque ad sexquialterā, neque ad sexquiertiam sit proportio rationalis, sed irrationalis: quia neutra est pars aliquota duplæ, neque constans ex aliquotis duplæ. His igitur dictis, sit prima conclusio.

¶ Prima conclusio. Comparatio est proportio quantitatum adinuicem, & inter continuas, & inter discretas, & maxime inter discretas est proportio numerorum. Probatur ex supra dictis: nam comparatur quadratum diametri ad quadratum costæ, quod se habet in proportione dupla: & comparantur tres anguli trianguli in æqualitate duobus rectis. In quantitate discretæ numerus ad numerum facit proportionem multiplicem: duplam, triplam. Ternarius ad binarium est sexquialtera. Quaternarius ad ternariū est sexquiertia, & sic de alijs.

Conclu. 1.

Conclus. 2. ¶ Secunda cōclu. Non solum est comparatio numerorū adinuicē, quæ proportio dicitur, sed etiā est proportiōnū cōparatio, quæ proportionalitas vocatur. Hæc cōclusio etiā patet, quia est cōparatio pportionū secundum proportionalitatē arithmeticā, quādo excessus est idē: vt si sic fiat cōparatio: sicut se habet excessus qternarij ad qrtinariū: vbi pportio est sex qui quarta, se habet excessus quaternarij ad ternariū, vbi est sex qui tertia: quia vtrubiq; vnitas, & in geometrica proportione, & in harmonica: vt probatum est.

Conclus. 3. ¶ Tertia cōclu. Licet omnis numerus omni numero cōparari possit, sic vt sit pportio rationalis, in quantitate cōtinua diametri ad costam quadrati æqualiter irrationalis proportio est. Hęc cōcl. habet duas partes. Prima est, q̄ inter numeros sit, pportio rationalis. Ipsa est proportio rationalis inter duo, quādo vna datur pars cōmunis, quæ mensura potest esse: sed in numeris est sic: & si 8. fenario comparemus, inueniemus binariū partē cōmunē, quæ possit metiri vtrāq; quantitatē: quia binarius ter sumptus facit fenariū, & quater octonariū: & sic excessus vni ad aliū in binario est, sicq; quibuscunq; alijs datis numeris: quia in eis vnitas est ex qua componitur quilibet numerus, quæ pars esse potest cōmunis ad mensurandū: id in cōclusionē dictū est, in omni numero comparando ad alium numerum inueniri proportionem rationalem.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars est, q̄ in quantitate continua irrationalis inueniatur costę quadrati ad diametrum. Tunc est irrationalis, quando nō reperitur aliqua proportio, quæ rationalis est, qualis dupla, vel tripla, aut sexquialtera, aut sexquitercia, aut superpartitis: sed inter talem costam, & diametrum nulla talis reperitur, vt notū faciēmus: ergo nullo modo est proportio rationalis, sed irrationalis.

Ratio. 1. p. ¶ Secunda pars est, q̄ in quantitate continua irrationalis inueniatur costę quadrati ad diametrum. Tunc est irrationalis, quando nō reperitur aliqua proportio, quæ rationalis est, qualis dupla, vel tripla, aut sexquialtera, aut sexquitercia, aut superpartitis: sed inter talem costam, & diametrum nulla talis reperitur, vt notū faciēmus: ergo nullo modo est proportio rationalis, sed irrationalis.

¶ Est supponendum primò ex Geometria, q̄ quadratum diametri ad quadratū costę se habet in dupla proportione. Duo autem quadrata tūc se habent tanq̄ quadratū diametri ad quadratum costę, quādo qualibet costā maioris est equalis diametro minoris quadrati, vt patet in hac figura, vbi sunt tria quadrata, ita gradatim descripta, vt costā maximā, putā. a. b. sit diametrum medij, & costā medij. a. c. sit diameter minimi. Maximum ergo quod dicitur quadratum diametri respectu medij habet duplam proportionē ad medium, & eadē ratione medium ad minimū, quæ satis ad oculū patet: cum medietatē minoris maius quater con-

tineat: nam vides triangulū. a. d. b. qui est quarta pars quadrati maximī medietatē esse medij quadrati, atq; ideo totū mediū quadratū esse medietatem totius maximī. Ex hoc est cōclusio mathematica: Proportio quadratorū est, costarum duplicata: nam quatione maximī ad mediū est dupla proportio, medij ad minimū colligitur esse etiā duplam: quia costā medij. f. a. c. est diameter minimi, & percōsequens pportio maximī ad minimū est quadrupla: quia constat ex duabus duplis. f. maximī ad mediū, & medij ad minimū, vbi dupla pportio est: sicut dictū est in hac specu. quadrupla pportionē ex duabus duplis constare. Proportio autē costę maximī ad costam minimi est dupla: vt ad oculū patet: nam medietas linearū. a. b. est costā quadrati minimi. a. c. Quadrupla ad duplā est proportio dupla: igitur proportio quadratorū est costarū duplicata, id est, ē dupla ad pportionē q̄ est iter costas. ¶ Ex hoc retrocedendo concluditur, quòd pportio diametri ad costam est irrationalis: quod dicit conclusio.

¶ Proportio quadrati diametri ad quadratū costę est dupla: vt maximī est medium: vt in præsentī figura: ergo proportio cuiusq; costę maximī ad costā medij est medietas duple, vt proxima cōclusionē est monstratū: sed dupla ad suā medietatē est proportio irrationalis: quia, vt suprā dictū est, pportio dupla nō potest diuidi in duas medietates, & sic medietas duplę nō potest denotari ab aliquo certo numero. Cōponit enim dupla ex sexquialtera, q̄ est. 3. ad. 2. & sexquitercia, q̄ est. 4. ad. 3. quarū prima est maior medietate, & 2. minor ea: ergo costę maximī quadrati, q̄ est diameter medij, est proportio irrationalis ad suū diametrum. Et esse irrationalem, vt diximus est, q̄ nulla pars aliquota costę est aliquota sui diametri: & sic manet probata conclusio, & soluta manet. q. de proportionibus: reliqua legantur in illis, quæ ista tractant ex proposito, maximē in Boëtio, à quo ferē omnes acceperunt præsentem negotio. Hæc dixisse sit satis.

¶ Dixi, æquilateri quadrati, quia si non sit æquilaterum quadratum, tunc non sic probatur: vt optime Apollinaris super lib. primū pte. fo. 6. quia in alijs quadratis nō est præcisē dupla quadrati diametri ad quadratum costę, sed vel maior, vel minor dupla. Neque præcisē proportio quadrati ad quadratū est in dupla proportione, quā pportio diametri ad costam, sed vel plus quā in duplo, vel minor: de quo in posterioribus.

Pauli superius.

Apollinaris

¶ S. P. E.

SPECVLATIO QVARTAE. De velocitate motus.

Vtrū velocitas in motu sit attendenda penes quantitatem spatij, quod pertransitur. Videtur q̄ nō. In motu circulari velocitas non attenditur penes quantitatem spatij

Argum. 1.

pertransit: ergo nō consideratur in motu velocitas penes spacium. Patet: quia si deberet velocitas attendi, maximē à puncto velocitatis mōto, quod in superficie conuexa est: sed hoc est falsum: quia sic eadem ratione deberent mensurari alij motus: vt motus alterationis in illo quod alteratur, vniformiter difformiter, à non gradu vsq; ad. 8. & motus ille deberet dici vt. 8. & nō vt. 4. vt vocant, secundum gradum medium: sed non vocant vt. 8. ergo nec; in motu circulari velocitas est sumenda penes illum velocissimē motū, sed penes medium punctum: & sic non consideratur penes spacium pertransitum.

Argum. 2.

¶ Præterea. Stat duo grauius æqualiter moueri, & tamen nō æquale pertransire spacium: ergo velocitas in motu non debet considerari penes spacium pertransitum. Patet. Si vnū graue descendat per lineam rectam, & aliud per curuam, & in eodem puncto perueniant ad centrum, æqualiter mouentur: quia æqualiter approximant centro terra: tamen non æquale est spacium.

Argum. 3.

¶ Tertio. Omnes orbis cœlestes æquē velocitates habent, & exercent circulationes: quia æquales describunt angulos: tamen spacium nō est idem pertransitum: quia maius pertransit Saturnus, quā Iupiter, & Iupiter, quā Mars, & Mars quā Sol, & sic consequenter: tanto quanto superior orbis, tanto maius spacium: ergo velocitas in motu non attenditur penes spacium.

In contrariū.

Notandū.

¶ In contrariū est Aristo. in. 6. text. 1. ubi dicitur: ¶ Pro solutione notandum, q̄ hæc speculatio foret in præcedenti lib. 6. moueri: sed quia in isto 7. est sermo de velocitate motus penes causam, id est, ratione virtutis mouentis; vsurp est in isto loco ponere eā, quæ est de velocitate motus, quæ attendit penes effectū, hoc est, penes spacium materiale pertransitū: & post istam congruē sequitur speculatio de velocitate confiderata penes causam, id est, penes virtutem mo-

uentis. Et quia hic agitur de proportionem motuum secundum proportionem spacij, ob id præposuimus speculationem de proportionem, & comparationem quantitatum adinuicem.

¶ Secundo notandum, quòd motus est duplex: vniformis, & difformis: tam vniformitas, quā difformitas considerari potest ex parte subiecti, & ex parte temporis. Respectu subiecti ille motus dicitur vniformis, cuius omnes partes æqua velocitate mouentur: vt si lapis per planum moueatur, vbi omnes lapidis partes æqualiter moueantur. Difformis motus est ex parte subiecti, quando non omnes partes æqualiter mouentur: vt est in cœlorū motu: nō omnes partes æqualiter mouentur: quia illæ quæ sunt proximiores superficie conuexę, velocius mouentur, quā illæ, quæ magis propinquæ concauę: vt in rota molendini est videre, & in plaustris.

¶ Ille qui est motus difformis est duplex: quidam qui dicitur vniformiter difformis: alius difformiter difformis. Vniformiter difformis ille est, qui sic se habet, quòd in eadē proportionem qua pars superior, quæ velocissimē mouetur, excedat mediam, & ipsa media excedit infimam, quæ mouetur tardius: vt in cœlo est videre, in quo iuxta distantiam à conuexa superficie est: & motus difformis vniformiter tūc. Et similiter si aliquod calidum calefiat à non gradu, vsq; ad. 8. sic q̄ in parte proxima ad calefactiuum sit vt. 8. & statim progrediendo vt. 7. & tandem in extremo non gradus dicitur esse calor vt. 8. vniformiter difformis: sic & in motu locali.

¶ Difformiter difformis est, quando non seruetur in velocitate, vel intentione motus ordinis partium, sed in vna parte proxima ad agens est velocitas vt. 4. & in alia est vt. 6. non secundum quòd distant, vel proximæ sunt in motu locali. Potest esse in circulari vniformiter difformis motus: sed in recto non erit: quia partes æqualiter mouentur: sed nunquā in motu locali ex parte subiecti erit difformiter difformis.

¶ Ex parte temporis est motus vniformis, & Ex parte temporis. Vniformis est ille, quo in certo tempore spacio certas spacij partes pertransit: vt in regularissimo, etiam si vniformiter difformis cœlorum motu contingit. Et difformis quo ad tempus ille erit, quando non est correspondentia temporis ad spacium, sed cōtingit quòd in vna parte temporis magis sit de spacio, quā in alia parte æquali: vt in motu p-

Notand. 2. Duplex motus: vniformis, & difformis.

Motus difformis duplex.

Ex parte temporis.

¶ S. P. E.

gressiuo animalium est videre, qui motus à principio est velox, & postea remissior, & tandem in fine remississimus.

¶ Et hic motus difformis ex parte temporis est vniformiter difformis, & difformiter difformis. Primo modo est, vt ex parte subiecti dicebamus, & solet esse in naturaliter motis, & in proicctis, vt ea proportione medium excedat tardissimè motum, qua intensissimè excedit medium.

¶ Difformiter difformis quo ad tempus est, sic vt si secundum tempus diuidatur, non cuiuscumq; partis medium, ea proportione excedit vnum extremum, quo exceditur ab alio, de quo in motu progressiuo animalium. Exemplum est clarum.

Conclu. 1.

¶ Velocitas motus localis recti attenditur penes quantitatem lineæ descriptæ. Hoc est dicere. Si duo mobilia adinuicem in velocitate comparentur, qualis fuerit proportio inter lineas eodem tempore pertransitas, talis & erit inter velocitates. Similiter, si motus eiusdem mobilis quo vno tempore mouetur, comparetur ad motum eiusdem quo in alio. Itaque si. a. mobile in vna hora percurrat duo milliaria, & b. mobile percurrat tria milliaria, mouetur vnum alio velocius in sexquialtera proportioe, qualis est. 3. ad. 2. Et si. a. percurrat. 10. milliaria in vna hora, & b. solum quinque, erit velocior motus in dupla proportione. Et si. a. mobile mouetur in vna hora per spacium septem milliarium, & b. mobile solum per quinque, habebit se velocitas vnus ad velocitatem alterius in proportione superbi-partienti quintas: & sic consequenter, vt contingat proportioe spacij ad spacium, erit & motus ad motum velocitas. Ecce quomodo fuit necessaria proportionum cognitio, ad cognoscendam motuum velocitatem.

¶ Ista conclusio non indiget alia probatione, quia de se patet: nam si in eodem tempore vnum mobile spacium pertransit amplius quam aliud, erit motus velocior: nam dato opposito, quod non sit velocior, sed æquè velociter moueantur, necessarium est dare idem spacium pertransitum in eodem tempore, & non amplius.

Conclu. 2. In motibus caelorum velocitas attenditur penes punctum velocissimè motum.

¶ Secunda conclusio: Velocitas motus localis vniformiter difformis, qualis est in motu circulari, attenditur penes punctum velocissimè motum. Hic intendimus dicere, cum in motibus caelorum contingat, q̄ dato motus sit regularissimus, quia non magis velociter mouetur vna hora, q̄ alia, tñ est difformis: quia par-

tes nõ æqualiter mouentur: sed vniformiter difformis in tali motu velocitas non erit attendenda penes partem tardissimè motam, qualis est illa, quæ est in superficie concaua, neq; penes partem quæ in centro est grossitiei cœli, quæ velocior mouetur, sed attendi debet penes partem velocissimè motam, qualis est illa quæ in superficie cõuexa est. Hæc est proportio Hentisberi, quæ recipiunt Philosophi oēs. Et ratio est. Linea descripta à peripheria circulari, id est à superficie conuexa, describitur à toto circulari corpore, vt notum est: ergo tantum mouet corpus circulare, quantum est illud spacium sic descriptum. Probatum consequentia: quia in alijs rebus tam longa est res, q̄ longa est pars, q̄ longior est: ergo & in motibus similiter talis motus diceretur, & tale pertransitum spacium, quale est descriptum à parte, quæ velocissimè mouetur.

Hentisber. Ratio. 1.

¶ Secundo. Si non attenderetur motus penes illam partem velocissimè motam, ergo vel penes tardissimam, vel penes mediam: non penes tardissimam: quia esset vanum dicere: ergo penes mediam, quod aliqui putat: sed nõ attendit penes mediam: quia hoc in spheris non potest esse, cuius vniformitas difformitas non extenditur vsque ad non gradum, sicut contingit in qualitatibus. Et probatur: quia si sic esset attendendum iuxta medium, sequeretur q̄ datis duabus rotis eiusdem ambitus, & magnitudinis circumferentiæ, quæ sic se haberent, q̄ vtriusque circumferentiæ æqualiter mouerentur, illa quæ versus centrum esset grossior, tardius moueretur, vt quæ haberet solum latitudinis duos palmos à. 6. vsq; ad. 8. moueretur vt. 7. quæ tamè haberet. 4. scilicet à. 4. vsq; ad. 8. moueretur duntaxat vt. 6. sed consequens est falsum: quia supponimus circumferentiis æqualiter moueri: sequitur quod velocitas in motu circulari debet attendi penes punctum velocissimè motum, vt dicit conclusio.

Ratio. 2.

¶ Tertia cœli. Motus velocitas quoad tempus in motu tam vniformi, q̄ vniformiter difformi, eodè modo regulatur: vt si duo mobilia æquales emittantur lineas in eodè tempore, quis vniformiter vnum mobile, & aliud vniformiter difformiter, quæ illi motus dicunt esse veloces. Patet: quia velocitas in motu tunc consideratur penes tempus, & spacium, secundum totum, & nõ secundum partem: ergo in prima parte horæ & in prima parte spacij segniter, vel velocius, & in secunda alio modo, dummodo in hora absoluat spacium: sicut aliud mobile quod vniformiter mouetur, dicunt æquè velociter moueri:

Conclus. 3.

Ratio.

ueri: quia spacium æquale in æquali tempore absoluitur. Secus esset si comparatio partis vnus ad partem alterius fieret: quia tunc esset aliud. Tamen de toto spacio, & toto tempore loquentes, æqualiter mouentur, & æquè velociter.

Conclus. 4.

¶ Quarta conclusio. Velocitas mobilis vniformiter difformis moti quoad tempus, attendi debet penes gradum medium, & non penes tempus, in quo velocissimus est motus. In ista conclusione volumus dicere, quod si mobile moueatur per horam, & in. 4. parte tardè, & in alia. 4. velocius, & tandem in. 2. medietate velocissimè: velocitas in isto motu attendi debet, quoad tempus, non penes partem illam in qua motus velocissimus, sed penes medium: vt scilicet, si à non gradu coepit vsq; ad velocitatem vt. 8. dicatur velocitas vt. 4. Ratio est: quia tale mobile in veritate non mouetur vt. 8. sicut in fine horæ: quia in principio horæ, & in medio nõ mouebatur nisi vt duo, vel vt tria: ergo non erit motus in hora velox vt. 8. quod quidem in multis partibus horæ non fuit sic velox. Neque hæc conclusio est contra. 2. quia est discrimen in motu vniformiter difformi ex parte subiecti, & ex parte temporis: quia in illo verè à mobili describitur illud tantum spacium: ob id velocitas secundum illam rationem erit, & non potest alio modo moueri: sed in motu secundum rationem temporis non est motus secundum omne tempus, sed solum secundum partem: & ideo non debet denominari totum ab illa parte: quia si per partes temporis moueret eadè velocitate qua in illa parte temporis, spacium maius in illo eodem tempore pertransisset: ob id non est denominandus motus secundum velocitatem ab illa parte temporis, in qua motus est velocissimus, sed secundum mediam partem.

Cöclusio. 5. Nõ est idè velocitas circulationis et velocitas motus circularis.

Cöclus. 6.

¶ Sexta conclusio. Licet per naturam detur motus velocissimus, non tamen datur sic tardissimus. Probatum. Datur velocissimè per natura-

Ratio. p. p.

turam ille qui est primi mobilis: quia nullus alius naturaliter velocior, & sic ille motus est mensura omnium motuum. Patet: quia scilicet, alius: ergo esset aliquod mobile quod maius spacium in æquali tempore, vel æquale spacium in minori pertransiret: sed nullum tale per naturam datur: quia ponimus esse primū quod mouetur, & q̄ nullus orbis velocius mouetur eo. Dixi, per naturam, quia nõ negamus quin Deus possit, quia non repugnat, facere de nouo aliud cœlum, supra quod velocius moueretur, quod in eodem tempore maius spacium pertransiret, vel aliud corpus æquale, quod in minori tempore idem spacium pertransiret,

Ratio. 2. p.

¶ Secunda pars, q̄ non detur sic tardissimè, patet: quia si sic, maximè quia pars orbis quæ toto axi propior, tardius moueretur: & sic proportionabiliter pars illa propinquissima tardissimè moueretur. Nõ probat hoc: imò ex ipso est argumentum, quia data illa parte de qua dicis moueri tardissimè, potest diuidi in aliam partem minorem: quia non est dabilis vltima pars continui, & sic non erat illa pars signata tardissimè mota: quia alia esset tardior ea, in quo videntur quidam decepti. Ecce quomodo licet per naturam detur pars velocissimè mota, nõ sic datur pars tardissimè mota. Dat enim actu pars velocissimè mota in æquinoctiali: & non datur per naturam pars tardissimè mota circa polum.

Albertus de Saxo lib. 6. q. 7.

¶ Ad argu. Ad pri. solutio patet ex dictis.

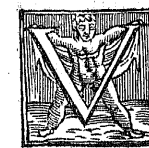
Ad argum. Ad. 2.

¶ A. 2. dicimus q̄ illa duo mobilia, quæ per lineam rectam cadent, & quæ per arcum, æqualiter descendunt, quia æqualiter centro approximant: sed nõ inde sequitur: ergo æqualiter mouentur: quia velocitas attenditur penes descriptam lineam, & quia maiorem describit quod per arcum velocius mouetur: sed descensus attenditur penes accessum ad centrum terræ, qui est æqualis.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. patet etiam solutio in. 5. conclu.

SPECVLATIO QVINTA. De velocitate motus ex parte causæ.

¶ Trium velocitas in motu attendi debeat ex parte causæ, id est, penes proportionem proportionum, quæ velocitatum est ad suas resistentias.

¶ Vide.

Argum. 1. ¶ Videtur quod non. Intelligentia motrix orbis maiori velocitate mouet orbem, quam inferior intelligentia tamen maior, vel minor velocitas attendi non potest penes maiorem resistantiam: quia coelum non resistit: quia nulla intelligentia potest celerius, aut remissius mouere, quam modò mouet.

Argum. 2. ¶ Præterea. Lapis magnes ferrum attrahit alia qua velocitate, & eadē, siue sit magnū, siue paruum: sed ubi ferrum maius, resistantia maior: ergo velocitas in motu non penes proportionem resistantiæ ad resistantiam debet attendi.

Argum. 3. ¶ Tertio. Si esset verum quod velocitas in motu penes huiusmodi proportionem considerationem consideranda esset virtutis, & resistantiæ, sequeretur quod si virtus vt. 4. lapidem proijcit ponderis vt. 4. ad distantiam 50. passuum, medietatem ponderis poterit ad. 100. & 4. partem ad 200. passus: sed hoc constat experientia falsum: ergo & illud ex quo sequitur.

Confirmat. ¶ Et confirmari potest de palca, vel pluma, vel aliqua alia re leui, quæ non poterit sic moueri tam velociter, sicut res grauior mouetur: ergo non attenditur velocitas ratione proportionis virtutis ad resistantiam, sed oportet alia considerare.

In contrariū. ¶ In contrarium est quod Arist. tradit in isto 7. per. 7. regulas.

Notandū. 1. ¶ Pro solutione est notandum, quod ad iudicandum de velocitate, vel tarditate motus oportet considerare quatuor. Id quod mouetur: virtus à qua fit motus: spacium per quod, & tempus in quo. Quod mouetur, resistantiam habet, & cum mouetur, superat à virtute actiua mouentis: & si non superetur, non poterit esse motus. Quapropter notanda regula est, quod à proportionem æqualitatis: aut minoris in æqualitatis non fit actio: hoc est dicere: si tanta est resistantia, quanta virtus, non erit actio. Si enim lignum tantum resistit, quantum ignis agit, non erit combustio. Et à fortiori si maior sit resistantia, quod fit virtus agentis: ob id est certum, quod semper à proportionem maioris in æqualitatis fit actio.

Notand. 2. ¶ Notandum præterea quod tam virtus actiua, quam resistantia potest esse & interna, & externa. Internam virtutem habet ad descensum graue, & internam resistantiam si proijcitur, qua resistit: & aer, & aqua, cum sint media per quæ fit motus, habent resistantiam externam. Et virtus actiua potest considerari vel corporea, vel spiritalis: corruptibilis, vel incorruptibilis.

Notand. 3. ¶ Tertio attendendum, quod velocitas motuum

quatuor modis potest attendi. Primo modo, penes proportionem potentiarum motuarum. Secundo modo, penes proportionem resistantiarum. Tertio modo, penes proportionem inter excessus potentiarum super suas resistantias. Quarto modo, penes proportionem proportionum agentium super suas ipsarum resistantias. Verbi gratia. Sit. a. mouens vt. 8. & b. mouens vt quatuor, mouentia pares resistantias vt vnum. Vtrum. a. moueat secundum primum modum in duplo velocius, quam. b. propterea quod actiuitas in duplo maior est. An iuxta. 3. modum in dupla sexquiteria, propterea quod excessus. 8. ad. 1. ad excessum. 4. ad. 1. qui est. 7. ad. 3. est dupla sexquiteria. An verè secundum. 4. modum solum in sexquialtera mouet, eò quod proportio octupla quæ est. 8. ad. 1. est sexquialtera ad quadruplam, quæ est. 4. ad. 1. Eodem modo si agens. a. virtus vt. 4. moueat resistantiam vt. 2. & b. eiusdem virtutis vt. 4. moueat resistantiam vt. 3. vtrum. a. iuxta. 2. modum moueat in sexquialtera velocius quam. b. eò quod resistantia vt duo est in sexquialtera minor quam resistantia vt. 3. an. 2. 3. modum in duplo velocius propter hoc quod excessus. 4. ad. 2. est duplus ad excessum. 4. ad. 3. an verò iuxta quartum modum plus quod in duplo velocius. Quomodo excedat vna proportio aliam vide supra specu. 3.

¶ Prima conclusio. Velocitas in motu attendenda non est penes proportionem virtutis vnius agentis ad virtutem alterius. Patet: quia si resistantiæ sunt inæquales, non sequitur quod ubi maior virtus est, ibi velocior motus: nam virtus vt. 4. mouet resistantiam vt vnum velocissimè: & virtus vt decem non potest sic resistantiam vt nouem, eò quod maior sit resistantia maiori virtuti, & minor minori. Attamen si resistantia esset eadem, conclusio esset certissima. Patet: quia aliàs si virtus vt. 4. moueret resistantiam vt. 3. aliqua velocitate, virtus vt. 2. moueret eandem resistantiam subdupla velocitate: quod est impossibile propter regulam: quia à proportionem minoris in æqualitatis non fit actio: quia resistantiam vt. 3. virtus vt duo non potest mouere.

¶ Secunda cõcl. Velocitas in motu non est attendenda penes proportionem resistantiarum. Patet: quia si sunt diuersæ virtutes actiue, non sequitur secundum diuersitatem resistantiarum suam esse velocitatem: nam si resistantia vt duo mouetur à potentia vt. 8. resistantia vt. 3. à potentia vt. 4. non sequitur quod secundum proportionem resistantiarum fit motus: imò dato

dato virtus sit eadem, est vera conclusio: nam si resistantia vt. 2. mouetur à virtute vt. 4. aliqua proportionem, sequeretur quod resistantia vt. 4. quæ est dupla, moueretur ab eadem virtute subdupla velocitate, quod est falsum: quia à proportionem minoris in æqualitatis non fit actio.

Conclus. 3. ¶ Tertia conclusio. Velocitas motus ex parte causæ non attenditur penes proportionem arithmetica, quæ est inter excessus virtutum super suas singulares resistantias. Patet. Nam si esset verum, sequeretur vt si a. virtus vt. 8. moueret resistantiam vt. 4. & b. virtus vt duo moueret resistantiam vt vnum, velocitas primi motus esset velocitate. 2. quadruplo maior: qualis est proportio excessus primæ potentie, super suam, qui est. 1. cuius contrarium asserit Arist. in. 4. regula dicens. Si aliqua virtus moueat aliquam resistantiam in aliquo tempore per aliquod spacium, subdupla virtus mouebit subduplam resistantiam eodem tempore per eundem spacium: & sic deinceps diuidendo & virtutem, & resistantiam. Quo fit vt virtus vt. 2. eadem velocitate moueat resistantiam vt. 1. qua velocitate virtus vt. 8. mouet resistantiam. vt. 4.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Velocitas motuum penes causam, attenditur penes proportionem proportionum agentium super suas ipsorum resistantias, quæ proportio geometrica proportionalitas dicitur: vt si virtus vt. 6. moueat resistantiam vt quatuor, & virtus vt. 3. resistantiam vt duo: quia vtrobique est sexquialtera: vt. 9. quæ constat ex. 6. & 3. mouebit resistantiam vt. 6. quæ constat ex. 4. & 2. eadem velocitate: quia omnes istæ sunt proportiones sexquialteræ. Ista conclusio sequitur ex regula Aristote. quæ dicit. Si duæ virtutes seorsum moueant aliquas duas resistantias, aliquo vno tempore, virtus cõposita ex ambabus virtutibus mouebit resistantiam cõpositam ex duabus

resistentijs eodē tempore per idem spacium.

¶ Scio bene quod calculatores, & sophistæ multiplicant argumenta hæc contra hanc regulam, sed sine fructu, & multo cum labore ingeniorum: quapropter ex proposito missa facimus.

¶ Ad primum, dicendum in intelligentijs habere verum, quod qualis est proportio virtutis, talis sit in velocitate respectu sui orbis. Non tamen proprie dicenda est proportio super resistantias: quia coelum non proprie resistit motui: sed tantum quantum coelum sua natura est mobilis tantæ virtutis, ab ipso Deo applicata est intelligentia motrix. Et secundum hoc posset quis dicere, quod ubi maior moles, maior est resistantia quodammodo.

¶ Secundò dicendum, quod regulæ Aristot. non sunt intelligendæ de intelligentijs, neque de orbibus celestibus: quia illæ virtutes & sunt spirituales, & indiuisibiles: & si vna alia peteficitur dicitur, est ratione differentie in specie: & sic intelligentia quæ mouet primum mobile, non potest orbem alium celerius, aut tardius mouere, quantum lapidem posset suo arbitrio. Hoc tamē ad diuinam spectat providentiam, vt sic sint ordinatissime disposita, quod nulla neque sit, neque possit esse de ordinatio in illò coelorum motu.

¶ Ad secundum de magnetē, si mouet per virtutem impressam ferro, conclusiones habent verum: Oportet enim quod ferrum resistat illi virtuti impressæ: & sic ratione grauitatis non poterit ferrum magnum leuari, vt paruum: nisi virtus magnetis creseat: vt scilicet, à maiori lapide magnetē, maior virtus, seu qualitas imprimatur, & sic eleuet ferrum.

¶ Ad tertium dicendum quod ita est, non sequitur: primo: quia leuioi lapidi plus medium resistit, & ob id tardius lapsa, & palca mouetur, quam lapis: tamen quia distantia ad quam homo potest faculari est finita & limitata, sic vltra non poterit.

Finis septimi libri Physicorum.

OCTAVVS PHY-

SICORVM LIBER EDITVS A R. P. F. AL-

phonso à Vera cruce: bonarum artium magistro, & Theo-

logo: Primario præfesto in Academia Mexicana in

partibus Indiarum maris Oceani: Sacri or-

dinis Eremitarum D. Aurelij Au-

gustini Ecclesiæ sacrosan-

ctæ Doctoris.

Argumentum Octavi libri
Physicorum.

In isto. 8. Aristotel.
agit de primo mo-
uete, qui est immo-
bilis, & æternus, &
quomodo omne quod moue-
tur ab alio mouetur.

§ SPECVLATIO PRI-
ma. Vtrum sit articulus fidei
mundum fuisse in te-
pore, & non ab
æterno.

Argum. 1.

Id videtur quod non
sit articulus fidei. Id qd
est de fide, infallibiliter
est verum: sed mundum
coeppisse in tempore, nõ
est verum: ergo non est
articulus fidei. Cõsequẽ

tia est bona. Maior est de fide, & velut funda-
mentum christiãe religionis. Minor proba-
tur. Id quod probatur euidenter in lumine na-
turali, est infallibiliter verum: sed motum esse
perpetuum, & consequenter mundum non
incoeppisse Aristot. probat in isto. 8. libro in lu-
mine naturali, vt constat: ergo est verum nõ
incoeppisse: ergo eius contradictorium est fal-
sum, scilicet, incoeppisse, & sic sequitur nõ esse
fidei articulum.

¶ Itẽ. Verum vero cõsonat: sed mundũ nõ ha-
buisse principium, per naturã probatur: quia
nulla ratio naturalis datur quod incoeppit: er-
go fides, quæ est vera, huic consonat: & sic nõ
est de fide mundum incoeppisse, sed potiũs ini-
tium nõ habuisse.

Argum. 2.

¶ Præterea. Si mundum incoeppisse est articu-
lus fidei: ergo Aristot. contrarium asserens er-
rauit in fide. Quod si errauit in fide, sequitur
quod omnes qui sequuntur opinionẽ Aristot.
in hac parte sunt hæretici: sed hoc non vide-
tur, cum multi catholici ex rationibus Arist.
prohent mundum non incoeppisse: ergo non
est articulus fidei.

Argum. 3.

¶ In contrarium est symbolum apostolorũ:
Credo in Deum, creatorem coeli & terræ: vi-
sibilium, & inuisibilium.

In contrar.

¶ Pro solutione oportet præsupponere, quod
sicut est verũ, omnia quæ sunt fidei, esse infal-
libiliter vera, quia non potest fidei subesse fal-
sum, cum ininitatur summæ veritati, quæ Deus
est: ita est verum multa fide teneri, quæ ratio-
ne naturali probari non possunt: imò præci-
pua sunt eiusmodi, quale est trinitatis myste-
rium, & incarnationis. arcãnum, & sacramẽ-
torum virtus, & efficacitã: siquidem ista sic ve-
rà sunt, quod natura non probet: neque effi-
caces conuincentes intellectũ de hoc ratio-
nes dari possunt: imò potiũs in contrariã par-
tem fert natura in multis.

Notan. 1.

S. Tho. 2. 2.

q. p. arti. 3.

¶ Secundo est notãdũ, quod ista quæ fidei
sunt, nõullo modo haberi possunt aliqua inue-
ntione humana, neque diligẽtia, nisi à Deo spe-
cialiter reuelentur. Patet: quia aliã fides inni-
teretur humano fundamento, quod deficiens
est: & sic non esset firmata supra firmam pe-
tram: & tandem deficere posset. Quapropter
dicũt Theologi, vltra physicas disciplinas nec-
cessariam fuisse scientiam reuelatã aliquã,

Notan. 2.

Matt. 19.

vbi

vbi traderentur Deo reuelante, quæ non pos-
sunt via naturali probari: cuius testimonium
habemus, quando Christus dixit Petro confi-
tenti vnũ ex articulis fidei potissimũ, quod

ipse esset filius Dei: Beatus es Simon Bario-
na, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed
pater meus qui est in cœlis. Et hoc est quod

Paulus dicit, se prædicare mysterium à secu-
lis ab cõditum, etiam ipsis mundi sapientibus.
Nec attigit Socrates sapientissimus, neque di-
uinus Plato, neque Aristot. sed absque lumine
fidei in tenebris ambulantes, offenderũt. Quã-
tum ipsa ratio ostẽdere valeat, fateor videtur
eis communicatum fuisse: ceterũ, superiora,

non magis quàm oculus noctuæ lumen solis
potuerunt videre.

¶ Ex istis sequitur, quod aliud est loqui vt natura-
lis philosophus, & aliud vt catholicus: non quod
illa quæ sunt fidei, sed eò quod vbi ratio natura-
lis non potest pertingere, lumen fidei pen-
trat. His habitis, tribus conclusionibus respõ-
detur: & sit prima.

¶ Mundus fuit in temporis initio à solo Deo
creatus. Probatur ex sacro eloquio. In princi-
pio creauit Deus cœlum, & terram. Quod D.
Grego. super Ezechie. declarat. Prophetauit
(inquit) Moyses de præterito dicens: In prin-
cipio creauit. &c. Item. Est Ioãnis testimoniũ
in initio sui Euãgelij: Omnia per ipsum facta
sunt, & sine ipso factũ est nihil. Et ipse Chri-
stus testimoniũ apertissimũ perhibuit.
Clarifica me pater, claritate quam apud te ha-
bui, antequam mundus fieret. Sic in Prouerb.
Dominus possedit me, antequam quicquam
faceret à principio. Multæ sunt aliæ sacræ
scripturæ auctoritates congruentiæ. Aliæ ad
dicuntur infra.

¶ Secunda concl. Mundum incoeppisse in tem-
pore, est fidei articulus expressẽ tenendus, &
credẽdus ab omnibus. Patet. Ille est articulus
explicitẽ credendus, qui nõ solum est veritas
in scriptura cõtenta, sed est relata inter sym-
boli articulos: sed quod mũdus sic à Deo creatus,
est huiusmodi: ergo est articulus fidei. Pro quo
oportet cõsiderare, differentiam esse inter illa
quæ in sacra scriptura cõtinentur vel expressẽ,
vel ex expõsis sequitur, & inter illa quæ vt arti-
culi fidei sunt posita: non quidẽ quantum
ad infallibilitatem: nõ quo ad reuelationem:
quia sicut illa quæ in quatuordecim articulis
fidei continentur, sunt infallibiliter vera, & om-
nia quæ in sacra scriptura, etiam vsque ad il-
lud minimum: Thobias habuit canem. Et si-

cut articuli fidei sunt à Deo reuelati, sic & illa
quæ sunt in scriptura sacra: tamen est in hoc
differẽtia, quod illa quæ in sacra scriptura sunt,
solum maiores tenentur credere explicitẽ, ma-
gis vel minus secundũm rationem status: &
minores sufficit implicitẽ in ipsis maioribus:
ceterũ, articulos fidei, qui sunt ex illis omni-
bus selecti, tam maiores, quàm minores expli-
citẽ tenentur credere, licet maiores ad subtilio-
rem intellectum eorum obligentur. Et ne vide-
amur limites physice discipline transire, sit
fatis hæc dixisse, referuantes suo loco, si Do-
minus dederit in. 3. sen. d. 2. 3. vbi de fide latissi-
mus sermo erit in Resolutionib. Theologicis.
Hic ergo intẽdimus probare, hunc articulum
esse fidei, mundum coeppisse, & in tempore ab
ipso Deo creatum fuisse: quia sic propõsitus
hic in symbolo: ad cuius explicitam fidem om-
nes tenentur fideles.

¶ Dixi, fuisse creatum in tempore, esse articu-
lum fidei, & nõ solum fuisse creatum: quia sic
videtur proponi ab Ecclesiã.

¶ Tertia conclu. Nulla ratio: imò neq; omnes
simul Arist. in isto libro congeste, concludũt
mundum esse ab æterno, tantum abest, vt de-
monstrent. Hæc sequitur corollariẽ ex supra
positis: quia mundum fuisse ab æterno, est fal-
sum: ergo per rationẽ cõcludi nõ potest: quia ra-
tio nõ est contra ipsam veritatẽ, quæ secundũ
rationẽ est: verũ enim vero consonat: & cum
illa quæ rationis sunt, vera sint, oportet vero
fidei consonare: nam licet natura non probet,
quæ sunt fidei, non potest concludere cõ-
trarium, nisi sophisticẽ. Quod non sint demõ-
strationes, patet. In demonstratione oportet
sit progressus ex veris immediatis: sed non p-
cedit Aristot. probando mundum ab æterno,
ex veris, sed ex falsis: ergo nõ demõstrat: imò
rationes eius sunt hæreticæ: vt dicit doctor fan-
ctus. 2. sen. q. 1. De quibus aliã. Et eas nõ esse
demonstrationes, simpliciter docet idem S.
Tho. & dicit fuisse adductas ab Aristotele cõ-
tra antiquos, qui ponebãt modos impossi-
biles incoepationis mundi, & probat ex eodẽ
Aristot. qui in lib. Topi. dicit, mundũ fuisse ab
æterno, esse inter problematica ponendum: etiam
si. 2. contra gene. c. 8. 1. dicat, eũ expressẽ
posuisse mundum æternum.

¶ Quid senserit Aristot. de mundi creatione:
Albertus Magnus refert eum dixisse, fuisse
creatum à Deo, in libro qui de natura Deorũ
dicitur: qui aliter de substantijs separatis inti-
tular: qui liber non extat: ob id nõ constat,
neq; est quare de hoc catholici discernantur.

K Vnum

Conclus. 3. Ratio. Aristot. 1. Post. D. Thom. p. p. q. 46. art. 1.

Differentia que est in vel ex expõsis sequitur, & inter illa quæ vt arti- culi fidei sunt posita: non quidẽ quantum ad infallibilitatem: nõ quo ad reuelationem: quia sicut illa quæ in quatuordecim articulis fidei continentur, sunt infallibiliter vera, & om- nia quæ in sacra scriptura, etiam vsque ad il- lud minimum: Thobias habuit canem. Et si-

Vnum nobis sit compertum satis, rationes Aristot. non concludere ad probandum mundi aeternitatem: nam de illa quæ sumpta est ex illo dicto celebratissimo, ex nihilo nihil fit, supra in primo libro tractatum, quomodo et si ex nihilo simpliciter per naturam nihil fit, ex nullo sit aliquid, ex non ente in potentia, quale materia est fit aliquid, id est, ens actu. Sed dato per naturam id concedamus, per divinam

Ad Ro. 4. tamen potentiam (cuius vocare est quæ non sunt, sicut ea quæ sunt) potuit mundus fieri, cum antè non esset, neque aliquid eius: quia à primo ente, quod est Deus, omnium entium emanatio est intelligenda.

¶ Neque quod ipse Deus sit immutabilis, argumentum est ab aeterno necessitate naturæ mundum creasse: nam cum per intellectum, & voluntatem agat, liberè extra se agit, & sine sui mutatione aliqua: sicut intellexit, & voluit mundum pro illo tunc temporis, quo produxit, sine aliqua mutatione in ipso Deo. Si enim ex non cognoscente fieret cognoscens, & ex non volente volens, argumentum probaret: sed non sic: quia quæ vult in tempore, ab æterno vult: sed vt fienda in tempore: & quæ cognoscit in tempore, ab æterno cognouit: sed vt in tempore: quia omnia sunt Deo presentia, & nuda coram oculis eius.

Ad Heb. 4. ¶ Et quæ extra se liberè agat, patet: quia Dei potentia non potest ad vnum coarctari, aut limitari: ergo extra se per modum naturæ non agit, sed liberè, & volens: & sic non necessario mundus effluxit ab ipso ab æterno, sed initio temporis, quando voluit.

¶ Quid de mundi creatione senserit Plato, non est compertum. Apud eius discipulos quidam dicunt eum affirmare, quod mundus sit à Deo quidem, sed non habebit finem, habuisse tamen initium. Alii putat dixisse, mundum fuisse à

B. August. Deo, sed ab æterno: vt beatus Augustinus refert. 10. de ciuitat. capit. 31. Tamen sententia

D. Ambro. Platonis illa videtur fuisse, quam D. Ambrosius in exameron ex Basilio magno refert, Platonem posuisse Deum, & ideam, atque hylen fuisse ab æterno: per hylen materiam intelli gebat, ex qua Deus ad idearum exemplar constituit cum tempore celum, & reliquum mundum: non quidem voluntatis arbitrio, sed ex ipsa idearum materia: quia necessitate, præter angelos, quos immateriales faciebat. Vide ibi. Dato quod Plato dixerit, mundum habuisse initium, non tamen eodem modo quo fides tenet: quia non potuit percipere modum creationis materiae. Quid alij senserint, latè addu-

cit Augustinus Egubinus in suo de perenni philosophia, & Theoritis.

¶ Ad primum responsum est, rationes Aristot. non demonstrare mundum fuisse perpetuum, neque ex Dei infinitate, neque ex eius immobilitate: quia eius infinita potentia aliter innotescit, quam per hoc quod mundus fuerit ab æterno: imò in hoc probatur quod fuerit in tempore, quando ipsi placitum fuit. Non enim mutatur ipse, quanuis in tempore dicatur creator, sed ipsa creatura passiva est mutationem de non esse ad esse. Mutaretur tamen, si in sua aeternitate mundi non habuisset cognitionem, & si caruisset potentia creandi, quæ in tempore acquireret.

¶ Ad secundum dicimus, probari per rationes naturales mundum habuisse initium, sic vt non potuerit ab æterno per Dei potentiam creari: sicut modò constat ex generabilibus, & corruptibilibus, vt in sequenti speculatione probatur: ob id sunt rationes probantes in initio temporis fuisse, licet nos non propter rationes, sed propterea quia à Deo est reuelatum, credamus: & sic verum vero consonat, quandoquidem ratio suadet, & manducit ad id quod fides confitetur.

¶ Ad 3. pedibus, & manibus imus in eam sententiam, & Aristot. errasse in hoc arti. fidei, & omnes sequentes eum eadem nota inurendos affirmamus: sed quia Aristot. non christianus, sed paganus, non est hæreticus cõsensus: quia hæresis proprie in illo, qui est fidelis, & in fide errat, inuenitur. De quo suo loco dicemus. Et quauis potuit esse, sicut & verè apparet, quod in hac assertionem ipse Aristot. non peccauerit: quia non tenebatur explicite credere, neque fuerat ei propositum, vt in scriptura expressum, quam ipse teneatur admittere: tamen catholicus, qui nun c defenderet Aristot. mundum asserendo ab æterno, etiamsi diceret à Deo p creationem, esset hæreticus. Et non solum catholicis negare habet, quod hic dogmatizat Aristote. sed ex Ecclesie determinatione tenetur, quando in scholis exponit Aristot. in eadem eius soluere rationes, quæ videntur esse contra illa quæ fide tenemus, ne aliquam ansam præbeat errandi audientibus rationes Arist. si non audiant argumentorum solutiones, quæ sufficienter à catholicis dant. Hoc est munus præceptoris catholici: vt fuos discipulos efficiat doctrina sapientiores: at sine Christi recta fide sapientia vera nulla, sed ficta, & inanis est, sicut infra trademus in tertio de anima.

¶ SPE-

SPECVLATIO SECVNDA. Vtrum mundus potuit esse ab æterno.

Ostendam disertè est,

quod mundus ab æterno non fuerit, nunc autem operæ pretium erit querere, an potuit fieri ab æterno. Videtur quod sic. Deus ab æterno habuit eandem potentiam, quam habuit quando mundum in tempore produxit: ergo sicut potuit quando de facto creauit, potuit & ab æterno. Consequentia est bona: quia aliàs aliqua virtus, & potentia Deo adueniret in tempore, & sic esset mutabilis: ergo mundus potuit esse ab æterno.

Argum. 1. Vide Durã. in 2. sen. d. 1. q. 3.

Argum. 2.

¶ Præterea. Deus rerum causa est per intellectum, & voluntatem, sed ab æterno Deus cognouit mundum, & omnia quæ in eo fuerunt, sunt, & erunt: & sicut cognouit, & potuit vel ab æterno vt producerentur sic cognita: ergo potuit & causare ab æterno. Consequentia est bona. Maior est commune Theologorum axioma. Minor non potest non concedi à catholico: sequitur quod potuit fieri mundus ab æterno.

Argum. 3.

¶ Tertio. Quicquid non implicat, Deus de potentia absoluta potest: sed mundum fuisse ab æterno creatum, non implicat: ergo potuit esse. Quod non implicet, probant rationes adductæ ab Aristot. quibus contendit mundi aeternitatem à parte antè.

In contrariis

¶ In contrarium est: quia generabilia, & corruptibilia, quæ sunt mundi pars, non possunt fuisse ab æterno.

Notandū. 1.

¶ Pro solutione notandum, quod rerum multitudine habet se in duplici differentia: quædam enim sunt incorruptibiles, sic vt absque miraculo habeant in se illam perpetuam durationem: sic vt nullo modo possint desinere esse, nisi per anihilationem à Deo: sicut & non potuerunt esse, nisi per creationem ab eo: vt angelus: anima rationalis, & celum. Aliæ sunt, quæ sunt corruptibiles per naturam: & istæ, quædam sunt permanentes: aliæ sunt successiuæ. Permanentes sunt omnia generabilia, & corruptibilia, tam videntia, quam non videntia, quæ mundi partem complent non minimam. Omnia enim quæ sub globo lunari contenta cognoscuntur, ex elementis, & elementatis, corru-

ptioni obnoxia esse, est exploratissimū. Ista sunt sic permanentia dicta, quod eis non repugnet suas partes habere simul omnes.

¶ Inter successiuas res tempus, & motum ponimus: quibus videtur repugnare, quod omnes partes sint simul: de quibus supra in 4. mentionem fecimus. Respondetur 4. conclusionibus: & sit prima.

¶ Mundum fuisse ab æterno, & non à Deo factum, non solum falsum, sed impossibile reputamus, & insanam asserere. Hæc conclusio est probata, & approbata a B. Aug. vbi ait. Haud enim sola prophetæ voces, verum & mundus ipse ordinatissima sua mutabilitate, & visibilibus omnium pulcherrima specie, tacitus se factum à Deo proclamat: vniuersaque eius membra psallunt quod ait propheta: ipse fecit nos, & non ipsi nos: ob idque, Cœli enarrant gloriam Dei. Atque Aristot. hic ait. primum motorem, & primam causam esse omnium causam. & 1. de Cœlo. text. 100. & 2. Meta. text. 4. licet alij aliter interpretentur hæc dicta Aristot.

Conclus. 1.

Aug. 11. de ciui. c. 4.

Aristot. 8. Phys. c. 12.

2. Meta. text. 4.

Ratio.

¶ Cõclusionis ratio est: quia omnia quæ sunt participatiuè talia, oportet sint ab illo quod essentia tale est: sicut participatiuè ignita sint ab ipso igne, qui talis est per essentiam, suam calidus: sed Deus esse ens per essentiam, & est sua essentia suum esse, & econtra. Creaturæ verò omnes habent esse participatum, & limitatum, quarum esse de essentia earum non est: ergo omnia ab ipso primo ente, scilicet, Deo, qui per essentiam tale est.

S. Tho. p. p. q. 3.

Cõclusio. 2.

¶ Secunda conclusio. Mundum quantum ad illam partem incorruptibilem Deus potuit in suo æterno producere, quanuis de facto non produxit: vt angelum, animam rationalem, & celum. Hæc conclusio probatur communi argumento. Quicquid non implicat contradictionem ex parte rerum, Deus de sua potentia potest producere: sed ista, quæ sunt incorruptibilia, non implicat ab æterno fuisse: ergo potuerunt esse.

Ratio. 1.

¶ Præterea. Si Deus hoc non potuit, & post in tempore potuit, sequitur quod fuit impeditus vsque ad illud tempus: sed hoc est absurdum dicere. Quis enim potuit eum impedire? Quis eius voluntati potuit resistere? Quis prior dedit ei? Non videtur ergo esse asserendum consequenter potuisse ista ab æterno producere.

Ratio. 2.

Roma. 9.

Roma. 11.

Conclus. 3.

¶ Tertia conclusio. Mundus quantum ad partem illam quæ generabiliū & corruptibiliū est, non potuit esse ab æterno à Deo. Hæc conclusio em

plo mulieris pragnantis solent probare philo. quaz non potuit ab eterno creati: nisi esset pregnas in tempore infinito: quia si post conceptionem non peperit mense, tuc vel etas illius partus fuit finita, aut infinita: si infinita, vnum infinitum esset alio maius, versus infinitum extremum: quia mater esset senior suo foetu per illos. 9. menses: sed implicat quod vnum infinitum versus partem infinitam sit alio maius: quia sic finiretur. Si tamen illa etas filij fuit finita, tunc & matris eius finita erat: quia solum per nouem menses excedit: vel si non, necessariò per infinitum tempus fuit pragnans.

¶ Et probatur de mixto, vel elemento: nam si ab eterno fuit creatum: quæro quo tempore fuit corruptum: Si dicas post. 100. annos à sua creatioe, vel per. 500. Vel post corruptionem vsque huc tempus pertrahsit infinitum: & tunc alterum creationis infinitum erit maius isto: vel non transiit infinitum: & sic sequitur quod non fuit creatum ab eterno, sed habuit principium. Neque poterit quis dare quod infinitum temporis creatio rei præcesserit corruptionem eius: quia est contra naturam rei corruptibilis, quod per infinitum tempus duret.

Corolla. 1. ¶ Ex hac conclu. sequitur, quod in lumine naturali stando, nullum indiuiduum corruptibile potuit esse ab eterno.

Corolla. 2. ¶ Sequitur secundò contra Aristotelem, in lumine naturali, non posse concedi speciem rerum corruptibilium aliquam, quæ successione indiuiduorù perpetuatur esse ab eterno. Ratio est: quia species talis non potuit esse ab eterno, nisi cõtracta in aliquo indiuiduo, etiã corruptibilis: sed illud tale non potest ab eterno dari, quia repugnat: ergo neq; talis species rerum corruptibilium poterit fuisse ab eterno. Neque est idem dicere, quod si mundus fuisset ab eterno, & infiniti dies essent translati: vt docet. S. Thom. quia tempus est quid continuum successiuum, non clausum inter duo puncta: & sicut non repugnat cœlum fuisse ab eterno creatum: quia est incorruptibile, sic nõ repugnat dies esse infinitos trasactos: de corruptibilibus autẽ alia ratio est: quia species non est nisi in indiuiduo contracta, cuius conditio est vt corrumpatur.

D. Tho. 1. p. q. 46. ar. 2. ¶ Quarta conclusio. Nulla species corruptibilium potuit esse ab eterno creata à Deo, maxime humana. Probat de alijs speciebus: quia (vt dicebamus) nõ nisi in indiuiduis cõseruari possunt, cui indiuiduo repugnat ab eterno esse.

Conclu. 4. ¶ Quarta conclusio. Nulla species corruptibilium potuit esse ab eterno creata à Deo, maxime humana. Probat de alijs speciebus: quia (vt dicebamus) nõ nisi in indiuiduis cõseruari possunt, cui indiuiduo repugnat ab eterno esse.

Ratio.

se, vt probatum est proximè. Sed quod maxime de humana specie hoc sit asserendũ, patet, posita immortalitate animæ rationalis. Nam si humana species fuit ab eterno, ab eterno fuerunt animæ rationales infinite nõ superstites: & sic actu esset infinitum: hoc tamen in 3. lib. probauimus implicare: sequitur ergo qd species humana non potuit esse ab eterno.

Hoc argumentũ est cõmune, & tam rarã habet solutionem, vt vix satisfaciatur: quod soluunt aliqui dicentes animam rationalem esse mortalem: sed est à fide alienum. Alij concedunt Pythagoricum figmentum de commigratione animarum in corpora diuersa: & sic cum certo numero earum ponunt corporum infinitam multitudinem, quæ tamen actu non est: hoc etiam est hæresis. Alij sequuntur Auiacen. & Algazelum, qui dicunt, infinitam multitudinem per se causarum subordinatarum repugnare: quia sic effectus non esset: infinitam verò multitudinem entium non subordinatorum admittunt: sed hoc non potest stare: quia etiam esset contra philosophum. Ob id nulla istarum solutionum videtur satisfacere. Qua ratione S. Tho. p. q. 46. arti. 2. hoc conuictus argumentum, destitit ab Aristote. opinione in vniuersum defensanda, quod fuerit possibile Deum ab eterno mundum creare, sed concedit potuisse fieri, quoad aliquas eius partes, non quoad omnes.

¶ Vnum est hic consideratione dignum, qd Aristote. qui mundum posuit ab eterno, & infinitum actu negauerit hic in tertio libro animarum rationalium non meminerit, quas posuit immortales, quicquid dicat Caieta. vt in. 3. de anima notum faciemus. An fuerit in causa, quod ipse ingeniosus non habuerit quopacto posset nodũ soluere: quia ex vna parte vrgebat illud: ex nihilo nihil fit: & ex alia parte conuictus, quod anima rationalis non educitur de potentia materiæ, ignorabat creationem: nõ ausus est absolutam, & claram de anima rationali depromere sententiam: sicq; varius apparet in aliquibus locis.

¶ Ad argumenta solutio patet ex dictis.

¶ SPECVLATIO TERTIA. Vtrum omne quod mouetur, ab alio moueatur.

Hæc

Specula. 2.

Error. 1.

Error. 2.

Error. 3.

D. Thom.

Caieta.

Ad argum.

Vide i. AEgid. quolib. 5. q. 16.

Hæc speculatio est satis principalis, quæ tangitur ab Arist. in præcedenti lib. & in isto. 8. Et videtur non esse verũ, qd omne quod mouetur ab alio moueat. Est

Argum. 1. cõmune argumentum. Grauia, & leuia mouentur naturaliter ad suum locum: tamen nõ mouentur ab alio, sed à se ipsis: quod experientia patet: cum graue descendat, etiam impellente nullo: imò & ascendit etiam sine alio mouente, solum ob vitandum vacuum: ergo nõ omne quod mouetur ab alio mouetur.

Argum. 2. ¶ Præterea. Viuentia mouentur, & propriè mouentur: tamen à se ipsis, & non ab alio. Patet in motu progressiuo animalium: quis em poterit negare motum à se ipsis esse?

Argum. 3. ¶ Tertio. Proiecta: vt sagitta, & globus eiectus à tormento bellico propter sulphur incensum, mouentur, & non ab alio. Patet: quia maxime à proiciente esset: sed stat ipsum proicientem mori, quando tamen proiecta ipsa durant in motu: ergo nõ mouentur ab alio. Quod si dicas ab impetu impresso: iam habeo intentum, quod à se, cum impetum in se habet id quod mouetur.

In contrariũ ¶ In contrariũ est Arist. sententia in isto loco.

Notandũ. 1. ¶ Pro solutione notandũ, qd tam id quod mouetur, quàm id quod mouetur, dupliciter contingit, scilicet, per se, & per accidens, vt musicus per accidens mouet sanando: & per accidens mouetur si sanatur: per accidens etiam mouetur, quod ad motum alterius mouetur: vt qui vehitur nauis.

Moueri de p. accidens. ¶ Per se autem dupliciter contingit: quoddã per se primò, quando neque ratione accidentis, neque ratione partis mouet, sed se toto: vt Deus, quando de nihilo mundum creauit vniuersum. Aliud mouet per se quidẽ: quã nõ per accidens: tũ nõ per se primò: quã per partẽ: vt aial mouetur per se, sed nõ per se primò: quia hõ mouet pedibus, & corde reliquũ corporis.

Notand. 2. ¶ Secundò notandũ: quod duplex est motus: quidam est physicus, seu naturalis: vt est corporeus, & materialis: alius est motus spiritualis, qualis est intellectus, & voluntatis.

Notand. 3. ¶ Etiam considerandum, quod Arist. in text. non dicit: Omne quod mouetur ab alio mouetur: sed, omne qd mouet ab alio mouet; qd videtur esse distinctiõnem à primò: nõ ad hoc qd sit verum, omne quod mouetur ab alio mouetur, oportet sit ab alio supposito distincto ab eo, quod mouetur: si tamen sit, o-

mne quod mouetur ab aliquo, sufficit sit ab alia virtute, etiã si sit intrinseca in re ipsa quæ mouetur: quanuis absolutè possit intelligi distinctũ Arist. Omne quod mouetur ab alio mouetur. Pro solutione sit prima conclu.

¶ Omne quod mouetur sic ab alio mouetur, quod vel ab alio supposito distincto, vel ab alio principio intrinseco à re distincto, mouetur. Hæc est Arist. in principio septimi libri, quam repetit in isto. 8. text. 28. & 34. & eam confirmat. vsque ad text. 50. Huius est ratio: quia nihil se ipsum secundũ se totum mouet primò: ergo quicquid mouetur, ab alio mouetur. Patet: quia per accidens potest esse quidam mouere: vt qui in nauis remigat, & anima quæ in corpore est, quæ dum hominem mouet, & ipsa mouetur pariter: & sic etiam potest res se partim mouere: vt homo corde mouet corpus. Sed quod secundũ se ipsum totum nõ possit mouere, patet. Nihil mouet, nisi quantum est actu, hoc est, quod sit actu per formam, quam in passio producit: vt nihil mouet calefaciendo, nisi habeat actu calorem: sed quod mouetur ad formam, eo mouetur, quod careat ea: ergo non potest esse simul mouens, & quod mouetur: ergo necessariũ est, quod id quod mouetur, ab alio moueatur: nam secundũ se totũ nil potest esse in actu & in potentia: & sic nec aliquid potest esse quod se primũ moueat.

¶ Formari ergo potest ratio sic. Omne quod mouetur per se primò, oportet non moueatur de per accidens, neque secundũ partem: sed quod non mouetur de per accidens, neq; secundũ partem, nõ potest moueri à se: ergo oportet moueatur ab alio. Minor probatur: quia omne quod mouet, in quantum mouet, actu est, & in quantum mouetur, in potentia est: sed simul, & semel esse aliquid secundũ se totum in potentia, & actu repugnans est: ergo similiter repugnat quod aliquid per se primò à se moueatur.

¶ Secunda conclu. Grauia, & leuia neq; mouentur à cœlo per expulsionem, neq; à suis locis naturalibus per attractionem, neq; ab aere, vel aqua medijs per quæ fit motus, sed dicunt moueri à generãte. Hæc conclusio est Arist. hic text. 27. vbi ponẽdo differentiam inter animata, & inanimata dicit, hæc moueri à generãte: & sic text. 33. cõcludit. Probat: quia rem mouere se ipsam, est proprium viuentiũ: cum ergo inanimata, vt grauia, & leuia, non viuunt, non mouent se ipsa: & sic à generante caufabitur ille motus. Et hæc fuit confessio indubitata

Conclu. 1.

Ratio.

Ratio.

Cõclusio. 2

Grauia, & leuia a generante mouentur.

Ratio.

Plato. philosophorū. Patet, ex Platone in Phedone, ubi dicit inanimata habere externum motem: unde qui dixerunt coelos à se moveri & non ab intelligentia, posuerunt ea esse animalia grauiā, & leuiā: ergo à generante moueri dicuntur, pro quanto perfectio grauis, & leuis est esse in quiete in suo loco naturali: & ob id generans eo mouet, vsq; dum sistat in tali loco naturali. Quapropter omnis motus quousque ibi perueniat, tribuitur generanti.

Ratio. Quod coelum non sit quod mouet grauiā, (vt aliqui putabant) patet: quia sine ratione asignantur; neq; locus ipse attrahens: neq; mediū, vt putarunt quidam: manet ergo conclusio vera, quod à generante fiat motus.

Conclus. 3. Tertia coeli. Et si opinio docto. sub. & Gregorij, quæ dicit, grauiā, & leuiā à se ipsis moueri ratione grauitatis, & leuitatis, videatur suam habere probabilitatem, est tamē directē contra Aristot. Prima pars probatur ab eis multis rationibus, quæ superfluum esset hic adducere. Putant enim ipsi, quod talis motus sit ab extrinseco, ratione grauitatis, & leuitatis. Sed quod sit contra Aristotelem, patet ex dictis in conclusione præcedenti.

Conclus. 4. Quarta conclusio. Non solum aer causa est quod proiectum mouet, sed ipse proiectans per impetum impressum à proiectante. Hoc videtur indubitatum apud Aristot. qui ex analogia ad grauiā, & leuiā probat. Nā sicut generans dat graui grauitatem, qua mouet ad locum naturalem, sic proiectans imprimat impetum, seu qualitatem quandā, qua ratione dicitur moueri. Et sic de mēte Aristotel. fatetur huiusmodi impetum in proiecto sancti Thomæ. Et quod aëri etiam detur virtus aliqualis mouendi, sic Aristot. ait, proiectorem dare aëri virtutem motricē præter motum: quia dicit, prius definit mouere, quam moueri. Si ergo aëri datur, à fortiori & imprimetur corpori motus talis impetus.

Pro hac parte quod aër etiam faciat ad impetum sunt experientia: inter quas vna est, sagittam non tanta vehementia ferre obiectū propinquius, quam aliquanto remotius. Quæ ratione Aristot. 2. coeli. tex. 35. dicit, quod motus naturalis intensior est in fine, motus verò projectorum neque in principio, neque in fine, sed in medio. Ex quo aliqui putant, quod impetus non totus imprimatur simul, sed post vel intenditur per sagittam: vt virgēntius moueat, quantis hoc non sit certum: nam à quo potest intendi? Non à se ipso: quia accidens non potest intendi à se, neque à proiectante,

quādoquidem maior ratio erat quod à principio imprimere. Quapropter. S. Tho. causam dat in 2. de coelo, multitudinem aëris comoti esse: quia vna pars aliā concitet, atq; alia subinde aliam. Et adhuc aliam dat causam idem quod id proueniat: quia qualibet res sua appetit conservationem: unde fit quo maiori obuiat resistentiæ, intendatur impetus, sed quia ab extrinseco, citò debilitatur.

Quinta conclusio. Impetus est qualitas distincta ab ipsa re proiecta, sicut grauitas à forma substantiali. Patet: quia est quædam virtus per quam mobile mouetur, distincta ab ipso motu: ergo oportet sit qualitas distincta, quæ ponenda est in prima specie qualitatis: vt habitus, & dispositio, quæ potest intendi, & remitti. Sed dato res moueantur per talem impetum, motus non est naturalis: quia licet ab intrinseco, non est ei naturale.

Ex hoc sequitur quod negare impetū qualitatem esse impressam, ne ponatur esse motū naturalē in proiectis: vt suspicatur aliqui, non videtur esse necessarium: quia stat quod sit impetus qualitas realis, vt dictum est, & tamen non dicitur quod sic mouetur moueri motu naturali: quia licet ab intrinseco, illud intrinsecum est ab extrinseco: & sic dicitur motus violentus.

Sexta conclusio. In omni viuenti per se mouens anima est, quæ ratione actus corporis est. Patet. Cum mouetur animal, & in se principij habeat sui motus, signandum est tale principij, & non est aliud nisi id per quod actu est, quod est anima, & in specie constituitur. Et confirmatur ex Aristot. qui ponit eam esse actum corporis: quia est per se agens.

Septima conclusio. Sicut in viuentibus pars per se mouens anima est: per se mota corpus, seu materia, quatenus esse recipit coporeū à forma. Et ponendo vnā animam solum in rationali, illa sufficiens est ad oēs motus inferiorū: & i sensitiuo, ipsa sufficit ad motus vegetatiuū. Nā in viuenti oportet vltra partē per se mouentem, dare & partem per se motam: & cum in eo non sit nisi pars, quæ est anima, vel pars quæ est corpus, ex quibus essentia constat, oportet quod vel mota sit pars, scilicet anima, vel corpus. Nō anima: quia ipsa est quæ primò mouet: & idē secundum idē nō mouet, & mouetur: cum omne quod mouetur ab alio oportet moueatur. Relinquitur ergo quod pars mota sit corpus, & sic mouetur quod nō mouet. Et manet verū, quod omne quod mouetur ab alio moueat. Sed hoc oportet intelligamus in motibus

Conclus. 8. Octaua conclusio. Corpora cœlestia (quia animata non sunt) non mouent se ipsa, sed mouentur exteriori ab intelligentia motrice. In hac conclusione duo intendimus. Primum, quod corpora cœlestia non sint animata: ex quo sequitur secundum, quod in motu eorum nō sit ponenda pars per se mouens animam: vt ponitur in viuentibus, & pars mota, vt corpus: sed motus in eis ab angelo est: quia ratione grauitatis, neq; leuitatis signari non potest, cum non sit graue, neq; leue cœli. Itē: quia ille motus est circularis. Probatur conclusio. Corpora cœlestia, cum non sint animata, & moueantur, oportet causam signare illius motus ab extrinseco: ergo vel erit à generante, vel ab aliqua intelligentia motrice. Non à generante: quia hoc in grauibus, & leuibus est, ratione grauitatis & leuitatis, quod in cœlo non est: ergo oportet sit ab ipsa intelligentia.

Dixi, non esse animata: quia non solum fidei repugnans est, sed etiam physice disciplinæ. Fidei nanque aduersatur, quæ docet, solum duas esse naturas spirituales: angelicam, & rōnālē, capaces Dei. Anima illa (si daretur) nō posset esse nisi intellectūalis: & sic esset capax Dei: vel si habent animam irrationalem, cum cœlum sit perpetuum, aliquod animal brutū esset immortale. Item. Quomodo posset esse animal, quod nulla habet organa motus: vt Aristot. dicit. Neq; in eis aliqua dispositio animalis reperitur. Quapropter non est credendum. D. Augustini, nec B. Hieronymum, imō neq; Aristot. fuisse illius sententiæ, quod cœlum fuerit animatū, vt S. Tho. refert. Quod si aliquando Aristot. videatur contrarium dicere: vt. 1. de coelo. tex. 13. debet intelligi vt ibi S. Tho. exponit, quod cœlum habet suam motricem intelligentiā, qua non mouentur: vt grauiā, & leuiā à generante: quia hæc talia à re absente mouentur, per virtutem impressam à generante in ipsorum generatione: sed mouentur ab ipsis intelligentijs per intellectum, & voluntatem, apprehendentibus rationē mouendi, quod solet esse in viuentibus: ob id animalibus videntur assimilari, cum tamen non sint. Et hæc sufficiat dixisse in præsentiarum. Et Plato dicit, motorem cœli non informare cœlum: vt anima informat corpus, sed motibus

tibus qui sunt animatum proprii. In istis enim oportet inuestigare partem per se mouentē, & partem per se motam: nā circa motus, qui contingunt, quæ calefant, vel frigeant ab elementis, non est necessarium quærere mouentem partem intrinsecam.

Ad. 2. etiam patet solutio ex dictis. Videntur enim mouentur, sed ab alio, non quidem ab alio quod sit extrā, sed ab alio quod intrā est: quia pars mouens anima est, per quam actus est, & mota pars est corpus. Et sic est verum, quod omne quod mouetur ab alio mouetur: quia non secundum eandē partem animal mouet, & mouetur.

Ad. 3. iam declaratum est, quomodo proiecta moueantur per impetum, quem intelligimus qualitatem impressam in mobili, ratione cuius mouetur, quæ distincta est ab ipso motu, & à mobili: & sic quia impressa qualitas potest durare, motus etiam deficiente proiectore, & paulatim remittitur illa qualitas, & tandem deficit motus.

SPECVLATIO QUARTA. De primo motore. Vtrū sit immobile, & vnum.

Videtur quod non sit immobilis. Ille dicit moueri, quod est in loco de nouo: sed Deus est in loco de nouo. Patet. Fuit quādo creauit mundum, in eo in quo non fuit ante creationem: ergo fuit in loco de nouo. Item. Est in omni creatura, quam de nouo creat: vt in qualibet anima rationali, quā quotidie de nouo creat: ergo mobilis est Deus, qui est primum mouens.

Præterea. Si Deus esset immobilis secundū locū, maxime quia spiritus est: sed spiritui nō repugnat motus, vt supra probatum est de angelis, qui etiam si sint spiritus, mouentur. Patet: quia dicitur missus angelus ad Abraham. Dicitur etiam missus ad virginem: ergo Deus etiam potest moueri.

Tertio est argu. quod Deus moueatur ex Cōmentatore, qui asserit Deum moueri secundū intellectum, & voluntatem. Per intellectum, de nouo intelligendo, quæ non intelligebat. Per voluntatē, de nouo volendo, quæ antē nō lebat. Nam si ego scribo nunc, vult me scribere

beret, & cum relinquo calamus, vult non me scribere: sed ista non videntur esse sine mutatione: ergo Deus mobilis est.

In contrar. ¶ In contrarium est Aristot. tex. 44. & 45. ubi concludit esse immobilem. Et tex. 48. concludit esse unum.

Quinq; cōcludit Aristot. de primo motore. ¶ Pro solutione notandum, quod in lumine naturali loquens Arist. 5. de primo motore in hoc. 8. lib. cōcludit. Primum, qd sit immobilis. Secundū qd sit perpetuus. Tertium qd sit vnus. Quartū qd sit infinitus. Quintū qd indivisibilis. In ista speculatione differemus quomodo sit immobilis, & vnus, in sequenti alia tria probabuntur.

Notand. 2. ¶ Notandum quod etiam de Deo dupliciter possumus loqui: vno modo, naturaliter: alio modo, supernaturaliter. Supernaturaliter spectat ad Theologū ex professo: nam dato tractet de Deo quantum ad aliqua quae per naturam ei conveniunt, tamē ex proposito ad eū attinet illa quae supernaturaliter de Deo considerantur, & solum per revelationem habentur: ob id de istis non est sermo in praesenti. De ipso tamen in quantum naturaliter, dupliciter: vno modo, exactē id considerare: & sic nō ad physicum, sed ad metaphysicum spectat: ideo Aristot. absolutius loquitur. Sed cognitio de Deo nō exacta, quae scilicet per motum haberi potest, spectat ad istum. 8. physicorū. Et hac ratione Aristot. mentionem fecit. Ad quod respondetur, & sit prima conclusio.

Conclusio 1. ¶ Deus est omnibus modis immobilis. Patet. Ille est immobilis omnino, qd nulla specie motus neq; mutationis potest moveri: sed Deus est huiusmodi. Patet: quia non generatur: non corrumpitur: non augetur: non alteratur: non movetur localiter, & non sunt alię species motus: ergo nullo modo movetur Deus. Maior probatur facile, discurrendo per omnem speciem motus. Non localiter de per se, neque de per accidens, de quo proprie loquitur hic Aristot. Probatur, supposita propositione probata, quod omne quod movetur oportet ab alio moveri. Est ratio. Si Deus movetur: vel à se, vel ab alio: sed non à se omnino, vt probatum est: ergo ab alio. Probatur minor: quia id quod movetur, necessarii est in potentia ad illā formam respectu cuius movetur: aut, si sit motus localis, caret illo loco, ad quem est motus: sed res qd movet, necessarii est in actu: sed actus, & potentia repugnant: ergo à se non potest moveri. Quapropter quod se ipsum moveat oportet duas habere partes: vnam qua movet, & aliam qua movetur: & sic quod movetur ab alio, oportet vel sit ab alio distincto in ra-

tionē suppositi, vel in ratione partis. Tunc sic si illud quod movetur, movetur ab alio: vel illud movetur ab alio, & illud rursus ab alio, & sic est processus in infinitum, quod motui repugnat: quia sic nihil moveretur, cum omnia inferiora in virtute prioris moveantur: quod prius non daretur, dando processum in infinitum: oportet ergo deuenire ad vnum; quod non movetur ab alio, sed movetur vel à se, vel à nullo: si à nullo, habemus intentū: si à se, tūc est necesse assignare partem mouentē distinctam ab illa quae movetur: & tandem ad vnam deueniendum est, quae sit purus actus: nam si illa quae movet sit. a. quæro, vel illa rursus dividitur in mouentem, & mobilem, vel non: si secundū, iam das esse purū actū: si primum, rursus queram de illa à quo, vsq; perueniā ad purū actū, quandoquidē non est in infinitum procedendum. Hucusq; Aristot. qui quantum non videatur concludere hunc primum mouentem immobilem per se subsistentem, tūc ex dictis probatur: quia probat illud primum esse purum actum: qd si pars non est, oportet sit per se subsistens.

¶ Probatur etiam conclusio, quia illud primum oportet sit in generabile: quia à se non potest generari, neque ab alio: quia nullum eo prius. Alia missa faciamus, quae etiam in S. Tho. vbi probat vnitatem Dei.

¶ Primum quod movet omnia, nō solum immobilis est aliqua specie motus, sed etiam per intellectum, & voluntatem, contra Cōmentatorē. Probatur: quia illud primum est purus actus: ergo nihil in eo potentiae considerandum est: at est aliquid potentiae, si hoc genere motus moueretur.

¶ Secūdo. Si per species intelligeret receptas, & non per essentiam suam, similiter esset in potentia. Si de nouo aliqua cognosceret, quae non antē, esset etiam in potentia. Si aliqua vellet de nouo, quae antē noluit: sequitur ergo ipsum esse simpliciter immobilem etiam per intellectum, & voluntatem, si quidem ab eterno cognouit quando res producenda, & qd debet deficere: in quo Cōmentator turpissimē erravit, putans Deum non posse cognoscere res ipsas antequā actu essent. Quod si Plato sic intellexit, primum mouens mouere se ipsum, pari errore captus est.

¶ Atque conclusionem sic Aristot. intellexit. 12. meta. qui dixit, Deum per suam essentiam omnia intelligere, & sua intellectio sua essentia est: & sicut eius intellectus immutabilis est, sic & sua voluntas: & quicquid voluit, in aeterni

aeternitate voluit, pro tempore sibi placito.

3. Cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Sic primum mouens est immutabile, vt eius sit proprium, & alteri sit incommunicabile. Patet, discurrendo per omnia alia, quae continue mutationi sunt subiecta: vt corruptibilia: & quae sunt incorruptibilia, etiam subiacent mutationi, & variationi: vt angelus & anima rationalis. Patet. Quicquid nō est purus actus, potest mutari, pro quanto aliquid de potentia habet: sed, omnia alia, citra Deū, purus actus non sunt, cum solus Deus sit talis: sequitur ergo quod omnia alia mutari possunt, & solum ille est per naturam immutabilis, qui per naturam purus actus simplicifsimus est: at solus Deus est talis: ergo illius primum hoc est.

4. Conclusio. ¶ Quarta cōclusio. Primus motor immobilis, pariter & vnus est. Haec cōclusio probatur ab Aristot. tex. 48. quia frustra sunt per plura & c. sed motus vniuersi ad vnum principium reduci possunt: ergo solus vnus est.

Ratio. ¶ Praeterea quia cum sit purus actus, in se omnium perfectiones eminenter continet: quod si duos admittas, iam oportet necessariū aliquid in vno esse, quod non in alio, per quod inter eos distinctio sit: atq; eū ad perfectionem pertineat, cōstat aliquid perfectionis in vno esse, quod non in alio.

¶ Sumitur etiam ratio ex omnipotentia: quia duo diu omnipotentes dari nō possunt. Et tādē dantur aliae rationes, quae probant Dei vnitatem, de quibus vide in Theologia in primo sent.

Ad Argu. ¶ Ad primum patet solutio ex dictis.

Ad secundū ¶ Ad secundū dicendum, vt supra dictū est, qd angeli possunt esse in loco, & anima: quia quāuis, eō quod spirituales, non possint esse circūscriptiue, vt corpora sunt, possunt tamen esse diffinitiue: quia limitatam habent essentiam: Deus tamen habet illimitatam; ob id non solum circūscriptiue, sed neq; diffinitiue potest esse in loco: quia ex modo suae existentiae sic est in isto loco, qd non repugnat alibi esse: & sic nō potest moueri: quia replet oēm locū: neq; mutare potest locum: quia ille poterit mutare, qd acquirit de nouo, & deserit quē antē habebat: sed Deus non potest id facere: quia in omni loco est. Quod si creatō caelo, cepit esse in caelo, nō fuit per eius mutationem, sed quia non potest esse creatura in qua non sit Deus. Quod caelum mouetur, non sequitur quod Deus moueatur: quia vbiūq; caelum moueatur, ibi intelligitur Deus.

Ad tertium. ¶ Patet etiam ad 3. solutio in 2. cōclusio.

SPECVL. V. VTRVM primus motor sit durationis infinita, & impartibilis, & virtutis infinita.

Videtur quod non sit infinite virtutis. Diuina virtus nō aliunde quā potest effectus potest innoscere: sed nō datur effectus in finitus: quia infinitū nō potest dari, vt in 3. probatum est, etiam per potentia Dei absolutam: ergo Deus nō est infinita virtutis.

¶ Probatur qd non sit infinitus duratione. Nā sic, eius infinita duratio innotesceret aliquo suo effectu: sed nō potest innotescere quia repugnat mundum fuisse ab aeterno, vt probatum est: ergo non est infinitus duratione.

¶ Tertio. Non est impartibilis. Patet. Eō probatur esse impartibilem, quia est infinita virtutis, quae non potest esse in magnitudine: sed potest infinitum dari in magnitudine, cum ipsa sit diuisibilis in semper diuisibilia: ergo.

¶ In contrarium est Aristot. qui text. 49. probat, primum motorem esse perpetuū: Et text. 86. ex perpetuitate motus colligit esse infinita virtutis: et quia talis non potest esse in magnitudine, concludit esse impartibilem.

¶ Pro solutione oportet in memoria reuocare quod tetigimus in 3. lib. de infinitate: nam quaedā est infinitas, quae se tenet ex parte materiae, & haec dicit imperfectionē: quae dicit nō esse actuata per formā, & posse omnē recipere. Infinitas quae ex parte formae actus est, & perfectionē dicit. Nō est ergo prima infinitas sermo, sed de ista secunda sit prima conclusio.

¶ Deus est sempiternae durationis. i. est sempiternus. Hanc Aristot. probat ex perpetuitate motus. Fundat enim rationē in perpetuitate mundi, quā tamē nos reprobauimus in praecedentibus: ob id aliudē perpetuitas primi mouētis sumēda est. Lex eius immutabilitate, vt docet S. Tho. quia Deus est summū ens, & purus actus, alienus oportet sit ab omni potentia, & ob id a nullo erit producibilis: sic infinita erit duratio nisi: cū enim ab alio nō possit esse, à se implicat: sequitur ergo qd per se sit perpetuus, & eius essentia nō potest intelligi, nisi existens. Aliarum rerū essentiae intelliguntur, absque existentia earum: vt. 4. & tria. 7. fuerunt, vt docet pater Augustinus. Et hominē esse animal rationa-

le, etiam ante creationem mundi: & habuerit esse huiusmodi quidditates in mundi creatione: sed tamen de intrinsecaratione ipsius Dei est existere: quia cum omnem includat perfectionem, & existere sit perfectio, non potuit aliquando ea carere.

¶ Et addere oportet, quod aternitas eius non solum consistit in eo quod non habuerit principium, neque habebit finem, sed etiam in hoc, quod nulla in eo potest intelligi successio.

2. Cōclusio. ¶ Secunda conclusio. Primum mouens est in finitæ virtutis, & perfectionis essentialis. Hæc Ratio. Aristot. probat ratione motus à posteriori. Deus mouet in finito tempore: ergo possit mouere infinitum mobile, si daretur: quod esset facere infinitum motum per se: quia si infinitum esset secundum longitudinem, tunc si transiret per certum signum, nunquam absolueret motum: & ob id cōcludit, quod primus motor debet habere virtutem sic mouendi, quamuis repugnet infinitum dari: quia sic daretur ipsum moueri ut in 3. dictum est. speculatio. 2. Tamen diuina virtus infinita non bene ex effectu probari potest: quia creaturæ non possunt capere tantum quantum est ipsa: sicut diximus cum non possit producere actum infinitum: quia repugnat conditioni creaturæ quod talis detur. Probata ergo venit Dei virtus infinita à priori ex essentia infinitate: quia primo principio antiqui omnes rationem infiniti tribuebant, in materia dicit imperfectionem, sed secundum formam dicit perfectionem: & sic ratio perfectionis in Deo erit, quod sua essentia non sit in alio recepta, sed per se ipsam sit illimitata. De quo S. Thom. p. q. 7. n. 1.

San. Thom. Ratio. 2. ¶ Et probatur Dei infinita potentia: quia quacumque specie data, cuiuscumque perfectionis, potest Deus perfectiorem creare: quod non potest, nisi esset in finitæ virtutis.

3. Cōclusio. ¶ Tertia conclusio. Primum motor est incorporeus, & indiuisibilis. Hæc est eiusdem Aristot. in fine huius libri. Quod probat ex infinita eius virtute: quia ipse est infinitæ virtutis: ut probat.

2. cōclusio: sed infinita virtus non potest esse in quantitate: ergo est impartibilis. Minorem probat ex eo, quod virtus in quantitate agit semper ex necessitate naturæ, secundum vltimam suam potentiam: atque sic produceret infinitum, & moueret in non tempore. Hæc ratio supponit, quod virtus in corpore non possit agere per intellectum, & voluntatem liberè, sed sicut sol, vel ignis: sed hoc non est necessarium: nam licet intellectus, & voluntas sint potentie indiuisibiles, non repugnat esse in corpore, sicut sunt in nobis. Ob id Aristot. licet demonstret quod virtus infinita non possit esse, ut forma extensa, non tamen probat quod non possit habere corpus, ut homo: sed ex alijs eius principijs in isto libro physic. probatur: nam res corporea non mouet, nisi mota. Patet ad sensum: sed primus motor est demonstratus immobilis: ergo non est corporeus. Item: quia cum sit causa omnium, oportet careat omnium potentia. Corpus tamen habet rationem omnis potentie: vel saltem habet eo quod diuisibile sit. ¶ Item probatur ex Dei nobilitate: quia est nobilissimum in entibus, sicut & perfectissimum: sed spiritus est nobilior corpore: ergo non est corpus: sed est summus spiritus excelsus & rationalem creaturam, & angelicam in dignitate, & impartibilitate, & indiuisibilitate. In quo primo motore, & prima causa omnium nostra est vltimate posita: felicitas. Cui honor, & gloria per immensa secula. Amen. Et hic est physicorum finis, ubi quantum potuimus per Dei gratiarum, breuitati studium, neminem in aliquo defraudantes ex proposito. Adduximus quæ in materia digna scitu intelliguntur, & necessaria probantur ad superiores scientias, & ad intelligentiam illorum, quæ restant in hac philosophia naturali. Cui hæc non sunt satis, legat auctores, & reuoluat in gratiam tamen illorum, quibus temporis cura nimium cordi est, elaborata hæc esse volumus.

¶ Solutiones argumentorum patent ex dictis.

Finis octauī libri Physicorum.

LIBER

LIBER VNICVS

DE CAELO, AEDITVS A R. P. F. ALPHON-
so à Vera Cruce ordinis Eremitarum S. August. prouin-
ciali, artium, & Theologiæ sacræ Magistro, & modera-
tore primario in alma vniuersitate insignis, atque
fidelissimæ Mexicana
Ciuitatis.

ARGVMENTVM VNI-
ci libri de celo.

Postquam Aristot. per 8. lib. de physico auditu in generali tractauit de ente mobili, & velut fundameta ponens ad omnia dicenda, incipit tractare de mobili, & de ente in particulari: & sic in 4. libris, quæ de celo intitulantur, tractat de mundo in generali: de corporibus caelestibus, & proprietatibus eorum: de motu locali, qui est in eis, & de multis alijs quæ spectant ad caelestia corpora. Considerat etiam de elementis, & qualitatibus, & dispositionibus eorum, & de motu ipsorum ¶ De subiecto huius libri. variè opinant doctores. quibusdam dicentibus quod sit totum vniuersum: alijs quod corpus caeleste: quod cõiter approbatum est. Alber. Magnus, & alij dicunt esse corpus mobile ad vbi: quia expresso de eo tractat. Et quia corpus caeleste habet dignitatem inter alia, & motus localis est simplicior, & prior, & vniuersalior

Varia opinio de subiecto librorum de celo.

primò de corpore caelesti mobili ad vbi agit. Institutum nunc sequimur: ut si non omnia, illa quæ sunt aliqui momenti ab Aristot. dicta diuertemus, & maximè quæ in controuersia posita sunt.

SPECVL. I. VTRVM
vniuersum sit perfectum

1. Argumẽ. Rquit quod non. Illud non est perfectum, cui potest fieri additio: sed vniuerso potest additio fieri: quia Deus potest multa de nouo creare, quæ non sunt creata: & quæ sunt modo, potest meliora reddere: ergo sequitur quod mundus non est perfectus.

2 ¶ Itẽ. Illud dicitur imperfectum, in quo sunt innumerabiles defectus: sed in mundo sunt defectus sine numero: defectus in moribus, cum sint multa peccata, Deo permittente, & monstrum: ergo mundus non est perfectus.

3 ¶ Præterea. Illud propter quod vniuersum est factum, est imperfectum: ergo non est vniuersum perfectum: nam si in fine est defectus, & in medijs erit, cum media à fine sortiantur bonum, vel malum. Probatur antecedens: quia homo (propter quod omnia videtur creata) est imperfectus, & in naturalibus, & in moralibus, & plenus multis miseris: sicut ut in eodem statu non permaneat, breui viuens tempore, multis miseris repletus, quæ tamen mors egreditur, & cõterit statim. ¶ In contrarium est Aristot. hic in principio, qui in contrarium vniuersum dicit perfectum.

¶ Pro solutione notandum, quod vniuersum sicut Notandum. 1. & mundus potest capi pro tota rerum vniuersitate, quæ habet esse, sicut à se, sicut ab alio: & sic in vniuersum

vniuerso, & in mudo includit Deo: qui mundus, & vniuersi prima causa est, cum ipse vere sit, & maxime sit, a quo & omnia alia sunt.

¶ Secundo modo sumitur solum pro multitudine rerum quae habet esse ab alio, siue sit per creationem: vt habuerunt esse a principio omnia, siue sit per generationem: vt sunt quae quotidie fiunt. Et adhuc iste modus, potest dupliciter intelligi: vno modo, vt inter illa quae esse ab alio habent, solum corruptibilia intelligantur. Et sic mundus est quicquid infra orbem lunae reperitur: quo pacto Arist. sumit, quando dicit: Necessesse est mundum istum constellationibus caelestibus esse contiguum. Et cuius celi sit corruptibile corpus: astra, & angeli non essent vniuersum, neque de vniuerso, vel mundo.

¶ Secundo modo capiendū mundū putat includit corruptibilia, & incorruptibilia corpora, caelum, & astra sunt de vniuerso, vt partes eius.

¶ Secundo notandum, quod perfectum vno modo dicit simpliciter, & est cui nihil deest. Secundo modo dicit id perfectum, quia habet quod spectat ad perfectionem suae naturae, vel suae speciei.

¶ Tertio advertendum perfectionem esse Aristoteli in libro de celo tractare de toto vniuerso corporeo, & de partibus eius principalibus, inter quae corpora caelestia, & elementa primas obtinet partes: ob id ex professo de corporibus caelestibus agit, & de elementis. Et tractat statim in principio de magnitudine, & corpore, in quo sunt perfectae tres dimensiones, scilicet, latitudo, longitudo, & profunditas, vnde & dicit: Deus numero impari gaudet: quia ternarium numerum olim antiqui solebant adhibere in suorum deorum cultu: quia ignem, thum, & orationem. Nunc respondemus per conclusiones, quarum prima.

¶ Vniuersum, capiendū pro omnibus quae habent esse, siue a se, siue ab alio: non solum perfectum, sed perfectissimum est. Patet. Illud est perfectissimum, quod in se includit summam perfectionem, & in quo nulla potest esse imperfectio: sed in vniuerso (si Deus includat) est ipse Deus, qui est summa perfectio, in quo nulla potest esse imperfectio: ergo vniuersum sic perfectissimum est.

¶ Secunda conclusio. Capiendū vniuersum pro rebus quae habent esse ab alio, siue corruptibilia, siue incorruptibilia sint, non est perfectum simpliciter, quia nulla desit perfectio: quia multi gradus sunt in ipsis rebus imperfecti, quibus desit aliqua perfectio simpliciter, vt constat.

¶ Secundo. Illud non potest dici simpliciter perfectum, cui potest fieri aliqua additio ad perfectionem spectans: sed vniuerso potest fieri alia

Aristot. 1. meta. tex. 1.
Notand. 2.
Notand. 3.

qua additio: quia Deus potest omnes res quas vniuersum sunt meliores facere, quae fecit: & potest facere alia de nouo, quae non fecit, neque faceret: & contrarium fuit haeresis Ioan. Vultelef, damnata in concilio Constantinensi. Quem errorem prius habuit Petrus Abailardus. Contra quem B. Bern. Hugo. 11. 1. & Hugo. de sancto Victo. Et contra Vultelef de sacra. p. Vuald. Ex proposito auctoritates ex scriptura quae errorē conuincunt non citantur, ne fiat magna digressio. Si ergo perfectio mundo, vel vniuerso tribui debet, loquentes vt philosophi sic tribuamus, vt potentia diuina quam philosophus in lumine naturali: probat in finitum, exhaustam non dicamus, sed quibuscumque datis, & alia de nouo, & ipsa data, perfectiora possunt esse: quia infinita eius est virtus, & diuina quāuis Marfil. & August. Nymphus dicat Aristoteli non dedisse primam causam virtutem in finitā intensiue, sed solū extensiue, vt dicemus.

¶ Tertia conclusio. Mundus vnus existens perfectus est: ita quod in suo genere nihil quod ad perfectionem eius spectat, deest. In hac conclusio non volo dicere primum, vnum esse mundum. Patet. Vbi sunt plura, & diuersa in perfectione, dicuntur esse vnum, si sint inter se bene ordinata, & ad vnum bene sint disposita: sed rerum creaturarum vniuersitas est huiusmodi cum sint tam diuersa, vt etiam intellectus angelicus non valeat enumerare, ordinatissime sunt disposita, & ad inuicem conueniunt, non casu, vel fortuna: alia, non haberet diuinam sapientiam disponentem, & gubernantem. Et tamen non essent sapientia, & intellectu sic disposita, sed temere coacervata, & congregata, non potuissent tantum permanere: cum ergo rerum ordo in mundo progrediatur, & duret, necessarium est dicere vnitatem in eo esse. Vnitatem etiam attenditur penes ad vnum recursum: sed habet mundus, vt cum omnia ad inuicem sint bene disposita, ad ipsum Deum omnia dicant ordinem, tantum ad efficientem, & finem: quia omnia propter semetipsam fecit Deus: & ordinatio sua perseverat dies, quonia omnia seruiunt Deo. Vnum ergo esse mundum, & non plures rationes naturalis probat: Vbi enim ordo vnus rerum ad inuicem est, & ordo vnus ad vnum gubernatorem, & non ad plures erit. Dicimus vnam ciuitatem: vnam pronuntiam: vnum collegium, ex hac duplici ratione: quia vnitatem inter se, & vnitatem ad vnum caput seruanc.

¶ Et non solum ratione naturali probat, quod vnum sit mundus, sed etiam alio lumine tenetur.

¶ Secunda pars, quod nihil desit quo ad perfectionem, patet: quia nihil videtur addendum perfectioni: nis: Vni-

Bernardus epist. 190.
Hugo. 11. 1.
de sacra. p. 2. ca. ult.
Vuald. in suo doctr. si. 11. 1. ar. 1. d. c. 10. usq. ad. 19.
Arist. 3. physico. exhaustam non dicamus, sed quibuscumque
1. pri. d. 4. 2. Durā. ibidē
Nymphus.
3. Conclusio.

Ratio. p. p.

Sapient. 8.

Psal. 118

Ratio. 2. p.

nis: Vi-

Genes. 1. nis: Vidit enim Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona.

¶ Quarta conclusio. Sicut videtur esse error in fide, asserere non posse esse plures mundos, sic est aberrare in fide, dicere plures mundos nunc esse. Probatur prima parte: quia cum Dei virtus sit infinita, vt fides docet catholica in simbolo dicens: Imensus pater: immensus filius, &c. Et de summa trinitate, & fide cathol. capitul. Firmiter. & Baruc. 3. & Psalm. 144. Magnitudinis eius non est finis: sequitur quod propter creationem huiusmodi virtus eius non est exhausta: alia finita probaretur, si creatis istis visibilibus, non posset alium mundum, scilicet alios caelos, & alia elementa creare. In fide ergo erraret: imo quia physicam tradimus speculationem, physicē loquentes probatur eius infinita virtus ratione naturali, quicquid dicat Augustinus Nymphus, etiam si egregius philosophus alia, in suo de infinitate primi motoris. Ait enim, quod licet non possit ratione naturali probari primi motoris infinitas, potest persuaderi. Nos dicimus, non solum probari ratione naturali, & demonstrari, sed iam probatum, & demonstratum esse: vt diximus in 8. physicorum: quod Sanctus Thomas multis rationibus probat. Neque opus est ad probandum infinitatem primae causae demonstrationes adducere: sicut ad probandum omnem triangulum habere tres angulos aequales duobus relictis: sed sufficiat (vt Aristoteli docet) vt iuxta materiam rationes adducantur, quae non proteruient conuincunt. Et quod tales rationes conuincant in lumine naturali, asserit Gregor. Arimi. qui fuit egregius Phylosophus. Idem asserit Durand. Ex quo patet Deum posse plures mundos facere.

¶ Secunda pars, quod sit aberrare dicere plures esse mundos in naturali lumine loquentes, patet ex tertia conclusione. Sed quod in fide, probare videtur egregius Augustinus, & Isidorus, & adducitur. 24. quaestio. 3. capit. Quidam. Id etiam constare apparet ex dicto Christi Matthaei vltim. Ite docete omnes gentes. Illi vero profecti praedicauerunt vbique, &c. sed Apostoli non in alio mundo, nisi in isto praedicauerunt. Item: quia ad Roma. 5. dicitur. Sicut per vnum hominem peccatum introiuit in orbem terrarum, &c. a quo omnes qui in hoc mundo sunt, trahunt originem.

¶ Item. Si alius esset mundus vel alius, quia ab alio Deo: vel alius: quia aliam haberet fidem alterius Dei: vel alius, quia alium haberet in

spiritualibus Christi vicarium: vel alius, quia alia haberet sacramenta: sed dare alium in alio quo istorum est contra fidem. Quod si non haberet alium Deum, neque alium cultum, iam vnus esset mundus, & non plures. Facit ad hoc quod Christus redeptor noster dixit de Magdalena: Vbi cumque fuerit praedicatum Euangelium in vniuerso mundo, &c. quod non dixit de multis mundis.

¶ Verum est tamen, si quis esset proteruus, quod exponere posset quae adducuntur pro vnitatem: vt non videantur conuincere, maxime quod de Apostolorum praedicatione, quae sicut tunc non fuit completa in isto mundo, & completur continue: sic etiam de alio mundo posset quis dicere. Et quod ab August. & Isidoro in haeresum catalogo ponatur hic error, haud dubie non conuincit, neque propterea a nobis posita est conclusio, cum multa ibi adducantur non, vt haereses (quae & in veritate non sunt) licet sint alia falsa, vel erronea, vt poterit diligens lector attendere: tamen si haeresis non est, dicere plures mundos, est tam proximum, vt nihil distare videatur: quia multa excogitari possent contra fidem sequi ex positione alterius mundi.

¶ Ad primum satis patet solutio ex dictis. ¶ Ad secundum imo in hoc consistit perfectio vniuersi: nam quod Deus res quas condidit sic administrat, vt secundum conditionem earum sinat agere, magnificat ipsum Deum. Contingitque raro defectus, & monstrum: sed hoc est, quia causae secundae sunt deficientes, & defectus erit in effectu: et relucet perfectio ex huiusmodi defectu. Quod mala culpa sint Deo permittente, etiam agitur ad decorem ob graduum diuersitatem. Et quia homo liberi arbitrij est, seruatur eius conditio, & natura in hoc quod Deus non cogit ad bonum, sed ante ipsum posuit aquam, & ignem: vitam, & mortem, vt ad quod voluerit, manum porrigat.

¶ Ad tertium. Dicendum quod vniuersum pro fine habet Deum, licet omnia quae sunt infra hominem, ad ipsum hominem ordinentur, sicut imperfecta ad perfecta ordinantur. Et dato in ipso homine sint defectus, non ob id pulchritudo, & perfectio tollitur vniuersi, sed potius apparet in tali variatione: quia ex imperfectione aliquarum rerum intelligitur aliarum perfectio. Opposita enim iuxta se posita magis elucescunt.

¶ Ad quatuordecim. ¶ Item. Si alius esset mundus vel alius, quia ab alio Deo: vel alius: quia aliam haberet fidem alterius Dei: vel alius, quia alium haberet in

3. Tho. 1. contra gentes. capit. 44.
Aristot. 8. Physico. t. 89
Aristoteli. 1. Ethico. c. 3.
Arimi. in. 1. dif. 42.
Durā. ibidē

Ratio. 2. p.
D. August. in suo de haere. si. capi. 77.
Isido. 6. E. ty mo. c. 5.

Actu. 17.

2. Ratio.

Genes. 1. nis: Vidit enim Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona.

¶ Quarta conclusio. Sicut videtur esse error in fide, asserere non posse esse plures mundos, sic est aberrare in fide, dicere plures mundos nunc esse. Probatur prima parte: quia cum Dei virtus sit infinita, vt fides docet catholica in simbolo dicens: Imensus pater: immensus filius, &c. Et de summa trinitate, & fide cathol. capitul. Firmiter. & Baruc. 3. & Psalm. 144. Magnitudinis eius non est finis: sequitur quod propter creationem huiusmodi virtus eius non est exhausta: alia finita probaretur, si creatis istis visibilibus, non posset alium mundum, scilicet alios caelos, & alia elementa creare. In fide ergo erraret: imo quia physicam tradimus speculationem, physicē loquentes probatur eius infinita virtus ratione naturali, quicquid dicat Augustinus Nymphus, etiam si egregius philosophus alia, in suo de infinitate primi motoris. Ait enim, quod licet non possit ratione naturali probari primi motoris infinitas, potest persuaderi. Nos dicimus, non solum probari ratione naturali, & demonstrari, sed iam probatum, & demonstratum esse: vt diximus in 8. physicorum: quod Sanctus Thomas multis rationibus probat. Neque opus est ad probandum infinitatem primae causae demonstrationes adducere: sicut ad probandum omnem triangulum habere tres angulos aequales duobus relictis: sed sufficiat (vt Aristoteli docet) vt iuxta materiam rationes adducantur, quae non proteruient conuincunt. Et quod tales rationes conuincant in lumine naturali, asserit Gregor. Arimi. qui fuit egregius Phylosophus. Idem asserit Durand. Ex quo patet Deum posse plures mundos facere.

¶ Secunda pars, quod sit aberrare dicere plures esse mundos in naturali lumine loquentes, patet ex tertia conclusione. Sed quod in fide, probare videtur egregius Augustinus, & Isidorus, & adducitur. 24. quaestio. 3. capit. Quidam. Id etiam constare apparet ex dicto Christi Matthaei vltim. Ite docete omnes gentes. Illi vero profecti praedicauerunt vbique, &c. sed Apostoli non in alio mundo, nisi in isto praedicauerunt. Item: quia ad Roma. 5. dicitur. Sicut per vnum hominem peccatum introiuit in orbem terrarum, &c. a quo omnes qui in hoc mundo sunt, trahunt originem.

¶ Item. Si alius esset mundus vel alius, quia ab alio Deo: vel alius: quia aliam haberet fidem alterius Dei: vel alius, quia alium haberet in

spiritualibus Christi vicarium: vel alius, quia alia haberet sacramenta: sed dare alium in alio quo istorum est contra fidem. Quod si non haberet alium Deum, neque alium cultum, iam vnus esset mundus, & non plures. Facit ad hoc quod Christus redeptor noster dixit de Magdalena: Vbi cumque fuerit praedicatum Euangelium in vniuerso mundo, &c. quod non dixit de multis mundis.

¶ Verum est tamen, si quis esset proteruus, quod exponere posset quae adducuntur pro vnitatem: vt non videantur conuincere, maxime quod de Apostolorum praedicatione, quae sicut tunc non fuit completa in isto mundo, & completur continue: sic etiam de alio mundo posset quis dicere. Et quod ab August. & Isidoro in haeresum catalogo ponatur hic error, haud dubie non conuincit, neque propterea a nobis posita est conclusio, cum multa ibi adducantur non, vt haereses (quae & in veritate non sunt) licet sint alia falsa, vel erronea, vt poterit diligens lector attendere: tamen si haeresis non est, dicere plures mundos, est tam proximum, vt nihil distare videatur: quia multa excogitari possent contra fidem sequi ex positione alterius mundi.

¶ Ad primum satis patet solutio ex dictis. ¶ Ad secundum imo in hoc consistit perfectio vniuersi: nam quod Deus res quas condidit sic administrat, vt secundum conditionem earum sinat agere, magnificat ipsum Deum. Contingitque raro defectus, & monstrum: sed hoc est, quia causae secundae sunt deficientes, & defectus erit in effectu: et relucet perfectio ex huiusmodi defectu. Quod mala culpa sint Deo permittente, etiam agitur ad decorem ob graduum diuersitatem. Et quia homo liberi arbitrij est, seruatur eius conditio, & natura in hoc quod Deus non cogit ad bonum, sed ante ipsum posuit aquam, & ignem: vitam, & mortem, vt ad quod voluerit, manum porrigat.

¶ Ad tertium. Dicendum quod vniuersum pro fine habet Deum, licet omnia quae sunt infra hominem, ad ipsum hominem ordinentur, sicut imperfecta ad perfecta ordinantur. Et dato in ipso homine sint defectus, non ob id pulchritudo, & perfectio tollitur vniuersi, sed potius apparet in tali variatione: quia ex imperfectione aliquarum rerum intelligitur aliarum perfectio. Opposita enim iuxta se posita magis elucescunt.

Math. 26.

Non oia que in lib. de haeres. ab Aug. sunt haereses.

Ad argum. ad secundum B. August.

S. Tho. p. p. 1. 19. art. 19

Eccles. 1. 5.

Ad tertium.

Aristote.

SPECVLAT. SECVN-
da. Vtrum celum sit ponendū
corpus simplex, an cōposi-
tum ex materia, &
forma.

D Robatur quod non
sit cōpositum ex mate-
ria, & forma. Omne cō-
positum ex materia, &
forma, corruptibile est:
sed celum nō est corru-
ptibile: ergo non est cō-
positum ex materia, & forma. Consequentia
est bona, & antecedens est verum: ergo & cō-
sequens.

1. Argumē.

2. Argumē.

3

In contrā.

Notandū.

In lib. de ge-
ner. & cor-
pito.

Opin. Com-
ment. 1.

¶ Secundō. Cōmenta. affirmat celū esse cor-
pus simplex, absq; cōpositione ex materia, &
suo de sub- forma: quia si materiā habet: ergo potest reci-
flant. orbis pere aliam formam: & cū nō possint esse duæ
Meta. et. 7. formæ substantiales simul, necessariō abijceret
priorē, & sequeretur corruptio.
¶ Vltimō. In celo non est forma: ergo celum
nō est cōpositum ex materia, & forma. Patet.
Si haberet formā, cūm omne quod habet for-
mam, moueat ab ea, celum posset moueri ab
intrinseco: sed non mouet: quia aliā non de-
berent poni intelligentiæ motrices celorum.
¶ In contrarium est, qd si non sit cōpositum
in celo ex materia, & forma, totum esset for-
ma, & actus: ut quod est tale, intellectuū est:
sicq; celum esset intellectualis naturæ.
¶ Notandū qd omnes tā philosophi q̄ Theo-
logi elementa quatuor vocant corpora sim-
plicia: non quidē simplicia, quia non habeant
compositionē ex materia, & forma: sed sim-
plicia ad differentiā mixtorum, quæ sunt cō-
posita ex ipsis. 4. elementis, vt dixim⁹: & etiā
quia solū sibi quodlibet elementorū duas vin-
dicat qualitates, & nō. 4. cū tamen in quolibet
mixto oportet intelligere. 4. qualitates, vel cō-
temperamentum debitū earum. In propo-
sitiō ergo speculatur, vtrum celum, si ponit cor-
pus simplex, ponatur ad modum quo elemē-
ta, quæ cū sint simplicia, quia nō sunt vt mix-
ta, sint tamen ex materia, & forma composi-
ta: vel si est corpus simplex, nō ad modū quo
elementa, sed ad modum quo substantię sepa-
rata dicuntur simpliciter. i. non habentes com-
positionem ex materia, & forma, licet aliam
habeant compositionem.
¶ In hoc sensu intelligēdo fuit opinio Cōmē-
tator. in locis citatis singularis, q̄ tenet, celum

esse corpus simplex, sic qd nulla in eo sit com-
positio ex materia, & forma: quia (putat ipse)
si esset compositio talis, esset corruptibile: si-
cut sunt omnia, quæ sunt cōposita. Hanc etiā
Cōmentatoris opinionē sequit̄ doctor sub.
Qui ait. Loquendo ad mentē Aristot. in celo
non est cōpositio ex materia, & forma, quia
9. meta. dicit, qd potentia passiva est potentia
cōtradictionis: & sic si celū esset cōpositū ex
materia, posset habere aliam formā, & posset
corrupti. Eādem opinio. sequitur Durand.
Marfil. & Gabri.
¶ Et est notādum, qd in ista speculatione vna
alia inuoluitur, quā oportet simul tractare: v-
trum eadē sit materia omnium istorum infe-
riorum corruptibilium, & incorruptibiliū: vt
est celorū. De quo etiā controuersia est inter
Theologos, & philosophos. Et quidā nō volēt
ponere eandē materiā cum istis corrupti-
bilibus, declinauerunt in aliud extremū, vt di-
cederent nō habere celum materiā. Quod si cō-
cederent, statim sequeretur qd esset celum cor-
ruptibile, vt dictum est.
¶ S. Tho. concedit materiā in celis, vt videbi-
mus: sed negat esse eiusdē speciei cum ista: eō
quintā essentiā vocat celum. Eum sequit̄ scho-
la Thomistarū. Idē tenet Albert⁹ Magnus, &
Petrus de Taranta: & Alexand. Halen. Ad dif-
soluendam specul. sit prima cōclusio.
¶ Celum est corpus simplex aliud a. 4. elemē-
tis, compositum tamen ex materia, & forma
substantiali. Probatur. Omnia corpora quot-
quot in mūdo sunt, ex materia, & forma sunt
composita: ergo & celum: quia nō est potior
ratio de vno quā de alio.
¶ Præterea. Omnis res naturalis cōstat ex na-
turis: at celum est res naturalis: quod si negas,
ergo est supernaturalis, quod est falsum: quia
miraculose celum esset.
¶ Vltimō. Omne ens actū, vel totū est actus,
& forma, vel habet formā, vt actum: sed celū
est ens actū, vt cōstat: ergo vel totū est actus,
& forma, vt habet formā: non totū est actus,
& forma: quia cū omne tale sit intellectuāle: vt
sunt substantiæ separatæ, celū esset intellectuā-
lis substantiæ: ergo est ens actū formā habes: sed
qd habet formā, habet & materiā, in qua reci-
pit talis forma: ergo est cōpositum ex mate-
ria, & forma.
¶ Quod sit corpus simplex claret: quia illud
dicit corpus simplex, quod nō cōponit ex ele-
mentis, & nō sibi vēdicat quatuor qualitates
primas tangibiles: sed celū est huiusmodi: nā
non cōponit ex elemētis: quia nunq̄ generat̄,
neque

Sec. in. 2. di
stin. 1. 4. q. 1

Durand. 2.
d. 1. 2. q. 0. 1.

Marfil. 2.
q. 4. s. 8.

Gabr. d. 13
questio. 2.

D. Tho. pp
q. 66. ar. 2.

Alber.
Taranta.

1. Cōclusio.
Ratio. 1. p.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. p. p.

neq; corrumpitur: sed sicut à Deo primō fuit
creatus, manet. Et qd sit aliud ab ipsis. 4. elemē-
tis, cōpertissimum est, cū omnia mixta fiant
ex ipsis elementis, & adinuicē vnum in aliud
transfert, & corrumpunt, & generentur secun-
dū partē, quod tamen celo non conuenit.
¶ Istam conclusionem tenet S. Tho. Themis-
tius, & Theophrastus.
¶ Cōclusio secunda. Celū est habens esse for-
male à sua forma, & non solūm est subiectum
motori in potentia ad vbi. Hæc cōclusio est
contra Ioan. de Gandauo, qui ponit sub istis
verbis suam conclusionē. Videtur dicendum
secundūm Aristot. & Cōment. qd celum (vt ip-
sa quinta est essentia) circumscripto motore,
nō componitur ex materia, & forma, sed est
corpus simplex actu existens, subiectum suo
motori, vel motoribus. Itaq; nō est potentia
ad esse, neq; habet esse formaliter à motore, vt
ab alia forma, sed solū est i co potētia ab vbi.
Hæc ille. Contra eum sit nostra conclusio, qd
licet virtute sit contenta in prima, ad maiore
tamen declarationem volui eam ponere. Est
ergo ratio. Celum est corpus: ergo habet esse:
ergo vel esse formæ, vel esse materiæ: non est
dabile medium: quia nullum creatum est, qd
nō habeat esse vel formæ, vel materiæ: sed nō
habet esse formæ (vt ipse dicit) ergo debet esse
materiæ: si habet esse materiæ: ergo vel habet
aliquam formam, vel non: si habet, sequitur ef-
se cōpositum ex materia, & forma: si non ha-
bet, sequitur qd materia est sine forma, sine mi-
raculo, quod omnes negant.
¶ Dicit secundō, qd habet potentiam ad vbi,
& non habet ad esse. Non intelligo hoc. Vel
non habet potētiam ad esse: quia illud habet,
& sic iam oportet querere vt prius, à quo ha-
bet illud esse: nam cum non sit à se, oportet
sit esse receptum in aliquo, & per aliquid par-
ticipatum, quod habet rationem formæ.
¶ Item. Si ad vbi in potentia est, quero quid
est hoc quod in potentia ad vbi: Nōne subsi-
stens? Nā ad vbi nullum nō subsistens in pote-
tia est. Quod si subsistēs, aliquid subsistēs est:
& sic per formam. Quapropter hæc imagina-
tio relinquenda est. Neq; possum mihi persuadere
Aristo. somniasse quæ ei imponunt Cō-
mentator, Ioannes de Gandauo, & alij.
¶ Tertia cōclusio. Quāuis probabilitatem ha-
beat opinio quæ tenet non esse vnam mate-
riam celorum, & istorum corruptibiliū, sed
illam ab ista distinctā, mihi pbabilior est sen-
tentia quæ tenet vnam esse materiā celorū,
& istorum inferiorum.

D. Thom.
ubi supra.
1. Cōclusio.

Contra Gan-
dauin lib.
de subst. or-
bis. q. 1.

Ratio ad
conclusio.

3. Cōclusio.

¶ Prima pars est, qd habeat probabilitatē opi-
nio. quæ est Thomistarum, Alberti, Tarāta,
& Alexand. Halen. Quorum ratio potissima
est: quia materia istorum inferiorū est in po-
tētia ad aliam, & aliam formā suscipiendam,
& sunt generatiōes, & corruptiones: sed celo
rum materia non est in potentia ad aliam, ni-
si solūm ad illam formā: ob quod dicunt esse
alterius rationis. Fateor ergo habere probabi-
litatē. Alia tamē opin. mihi apparet nūc proba-
bilior. Quā tenet Abulen. & B. Bona. in. 2. Abul. super
dist. 1. 2. & Ocam in. 2. q. 2. 2. De Argentina, & i. c. gen. fo.
Aegidius. Probo. Totā ratio quare opinio cō-
traria habeat probabilitatem est, eo qd in celo non est corruptio: sed hæc ratio nō conuin-
cit: nam ratio corruptionis nō solūm à mate-
ria est, sed causatur à contrario agente ad ex-
pellendum contrariū. Euenit etiam ratio for-
mæ, quæ non videtur fatiare potentiam mate-
riæ. Etiam est, propter dispositiones quas re-
quirit in subiecto, quæ nō sunt tam valide, vel
tam fixæ ad permanendū. Hinc videmus in
istis inferioribus, qd aliquæ formæ magis in sub-
iecto durant, & manent absque corruptione,
vel quia non habent contrarium, vel quia nō
tam potens est. Si ergo forma celi talis condi-
titionis est à Deo creata, qd actus potentia-
litate materia, & requirit dispositiones ta-
les, quæ à nullo cōtrario possent expelli, quid
opus est ponere aliam materiā, & illi tribuere
causam in corruptibilitate, cū hoc potius pen-
deat à forma tali? Nā secundū diuersitatē for-
marū est periodus certa durationis cuiuslibet
rei: nō ergo à materia puenit: ob qd videt̄
pbabilius qd vna sit materia omnium. Et cū hoc
alternatio generationū, & corruptionum in
istis inferioribus inuenit frequētior, vel rarior
secundū conditionē formæ, & cōtrarij, & dis-
positionis in materia, & nō ratione materiæ.
In celo tamē est incorruptibilitas, etiā si eadē
esset materia: quia sicut forma in inferioribus
facit diuturnum ad tempus maius, vel minus:
sic forma illa celi cōueniens illi corpori cæ-
lesti talis naturæ ab ipso Deo est creata: vt fa-
tiata sit omnis potentialitas eius, & non fiat
ibi alteratio, neq; corruptio. Et posito sit vna
materia oīum, datur tñ in ipsa materia diuersi
grad⁹ essentielles, sed diuersitatē dispositionū
ad diuersas formas habentes diuersos gradus
perfectiōis: qd latē pbat Aegi. quolibet. 5. q. 8.
¶ Nolo tamen ponere vnam materiā celo-
rum, & inferiorum, vt posuit Auicembron,
propter formam vnam corporalē, quā tribue-
bat oibus corporibus: quia hæc corporēitatis
formam

Corruptio
à forma.

Contra Ani-
cembron.

formam non probamus, sed reprobamus, ut non semel, atque iterum diximus: sed ponimus vnam, ac si esset massa quaedam, vel cera, ex qua omnia sunt constituta. Itaque quod quaedam sunt diu turniora alijs, sint corruptibilia, vel incorruptibilia, a formis, vel a dispositionibus, vel a contrarijs euenit. Et quidem si Platonis habere-

Op. Plato.

mus imaginationem, quod caelum sit natura corruptibile, & solum diuina voluntate sit incorruptibile, & non naturaliter, magis constans esset haec nostra opinio, ut vna intelligat materia omnium. Et quidem ante Aristot. tenuerunt omnes vnam esse materiam omnium.

Vna materia omnia. Ad argum.

¶ Ad. 1. dicimus celum esse corpus simplex: tamen compositum ex materia, & forma: & negamus esse corruptibile: quia ratio corruptionis non solum ex tali venit compositione, sed quia forma non actuat, & implet omnem potentia litatem quam habet. Si ergo caeli forma virtute Di: creata est talis, qualis competeret corpori, quod deberet perpetuo durare, erit incorruptibile: quia non erit appetitus naturalis ad aliam formam. Euenit etiam corruptibilitas ex dispositionibus, & a contrario, quae non sunt in caelo: unde data eius compositione ex materia, & forma, non sequitur necessarium esse corruptibile: quia non sunt talia contraria, quae in istis inferioribus inueniuntur: ob id hic omnia corruptioni subiecta sunt, & non ibi.

Ad secundum.

¶ Ad. 2. iam responsum est, Commentatorum valde aberrasse in sua imaginatione, neque credimus fuisse mentem Aristot. Et dato Aristote. videatur ponere aliam esse materiam caelorum, & istorum inferiorum: ut doctor S. deducit: tamen non negat caelum esse compositum ex materia, & forma. Ob quod qui probant in hac parte Commentatorem, videntur decepti, & etiam contra Aristot. loquuti. Neque est necessarium ad saluandam caelorum incorruptibilitatem ad has deuenire angustias, ut negemus contra rationem naturalem, in caelo non esse compositionem ex materia, & forma.

Ad tertium.

¶ Ad. 3. negamus in caelo non esse formam: imo est. Et si inferas: ergo mouebitur per suam formam, non est necessarium concedere in inanimatis: nam grauius, & leuius cum mouent, non a forma, sed a generate mouent, ut dictum est supra. Et caelo competit motus, sed non mouet a se: nam qui diceret caelum moueri a se, necessarium dederet dicere caelum esse animal, ut supra diximus. Et sic Aristot. ait, quod mouere se ipsa propria anima huius sit: sic intelligit S. Th. Quapropter non sequitur, quod si forma habeat, quod moueat a se, sed mouet ab intelligentia motrice secundum diuinam prouidentiam.

Supra. 8. Physic. Supra. 8. Physic. Arist. 8. physic. sic. 29. S. Tho. p. p. q. 3. 2. ar. 4.

SPECVL. TERTIA
Vtrum vnus corporis simplicis sit tantum vnus simplex motus.

Idetur quod non.

Patet. Caelum est corpus simplex, ut probatum est in praecedenti speculatione. tamen non competit ei vnus motus simplex naturalis. Patet. Quod mouetur, naturaliter mouetur a se: sed caelum non mouetur a se, sed ab intelligentia motrice, ut diximus in fine praecedentis speculationis.

1. Argum.

¶ Praeterea. Ignis est corpus simplex: tamen non competit ei solus vnus motus: quia mouetur ad centrum motu recto: & mouetur circulariter: ut notum est, & isti sunt diuersi motus: ergo non cuiilibet corpori correspondet vnus motus.

2.

¶ Tertio. Mixta mouentur ad motum praedominantis elementi: sed datur corpus mixtum, cui respondent duo motus naturales: ergo & ipsi corpori simplici potest contingere. Patet de ferro quod descendit, & ascendit a trahente magnetem, & uterque motus est naturalis.

3.

¶ Vltimo. Aqua est corpus simplex, & ascendit: ut in pano posito in aqua in vase: & ad vitandum vacuum: ergo non solum vnus motus competit cuiilibet corpori.

4.

¶ In contrarium est Aristot. in isto primo lib.

In contra.

¶ Haec est principalis speculatio huius libri de caelo, quam ex proposito tractat Aristot. Et oportet considerare, quod corpus simplex vocabitur in praesentiarum, quod habet principium alicuius motus naturalis in se ipso, secundum naturam propriam: sicut ignis est corpus simplex, & habet in se principium motus naturalis, ascendere. Terra est corpus simplex, & habet in se principium sui motus. scilicet descendere: sed corpus mixtum est quod non habet in se principium, sed ad motum praedominantis elementi in eo.

Notam. 1.

¶ Secundo notandum, cum dicat Aristot. quod omne corpus physicum est mobile secundum locum, ponit motus localis diuisionem dicens, quod omnis motus localis aut est rectus, aut circularis, aut ex his mixtus. Rectus, & circularis dicunt motus simplices. Et motus rectus vel est ad medium: & hic est grauius: vel est a medio,

qui

qui est leuius: vel est circularis, circa medium. Ad medium dicitur, quia ad terram, seu centrum terrae tendunt grauius omnia naturaliter, quae terra in medio mundi dicitur esse situata. Et a medio leuia, quia ascendunt ad locum supremum, qui lunae concavum est. Circularis autem motus circa medium dicitur, quia circa ipsam terram fit circueundo eam: ut contingit in motibus caelorum.

Notam. 3.

¶ Tertio considerandum, quod motui qui est a medio, qualis est leuius, motus qui ad medium qui est grauius, contrarius est: ut supra diximus: sed motui circulari nullus motus rectus dicitur esse contrarius, neque ille qui a medio, neque ille qui ad medium. Et iste circularis est motus continuus, & regularissimus, & vocatur naturalis ei, non quia a forma substantiali: sed quia sic habet natura eius ex diuina dispositione. His adnotatis sit prima conclusio.

1. Conclusio.

¶ Cuiilibet corpori simplici solum competit vnus motus simplex, primo naturalis secundum naturam propriam. Haec est Aristot. Probat. Si sunt duo motus simplices, vel sunt eiusdem speciei, vel non: si sunt eiusdem speciei, non plures, sed vnus motus censendus est: si diuersae speciei, non possunt competere ei eque primo: quia cum motus naturalis competat ei ratione suae naturae, & quilibet res habeat suam determinatam naturam, & determinatam speciem, non potest esse quod tales duo motus simplices differentes specie conueniant ei aequae primo: quia si leue, ascendit: si graue, descendit. Neque eque primo potest competere ascendere, & descendere.

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Corpori simplici possunt competere duo motus etiam naturales simplices diuersi, & contrarii, si vnus secundum naturam particularem, & alius secundum vniuersalem sit. Patet de graue ascendente ad vitandum vacuum. Aqua enim est corpus simplex, & naturaliter competit ei motus simplex: quae descendit secundum naturam particularem, & competit ei alius motus simplex, & contrarius, scilicet ascensus ob vacuum vitandum. Et hic motus est naturalis: sicut & primus. Non quidem secundum naturam particularem, in quantum graue est, sed secundum naturam vniuersalem, in quantum pars naturaliter se exponit pro bono totius: sicut manus se exponit pro bono capitis, & vir politicus in lumine naturae pro bono totius reipublicae. Et forte magis ex inclinatione naturali est hoc quod spectat ad commune bonum, quod id quod ad particulare, cum bonum quanto communius, tanto diuinius: ut ait Aristot.

Arist. 1. Ethic. c. 2.

¶ Tertia conclusio. Vni corpori simplici diuersi motus simplices, quorum vnus non naturalis, vel vterque non aequae primo possunt competere. Patet. Aqua potest moueri naturaliter deorsum, & violenter sursum: competunt ergo aquae duo motus simplices: sed vnus est naturalis, alius vero est violentus.

3. Conclusio.

Ratio. p. p.

¶ Secunda pars, quod duo motus naturales etiam possunt competere, si non sint aequae primo.

Ratio. 2. p.

Patet. Igni competit etiam circulariter moueri ad motum concavi lunae, & iste qui est circularis, non est ei violentus: quia neque est contra naturam, neque secundum naturam propriam, sed tamen est secundum naturam superioris mouentis, sed non aequae primo conuenit vterque motus. Etiam luna mouetur motu simplici, & naturali ab occidente in orientem, & mouetur motu alio simplici: imo & contrario secundum partes: quia orientis pars opponitur illi quae est in occidente, ab oriente in occidentem ad motum primi mobilis in qualibet die perficiens circulationem, cum tamen alio motu simplici per 28. fere dies moueatur, & vnam compleat circulationem. Et hic motus, qui ad motum primi mobilis est, non est dicendus violentus: quia nullum violentum est perpetuum: neque debet dici indifferens, sicut aliqui putant. Et idem de motu circulari ignis, sed est naturalis hic ut primus: tamen non aequae primo conueniunt isti duo tam diuersi motus: quia primo conuenit ei motus qui ab occidente in orientem, & secundum conuenit ei, quauis naturaliter, motus qui ab oriente in occidentem.

Aristot.

4. Conclusio.

Prior ratio.

¶ Quarta conclusio. Motus simplices non aequae primo non solum duo possunt competere vni corpori simplici, sed plures. Patet. In firmamento est motus ab occidente in orientem ei naturalis, & motus diurnus ad motum primi mobilis, qui est ab oriente in occidentem. Est & alius motus qui trepidationis dicitur, qui neque ab oriente in occidentem, neque ab occidente in orientem: ergo non solum duo, sed plures possunt competere vni corpori simplici, tamen non eque primo.

¶ Item. In sole, & luna, & alijs planetis vltra motum diurnum, & motum qui ab occidente in orientem, mouetur in suo eccentrico, mouetur in suo epicyclo: qui sunt motus diuersi: imo mouetur sic, ut dicatur planeta aliquando retrogradus, interdum stationarius, vel directus, & planeta est corpus simplex, & caelum in quo planeta est corpus simplex: ergo possunt plures motus simplices competere vni, verum non aequae primo: quia vnus prius, alius postea.

L. poste-

posterioris: vel vnus ratione totius: alius rone partis. Hæc omnia in astrologia probantur.

Conclusio. 5. ¶ Quinta cõclusio. Nõ est necessarium quod cuilibet corpori simplici competat vnus motus simplex actu, sed sufficit secundum aptitudinem. Patet. Terra est corpus simplex, cum sit vnus ex .4. elementis: tamen nullus actu motus ei competit: quia immobilis perseuerat in medio mundi: nam cum graue sit, ad quem locum moueretur, nisi ad seipsam, quæ in centro posita est: Quapropter sufficit secundum aptitudinem sit: quia si terra esset ultra suam naturalem dispositionem, extra locum suum, moueretur ad locum vbi nunc immobilis perseuerat. Et eodem modo alia corpora simplicia, qualia sunt elementa, si sint in suo loco naturali, non mouerentur: tamen nõ est qui neget eis competere motum simplicem naturalem: quia secundum aptitudinem sufficit conueniat.

Cõclusio. 6. ¶ Sexta cõclusio. Corpori mixto possunt competere plures motus simplices æque primò. Probatur. Corpori mixto competit motus naturaliter secundum rationem prædominantis elementi: si ergo detur mixtum corpus, in quo sint duo gradus grauitatis, & duo leuitatis, æque primò, conuenient ei ascendere, & descendere: vt lignum descendit in aere positum, & ascendit in aqua proiectum ob leuitatem. Et si daretur mixtum, quod haberet vnus gradum leuitatis ignis per totum, & alium grauitatis aquæ per totum, & alium leuitatis aeris per totum, & alium grauitatis terræ per totum, multa notanda viderentur in tali mixto ratione motus: quauis dari posse neget Albertus Magnus, & Amadeus in isto primo: quæst. 1. Dixi, per totum: quia si in vna parte mixti poneretur grauitas, & in alia leuitas, iam non competeret motus alius, & alius secundum totum, sed secundum aliam, & aliam partem: & vni partis natura posset impedire aliam à motu. Quapropter optimè à Deo omnia ordinata sunt in suis proprijs naturis in pondere, numero, & mensura: vt quælibet res habeat etiã suum motum deputatum iuxta naturam elementi prædominantis.

7. Cõclusio. ¶ Septima cõclusio. Cum solum sint tres motus, qui simplices dicuntur, solum duo possunt competere naturaliter mixto ratione elementi prædominantis. Hic volo dicere, quod cum solum sint tres motus simplices. scilicet à medio, ad medium, & circularis: & duo primi competant elementis, quæ sunt corpora simplicia, & tertius celo, quod est etiã simplex, mixtus non cõ-

Conclusio. 5.

Ratio.

Cõclusio. 6.

Ratio.

Albertus Amadeus.

7. Cõclusio.

petit naturaliter motus circularis, sed vel erit à medio, vel ad medium. Ratio est: quia mixtus competit motus ratione illorum ex quibus componitur mixtum: & quia nullum mixtum ex celo componitur, sed tantum ex elementis, sequitur in motu naturam ipsorum elementorum: & si elementum graue dominatur, cõpetet ei motus ad medium: & si leue, à medio. Alius simplex qui circularis est, non conuenit alicui mixto. Cælum enim neque leue, neque graue est: vt docet Aristoteles, quia si leue, ascenderet, & si graue, descenderet: sed quia neque est graue neque leue, secundum naturam poterit ei competere motus ille circularis, qui circa medium est. Cæterum nullum aliud est corpus siue simplex, siue mixtum, quod non sit graue, vel leue: & sic necessariò naturaliter cõpetet ei motus vel à medio, vel ad medium.

¶ Et quod cælum non sit graue, neque leue, probatur: quia grauitas, & leuitas sunt qualitates secundæ, causatæ à primis, scilicet, à caliditate, frigiditate, &c. & cum non habeat cælum primas illas qualitates, neque habet illa quæ ad ipsas consequuntur. Et quia nullum est aliud corpus in quo non sint tales primæ, vel omnes: vt in mixtis, vel saltim duæ: vt in elementis, nullum est corpus, quod nõ sit graue vel leue.

¶ Ad primũ. Non est necessarium quod omne mouetur naturaliter moueat à se, id est à principio intrinseco: nam (vt alijs non semel diximus) hoc solum Aristoteles dat viuentibus, in quibus principium intrinseco est motus, siue viuat vegetatiua, siue sensitua, siue intellectua vita. Et si cæli ponerentur animati, vt aliqui voluerunt ex antiquis philosophis: & ex nostris Theologis sunt qui concedant (licet irrationabiliter) consequenter erat dandum, quod cæli moueri possunt à se tanquam à principio intrinseco: at quia nos cælum inanimatum dicimus, mouetur ab extrinseco, scilicet, ab intelligentia motrice cæli. Neque motus ille violentus est: quia non est contra naturam eius.

¶ Ad secundũ. Aliqui negant motum circulari rem ignis esse naturalem, sed dicunt indifferenter: nos verò concedendo esse naturalem, dicimus competere igni duos motus naturales, sed non æque primò. Et quando Aristoteles dicit vni corpori simplici vnus cõpetit motus simplex naturaliter, & non duo, intelligit æque primò.

¶ Ad tertium. De motu ferri ad magnetem ascendendo, negandum est quod sit motus naturalis ferri, quauis sit naturalis magnetis.

¶ Secundo dicendum, & hoc est tenendum, quod

Ratio.

Aristoteles. 17.

Celi. 17.

Ad argum.

Ad argum.

Aristoteles. 8.

Plato.

Catet. psalmo. 133.

Supra lib. 2.

phys. spec. 1.

cõclusio. 4.

Ad 2o.

Ad 3o.

Solutio. a.

motus ille ferri ad magnetem sit naturalis: quæ euenit à proprietate naturali lapidis magnetis, quam habet à celo: & sicut naturale est illi vt ferum attrahat, est naturale ferro vt illam caelestem proprietatem sequatur: sicut fluxus, & refluxus maris est naturalis ob eandem causam: & tunc dicimus quod ferro conueniunt illi duo motus naturaliter, sed non æque primò: nam vnus ratione elementi prædominantis: alius autem ratione proprietatis magnetis.

Ad. 4. ¶ Ad quartũ ex dictis in conclusione secunda patet solutio.

SPECVL. III. VTRVM omnia corpora simplicia sint spherica si gura.

1. Argum.

2.

3.

In contra.

Notan. 1.

Idetur quod non. Primò, de celo. Cælum est figura orbicularis: ergo nõ est sphericum. Cõsequetia est bona: quia orbiculare, & sphericum differunt. Orbiculare enim secundum duas superficies. scilicet, concauam, & conuexam dicitur: & secundum concauam alio corpore repletur. Sphericum tamen solum vna cõtinetur superficie conuexa. Antecedens patet: quia cælum cõtinet omnia: & superius cõtinet inferius.

¶ Præterea. De terra probatur quod non sit figura spherica, ad oculum, cum sint montes, & conualles in terra: quod non potest esse in spherico.

¶ Tertio. Elementa non sibi determinant certam figuram: ergo non sunt spherica figura. Patet ex Aristotele in .2. libro huius.

¶ Item: quia alijs elementa non essent in potentia ad omnem figuram, si aliquam propriam viderent: sicut oculi pupilla nõ esset in potentia ad omnem colorem, si aliquem sibi deputasset proprium.

¶ In contrarium est Aristoteles in .2. cæli, & author spheræ, & Ptolemæus, in principio Alma gesti. capit. 3. & 4.

¶ Pro solutione notandum, quod proprie loquendo est differentia inter orbiculare, & sphericum, quod orbiculare debet duabus superficiebus cõtineri, quarum illa quæ continetur sub alio, conuexa dicitur, & illa quæ continetur, concaua est: vt globus Lunæ, seu cælum Lunæ secundum illam partem quæ respicit, & cõtinet ignem, dicitur concaua superficie: sed illa quæ est respi-

ciens cælum Mercurij, secundum quæ continetur sub eo, conuexa vocatur. Sphericum tamẽ est, quod solum vna continetur superficie. scilicet, conuexa: vt globus pile.

¶ Item notandum. Cælum esse spherice figure posse intelligi, vel quantum ad superficiem conuexam suprema cæli, vel quantum ad concauam vltimam, vel quantum ad conuexam, & concauam mediarum spherarum.

¶ Etiam est differentia inter sphericum, & rotundum, scilicet, quod sphericum dicitur, cuius superficies exterior est sine asperitate, & oes linee ductæ à centro ad circumferentiã sunt æquales. Rotundum tamen dicitur id, quod ad sphericitatem tendit, licet perfectè non sit: vt pomum vocatur rotundum. Ad speculationem est prima conclusio.

¶ Verisimilius est ponere cælum esse spherice figure quantum ad vtramque superficiem, quæ ponere alterius figure. Probatur. Corpori priori rationabiliter debet figura quæ prior est inter omnes figuræ: sed cælum prior corpus est, vt constat: ergo ei figura prior est debita: sed hæc spherica est, vt patet ex Euclide: ergo merito spherica figura ponitur.

¶ Secundò. Corpori simpliciori debetur figura simplicior: sed cælum est simplicius omni alio corpore, etiã si componatur ex materia, & forma, & minus habet de compositione, cum in eo non ponantur qualitates primæ, neque due, neque quatuor: sed figura spherica simplicissima est, & prima: quia vnica sola linea contenta est: quod nõ est verum de alia figura: ergo cælum est sphericum.

¶ Est & ratio à perfectione: quia cum cælum sit corpus perfectius, habet figuram perfectiorem, qualis est spherica. Item. Ex capacitate, & ex motu circulari, cui maximè competit figura spherica, vt constat: & cum spherica figuram dicat hic Aristoteles esse minimam, ipsa est maxima: quia est minima quo ad lineam: quia vnica linea cõtinet: & est maxima quo ad capacitatem.

¶ Secunda conclusio. Terra ab oriente in occidentem rotunda est. Probatur. Stelle & planetæ non æque oriuntur orientalibus & occidentalibus: sed prius illis, quam istis: ergo oportet quod sit rotunda: quia si plana, statim æqualiter apparerent sub ortu: quod apparet falsum ex diuersitate longitudinum locorum, & ciuitatum. De quibus cosmographi. Sicut habitantibus in Hispania orientem: Sol per sex horas cum dimidia: & ultra, antequam nobis habitantibus in hac noua Hispania orientem: & etiã prius ipsis occidit, quam nobis: ergo sequitur quod secundum longitudinem

Notan. 1.

Notan. 3.

1. Cõclusio.

Ratio. 1.

Euclides.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

2. Cõclusio.

Ratio.

Distancia meridiana Tuleiani à Mexicano ferè 7. horarum est.

dum longitudinem attendetes terram, quae ab oriente in occidentem est, rotunda est. Et sic eclipfis Solis qui apparet vni genti in hora. 9. diei, apparet alij in alia hora. Vnde eclipfis solis quae contigit in Hispania anno. 1539. non fuit visa nobis habitantibus in Mexicana ciuitate: quod licet potuit (eo quod Sol nunquam tota liter eclipfatur) naturaliter euenire, etiam est necessarium ex diuersitate longitudinis. Et si cotingeret in Hispania antiqua eclipfis Solis in hora ante meridiem quacumque, non posset videri a nobis: quia nondum ortus est Sol. Contigit Hispani (vt dicunt qui ibi aderant) hora. 1 ante meridiem, & non potuit hic videri, cum per duas horas ferè nodum esset nobis ortus Sol: quia quando apud eos merides, incipit nobis oriri, & quando nobis est merides, iam occasus est solis apud eos.

3. Cocluffo.

Ratio.

¶ Tertia cocluffio. Terra à meridie ad septentrionem, secundum quam partem latitudo terrae consideratur, rotunda est. Patet: quia si quis directè à polo Arctico ad Antarcticum pergat, vel e contra, videt vnum polorum eleuari, alio depresso, & occultato: ita quod si per vnum gradum magis est eleuatus ille contra quem progreditur, alius qui à tergo est, per vnum gradum depresso erit. Nullus est qui non experiatur. Qua ratione in Hispani polus est eleuatus. 38. Et si tendat ad septentrionem, cum peruenerit Salmaticam, inueniet eleuatum. 41. gradus. Et si ab Hispani transiret, & veniat Mexicanum, inueniet polum depresso per gradus. 19. quia Mexicanum est in ista eleuatione.

¶ Dixi, latitudinem considerari à distantia ab æquinoctiali, ratione cuius est variatio: notabilis in diebus, & noctibus quantum ad horas, & est diuersitas in climatibus: nam possunt habere eundem meridianum, & sic eandem longitudinem: quia aequaliter distant à puncto fixo orientis, quando tamen non habent eandem poli eleuationem: & sic neque eandem ab æquinoctiali distantiam, & neque eandem latitudinem.

4. Cocluffo.

Ratio. 1.

¶ Quarta cocluffio. Terra est dicenda vbiq; rotunda. Haec sequitur ex secunda, & tertia cocluffione: nam si ad orientem, est rotunda, vbi longitudo attendit, & ad polos, secundum quos latitudo sequitur ipsam, absolute rotunda est.

Ratio. 2.

¶ Preterea. Omnia grauius aequaliter ad ipsam descendunt, & per aequales angulos: quod non esset, si non esset rotunda. ¶ Item. Si rotunda non esset, montes deberent videri ad maiorem distantiam: sed experientia constat, quod quauis sint altissimi, progredientibus occultantur: ergo signum est ipsam esse

rotundam.

¶ Vltimo. Hoc probat eclipfis Lunae, qui non bis apparet in arcuali figura: quod non esset, nisi quia cum terra sit rotunda, radij solares contingentes ipsam, diuidunt in Luna partem eclipfatam à parte non eclipfatam, in quod probatur quod contingat terram secundum portionem circuli, cum faciant apparere circulem figuram in Luna.

Ratio. 3.

¶ Neque obstant montuosa loca, & conualles, qui apparent in superficie eius: quia ista sunt quasi nullius momenti, si ad totam eius quantitatem referantur: quapropter rotunda dicenda est.

Obiectio Dilutio.

Corolla.

¶ Ex isto infertur, quod omnes lineae deductae à superficie terrae, quanto magis centro appropinquant, minus distant: & sic si sint duae turres aequè distantes aedificatae ad perpendicularum, magis propinquae erunt in infimo, quam in summo. Et si puteus ad perpendicularum sit elaboratus, necessarium erit angustior in profundo, quam in supremo. Similiter si quis fodiat minerale sibi signatum in tanta quantitate secundum latitudinem in profundo, facit iniuriam vicino habenti etiam minerale: quia non potest vena metalli aequalem quantitatem occupare in visceribus terrae, quo ad latitudinem, quam occupat in superficie terrae: quia semper lineae deductae magis appropinquant, vsque dum in centro in puncto concurrant.

Notent qui mineralia fodiunt.

5. Cocluffo.

Ratio.

¶ Quinta cocluffio. Aqua quantum ad superficiem concauam, licet non sit perfecte sphaerica, tendit tamen ad sphaericitatem. Probat. Nam aqua quantum ad concauam, & terra quantum ad conuexam sunt similes figurae: sed terra rotunda est in superficie conuexa: ergo aqua erit in sua concaua, qua coniungitur terrae: quia continet aqua terram: quod si non essent similes figurae, vacuum oportet dari: & non dicentur contigua secundum se totam: quod incouenit. Vel sequeretur penetratio corporum, contra Aristot.

Aristote. 4. physic.

¶ Dixi, quod non sit perfecte sphaerica, sed eandem tendat: quia quantum deest terrae de perfecte sphaericitate, similiter in aqua oportet intelligere.

6. Cocluffo.

¶ Sexta cocluffio. Aqua elementum quo ad conuexam superficiem est rotunda figura. Probat. Aer, qui locus est aquae, quod ad concauam, rotunda figura est: ergo aqua quantum ad conuexam secundum quam continetur, & locat in aere etiam erit figura rotunda. Probat. sicut praecedens: quia inter locatum, & locum oportet sit huiusmodi proportio, & aequalitas.

¶ Ratio

Ratio.

¶ Ratio est. Si quis in nauis in pede mali positus attendat, non videt tamen si in altitudine, & eius supremo (quod grauis vocatur) videt: signum ergo est ipsam aquam esse rotundam: alias si planè esset figura, videret in pede mali, sicut in extremitate alta eius: sicut & de terra argumentati sumus à simili ratione. Et sic nauigantibus à meridie ad Aquilonem: incipiunt aliqua stella apparere, quae erant occultae, & aliae occultantur, quae apparebant. Idè si quis ab oriente versus Hispaniam hanc nouam nauiget ad occidentem.

Corolla.

¶ Ex ista sequitur, quod si stagnum sit planum, in medio erit profundior, quam in extremitatibus. Hoc est clarum, propter rotunditatem: quia ad medium fluunt partes, & gibbosam reddunt aquam in medio.

7. Cocluffo.

Ratio. p. p.

¶ Septima cocluffio. Aer quantum ad superficiem concauam est rotundae figurae, sicut ignis quantum ad suam conuexam. Patet. 1. pars: quia aer secundum concauam continet aquam, quam posuimus esse figuram rotundam: oportet ergo quod continens correspondeat contento: alias vel non contineret totum, vel esset vacuum, aut corporum penetratio: nullum istorum est dicendum: ergo oportet concauum aeris sit rotundum.

Ratio. 2. p.

¶ Secunda pars patet. Conuexum ignis continetur à concauo lunae, quod est rotundae figurae: ergo oportet eadem ratione quod ignis conuexum secundum concauam continet aquam, quam posuimus esse figuram rotundam: quod continet à lunae orbe. ¶ Restat de superficie conuexa aeris, & de ignis concaua: nam quidam dicunt, quod illae non sunt multum sphaericae, sed sunt ovalis figurae: quia ignis sub via Solis est spissior, quam sub polis, & econtra aer. Sic Aristot.

Arist. 1. Meteor.

8. Cocluffo.

Ratio.

¶ Octaua cocluffio. Tamen secundum conuexam, & ignis secundum concauam sunt rotundae figurae. Patet. Si non essent, magis eo quod sub polis magis de aere generatur propter distantiam à via Solis: sed hoc non obstat, quia aer tenuis est à partibus polaribus ad partem vicinam: & ignis econtra, à via Solis ad partem polaribus: & sic videtur quod manent etiam ista elementa rotundae figurae quo ad illas superficies conuexam aeris, & concauam ignis, secundum quam se habent vt locus, & locatum: nam vna data rotunda, oportet & aliam dare: vnde manet de omnibus elementis, & de corpore caelesti declaratum, quomodo se habent in figuris.

Ad argum.

¶ Ad primam. Dicendum quod sphaerici sumus hic vt se extendit ad orbiculare: & probando ealum esse orbiculare, probat quod sit sphaerici sumus: & secundum vtramque superficiem est

sphaerici sumus: ita vt omnes lineae ductae à centro aequales sint.

Ad. 2.

¶ Ad secundum. Dicendum in terra esse montes, & valles: sed hoc quia minima quantitas est, si ad totam terram comparatur, est ac si non esset. Quod si quis dicat, terrae elementum secundum hanc exteriorem superficiem non esse rotundum, sed modò planum, modò montuosum, nodus argumenti solutus est, quia sic optimè ab ipso Deo disposita, & ordinata est, quod in superficie terrae talis esset differentia: vt fontes necessarii ad vitam hominum melius ex eis fluerent, & intra melius generarent: vt infra dice-

Orontius.

In. 1. Meteororum.

Ad. 3.

Aristot.

mus, quod in vallibus: quia magis exposita sunt loca montuosa aeri, & magis porosa ibi terra inuenitur. Itaque diuersitas ex diuina pendet dispositione, quae omnibus prouidet secundum eorum indigentiam: quia in necessarijs non deficit.

¶ Ad tertium. Dicendum Aristot. dixisse elementa non determinare sibi certam figuram ex parte formarum substantiarum: quia non sunt magis huius, quam illius: sed secundum quod in suis locis naturalibus collocantur. Sed sunt dispositione naturali, determinant figuram rotundam: quod Aristot. fatetur, cum dicat, sphaericam figuram minimam quantum ad contineri: quia rotundum vna linea continetur, et fit maxima quae ad contineri: quia capacissima est.

Via à terra metio facta est, quod secundum longitudinem, & latitudinem rotunda est: & quod latitudo ab æquinoctiali versus polos sumitur, oportet primum videtur hic in breui de diuisione climatum, quae secundum hanc rationem contingit, aliqua adducere ex cosmographis, sine disputatione: De qua materia sphaerae author lib. 3. in fine, & ibidem omnes sphaerae expositores.

SPECVLAT. V. DE Climatibus.

¶ Rimo quidem totam terram in quinque diuisas partes, quas zonas vocant. Quibus correspondent, similiter in caelo. Vna est zona quae in medio posita est, quae & torrida vocatur: quae habet in latitudine à tropico Cancris, ad tropicum Capricornij, à quantum sol recedit: quae sine ad Austrum declinet, sol ad tropicum Capricornij deuenit, & rur-

Primazona

fus conuertitur ad Aquilonē. Cōuertitur etiā quando ad tropicū Cancrī deuentum fuerit. Per mediū huius zonæ intelligitur æquinoctialis linea, quæ per medium secans terram in duas diuidit æquales partes. Vnam ad Aquilonem, & aliam ad Austrum. Et qualibet istarum medietatū 23. grad⁹. habet in latitudine.

2. Zona.

¶ Secunda zona intelligitur à tropico Cæcri ad Aquilonem, vsq; ad circulū Antarcticum: qui circulus intelligit̃ descriptus à polo ipsius Zodiaci: qui à polo mundi distat.

3. Zona.

¶ Tertia zona est, illa quæ describitur à polo zodiaci, vsq; ad ipsū polum mundi.

4. Zona.

¶ Quarta erit ex alia parte australi. s. à tropico Capricornij, vsq; ad circulum descriptum à polo atero Zodiaci, qui circulus Antarcticus vocatur: quæ zona est correspondens huic nostræ habitabilitate, quæ habet æqualem latitudinem cum nostrâ.

5. Zona.

¶ Quinta & vltima illa est, quæ inter circulū Antarcticū, & polū mundi intelligit̃. Ecce quō tota terra diuisa istis 5. zonis intelligit̃ secundū maiorem, vel minorē distantia ab æquinoctiali, ex vtraq; parte: & secundū maiorem, vel minorē eleuationē polorum: ex qua diueritate in diebus, & noctibus diuersitas oritur.

Quid clima

¶ Climata ergo antiqui posuerunt iuxta huiusmodi diuersitatem dierum, & noctiū. Climata enim (vō dicit̃ autor spheræ) certum spatium terre habitabilis est: inter cuius principiu versus æquinoctialem, & finem versus polum, p̃lixioris diei, vel noctis, quantitas per mediam horam variatur: vt si sit aliqua hominum ha-

bitatio, vbi dies maior est. 1. 2. horarum cū dimidia, & sit alia vbi maior dies, vñ nox. 1. 3. est horarum interceptum inter illas duas habitaciones. Vbi talis contingit variatio, clima dicitur, sicut si vna describeretur linea parallela ab oriente versus occidentem, quæ transfret̃ per zenith capitis illius qui habitat vbi maior dies, vel nox est. 1. 2. horarum cum dimidia: & alia parallela transfret̃ similiter per zenith alterius: vbi maior dies, vel nox. 1. 3. horarū est. Id terræ interceptum inter illas duas parallelas climata vocatur: & primum dicitur apud Cosmographos. Et sic ex illa linea vsque ad aliam, vbi sit variatio per horam dimidiam 2. dixerunt clima. Et antiqui solum, 7. climata posuerunt: quia terram vltra æquinoctialem ad Austrum non putabant habitabilem, & non posuerunt climata versus illam partem, sed solum ad polum, vbi nos habitamus.

Nota.

¶ Est etiam considerandum, q̃ ipsa climata denominauerunt à ciuitatibus principalibus p̃ quas transibat illa linea, & nō à principio, neque à fine climatis, sed à medio: vt constando de medio, non esset difficile de extremis intel ligere.

¶ Ista septē climata sic ab antiquis signata. 7. planetis appropriauerunt. Primum, Saturno. Secundū, Ioui. 3. Marti. 4. Soli. 5. Veneri. 6. Mercurio. 7. Lunæ. Et distantiam inter clima, & clima posuerunt, non æqualem in omnibus: vt in sequenti figura erit manifestum, in qua ponetur principium, medium, & finis cuiuslibet climatis, & distantia in latitudine.

Clima	Principium	Medium	Finis	Milliaria	Loca per quæ transitus
	Horæ	mi.	Ho. mi.	In latitudine	
1.	12.	45.	13.	0.	13.
2.	13.	15.	13.	30.	13.
3.	13.	45.	14.	0.	14.
4.	14.	15.	14.	30.	14.
5.	14.	45.	15.	0.	15.
6.	15.	15.	15.	30.	15.
7.	15.	45.	16.	0.	16.

¶ Verū in astrologi iuniores videntēs terram non solum esse habitata ad partē hanc poli arctici, quæ ad septentrionem est, sed etiā vltra æquinoctialem ad partem austrī, voluerunt signare etiā climata versus partē illam, & in hac nostra vbi habitamus, non. 7. vt antiq; sed alia. 12. vt sic numero essent omnia. 24. Et coeperūt compositum ab ipsa linea æquinoctiali, vbi æqualis est dies nocti: & pro-

tenderunt versus vtrumq; polum, vsque dum dies esset. 24. horarum, & etiam nox. Hanc rationem nunc Cosmographi sequuntur in suis instrumentis
¶ Omnia ergo loca, & omnes prouinciæ quæ sunt per longitudinem ab oriente, vsq; ad occidentem, si modo æquæ distent ab æquinoctiali, quia habent æqualitatem in diebus, & noctibus, dicunt esse in eodē climate. Sto vnā sit ciuitas magis orientalis alia: quia ratio climatis solum

tis solum ratione latitudinis consideratur, quæ est ex approximatioe, vel elongatioe ab æqui noctiali. Et vbi est idem clima, erit eadem tēperies aëris: & tempora (vt in plurimū) sic se habebunt, & quò ad fructus terræ erit similitudo. Et sic terra Florida quæ est in istis partibus ad Aquilonem, est in climate in quo est antiqua Hispania, quāuis ipsa Hispania sit p̃ 6. plures horas magis orientalis. Quare dicunt qui eam peragrarūt, esse in eadem ferē dispositioe, qua Hispania, & fructus similes inueni: sicut in Hispania, maximē Nuces, Castaneæ, & Pruna in magna abundantia, & vites.

¶ Est etiam pro debita intelligentia authorū, qui de hac materia scribunt, considerandum, quod sicut antiqui terram diuiserunt per climata, sic etiam fecerunt diuisionem per parallelos: vt cuiuslibet climatis fieret diuisio in duos parallelos, id est, duas lineas equè distantes: & sic ex. 24. climatibus fecerunt. 48. parallelos, vsq; ad eleuationem poli sub Arctico circulo: vt Arcticus circulus esset zenith, vbi eleuatio poli est per. 66. gradus, & minuta. 30. & vsq; ad eleuationem vbi poli esset zenith, quæ est. 90. graduum, restant. 29. gradus: minuta. 30. & sic fit accretio in diebus: ita vt vbi eleuatio sit poli per. 67. gradus, & .16. minuta, dies sit per mensem: & vbi per. 69. & .30. minuta, per duos, & vbi. 37. & .15. minuta per. 3. menses, & vbi eleuatio per. 78. gradus, per. 4. mēses, & vbi eleuatio per. 84. per. 5. mēses: & vbi eleuat summum quod potest, per. 90. quādo est sub zenith, per. 6. menses erit dies, & per sex alios erit nox. Hæc omnia in tractatu spheræ Fabri sunt optimē descripta: ob quod sufficiat hæc dixisse.

SPECVL. VI. VTRVM omnis terra sit habitabilis secundū omnes quinque Zonas, in quibus diuiditur comuniter, & secundū oīa climata, & parallelos ad Austrum, & Aquilonē.

Arguitur quod non. Zonæ illæ extremæ quæ sunt in polo Arctico, & polo Antarcticō sunt inhabitabiles, p̃pter nimiam frigiditatem, vbi continget diem per mensem, & per

duos: imò & per. 6. esse, & noctem similiter. Et dicitur ibi mare esse gelatum ob intensam frigiditatem: ergo non potest esse ibi habitatio congruens conditioni hominum.

¶ Præterea. Principalis terræ pars (quæ torrida zona appellatur) non est habitabilis. Patet ex nimio calore: quia semper Sol per illā circuit, & adustam habet, vt docet Aristoteles in Meteoris.

¶ Vltimò. Illa zona quæ est à tropico Capricornij, ad circulum Antarcticum nō est habitabilis. Patet ex Ptolomæo, qui probat in illa zona in æstate nimium vigere calorem, propter hoc quod terra Sol est propinquior: quia in opposito augis: & in hyeme est frigus intē sissimum: quia sol est in auge nimium elongatus à terra, & hoies nō possūt viuere p̃ frigore.

¶ In contrarium est, quia per. 3. zonas est habitata, vt constat experientia.

In contrariū Notan. 1.

¶ Imprimis considerandum, de habitatioe terræ fuisse opinionem Ptolomæi, & aliorum astrologorum, inter quos autor spheræ est, quod de omni terra sola erat habitabilis vna quarta: & dixit zonam illam quæ erat ad Austrū, correspondēs illi in qua Hispania, & Europa, non esse habitabilem propter intemperiem aëris: propter calorem excessiuum, quando viget calor, & propter nimium frigus in hyeme. Et sic ad Austrum à tropico Capricornij nullo modo habitari potest terra. Hanc opinionem sequit̃ Petrus de Aliaco. Probat eā, supponendo quòd Sol mouetur in suo eccentrico per medietatē anni versus augem: ita vt in fine geminorum sit in auge sui eccentrici, & per aliam medietatem mouetur ad oppositum augis: sic vt in fine Sagittarij est in opposito augis. Hoc patet per demonstrationem, quam ponit Ptolomæus.

Aliaco. q. 3. sup spherā.

¶ Supponitur secundò quod centrum eccentrici sit Solis distat à centro mundi per duas partes cum dimidia illarum partium, quarum semidiameter eccentrici. 60. habet.

Ptolomæus in 3. distione. Almage

¶ Ex isto supponitur tertiu, quod quando sol est in opposito augis sui eccentrici, est propinquior centro terræ, quàm dum in auge est p̃ 5. partium prædictarum, quarum semidiameter eccentrici habet. 60. Patet: quia Sol in opposito augis propinquior est centro mundi: & sic multo terræ propinquior in hyeme, quàm in æstate est.

¶ Supponitur quartò, quòd quāto aliquod luminosum est propinquius, tantò fortius illuminat, & calefacit.

¶ Vltimò, si aliqui ibi habitant, quando nobis

est æstas,est illis hyems,& ecõtra.Istis suppo-
fitis, pbat illam terram esse inhabitabilem.

Ratio.

¶ Illa terra non est habitabilis, in qua non est
temperamentum congruens humanæ condi-
tioni: sed ibi non est tale temperamentum: quia
quando est æstas, nimium viget: & quãdo hy-
ems, nimium friget. Patet: quia in æstate illius
plagæ Sol est in opposito augis sui eccentrici:
& sic ex suppositione propinquior terræ,
& magis calefacit. Si ergo nos non possumus
sustinere calorem, cum Sol sit remotior, quo-
modo illi poterunt, cum tamen propinquè
sint? Idè de frigore probat. Hęc est ergo isto-
rum opinio circa illam partē terrę ad austrū.

¶ Quantum ad torridam Zonam etiam sunt
opiniones: quidam dixerunt eam inhabitabi-
lem ob estum, saltim quo ad illā partem sup-
positam æquinoctiali: quia dicunt q̄ quanto
quis accedit ad æquinoctialē, tãto videtur in
congrua habitatio ob intemperiem aëris. Re-
spondentes igitur sit prima conclusio.

1. Cõclusio.

¶ Terra quæ zona media dicitur, seu torrida,
quæ est inter tropicum Cancrī, & Capricor-
nij, habitabilis est. Patet. Est habitata, & fre-
quētē habitatore habitata: ergo est habitabilis
Patet: quia nos sumus sub ipsā torrida zona
per. 4. gradus, & amplius, intra tropicum Cā-
cri verius lineam æquinoctialem: sunt & mul-
ti alij populi. Et in provincia del Peru, vbi ip-
sa Ciuitas quę metropolis est, regum Ciuitas
quæ alias Lima vocatur.

*Capanus in
sua sphaera.
c. 39.*

¶ Præterea. Illa terra est congruens hominū
habitationi, vbi temperies est aëris, neq; excē-
sius calor, nec nimium frigus: sed hæc zona,
quæ torrida vocatur, est huiusmodi: vbi neq;
calor in æstate tam vrgens, vt in Hispania, nec
in hyeme frigus: nam toto tempore anni fe-
rè, in omni loco totius nouæ Hispaniæ nunq̄
tantū homo frigore cõstringitur, vt sit necē-
sarium adhibere ignem ad se calefaciendum,
neq; viget tantū æstus, vt hominem cõpel-
lat vestem consuetam relinquere: ergo sequi-
tur quòd non solū habitabilis est, sed maxi-
mè habitata, & congruentissima habitationi:

*Isidorus. 1.
Etymol. lib.*
maximè sub æquinoctiali: sic tenuit. B. Isidorus
cam habitabilem: vbi putat Paradisum terre-
strem situatum ad orientem. Et adducit quen-
dam qui in Angliā vidit incantatorem, qui
arte super: hircio dæmonem incluserat (vt ip-
se putabat) qui vt posset exire, promittebat in
qualibet die anni fructus maturos. Et incan-
tatore petente. vbi esset locus, respondit, q̄ in
quodam loco, qui ab hominibus reputabatur
inhabitabilis, qui tamen est amœnissimus, scili-

cet, Paradisus terrestris.

¶ Nos tamen in hac noua Hispania sub torri-
da zona habitantes, sine tali incatatione asse-
rere possumus sic esse, q̄ in qualibet die anni
dantur fructus maturi, alij, & alij. Et sine ope-
re dæmonis possumus adducere: imò comedī
mus: nã de fructibus quos profert ipsa regio
est cõpertissimum: quia in omni tẽpore anni
inuenies hunc, vel illum fructū. Et (quod mag-
is est mirandū) de fructibus adductis ex Hi-
spania antiqua. Nã tẽpore Natiuitatis, quo tẽ-
pore maximè frigus viget in ista noua Hispania,
ficus maturi comedunt: & nō in vno, sed
in multis locis: & vix maturæ, & poma, & a-
lij fructus multi, quos vidimus, & gustauim⁹.
Quolibet tẽpore anni etiã in multis partibus
segetes inueniuntur maturæ, & aptæ ad mes-
sem: & multa alia quæ mirãda sunt illis q̄ non
viderūt. Nobis tamè ex cõsuetudine vilescūt.
Et in vno, & eodem agro segetes albæ sunt ad
mesē, & in alia pte incipit frumētū pullulare.
¶ Nō solū ista cõcl. pbat partē hęc q̄ ab ec̄qui-
noctiali est ad polū arcticū, vbi ista noua Hi-
spania est, esse habitabile: sed etiã cõtendimus
q̄ ex alia pte versus aliū polū, & sub æquino-
ctiali: quia experientia cõstat. Et tandè tota tor-
rida zona est habitabilis, & tẽperies aëris salu-
berima hmō inuenit: ob id illi qui negauerūt
habitabile, vel sub equinoctiali, vel ad austrū,
aut Aquilonē: quia ibi nimium vigeret sol, sūt de-
cepti, & vt hoies errauerūt, neq; cognouerūt
oia: scientia enim omnis accreuit additione.

*Campanus
ubi supra.
2. Cõclusio.*

¶ Et sub æquinoctiali esse terrā tẽperatā, & cõ-
gruentē habitationi hoimū, probat Capanus
¶ Secūda cõclusio. Duæ zonæ extremæ, q̄ sunt
in circulis Arctico, & Antartico, inhabitabi-
les sunt. Patet. In illis nimium viget frigus, quod
est salutē hoim aduersū. Viget (in q̄) ex nimia
elõgatione à sole, vbi nox p̄ mensē, v̄ p̄ duos
vt dicebam⁹: imò p. 6. & similiter nox. Quō vi-
tæ hoim cõgruens terra erit, vbi p̄ mēsem qs
nō videt solē, & cõtinnè esset nox, & in tene-
bris essēt hoies, & frigore cõstringit: Et q̄ dies
p̄ eundē mēsem, quō posset hō esse sine hoc
q̄ requiesceret, & somnū caperet? Et dato in
hoc sibi, p̄videret, ob indirectā solis irradiatio-
nē, frig⁹ adhuc vigeret. Si. n. tpe hyemis apud
nos viget ob irradiationē hęc indirectā, etiã
p̄ximior sit tūc sol terris: quia est in opposito
augis eccentrici, quãto p̄ amplius esset in illis p̄-
tibus: ob id illā ptes à nullo cosmographorū
sunt positæ habitabiles: imò neq; zonæ p̄xi-
mæ illis p̄ pte q̄ nimium ad circulos arcticū, &
antartcticū approximāt. Et etiã docet experie-
tia: quia

Ratio.

Cõclusio. 3.

tia: quia nullus est inuentus qui ibi inhabitet:
si fortè quis fuerit inuentus, rarò erit.
¶ Alia: duæ zonę tam ad Aquilonē, quàm ad
Austrum sunt habitabiles, imò sunt habitatę.
Quantum ad primam partem nō indigemus
probatione, cum sit experientia cognitū, oēs
affirmāt talē terrā habitatā: imò antiqui illam
solam ponebant partem habitatam.

*Ioan. Bapt.
Capuanus
super sperã
fõ. 72.
Ratio. 1.*

¶ Secunda pars habet difficultatē, ob Pto. &
Pet. Alia. & Alfagra. & Alber. Mag. De quo
super sperã vide Ioan. Baptist. Qui Doctores negant: sed
probat.

Ratio. 1.

¶ Illa pars terræ dicitur congrua hominū ha-
bitationi, vbi neq; calor excēsius, neq; ni-
mium viget frigus: sed illa zona ad Austrū q̄
est inter tropicum Capricornij, & circulum
Antartcticum, est huiusmodi: ergo illa habita-
bilis est.

Ratio. 2.

¶ Præterea. Si nō est habitabilis, maximè ob
rationē Ptolomę, quam adduximus ex Petr.
de Alia. quia. f. in æstate nimis sol est p̄pin-
quus, & in hyeme elongatus: sed ista nō con-
uincit, vt eã faciat inhabitabile. Patet: quia da-
to ita esset, q̄ ex p̄pinitate solis sit nimius
calor, ex alia causa potest tẽperari, ex influen-
tia. f. lunę, vel Saturni, aut aliorū astrorum: &
hoc experimur nos sub torrida zona habitan-
tes, q̄ in aliquib⁹ terris feruet calor, & in alijs
terris p̄ximis istis nimium rigidum est frigus
in distantia vnus milliariis: sic vt videatur trã-
situs à calore nimio ad frigus nimium: &
nos qui hæc scripsimus sumus non semel, aut
bis experti, & vbi frigus sic friget: vt etiã si sit
in media, æstate: sint niues, & pruina. In tam
breui distantia huius varietatis nō potest dari
ratio appropinquo, vel elongatio solis: di-
rectio, vel mora: sed oportet ad alias causas e-
tiam naturales recurrere, quę vel obstant soli,
vt calefaciat: & est frigus intensus, vel iuuat,
& intenditur calor. Si ergo hæc hic cõtīgūt,
sequitur q̄ non est sufficiens ratio, dicere illā
terrā inhabitabilem ad Austrum: quia in cõsta
sol quãdo illis æstas, est propinquior, & in
hyeme est remotior. Propinquoitas em̄ vel elõ-
gatio solis, quæ est per motū sui eccentrici ad
augem, vel oppositum augis, non tantam cau-
sat intemperiem, vt reddat inhabitabile terrā.
¶ Et quidē relictis illis terris, quæ de nouo in-
uētę sunt in parte illa australi, ultra tropicum
capricornij per. 12. grad⁹ cū dimidio, est situa-
tus locus ille, qui extremū bonæ spei vocatur,
cabo de buena esperança, vbi est locus aptus ad
inhabitandum: vt Lusitani qui nauigant il-
lud mare ad Indiam testes sunt oculati.

¶ Manet ergo ex istis probatum, quòd excē-
ptis illis duabus zonis extremis, quæ sunt à
circulis Arctico, & Antartico vsq; ad polos,
omnes sunt habitabiles: quia in omnibus illis
reperitur temperies sufficiens ad vitam homi-
num, licet non æqualis in omnibus illis locis.
Et haud dubiè astrologi antiqui, & cosmogra-
phi (vt oculis videmus) ignoraerunt plures
provincias esse habitatas, quas nunc videmus.
Et quotidie de nouo apparent, industria, & so-
licitudine Hispanorū: vt patet vsq; ad. 60.
gradus eleuationis ad Austrum, e estrecho de
Magallanes.

¶ Ad argumenta solutio patet ex dictis.

Ad argum.

SPECVLATIO. VII.
Vtrum paradysus terrestris
verè, & realiter sit in
partibus o-
rietis.

*Q*uod sic videtur. Pa-
tet ex gene. 2. vbi dicit, se-
cundum Hebraicam ve-
ritatem: Plantauit Deus
paradisum in Edè ad o-
rientem: sed Edem est lo-
cus terræ nunc habitatæ

Argum. 1.

ab hominibus: vt patet ex Ezechiele.
¶ Præterea. Paradysus verè est locus à Deo
creatus, & ad literam intellectus, & non meta-
phoricè: ergo verè alicubi est: & non videtur
vbi, nisi in terra habitata ad orientem: ergo ibi
est.

*Ezechi. 27.
Argum. 2.*

¶ In contrarium est: quia nullibi inuenitur ta-
lis locus in tota habitabili terra.

In cõtrariū

¶ Pro solutione notandū B. Augustinum dixisse
varias fuisse doctorum sententias de pa-
radiso illo terrestri à principio à Deo forma-
to ad habitationē primorum parentum. Pri-
ma est, eorū qui putant illud gene. 2. tantum
corporaliter intelligendū. Secunda est illorū,
qui tantum spiritualiter: & tertia est media, q̄
tenet illud intelligi corporaliter, & spiritualiter:
quã B. p. Augustinus videt amplecti, quã-
do ait. Cõmodè dici possunt de intelligendo
spiritualiter paradiso, dũ modo illius historie
fidelissima veritas rerū gestarum narratione
commendata credantur. Hęc ille. Et quidem
meritò hæc amplectēda sentētia est: vt sic rea-
liter paradysum creatum asseramus, vt non
tollamus quominus spiritualiter, & mysticè
L 5 multa

*Notandū. 1
Aug. super
gene. ad li.
Prima opt.*

*Augu. 13.
de Ciuita.*

*S. Tho. p. p.
q. 102.*

Varie opi. multa de Ecclesia Dei tam militante in terris, quam triumphante in cœlis intelligi possint. Veritate ergo literæ supposita, quoad situm loci, opinioniones etiam sunt varia.

Prima opi. ¶ Est opinio que tenet, locum illum amœnissimum adhuc stare, & ibidem omnia sic permanere, sicut à principio, & esse extra omnem terram habitata, & habitabilem ex parte orientis in quodam monte altissimo, qui nubes trāscendit, ad quem diluuij aquę non perueniunt.

2. opinio. ¶ Secūda opinio tenet, q̄ ille locus fuit à Deo creatus in parte terrę habitabili, & nunc habitatur: sed q̄ modò non sunt arbores illę à principio plantatae, nec herbae. Et tandem q̄ in unum dauerunt aquę diluuij, & perijt loci illius amœnitas.

3. opinio. ¶ Tertia opinio tenet, paradysum terrestrem fuisse in Mesopotamia Syrię, vbi habitauere sancti patriarchę post diluuiũ, Noë, Sem, Nachor, Thare pater Abrahamę.

4. opinio. ¶ Quarta opinio recentior est, quòd in Palestina Iude est, non longè à campo Damasceno, vbi primus homo de limo terrę fuit formatus. Et quidem motiuum nõ deest: quia Adā eiectus de paradiso, propè habitauit, & mortuus in Hebron, sepultus est iuxta Damascenum campum: vt author est D. Hierony. nã & consilio diuino ibi propè habitatio fuit primi parentis, & ex voluntate: vt sic ob oculos habere loci amœnitatem, quam perdidit ob peccatum. Et quòd post diluuiũ sancti patriarchę frequētissimè in illo loco habitauerunt, vbi & sepulturę locum elegerunt.

B. Hieron. ¶ Relictis ergo varijs opinionibus, & eorum varijs fundamentis, quas poterit qui voluerit videre in paradoxis Cirueli Darocensis. q. 7. quod probabilius apparet, sequētibus conclusionibus ostendemus. Et fit prima.

Ciruelo. ¶ Paradysus terestris nõ est extra omnem habitabilem locũ in monte inaccesibili, ad quem diluuij aquę non peruenerūt. Probatur: quia nullus talis mons datur, qui perueniat vsq; ad lunarem circum, neq; vsq; ad aëris supremã regionem: quia talis locus hominũ habitationi est disconuenientissimus: quod de paradiso dicere est irrationabile, cum congruentissimus fuerit, & locato conueniens.

Conclus. 1. ¶ Paradysus terestris nõ est extra omnem habitabilem locũ in monte inaccesibili, ad quem diluuij aquę non peruenerūt. Probatur: quia nullus talis mons datur, qui perueniat vsq; ad lunarem circum, neq; vsq; ad aëris supremã regionem: quia talis locus hominũ habitationi est disconuenientissimus: quod de paradiso dicere est irrationabile, cum congruentissimus fuerit, & locato conueniens.

Ratio. 2. ¶ Secundò. Quia gene. 7. dicitur, q̄ aquę diluuij intantum creauerunt, vt sint aperti omnes montes excelsi sub vniuerso cœlo: & q̄ aquę ascēderūt sup mōtes altissimos p̄ quindecim cubitos: ergo nõ est dicendũ q̄ aquę nõ peruenerūt ob altitudinẽ ad talem locum paradysi.

¶ Item est maximum argumentum: quia Hispani ad nauigauerunt ad omnem cœli partem septentrionem: meridiem: orientem: occidentem: & cum insulas, & alia ignota loca inuenerint, de loco paradysi nulla mētio est. Qui locus si tam eminentissimus esset, latere non posset. Quapropter D. Aug. & alij doctores huius rei memoriam facientes, nõ assertiue, sed recitatiue sunt intelligendi secundum opinionem Hebræorum.

¶ Secunda conclusio. Paradysus terestris in montibus Sarmatię Asiaticę Armenia ponendus nõ est. Pater. Omnes qui de paradiso terrestri loquuntur, illũ locũ temperatissimũ, & amœnissimũ affirmant fuisse: ita vt ob hoc æquinoctiali aliqui poneret: quia locus temperatissimus est: sed montes illi ad septentrionem positi, frigidissimi sunt, quia nimis septentrionales: ergo ibi nõ est ponendus.

¶ Ad idem. Si ibi esset ponendus, esset quia (vt ferunt) quatuor fontes oriuntur ex illis montibus, ex quibus quatuor illa flumina egrediētia à paradiso: sed hoc nõ probat: quia dato Tygris, & Euphrates ex mōte Taurino oriuntur, qui est vnus montiũ Sarmatię, alij tamen fluuij duo Gyon, & Phison à longe ab illo loco ad orientem habent suos fontes.

¶ Tertia conclusio. Non caret probabilitate paradysum terestrum fuisse situatũ in Mesopotamia. Patet. Illa (vt ex scriptura patet) fuit terra amœnissima, & ibidem patriarchę habitauerunt.

¶ Secundò: quia in Mesopotamia est Edem, in quo loco dicitur Deũ plantasse paradysum: ergo aliquã habet probabilitatẽ opinio hæc.

¶ Quarta conclusio. Paradysus terestris à Deo à principio creatus in Palestina circa Iordanẽ videtur fuisse, vbi Sodomitãrũ subuersio. Hęc suadetur sic ex B. Hierony. quia Adam in Palestina in agro Damasceno fuit formatus: & postquã eiectus est, ibidẽ habitauit, vbi & sepultus est: sed hoc est in Palestina circa Iordanem: ergo ibi propè locus fuit ille deliciarũ positus. Et quòd ibidẽ Adam fuerit post peccatum, ex illo gene. 3. Reuertes in terram de qua sumptus es, probat Hieronymus.

¶ Præterea Gene. 13. de illa planicie Iordanis scriptura loquens, qũ Abrahamã à Loth est separatus, dicitur. Leuans autẽ Loth oculos, vidit omnem regionem circa Iordanẽ, quæ vniuersa irrigabatur Iordane, anteq̄ subuerteret dominũ Sodomitãrũ. & Gomorrhã. Erat enĩ sicut paradysus domini, & sicut Ægyptus veniẽtibus Segor: vbi Glo. ordinaria. Hic dicitur esse

Ratio. 3.

Conclus. 2.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Conclusio. 3.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Conclus. 4.

Ratio. 1.

Hieron.

Ratio. 2.

Glossa. esse

Ciruelo.

Ad Rom. 5.

Corollari.

Dubium.

D. Aug. lib. de doctrin. Christiã.

Dilutio. Prima opi.

esse paradysum terrenum, cui comparatur terrena irrigatio. Hanc sententiam velut probabiliorem sequitur Ciruelo in loco citato, & cõ tendit illam corroborare, eò q̄ primum peccatum per quod mūdus infectus, ibidem cœpit in primo parente: vt docet B. Paul. Per vnũ hominem peccatũ introiuit in orbẽ terrarũ: ergo illa omnium corruptionẽ p̄summa ibi probabile est & post peccatum fuisse, qualis illa fuit Sodomorum: ergo verisimile est ibi fuisse situatum paradysum. Et superaddit, q̄ Deus occasione primi peccati parentum tantum illum abhorruit locum, vt submergeret solũ illud, vt amplius appareat minime.

¶ Ex hoc sequitur, vanum esse quod quidam nunc ex modernis astrologis, & cosmographis asserit, paradysum terestrum esse ad partem Australem, quam cõtinuè habitata inueniunt Hispani nauigantes, ad quẽ non perueniunt est. Vanum (inquam) apparet, eò q̄ ad eleuationem vltra gradus. 60. perueniunt est vltra æquinoctialem ad meridiem: vt patet in estrecho de Magallanes: tamen de tali loco paradysi nullum vestigium est: imò adinuenta sunt loca intemperatissima, simul & inamœna, & habitationi hominum satis incõgrua.

¶ Verum hic sese ingerunt aliqua dubia. Primum est, & potissimum: quomodo intelligitur id quod de illis. 4. fontibus, seu fluminibus paradysi, qui dicti sunt: Gyon: Phison: Tygris: Euphrates. Nã si verè, & realiter tales sunt fluuij, cum circa Iordanem, vbi erat Sodoma, tales non sint, non videtur ibi fuisse paradysum. Quòd si tales fontes habeant intelligi spiritua liter iuxta B. Aug. doctrinã, q̄ ait. Quãdo scriptura aliquid dicit, quod ad literã acceptum, sensui videtur repugnare, ad sensum spiritua lem est recurrendum: sicut est illud Iudicũ. 9. Quando ligna siluæ iuerunt ad consiliũ: vt vngerent sibi regem. Quòd si spiritua liter accipiatur, similiter de paradiso dici possẽt, q̄ tamen reprobatur est.

¶ Diuersorum doctorum de dubio varia, & diuersa sententia est. Si quidem qui tenent paradysum esse in oriente, in loco remotissimo, mare interiecto, inter habitata terrã, & ipsum, dicunt. 4. illa flumina ortum habere ex tali loco: & statim in mari immergi, vt amplius non maneat vestigium: sed post in terra in diuersis partibus emergunt: putã Phison in Sarmatia, seu Armenia maiori, & Gyõ in Æthiopia: Tygris, & Euphrates in Syria, & Mesopotamia.

¶ Alij qui paradysum in montibus Armenia collocat: de istis. 4. fontibus philosophantur. Dicuntq; omnes. 4. fluuios per terram discurrere, vsq; ad Indicum mare in hunc modum: vt Tigris, & Euphrates intrent mare in sinu Persico: sed Ganges quem Phison appellant, paulò superius ad orientem intrat mare in sinu magno India. Alius fluuius qui Gyon, in maris introitu mergitur, & absorbetur à terra, & discurrens versus meridiem erũpit vltra Æthiopiã prope Tropicũ hyemalem: & iterum descendit versus septentrionem per Æthiopiã, & Ægyptum venit ad mare mediterraneum prope Alexandriã Ægypti.

¶ Tertia opinio, quæ in Mesopotamia putat esse paradysum, dicit omnes. 4. fluuios per terram discurrere, vsq; ad mare Indicum. Tamẽ tres citatæ opinioniones reiiciuntur, sicut & fundamentum ipsarũ improbatum est: nam si paradysus terestris ponendus est, vbi Sodomorum subuersio, prope Iordanem, oportet & fontium aliam ponere rationem.

¶ Ad dubium ergo consequenter loquentes, paradysum iuxta Iordanem asserentes, illa Gene. 2. litera de. 4. fluminibus sic intelligi potest. Fluuius egrediebatur de loco voluptatis id est, de paradiso, intelligitur de Iordane irrigante illam planiciem. Et quod sequitur. Diuidebatur in. 4. capita, accipitur fluuius materialiter pro ipso nomine, & verbum diuidebatur, tenetur logicè: vt significet diuisionem generis in suas species, aut differentias, ad hũc sensum. Hoc nomen fluuius, cum sit valde cõmunegenus, diuidi potest in multas species fluuiorum. Quarum. 4. sunt specialissimæ: & dicuntur capita, seu capitales species: Phison: Gyon: Tygris, & Euphrates. Iste modus exponendi extraneus videtur, sed apud rhetores & grammaticos non infrequens, siquidem transitum faciunt à rebus ad vocabula, & e contra.

¶ Et quidẽ hæc solutio potest roborari: quia omnes alij modi dicendi sunt improbabiles: nam multa inopinabilia habent, scilicet, submersionũ, & emersionũ ad longissima quęq; terrarum: vt prima, & 2. dicit opinio. Et quod 3. dicit, minus opinabile. Quapropter cum cõstet in sacra scriptura positum de illis. 4. fluminibus, oportet aliqualem intelligentiam habere, vel fateri mēdosum codicem, vel nos nõ assequi intelligentiã, iuxta D. Aug. doctrinã, d. 9. c. Ego vero solis. Vbi ait. Si in sacris scripturis aliquid offendero, quod videtur cõtrarium veritati, nihil aliud existimo vel mēdosum

Opini. 2.

Opinio. 3.

Improbabilis.

Solutio. 2.

Gen. 2.

Roboratur solutio.

sum esse codicem, vel interpretem non esse af sequutum quod dicitur, vel me nō intelligere locum illum: sed in loco citato locus non est medofus, & tres interpretes, Grecus, Chaldeus, & Latinus concordant cum Hebræo: oportet ergo dicere quod locus sit valde obscurus, & vix intelligibilis etiam à doctis. Hunc intellectum sequitur magister Ciruelo.

Ciruelo in suis parad. 4.7. Rupertus.

¶ Et Rupertus Abbas intelligentiam hanc se qui videtur olim, cum asserat, quod fons ille vniuersam irrigat terrā, ad hunc sensum: quē admodum recur in corpore animalis cunctis venis sanguinem ministrat, vitamque animatis hoc ministerio retineat, sic ille fons vniuersam terram per venas occultas vegetat, & in multos redundat fontes, & flumina: sed eorum omnium ista sunt. 4. capita. 1. principalia flumina. Igitur & fontes horum, scilicet, Tigris, & Euphrates. Si libet in Armenia demonstretur. Et tamē per vīam quam nouit cultor fluminum Deus de paradiso secundum veritatem scripturę huius manare credantur. Hęc ibi. Quę adducuntur à Loiso Lippomano in catena aurea super Gene. c. 2.

Loisus.

Abulen.

Ad. 1. arg.

¶ De origine fluiorum, & de alijs. vide Abulen. gene. 2. q. 17. 18. & 19. ¶ Ad primū argumentū vbi ex illo Ezechie. 27. de Edem probare cōtendunt in Mesopotania fuisse paradysum terrestrem, respondetur non eodem modo capi Edem gene. 2. &

Finis libri vnici de cœlo.

Ezechi. 27. quia in Ezechiele est nomen proprium loci in Mesopotamia, sed gen. 2. est nomen appellatiuum, quod significat voluptatem. Et sic literę sensus hic est: Plantauit paradysum in Edem, id est, in loco voluptuoso, & delicijs pleno, in qua significatione accipitur. 2. Reg. 1. Vestiebat nos cocineo in delicijs. Et quidē secundū eius infallibile promissum, Gloria, & decore nos vestiet in illo celesti paradiso, & suprema Hierusalem matre nostra. Vbi bibemus de Torrēte voluptatis suę, & inebriabimur ab vbertate fontis luminis eterni. In quo quidem amoenissimo, & florido loco inamissibiliter mansuri suscipiemur. Nā si per vnum hominē introiuit mors, & ex pulso ab illo priorum parentum loco, in Christo verō fonte, & angulari lapide viuificabimur. In cuius sanguine fiduciam figimus. Cui sit gloria, potestas, & imperium per aeterna secula. Amen.

Hebr. 10.

¶ Hęc dixisse sufficiant esse libros de Cœlo aditos ab Aristo. & reliqua alia quę maioris momenti sunt, esse astrologiam iudicariam reprobendam, & à finibus Christianorum relegandā pro suo congruenti loco (si dominus dederit) reseruantes: nā vt aliās nō semel promissim⁹, in animo est, & hęc in nostris Theologicis resolutionibus tractare, vt par est, si in proprio tractatu nō repofuerimus.

SPECVLATIO

PHYSICA SVPER LIBROS DE GENERATIONE edita per Reuerendum patrem fratrem Alphonsum à Vera cruce Augustinianum: artium, & sacre Theologię magistrū, & cathedrę primę moderatorem in vniuersitate Mexicana in noua Hispania.

INCIPIT LIBER PRIMVS DE GENERATIONE, & corruptione.

ARGVMENT. PRIMI LIB. DE GENE.

De generatione acturi, & corruptione, oportet presupponere Aristo. per duos integros libros tractare de modo quo contingat generatio: corruptio: alteratio: augmentatio, & diminutio: & sic commemorat omnes quinque species motus, generationem, & corruptionem, annumerando. Hic tractatus non solum physica disciplina, sed maximē ad eam pertinens. Et cum in libris physicorum Aristo. iactando præludia quædam velut fundamenta totius ædificij de ente mobili discreuerit, ad particularia in consequentibus descendendo, de particulari motu entis mobilis loquitur. Et in libris de cœlo exactē satis de mobili ad vbi. In istis loquitur de mobili secundum generationē, & corruptionem. Istius tractatus meritō subiectum dicemus esse ens mobile ad formam: vt sic comprehendat omnes motus alios à motu locali. Docet enim Aristote. quomodo acquiratur, vel deperdatur per motum forma substantialis, & forma accidentalis: ob id subiectum eius meritō est ens mobile ad formam: & omnia quę tractantur, reducuntur ad hoc subiectum: quia sub ista ratione in cōsideratione cadūt: pro quāto ad generationem, vel corruptionē: augmentationem, vel diminutionem, aut alterationem spectant. Sunt qui argumētum tractēt hoc diligenter, inter quos primus sese offert Marsilius peritissimus physica, & in theologia similiter scripsit: & Egidius, sed magis speculatiuas & subtiles ingerēs quæstiones, quę practicas, & intelligibiles. Cui vacat per otium, facilis est ad libros aditus. Nos tñ ab instituto nro nō recedētes, quę necessaria sunt, larē, & apertē trademus: alia quęquę, quę ad superfluum tendunt, ex proposito resecantes.

Ens mobile ad formā est subiectū lib. de gene.

Marsil. Egidius.

SPECVLATIO PRIMA pri. libr. de generatione, & corruptione. Vtrum generatio simpliciter, & corruptio sit possiblis per naturam.

Argum. 1. 1. 8 ge. tex. 11. 12. meta. tex. 7

Idetur quod nullo modo: quia generatio ad substantiam est, vt non semel docet Aristo. sed substantia vel est materia, vel forma, vel compositum ex eis constans: sed nullum istorum potest simpliciter generari, neque potest simpliciter corrumpi: ergo generatio simpliciter non est possibilis. Maior est nota. Probat minor. Non materia, quae in generabilis, & incorruptibilis. Non forma: quia ipsa non fit simpliciter, cum de potentia materiae educatur. Non totum resultans suppositum: quia illud non fit simpliciter, cuius partes non fiunt: sic Arist. 7. meta. tex. 27.

Argum. 2.

Item. Si aliquid generetur simpliciter, materiae forma, per quam res est, quae generatur, & actu est, & in specie constituitur: sed forma non generatur. Patet. Quia vel fit ex nihilo, vel ex aliquo: si ex nihilo, ergo creatur, & non generatur: si ex aliquo, & non nisi ex materia: ergo ex materia fit: sed hoc non: quia materia, sicut & forma sunt principium rei naturalis, vt in 1. phys. spec. prima diximus: sed de ratione principiorum est, quod non fiant ex alterutris: ergo forma non fit ex materia, neque contra: & sic non est generatio.

Argum. 3. 2. de celo. text. 18. 96.

Præterea. Nihil potest corrumpi: ergo nihil potest generari: quia vnus generatio, alterius est corruptio, & e contra. Si esset corruptio, vel esset naturalis, vel esset violenta: non violenta: quia nullum violentum est perpetuum. Neque potest esse naturalis: quia quilibet res appetit suam conseruationem naturaliter: vnde Boetius. Omne animal pernicie suam, mortemque deuitat.

In contrariu

In contrarium est Aristo. hic, & in 1. phys. tex. 11.

Notandū. 1

Pro solutione oportet breuiter notare varias antiquorum fuisse opiniones de principio rerum.

Prima opi.

Prima opinio fuit Parmenidis, & Melisi, qui simpliciter generationem negauerunt, & solum concedebant alterationem.

Opini. 2.

Alij dixerunt multa esse rerum principia, in-

ter quos Empedocles. 4. posuit elementa. Elempedocles tñ corpora atomalia. Alij (vt Anaxagoras) posuerunt carnē, & ossa. Alij verò pūcta posuerunt, vt Arist. Platoni imponit. De istis in superioribus in primo Phycorū mentionē fecimus. Specu. 1. vbi de principijs.

Notand. 2.

Secundò notandum, quòd ex omnibus istis opinionibus vna fuit famosa tunc tēporis, quod nulla erat simpliciter generatio: quia ex nihilo nihil fit: & non ens ad ens distantia infinita est: & sic ex non ente nihil poterat generari. Quapropter possibilem negabant simpliciter generationem. Nam si aliquid generari posset simpliciter, non nisi ex partibus præexistentibus esset, quod tunc non esset generatio, sed congregatio. Quòd si ex non præexistenti: ergo ex nihilo, quod erat contra præsuppositum.

Notand. 3.

Tertiò. In memoriam erūt reuocanda, pro solutione debita, quae nos in primo phys. de materia diximus, quòd fit quid præsuppositum omni actioni naturali: & ipsa quid est ens, & non ens: est ens in potentia tantū, & est non ens: quia non habet actum.

Notand. 4.

Quarto notandum, quòd generatio duplex est: quaedam simpliciter talis dicitur, & est illa quae substantiae est: alia est secundum quid, & quae accidentis, sub qua & alteratio, & augmentatio. De modo generationis simpliciter Aristo. ait quòd subiectum sit ens in pura potentia: sic vt in eo per præuiam alterationem forma substantialis producatur, quae est res principalior materiae: quia ipsa est quae dat esse in actu.

Conclu. 1.

Prima concl. Generatio simpliciter est possibilis, & de facto multa generantur simpliciter in rebus naturalibus. Hæc conclusio est Aristo. Probat ratione. Tunc dicitur aliquid generari simpliciter, quando præsupposito subiecto per actionem agentis naturalis aliquid acquirit esse actu simpliciter: sed hoc contingit in rebus: ergo est possibilis. Antecedens pro maiori est notum. Minor probatur: quia ex ligno per actionem agentis generatur ignis, & verè acquiritur esse substantiale nouum, quòd nondum erat: Ex semine per virtutem quadam ibi inclusam alterato, acquirit animal nouum esse substantiale: & hoc est generari simpliciter, quòd est acquirere esse substantiale nouum, quòd non erat ali quo subiecto præsupposito. Non producit ens, quæ añ nō fuit ens: quia licet ante esset materia, ipsa tñ nō erat ens, sed solū ens in potētia.

Ratio.

Præterea. Nihil potest corrumpi: ergo nihil potest generari: quia vnus generatio, alterius est corruptio, & e contra. Si esset corruptio, vel esset naturalis, vel esset violenta: non violenta: quia nullum violentum est perpetuum. Neque potest esse naturalis: quia quilibet res appetit suam conseruationem naturaliter: vnde Boetius. Omne animal pernicie suam, mortemque deuitat.

Conclu. 2.

Secunda concl. Generatio simpliciter alteratio non

Conclu. 3.

Tertia concl. Alteratio, generatio secundum quid dicenda est. Patet. Id dicitur generari secundum quid, quòd acquirit esse aliquid non simpliciter, sed esse tale, vel tale: sed per alterationem contingit: quia frigidum acquirit esse calidi, & album esse nigri, vt constat: ergo alteratio generatio dicenda est secundum quid.

Conclu. 4.

Quarta concl. Tam generatio simpliciter, quam secundum quid, naturalis vocatur, & naturaliter contingunt in rebus. Hic volo dicere, quòd ad huiusmodi generationem non est opus ponere miraculū, sed rebus naturalibus conferatis in suo esse naturali, quòd habent à Deo per actionem, & passionem adinuicē contingit quod ex semine fiat animal, & ex ligno fiat ignis, & ex frigido fiat calidum, & ex calido fiat frigidum. Probat. Id dicitur naturale, quòd est secundum naturam, & passum vim cōfert motus: sed tam in generatione simpliciter, quæ secundum quid est huiusmodi: quia secundum naturam est vt materia ligni in se formā recipiat ignis, ad quam in potētia erat, & non magis erat ei naturale habere ligni, quam habebat, quæ ignis quæ nunc est: iam naturale est quod subiectū hoc, quòd est actu frigidum, sit calidum per actionem caloris: sicut erat naturale quòd haberet frigiditatem: sequitur quòd naturalis est generatio, & alteratio.

Arist. 1. de gene. tex. 1

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Conclu. 3. Ratio.

Conclu. 4. Generatio est naturalis.

Ratio.

Conclu. 5. Aristot. 5. Topic. c. 4.

Ratio non est. Hæc est Arist. Probat. Non est idē quòd disponit ad aliud, & id quòd disponitur, sed alteratio est disponens ad generationem simpliciter, vt Aristo. dicit: ergo ipsa non est generatio simpliciter.

Præterea. Ad generationem simpliciter requirit quod esse habeat genitū simpliciter, quòd ante non habebat, & adueniat esse non existēti in actu, sed in potētia tantum: sed quòd aduenit per alterationem, vt est forma accidentalis, non dat esse simpliciter: sed esse tale accidentale albi, vel frigidi non aduenit existēti in potētia, sed iam existēti in actu, vt constat sequitur ergo quòd alteratio, & generatio simpliciter non sunt idem.

Quòd si tertiam velis adhibere rationem, erit manifesta conclusio, cum in motibus & mutationibus ex termino ad quem species sumenda sit: sed terminus generationis simpliciter alius est à termino alterationis: quia hic accidentalis forma, & illic substantialis.

Tertia concl. Alteratio, generatio secundum quid dicenda est. Patet. Id dicitur generari secundum quid, quòd acquirit esse aliquid non simpliciter, sed esse tale, vel tale: sed per alterationem contingit: quia frigidum acquirit esse calidi, & album esse nigri, vt constat: ergo alteratio generatio dicenda est secundum quid.

Quarta concl. Tam generatio simpliciter, quam secundum quid, naturalis vocatur, & naturaliter contingunt in rebus. Hic volo dicere, quòd ad huiusmodi generationem non est opus ponere miraculū, sed rebus naturalibus conferatis in suo esse naturali, quòd habent à Deo per actionem, & passionem adinuicē contingit quod ex semine fiat animal, & ex ligno fiat ignis, & ex frigido fiat calidum, & ex calido fiat frigidum. Probat. Id dicitur naturale, quòd est secundum naturam, & passum vim cōfert motus: sed tam in generatione simpliciter, quæ secundum quid est huiusmodi: quia secundum naturam est vt materia ligni in se formā recipiat ignis, ad quam in potētia erat, & non magis erat ei naturale habere ligni, quam habebat, quæ ignis quæ nunc est: iam naturale est quod subiectū hoc, quòd est actu frigidum, sit calidum per actionem caloris: sicut erat naturale quòd haberet frigiditatem: sequitur quòd naturalis est generatio, & alteratio.

Quinta concl. Sicut dictum est de generatione simpliciter, & secundum quid, similiter de ea quòd naturaliter contingat, eodē modo & de corruptio est intelligendū. Patet. Op-

posita habet fieri circa idem, & contrariorum eadē disciplina est. Probat. Id simpliciter dicitur corrumpi, quòd definit habere esse illud essētiāle, quòd acquisiuit per generationem: sed contingit sic simpliciter, vt quando introducto igne in ligno, & generato, sequuta est corruptio ligni: & similiter, quando alterata aqua per ignē habuit esse calidi, & corruptū est illud esse per remotionem caloris: ita naturaliter sicut fuit generatio, & alteratio. Et hoc est quòd dicit Aristo. quòd vnus generatio, alterius corruptio est. Nā cum duæ formæ substantiales in eodem subiecto simul esse non possunt, neque duæ formæ accidentales contrariæ. Non enim potest esse quòd sit vna, quin alia corrumpatur. Et non potest esse frigus, quin calor expellatur.

Ratio.

Aristot.

Ad argum.

Quomodo fit materia.

Quomodo fit forma.

Forma fit terminati.

Subiectum fit cōpletum.

Specula. 7.

Ad primum argumētum dicimus, quòd in generatiōe simpliciter & fit materia, & fit forma, & fit compositum: tamen aliter, & aliter: nam materia fit subiectum actu illius formæ, quæ per generationem introducit. Ante generationem erat subiectum in potentia ad recipiendam formam, sed adueniente, fit actu. Ecce quomodo materia fit subiectum: quia fit actu subiectum. Forma substantialis etiam fit: quia terminatur actio agentis, seu generantis ad formam substantialem, quam intendit producere: quia contendit passum assimilere, quæ assimilatio non nisi in forma est. Ante forma non terminabat actionem huius agentis, cum ante non esset, & modò terminat: sequitur quòd forma fit terminatiue. Fit & terminatiue suppositum cōpletue. Patet: quia totum suppositum est quòd habet esse substantiale, & subsistere, & in se est completum, & consummatus: quia non est per se, neque in materia, quæ nunquā absque forma: sed suppositum, compositum, & materia non fit ex forma, neque contra: quia ex terminatiue non fit subiectum, neque ex subiectiue fit terminatiue. Et dato casu quod forma educatur ex materia, dicitur fieri simpliciter: quia educi ex materia: (vt in primo phys. probatum est) non est, quòd forma præcesserit, vel aliquid eius ante, sed quòd materia erat in potentia, vt esset subiectum forme, & per actionem agentis naturalis actiua est illa potentia. Ex isto patet solutio ad 2.

Ad 3. oportet distinguere de naturali, vel in ordine ad suas causas efficiētes, tam vnuer sales, quàm particulares: immediatas, & medias: vt Deus, sol, cælum, & agens naturale particulare: & in ordine ad ista agentia oportet

Ad 3.

ter dicere quod corruptio ita est naturalis, sicut & generatio: nam naturale est igni calorē producere, & deficere. Applicato ergo ligno erit naturale omnes dispositiones necessearias ad formam ligni expellere, & sic formam ligni corrumpere: & eodem modo est naturale soli, & celo concurrere cum igne ad hanc corruptionem. Deo etiam conuenit in quantum prima causa est, quæ magis in effectum influit, quam ipsa. 2. causa. Et huiusmodi corruptiones sunt intentæ ab istis causis ad conseruationem rerum. Et sicut intendit generationes ad perpetuandum res, & intendit corruptiones.

¶ Secundo modo potest dici naturale, vel uolentum in ordine ad subiectum: & hoc dupliciter: uno modo, de per se: alio modo, de per accidens. De per se, corruptio non est intentata à subiecto: quia quælibet res naturaliter suam appetit consistentiam: sed tamē per modum sequelæ, vel per accidens: quia subiectum habet appetitum naturalem ad formam, quam non habet. De per accidens uult corruptionem formæ, quam habet: quia cum non possint simul esse duæ formæ substantiales in eodem subiecto, uolēdo habere alteram, expellit quæ habet: & sic appetitū desiderij appetit quam non habet. Potest dici etiam corruptio naturalis absolute, etiam ex parte subiecti, attendēdo ad hoc quod bonum uniuersi in hoc saluatur, quod sit rerum alternata generatio, & corruptio: & ob id sicut de graui dicimus quod ascendendo non facit contra naturam: quia secundum inclinationem ad bonum uniuersi, & bonum totius, sic & corruptio, quæ uis uideatur ex parte subiecti appetentis suam consistentiam uolentem quodammodo. Respicendo tamen ad bonum uniuersi, quod consistit in hoc, dicitur quod corruptio illa sit naturalis, tale bonum respiciens, bono particula ri relicto.

¶ Ex dictis posset inferri, quid de hominis generatione sit sentiendum, utrum ipsa simpliciter talis uocatur, vel non: nam aliqui putant quod non, supposito sola sit una anima in eo, quæ rationalis est: nam cum forma illa non educat de potentia materiæ, sed creetur, uideatur quod non habeat dici generatio simpliciter: quia de nihilo, & non de aliquo. Si tamen essent alie animæ ponendæ distinctæ, ut non nulli ponunt, scilicet, uergetatiuam, & sensitiuam: cum de potentia materiæ educatur, posset dici generatio simpliciter.

¶ Sed uidetur dicendum, quod homo dicitur generari simpliciter, etiam si una sola sit anima rationalis, quæ à solo Deo creatur. Ratio est: quia dato anima à solo Deo creetur, tamē agens naturale, ut semen, uel quodcumque; sit illud, agit ad disponendam materiam: ita ut sit subiectum aptum ad animam rationalem. Similiter agens naturale occurrit ad introducendam formam in subiecto disposito, etiam si solus Deus creet, ut in superioribus diximus, & inferius in. 3. de anima: & totum suppositum acquirat esse substantiale cōpletiuē: sequitur quod uera sit generatio, & simpliciter posset sic uocari, maxime quia licet forma substantialis, quæ non est rationalis, educatur de potentia materiæ, non tñ est eo quod ipsa fuerit in materia antè, uel aliquid eius, sed quia subiectum habebat esse subiectum illius formæ. Hæc dixerim, etiā si Marfil dicat quod hominis generatio potest dici largo modo generatio.

SPECVLATIO SECVNDA. Vtrum unum indiuiduum sine sui corruptione possit transire in indiuiduum alterius speciei.

Videtur quod sic. Argumentum. 1. quia transire in vinum: ut si gutta aquæ uino admisceatur: tamen manet incorruptum indiuiduum aquæ. Patet: quia si uoluerit quis extrahere, poterit desumpto succo methæ: ergo unum in aliud transit sine sui corruptione. Argumentum. 2. Præterea. Acetum, & uinum specie differunt: quia hoc calidum, & humidum, & illud frigidum est, & siccum: tamen sine sui corruptione unum in aliud transit. Patet: quia ex uino fit acetum, & rursus acetum conuertitur in uinum: sed hoc non posset esse, nisi quia in indiuiduum speciei transit in aliud sine corruptione sui.

¶ Ultimo. Per incantationes homines in porcos, & in cætera animalia mutantur: ut de asino auro Apulei constat, & de Circe. Et confirmari potest de illis quæ per alchimiam sunt. ¶ In contrarium est ueritas. Nō enim potest esse generatio sine corruptione naturaliter. ¶ Pro-

Hō dicitur gñari simpliciter. S. Tho. q. 90. ar. 2.

Marfil. in. de. gen. 4.

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

In contrariū

Marfil. q. 3. 1. li. gene.

¶ Pro solutione considerandum, ut ait Marfilus, quod transmutatio in substantijs est duplex: quædam uera: alia solum secundum apparentiam. Vera illa erit, quādo realiter indiuiduum unius speciei transiret in aliud. Non uera, sed apparet tunc est, quando solum accidentium facta est mutatio, manente integra substantia, & salua: ut solet in illis quæ per alchimiam fiunt, siquidem accidentia sic monstrant, & substantiam ueram ostendunt, ac si uerè esset. ¶ Notandum. 2. Triplex mutatio in substantia: generatio, & corruptio. Exemplū primi: ut anima intellectiua creatur, & angelus. Transubstantiatio est (ut fideles intelligunt) in admirando Eucharistiæ sacramento: siquidem ibi mutatio fit circa substantiam, cum substantia panis transeat in substantiam corporis Christi realiter, & uerè, & non secundum imaginationem. De generatione, & corruptione abundè suppetunt exempla.

Nota. 2. Triplex mutatio in substantia. S. T. 3. p. q. 75. ar. 4.

Conclus. 1. Unum indiuiduum nō transit in aliud.

Conclus. 2.

¶ Prima conclusio. Transmutatione uera substantiæ indiuiduum unum nunquam transit in aliud ipso manente incorrupto secundum se totum. Probatur. Nullum est indiuiduum, quod non sit alicuius speciei certæ: sed tale (si daretur) nullius esset speciei certæ: ergo unum indiuiduum non potest mutari in aliud. Antecedens est pro maiori notum. Minor probatur: nam quæro: illud cuius esset speciei? nā si illius cuius prius erat, & manet: quæro, an sit illius solius, uel ipsius, & alterius speciei? si solius: habeo quod tale indiuiduum non transit in aliam speciem: si etiā simul est alterius speciei: ergo simul & semel pertinet ad duas species: sed hoc non potest esse: quia sic non posset esse nisi quia in eadem materia sunt simul duæ formæ substantiales distinctæ, non pertinentes ad unam certam speciem: quod repugnat per naturam. Dixi, distinctæ, & pertinentes ad unam speciem: quia in homine ponentes animam rationalem, sensitiuam, & uergetatiuam distinctas, ponunt eas ut pertinentes ad unam solam speciem hominis: quæ rationalis continet sensitiuam, & uergetatiuam: sed si quælibet per se ad unam speciem pertineret, non posset stare: sequitur ergo in præsentiarum, quod talis translatio in substantiam non est possibilis per naturam.

¶ Conclusio secunda. Mutatione apparenti, & non uera potest indiuiduum unius speciei transire in aliud alterius, manente substantia primi. Hoc apparet in illis quæ sunt per alchimiam, quæ quidem apparent, sed non sunt.

Patet conclusio: quia fiunt variationes, & mutationes apparentes auri, & argenti, & lapidum: cum tamen uera non sit transmutatio (ut docet prima conclusio) oportet sit solum per apparentiam.

¶ Tertia conclusio. Sicut non datur naturaliter quod unum indiuiduum transeat in aliud, manente substantia, sic neque per naturam dari potest transubstantiatio. Per transubstantiationem intelligimus, quando substantia in substantiam cōuertitur, cum mutatione reali rei, cuius est conuersio: ut si panis transeat in carnem, uel in os, sic quod amplius panis non maneat panis, sed fit caro, uel os, ad modum quo fides catholica tenet in sacramento Eucharistiæ, prolatis uerbis à sacerdote, fit transubstantiatio, sic quod panis substantia, tam materia, quam forma transit in substantiam corporis Christi, non manente amplius pane, quantum manent eius accidentia: ut ad oculum uideamus ipsamet manere post consecrationem, quæ erant ante consecrationem. Patet quod ista non sit naturalis. Omnis actio naturalis præsupponit subiectum in quo recipiatur, quod sit sub utroque termino: sed in sacramento Eucharistiæ nō manet subiectum sub utroque termino: quia non manet panis materia, quæ erat ante consecrationem: nec manet forma substantialis panis, quæ erat antè: ergo nō est naturalis talis mutatio, sed miraculosa, & miraculorum unicum, & insigne. Neque ualet dicere, quod accidentia panis manent eadem. Non (inquam) ualet: quia ipsa accidentia non sunt subiectum forme substantialis: neque sunt subiectum esse substantiæ: sequitur ergo quod non datur per naturam talis transubstantiatio. Et quod transeat substantia in substantiam, patet ex Ecclesiæ determinatione in c. Firmiter. extr. de summa trini. & fide catholi. & in conc. Trident. Ob id opiniones quæ recitantur extr. de celebratione missarum. c. Cum Marthæ. à glo. sunt rejiciendæ, & solum debet amplecti, quod ibi nulla maneat substantia panis. De quibus erit sermo, & disputatio in nostris Theologicis Resolutionibus.

¶ Quarta conclusio. Per diuinam potentiam quodlibet creatum potest conuerti, & transmutari in quolibet, siue materia manente, quæ est ingenerabilis, & incorruptibilis, siue sit etiam ipsa conuersa simul cum forma. Patet: quia hoc est in sacramento apertissimum: ergo eo modo quo per uirtutem illorum uerborum factum est, potest fieri in omnibus alijs rebus: quia Deus non alligauit potentiam suam

Ratio.

Conclus. 3. Transubstantiatio nō datur naturaliter.

S. T. 3. p. q. 75. ar. 4.

Ratio.

Conci. Tri.

Conclus. 4. contra Durand. in. 4. d. 11. q. 2.

facramentis : ergo poterit pro sua voluntate dare talem virtutem conuertendi vnum in aliud. Tamen non posset Deus (eo quod repugnat) aliquid creatum in diuinam naturam, vel id quod eius est, conuertere: quia sic esset mutabilis, & variabilis: quod est probatū falsum in 8. Phisico. ab Aristo. qui dat primo mouenti immobilitatem.

Ad argum. ¶ Ad primum, dicunt nonnulli, quod quando aqua miscetur vino, manet ipsa, & nō mutatur. Commiscetur tamen propter suam subtilitatem vino vsq; ad minutissimas partes: & sic si postea aliquo artificio extrahatur aqua ex vino, extrahitur quod semper mansit, & nunquam fuit tranfmutatam in aliud. Sic respondet Marfi. sed contrarium videtur: quia ibi fit vera mixtio, & aqua verē definit esse aqua, & suam perdit formam substantialem, & vinum fit sub materia illa sub qua est. Et hoc maxime constat: quia aliās in consecratione calicis illa gutta aquę apposta vino semper maneret aqua, & sic totum non esset sanguis: neq; totum quod in calice est post cōsecrationem, absolute debet adorari: quia ibi manet aqua, quę non est capax consecrationis. Sequeretur etiam si contingat quod quosdam partem sanguinis, secundam non sumeret ieiunus: quia aquam prius sumpsit. Et si esset verum quod isti dicunt, non esset opus solite obseruare quod aqua miscēda sit in parua quantitate, & quod fiat ante consecrationem, interuallo sufficienti ad illius conuersionem in vinum. Succēdum ergo est qd aqua de finit esse. Quod si artificio extrahatur, nō est aqua, sed aliquid quod videtur esse aqua, & non est, vel est subtile eiusdem vini.

Ad secūdu ¶ Ad secundum de aceto, concedit idē Marfi. quod sint eiusdem speciei vinū, & acetum: & sic vinum non transit in aliam speciem. Hęc solutio non est tenenda: nam si vinū est eiusdem speciei cum aceto, non est quare nō possit fieri consecratio in aceto: sed non fit verē, & non alia ratione: nisi quia materia non est consecrationis: nō ergo sunt eiusdem speciei: nam quocunq; maneat verē panis, & species panis, dato panis in corruptionem tenderet, si fiat consecratio, verē panis est consecratus: quia panis est materia apta: ergo dato quis peccaret, si in aceto consecraret, esset tamē verus sanguis: quod Theologorum opinio communis non admittit: ergo lignum est quia vinum, & acetum specie differunt: & constat: quia vinum calidum, & humidum est, & acetum frigidum, & siccum: vt dicunt medici: sed

ista ex diametro pugnant: ergo non sunt in eadem specie. Et quod vinum fiat acetum, vel acetum fiat vinum, non est argumentum esse eiusdem speciei: quia potest esse corruptio facilis a circumstante aere inter formas has, quāuis specie differentes, & sit similitudo quantū ad dispositiones requisitas in materia, vt ex vna in aliam fiat facilis mutatio, & ob id corumpatur vinum, & generetur acetum: corumpatur acetum, & generetur vinum. Non ergo vnum transit in aliud eo manēte incorrupto, sed transitus est per generationem, & corruptionem.

¶ Ad 3. negatur qd sint verē huiusmodi tranfmutationes, sed solum illusiones quędam, & apparitiones, quas efformare hosti generis humani non est difficile: sicut in somnis apparent aliqua, quę verē non sunt, ob specierum referuarum commotionem in phantasia factā: sic ergo in vigilia potest fieri id dæmone: quia creatura omnis corporea ad nutum est ei subiecta, quoad motum localem: & sic potest esse qd aliquis putet se animum: sicut & de Nabuchodonosor, diuina voluntate, vt pœniteret, & seipsum humiliaret factum in sacra scriptura legitur.

SPECVLATIO. III.
Vtrum generatio vnus alterius sit corruptio, & e contra.

Idetur quod nō. In natura hominis aliquid corumpitur. scibus: tamen nihil generatur. Patet. Nō generatur materia: quia est ingenerabilis. Nec forma: quia suppono quod in eo solum sit anima rationalis, quę tamen à solo Deo creatur, & non educitur de potentia materię.

¶ Præterea. In corruptione hominis, quando moritur, est generatio: & non est corruptio: ergo generatio vnus non est corruptio alterius. Patet antecedens. Nam forma cadaueris verē generatur: quia verē in corpore mortuo est aliqua substantialis forma: & non nisi cadaueris, quę ante mortem non erat: ergo tunc generatur: tamē nihil corumpitur. Patet. Nō corumpitur materia: quia ipsa manet, & incorruptibilis est. Arist. 1. Phisico. 3. Neque forma: quia anima rationalis, quę est substantialis forma, immortalis est.

¶ Vltimō

In contrā. ¶ Notā. 1. Commē. 1. Phisico. 6. ¶ Notā. 2.

¶ Notā. 3.

¶ Concluf. 1. In successiuis re generari est ipsam corumpi. ¶ Concluf. 2. Generatio vnus est corruptio alterius.

Argum. ¶ Aristot. 1. Phisico. 3. 8. ¶ S. Tho. 2. 2. q. 110. d. 1. ¶ Danie. 4.

2.

¶ S. Tho. 3. p. q. 17. ar. 2.

¶ Vltimō. Lumē generatur in aere: & sciētia habitus in anima: & tñ nihil corripitur: quia neq; lumen habet contrarium, neq; sciētia. ¶ In contrarium est Aristoteles hic. text. 17. ¶ Pro solutione primō notandum est, qd aliquid generatio sumitur pro subiecto generationis: sic dicit Cōmen. qd materia prima est quę generatur: sic etiam dicitur corruptio. ¶ Secundo est præsupponendum, qd generari, & corripi aliter cōtingit in rebus successiuis, & aliter in permanentibus: quia permanentes possunt habere suas partes simul, non sic successiue: vt motus, & tēpus. De quibus supra. ¶ Tertiō est supponendum, quod aliās est dictum scēpe: & materiam non esse sine forma aliquando: & simul duas formas substantiales non esse in eadē materia: quibus adnotatis, fit prima conclusio. ¶ In rebus successiuis rem generari est ipsam corripui, & ipsam corripui est generari. Probatur de motu: quia aliquando generatur: ergo vel quando est, vel quando non est: non quādo non est: ergo quādo est: sed quādo est, quia successiuis, & nō permanentes, tūc cum generatur, corripitur: quia nō manet: & quādo corripitur etiā generatur. Nō em̄ potest intelligi ipsum esse, nisi in corripui: quia nō intelligitur nisi in successione: & idē de tēpore.

¶ Secunda conclusio. In rebus permanentibus generatio vnus est corruptio alterius: quātū ad compositum, quod completiue habet esse per generationem. Patet. Sit a. compositum, quod generatur: cum hoc sit in subiecto præsupposito: quero, an materia fuit ante denudata ab omni forma, vel nō: si sic, ergo aliquādo materia sine forma, quod nō potest esse. Si habuit formam: vel manet simul cum illa quę de nouo est in generatione, vel non: si manet: ergo duę formę substantiales simul, quod repugnat: quia sic illa vna res poterit ad duas species distinctas. Si non manet: ergo vel corripitur, vel transit in aliud subiectū eadem numero: transire in aliud subiectum non potest: ergo corripitur: sed corripuita forma, corripitur suppositū, quod habebat esse per formam: ergo generatio vnus est corruptio alterius. Eodē modo probatur, qd corruptio vnus sit alterius generatio. Dixi quantum ad compositum: quia generatio, & corruptio propriē illius quod acquirit esse, vel desinit esse intelligitur: sed hoc nō est forma, sed cōpositū: quia esse est suppositū, & p se subsistētis, & nō formę: quia licet generatio, & similiter corruptio terminetur ad formā, &

mē cōpletiue ipsius suppositi est. Sic intelligitur qd generatio vnus suppositi sit corruptio alterius: & corruptio vnus sit alterius generatio. ¶ Tertia conclusio. Sicut homo generatur, sic & corripitur: & sicut ex corruptione alicuius sequitur generatio hominis, sic ex generatione alicuius, sequitur eius corruptio. Hic volo insinuare, quomodo dato anima rationalis hominis (supposito vnam solam habeat animam) non fit ex traduce, sed à solo Deo creatur, & quādo homo moritur (quod est ipsum corripui) anima rationalis, cum sit immortalis, non corripuitur, tamen semper est verū qd homo generatur, & est etiam verum, quod homo corripuitur. Probatur. Aliquid generari, est habere esse post non esse, præcedente aliqua alteratione, aut dispositione agentis naturalis in subiecto: sed sic est qd homo habet esse post non esse, & verē completiue acquirit esse, & non sine dispositionibus præuijs: ergo homo generatur: similiter & corripuitur: quia corripui aliquid est habere non esse post esse: sed sic est, quando anima separatur à corpore, qd post esse, est non esse. Et quod ad corruptionem hominis sequatur generatio, patet: quia sequitur cadauer, quod verē habet esse cadaueris post esse hominis. Et ad corruptionem formę substantialis, quę erat in seētu organizzato. s. plantę introducitur brutalis: & ad corruptionē brutalis in infusione rationalis generatio ipsius hominis: quia introductio animę rationalis est ad quam concurrunt agens naturale, etiā si à solo Deo creetur anima: ergo etiam in homine est verum, qd generatio vnus sit corruptio alterius.

¶ Verum est tamen, qd si exactam rationem generationis consideremus, respicientes non solum ad suppositum, attendentes qd habet esse completum, sed ad formam quę dicitur terminus generationis, & corruptionis: tunc em̄, quia anima rationalis à solo Deo creatur, & non ab agente naturali, & similiter non corripuitur: quia immortalis, possumus dicere non esse propriē generationem: & sic equiuocē cōuenire alijs ab homine, & homini. Et in hoc sensu admittamus quod tradunt hic doctores non contemnēdi, dicentes generationem hominis, non esse propriē generationē, eo qd potiūs sit congregatio animę creatę à Deo cū materia, quām generatio, licet quoad dispositionē subiecti præuiam habeat naturā generationis, quo tñ ad verā hominis productionem habet magis naturam factionis miraculose. Hęc dicit illi Aristot. loquitur absolute:

Concluf. 3.

S. Tho. 2. 2. p. q. 76. ar. 3. c. q. 118. art. 2.

Ratio. Quomodo est verū qd homo corripuitur.

Aristot. 2. Phisico. t. 26.

M a absolute:

absolutè: sol & homo generat hominem, cum animam non posuerit ex traduce, vt nos in libris de anima ostendimus. De quo Egebinus in suo de perenni philosophia.

Egebin. li. 9. c. 7. ar. 8. Concluf. 4.

¶ Quarta conclusio. Si sit aliqua qualitas, quæ contrarium non habet, ad eius generationem nõ requiritur corruptio alterius, neq; ex eius corruptione alterius generatio. Hoc patet de lumine, & sensatione, & sciẽtia. Probatur. Istæ qualitates verè in subiecto producuntur, & generantur, tamen non aliqua corruptione præuia: quia lumen in aere producitur sine corruptione, & corruptitur per absentiam solis: &

Ratio. 1.

S. Tho. p. p. q. 67. ar. 3.

tamen nullius sequitur generatio: & hoc non ob aliud, nisi quia contrarium non habet. Idè de scientia, quæ non habet contrarium. Et probatur sic. Si ad generationem istorum necessãriõ sequeretur corruptio, esset ne daretur materia sine forma, vel vna materia informata duabus formis substantialibus simul: sed ponèdo istorum generationem sine corruptione, vel è contra, non sequitur aliquod istorum, vt constat: quia siue ab aere tollas lumen, siue nõ, manet aer in sua substantia talis. Similiter si sensationem, vel scientiam abstuleris: sequitur ergo veram esse conclusionem.

Ratio. 2.

Concluf. 5.

¶ Quinta conclusio. In qualitatibus contrariũ habentibus ad generationẽ vnus sequitur alterius corruptio: saltim secundum gradum intensum. Patet: quia contrariæ qualitates non se possunt simul comparari in gradibus intensis: ergo producta vna, alia corruptitur: sic producto calore in subiecto expellitur frigiditas. Et potest dari ratio: quia istæ sunt qualitates primæ, in quibus propria ratio contrarietatis inuenitur, sine quibus non contingit materiã esse sine aliqua ipsarum: oportet ergo quod vnus generatio alterius sit corruptio.

Ratio.

¶ Dixi, in gradibus intensis, quia in remissis non sequitur q. si calor producitur, remissa frigiditas, corruptatur, cum in aqua tepida contingat calorem simul esse cum frigiditate.

Ad primũ. Marsi. l. 1. de gene. q. 5.

¶ Ad primũ in quo de nutrimento viuens, maxime de homine, Marsilius sicut tenet impropria esse hominis generationẽ, sicut in tertia conclusione tetigimus, sic asserit impropria esse nutritionẽ: & dicit, nutritionem esse miraculosam partialitẽ: quia nutrimento corrupto, non generatur alia forma substantialis de nouo: sed q. anima intellectiua incipit informare illam materiã de nouo, quam non informabat: sic non est naturale, q. forma substantialis vadat de subiecto in subiectum. Hęc Marsilius. Tamen nos tenentes esse generatio-

nem hominis, vt in 2. conclusione diximus ad sensum ibi positum, possumus concedere esse veram nutritionem: & per corruptionẽ vnus sequi alterius generationem, corrupto cibo in chilo conuerso in stomacho, & post in epate conuerso in sanguinem, & per venas transmissio ad omnia membra. Iam facta vltima digestione ibi est generatio ossis, & carnis, & neruorum. Per animã rationalis informationem habet nouũ esse illa pars: nam habebat esse panis, vel piscis, vel herbæ, & nunc habet esse carnis: quia actio agentis naturalis ad illã perfectã, & necessariã fecit dispositionẽ, etiam si ad formã substantialem non attigerit, attigit ad introductionem: & sic videtur q. ibi sit nutritio, & per consequens generatio in isto sensu, in quo dicitur homo generari. Quia propter corruptio vnus alterius generatio est. Cui hæc non placuerit solutio, teneat quæ dicit Marsilius, quæ sunt satis clara.

In homine vera nutritio. S. Tho. p. p. q. 67. ar. 1.

S. Tho. p. p. q. 67. ar. 1.

3.

In contra.

Notã. 1.

Notã. 2.

Notã. 3.

Prima opi. Anicem. 2.

Secunda opi. Scot. in. 4. d. 1. q. 3.

Tertia opi. Ocam.

Quarta opi.

¶ Ad secundum, dicens quod in morte hominis verè aliquid generatur, scilicet cadaver, & consequenter aliquid corruptum, non tamen materia, neq; forma, sed homo, eò quod forma à materia remouetur. ¶ Secundo potest quis respo. quod ibi aliquid generatur, sed non est necessarium aliquid corruptum pati. Neq; hoc contra Aristot. qui in generationibus naturalibus est loquutus: sed in generatione hominis, & corruptione est aliq. peculiarit. propter animam rationalem, quæ à solo Deo creatur, & est incorruptibilis. ¶ Ad tertium patet solutio in quarta conclusioe, & sic videtur q. ibi sit nutritio, & per consequens generatio in isto sensu, in quo dicitur homo generari. Quia propter corruptio vnus alterius generatio est. Cui hæc non placuerit solutio, teneat quæ dicit Marsilius, quæ sunt satis clara.

Ad 2.

Solutio. 2. S. Tho. p. p. q. 67. ar. 2.

Ad 3.

Argum. 1.

SPECVLATIO. III.

Vtrum in corruptione substantiæ fiat resolutio omnium formarum vsq; ad materiã primã.

Idetur quod non fiat resolutio: quia si sic, sequitur q. in aliquo instanti materia est nuda ab omni forma. Patet. Fiat resolutio: ergo in instanti in quo ad vltimam formã devenitur, vel est alia forma introducenda, vel non: si sic: ergo duæ formæ simul: si non, cum non debet de nouo aliqua introduci, vsq; dũ expellatur quæ erat, oportet q. in illo instanti medio sit materia sine formã, vel nõ sit resolutio vsq; ad materiã nudã.

¶ Secundo. In animali prior est anima vegetatiua, quam sensitiua: sed manet cum sensitiua quæ post producitur: ergo non fit in generatione resolutio vsque ad primam materiã: alã in generatione animalis expelleretur quicquid ad vegetatiuum spectat. ¶ Præterea. Elementorum formæ quæ fuerat in corrupto, manent in genito: ergo non fit resolutio vsq; ad materiã primã. Antecedens patet ex Aristot. tex. 84. ¶ In contrarium est quod dicit Aristot. hic, q. generatio est transmutatio totius in totum, nullo sensibili remanente in eodem subiecto. ¶ Pro solutione oportet notare, q. id quod hinc queritur est, vtrum aliquid maneat idem numero in genito, quod erat in corrupto: nam si nihil manet idem numero, nisi sola materia, tunc dicitur esse resolutio vsq; ad materiã primã: si tamen aliquid idem numero maneat sub vtroq; extremo: scilicet in genito, & corrupto, non fit resolutio vsq; ad materiã primã. ¶ Secundo est considerandum, q. quãdo queritur, vtrum resolutio fiat vsq; ad materiã primã, potest intelligi solum quoad formã, vel formas substantiales, sic q. nulla quæ in corrupto erat, maneat in genito: vel nõ solum quoad substantiales; sed etiam quoad accidentales, sic quod neque aliqua substantialis forma, neq; accidentalis maneat in genito, quæ fuit prius in corrupto. ¶ Variæ fuerunt philosophorum, & Theologorum opiniones circa vnitatem formæ substantialis in qualibet re, vel pluralitatem. ¶ Fuit opinio Auicennæ in 6. naturalium, in mixto elementa manere formaliter, sic vt vnũ quodq; mixtum diceret esse aggregatum ex 4. elementis. In hoc sensu tamen concedebat quod. 4. elementa ad mixtum constituentium conuenientia vsq; ad minimum naturale diuidebatur: & ex ipsis, 4. fiebat materiã mixti: & in vna parte illius materiæ erat terra: in alia aqua: & tandem in duebat mixti formã extensã per totã materiã. ¶ Secunda opinio. ¶ Secunda opinio est doct. sub. ponentis formã corporeitatis substantialem; vltra formã per quã mixtũ in esse specifico constituitur: & solum hanc in animatis ponit: & habet opinio sua motiua. Et dicit in triduo mortis Christi fuisse illã formã in corpore: & sic non introducitur formã cadaueris, quæ sonat corruptionẽ. ¶ Tertia opinio est Ocam, ponentis in homine animam sensitiuã simul cum rationali, quem impugnat Buridanus. 2. de anima, q. 5. de quo Sanctus Thomas. p. p. q. 76. ar. 3. ¶ Quarta opinio est Autembron, ponentis

Specul. 4. De termino resolutionis.

in homine tot animas, quot sunt prædicata quidditatiua: & sic vna est vegetatiua, & alia sensitiua: alia rationale, & alia corporeum. ¶ Quinta opinio potest esse illorum, qui ponunt in omnibus generatis formã substantialem corporeitatis, quam dicunt esse perpetuam in ipsa materia. ¶ Sexta opinio est, quæ negat istam formã corporeitatis, & vnã solum ponit substantialem: quæ opinio est Sancti Thomæ: quam egregie probat Agidius Romanus in suo tractatu de gradibus formarum. Sanctus Tho. etiã in tractatu proprio. Nõ est nũc in animo rationes opinionum istorum examinare, neq; illas impugnaire, quippe qd esset prolixum nimis: & quia ipse secum afferunt suam damnationem. Sufficiat opini. recitare. Et ad speculationem respondentis, quid sit tenendũ, vt rationi consonum appono conclusiones: & sit prima. ¶ Omnes illi qui ponunt plures formas substantiales in mixto, vel in animatẽ, eò videntur tendere, vt negent resolutionem fieri in generatione, vsq; ad materiã primã: & hoc non solum quoad formas accidentales; sed quoad substantiales. Probatur: quia qui vltra vnã dant substantialem formã, siue corporeitatis dicitur, siue sit elementorũ, siue sit aliquid essentialis prædicati; siue sit sensitiua in rationali, affirmant post corruptionem in genito manere: & ob id non admittunt denudationẽ, & resolutionẽ fieri ab omni forma substantiali: quia non fieri talẽ est eandẽ formã substantialem manere in genito, & corrupto: sed isti omnes qui plures ponũt, sic admittũt, q. eadem numero maneat forma substantialis in genito, & corrupto: ob id non est resolutio vsq; ad materiã primã secundum eos. ¶ Secunda conclusio. In generatione cuiuslibet mixti denudatio fit vsq; ad materiã primã, sic vt nulla maneat forma substantialis eadem numero in genito, & in corrupto. Probatur. In omni re naturali sola vna forma substantialis est; per quam constituitur in esse naturalis, & specifico: vt supponimus, quod aliã probatũ est; & inferius probabitur: ergo cum sit corruptio rei, & alterius generatio, manet cũ forma generati, quæ de nouo aduenit, vel nõ: si manet: ergo non est corruptio facta: quia quãdiu manet forma, habet suum esse specificum, & formale; & sic non est alterius generatio: quod si alterius est generatio: ergo alterius verè forma in materia est: est etiam alia forma, quæ antè erat: ergo sunt simul in materia duæ formæ substantiales, non facientes rem

¶ Quinta opinio potest esse illorum, qui ponunt in omnibus generatis formã substantialem corporeitatis, quam dicunt esse perpetuam in ipsa materia.

Quinta opinio. Liconi.

Sexta opinio. S. Tho. p. p. q. 76. ar. 3. Agidius.

Concluf. 1.

Ratio.

Concluf. 2. Denudatio fit usque ad materiã primã.

man-

vna: & sic effct vna, & eadē res in diuersis speciebus: quod est dicendum.

Conclus. 3. Tertia conclu. Licet aliqui existiment qd sit impossibile id accidens numero manere in genito, & corrupto, & sic vsq; ad materiā primā ponunt fieri resolutionem, etiā quoad formas accidentales, probabile tamen est aliquas qualitates manere eadē in vtroque extremo. Hęc conclusio probatur quoad istam secundam partem: quia cum ex aqua fit aer, manet eadem humiditas, quæ erat in aqua: nā si corrumpitur, à contrario debet corrumpi, vel eò qd possit stare humiditas cum forma substantiali aeris: sed non est contrariū à quo corrumpitur, & humiditas dispositio est formæ substantialis aeris: sequitur ergo, qd aliqua qualitas eadem numero inuenitur in genito & corrupto.

Secundò. Item. In cadauere manet eadē albedo in ossibus, & calor qui erat in carne viua. Non curro de intēsiōne eadem: quia solūm sermo est, quod maneat eadem numero qualitas, quantum ad tempus breue, quæ tamen post remittitur: sequitur ergo, quod non est resolutio vsq; ad materiā primam.

Tertiò. Item. Videmus si viuus habeat cicatricem, qd etiā mortuus habeat eadē, cū sit accidens. Quartò. Præterea: quia aliàs frigiditas generaret caliditatem. Patet. Ponamus qd frigiditas corrumpat aliquid viuens: tunc si in cadauere sit aliquis nouus calor, qui prius non erat, est de nouo productus: & non videtur à quo, nisi à frigiditate corrupte animal: ergo frigiditas esset causa caloris.

Conclus. 4. Quarta cōcl. Omnes illæ qualitates, & accidentia quæ nullam habent contrarietatem ad dispositiones requisitas ad formam geniti, videntur manere eadē numero in genito, & corrupto. Ista conclusio videtur sequi ex. 3. nam supposito fit probabile, qd aliquæ qualitates eadē numero manent, non videtur quæ de beat manere, magis quàm illæ quæ ad formam generati faciunt, & non contrariantur suis dispositionibus: vt albedo, & aliæ similes: tamē si sint contrariæ, illæ videntur non manere: quæ à dispositionibus requisitis ad formam geniti corrumpuntur: & in hoc sensu possent intelligi qd fiat denudatio vsq; ad materiā primā in generatione. Multæ hinc inde adducuntur rationes, pro, & contra: sed sufficiat, propositū intentū sequentes, hæc adduxisse. Vtranq; probabile putamus op. 1. qd nullū accidens numero inuenitur in genito, & corrupto, vt ait Albert. de Saxonia primo de gēra. q. 6. Marfil. in loco citato de denudatione ab omni forma sub-

stantiali expressē est loquutus: & in. q. 7. affirmat hanc nostrā opinio. dicens, qd eadē q̄litas manet in gēra, quæ fuit in corrupto: qd probat ex Aristot. hic text. 2. 4. & c. 2. 5. & qd eadem maneat quantitas in genito, & corrupto. Ad pri. dicendum, qd nunquam materia sine forma est, etiam in instanti: nam si vna hora sit tempus adæquatū in introductione formæ generati in materia illa, etiā est hora tempus adæquatū in quo corrūperetur forma corrupti: qd si generatio tota simul sit (vt est probabile) in animalibus, tunc pro eodem instanti pro quo definit esse forma corrupti, est forma geniti, & primum nō esse formæ corrupti, est primum esse formæ geniti: & sic nullū instans datur, in quo materia sit denudata à forma substantiali. Et licet via ordinis per prius intelligatur amitti forma corrupti, non tamē prioritate temporis. Qui tamen formam corporeitatis admittunt, nō est quare sint tam solliciti de introductione nouæ formæ, & expulsiōne antiquæ in codē instanti: quia sua corporeitatis forma in materia manet: qua rōne nunq; nuda ab oi forma substantiali est, sed semp alijs inuicē succedētibus, intelligitur illa perpetuo. Ad secundum: sunt qui concedant adueniēte sensitiuo, non corrūpi vegetatiuum, sed per fieri potius: & sic adueniente rationali, manere sensitiuum. De quo in libris de animal. 3. specul. 1. contra Ocam, Vide ibi. Pro nunc, putamus verum esse solā vnicam animam ponendam, & in rationali includi sensitiuum: sicut trigonus in tetragono: vt docet Aristoteles. Et semper est ita, qd in superiori virtus inferioris continetur eminētius: & sic veniente id quod perfectum est, euacuatur, & corrumpitur id quod ex parte est. Ob id. (vt nostri Theologi affirmant) cum clara Dei visione non esse ponendā fidē. In quo Durādus est deceptus. De quo suo loco: quia frustra esset. Sic adueniēte anima rationali, frustra esset anima sensitiua, & vegetatiua, cum per solā illā possint fieri eō modus, quæ per vegetatiuum, & sensitiuum. Non ignoramus. Marfil. q. 6. in solutione ad 5. dicens, quod vegetatiua anima nō est prius, quàm sensitiua, sed simul. Et ad Aristotele. qui dicit, de generatiōe animalium, quod embryo primo viuic vita plantæ, dicit, intellexisse quod animali generato prius percipiuntur opera animalis vegetatiuæ, quàm sensitiuæ: & prius sensitiuæ, quàm intellectuæ: quia prius animal vegetat, quàm sentiat, & sentit, quàm intelligat: tamen est vna eadem anima. Sed quicquid dicat, non oportet recedere a com-

Albert. de Saxonia primo de gēra. q. 6. Marfil. in loco citato de denudatione ab omni forma sub-

intelligēdi, qd prius tempore sit vegetatiuum. In. 3. argumento tangitur difficultas satis principalis in materia, de formis substantialibus elementorum: an maneat ibi formaliter, manentibus ipsis elementis formaliter in mixtis: an solūm virtute, penes illas suas qualitates. Pro nunc dicamus, qd verum reputamus, ipsa elementa non manere ibi formaliter: neq; cōcurrere, vt putauit Auicēna, & alij, ad mixti generationem, per hoc qd elementa seipsis materia sint mixti, vbi forma substantialis eius recipiatur: sed cōcurrūt virtute, per hoc qd in mixto est reperire qualitates elementorū: frigiditatem: caliditatem: humiditatem, & siccitatem, in certo debito contemperantē, magis, vel minus de hac, vel de illa, iuxta conditionem elementū predominantis: siquidē opinio illa Auicēne qd maneat elementa secundū suas formas substantiales, vt diximus, nullo modo potest stare: neq; opinio Cōmentatoris, qui tenet, qd oēs manent cū forma mixti, remissē tamen: hoc dicit. 3. de celo. t. 67. De quo inferius in fine. 2. lib. huius.

Elementa non manēt formaliter in mixtis. Pro nunc dicamus, qd verum reputamus, ipsa elementa non manere ibi formaliter: neq; cōcurrere, vt putauit Auicēna, & alij, ad mixti generationem, per hoc qd elementa seipsis materia sint mixti, vbi forma substantialis eius recipiatur: sed cōcurrūt virtute, per hoc qd in mixto est reperire qualitates elementorū: frigiditatem: caliditatem: humiditatem, & siccitatem, in certo debito contemperantē, magis, vel minus de hac, vel de illa, iuxta conditionem elementū predominantis: siquidē opinio illa Auicēne qd maneat elementa secundū suas formas substantiales, vt diximus, nullo modo potest stare: neq; opinio Cōmentatoris, qui tenet, qd oēs manent cū forma mixti, remissē tamen: hoc dicit. 3. de celo. t. 67. De quo inferius in fine. 2. lib. huius.

Opi. Auicē. non potest sustineri. Cōment. Scotus 1. 4. d. 11. q. 3. Henricus quo libr. 2. q. 2. Ad. 2.

SPECVLATIO. V. Vtrum augmentatio sit generatio.

Idetur quod sic: quia generatio vnus corruptio alterius est, & contra, vt supra diximus: sed in augmentatio est simplex corruptio: ergo ipsa gnratio est. Patet: quia nutrimentum verē corrumpitur. Præterea. Diminutio est corruptio: ergo augmentatio est gnratio. Cōsequētia bona est, & tenet illa regula topica. Sicut oppositū in opposito, sic propositum in proposito. Probatur antecedens. Aliqua viuētis pars in diminutione corrumpitur: aliās non fieret diminutio. Tūc sic. Illa pars antē viua erat: & cū deperditur, non est viua: ergo corrumpitur: ergo augmentatio est generatio.

Argum. 1. Tex. 17. Patet: quia nutrimentum verē corrumpitur. Præterea. Diminutio est corruptio: ergo augmentatio est gnratio. Cōsequētia bona est, & tenet illa regula topica. Sicut oppositū in opposito, sic propositum in proposito. Probatur antecedens. Aliqua viuētis pars in diminutione corrumpitur: aliās non fieret diminutio. Tūc sic. Illa pars antē viua erat: & cū deperditur, non est viua: ergo corrumpitur: ergo augmentatio est generatio.

3. Tertiò. Generatio est motus, aut mutatio ad substantiā: sed augmentatio est motus ad substantiam: ergo est generatio. Patet minor: quia eō viuens augetur, & verē substantiam acquirit per huiusmodi augmentum.

In contra. In contrariū est Aristoteli qui ponit differentiam inter generationē, & augmentatiōem in 3. Physico. text. 25. & in 5. Physico. text. 26. Pro solutione est notandū, qd augmentatio capitur multis modis: vno modo, pro intēsiōne: alio modo, pro maioratione quantitatis di-

sceret: alio modo, quantitatis cōtinuæ: & hoc sine additione, sicut in rarefactiōe: alio modo cum additione, sed similis: vt si aquā aquæ addas: alio modo, per additionem dissimilis: vt si ignē maiorē facias, cōbustibilia addendo: alio modo, quantitatem addendo quantitati. Nullo istorū modorū hic de augmento loquimur.

Alio modo dicitur augmentum esse in viuēte, solūm quando sit intus per susceptionē nutrimenti, & conuersionē in partes maiores, vnde est augmentū in animante. Ita vt quantumvis per actionē caloris naturalis in humidū radiale fiat deperditio per actionē caloris naturalis in humidū cibale, seu nutrimentale, non solūm fiat restauratio illius deperditū, sed & additio. Est propria augmentatio, de qua tractat Aristot. & de qua nunc speculatio est, vtrum augmentatio sit generatio: quæ sic definitur.

Augmentatio, est conuersio nutrimenti in potentia corpus animatum, in corpus actu animatum, in maius, quàm est deperditum per actionem caloris naturalis.

Ex hac descriptione videntur nonnulla requiritur ad augmentationem. Requiritur, qd sit augmentum ex aliquo adueniente. Secundū quod idem maneat sub vtroq; termino. i. qd ille qui patitur diminutionem, ille & augetur. Tertiū, qd quælibet pars aucti ad minus porosa debet esse aucta: quia augmentum fit ab anima mittente nutrimentum ad singulas partes. Quartum, qd hæc fiat per intus susceptionem nutrimenti, quod à principio est dissimile, & in fine est simile nutrito.

Et Aristot. tex. 50. ponit cōditiones ad augmentum, prior qd non sit vacuū: qd non sit penetratio dimensionū: qd non sit adueniente aliquo incorporeo: tandem qd fiat adueniente corporeo: nā per incorporeum nullum corpus posset nutriri naturaliter, neq; augeri: quia calor naturalis nō posset agere in illud incorporeū. Secundūm quas partes contingat augmentatio, sunt variæ opiniones.

Prima est Cōmentatoris dicentis, qd augmentatio fit secundū formā, & nō secundū materiā. i. fit à forma, & nō à materia: quia ipsa nihil est actiuitatis: sed non est hoc in specula. Secunda opinio est, qd augmentatio fit secundū partes formales, & non secundū materiales. i. secundū partes humiditas humiditate radicali, & non secundū humiditas humiditate cibali. Illæ quæ sunt radicali humido humidatæ, sunt quæ ex semine fuerūt confectæ. Sed hæc opinio non est vera: quia in adulto pauca sunt hæc partes, vel nullæ à radice contractæ.

Opinio. 3. ¶ Tertia opinio est illorum, qui dixerunt philosophum intellexisse per partes formales, etc. **Albe. Mag.** rogeneas, & per materiales, homogeneas: quae opera aë magis manifestatur in eterogeneis.

Opinio. 4. ¶ Opinio. 4. est, quod Aristoteles intellexit augmentationem fieri per partes formales. i. porosas: non per materiales: quia in illis non esset per intus susceptio, sed per appositionem, praesupposita alteratione. Recitatis opinionibus sit prima conclusio.

Conclus. 1. ¶ Ad augmentum in viventibus requiritur motus localis: alteratio similiter, & corruptio. Patet. Non potest fieri augmentatio, nisi coniuncto aliquo cibo nutrimentali: quae applicatio non fit sine motu, vt constat: ergo motus localis requisitus est.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quod sit alteratio requisita, **S. Tho. p. p.** patet: quia augmentum debet fieri ex eo quod est dissimile, vt fiat simile, & conuertatur in substantiam: sed hoc non contingit absque alteratione: si enim panis non alteretur, non poterit conuertere in substantiam aliam. Requisita etiam est aliqua corruptio. Patet: quia si ipsum nutrimentum, seu cibum, ex quo debet fieri augmentatio, non desinat esse panis, & caro animalis, non poterit esse caro hominis, neque os hominis. Patet: quia cum debeat esse in fine simile ipsi nutritio, & aucto, necessarium est quod fiat corruptio. Ecce ergo quomodo ad augmentationem verè requiritur corruptio aliqua, alteratio, & localis motus.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Augmentatio proprie dicitur requirit nutritionem, & etiam alicuius generationem. Patet: quia per augmentationem quaelibet pars viventis nervosa acquirit magis, quae perdit: sed hoc fieri non potest absque nutritione: ergo nutritio est requisita in augmentatione. Patet maior: quia in hoc consistit ratio augmenti, vt magis per humidum nutrimentale acquirit, quae fuerit deperditum de humido radicali per actionem caloris naturalis.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quod sit generatio requisita, patet: quia sicut cibum primo corrumpitur in stomacho, sic fit generatio chilo: & deinde corrumpitur chilo in epate, & fit sanguinis generatio: deinde in venis sanguis corrumpitur, & fit caro: & os, & nerui: tandem fit conuersio in omnes partes eterogeneas animantis. Ecce in omnibus istis generatio est: & sic praesupposita, vt sine ea non possit esse augmentatio propria viventis.

Conclus. 3. ¶ Conclusio tertia. Augmentatio non est generatio, neque motus localis, neque alteratio, neque nutritio, neque corruptio, sed motus ad quantitatem proprie. Ista conclusio est Aristoteles, qui ponit distinctam speciem motus augmentatio-

nis à generatione, & alijs: sequitur ergo, quod non est augmentatio aliquid illorum formaliter: sed quod proprie dicatur motus ad quantitatem, ex eodem Aristotele. Patet: quia motus speciem capit à termino ad quem: sed terminus ad quem augmentationis, maior quantitas est quae resultat, quam illa quae ante augmentum erat: sequitur ergo quod augmentatio sit motus ad quantitatem. Haec conclusio est clara ex supra dictis.

¶ Quarta conclusio. Licet augmentatio non sit formaliter generatio alicuius suppositi, quod de nouo habet esse, est tamen generatio realis partis maioris substantiae. Probatur prima pars: quia eo differt (vt dicitur 3. conclusio) à generatione: & augmentatio non est generatio: sicut neque quantitas substantia est: nam per generationem proprie suppositum quod fit, seu generatur, acquirit esse substantiale, & per se existere: & hoc non facit augmentatio, quae aduenit iam supposito actu existenti: & illius solum augmentatio est. S. viventis.

¶ Secunda pars apertissima est, augmentationis proprietatibus consideratis: nam tunc est augmentatio, quando facta digestionem, & nutritionem, fit conuersio humidi cibalis in substantiam nutriti, non solum quantum deperditum est, sed amplius: at hoc non potest fieri sine generatione partis substantiae. Patet: quia illa pars quae augetur in viuento, vel est substantia, vel non: si non est substantiae pars: ergo non est conuersa in substantiam, & sic non erit augmentatio: si ergo conuersa est, & substantia est: quare quae substantia vel per se extans, vel non: non per se extans: alias per augmentationem suppositum haberet esse: ergo est vt pars in alio. Tunc quare, vel est pars eiusdem substantiae cum supposito, cui fit additio, vel non: si sic, & ante non erat illa pars aucta, & nunc est substantiae pars: ergo nunc genita est: & cum sit eiusdem substantiae eadem forma substantialis totius, & illa pars de nouo genita animatur, & sustentatur. Quod si substantiae illa pars non est eiusdem cum illo in quo fit augmentum: ergo non fuit verum augmentum: quia de ratione eius est, quod id quod est à principio dissimile, fiat simile, & conuertatur in substantiam aliam.

¶ Quinta conclusio. Augmentatio propria quae in viventibus contingit, generatio secundum quid dicitur est, quae praecedit corruptio simpliciter. Probatur prima pars. In omni augmentatione propria est necessaria conuersio alimentum in substantiam aliam: & hoc est generatio: ergo augmentatio est generatio: sed non est simpliciter: quia suppositum non habet esse simpliciter, sed esse maius: & aduenit iam supposito existenti: ergo

Conclus. 4. *Agidius in ulti. q. de generatione.*
Ratio p. p.
Ratio. 2. p.

Ratio. 2. p.
Ad argum.

ti: ergo est generatio secundum quid: quia si generatio est: ergo simpliciter, vel secundum quid: sed non simpliciter, vbi ex non esse simpliciter acquiritur esse simpliciter: erit ergo generatio secundum quid.

¶ Altera pars, quod ipsam praecedat corruptio simpliciter, patet. Non potest esse augmentatio, nisi fiat cibi perfecta corruptio: quia debet assimilari aucto, & nutrito: quia panis non debet amplius manere panis: quia verè fit caro: nec herba, nec animalium caro. Et ratio formari potest sic. Ibi est vera corruptio, vbi totum definit esse substantialem: sed in augmentatione cibum ex quo est augmentatio, totaliter definit esse, & non habet amplius suum esse substantiale per se existens: ergo simpliciter facta est corruptio ipsius: alius si non esset simpliciter, facta corruptione, maneret panis, vt ante: & facta augmento, & nutritione esset substantia panis simul, & substantia aucti, & nutriti: & sic duas haberet formas substantiales: & non esset id ex quo augmentum simile in fine: quod necessarium est ad augmentum, vt supra dictum est.

¶ Patet ex dictis solutio ad argumentum, siquidem in augmentatione & corruptio, & generatio est.

SPECVLATIO. VI.
Vtrum in augmentatione perfecta quaelibet pars aucti augeatur.

Primus arg. *Idetur quod non: quia si augetur, est per additionem nutrimenti. Tunc, vel illud recipitur in pleno, vel in vacuo: si in pleno: ergo est penetratio dimensionum: quod est contra Aristotelem, & naturam: quod si recipitur in vacuo: ergo vacuum datur, contra ipsam naturam, cum ex proposito refugiat: vt supra probatum est. Quod si dicas in poris fieri: ergo ipsis semel repletis non esset amplius augmentatio, neque partes non porosae auerentur: quod est intentum.*

2. ¶ Secundo. Non potest fieri augmentum in parte aliqua, nisi per motum localem nutrimenti, per applicationem ad partem illam: sed aliqua est pars, ad quam cibum non potest peruenire per motum localem: ergo illa saltem non augetur. Patet de capite: nam cibum, cum sit graue, non ascendet ad caput: ergo in capite non erit augmentum.

¶ Et confirmatur: quia non potest peruenire

Confr.

cibum, nisi ad partes porosas: at non omnes sunt porosae: ergo non omnes partes augetur.

¶ Nihil augetur: ergo non omnes partes augetur. Patet: quia non augetur pars, quae praefuit: quia ista non est maior quam ante: neque pars quae aduenit: quia ipsa non fuit ante: neque aggregatum ex eo quod praefuit, & eo quod aduenit: quia hoc aggregatum non fuit ante. Item: quia nunquam hoc aggregatum fuit minus: ergo nunquam augetur: quia id augetur, quod erat minus.

¶ In contrarium est Aristoteles, hic. tex. 3. 2.

¶ Ista est vna speculatio pectissima in materia, in qua declarabitur modus nutritionis, augmenti, & digestionis.

¶ Pro solutione oportet notare primo, quod augmentatio viventis est duplex: quaedam propria: alia impropria. Illa dicitur propria, quae est per intus susceptionem, & per conuersionem in maiores partes, quam sint deperditae: impropria est, quando fit non per susceptionem in intus, sed per iuxta positionem nutrimenti, medietate, vel immediate: vt si dicamus ossa augeri: non quia intus in ossibus recipiatur nutrimentum, sed quia nutrimentum iam digestum apponitur iuxta ossa, & per virtutem quam habet ossa, si bi vnit, & conuertit in suam substantiam.

¶ Secundo notandum, quod in corpore viuo intus oportet intelligere esse poros, velut quaedam foramina spongiae, quae non sunt vacua, cum hoc natura abhorreat, sed pleni sunt pori corpore subtili. Aere. Et quidem quod ista foramina ibi ponantur, est argumentum apertissimum in sudore emisso à viuente per partes corporis diuersas: quia si non exiret per poros, sed per solidum, corporum penetratio esset. Et si tales pori non darentur in animali, non posset esse nutritio: nam cum nutrimentum non diuidat corpus, alias cum dolore esset, neque penetraret aliud corpus: non videtur vnde recipi possit, nisi in istis poris. Et in continuo causantur ex actione caloris naturalis resoluentis intus partes viuētis, & continuo apparet in manibus: nam si quis eis lotis eat cubitu, cum surgat, inueniet eas imundas, non alia ratione, nisi quia resolutio facta est, & partes resolutae subtiles ad exteriora deuenere: non per solidum: ergo per poros.

¶ Praeterea notandum, quod cum animal ex eterogeneis consistat, habet aliquas partes non porosas: quia habet aliquos poros, vt dictum est: ergo vel ille porus clauditur terminis, vel non: si clauditur, vel poris, vel non poris: non poris clauditur: ergo clauditur partibus non porosis: quia alias animal non esset continuum, si totum esset porus: oportet ergo inter porum,

3.
In contra.
Notau. 1.
Notau. 2.
Aristote. 4. Phy. tex. 8. 47. c. 55.
Notau. 3.

& porum partem non porosam signare: quare iuxta hanc differentiam dispositionis in viuente, & dabitur diuersus modus augmenti, vt declarabimus: certum est hoc: quia non est eadem dispositio carnis, & ossis: venarum, & neruorum: musculorum, & aliarum partium. Vt respondeamus ergo, sit prima conclusio.

Conclu. 1. ¶ Quaelibet pars viuētis porosa, quæ sana est, augetur per receptionē intus nutrimenti. Pro pars porosa augetur.

Animal propriē augetur, vt supra dictū est, & augetur contingit per receptionem in poris: ergo sequitur q̄ partes porosæ augetur. Sed q̄ quaelibet pars porosa, patet. Aliqua porosa recipit augmentū: & non est potior ratio de vna, q̄ de alia: ergo quaelibet augetur: nam datur oppositū, q̄ vna augetur, alia nō aucta, & sit deperditio in illa per actionem continuam caloris naturalis: ergo deficeret animal, & non posset consistere. Itē: quia si secundū aliquam partem non augetur animal, totū non augetur: quod est contra suppositum.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclu. Dixi q̄ quaelibet pars, quæ sana est: nā pōt esse aliqua mala dispositio in aliqua parte, ratione cuius non possit fieri augmentatio, & sic contingit aliquis defectus in mebris, ita vt aliqua arida fiant, vel nō habeāt suā perfectā quantitātē per naturā. Et quidem hæc conclusio experientia satis constans est, quomodo omnia membra continuē augeant proportionabiliter, & rarō cōtrariū cōtingit.

Conclu. 3. ¶ Tertia conclusio. Pars non porosa animalis quanuis augetur, sed non per intus susceptionem, sed per iuxta appositionē, & sic nō propriē augetur. Probatur conclusio. Pars nō porosa vere auget, vt cōstat: ergo vel propriē per susceptionem, vel impropriē: sed non propriē. Patet: quia si esset per susceptionem cibi: vel esset in poris, vel esset in corpore: nō in poris: quia partes sunt solidæ nō porosæ, de quibus loquitur hæc conclusio. Neq; in ipso corpore solido: quia sic, esset corporum penetratio, quæ per naturā non datur: sequitur ergo, q̄ augmentatio nō est per intus susceptionem: ergo erit per iuxta appositionem. Patet q̄ sit per iuxta appositionē. Non potest esse augmentum, nisi per hoc q̄ mediāte nutritione alimentū cōuertitur in substantiā aliti: sed non posset cōverti, nisi vel intus in poris reciperetur, vel iuxta apponeret, & applicaretur: nō recipitur intus, vt dicitur: oportet ergo q̄ iuxta apponatur.

Ratio. ¶ Tertia conclu. Pars nō porosa vere auget, vt cōstat: ergo vel propriē per susceptionem, vel impropriē: sed non propriē. Patet: quia si esset per susceptionem cibi: vel esset in poris, vel esset in corpore: nō in poris: quia partes sunt solidæ nō porosæ, de quibus loquitur hæc conclusio. Neq; in ipso corpore solido: quia sic, esset corporum penetratio, quæ per naturā non datur: sequitur ergo, q̄ augmentatio nō est per intus susceptionem: ergo erit per iuxta appositionem. Patet q̄ sit per iuxta appositionē. Non potest esse augmentum, nisi per hoc q̄ mediāte nutritione alimentū cōuertitur in substantiā aliti: sed non posset cōverti, nisi vel intus in poris reciperetur, vel iuxta apponeret, & applicaretur: nō recipitur intus, vt dicitur: oportet ergo q̄ iuxta apponatur.

Conclu. 3. ¶ Tertia conclu. Pars nō porosa vere auget, vt cōstat: ergo vel propriē per susceptionem, vel impropriē: sed non propriē. Patet: quia si esset per susceptionem cibi: vel esset in poris, vel esset in corpore: nō in poris: quia partes sunt solidæ nō porosæ, de quibus loquitur hæc conclusio. Neq; in ipso corpore solido: quia sic, esset corporum penetratio, quæ per naturā non datur: sequitur ergo, q̄ augmentatio nō est per intus susceptionem: ergo erit per iuxta appositionem. Patet q̄ sit per iuxta appositionē. Non potest esse augmentum, nisi per hoc q̄ mediāte nutritione alimentū cōuertitur in substantiā aliti: sed non posset cōverti, nisi vel intus in poris reciperetur, vel iuxta apponeret, & applicaretur: nō recipitur intus, vt dicitur: oportet ergo q̄ iuxta apponatur.

te, vt non intelligamus in partibus porosis fieri augmentum: sicut contingit in aqua, quando aqua ei apponitur, vt fiat maior: sed sit per hoc q̄ cibus nutrimentalis iam appositus iuxta membrū, vel partem non porosam, quæ augeti debet per virtutē existentē ibi caloris naturalis, sic sibi coadunat, & coniugit, vt simile faciat, in propriam substantiā conuertendo, ac si intus in poris (si illos haberet) suscepisset. Probatur conclusio. Nam vere pars nō porosa augetur: ergo est media nutritione per hoc q̄ in propriā conuertit substantiā: sed hoc nō esset, nisi esset alteratio, neq; esset si sola esset nutrimentū appositio: sequitur augmentum in eis contingere, non per solā appositionē: quia aliās si hac sola esset appositione augmentū, nō magis esset in illis partibus augmentū, q̄ in aliquo liquore superaddito alio eiusdē speciei.

¶ Ex ista conclusione, & præcedenti sequitur intelligētia illius opinionis citatę ab Aris. Corpora nō porosa augeti per iuxta appositionē: nā sic intelligi debet, vt non negetur alteratio, & in propriam substantiam conuersio.

¶ Quarta cōclu. Illi pori, in quibus humidū cibale recipitur ad perfectū augmentū nō sunt vacui, sed aere pleni, & cōtinuū alij, & alij sūt per actionē caloris naturalis resolūtis, in qua receptione nō est corporū penetratio, licet sit aeris cōdēsatio. Probatur. Quōd illi pori sunt dādū, iā probatū est: sed q̄ nō sint vacui, patet: quia nō datur vacuū in rerū natura, vt latissimē pbatū est i. 4. Phy. Si ergo sunt pleni, oportet sit aliquo subtili corpore, & sic aere sūt pleni.

¶ Quōd cōtinuū alij, & alij fiant, patet: quia si nō fuerit, sequeretur q̄ quā primū essent pleni illi pori humidō cibali recepto ad nutritionē, & augmentū, non posset amplius esse augmentatio per intus susceptionē: sed hoc est cōtra Arist. & veritatē, qui ponit augmentū nō semel, sed continuē fieri vsq; ad certū tempus: & sic augmentatio vocatur motus cōtinuus: quod non esset, nisi augmentatio esset cōtinua.

¶ Præterea. Calor naturalis semp agit resoluēdo aliquas partes: oportet ergo dicere, q̄ per hōi resolutionē manēat tales pori, qui intelligūt esse in partib; nō solidis, sed resolutis. ¶ Et ad conclusionem probandam, q̄ dentur pori, & q̄ sint aere pleni, est vnum quod experientia constat ex vrinæ emissionē: qua facta, euenit tremor quidam, & concitatio quædam, & cōmotio interior, etiam vsq; ad partes exteriores: qui tremor est (vt dicunt medici) eo q̄ in loco in quo vrina expulsā est, subintrat aēr, ne detur vacuum: qui aēr erat in illis

Ratio.

Conclu. 4.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 2.

poris inclusus, quōd sit per rarefactionem.

Ratio
altri. partis
conclu.

¶ Probatur vltima pars conclusio q̄ per hoc q̄ in poris recipiatur nutrimentū, non sit corporū penetratio: quia cedit aēr ibi inclusus, & cōdēsatur: & sic potest recipi cibus. Hoc experimur quotidie: vt si quis ingrediatur domū aliquam, cum tamen ipsa plena sit aere, nō eo q̄ vnus, vel plures homines recipiatur in ipso loco, sit corporū penetratio, sed aēr cedit: & si non posset exire, necessariū est intelligere cōdēsationē aeris ibi existentis, semper manente eadē aeris substantia. Sic in animalis nutritione, & augmentatione: vt in illis poris aere plenis receptus cibus possit conuerti in substantiā nutriti, & aucti, cōdēsato aere, & rursus facta partū resolutione, aēr rarefit, & implet locū, vbi resolutio. Neq; est difficile intelligere hoc, si ad illa quæ fiunt in visceribus terræ attendamus: quā in terra sunt partes porosæ plenæ aere, ex quo generatur cōtinuū aquæ fontales, & fluuiales: & sicut cōtinuū fluit aqua, cōtinuū aēr subintrat: cōdēsatur, & rarefit: vt non sit neq; vacuū, ne corporum penetratio: vt infra in primo metheororum spe. vltima dicemus.

Conclu. 5.

Arist. 1. de
exlo. 3. 2.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

¶ Quarta conclu. Ad nutritionem, & augmentationē, tam propriam, quæ est per susceptionē intus in poris, quā impropriam, quæ est per iuxta positionē: vt est in partibus nō neruosis, in omnibus partibus viuētis, oportet vltimo calorem naturalem intelligere quandā esse virtutem attractiua nutrimentū. Volumus in hac conclusione declarare, q̄ sicut in magnete intelligitur virtus attractiua ferri, etiā si graue sit, vt ē terra attractū ferrū subleuet: sic etiā in omnibus membris in quibus est nutritio, & augmentatio, talis est virtus, vt euocet ad se cibum, & etiam subleuet, si fuerit graue. Patet. Deus, & natura non deficient in necessarijs: sed ad nutritionē, & augmentum animalis est necessarium esse talem virtutem attractiua nutrimenti: ergo ponenda est. Patet: quia est necessarium q̄ cibus perueniat ad locum membri, & ei applicetur, vt conuertat in propriam substantiam: sed non potest per naturam, rebus ipsis in sua natura consideratis, applicari, seclusa tali virtute attractiua. Patet: quia cū grauis sit descendere, & non ascendere, nō potest applicari, aut moueri ad cerebrum, quod in superiori parte est, cum cibus ponatur in stomacho, vel in epate: ergo dada est talis virtus ipsis membris attractiua, sicut & habent virtutem conuertendi in propriam substantiam.

¶ Præterea in omnibus membris viuētis ani-

ma vegetatiua est vel formaliter, vel virtute in alia superiori, & perfectiori inclusa: sed vegetatiua habet virtutem attractiua simul cum retentatiua, & digestiua, & expulsiua: vt dicemus in libris de anima: ergo in quolibet membro talis virtus est attractiua cibum. Ad hanc cibi (etiam si sit graue) eleuationem facit calor ipse naturalis: cuius cōditio est, vt eleuare possit ponderosa: vt fol virtute sua eleuat vaporē, & aliquando lapidem, vt constat: ergo sic poterit etiam adiuuari virtus ipsa membrorum attractiua a calore naturali.

In pri. de a-
nima spe. 4.

¶ Sexta conclusio. Ad nutritionem, & augmentationem membrorum debitam, digestio præuia intelligitur in stomacho, epate, & in venis: vt sic dissimile simile fiat, & aptum conuersioni in propriam substantiā nutriti, & aucti conuertat. Hic intendimus dicere cum medicis, q̄ cibus, qui in substantiam aliti transit, primo conteritur in ore in animalibus perfectis, & deinde mittitur ad stomachū per fistulas aptas per naturam, & ibi fit prima digestio: ita vt cibus cuiuscūq; sit conditionis, in quadam massa alba conuertatur, quæ chilus vocatur. Et hinc in ista digestionē, feculentum, & impurum separatur, & ad intestina mittitur, & expellitur per partes ad id deputatas.

Conclu. 6.

Quomodo
fit digestio
in stomacho
& in epate.

¶ Ista alba materia, seu chilus per venas mēstrales (vt medici vocāt) attrahitur ad epatē, vbi fit secunda digestio, & adhuc illa materia alba depuratur, & fit rubea, quæ in confuso continet. 4. humores, & vocatur Chimus. A chimo isto separatur cholera, p magna parte, & mittitur ad fel per viam in epate destinata: & etiā separat cholera nigra, quæ est melancholia, & mittitur ad splē per viam ibi existentem. Residuum massæ, quod sanguineū, & phlegmaticū est, mittitur ab epate ad venas magnas. Ab ista digestionē, quæ in epate impurū mittitur ad vrinæ locū, & sic vrina superflua est nō potest, sed cibi, ex ista digestionē, quæ in epate fit.

Chilus. 2.
digestio in
epate.

Chimus.

¶ Rursus in venis massa, quæ sanguinea est, p venas quas capillares vocant, ad omnia membra nutrienda, & augenda mittitur, & ibi in venis fit. 3. digestio illius materia: & superfluum illius mittitur per sudorem, per omnes partes corporis, & per alias superfluitates, quæ emittuntur per diuersas partes. Et sic depuratio facta est cibi, vt fiat simile, ad hoc q̄ conuertatur in substantiam aliti. Vnum tamen considerandum, q̄ in illa. 2. digestionē, quando materia ad venas mittitur, natura sollicita nō solum de cōseruatione sed de perpetuatione speciei, partem segregat ad generationem quā mittit ad vasa

Digestio. 3

Nota.

vafa feminaria, ibi circa locū in quo vrina, ibi & feruatur semen quod dicitur de superfluo: nō de superfluo impuro, eo modo, quo est id, quod in intelbinis, neq; eo modo quo est id, qđ in vase vrinario feruatur: imō est de depurato, & digesto in epate, vel (vt aliqui putāt) in ipsis venis, quod quidē fegregatur ad generationem. Dicitur tamen superfluu, quantū ad id, quod est necessariū pro nutrimento, & augmento vt illa pars dicatur superflua: quia datur quod est necessariū ad indiuiduū, & feruatur pars illa pro gūratione. Dixi, mitti vel ab epate, vel à venis, vel etiā aduersis membris ex ipsa materia cibali iam proxima, vt conuertatur in substantiam, eo qđ aliqui putant, qđ semen in generatione ab omnibus partibus mēbris decidatur: sed intelligendum est ibi in epate fieri fegregationem, licet possit esse, quod etiam ex alijs partibus pars decidatur.

¶ Ex istis ergo colligitur veritas nostrae conclusionis, quod digestio ipsa fiat, & nō semel, aut bis: vt sic sit apta materia ad nutritionem, & augmentum.

Conclus. 7. ¶ Septima conclu. Quādo Aristot. dicit, augmentationē in animali fieri per partes formales, & nō materiales, intelligitur per intus susceptionem, & propriē de augmēto loquens: nā in propriē, & per appositionē etiā fit per materiales partes: Ista conclusio fit posita solum vt intelligamus partes formales vocari, partes porosās: & materiales dicuntur illae, quae non sunt porosae. Et quia augmētatio propriē, quae per intus susceptionem est, vt dictū est, nō fit nisi in partibus illis porosis, dixit Arist. solum secundum partes formales augmentum fieri: ob id nos (vt intelligatur Aristot.) ponimus conclusionem, qđ etiā fiat augmētatio per materiales partes: tamen est impropria augmentatio: quia per appositionem, vt declaratum est. Et non indiget alia noua probatione, quando quidem vniuersaliter probatū est, omnes partes augeri, tam porosās, quā non porosās.

Partes formales sunt partes porosae, & materiales sunt non porosae.

Conclus. 8. ¶ Octava conclu. Augmentatio est motus cōtinuus, siue vnus sit, siue plures, quilibet tamē cōtinuus est. Patet. Augmentatio est verē motus: sed de ratione motus est, quod sit cōtinuus: ergo augmentatio motus cōtinuus est. Sic Arist. hic text. 1. 5. & 3. 1. & 5. Phyl. text. 18.

¶ Dixi, siue sit vnus, siue plures: quia cū augmentatio propriē fiat per intus susceptionē in partibus porosis, sunt diuersae partes, & distinctae non cōtinuae tales porosae partes: & ideo non pōt intelligi vnus & idem motus cōtinuus, cū partes non sint cōtinuae: sed au-

gmentatio quae fit in manu est cōtinuus motus, & vnus, & illa quae fit in pede etiā cōtinua: & sic in partibus materialibus nō porosis est dicēdū, qđ in qualibet est motus augmētationis cōtinuus. De quo multa Marfil. de gūra. q. 1. 3. ¶ Ad primum argumentū solutio satis ex dictis constat: nā cibus nec in vacuo recipitur, nec in pleno: sic vt fit corporū penetratio, sed in locovbi aer cedit, in illis poris inclusus, & ex ipso loco fit nutrimentum: & semper sunt alij, & alij pori, effecti & causati à calore naturali per resolutionem cōtinuam: vt sic fit motus cōtinuus augmenti.

¶ Ad 2. iam diximus, oportere intelligere calorem naturalem habentem virtutem resoluēdi: & sic ratione caloris inclusi (qui maximē igni cōuenit, cuius est locus supremus) fit attractio. Habet quidem calor vt etiā graue possit eleuari: & materiam aptam nutritioni existētē in epate, & in venis potest per venas capillares, quae ad omnia membra terminantur eleuare. Peruenit etiā ad caput, & sic applicatio, & approximatio debita cibi membro augēdo. Diximus etiā esse per naturam in quolibet membro, vt etiā graue possit eleuare, attrahēdo ad se aliā natura in necessarijs defecisset: ¶ Ad 3. dicendum, qđ pars quae fuit augetur: nam per hoc qđ aliam in sui naturam conuertit, facta est maior: quia antea erat digitalis, & nunc est palmaris, verbi gratia: ergo augetur: & totum augetur: quia totū est maius quā antea: nam si habebat tripedalem quātitatem, nunc habet quadripedalem. Verum est quod partes quae adueniunt, nō sunt auctae, sed per ipsas fit augmentum.

Marfilius. Ad argum.

Ad 2.

Ad 3.

SPECVLATIO VII.

Vtrum rarefactio sit augmentatio.

Idetur quod sic. Rarefactio est motus ad quātitatem: sed hic est augmentatio: ergo rarefactio est augmentatio. Antecedens patet pro maiori: quia in rarefactione motus est intelligēdus: & nō alteratio: nis, qđ ad qualitātē: ergo ille qđ ad quātitatē est. ¶ Secundo. Omnis motus per quem producitur noua quātitas, augmentatio est: sed per rarefactionē pducitur noua quātitas: ergo ipsa est augmentatio. Maior est nota. Minor probatur: quia si quātitas à re quāta distincta est, necessario

Argum. 1.

2.

3.

In contra.

Notat. 1.

Notat. 2.

Prima opi.

Opinio. 2.

Arist. praedi. q. 1. 4.

Opinio. 3.

Opinio. 4.

Notat. 3.

Conclu. 1.

necessario in rarefactione noua quantitas producta est: quoniam noua extensio partū est. ¶ Prea. Extercenſio quantitatīs correspondet intensiōni qualitatis, & successiōni temporis, quae sonat cōtinuitatem: sed intensio qualitatis, & temporis successio fit per additionē partis ad partem: ergo & rarefactio erit per additionem: hoc autem est augmentatio: ergo omnis rarefactio est augmentatio.

¶ In cōtrarium est Aristot. hic text. 3. 9. qui ait, qđ augmentatio fit aliquo adueniente: at rarefactio non est aliquo adueniente de nouo.

¶ Pro solutione considerandum, quod inter augmentationem, & rarefactionem, est differentia: sicut inter diminutionem, & condensationem: nam rarefactio fit sine aliquo corpore extrinseco superaddito: & cōdensatio sine subtractione alicuius extrinseci: sed augmētatio siue propria (vt est viuētium) siue vt vulgo sumitur, nō contingit sine additione alicuius extrinseci, & subtractione in diminutiōe.

¶ Secūdo est inquirendū, quae res sit raritas, & quae sit densitas. De quo sunt opinionēs varię. Est Parisiē. opinio, qđ tenet, qđ raritas, & densitas sunt res de. 4. specie qualitatis, quae cōtinētur sub figura: nam sicut figura est qualitas circa quātitatem, sic raritas, & densitas.

¶ Secūda opinio dicit, qđ raritas, & densitas sunt accidentia quaedam, de prae dicamento si sunt, vel positionis. Habet enim se ad modum qualitātis: sed non sunt, sed respectus quidam.

¶ Tertia opinio est quorundam. nominaliū, qui ponunt quātitatem distingui à re quāta: & sic dicunt raritatem, & densitatem esse quātitates, quae adquiruntur, vel deperduntur successiue in rebus.

¶ Quarta opi. est illorū qui non ponūt quātitatem distingui à re quāta: & sic dicunt raritatem, & densitatem esse motum localem partū substantiae rei, quo partes accedunt adinueniē, vel recedunt situali positione, qui motus procedit ex aliqua praecedenti alteratione: vt contingit in aqua quādo calefit, quae fit rara.

¶ Vltimo est notandum, quod rarum cōmuniter id dicitur, quod sub multa extēsiōne parum habet de materia: & densum quod sub parua extēsiōne habet multum, de materia. Quibus suppositis, est prima conclusio.

¶ Rarefactio propriē fit per nouae quātitatis generationē, sicut cōdensatio per deperditionem praeteritae quātitatis. Ista cōclusio probatur, supposito qđ quātitas sit res distincta à re quāta, vt in praedicamento probatum est. Volo dicere, qđ quādo aliquid

rarefit, est acquisitio, & generatio nouae quātitatis: & quādo fit cōdensatio, est deperditio quātitatis, seu corruptio: quia corpus quod rarefit, magis extēditur, quā antea: & dimensio nō est res quae extēditur, vt supponimus: ergo oportet qđ sit alia de nouo genita. Patet: quia si non est alia de nouo, sed quae antea, quae nō erat extēsa, sicut nūc est: Et eodē modo de cōdensatiōe.

¶ Secūda conclu. Cū rarefactio possit cōtingere per solam generationē partis quātitatis, quae superadditur praeteritae, & cōdensatio per partis corruptionē, videtur pbabilius qđ fiat per generationem nouā totius quātitatis: ita vt tota praecedens corrūpatur. In hac cōclusiōne volumus dicere, qđ rarefactio, quae est (vt dixit prima conclusio) acquisitio nouae quātitatis, potuit esse per hoc, qđ manēte prima, superaddita est noua: & intelligibile est hoc: sed dicimus qđ melius intelligitur, si dicamus qđ quātitas, quae erat vt quatuor, quae nūc rarefit, & extēditur vt 5. nō fit per additionē illius noui gradus, sed per hoc qđ definit esse quātitas vt quatuor, & producitur tota quātitas vt 5. sic etiā in condensatione: nam quādo primū modū, est vnum argumentū quod vrget. Nam si manet quātitas vt quatuor: verbi gratia, informabat materiā illam nunc, manente eadem materia, iam est vt 5. ille gradus quātitatis oportet informet aliquam partem materiae, quae antea erat sub aliquo gradu vt quatuor. Tūc sic. Illa quātitas informabat materiā. a. & modō non informat: ergo forma eadem transiuit de materia ad aliā materiā, & sic de subiecto in subiectū. Propter hoc argumētū dicit Marfilius, esse securius dicere, qđ tota praecedens quātitas corrumpitur, & noua de nouo generatur. Sed qui tenet primū modū, qđ solum fit productio partis quātitatis, diceret qđ nō est trāsitus: quia illa pars manet in eadē materia, in qđ inadae quāte erat, & informabat.

Conclu. 2.

Rarefactio per nouae generationem totius quātitatis fit.

Argumē.

Marfil. 1. de gene. q. 5. Solutio.

¶ Tenendo qđ fiat per generationem quātitatis de nouo, corrupta praeterita, oportet cōcedere, qđ quando aqua calefit, noua, & noua corrumpitur quātitas quotidie: & noua, & noua quotidie generatur, vsq; dū perueniatur ad summam raritatem, quam potest habere aqua. Non enim possunt esse simul duae quātitates: ob id vna corrumpitur, & alia generatur: & corruptio vnus, alterius est generatio. ¶ Tenendo tamen qđ solum fit per generationem noui gradus quātitatis, qui superadditur praexistenti, oportet similitudinem accipere ex intensiōne, & remissionē qualitātis, quae fit secundū cōmunē opinionē, nō penes maiore radica-

S.Th. 2. 2. radicationē in subiecto. vt schola Thomæ de q. 2. 4. ar. 5. fendit, sed penes additionē gradus ad gradū: q. 1. 2. q. & sic solū per contrariū motū alterationis 5. 2. ar. 2. aquæ, per quæ rarefit, nouus, & nouus gradus quātitatis pducitur: q. super additur præexistenti: & sic fit maior cōtinuē: & in condensatione deperditur, & corrūpitur nouus gradus quātitatis: & sic fit minor. Hunc modum sequitur Petrus Ciruelo, & infert contra Gilbertum Porretanum, omnē formam accidentalē, cuiuscunq; sit generis, habere partes extensionis, in quas diuisibilis est: imō & addit habere partes intensionis, f. gradus essentialis latitudinis, ex quibus ipsa constat, & in quos est etiā diuisibilis: & sic infert, q. cum quantitas continua ponatur esse forma accidentalis, in substantia, & qualitate distincta, debet etiam concedi q. præter partes suæ extensionis sitiales habet partes intensionis graduales, & per illas fit rarefactio, & condensatio rei naturalis, qui sunt motus ad quantitatem. Hæc ille.

Gilber. lib. 6. principiorum. ¶ Dixi, cōtra Gilbertū: quia ipse dicit vnum, q. omnis forma est simplex, & inuariabilis essentia, & impartibilis in partes. Quā propositionem pleriq; Parisiensium audiuis q. par est, sunt amplexi; vt ibi Ciruelus. De quo infra.

Conclus. 3. Ratio. ¶ Tertia conclusio. Rarefactio est propriē motus ad quantitatem. Probatur. Motus quo de per se noua producitur quātitas, est de per se ad quantitatem: sed rarefactio est huiusmodi, vt in prima, & secundā conclusione probatū est: ergo rarefactio, motus est ad quantitatem: sit condensatio etiam ad quantitatem spectabit: quia est deperditio quantitatis: sicut diminutio spectat ad quantitatem. Contraria enim habent fieri circa idem vt ait Aristot. 8. Phys. tex. 7. & 5. Ethic. cap. 1. & 4. Meta. tex. 4.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Si in rarefactione, & condensatione attenditur q. partes magis adinuicem elongantur, & situantur in rarefactione, & minus in condensatione, poterit dici motus, & sic pertinet ad qualitatem: imō & ad p̄dicamentū situs. Hoc est manifestū, & probatione nō indiget.

Corolla. ¶ Ex ista conclusione sequitur, q. prima, & secunda opinio, quæ à principio sunt posite, de raritate, & densitate, habet probabilitatem in isto sensu: licet propriē considerantes ipsam raritatem, & condensationem, ad quātitatem motus, & non ad qualitatem debeat dici.

Conclus. 5. Ratio. ¶ Quinta conclusio. Capiendo augmentationē coiter, rarefactio est augmentatio. Patet. Omnis motus ad maiore quātitatē cōmuniter dicitur augmentatio: rarefactio autē est ad maiore quātitatē, vt notū est: ergo augmentatio

est rarefactio. Maior est Aristot. Eodem etiam modo de diminutione respectu condensationis: Aristot. 5. Phys. t. 1. 8. nis: q. utrobique motus est ad maiore quātitatē.

Conclus. 6. ¶ Sexta conclusio. Probabile est q. rarefactio est magis propriē motus ad quantitatem, quā augmentatio. Patet. Quāto per aliquem motū magis acquiritur quātitas, tantū ille motus est magis proprius ad quantitatem: sed per rarefactionem magis acquiritur quātitas: quia in ea simpliciter acquiritur totalis noua quantitas. Maior patet, vt in prima conclusione dictū est: & in augmentatione propriē dicta uiuentiū solūm acquiritur maior quātitas, per additionem ad præcedentē ab extrinseco. Eodem modo etiā de condensatione respectu diminutionis: sequitur ergo, cum rarefactio sit motus ad quātitatē, similiter & augmentatio, q. rarefactio magis ad quantitatem dicitur motus.

Conclus. 7. Ratio. ¶ Septima conclusio. Absolutē dicendum est, augmentatio (quæ propriē in uiuentibus est) non esse rarefactionē, neq; rarefactionem esse augmentatiōem. Probatur. Illa quæ specie differunt, vnum nō est aliud: sed rarefactio, & augmentatio specie differunt: ergo vnum aliud nō est. Discursus est optimus, & maior nota. Minor probatur: quia species in motibus à termino ad quem sumenda est: sed alius est terminus ad quem in augmentatione, & alius in rarefactione: ergo augmentatio non est rarefactio. Patet. In augmentatione terminus ad quē vel est quātitas illa, quæ ab extrinseco augetur ex cibo nutrimentali, vel totū quod resultat facta tali additione. Et in rarefactione, vel solūm est gradus de nouo productus, eductus de potētia materiæ sine additione ab extrinseco, vel est noua totalis quātitas pducta: sed ista differūt. Aliud em̄ est quātitatē augeri ab extrinseco, & aliud eā augeri ab intrinseco. Et tādē patet conclusio ex Aristot. hic. t. 3. 9.

Ad primū. ¶ Ad primū, vt in conclusionibus dictum. Rarefactio enim augmentatio est: quia ad maiorem quantitatem: vt constat, cum maiorem occupet locum res rarefacta, quā ante.

Ad 2. ¶ Ad 2. prima conclusio sufficienter respondet, siquidē intelligere oportet in rarefactione, sicut in augmentatione maiore quātitate: quia maiorem occupat locum: imō rarefactio magis propriē est motus ad quantitatem.

Ad 3. ¶ Ad 3. similiter: quomodo intelligi debeat q. in rarefactione sit augmentatio, siquidē non fit per aduētū nouæ quātitatis, vt in augmentatione, de nouo superaddit: at quia in rarefactione totaliter noua quātitas (secundū supra dictam opinionē recitatā) acquiritur, augmentatio

tatio in rarefactione est: vt in secunda conclusione probatum est ex mente Marfilij in primo de generatione, questione. 15. De materia ista rarefactionis, & condensationis, quouo luerit poterit videre Petrum Ciruelum Daroensem in suis paradoxis, quarta paradoxa quæstione quinta, articulo secundo, conclusione tertia.

SPECVLATIO. VIII. Vtrum omne agens in agendo repatiatur.

N hoc libro solet queri de actione agentis naturalis, an agat per contactum: & quia in superioribus dictum est, quomodo oportet quod agens attingat immediate passum vel immediatione suppositi, vel immediatione virtutis, non ponimus specialem speculationem. Certum enim est requiri contactum virtutis, siue agens sit corpus, siue incorporeum: nam non ageret in passum, nisi attingeret per suam virtutem. Ex quo sumitur illa regula Physica, quod omne agens prius agit in propinquum, quā in remotum: quia virtus eius prius attingit propinquum, quā remotum: nam si contactus nō esset requisitus, eo modo ageret in distans sicut in propinquum: vt supra dictum est.

Supra. 7. Phys. spe. p.

Aegidium. q. libet. 5. q. 15. & q. libet. 8. q. 13. Aristot. hic. tex. 7. 8. D. Th. 1. 2. q. 10. ar. 3. Vide Aegidium quod libet. 5. q. 15.

Aristot. hic. tex. 4. 8.

Primum argumentum. Aristot. 8. Phys.

¶ Oportet etiam præsupponere, quod actione corruptiua nihil agit in se ipsum: quia naturaliter intendit suam consistentiam. Item: quia nihil potest esse sub eadem ratione naturalis agens, & naturale passum, licet bene subdiuersis.

¶ Etiam est verum, quod simile non agit in sibi simile. A simili enim nō fit passio: nā si agēs naturaliter agit, eo agit, vt assimilet sibi passum: si ergo iam assimilatum est, non est vnde sequatur actio: nam si calefactiuum vt quatuor applicet alicui passio calido vt quatuor, non fiet aliqua actio, si vniformiter sunt quatuor illi gradus caloris: quia quod posset calefactiuum, est, passum sibi assimilare: sed iam similitudine est: ergo non erit actio.

¶ Videtur ergo quod agens non patiat in agendo: quia aliquid est mouens, quod non mouetur: & mouere est agere: ergo nō omne agens agendo repatiatur. Patet de Deo, qui mo

u et omnia, & agit ipse tñ non patitur. Cælum agit, & non patitur ab istis inferioribus.

¶ Secundò. Sensibile agit in potentiam sensitiuam, mouendo: & intelligibile agit in intellectu, & non patitur. Maxime phantasmata agunt in ipsum intellectum possibilem, producendo species intelligibiles: tamen non patiuntur ipsa phantasmata: ergo non omne agens in agendo repatiatur.

¶ Tertiò. Si ita res se haberet, sequitur quod à p̄portione minoris inæqualitatis fieret actio, quod est contra omnes philosophos, qui pro comperto habent (vt supra diximus) q. semper actio est à p̄portione maioris inæqualitatis: nam si non est maior virtus in agendo, quā resistētia in passio, non sequeretur actio. Sed probo quod sequatur. Sit. a. agens in passum. b. a. agit in b. ergo est maioris virtutis. Rursus. b. agit in a. quia repatiatur, & a. est maioris virtutis, & b. minoris: ergo à p̄portione minoris inæqualitatis sit actio, & debilius agit naturaliter in fortius.

2.

3.

In contrarium. Notandum. 1.

¶ In contrariū est Aristoteles hic. t. 5. 3. & 5. 4. ¶ Hic notandū, q. actio propriē dicta in qualitatibus primis est, in quibus propria contrarietas est: inter quas qualitates iste est ordo, vt in agendo caliditas sit maximæ actiuitatis. Secundum locum tenet frigiditas. In tertio est humiditas, & minoris actiuitatis. In quarto siccitas est. Et experientia compertum est, q. quis in aqua calida intensē non potest manū sustinere, etiam ad breue tempus, & in frigida aqua etiam intensissimē frigida potest. Quia ratione in igne non potest quis se cōseruare, etiam in breui tempore, & tamē in aqua posset ad tempus aliquod durare, quod non est ex alio, quā eo q. caliditas maximē actiua est, & consumptiua. Inter alias duas, quæ sunt siccitas, & humiditas, quæ dicuntur passiuæ qualitates ab Aristotele, sequenti libro. tex. 8. est etiā in agēdo ordo: vt humiditas magis agat: licet sit medicorum opinio, q. humiditas est minoris actiuitatis, & resistētia: quia dato siccitas ignis in aquā agat, non tollit humiditatem: sed humiditas actiua est: vt aēr humectat res etiam sub tecto existentes. Quauis Calculator teneat omnes qualitates primas esse æquē actiuas, & resistiuas. Hanc opinionem sequitur Petrus à Spinoza in. q. de reactione. Et Auicena. 4. primi. cap. 2. expresse dicit de caliditate, & frigiditate.

¶ Secundò notādum, q. in resistendo in istis qualitatibus ordo eōuersus est: vt quātitas quāminus actiua est, ipsa sit magis resistiua: ob id caliditas

Calcula.

Spinosa. Auicena.

Notandum. 2.

caliditas est minima resistentia, & frigiditas resistit magis: & supra caliditatem, & frigiditatem humiditas: & tertio qua magis resistit siccitas est. Itaque ipsa siccitas, qua erat minima actiuitatis, est maxime resistentia: in quo diuina fulget sapientia, qua mundus dispositus, & ordinatus est: vt inter ipsa contraria quaedam harmonia esse videatur, & correspondentia in ratione dati, & accepti: vt possint in aequilibro stare, & durare.

Corolla.

Ex istis sequitur, quod si caliditas agit in frigiditatem, multo fortius aget, quam resistit: & frigiditas si agit in calorem, multo fortius resistet, quam aget.

Obiectio.

Possit quis contra hoc obijcere. Sit caliditas summa vt. 8. quae resistit vt tria: ex dictis probo quod non possit stare. Ipsa caliditas est virtus vt. 8. ad agendum, & hac eadem est virtus qua resistit, & se conseruat: ergo erit vt. 8. & non vt tria: non ergo potest stare quod sit maior virtus in agendo, & minor in resistendo: vel oportet ponere duas virtutes in aqua distinctas: vnam ad agendum: aliam vero ad resistendum.

Eadem virtus ad agendum, & resistendum, sed non tantum agit quantum resistit.

Solutio. Damus quod eadem sit virtus qua agit, & resistit, sed non sequitur quod si sit vt. 8. ad agendum, erit vt. 8. ad resistendum: nam vnus & idem homo est qui videtur habere virtutem vt. 100. ad resistendum, tamen non sic ad agendum habet virtutem, cum sit ipse idem. Sic & potest esse magna virtus in agendo, cum non sit tante in resistendo.

Conclus. 1.

Prima conclusio. Aliquod agens in agendo repatiatur. Conclusio est Aristotelis hic. text. 53. & 54. & 87. vbi de mixtione loquens dicit, quod quodlibet miscibilium agit, & repatiatur. Probatur experientijs. Si quis in manu frigida capiat pomum calidum, sentiet quod in agendo repatiatur: quia diminuitur calor pomum: e contra, si manus sit calida & pomum sit frigidum, calor manus remittitur a frigiditate pomum, quod non esset, si caliditas in agendo non repateretur.

Ratio. 1.

Probatur experientijs. Si quis in manu frigida capiat pomum calidum, sentiet quod in agendo repatiatur: quia diminuitur calor pomum: e contra, si manus sit calida & pomum sit frigidum, calor manus remittitur a frigiditate pomum, quod non esset, si caliditas in agendo non repateretur.

Secunda.

Constat etiam de ferro ignito misso in aqua. Caliditas ferri agit in aqua, & eam calefacit. & rursus frigiditas aquae agit in ferrum, & eum frigidum reddit: ergo in agendo repatio est.

Tertia.

Tertio. Aqua calida apposta ad frigidam eam calefacit, & ab aqua frigida patitur, & frigiditas.

Informa.

Ratio est haec ad conclusionem. Si caliditas in mixta generatione non pateretur a frigiditate, nunquam fieret mixtum: sed sit mixtum: ergo oportet quod caliditas in agendo repatiatur.

Probatur maior. Caliditas non patitur: ergo manet in suo esse perfecto in generatione mixta: ergo in mixto manet summa caliditas, quae est in igne: sed hoc est falsum: quia nullo modo forma mixta potest introduci in materia sic disposita: & si introduceretur, non posset durare propter magnam actiuitatem caliditatis.

Secunda conclusio. Si virtus actiua agentis fuerit fortior in resistendo, quam passiuua in agendo, vel aequae fortis, tunc agens in agendo non repatiatur. Patet. Semper virtus oportet fiat a proportione maioris inaequalitatis: quia neque a proportione aequalitatis, neque minoris inaequalitatis fit actio: sed quando est maior virtus in resistendo, quam virtus in agendo, vel aequalis, non est proportio maioris inaequalitatis: ergo non fiet actio: & sic si caliditas agit in aquam, & virtus resistiua caliditatis sit vt. 3. & actiuitas in aqua sit vt duo, vel vt tria, nunquam caliditas agendo in aqua repatiatur ab ea.

Conclus. 2. Aristot. 4. et. 7. Phyl. 39. & 71.

Tertia conclusio. Si agens in agendo non fuerit intra spheram actiuitatis passiuuae, agendo non repatiatur. Volo dicere, cum sit verum, quod omne agens agit ad certam distantiam, sic vt sua virtus attingat, & tantum quantum fortius, agit ad remotius, vt constat de igne, illud spacium dicitur sphaera suae actiuitatis, intra quam potest, & extra quam non valet agere. Si ergo contingat quod ignis agit ad distantiam. 5. pedum: quia sua est sphaera, in aquam positam in tali distantia (si tamen aequae sphaera actiuitatis non est quinq; pedum, sed quatuor) aqua non aget in ignem: quia virtus eius non potest attingere: & sic ignis agendo non repatiatur. Haec conclusio est clara.

Conclus. 3.

Quarta conclusio. Si virtus resistiua agentis debilior fuerit, quam actiua patientis, & aliunde ab alio confortetur, ita quod sit aequalis, vel maior quam sit virtus actiua, agendo non repatiatur. Haec patet: quia a proportione aequalitatis, & minoris inaequalitatis non fit actio: si ergo virtus resistiua confortatur aliu de, oportet quod sit tanta resistentia in ipso agente, quanta erat in patiente ad agendum, sicq; non sequetur actio.

Conclus. 4.

Ratio.

Quinta conclusio. In qualitatibus primis omne agens in agendo regulariter repatiatur, exceptis casibus in secunda. 3. & quarta conclusionibus expressis. Patet. Illis exceptis, agens est intra spheram actiuitatis patientis, & patientis est maioris virtutis in agendo, quam agens in patiend: cum ergo a proportione maioris inaequa-

Conclus. 5.

Ratio.

in aequalitatis sequatur actio, sequitur quod agens in agendo repatiatur.

Conclusio. 6.

Sexta conclusio. Quauis agens in agendo repatiatur, tamen non in quantum agit patitur, neque in quantum patitur agit. Hic volo dicere, quod dato ignis per calorem agit in aqua, & rursus aqua per frigiditatem agit in ignem, non in quantum agit patitur. Patet: quia dato actio, & passio sit vna res (vt dictum est) actio non est passio: sed actio est, vt fluit ab agente, & passio, vt recipitur in patiente: ergo sequitur quod in quantum agit non patitur.

Aristot. 3. Phyl. tex. 19.

Conclusio. 7.

Septima conclusio. Licet sit verum quod omne agens in agendo repatiatur ad sensum supra dictum, in motu locali non tenet verum, quod omne agens in agendo repatiatur. Patet: quia qui mouet, agit, & qui mouet se agit: tamen non repatiatur: quia non ab aere, neque a loco aliquo in quo agit: ergo non qui mouet localiter repatiatur.

Differentia inter motum localem, & alterationis.

Datur ratio differentiae motus locali, & alterationis: quia virtus motiua de per se non mouet materiam extrinsecam a qua repatiatur, sed alterans sic. Secundum: quia duo corpora iuxta se posita, possunt alterari motibus contrarijs: sed non possunt moueri motibus contrarijs: quia sic penetrarent se. Tertio: quia qualitas motiua eodem conatu agit, & resistit: vt tanto conatu grauitas in lapide resistat motui sursum, quanto descendit deorsum, si est extra locum suum naturalem. Oppositum est in qualitatibus actiuis: quia caliditas maiori conatu agit in extrinsecam materiam, quam resistat.

Ad argum.

Ad primum. Quando argumentaris de Deo, qui agit, & non repatiatur: & de coelo. Respondeatur quod conclusio debet intelligi, quando agens, & patientis communicat in materia. Sic Aristoteles. Vnde si angelus agit in corpus, non repatiatur. Et si coelum habeat eandem materiam cum istis inferioribus, non pateretur ab eis: tum quia non patitur peregrinas impressiones, & est incorruptibile: tum etiam quia esset coelum extra spheram actiuitatis istorum inferiorum: ob id eorum actio non posset ad coelum se extendere.

Aristot. hic tex. 53.

Ad. 2.

Ad secundum etiam damus quod sensibile agit in sensum, & color in visum potentiam: tamen color non patitur: quod intelligitur de agentibus in qualitatibus primis, per quas fit alteratio. Secundum. Actio agentis non est quod libet in quodlibet, sed determinatum in determinatum: ob id etiam si color possit agere in

visum, non est vnde potentia visiva agit in colorem: quia ipsa actiua non est per naturam, nisi visionis. Et ad id de intellectu, qui patitur ab intelligibili, & non agit, solutio data est: quia non de tali actione est hic sermo: & sic dicendum de plantis matibus, si agunt, producendo species intelligibiles, si sint illuminata ab intellectu agente, non sequitur quod ipse intellectus agit in phantasmate: quia non est communicatio in materia. De quo infra in tertio de anima.

S. Tho. p. p. q. 85.

Tertium argumentum tantum urget, vt ad soluendum, philosophi habuerint diuersos modos excogitandi, quomodo agens in agendo repatiatur: qui modi sunt septem, recitati prolixè satis, & omnes impugnati a Marsilio, qui a nobis ob vitandam prolixitatem non ponuntur: statim tamen in dictis, ex quibus soluitur argumentum, vt agens in agendo si repatiatur, actio semper fiat a proportione maioris inaequalitatis: quia licet sit vna, & eadem virtus qua agit, & resistit, aliter tamen agit, quam resistit: & sic sicut in quantum agit a proportione maioris inaequalitatis est actio: quia exuperat virtus actiua resistentiam patientis: sic quando agens patitur a patiente, virtus actiua patientis exuperat resistentiam agentis: vnde actio fit a patiente, a proportione maioris inaequalitatis, vt dictum est.

Marsil. 1. de gen. q. 16. Ad. 3. 1. solutio.

Si tamen quis teneret modum quintum, quem ponit Marsilius, facile solueret argumentum. Dicit enim illa opinio, quod vna qualitas actiua non stat sine alia: sicut frigiditas non stat, quin stet cum humiditate, aut siccitate: & quauis illae essent aequales in latitudine, tamen essent inaequales in actiuitate. Sic ergo dicunt, quod si ignis agit in aquam, caliditas remittit frigiditatem aquae: tunc humiditas aquae reagit, remittendo siccitatem ignis: & tunc ex consequenti per modum sequelae remittitur caliditas eiusdem. Ex quo patet quod caliditas agit in frigiditatem, & humiditas in siccitatem: & sic fortius agit in debilius, cum caliditas sit fortior frigiditate, & humiditas siccitate. Haec ibi.

Posterior solutio.

Sed silentio transeundum non est, opinio nem fuisse Calculatoris, quod nullum agens in agendo repatiatur, quauis declarant eum in isto sensu, vt nullum agens pro eodem tempore pro quo agit, repatiatur secundum eandem partem qua agit: sed bene secundum aliam. Dicitur illam propositionem famosam: qualitas quanto magis actiua, est minus resistiua, esse falsam, & contra. Credit Calculator, & defendit o-

Opi. Calcul. Aug. Nimp. 3. phyl.

R. 1. Cal-
culato.

Ratio. 2.

Ad prim.

Ad. 2.

dit omnē qualitātē tantō esse actiuam, quan-
tō resistiuam: & quod si debet poni disparitas
in actiuitate, & resistentia, latitudo resistentiæ
est maior, quā latitudo actiuitatis. Quod
probat: quia latitudo actiuitatis cuiuslibet rei
est data ad producendum sibi simile: & latitudo
resistentiæ ad se conseruandum: sed intentio
mius est cuiuslibet rei se conseruare, quā sibi
simile producere: ergo maior est latitudo resis-
tentiae, quā actiuitatis.

¶ Secundo. Supposito quod actiuitas atten-
datur penes multitudinem formæ, probat qd
tantæ actiuitatis sit caliditas, sicut frigiditas, &
e contra: & sic de resistentia, quia caliditas vt
8. tantum agit, & resistit, sicut frigiditas vt. 8.
Patet. Illa quæ æqualiter habent de forma æ-
qualiter habent de actiuitate, & resistentia:
sed frigiditas vt. 8. & caliditas vt. 8. sunt huius-
modi: ergo sunt eiusdem actiuitatis, & resistentiæ.
Facile soluuntur ista argumenta, stando in o-
pinione communi.

¶ Ad primum dicendum, quod de natura par-
ticulari loquendo, magis est se conseruare, q̄
simile producere: sed non de natura vniuersali.
Et ad secundum, negatur: quia stat quod
vna forma sit viuacior alia in agendo, etiam si
qualitates sint in eodem gradu: & sic forma
ignis cum caliditate vt. 8. viuacius agit, quā
forma aquæ cum frigiditate vt. 8.

¶ Sufficiat hæc inuoluasse, vt intelligamus
varios opinandi modos. Alla legantur apud
aucthores.

¶ SPECVLATIO. I X.

Vtrum mixtio sit
possibilis.

Argum. 1.

Idetur quod non. Si es-
set possibilis, vel fieret natu-
raliter, vel violenter: sed nul-
lo istorum modorum. Non
violenter, quia sic non esset
mixtum res naturalis, neq;
naturaliter illa quæ concurrunt ad mixtum
conuenirent: sed videmus quod mixtorum
generatio est naturalis: ergo ipsa mixtio non
est violenta. Et proba quod non sit natu-
ralis. Ad mixtionem concurrunt ignis: ergo oportet
descendat ad locum vbi sit mixtio, scilicet,
ad terram: sed igni descendere non est natu-
rale, sed potius contra naturam: ergo mixtio
non est naturalis.

¶ Secundo. Si mixtio esset possibilis, vel esset
ipsis ex quibus fit mixtio: integris manenti-
bus, vel comminutis, & diuisis: sed nullo mo-
do istorum est: ergo non est possibilis. Non
ipsis integris manentibus: quia sic res quæ
constaret, vnanim esset, sed plures: & sic ne-
que in vna specie, sed in pluribus esset. Item.
Neque mixtum haberet formam substantia-
lem, sed accidentalem, cum adueniret enti ha-
benti esse completum: imò esset plura com-
pleta. Neque potest esse ipsis comminutis, &
diuisis: quia sic vel diuiderentur tantum quan-
tum sunt diuisibilia, vel non: si sic: ergo conti-
num esset. actu diuisum. Quod si non diui-
duntur: ergo non est vera mixtio: quia ad
huc partes diuidi possunt.

¶ Terio. Si mixtio est possibilis, vel erit par-
tibus iuxta positis, vel penetratiue se habenti-
bus. Non primo modo: quia illud non est
mixtio. Nec secundo modo: quia sic esset cor-
porum penetratio, quod repugnat.

¶ In contrarium est Aristoteles hic, text.
88.

¶ Pro solutione notandum: primò, quod
mixtio tripliciter contingit: vno modo, quā-
do fit ex pluribus integris, & perfectis, diuer-
sis specie: ipsis tamen integris manentibus:
vt domus constat ex lapidibus, & lignis. Se-
cundo modo, quando aliquid fit ex aliqui-
bus imperfectis: ipsis remanentibus integris:
vt ex materia, & forma substantiali constitui-
tur vna res naturalis: ipsis partibus integris
manentibus. Tertio modo contingit, quando
aliquid ex pluribus integris fit, ipsis non ma-
nentibus integris. In presentiarum non est
sermo de mixtione primo modo: quia illius
ad artem potius quā ad physicam discipli-
nam spectat consideratio. Nec est hic locus
tractandi de mixtione secundo modo, quæ
est ex materia, & forma: quia de hoc in pri-
mo, & secundo libro Physicorum, vbi locus
proprius est, sed de tertio modo mixtionum
in presentiarum loquendum, quando multa
concurrunt ad constituendum vnum, ipsis nō
manentibus integris, ad modum quo dici so-
let in generatione cuiuslibet mixti, sic elemē-
ta misceri, & conuenire, vt ipsis corruptis se-
cundum partem, constituent, & componant
aliquam rem naturalem, quam in presenti
vocalimus mixtum. Vtrum ergo hæc mixtio
sit possibilis.

¶ Hæc mixtio potest esse dupliciter: vno mo-
do, per iuxta positionem partium, vel penes
penetrationem ipsarum. Primo modo: vt a-
qua

Argum. 2.

Argum. 3.

In contrar.

Notand. 1.
Mixtio tri-
pliciter con-
tingit.

S. Tho. 3. p.
q. 2. ar. p.

Notand. 2.

Cōclus. 1.
S. Tho. 3. p.
q. 2. ar. 1.
Ratio. 1.

Ratio. 2.

Cōclusio. 2.

Ratio.

Cōclusio. 3.

Ratio.

Arist. p. po
ste. tex. 5.

Ratio. 2.

qua aquæ miscetur, & lana lanæ. Secūdo mo-
do, qñ sic mixtio fit, vt qualibet pars mixti
fit mixta. Et hoc dupliciter: vno modo, in ho-
mogeneis, quando omnes sunt partes eius-
dem rationis: alio modo in eterogeneis: vt in
animalibus perfectis, in quibus sunt caro, os-
sa, & nerui. Adnotatis igitur ijs, sit prima con-
clusio.

¶ Mixtio omnibus illis tribus modis in pri-
mo notabili positis est possibilis. Patet. Do-
mus componitur ex pluribus integris, integrè
manentibus, & lapidū acruus: & constat res
naturalis ex materia, & forma, ex rebus distin-
ctis, imperfectis, integrè manentibus: constat
etiam mixtio ex pluribus, integris manentibus
non tamen formaliter, de qua est sermo, vt pa-
tet in quolibet mixto.

¶ Secundo. In quolibet mixto videmus esse
plura differentia, ibi contenta virtute: oportet
ergo intelligere mixtionem fuisse ex illis plu-
ribus: quod si est: ergo ipsa est possibilis: nam
quod non est possibile, nunquam est.

¶ Secunda cōclusio. Mixtio proprie, de qua hic
loquimur, fit ex ipsis quatuor elementis adin-
uicem agentibus, & patientibus. Probat ex
Aristo. Et ratio est. Ex illis cōponitur mixtū,
in quibus resoluitur: sed mixtum omne perfe-
ctum quando corrumpitur, in quatuor elemē-
ta resolui videmus: ergo ex ipsis quatuor com-
ponitur. Patet: quia aliquid in terram abijt: a-
liud in aquam, & sic de alijs elementis, licet nō
ex æquo percipiatur, propter vnū quod præ-
dominans est in quolibet mixto.

¶ Tertia cōcl. Mixtū quod ex elemētis gene-
ratur, nō in propria virtute elementorū gene-
ratur. Probat. Nunquā effectus suam cau-
sam excedit: neque causa se potest extendere
vltra suam virtutem: sed mixtum, quod cumq;
fit illud, perfectius est quocunque elemento,
& omnibus simul: ergo non possunt elemen-
ta causare tale mixtum. Maior est nota, & ab
omnibus recepta. Minor probatur. Forma
substantialis viuens longe præstantior est
quolibet elemento: imò & qualibet etiam a-
lia forma substantialis excedit: quia propter
vnum quodque tale, & illud magis: cum ergo
elementa ipsa propter mixta sint, oportet ip-
sa mixta sint perfectiora: quia semper imper-
fecta ad perfecta ordinantur.

¶ Præterea. Si mixtum generaretur ab elemē-
tis, nullo modo fieret. Patet. Omne agens nā-
turale produens, sibi simile producit, & non
alterius speciei: si ergo elementum ageret pro-
ducendo, elementum produceret: sed non fit

elementum, sed mixtū, quod non est aliquod
elementorum, neque omnia simul: ergo non
generatur ab aliquo, nec ab omnibus simul:
quia solum possent elementum facere, vel ali-
quid quod elemētorū solum haberet naturā.

¶ Quarta cōclu. Forma mixti ad cuius con-
stitutionē concurrunt elementa, non ab idea
(vt Plato) neque a datore formarum (vt Auicēna)
neque ab aliquo elemētorum, nec ab om-
nibus simul, sed principaliter à Deo, & à vir-
tute seminali tanq̄ a causa secunda est. Hic in-
tendimus dicere, sicut Aristote. & alij, quod e-
lementa omnia concurrunt ad mixtum com-
ponendū: ita quod forma substantialis mixti
non sit ab ipsis, neque (vt dixit Plato) ab idea.
Quod elemēta concurrunt patet: quia mixtū
generatur: & non nisi per alterationem præ-
uiam qualitatum actiuarum adinuicem: ergo
ipsæ qualitates concurrunt: sed non concu-
runt vt sunt in se: ergo concurrunt vt sunt in
aliquo tanquam in proprio subiecto: sed prop-
rium istarum qualitatum subiectum elemen-
tum est: ergo ipsa elementa concurrunt. Ignis
enim sibi deputat calorem, & siccitatem: aer,
humiditatem, & caliditatem: aqua, humidita-
tem, & frigiditatem: terra, frigiditatem, & sic-
citatem.

¶ Quod non sit forma mixti ab idea (vt Pla-
toni tribuitur) patet: quia illa opinio de ideis
separatis (in sensu quo Aristoteles impugnat
Platonē) cantilenæ sunt, vt dicit ipse. Quod
non a datore formarum (vt Auicēna posuit)
patet: quia non agit dator ille in passum: &
sic formæ essent ab extra, & non educeren-
tur de potentia materiæ: quod solum de ani-
ma rationali conceditur: sequitur ergo quod
fit à Deo mediante agente naturali, siue sit
semen, vel aliquid aliud concurrens cum
Deo.

¶ Quinta cōclu. Cum ad mixtionē proprie
non sufficiat sola iuxta positio, neq; detur di-
mensionum penetratio, generatio verè requi-
sita est, & sic alicuius corruptio. Probat qd
non sufficiat partiu appositio, quia sic domus
diceretur mixtum: & compositio eius diceretur
mixtio proprie: & similiter aqua cui addi-
tū alia, & ei apponitur diceretur mixtū, cum
tamen maneat elementum: ergo ad mixtum,
& mixtionē non sufficit talis appositio. Neq;
est dimensionum penetratio, vt constat: ergo
erit mixtio per hoc: quod miscibilia (qualia
sunt elementa) agunt adinuicem, & repatiun-
tur. Et tandem ex illa actione corrumpuntur
ipsa elemēta: vt nō amplius maneat elemēta

Conclus. 4.

Plato.
Auicēna.

Ratio. p. p.

Elemētorū
qualitates
primæ.

Ratio. 2. q.
Aristo. 1.
Ethi. c. 6.

Aristot.

Conclus. 5.
Ad mixtio-
nem propriā
gñatio, &
corruptio
requisita ē.

ibi: ad quorum corruptionem sequitur mixti generatio: quia sequitur materiae debita dispositio; de cuius potentia forma educitur.

Conclu. 6.

¶ Sexta conclusio. Licet quatuor elementa dicantur concurrere ad mixti generationem, non tamen est requisitum quod semper quatuor formaliter concurrant, sed sufficit virtute concurrant. Haec sit declaratio secundae: nam videmus quod aliqua generantur mixta: sed non apparet quomodo ibi concurrant formaliter quatuor elementa: sicut in aere generatur rana, cum sit rana mixtum: & ibi non videtur formaliter terra, neque aqua: imo neque quod ignis concurrat: ergo non ad omne mixtum est necessarius iste concursus formalis. Quod rana ibi generetur, patet in pluuia, quando solent cadere. At quod ibi sit concursus virtualis, patet: quia ibi est materia ex qua generatur mixtum. Et quia ipsa non erat sola, sed habebat mixtionem, & virtute elementa habebat propter qualitates illas primas, quae deputantur elementis, & ipsa est mixti generandi materia, de cuius potentia forma substantialis educitur, oportet dicere quod virtute ad generationem concurrunt omnia, licet non formaliter.

Solutio.

¶ Ex hoc patet solutio ad dubium, quod solent nonnullos torquere, quomodo est possibile, quod si mixtum in visceribus terrae generetur, ibi concurrat ignis, qui in supremo loco est, in concavo lunae: nam oportet quod faceret per singula momenta descensum ad terrae interiora, cum quotidie ibidem mixta misceantur, & generentur. Oportet ergo dicere virtute concurrere, & ibi agere virtutem solis, disponendo talem materiam aptam formationi mixti: & sic vno, vel duobus concurrentibus formaliter, virtute concurrunt alia.

Ratio quod

¶ Huius ratio potissima signari potest, quia nunquam mixti generatio est, nisi per aliquam corruptionem: & nunquam corruptio, & generatio, sine praesentia alteratione, ut supra dictum est: sed alteratio non nisi per qualitates primas contingit: caliditatem, frigiditatem, & siccitatem: sed haec omnes qualitates primae sunt, quas ipsa elementa sibi deputant per naturam, per combinationem certam, de qua diximus, & dicemus: ergo sequitur esse verum, quod omnia elementa concurrunt, vel actu, vel virtute.

¶ Et quidem in terra etiam ignis qui ibi generatur poterit concurrere, & ibidem aqua, & aer. Nec est difficile intelligere in aere etiam in media regione, locum aquae, humidum ele-

uatium. Et exhalatio sicca terrestris ibi est etiam, quae vicem habet terrae. Et ignis ex calido exhalationis potest esse: imo non esset dissonum naturae dicere, quod ignis descenderet ad mixti generationem: quia hanc feriem perpetuae generationis natura vniuersaliter intendit. Et sicut ob vacuum vitandum graue ascendit: & leue descendit, sic dicitur motus ille naturalis secundum naturam vniuersalem, qui contingit in mixtorum generatione. Sed si non placet quod virtualiter concurrat, dixit se sit satis.

Nota.

8. Th. 2. 2. q. 65. ar. 1. ad pri.

Conclu. 7.

¶ Septima conclusio. Non solum mixtum ad vnius generationem. Probatur quoad primam partem: quia ex mixto fit mixtum: ut in illis quae ex seminis propagatione contingunt, & innumeris alijs: vt ex pane corrupto generantur vermes.

R. p. p.

R. 2. p.

¶ Secunda pars patet: quia duo, vel plura mixta possunt habere contrarietatem qualitatum adiucem agentium: vt in elementis intelligimus: poterunt ergo adiucem agere, & repati, & sic corrumpi: vt ex corruptis ipsis, fiat vnius mixti generatio: ergo ex mixtis fit mixtum. Patet in metallis, quae misceantur, & in liquoribus, qui etiam misceantur.

¶ Et quidem ars miscet sic mixta diuersa, vt nouam videatur fecisse speciem: sicut patet in metallarijs. Et medici ex multis mixtis tiriacam componunt, quae nouam speciem, distinctam ab omnibus ex quibus componitur videtur habere. Cum ergo ars imitetur naturam in quantum potest, sequitur quod per naturam mixtum ex mixtis possit componi. Et quidem non esset alienum a physica disciplina dicere, quod ars adiuuet naturam: sic quod applicet actiua passiuus, quibus ordinatis, speciem producat, quam non produxit: sicut in tertia specie quae fit ex commixtione duorum diuersae speciei: vt in multa generatione ex equo, & asina, vel e contra. Hoc ingeniauit ars hominum: & applicatis ipsis actiuis passiuus natura operatur: sic quod sine tali artis adiumento non esset operata, quamuis natura ipsa perfecta dicatur: non quia actiuo omnem speciem producibilem produxerit, sed quia habet virtutem ad id, cum coelum virtute continet omnia mixta quae sunt, & de nouo fieri possent.

Aristot. 2. Phys. 2. 2. c. 79. 4. met. tex. 28.

Quod ars possit speciem producere.

Conclu. 8.

¶ Vltima conclusio. Mixtum potest simplici misceri, & simplex potest mixtum inanimatum augere, tamen non potest animal nutrire, aut maius reddere. Quod mixtum misceat simplici, patet in pa-

SPECVLATIO. X. Vtrum elementa maneant in mixto formaliter.

Ratio. p. in pane, qui fit per artem quando aqua tritico, Ratio. 2. p. vel farinae miscetur. Quod possit augere, patet Ratio. 3. p. de gutta aquae, si apponatur dolio vini. At quod animatum non nutriat, neque augeat, est sensus, quod animal ex aliquo puro elemento non potest capere nutrimentum: & sic ex aere, vel terra, vel aqua non potest: quia nimia dissimilitudo est simplicis ad animal: & cum nutrimentum debeat fieri in fine simile, non potest esse ex eo nutritio, neque augmentatio. Neque obstat de Chameleote, de quo dicitur, quod aere viuat, & nutriatur, & de illis qui terram comedunt, & aquam bibentes durant: quia si ita est, quod ista nutriant, erit non ratione puri elementis, sed mixti: quia elementa apud nos non sunt in sua naturali dispositione, & puritate.

Phil. lib. 8. c. 33. & lib. 28. c. 8.

Ad argu. 1.

Mixti generatio respectu elementorum casualis dicitur potest.

Ad. 2.

¶ Ad primum dicendum, quod mixtio non est violenta, vt violentum proprie fuiturid, quod contra naturam est: nam licet sit aliqua mixtio non consueta, vt est illa quae per arte, tamen nulla dicitur esse violenta, etiam si mixtio sumatur pro alteratione, quae est via ad ipsam mixtionem, sed naturalis: sicut calidum naturaliter calefacit. Si mixtionem capiamus pro generatione ipsius mixti, respectu agentis primi, & principalis (vt est Deus, & coelum) illa mixtio non solum non est violenta, sed neque casualis: quia intentata est, licet respectu elementorum, ex quorum actione, & passione mixtum generatur, ipsa generatio dicatur casualis, etiam si sit naturalis. Dicitur casualis, quia nullum elementorum intendit mixtum generare, sed aliud elementum ad se conuertere: quia omne agens ad assimilandum sibi passum agit. Veruntamen mixtio dicitur violenta, respectu ipsorum miscibilium, quae corruptuntur. Et cum quaelibet res naturaliter appetat suam conseruationem, sequitur quod sit violenta sua corruptio, quae necessarii praecedat generationem mixti.

¶ Ad secundum dicendum quod mixtio fit ex ipsis elementis, vt declaratum est, non inter grise manentibus, sed corruptis potius, solum tamen secundum virtutem perseverantibus: vt in sequenti speculatione explicabitur, & sic non est resultans aliquod elementum, neque quatuor simul. Et fit commixtio talis, quae sufficit ad corruptionem elementorum, & ad generationem mixti. Et non fit per partium penetrationem, neque per appositionem, sed per corruptionem illorum quae concurrunt. Sic patet solutio ad. 3.

Via de mixtione dictum est, quomodo elementa sunt quae concurrant ad mixti generatio nem, vtrum ipsa maneant formaliter, oportet ex proposito examinare.

¶ Videtur quod sic, ex Aristotele, qui ait. Elementum est quo componitur aliquid in existenti indiuisibili specie in aliam speciem: ergo de ratione eius est, quod domineat sine diuisione: & sic manet formaliter.

Argum. 1. Aristot. 7. meta. tex. 4.

¶ Item. Id manet in mixto realiter, in quod resoluitur, quando corrumpitur: sed resoluitur in elementa, si non in omnia, saltem in aliqua: vt ad sensum patet: ergo sequitur quod elementa formaliter manent in mixto.

Argum. 2.

¶ Vltimo. Si elementa non manerent in mixto, sequeretur quod mixtum non moueretur ad motum elementis praedominantis. Consequens autem est contra Aristotem, ergo elementa manent in mixto: si non omnia, saltem quod praedominatur.

Argum. 3. Aristot. 1. cael. tex. 17.

¶ In contrarium est: quia si manerent elementa formaliter, in vno subiecto essent simul plures formae substantiales, non facientes vnam. ¶ Pro solutione notandum, fuisse varias opinioniones de hoc, sicut superius diximus. Prima est Auicene dicentis, quod manent in mixto, 4. formae elementorum, sine aliqua remissione, & simul etiam manet forma mixti, ratione cuius dicitur mixtum.

In contrar. Prima opi. Auicena.

¶ Alia opinio est Commentatoris dicentis, quod 2. opinio. formae elementorum substantiales manent in mixto simul cum forma eiusdem mixti, sed remissae, & non intense, vt sunt in ipsis elementis.

Coment. 3. cael. tex. 47. c. 67.

¶ Tertia opinio dicit, quod elementa non manent formaliter, quoad suas formas substantiales, neque secundum esse remissum, neque intentum, sed solum virtualiter, quantum ad qualitates primas, quae sunt in ipsis elementis: & manent quidem tales primae qualitates in mixto, sed remissae.

3. opinio. Marfil. & Capreo. 8. Tho. p. p. q. 76. arti. 4. ad. 4.

¶ Quarta opinio dicit, quod non manent formaliter, sed virtualiter: verum non eo modo quo praecedens dicit opinio, sed manent virtute

4. opinio. N 3 tute

tute: quia manent in mixto duæ qualitates: una quæ est media inter actiua, scilicet, inter caliditatem, & frigiditatem: altera quæ est media inter siccitatem, & humiditatem.

Opini. 5.

¶ Quintam possumus superaddere, & sic quæ dicit, quod elementa sic manent in mixto formaliter, quod mixtum nullam habet aliam formam, quam illam proportionem, & habitudinem illarum formarum elementorum: sic ut pro forma illi hoc sit. Ad elucidandam veritatem prædictarum opinionum sic primam conclusionem asigno.

Cöclus. 1.

¶ Nullo modo in mixto manent elementa ut ponit præcedens quinta sententia: sic quod nulla sit alia forma mixti, nisi proportio illarum formarum. Patet. Mixtum verè est mixtum, & in certa specie constitutum: oportet ergo hoc sit per aliquam formam substantialem: ut per opinantem nulla est: nisi elementorum formæ: ergo in aliqua specie elementorum ponetur, vel in omnibus. 4. simul: sed hoc non est dicendum: quia sic solum essent. 4. species rerù, & non amplius: ergo dicendum est, quod mixtum habeat suam propriam, & distinctam formam.

Ratio. 1.

¶ Ad idem. Si mixtum constitueretur in certa specie (in casu posito) esset ratio illius proportionis, vel habitudinis formarum elementorum: sed non propter hoc: quia nihil constituitur in specie, nisi per id quod habet quidditatem, & essentiam. Et si est substantia, constituitur per formam substantialem: & si accidens, per accidentalem: sed mixtum ponitur in genere substantiæ: ergo per formam substantialem: sed talis proportio, & habitudo forma substantialis non est, sed accidentalis: ergo mixtum non habet esse per eam.

Ratio. 2.

¶ Ad idem. Si mixtum constitueretur in certa specie (in casu posito) esset ratio illius proportionis, vel habitudinis formarum elementorum: sed non propter hoc: quia nihil constituitur in specie, nisi per id quod habet quidditatem, & essentiam. Et si est substantia, constituitur per formam substantialem: & si accidens, per accidentalem: sed mixtum ponitur in genere substantiæ: ergo per formam substantialem: sed talis proportio, & habitudo forma substantialis non est, sed accidentalis: ergo mixtum non habet esse per eam.

Cöclus. 2.

¶ Secunda conclu. Non manent elementa in mixto formaliter simul cum forma mixti, sicut dicit prima opi. quæ est Auicênæ. Patet. Sequeretur quod in aliqua re naturali (qualis est mixtum) sunt plures formæ substantiales formaliter, quod repugnat: ut sæpè dictum est. Quod sequitur, est cõpertissimum. Sed repugnantia cõ clara est: quia cum quælibet res per formam substantialem constituatur in specie, esset mixtum illud (ut argumentabamur) in quinque speciebus, scilicet, ratione mixti in certa specie mixtorum, & ratione formæ substantialis ignis in specie ignis, & sic de alijs: quare mixtum verè esset ignis, & aqua. Quod si neges, eò quod illæ formæ non se habent ut totales: ut quælibet constituat vnũ, iam sequitur quod non manet formaliter, eo modo quo in ip-

Ratio. 1.

¶ Quintam possumus superaddere, & sic quæ dicit, quod elementa sic manent in mixto formaliter, quod mixtum nullam habet aliam formam, quam illam proportionem, & habitudinem illarum formarum elementorum: sic ut pro forma illi hoc sit. Ad elucidandam veritatem prædictarum opinionum sic primam conclusionem asigno.

sis elementis, in quibus quælibet sufficit denominare ipsum, sicut & dat esse tale.

Ratio. 2.

¶ Præterea. Sequeretur quod in omni generatione mixti fieret aliquid per accidens, & nõ simpliciter. Patet. Id dicitur fieri per accidens, quod aduenit iam habenti esse completum: sed mixti forma aduenit habenti esse ignis, & aquæ: hoc autem est absurdum in physica disciplina: ergo nullo modo potest hæc opi. Auicênæ defendi.

Cöclus. 3.

¶ Tertia conclu. Elementa non manent formaliter in mixto cum remissione aliqua formarum, eo modo quo tenet. 2. opi. quæ est Cõmētatoris. Probatur. Formæ elementorũ substantiales nõ sunt intensibiles, neq; remissibiles: quia si sic: ergo & mixtorũ substantiales formæ: quod est falsum, quicquid alij dicant. Cõsequentiã probatur. Ratio q̄ de elementis concludit, posse quantũ ad formam substantialem intendi, & remitti, concludit de mixtis.

Ratio. 1.

¶ Probat etiã sicut. 2. conclu. quia si remittuntur: cum tamen maneat formaliter, & semper maneat species: sic mixtum esset ex æquo in pluribus speciebus: quia in specie propria ratione suæ formæ, & in speciebus elementorũ, ob formam ipsorum substantialem esset.

Ratio. 2.

¶ Quarta cõclusio. Formæ elementorum nõ manent formaliter in mixto, neque in esse intenso, neq; in esse remisso. Patet. Si ibi remaneret, in corruptione non fieret resolutio vsque ad materiam primam, omni forma substantialis desituta, quæ in corrupto erat. Patet: quia semper manerent formæ elementorum, quæ fuerunt sub vtroque termino in genito: sicut erant in corrupto.

Conclus. 4.

¶ Quinta cõclu. In mixto non manent elementorum qualitates in esse intenso, sicut sunt in ipsis elementis. Hic volo dicere, quod nõ solũ formæ substantiales elementorum nõ manet formaliter, sed neq; accidentales formæ eorũ (quales sunt qualitates primæ) manent in illa intensioe in mixto. Hæc est Aristot. hic. quia si sic: ergo in mixto essent elementorũ qualitates in summo: ut calor in summo, & frigiditas in summo: sed hoc est falsum: quia sic non potest mixtum consistere: cum calore citra summũ non potest permanere, neq; cum frigiditate distante à summo: ut experientia cõstat: non ergo manent ibi qualitates illæ primæ in gradu quo in ipsis elementis sunt.

Ratio. 1.

¶ Item: quia sic forma mixti actũ existẽti adueniret, quod repugnat, ut dictum est.

Ratio. 2.

¶ Item. Si in mixto manerent qualitates in illo gradu (cũ à simili non sit passio) nunq̄ mixtũ à calo-

à calore pateretur, etiam intenso, neque à frigore: sed hoc constat esse falsum.

Conclu. 6.

¶ Sexta conclusio tenenda. Elementa manent in mixto in virtute, seu virtualiter. Hæc est Aristot. & omnium philosophorum. Omnes enim cõcedunt quod elementa manent in mixto: nam qui dicunt quod formaliter manent, à fortiori dicunt quod manent virtute: quia si id quod minus videtur inesse inest, & id quod magis videtur ineri: si formaliter manent elementa in mixto, quod minus videtur, à fortiori manebũt virtute. Et qui negant elementa manere formaliter in mixto, nõ negant quin virtute sint in eo. Vide Ægidium quolibet. 4. q. 11.

vide. Mart. 2. de gene. q. 13.

Aristot. 2. Topi. c. 4.

Ægidius.

Ratio.

¶ Probat conclusio. In omni effectu continetur causa: sed mixtum est effectus elementorũ: quia ex eorum actione, & reactione adinuicem fit mixtum: ergo elementa continentur in mixto: & non formaliter, ut probatum est: ergo virtute. Maior est nota. Et quod elementa sint causa mixti patet: quia si non essent, nullum mixtum fieret, ut Aristote. & omnes fatentur.

Ægidius.

Ratio.

¶ Dubium hic declarandum restat. Quomodo dicantur esse virtualiter elemēta in mixto. De quo est duplex modus. Quidam communis: ut citat Mars. qui ait manere, quia manent qualitates elementorum in eadem specie, sed in esse remisso. Itaque in mixto manet caliditas ignis, sed remissa, & frigiditas aquæ, etiam in remisso gradu, & sic de alijs duabus. Et ob id in mixto sunt. 4. illæ qualitates primæ in tali gradu ut possit consistere, & sic virtute manent elementa: quia manent illæ qualitates.

Ratio.

Aristo. hic.

Dubium.

¶ Alij dicunt (& est. 4. opinio. 4. loco citata) quod manent virtute, seu virtualiter elementa, per hoc quod manent solũ duæ qualitates mediæ, quæ differunt specie, à qualitatibus elementorum: sed ipsæ qualitates, eò quod mediæ, & rationem participat extremorum, virtute continent omnes. 4. qualitates primas, quæ sunt formaliter in elementis. Et secundum hæc cõsiderationem elementa dicuntur esse in mixtis virtute.

Mars. 1. de gene. p. 22.

art. 2. cõclu. 2.

S. Tho. p. p. q. 76. arti. 4. ad. 4.

¶ Vterque modus fateor quod intelligibilis sit, sed non caret scrupulo, eò quod agens naturalis producat naturaliter sibi simile in specie, relinquit in effectu qualitates, & tamen nõ dicitur sic esse in eo, sicut elementum dicitur esse in mixto. Et dubium non est, quin in effectu sit aliqua caliditas agentis, & aliqua frigiditas, & sic de alijs qualitatibus: verum nõ dicimus sic, generans esse in genito: sicut dicitur

mus; elemētum est in mixto. Aliquid ergo peculiare est in eis, quod non in cæteris est mixtis. Quapropter videtur dicendum (sicut in primo physicorũ diximus) quod forma educitur de potētia materiæ, per hoc solum: quia materia est i potētia, ut subiectum sit recipiens formam: & sic dicatur esse in ea sicut in subiecto. Sic aliquo modo dicamus esse elementum virtute in mixto: quia mixtum non potest constare, nisi ex elementis, tanquã ex materia ex qua sunt omnia. Et quia actio elementorum adinuicem per qualitates primas, quæ sibi vendicant, naturaliter est in causa quare mixtum sit, dicitur esse mixtum in eis. Et quia dato agens aliud mixtum sit causa mixti: tamen quia illud tale agens non nisi per qualitates agit, alterat, & mouet ad generandum mixtum, quæ sunt propriæ elementorum, non dicitur sic mixtum: agens esse in mixto genito: sicut elementum dicitur esse in eo: quia in omni actione inferioris præintellecta est superioris, & primi actio: & quoniam ad illud mixtum, quod nunc causa est, actio elementorũ fuit præsupposita, & tandem ad ipsa prima elementa est deueniendum, quæ alterant, & mixtum causant ex sua adinuicem actione, & re passionem. Dicitur igitur esse elementum virtute in mixto, quasi intelligamus virtutem illius veluti primi mouentis, & causantis in genere miscibilium in effectu esse. Et sic intelligendo, non est opus ponere quod id sit, quia manent qualitates elementorum remissæ, vel quia manent illæ qualitates mediæ: quia dato non manerent qualitates primæ, sicut manent, adhuc esset verum dicere in isto sensu, elementa manent in mixto in virtute: quia mediatè, vel immediatè mixtum est ratione elementorum: vel quia materia sunt mixti ipsa elementa: vel quia qualitates elementorum sunt quæ altera uerunt ad mixti generationem. Cui non placeat iste modus, placeat cõmunis ille, quod manent, quia qualitates manent, licet in esse remisso.

Modus quo elemēta sūt in mixto, suprà lib. p. a Phy. spe. 7.

¶ Ad primum dicendum, quod ibi Aristot. loquitur de elemento, id est de materia, & forma substantiali, quæ sunt (ut in principio Physicorum disputatum est) principium rei naturalis. Et forma non est ex alia forma, neq; materia ex alia materia, & ipsa manet integra, & perfecta in re naturali: sed non sic de elementis, quæ solum manent virtute.

S. Tho. 1. 2. q. 9.

Ad argum.

¶ Ad secundum dicendum, quod sicut in generatione agunt adinuicem elementa, ex quorum actione mutua, & mixtione mixtum cõ-

Ad. 2.

furgit, corruptio euenit ex qualitatibus ipso-
rum elementorum, quæ adinuicem agunt. Et
quod in resolutione, seu corruptione fiat reso-
lutio, apparet quod non sunt elementa ibi for-
maliter, sed solum virtute: & sic nunquam ex
corruptione fit statim resolutio, sed multis fa-
ctis transmutationibus. Potest enim contin-
gere quod pars mixti in aëre, & pars in aqua
conuertatur: sed hoc non probat ibi esse for-
maliter: quia eadē ratione cum ex ligno fiat
ignis, probaretur quod ibi esset ignis formali-
ter: vel si ex ligno fiat lapis, probaretur quod la-

pis esset formaliter in ligno: & si ex semine fit
animal, quod ibi fuerit formaliter: sufficit si
virtute, quod nos concedimus.

¶ Ad. 3. dicendum, quod ad hoc quod mixtū
ratione prædominantis elementi moueatur,
non est necessariū ibi sit formaliter, sed suffi-
cit virtute. Et virtus elementi non est æqualis
cuilibet elemēto, neq; æqualis in quolibet mi-
xto: nam in plumbo manet magis de virtute
terræ: & in aëribus magis de elemēto aëris, &
ob id plumbū tam ponderosum, & graue est,
& aues eleuantur, & volant, ratione leuitatis.

Finis lib. I. de generatione.

SPECVLATIONES

PHYSICAE IN LIBR. 2. GENERATIONIS

Admodum R. P. F. Alphonsi à vera Cruce, Philoso-
phiæ, & Theologiæ Magistri: Primarij præfecti in
Academia Mexicana in Hispania noua: sacri
ordinis Eremitarum D. Aurelij Au-
gustini.

ARGUMENT. SECVN-
di libri de generatione.

IN isto lib. 2. Ari-
sto. agit de quali-
tatib' primis, &
quomodo cōbi-
nantur, & cōsti-
tuunt elemēta, & alia. De qui-
bus erit sermo in sequentibus
speculationibus.

SPECVL. I. VTRVM
sunt. 4. qualitates
primæ.

Idetur quod nō. Nā
caliditas nō est qualitas
primæ: ergo nō sunt. 4.
Patet. Illa dicitur quali-
tas prima, quæ à nullo
causatur: sed caliditas cau-
satur ab alio. Patet: quia
causatur à lumine, & à luce, & à motu: vt patet
ex Aristo. ergo nō sunt. 4. actiue qualitates.

1. Argumē.

Aristo. 1.
metia.

2

¶ Præterea. Sunt plures q̄. 4. ergo non solū. 4.
Patet. Grauitas, & leuitas sunt qualitates, & ac-
tiue, quia sunt in grauibus, & leuibus princi-
pium motus: & sunt primæ. Probo. Ipsæ sunt
causa caloris: ergo sunt priores calore: sed ca-
lor qualitas prima dicitur: ergo à fortiori gra-
uitas dicitur.

3

¶ Tertio. Motus cæli est qualitas actiua, & pri-
ma: & tamē nō est aliqua ex. 4. ergo nō sunt
solū. 4. Quod motus cæli sit qualitas, patet: quia

disponit ipsum, & est actiua: quia agit: & est
prima: quia in virtute illius motus omnia a-
gunt: ergo non sunt solū. 4.

¶ In contrarium est Aristot. in isto secundo
tex. 1. & in. 4. Meteororum. *In cōtra.*

¶ Pro solutione notandū, q̄ qualitates quædā
dicuntur sensibiles: aliæ sunt insensibiles. Sen-
sibiles sunt illæ, quæ sensu percipi possunt: vt
caliditas, frigiditas. Insensibiles, quales sunt her-
barum, & lapidum virtutes: vt in magnete vir-
tus attractiua ferri, est insensibilis: quia nō po-
test percipi aliquo sensu: & influentiæ cælestes.

Notan. 1.

Plinius lib.
36. ca. 16.

¶ Est notandum insuper, q̄ sensibilibus quali-
tatum, quædam sunt ingenerabiles, & incorru-
ptibiles, vt lux: motus: figura cælestium corpo-
rum: aliæ sunt generabiles, & corruptibiles: vt
lux: rerum inferiorum colores.

Notan. 2.

¶ Et qualitatū sensibilibus generabilium,
quædam sunt de per se actiue, actione cor-
ruptiua: sicut caliditas, frigiditas: aliæ sunt
actiue, sed non actione corruptiua de per
se: vt sapor: odor: color: quia licet color agat
de per se, speciem multiplicando in medium
vsque ad organū, nō est agere corruptiue: quia
fit sine contrario.

¶ Qualitatū sensibilibus, quædam sunt tan-
gibiles: vt caliditas, frigiditas: aliæ sunt per-
ceptibiles alijs sensibus: sicut color, visus, so-
nus, auditus, &c. Et tangibiles sunt septem
contrarietates: Calidum, frigidum, humidum,
siccum, graue: leue: durum: molle: grossum:
subtile: asperum: lenne: lubricum, & aridum:
& si quæ sunt aliæ, oportet reducuntur
ad has.

Notan. 3.

¶ Est etiam notandum, quod qualitatū
quæ in istis inferioribus inueniuntur, quæ-
dam dicuntur primæ, scilicet caliditas:
frigiditas: humiditas, & siccitas: & aliæ
dicuntur secundæ, scilicet, quæ generantur ex
varia mixtione ipsarum: vt colores: odores: sa-
pores, &c.

Notan. 4.

1. Cōclusio. ¶ Prima cōclusio. Qualitates cæli priores sunt qualitatis in istis inferioribus. Patet: quia perfectiora, & diuturniora oportet sint priora: sed illæ qualitates celorum sunt perfectiores, cum sint incorruptibiles, & istæ quæ in inferioribus sunt minus perfectæ, & corruptibiles.

Ratio.

2. Cōclusio. ¶ Secunda cōclusio. Lux quæ in istis inferioribus inuenitur, consequitur commixtionem qualitatum primarum ad inuicem. Patet: quia lucent ista inferiora nonnulla: vel ergo ab elementis, vel à qualitatibus primarum adinuicem ordinatione, & commixtione: sed non ab elementis: quia nullum in sua naturali dispositione luces: ergo oportet sit ab ipsis qualitibus primis, quæ ex varia dispositione adinuicem reddunt corpora lucida, opaca, vel obscura.

3. Cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Præter motum, lucem, & lumen in corporibus celestibus, ponenda est qualitas insensibilis, quæ multiplicatur, ad ista inferiora perueniens, quam influentiam vocamus, Patet: quia aliis si talis non detur influentia, nunquam calum esset causa frigiditatis in istis inferioribus. Patet: quia vel calum esset causa per motum, aut lucem, vel lumen. Et hoc non: quia talia magis nata sunt calefacere, & caliditatem seruare, quàm frigefacere: vt patet. 2. cæli tex. 42. Vel est causa talium per aliquam occultam qualitatem, quam uoco influentiam: ergo ipsa est dabilis. De quo in libris meteororum inferius, & in libro de celo.

4. Cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Lux, & lumen in celis sunt priora in causando, quàm influentia talis. Patet: quia talis influentia fortius multiplicatur cum lumine, quàm sine, & sic fortificatur luminis coactione: ergo lux prior est.

5. Cōclusio. ¶ Quinta cōclusio. Qualitates illæ: Caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas, licet dicantur qualitates primæ, non sunt simpliciter tales: sunt simpliciter quia aliæ sunt priores eis. Patet. Influentiæ celorum sunt priores eis, & lux, & lumen, & motus celorum: sequitur ergo quod istæ qualitates (quæ sunt primæ) non sunt simpliciter, sic quod nullæ aliæ sint priores.

6. Cōclusio. ¶ Sexta cōclusio. Inter qualitates propriè sensibiles, quæ conueniunt generabilibus, istæ. 4. sunt priores, & perfectiores. Patet. Illæ dicuntur priores, quæ conseruant, & producunt alias qualitates: sed istæ. 4. faciunt hoc: vt probatum est.

7. Cōclusio. ¶ Septima cōclusio. Inter qualitates propriè sensibiles conuenientes generabilibus, istæ. 4. sunt qualitates primæ, & non plures, neque pauciores: ita quod sunt. 4. species essentielles non coincidentes. Patet: quia cum istæ sic se ha-

beant, quod causent omnes alias qualitates, quæ conueniunt generabilibus: & non sint aliæ, oportet dicere quod solum sint istæ quatuor.

8. Cōclusio. ¶ Octaua cōclusio. Omnes qualitates sensibiles sensu tactus propriè conueniunt elementis, licet non omnes cuilibet. Patet: quia istæ qualitates sunt propriè: Caliditas, quæ conuenit igni: Frigiditas aquæ: Humiditas aëri: Siccitas terræ.

Ratio. p. p.

Ratio. 2. p.

9. Cōclusio. ¶ Nona cōclusio. Ultra has qualitates primæ aliæ tangibiles conueniunt elementis. Patet: quia conuenit eis, rarum: densum: graue: leue: durum: molle. Durum: vt terræ existenti in sua naturali dispositione. Molle, eidem, quando est extra suam naturalem dispositionem. Nullum enim aliorum elementorum dicitur molle, eò quod molle sit, quod facilius cedit prementi non circumstanto, vt dicitur in quarto meteororum. Vnde si alia elementa cedant, est circumstanto: vt patet de aqua, quæ si digito cedat, circumstat digito. Asperum, & leue, lubricum, & aridum, elementis existentibus in sua naturali dispositione non conueniunt, cum ista sequantur ex commixtione qualitatum primarum, quæ non potest esse quando elementum in sua naturali dispositione est.

10. Cōclusio. ¶ Vltima cōclusio. Elementis in sua naturali dispositione dispositis non conueniunt aliæ qualitates sensibiles per alios sensus à sensu tactus: quia non conuenit eis color, sapor, neque odor. Patet. Huiusmodi qualitates sequuntur commixtionem illarum qualitatum primarum tangibilium: sed talis commixtio in elementis in sua naturali dispositione positus non potest conuenire: ergo neque qualitates quæ ex eis sequuntur.

1. Ratio.

2. Ratio.

¶ Præterea: quia tales qualitates non possunt esse sine commixtione qualitatum tangibilium: sed talis commixtio non potest esse in elemento in sua naturali dispositione. Patet: quia sic non haberet elementum vnam illarum qualitatum primarum in summo.

Ratio.

¶ Quod si quando Aristoteles (vt in libro de coloribus) tribuat elementis colorem: vt aquæ, & terræ, oportet intelligatur de elementis extra suam naturalem dispositionem: vel si intelligat de elementis existentibus in sua naturali dispositione, per colorem intelligit largè lucem, vel lumen: & sic est verum quod ipse dicit: Omnia corpora participant colorem: quia omnia lu-

nia lucem, vel lumen participant.

¶ Ad primum, dictum est generalitatem dici primam sensibilem, quæ generabilibus competunt: tamen ipsi celo alia prior potest competere.

Ad argum. ¶ Ad secundum & tertium patet ex dictis solu-

SPECVL. II. VTRVM tantum sint. 4. elementa. Ignis, Aër, Terra, & Aqua.

Videtur quod non sint. 4. elementa. Aqua non est elementum: ergo solum sunt tria. Patet. Si esset elementum, inueniretur purum, sine odore sapore, & colore: sed nullibi inuenitur aqua talis: ergo nullibi est elementum.

Confirmatio. ¶ Confirmatur: quia si aqua esset elementum, maximè aqua maris: sed ipsa non est elementum, cum sit mixtum ex partibus adustis: vt eius falsedo ostendit: ergo nullum est elementum aquæ.

2. ¶ Item. Ignis non est elementum: ergo non sunt. 4. Patet: quia si esset, maximè sursum in concauo lune: sed ibi non est. Patet. Si ibi esset, videtur quod quandoquidem stella quæ sine proportione ab oculis nostris distat videtur in nocte, videretur & ignis, qui excedit in lumine stellam: sed non videtur: ergo non est.

3. ¶ Tertio. Sunt plura quam. 4. Patet. Tot sunt elementa (vt docet Aristoteles) quot sunt combinationes qualitatum primarum: sed ultra illas. 4. quæ sunt: Caliditas, & siccitas in igne: Humiditas, & caliditas in aëre: Frigiditas, & humiditas in aqua: Siccitas, & frigiditas in terra, sunt aliæ duæ possibiles, scilicet, frigiditas, & caliditas remissæ in tepido: & humiditas, & siccitas etiam remissæ: ergo non solum sunt 4. elementa, sed sunt. 6.

In cōtra. ¶ In contrarium est Aristoteles. hic tex. 6.

Notati. ¶ Pro solutione notandum, quod cum elementum sit ex quo fit aliud, eo modo quo literæ dicuntur elementa syllabarum, & syllabæ dictionum, & dictiones orationum, tripliciter potest capi elementum: vno modo, p materia prima, quæ est vnum in quo sunt omnia: quia est subiectum præsuppositum omni actioni naturali: & sic sumitur strictissimè ele-

mentum. Secundo modo sumitur strictè. Et elementum vocabitur rei naturalistam materia, quàm forma: quia ex eis constat intrinsecè. Tertio modo, sumitur largè elementum: vt significat. 4. Ignem, Aërem, &c. ex quorum mixtione adinuicem fiunt mixta omnia. Et de isto 3. modo in præsentiarum est sermo: nam de elemento primo, & 2. in primo & 2. Physicorum tractauit Aristoteles.

¶ Capiendo ergo elementum. 3. modo, posset sic describi. Elementum est res composita ex materia, & forma, inter res generabiles, & corruptibiles compositas magis simplex, qui bus suppositis, statuo primam cōclusionem.

¶ Numerus elementorum debet sumi à qualitatibus tangibilibus. Patet. Penes illas qualitates elementorum numerus est sumendus, quæ principaliter sunt actiue, & passiuæ: sed maxime sunt illæ. 4. qualitates primæ. Patet maior: quia ex actione elementorum, & passione adinuicem mixta debent generari: oportet ergo quod sint huius conditionis, in quibus sint qualitates actiue, & passiuæ.

¶ Secunda cōclusio. Numerus elementorum est sumendus penes combinationem. 4. qualitatum primarum: & quia solum. 4. sunt possibiles combinationes, solum. 4. sunt elementa.

¶ Probatur cōclusio, supposito quod supra dictum est, quod quolibet elementorum duas debet habere qualitates solum: ergo secundum combinationes istarum qualitatum sumendus est numerus: sed possibiles combinationes solum sunt. 4. ergo solum sunt. 4. elementa. Patet: quia caliditas, & humiditas est possibilis cōbinatio: quia cum non sint contrariæ, possunt se compati. Et si humiditas in summo est in aëre erit talis combinatio. Caliditas, & siccitas etiã se possunt compati. Et si caliditas est in summo, est in igne talis cōbinatio. Etiam se compatiuntur frigiditas, & humiditas. Et si frigiditas in summo est, sic est aqua. Siccitas, & frigiditas etiã se compatiuntur. Sic est terra. Solum restant duæ aliæ cōbinationes: frigiditas, & caliditas: humiditas, & siccitas: sed quæ istæ sunt cōtrariæ adinuicem, non datur talis cōbinatio: ergo solum sunt. 4. elementa. Patet. Numerus eorum debet sumi secundum numerum combinationum possibilium ex. 4. qualitatum primis: sed solum sunt. 4. possibiles cōbinationes: ergo solum. 4. sunt elementa, quorum quolibet, cum duas qualitates ex illis primis sibi videret, vna est in summo, alia in remisso gradu: & sic sunt adinuicem disposita, & ordinata: vt possint adinuicem agere, et pati, rone harum qualitatum, & possint se con-

Defini. elementi.

Conclus. 1. Ratio.

2. Cōclusio.

Ratio.

se conseruare ex numero, pondere, & mensura earum.

¶ Et sapientissimè à summa diuina sapientia sic suis sunt disposita locis, vt vnum contrariū non sit alteri immediatum: sed aliquod sit medium, quod rationem teneat, & participet cū extremis: nam post ignem, in quo caliditas, & siccitas, non ponitur aqua, quæ cū habeat frigiditatem, & humiditatem, secundum ambas qualitates contrariaretur: ob id ponitur statim aer, qui habet humiditatem, & caliditatem. In caliditate conuenit cum igne, & differt ab eo in siccitate, & cū aqua conuenit in humiditate, & differt ab ea in frigiditate. Sic etiā aqua mediat inter terram, & aërem: nā aqua cum terra conuenit in frigiditate, & cum aëre in humiditate. Manet ergo q̄ ignis cōtrariat aquæ, & aër cōtrariat terræ. Illa q̄ mediant elementa dicūt symbolizātia, inter q̄ facilis est transitus. Symbolizāt enim: quia in vna cōueniūt qualitate: & sic facile transit aër in ignem, vel econtra, & sic facile aër in aquam, & econtra. De quo aliās. Non tamē est tam facilis transitus, vbi nullum symbolum est, sed contrarietas secundum vtranque qualitatem: vt inter aquā, & ignem: aërem, & terram.

Vide Aegid. quolibet. 6. quæst. 8.

Quo facilis transitus inter symbolizātia est.

3. Cōclusio.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

¶ Tertia cōclusio. Caliditas aëris, & caliditas ignis licet in summo in igne, & non in summo in aëre, sunt eiusdem speciei specialissimæ. Probatur: quia eosdem habent effectus.

¶ Secundò: quia si non essent eiusdem speciei in habentibus symbolum (vt dicebamus) non esset sic facilis transitus: sed ponitur facilis: ergo quia sunt eiusdem speciei.

¶ Tertio. Si non essent eiusdem speciei, maximè, quia caliditas in igne est intensa, & summa, in aëre remissa: sed intensa, & remissum nō variat rationem specificam in qualitatis, ergo sunt eiusdem speciei.

¶ Postremò. Quādo aër cōuertitur in ignem vel econtra: quæro, vel caliditas manet, vel perditur: si manet: ergo erant eiusdem speciei: aliās ignis non admitteret talem caliditatē. Quod si nō manet, à quo corrūpitur? Non à caliditate: quia caliditas nō agit nisi in suum contrarium: neque à siccitate: quia siccitas non cōtrariatur caliditati: sequitur ergo quod manet, & quod sunt eiusdem speciei.

¶ Ex hoc sequitur, non fuisse satis physice dictum huiusmodi caliditates specie differre: nā non videtur vbi sit fundamentum sufficiens ad id opinandum. Quomodo enim intelligitur igne nō esse retur ex solūm. 4. qualitibus primis combinatione ad. 4. elementa constituenda, si ipse caliditates non essent eiusdem speciei? Non enim diceretur combinatio ex. 4. sed ex. 8. quia sic poneretur alia frigiditas in terra specie distincta ab illa quæ est in aqua, & alia humiditas in aëre distincta specie ab illa quæ est in igne, distincta specie ab illa quæ est in terra: & sic combinationes essent. 4. sed qualitates non essent. 4. sed. 8. Quapropter dicendum est, caliditatem ignis, & aëris esse eiusdem speciei specialissimæ: & frigiditatem terræ, & aquæ esse eiusdem speciei specialissimæ. Et sic de humiditate, & siccitate.

¶ Ultima cōclusio. Quicquid dicant alij, in elementis non est opus ponere alias qualitates virtuales distinctas ab istis duabus actualibus, & forma substantiali elementi. Patet: quia Deus, & natura nihil faciunt frustra: sed tales qualitates virtuales si darentur, essent frustra, & otiosæ, ergo non sunt dandæ. Et probatur: quia si virtualis deberet poni, maximè propter aquam, quæ quando calida est, posset se reducere ad frigiditatem. Imaginantur ipsi q̄ quādo aqua est calida, cū sit ablata omnis frigiditas actualis, non posset fieri reductio ad frigiditatem à forma substantiali aquæ, nisi mediante aliqua frigiditate, quæ quia non habet actualem, habet virtualem: & sic ponunt virtualem. Argumentum est contra eos, & in libro. 2. physycorum de hoc diximus, quod talis virtualis non sit ponenda. Primò: quia forma substantialis sufficeret ad hoc. Secundò: quia nunquam quandiu aqua manet, manet absque aliqua frigiditate: quia eam habet in summo: & si totaliter perdat, non esset aqua: quanuis non sentiamus eam propter caloris actiuitatem: & sic non est necessarium multiplicare huiusmodi qualitates, sed sufficiat ponere actuales, quas habent elementa.

¶ Ad primum dicendum, aquæ elementum (si modò in sua naturali dispositione existat) non habere admixtionem, sed purum esse, & cōtra rationem puri est falsedo maris, quæ ex terrestribus partibus adultis cōmixtis ibi venit: ideo non est argumentum, quod non sit aquæ elementum: quia purum non inuenimus: sicut neque terra ista quam calcamus secundum partem hanc exteriorem, vbi & animalia habitant, & arbores fructificant, & nutriuntur pura est: nam si pura esset (vt supra diximus) non posset nutrire: sed non ob id sequitur quod terræ elementum non sit: quia puram in superficie non videmus.

¶ Ad secūdū de ignis elemēto, dicim⁹ esse ponendū: & quādo inferns, nō esse: quia nō videt, respon.

cicū caliditate aëre

4. Cōclusio.

Arist. 1. de celo te. 32. 2. de celo te. 50. 3. 4. Aia. te. 47. de Respiratione. ca. 4. 1. Pollu. ca. 2. 5.

Specul. 1. Argumē.

Ad argum.

Ad secūdit. Vide Cirue

respon. q̄ ignis in sua naturali dispositione qualis est in concauo Lunæ, non potest terminare visum propter magnam eius diaphaneitatem: nam si aër non terminat, quāto per amplius ignis, qui in decuplo est rarior? Et sic esse lucidum non conuenit ei. Quo pacto autē ibi sit ignis, elemētum, & non calefaciat, & quæ sit causa, quare nō luceat, latè Aegidius quolibet. 5. q. 17. Quod tamē apud nos ignis sit lucidus, eo est: quia impurus est. Non enim elementum ignis purum est apud nos. Quapropter aliqui dixerunt ignem istum nō esse ignem, sed flammā. Et haud dubiè si ignis verus est elementaris, magis esset id quod à candela videtur ascēdere ad modum fumi, quàm flamma ipsa. Quicquid sit de hoc, nullum est argumentum: nō videtur ignis: ergo non est elementum ignis. Stella enim ad tantā distantiam, quātam ad firmamētū est, videri potest, eo quod sit pars densa orbis, quæ recipit in se lumen mutatum, qua ratione fiat visibilis.

Aegidius.

4. Cōclusio.

Arist. 1. de celo te. 32. 2. de celo te. 50. 3. 4. Aia. te. 47. de Respiratione. ca. 4. 1. Pollu. ca. 2. 5.

Cōtra Latrent. Vallæ. gramati.

Ad tertium

¶ Et quidam mittens falcem in messem alienā, negat ignis elementum, & deridet Aristot. & alios, cum magis ipse sit deridendus. Non est validum argumentum, vt ipse putat: non videtur, ergo non est: vel non fecit expressam mentionē Moyses: ergo non debet poni.

¶ Ad tertium dicendum, nō esse vltra. 4. elementa, quia alia combinationes non sunt possibile: nam frigiditas, & siccitas in gradibus remissis non sunt qualitates conuenientes elementis, ex quorum actione ad inuicem sunt mixta generanda: sed oportet quod vna illarum sit in summo gradu: modò caliditas in summo cum frigiditate nō potest stare: quia consumeret: neq; econtra, frigiditas in summo, cū caliditate remissa: quæ extingueret. Manet ergo quod solūm. 4. combinationes sunt possibile, & sic solūm. 4. elementa.

SPECVL. III. VTRVM in elementis habentibus symbolum sit facilior transitus.

1. Argumē.

Idetur quod non. Vbi fortior est actio agentis, facilior est transitus vnius in aliud: sed in non habentibus symbolum actio est fortior: ergo in eis erit transitus facilior. Probatur minor: quia in non habentibus symbolum due qualitates agunt: quia contrariantur alijs duobus: & in habentibus sola vna: sed fortior est actio, quæ à duobus, quæ ab vno cæteris paribus.

¶ Secundò. Inter ignem, & terram est symbolum in siccitate: & tamen non est facilis transitus: imò est difficilis valde: quia terra nimis densa, & ignis nimis rarus. Secundò: quia terra est multæ resistentiæ propter densitatem materię, & sic difficulter corrumpitur. Tertio. Hoc docet experientia: quia videmus terram multum durare in igne, antequam corrumpatur: ergo non est facilis transitus, vbi symbolum est.

¶ Tertio. In omnibus elementis est equè facilis transitus: ergo non in habentibus symbolum est facilior. Consequentia est bona. Antecedens probatur: quia in omnibus est à proportionem maioris inæqualitatis: nam in omnibus est ex proportionem actiuitatis ad resistentiā: ergo sequitur quod æqualis est transitus, & equè difficilis in omnibus.

¶ In contrarium est Aristoteles hic, textus. In contrarium. 25. Pro solutione notandum (vt supra tetigit Notan. 1. mus) quod cum in elementorum quolibet sint due qualitates: vna in summo est: & sic ignis est calidus, & siccus. In summo est calidus, & aër est humidus in summo, & calidus remissè, quanuis Thomas de Garbo in tractatu suæ summæ dicat de aëre, quod vtranque qualitatem sibi summè vendicat: tamen opinio communis est, quod humiditas sit in summo. Et aqua est frigida in summo, & minus humida quàm aër. Quod si quis obijciat, quod magis videtur humectare aqua, quàm aër: non valet: nam hoc erit quia aqua densior, & aër rarior, & sic minus de materia. Verum si cætera essent paria, magis humectat aër. Sicut calor est intensior in igne, quàm in ferro: tamen ferrum magis lædit tangentem, vt supra diximus. Vel hoc erit, quia impeditur ab influentijs cælestibus, vt dicit Auicēna in secunda primi: quia in omni dispositione resolut aër, propter id quod in eo est de virtute solis, & stellarum.

¶ Terra est summè sicca. Quod si quis obijciat: Obiectio.

¶ Aqua est frigida in summo, etiam si Albertus Magnus dicat magis frigidam terram: quia magis distat à fonte caloris, scilicet à sole. Et quando Aristoteles dixit, quod aqua est frigidior, intellexit de frigiditate elementari.

¶ Terra est summè sicca. Quod si quis obijciat: Obiectio.

¶ Terra est summè sicca. Quod si quis obijciat: Obiectio.

¶ Terra est summè sicca. Quod si quis obijciat: Obiectio.

2

3

Thom. de Garbo.

Obiectio.

Solutio.

Auicēna.

Alber. Ma.

Obiectio.

Dilutio. eiatergo est discontinua, si summè sicca. Dicens, quòd continuatio in ea erit propter humiditatem, vel propterea quòd partes omnes appetant centrum: & hac ratione continentur omnes simul coadunari.

Not. 2. ¶ Secundò est notandum, quòd transitum esse faciliorem, potest tripliciter intelligi. Primo modo, ex parte potentie actiue respectu resistentie. Secundo modo, ex parte qualitatum primarum. Tertio modo, ex parte qualitatum secundarum: sicut sunt, raritas, & densitas; mollicies, & duricies.

¶ Et facilis transitus ex parte potentie actiue ad resistentiam potest intelligi adhuc tripliciter: vno modo, ex parte potentie actiue tantum, non habendo respectum ad resistentiam: alio modo, ex parte resistentie tantum, non habendo respectum ad potentiam actiuam. Tertio modo, ex parte vtriusque: scilicet actiuitatis, & resistentie simul. Ponamus primam conclusionem pro solutione.

Conclus. 1. ¶ Considerando solum elementum ex parte actiuitatis (ceteris paribus) in non habentibus symbolum facilius transitus. Patet. In ter illa est facilius transitus, vbi facilius est actio: sed facilius est, vbi non est symbolum.

Ratio. Patet: quia in non habentibus, duæ qualitates agunt: & sic facilius transibit aqua in ignem, quam aer, considerando solum actiuitatem: quoniam ignis secundum vtranque qualitatem agit in aquam, & in aerem solum secundum vnam, scilicet, ratione siccitatis.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Considerando ex parte resistentie solum, facilius est transitus in habentibus symbolum. Patet. In habentibus symbolum sola vna qualitas resistit, & in non habentibus duæ: at vbi minus de resistentia, facilius agens producit effectum: & sic facilius aer conuertitur in aquam, cum solum resistat caliditas aeris frigiditati aquæ. Et vbi minor resistentia, facilius aqua poterit agere.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio. Considerando actiuitatem, & resistentiam simul, tam facilius est transitus in habentibus, quam in non habentibus symbolum. Patet. In non habentibus symbolum, si duæ agunt, duæ resistunt, & in habentibus, si vna agit, vna resistit: sed qualis est proportio duorum ad duo, est vnius ad vnum: quia vtroque est æqualitas: sequitur ergo ex ista parte in omnibus elementis esse æqualitatem, & tam facile fieri transitum inter non symbolizantia, sicut inter symbolizantia.

4. Conclusio. ¶ Quarta conclusio. Elementa quæ adinuicem transmutantur per solam actionem, & passionem

caliditatis, & frigiditatis (ceteris paribus) facilius transmutantur, quam quæ per actionem humiditatis, & siccitatis. Hæc conclusio est manifesta: quia illæ duæ primæ qualitates dicuntur actiue: & sicut magis agit, minus resistit, & alie duæ sunt passiuæ: quia minus actiue: & magis resistunt: sequitur ergo quòd erit facilius transitus: nam vbi agens maioris est virtutis, facilius sequitur effectus, quam vbi debilis virtutis, si modò cetera sint paria: & sic alter facilius transibit in alterius naturam: & facilius transmutantur adinuicem ignis, & aqua quam aer, & terra.

¶ Ex quo sequitur quòd secundum istam considerationem facilius sit transitus in illis que non habent symbolum, quam in illis quæ habent.

¶ Quinta conclusio. Ex parte qualitatum secundarum raritatis, & densitatis: duriciei, & molliciei: ignis, & terra, difficulter adinuicem transmutantur. Patet. Difficile enim est ignem tantum condensari, quantum terra, & terram tantum rarefieri, quantum ignis.

¶ Sequitur ex dictis quòd omnibus pensatis, & consideratis, aliquando est facilius transitus inter elementa quæ non habent symbolum, quam inter illa quæ habent, vt patet ex dictis.

¶ Ex quo sequitur, vniuersaliter non esse verum, quòd inter elementa habentia symbolum sit facilius transitus.

¶ Ad argumenta solutio patet ex dictis: nam probant quòd intendunt. Et non solum contingit transitus vnius in alium, sed ex duobus potest vnum generari: sicut ignis ex pedali aeris, & terra: potest ignem generare, vel ex pedali aquæ, & terra. Non enim obstat quominus possit per suam virtutem præualere contra duo elementa: si modò sit maior actiuitas in igne, quæ sit resistentia in alijs duobus.

SPECVL. IIII. VTRVM quodlibet mixtum componatur ex quatuor simplicibus.

VTRVM quodlibet mixtum circa medium locum existens, sit compositum ex omnibus quatuor simplicibus: nam etsi in precedentibus dictum est, quo-

est, quomodo elementa concurrunt ad generationem mixti, & quòd non manent ibi formaliter, sed virtute, & multa alia: oportet tamen speciale facere speculationem, vt sic appareat veritas. Vtrum ergo sufficiat quòd vnum elementum, vel duo concurrant.

1. Argum. ¶ Videtur quòd non. Aliquid ex alio componi est, quòd componens in composito maneat: sed elementa non manent in mixto: ergo non componitur ex eis. Maior est clara, & minor in superioribus probata est.

Supra. 1. de gen. spec. 10 ¶ Præterea. Aurum est mixtum: tamen in eo non est compositio quatuor simplicium. Patet: quia aqua non concurrat in auro: nam si aqua esset, non tantum duraret absque corruptione in igne: sed ibi duraret: ergo signum est quòd non habet aquam.

3 ¶ Postremò. Aliqua sunt mixta, in quibus solum duo elementa concurrunt: ergo non est verum, quòd omnia concurrant ad generationem cuiuslibet. Patet de exhalatione, quæ est mixtum: tamen solum concurrunt ignis, & terra. Et patet de vapore, in quo non est ignis: ergo sequitur quòd non omne mixtum ex quatuor elementis generatur.

In contr. ¶ In contrarium est Aristoteles hic tex. 49.

Notan. 1. ¶ Pro solutione notandum, quòd quedam sunt mixta, quæ perfecta dicuntur: vt sunt videntia, & non videntia: quæ in medio mundi stant: vt homo, lapis. Alia sunt mixta, quæ sunt imperfecta: sicut exhalatio, vapor, & nix, & alia huiusmodi, quæ non habent illam consistentiam, quam habent mixta perfecta.

Notan. 2. ¶ Secundò notandum, ne procedamus in æquiuoco, hic non esse speculationem, vtrum formaliter maneat elementa in mixto, sed cum solum maneat virtute, quæritur, vtrum isto modo secundum virtutem sic maneat quatuor, quòd omnia ipsa quatuor elementa concurrant ad constituendum illud mixtum.

Notan. 3. ¶ Tertiò notandum, quòd mixtum componi ex simplicibus, est dicere, ipsa simplicia actualiter, seu virtualiter concurrere ad generationem eius. Et non componi ex simplicibus est dicere, quòd ipsa simplicia non concurrant.

1. Conclusio. ¶ Prima conclusio. Ex solo vno simplici per eius actionem mixtum non potest generari. Patet: quia ad generationem mixti requiritur elementi corruptio, vt supra dictum est: sed nihil se ipsum corrumpit, sed conseruat potius naturaliter: ergo non constabit mixtum ex solo vno elemento.

¶ Secundò. Si constaret mixtum ex solo vno elemento: vel manet ibi tale elementum in mixto, vel non: si manet: ergo formaliter, vel virtute: non formaliter, vt dictum est: ergo virtute: sed virtute non potest, nisi corrumpatur: ergo corrumpitur tale elementum, sed a se non, ergo ab alio: ergo oportet: quòd simul aliud concurrat elementum ad mixti generationem: quare ex vno solo non potest constare.

¶ Secunda conclusio. Ex duobus solis elementis non habentibus symbolum non concurrente alio extrinseco immediate disponente materiam ipsorum duorum elementorum non fiet mixtum. Patet. Proponat (verbi gratia) aqua, & ignis: quia non symbolizant. Ex istis duobus non fiet mixtum: quia vel vnum superat aliud simpliciter, & sic in vtraque qualitate: vnde sequitur quòd sit elementum, & non generatur mixtum. Vel superat in vna, & superatur in alia: & sic nullum corrumpet aliud: quapropter neque mixtum generabitur. Quòd si superat in vna qualitate solum, tunc generabitur tertium elementum: vt contingit in potis montium, vbi terra superat aerem in vna qualitate solum, scilicet in frigiditate: & sic generatur aqua.

¶ Tertia conclusio. Ex solis duobus elementis symbolizantibus non concurrente alio tertio disponente, non potest mixtum generari: quia vel vnum superat aliud notabiliter: & tunc conuertetur in illud: vel quòdlibet aliud superat notabiliter: & tunc venient ad æqualitatem in qualitate qua conueniunt, & non erit actio vnius in aliud: vel neutrum præualeat in aliud: & sic non generabitur neque mixtum, neque aliquod tertium: siquidem si fumamus ignem, & aerem, cum solum in siccitate, & humiditate disconueniant: si ignis intendat calorem aeris ad suam intentionem, & præualeat siccitas supra humiditatem, sequitur quòd aer fiet ignis: vel si non præualeat, non generabit mixtum: & sic de alijs habentibus symbolum erit eadem ratio, & consideratio.

¶ Dixi, non concurrente alio tertio extrinseco, immediate disponente materiam vtriusque: quia si concurrat, fiet corruptio, vel vtriusque, vel alterius: & sic posset esse mixti generatio.

¶ Quarta conclusio. Probabile est quòd etiã ex tribus solum elementis, non concurrente alio extrinseco disponente, non fiat mixtum. Patet: quia quomodocumque tria concurrant, solum duo erunt symbolizantia: & sic poterunt superare tertium, & conuertent ad se. Et sic licet corrumpatur

Ratio.

Corolla.

5. Conclusio.

Ratio.

Corolla.

Corolla.

Ad Argu.

Notan.

1. Conclusio.

1. Ratio.

2. Conclusio.

Ratio.

3. Conclusio.

4. Conclusio.

Ratio.

rumpatur vnum elementorum, non generabitur mixtum, sed elementum. Dixi, probabile esse, quia non est tam certum ex tribus non posse mixtum generari: sicut est certum, quod ex solis duobus non poterit.

Corolla. ¶ Sequitur ex istis dictis corollarie, cum mixtum debeat generari alteratione propria elementorum, sine alio extrinseco concurrente immediate, materiam disponente, quod opus est omnia quatuor concurrant elementa.

Conclus. 5. ¶ Quinta conclusio. Possibile est mixtum ex vno solo elemento generari immediate, non concurrente alicuius alterius elementi, neque mixti substantiali corruptione. Patet, quando ex putrefactione in terra generatur animal.

Ratio. Patet: quia si non posset ex sola terrae corruptione fieri mixtum, vel esset ex defectu materiae, vel ex defectu dispositionum qualitativa: sed non est ex defectu terrae, neque ex parte dispositionum: quia ibi est frigiditas, & siccitas. Neque est defectus in calore, & humiditate: quia sol, & caeli aspectus sufficienter poterunt illam materiam disponente: vbi sol poterit calefacere, & aqua supra terram poterit humectare: & sic sine alicuius substantiali corruptione contingit mixtum generari. Haec conclusio non contrariatur primae: quoniam ibi diximus, quod ex actione vnius elementis non fit mixtum: hic solum de materia ex qua, sermo est.

Corolla. ¶ Ex ista sequitur corollarie, non esse necessarium ad cuiuslibet mixti generationem concurrere actualiter omnia quatuor elementa. Patet: quia ex solo vno produci potest, ut probatum est.

Conclus. 6. ¶ Ultima conclusio. In casu praedicto huius quintae conclusionis dicitur mixtum virtualiter ex omnibus quatuor elementis generari. Patet. Tale mixtum (etiam quod fit ex putrefactione) non fit nisi quatuor qualitativis primis ad medium reductis: sed hoc est virtute omnia concurrere elementa: ergo ibi in generatione illius virtute concurrunt. Consequentia est bona. Maior probatur: quia si non conveniret in proportione debita humidum cum sicco, & calidum cum frigido, & omnia adinvicem, nunquam esset tale mixtum. Minor etiam est clara: quia ea ratione, quando omnia elementa quatuor conveniunt ad mixti generationem post mutua corruptionem adinvicem, solum in mixto intelligitur manere cotermentum illarum quatuor qualitativum: & ob id dicimus elementa virtute manere in mixto: sequitur ergo cum in isto mixto genito per putrefactionem tale maneat qualitativum primarum cotermentum, quod virtute dicuntur in co-

manere omnia elementa. ¶ Ex ista sequitur corollarium responsivum speculationis, quod in omni mixto consistente circa medium, scilicet in terra circa nos, sunt quatuor elementa virtute, & dicuntur omnia elementa convenire ad eius generationem. Patet: quia nullum est, nisi qualitativis illis quatuor primis reductis in debita proportione, & debito cotermentum. Et probatur secundum, eo quod in omni mixto, cuiuscumque sit conditionis, manet virtute quatuor qualitates motu quatuor elementorum. Manet caliditas, & siccitas, ad quas sequitur leuitas ignea: manet caliditas & humiditas, ad quas leuitas aerea. Manet frigiditas, & humiditas, ad quas gravitas aqua. Siccitas, & frigiditas, ad quas terrea gravitas.

Ratio. 1. ¶ Ad argumenta ex dictis constans solutio est. Non enim requiritur, quando aliqua veniunt in compositionem alicuius, quod maneat integra, & formaliter, sed sufficit si virtute: nam dato in edificatione domus videamus quod lapides, & ligna, quae componunt domum, habeant suam integram naturam, & profeuerent in ea, tamen aliquando componunt, quae non manent integra: ut lapides, ex quibus calx fit, igne combusti, intrant domus compositionem, & tamen non manent actu, sed solum virtute. Sic elementa dicuntur agere ad generationem mixti, & ad compositionem eius, non quod maneat formaliter, sed solum virtute: quia manet qualitativum primarum quaedam proportio, & certum cotermentum, quod continet virtute elementa quatuor. Sic patet ad 2. solutio.

Ratio. 2. ¶ Ad tertium dicendum, conclusiones intelligi de mixtis perfectis. Modus exhalatio: vapor: nix: grando, non sunt mixta perfecta. De quibus in libris Meteororum infra: & sic possumus fieri sine ipsis quatuor elementis.

SPECVL. V. VTRVM qualitates actiuae sint principalia principia actiua mixti.

Videtur quod sic. Illa sunt principia principalia actiua ad mixti generationem, per quae elementa adinvicem agunt, & repatiuntur: sed qualitates actiuae sunt per quas

quas elementa agunt, & repatiuntur: ergo ipsae sunt principalia principia.

a ¶ Secundum. Illud dicitur esse causa actiua, & principalis, quae posita, ponitur effectus, & non posita non ponitur: sed positis ipsis qualitativis actiuis, ponitur mixtum, & eis non positis, non ponitur. Patet: quia si ipsae non agant adinvicem, & repatiuntur, nunquam erit alicuius corruptio: & sic nullus erit generatio: & si ponuntur agere, fit mixtum.

3 ¶ Tertio. Si qualitates primae non essent principalia agentia mixti, maxime quia sunt accidentia, & non attingunt ad generationem substantiam: sed hoc non obstat. Patet: quia accidentia producant substantiam: ut patet in sacramento Eucharistiae. Et patet naturaliter de calore naturali converteente cibum in substantiam nutritivam: ergo sequitur quod accidens potest attingere ad substantiae productionem: & sic est principale in mixti generatione.

In contra. ¶ In contrarium est Aristoteles hic, textu. 54 & 55.

Notan. 1. ¶ Pro solutione notandum, quod causarum duplex est ordo: quidam illarum quae dicuntur essentialiter subordinatae, quae sunt illae, quando inferiores non possunt agere sine superioribus: ut si dicas hanc causam scilicet, caelum lunae causando dependere a caelo mercurij, & caelum mercurij a caelo veneris, & veneris a caelo solis. Itaque nunquam Luna caelum aget, nisi causis superioribus concurrentibus: quia sunt essentialiter subordinatae: ita ut vna ab alia dependeat. Aliae sunt causae accidentialiter subordinatae: ut quando artifex habet multa instrumenta ad suum artificium: quae non sunt sic subordinata, quin possit uti vno, non vitendo alio: quia virtus vnius non dependet ab alterius virtute.

Notan. 2. ¶ Secundum notandum, quod aliqua sunt causae principales: aliae non principales, seu instrumentales, etiam in essentialiter subordinatis. Principalis vocabitur, quae aliam dirigit causam in agendo, & conservat: ut Deus est causa principalis: quia dirigit, & conservat. Instrumentalis vocatur causa, quae a principali dirigitur, & conservatur, & non habet nisi moveri a principali agente: de quo in secundo physicae speculae. 7. late quando de causa efficienti egimus.

Causa principalis. ¶ Et causarum agentium, quaedam immediatae, & aliae mediatas. Immediatae, quae agunt in passo sine alio coagente medio: & mediatas, quando mediante media alia causa. Istis suppositis respondetur.

Causa instrumentalis. ¶ Et causarum agentium, quaedam immediatae, & aliae mediatas. Immediatae, quae agunt in passo sine alio coagente medio: & mediatas, quando mediante media alia causa. Istis suppositis respondetur.

1. Conclusio. ¶ Prima conclusio. Formae substantiales elementorum non sunt agentia subordinata in mixtorum generatione. Patet. Illa sunt sic subordinata, quorum vnum non potest operari sine alio: ut homo in agendo, Deo subordinatur: quia sine eo nihil potest facere: sed vnum elementum agit sine alio: imò solum vnum sufficit aliquando ad generationem mixti ex putrefactione: ut in praecedenti speculatione probatum est.

Ratio. 1. ¶ Item. Illa dicuntur essentialiter subordinata, quae habent essentialem dependentiam: sed quavis formae substantiales elementorum ad mixti generationem concurrant omnes, ignis non agit in virtute aeris, neque contra, aer in virtute ignis: ergo sequitur quod tales formae non sunt adinvicem causae subordinatae.

Ratio. 2. ¶ Tertio. Formae substantiales elementorum de per accidens concurrunt ad mixtum: ergo non sunt essentialiter subordinatae. Patet. Non intendunt mixtum producere, quod sibi dissimile est: sed solum sibi simile: & de per accidens contingit quod ex mutua actione ipsorum elementorum, ipsis corruptis, mixtum generetur: ut supra diximus.

2. Conclusio. ¶ Secunda conclusio. Deus, Caelum, Sol, Intelligentiae sunt causae principales mixtorum. Patet. Illae dicuntur principales, quae primo concurrunt, & movent, in virtute quarum aliae inferiores diriguntur, & agunt: sed omnes inferiores causae agunt in Dei virtute, & diriguntur naturaliter. Agunt itidem ex influenza caeli, & solis: sequitur ergo quod ipsae sunt causae principales.

Ratio. 1. ¶ Item. Illa dicitur principalis causa, quae posita, ponitur effectus, & non posita, non ponitur, etiam si esset alia causa minus principalis: sed sic est quod posita caeli influenza, est actio: & dato inferior poneretur, si ista non esset, non esset actio: ergo ipsa principalis dicitur.

Ratio. 2. ¶ Probatur ex Aristotele dicente. Necessesse est mundum istum lationibus superioribus coterminum esse, ut inde tota eius virtus gubernetur: sed qui gubernat, principalis causa est, ergo idem quod prius.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio. Qualitates primae elementorum sunt causae agentes in mixtorum generatione, instrumentales. Patet. Illud est causa instrumentalis, quo principale agens agit, velut instrumento ad effectum: sed sic contingit in mixtorum generatione respectu qualitativum primarum: quia elementa ipsis agunt, & re-

& repatiuntur adinuicem.
Ratio. 2. ¶ Præterea. Nunquam introducitur mixti forma in materia, nisi dispositionibus præuijs harum qualitatum primarum: at hoc est instrumentale causam esse.
Ad argum. ¶ Ad primum: ita est quod elementa agunt mediantibus primis qualitatibus, sed ex hoc non sequitur quod sint principales, sed solum sunt instrumentales.
Ad secundum ¶ Ad secundum dicendum, quod solum probatur, elementa non agere adinuicem, neque repati sine ipsis qualitatibus primis: quod nos libenter concedimus: sed ex hoc non probatur quod ipse qualitates sint principales: sicut carpentarius non potest absque ferra, vel dolabro lignum præparare ad formam arcæ: non tamen sequitur quod ferra sit causa principalis: quia instrumentum dirigitur, & mouetur à principali agente, ita vt nullam habeat actionem, seclusa illa motione: sic dato qualitates primæ habeant per naturam quæ agant, tamen ad mixti generationem non habent unde attingant: sicut neque ferra ad formam arcæ: sed quia qualitatum actio mutua sic disponit, & transmutat, habet quod dicantur tales qualitates cause instrumentales, quibus cause superiores vtuntur ad effectus ex proposito intentos.
Ad tertium ¶ Ad tertium, concedimus sic euenire: vt in sacramento Eucharistiæ: & quia remanent sola accidentia absque substantia panis, possunt agere ad substantiam, non vt instrumentum, sed vt causa principalis, quantum ad alij negent: sed videtur quod naturaliter loquendo sic contingat sine miraculorum multiplicatione: & quia non est consuetum dicere, esse miraculum quod in hostia consecrata (si diu in pixide sit) vermes generentur, oportet dicere quod accidens potest ad substantiam, vt instrumentum. De quo in primo physico rum: & sic in mixti generatiōe qualitates illæ sunt agentia, instrumentalia tamen.
Specul. 6. in. 2. spec. 2

Videtur quod sic. Vbi datur maius, & datur minus, & dari potest æquale: sed in mixtis datur maius, seu excessus quod ad contemperamentum: datur & defectus: dari ergo poterit & æquale. Hoc patet: quia in cholericis est excessus caliditatis, & siccitatis: & in cucurbitis humiditas, & frigiditas.

¶ Secundò. Dari æquale ad pondus est, quod ex debito contemperamento, & æqualitate, animal sit perfectè sanum: sed datur animal perfectè sanum, vt constat: ergo est in eo æquale ad pondus.

¶ Præterea. Dato aliquo mixto, peto vel est temperatum, vel non: si sic: ergo datur æquale ad pondus: si non: ergo est aliquis excessus qualitatum adinuicem. Detur ille excessus: potest fieri remissio, & ex alia parte accretio, vt veniant qualitates ad æqualitatem: quia hoc non repugnat: ergo potest dari æquale ad pondus.

¶ In contrarium est quod Commētator ait, esse impossibile dare mixtum ex elementis æqualiter.

¶ Pro solutione notandum, medicos, & philosophos dicere, quod æquale sit duplex: æquale ad pōdus, & æquale ad iustitiam. Aequale ad pondus est, quando in aliquo mixto sunt omnes qualitates tam primæ, quam secundæ in equalitate: sic vt tantum sit de caliditate, quantum de frigiditate, & de siccitate, & humiditate: grauitate, & leuitate. Et istud æquale ad pōdus potest intelligi, vel in omnibus speciebus eodē modo: vel aliter in vna quàm in alia.

¶ Aliud vocant æquale ad iustitiā, & est, quando æqualitas est in qualitatibus secundum proportionem: ita vt æqualitas sit cōueniens speciei propriæ, & complexionem. Certum est, quod non quælibet species in suis indiuiduis petit æqualem qualitatum proportionem: nam in vna specie est calidum abundans, & congruit speciei, & in alia frigidum, & est cōueniens: & sic de alijs qualitatibus: nam si in homine esset æqualitas primarum qualitatum, non posset consistere diu, eo quod caliditas naturalis remitteretur, & à frigido contrario, si tam esset intensum frigidum, & à calido etiam nimio. Quapropter sic datur extranea caliditas, & frigiditas, vt cōueniat calori naturali.

¶ Secundò notandum, quod in mixto ex actione ipsorum elementorum ad inuicem duplices

1. Argumē.

2

3

In contr. Commē. h. i. tex. 49. Notan. 1.

Vide conciliato. diff. 18. et 19. de forli. q. 6. et The. de Carbo. sua summo tract. 2. q. 4.

Notan. 2.

duplices relinquuntur qualitates: quædam alteratiuæ dicuntur, quæ sunt illæ primæ, de quibus sæpe loquuti sumus: Caliditas, Frigiditas, & c. Aliæ sunt quæ relinquuntur, quæ dicuntur motiuæ localiter: vt grauitas, & leuitas. Ratione harum habet mixtum quod vel accedat, vel descendat.

¶ Speculatio ergo potest tripliciter intelligi: vno modo, vt datur mixtum in quo omnes qualitates tam alteratiuæ, quàm motiuæ sunt, sint æquales. Secundus sensus, vt datur aliquod in quo solum motiuæ sunt æquales. Tertius erit, vt datur in quo solum alteratiuæ sunt æquales, nihil de motiuis agedo.

¶ Consideratione etiam dignum est, quod si in mixto essent æquales ad pondus qualitates alteratiuæ, non possent esse æquales motiuæ, imò plus esset de grauitate, quàm de leuitate.

¶ Patet: quia ad hoc quod in mixto sit tanta leuitas, sicut grauitas, requiritur quod in eo sit multo maior caliditas, quàm frigiditas. Hoc tam in naturaliter dispositis, quàm in violentis. In animali certum est, quod est maior grauitas, quàm leuitas: & regulariter maior caliditas, quàm frigiditas. Si ergo deberet esse æqualis grauitas leuitati, deberet crescere caliditas: & si cresceret, excederet ipsam frigiditatem nimium, & non esset æqualitas in eis.

¶ Ex quo sequitur, quod si mixtum esset æquale ad pondus in motiuis, esset inæquale in alteratiuis: supposito quod caliditas est quæ agit ad leuitatē, sicut frigiditas ad grauitatem.

¶ Etiam est considerandum, quod dato qualitates alteratiuæ in mixto essent æquales ad pondus: non tamen essent æquales ad agendum: quia caliditas est magis actiua, quàm frigiditas, & minus resistiua: & sic de alijs, vt supra diximus. Et dato essent æquales in agere, non inde sequeretur æqualitas in resistere. Et vt veritas clarius pateat, constituim⁹ primam conclusionem.

1. Cōclusio. ¶ Fieri non potest, vt in mixto sit æquale ad pondus quod ad motiuas qualitates, & alteratiuas simul. Hoc patet ex tertio notabili: quia ex hoc quod æqualitas esset in alteratiuis, sequitur inæqualitas in motiuis, & e contra, vt deductum est ibi.

Ratio. ¶ Fieri non potest, vt in mixto sit æquale ad pondus quod ad motiuas qualitates, & alteratiuas simul. Hoc patet ex tertio notabili: quia ex hoc quod æqualitas esset in alteratiuis, sequitur inæqualitas in motiuis, & e contra, vt deductum est ibi.

2. Cōclusio. ¶ Secunda conclusio. Possibile est mixtum esse temperatum quod ad qualitates alteratiuas tantum: nam dato sit inæqualitas: vt si sit magis de frigiditate, & siccitate, poterit esse motus ad caliditatem, & humiditatem, vsque dum veniatur ad æqualitatem: quo facto, mixtum erit temperatum quod ad qualitates

alteratiuas.

¶ Tertia conclusio. Potest esse mixtum æqualiter temperatum quod ad qualitates motiuas. Patet. Si sit inæqualitas, eo quod habeat plus de grauitate, quàm de leuitate, leuificatio fit vt veniat ad æqualitatem.

¶ Quarta conclusio. Posito mixtum esset temperatum ex elementis in æqualitate secundum qualitates alteratiuas, non sequeretur quod esset perpetuum. Patet: quia dato essent æquales ad pondus, non essent æqualiter actiuæ, neque æqualiter resistiua: & sic ageret vna in aliam, & præualeret: unde sequeretur corruptio in mixto. Item quoniam ab extrinsecoto tale mixtum posset pati approximatum summe calido, vel summe frigido: quare sequeretur corruptio.

¶ Quinta conclusio. Non omnibus speciebus ex æquo conuenit eadem proportio qualitatum primarum, sed certa certæ speciei, vt sub illa nullum indiuiduum alterius speciei posset durare. Patet conclusio: nam diuersa in specie diuersam habent complexionem: & sic necessariò diuersam qualitatum primarum proportionem.

¶ Item. Quia si vna, & eadem qualitatum dispositio esset in omnibus speciebus, sicut ab agente naturali in subiecto sic disposito introducitur forma talis speciei, posset introduci forma alterius: sed hoc est falsum, vt constat.

¶ Sexta conclusio. Non omnia indiuidua vnius speciei determinat sibi naturaliter eandem proportionem qualitatum primarum. Patet per medicos, qui in specie humana quatuor ponunt complexionem distinctas: Cholericam: Phlegmaticam: melancholicam: sanguineam. Quod patet: quia si cholericus alteretur ad complexionem phlegmaticam, infirmatur: quod non esset, si vna esset complexio: & in istis est latitudo, tam in cholericis, quàm in sanguineis.

¶ Septima conclusio. Istarum complexionum diuersarum in eadem specie sic est talis vnio, vt nullum indiuiduum alterius speciei posset in ea saluari naturaliter. Hoc patet ex supradictis: quia secundum diuersitatem specierum, oportet ponere latitudinem in ipsis indiuiduis quod ad complexionem.

¶ Octaua conclusio. Tam necessaria est qualitas primarum proportio in humana specie, vt in diuersis ætatibus eiusdem alia, & alia sit complexio. Hoc affirmant medici, quoniam si homo in senectute illam haberet cō-

SPECVL. VI. VTRVM
 detur mixtum temperatum ex
 qualitatibus elementorum:
 ita quod sit æquale ad pondus,
 vt dicunt medici.

plexionem, & qualitatum proportionē, quā habuit in adolescentia, esset infirmus. Et si haberet in adolescentia illam, quæ senectutis est, contingeret simili modo deficere.

*Septē etas
tes hoīs.* ¶ Septem ponunt communiter ætates hominis. Prima infantia est, quæ usque ad septimū durat annum. Secūda est pueritia, quæ durat à .7. usque ad .18. annum ætatis. Tertia est adolescentia, quæ à .18. anno usque ad .25. Quarta est iuuentus, quæ à .25. usque ad .35. vel .36.

Quinta est ætas virilis, & peruenit usque ad .49. Sexta senectus à .49. usque ad .60. Septima & vltima à .60. usque ad finem vitæ, quæ decrepita vocatur. In istis ergo ætatibus diuersis, oportet intelligere aliam, & aliam esse dispositionē & proportionem qualitatum: & non est vna in omnibus: imò in eadem ætate in omnibus membris, vel partibus non est eadem complexio. Patet: quia cor est calidum, & siccum: cerebrum frigidum, & humidum: & sic ex opposito sunt contrariæ complexionēs, & oppositum temperamentū in corde, & cerebro.

9. Cōclusio. ¶ Nona cōclusio. Dabile est mixtum temperamentum ad iustitiam. Istam concedunt medici, & philosophi. Patet: quia potest dari distemperatum phlegmaticum, vel cholericū: ergo poterit dari temperamentum.

10. Cōclusio. ¶ Decima cōclusio. Sicut mixtum per naturam determinat sibi certam, & congruam complexionem intrinsecam, & essentialē, sic etiam determinat accidentalem sibi cōgruam. Volumus hic afferere, quòd aliqui melius in tali loco sub tali celo viuūt, & durant, quàm si essent in alia parte. Hoc constat experientia: quia videmus quendam hominem in vno loco esse infirmum, & in alio bene habere, solum ratione loci.

11. Cōclusio. ¶ Vnde cōclusio. Mixtum temperamentum vtroque modo, & exterius, & interius non poterit diu manere in eodem temperamento.

Ratio. Patet: quia cōtinuē agit calor naturalis in humidum radicale, consumendo: & restauratio fit per humidum nutritiale, quod nimis deficit à bona qualitate: & ob id sequeretur à liqualis iactura: & quacunque facta, iam est distemperatio: & sic sequitur corruptio: ergo non diu permanebit. Licet enim ad breue tempus possit, non tamen poterit se perpetuari.

*Opinio dicē
tū nō dari
tēperatū ad
iustitiam.* ¶ Aliqui tamen putant probabile, non esse possibile dari hominem temperatum ad iustitiam per naturam: quia si possit esse, esset vel per aliquod tempus, vel per instans: non per tempus: quocunque instanti temporis dato, est alia, & alia actio. Neque per instans: quia

quod per instans est, non dicitur propriè esse. ¶ Hæc sunt breuiter dicta de materia, quæ magis ad medicos, quàm ad philosophum naturalem spectat, cum vtrique conueniat de ea disputare.

¶ Ex dictis patet solutio argumentorum. *Ad argum.*

**SPECVL. VII. VTRVM
omne ens corruptibile habeat
determinatam periodum suæ durationis.**

Idetur quòd non.

Aliàs sequeretur quòd vita humana non posset prolongari: sed hoc est contra medicos dicentes, quod propter aliquas medicinas potest esse prolongatio.

1. Argumē. ¶ Secundò. Ignis in sua sphaera existens corruptibilis est: tamē nō habet certam periodum. Quòd sit corruptibilis patet: quia corrūpitur, & vertitur in aërem. Et quòd non habeat periodum determinatam, patet: quia quātō diutius durat, potest diutius durare.

2. ¶ Tertiò. Si quodlibet haberet suam certā periodum, sequeretur, quod esset dabile vltimum tempus, per quod aliquid posset durare: sed hoc non datur. Patet: quia si daretur, iam res permanens desineret esse per vltimū sui esse: quod est cōtra Aristotē. vt supra probauimus.

¶ In cōtrarium est Aristotē. hic, text. 57. & 2. *In contra.* de anima text. 41.

¶ Pro solutione est notandū, quòd entia corruptibilia sunt in duplici differentia: quædam sunt simplicia: vt sunt elementa: alia sunt cōposita: vt mixta. Atque mixta, quædam sunt eterogēna, quæ partes habēt diuersarum rationum: & alia sunt homogēna, quorum partes sunt eiusdem rationis.

¶ Supponendum etiam est, quòd post illam complexionem, quæ est temperata ad iustitiam, sunt quatuor declinantes. scilicet cholericæ sanguinea, &c: Et istæ .4. nō æqualiter durant: nam sanguinea regulariter magis viuat. Quòd si cōtingat eum nō tantū durare, pueniet aliū de, ex malo. scilicet regimine: si tamen cætera sint paria, diutius durat sanguinea. Vt etq; ijs prælibatis, ponitur prima cōclusio.

¶ Impossibile est per artem, simul & per naturam,

Ratio. 1. turam, omni secluso miraculo, vitam hominis modò perpetuari. Patet: quia materia hominis aliam naturaliter formam appetit: ergo illam aliquando habebit: sed habere non potest, nisi per corruptionem ipsius hominis: ergo homo per naturam non durabit.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Semper calor naturalis agens in humidum radicale consumit ipsum: sed humidum hoc infinitum non est: ergo tandem consumetur: & sic non poterit perpetuari.

Ratio. 3. ¶ Tertiò. Si possit per naturam perpetuari, maximè ob restaurationem humidum nutritiæ talis: sed hoc non sufficit: quia dato sit restauratio æqua quòd ad quantitatem, deficit quo ad qualitatem: vnde necessariò sequet mors.

Ratio. 4. ¶ Neque potest fieri per artem medicinæ: quia quacunque data, erit ad tollendum superfluum, & deperditum restaurandum: sed quantus tollatur superfluum, manet intrinseca ratio deficiendi. Neque sufficit si deperditum restauraret: quia nūquā erit in qualitate tale quod acquiritur: ergo non erit sufficiens restauratio.

2. Cōclusio. ¶ Secunda cōclusio. Potest per artem medicinæ homo diutius viuere, quàm exigat sua complexio. Patet. Potest peritus medicus mutare complexionem: ergo poterit facere quòd ille qui ob suam complexionem viueret naturaliter per .60. annos, mutata complexione, viuat per .70. quod experientia docet.

3. Cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Medicus potest vitam humanam præseruare à multis corruptionibus, & passionibus occurrentibus citra periodum totius vitæ. Patet: quia cum corruptiones, & passionēs in vita eueniāt ex aliquo superfluo, vel aliquo intemperamento, citra periodum vitæ poterit per medicinā expelli superfluum, & fieri restauratio.

4. Cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Non est dare maximū tempus per quod homo durare potest. Patet. Sit quia nunc viuūt, & immediatè post hoc non viuēt. Probo quòd non possit stare. Nunc viuūt in isto instanti vltimo: ergo virtus cōseruatiua excedit corruptiuam: sed hic excessus non est diuisibilis: ergo diuisibilis. Si diuisibilis, & debet periri: non potest esse in instanti: sequitur ergo quòd illud nunc nō erit terminus vitæ: & sic vltimus poterit viuere. Quapropter non datur vltimum tempus per quod potest homo viuere.

5. Cōclusio. ¶ Quinta cōclusio. Non est dabile minimum tempus per quod homo potest durare. Patet. Si esset dabile, per illud posset, & per nullum

minus: sed hoc est falsum: quia per eius medietatem potest durare: ergo non datur minimum tempus.

6. Cōclusio. ¶ Sexta cōclusio. Non est eadem periodus in omnibus indiuiduis speciei humanæ. Patet: quia cum nō sit eadem complexio, neque sit idem viuendi modus, non poterit esse eadem periodus.

7. Cōclusio. ¶ Septima cōclusio. Nulla est species corruptibilem, & generabilem, quæ non habeat suam certam periodum. Patet: quia cum materia in qualibet specie, sub quocunque sit indiuiduo, habeat naturalem appetitum ad aliam formam, & simul non possit habere duas, oportet aliquando sit sub alia forma: quod nō esset, nisi periodum haberet.

Ratio. 2. ¶ Probatur adhuc: quia quælibet species corruptibilem ex elementis constat, & in se continet virtute ipsa elementa per qualitates actiuas: sed vbi sunt tales qualitates, naturaliter corruptio erit: ergo periodus datur.

8. Cōclusio. ¶ Octaua cōclusio. Quia species nulla reperitur, nisi contracta in suis indiuiduis: & nō omnium indiuiduorum, etiam in vna specie, esse eadem periodus, ob aliam, & aliam commentationem qualitatum primarum, sequitur quòd etiam in eadem specie non est certa periodus, sed habet latitudinem in suis indiuiduis. Hæc est cōclusio clara ex supra dictis siquidem cum indiuidua aliam, & aliam habeant qualitatum commentationem, non habebunt idem tempus durationis.

9. Cōclusio. ¶ Nona cōclusio. Quamuis species ob successionem suorum indiuiduorum dicatur habere perpetuitatem, physicè tamen loquendo, certam videtur habere periodum, vt tandem habere possit finem, probatur. Certum est periodum vitæ humanæ à principio mundi in indiuiduis fuisse multo longiore: quia tunc viuebāt homines ad mille annos: alij ad octingentos: & paulatim videtur esse breuior effecta periodus: sic vt vix homo ad .90. pueniat annum. Huius est naturalis ratio: quia id quod restauratur de humido radicali ob humidum nutritiale non est tantæ virtutis, neque tam purum sicut olim: quia omnia iam declinauerunt in senectam, & inutilia facta sunt: & sic herbe non habent puritatem illam, neque fructus, neque carnes, ex quibus nutrimentum capiunt homines.

¶ Item: quia tantò quantò in cibum adhibentur varia, ob aliam, & aliam ipsarum rerum proprietatem, efficitur nutrimentum impurum, & tantò minus sufficit ad restaurandum

dum deperditum, & tanto peridus breuior est. Si ergo spatio. 6000. annorum tanta variatio facta est: tantum posset mundus durare, vt videretur abbreviata peridus. Et hoc in specie humana maxime tenet locum, ob varia illa ex quibus nutritur.

¶ Non tamen intelligamus quod daretur sic minimum tempus, in quo posset: quia quocunq; dato (vt in cōclusionē quinta dicebamus) in minori viuere posset: sed dicitur esse terminus in ipsa specie, per hoc quod posset ad infimum tempus periodi deuenire, in sensu supra dicto: vt iam prope interitum videretur esse species, etiam multiplicatis indiuiduis.

10. Cōclusio. ¶ Decima conclusio. Omnia accidentia corporalia habent certam suam periodum. Patet. Illa que habent certum tempus suæ durationis, certam habent periodum: sed accidentia corporalia sunt huiusmodi. Patet: quia deficient, vel ex contrario, vel ob corruptionem subiecti, vel ex defectu conseruantis. Istitis tribus modis potest esse defectus in eis: & sic habent certam periodum. Caliditas deficere potest à suo contrario. Lumē deficere potest ob absentiam luminosi. Albedo tandem finē habet corrupto subiecto: oia ergo finē habent.

11. Cōclusio. ¶ Vndecima cōclusio. Quodlibet homogeneum simplex corpus (vt sunt elementa) nisi haberet contrarium, habet rationem perpetui. Patet: quia ratio periodi est propter aliam, & aliam proportionem qualitatum: sed in simplicibus (vt sunt elementa) non est talis ratio: ob id habent rationem perpetuitatis: sed quia contrarium habent, corrumpuntur secundum partes, licet sint secundum se tota.

¶ Dixi, quod in elementis non sit illa proportio qualitatum primarum: quia non sunt ex alijs elementis, & quodlibet solum sibi duas vendicat qualitates, quarum vna non agit in aliam ad corruptionem, sed potius mutuò se conseruant, vt supra dictum est.

12. Cōclusio. ¶ Vltima cōclusio. Generaliter, omne ex contrarijs compositum, corruptibile est, & certā habet suæ periodi durationem. Patet: quia alijs posset in æternum durare: & si in æternū durat, corruptibile non est: sed incorruptibile potius.

Ad argum. ¶ Ad argumenta facilis est ex dictis solutio. Non enim possunt medicina, siue simplices, siue compositæ se extendere vt possint vitā perpetuare, licet possint prolongare, vt dictum est.

SPECVL. VIII. VTRVM homo in statu innocentia perpetuari posset.

Xplicato vtrunque qualiter naturaliter omnia habeant certam periodum durationis, necesse est tractare, vtrum homo possit perpetuari saltem in illo innocentia statu, si duraret.

¶ Videtur quod sic. Illud dicitur naturale, quod cōuenit homini à principio suæ natiuitatis, & generationis: sed à principio natiuitatis, & suæ formationis conuenit homini quod possit se perpetuare: ergo hoc est illi naturale. Patet. A principio Adam habuit esum ligni vitæ, quo poterat se perpetuare: ergo fuit ei naturale.

¶ Patet. Habuit lignum vitæ: quia sic datum est illi in cibū. Sed quod poterat perpetuare patet: quia eiectus est de paradiso, & angelus custos est positus, ne mitteret in animum, & comederet, & viuere in æternum: ergo si comederet, in æternum viuere: & sic naturaliter potuit se conseruare.

¶ Præterea, Enoch, & Helias ibidē nunc conseruant per esum illius ligni: ergo in perpetuum: quia eadem est ratio, quod vsq; ad istud tempus per tot millia annorū ibi sint conseruati, sicut quod in æternum: quia si id non est naturale, absq; miraculo non posset: sed nō est necessarium ponere, dando quod esu ligni vitæ per seuerent incolumēs: ergo naturaliter potest homo durare in æternum.

¶ Tercio. Homo in illo statu nō poterat pati aliquid læsiuū secundū corpus: ergo poterat durare in perpetuum. Patet. Nō poterat pati ab extrinseco: quia tunc nil poterat homini nocere, sed omnia erant ei subiecta. Neq; ab intrinseco. Patet: nam illud esset poena: sed nulla poterat esse poena ante culpā: ergo nullo modo moreretur. Et hoc probat Paulus, quando ait: Per peccatum mors: ergo si peccatum nō esset, neque mors esset.

¶ In contrarium est: quia compositum ex contrarijs corrumpitur.

¶ Pro solut. notandū, quod naturale dicitur primo modo, & proprie id, quod est de essentia rei: vel eius propriū, fluens ab essentia: sicut naturale est, hominem esse rationalem & risibilem.

¶ Secūdo modo vocat naturale, pro eo quod cōuenit alicui à natiuitate: vt homo nascatur cum

cū. 6. digitis, dicitur naturale: quia à principio suæ natiuitatis habuit. Tercio modo potest aliquid dici naturale, præsupposito aliquo gratuito: vt in proposito, non erat huiusmodi naturale non patitur, fame &c. Tamen præsupposito illo statu innocentia, in quo Deus hominē creauit, erat naturale. Nō erat naturale homini: quoniam oia essent ei subdita, & obediret ad nutū: tñ præsupposita diuina miseratione, qua creauit hominē, erat naturale: nā si modò Deus hominem creasset in puris naturalibus, patere fame, & nō obediret ei animalia ad nutū

¶ Notandū præterea, quod naturaliter homo duos habet defectus, ex quibus causatur mors: vnus est, deperditio humiditatis radicalis per actionem continuum caloris naturalis. Alter est (vt ait Aristo. in isto primo) extraneū adiunctū naturalitatis: nam diminuit virtutē naturalis: vt si humidum cibale adiungat humidum radicali, redit humidum naturale impurū: sicut si aqua vino miscetur, paulatim fortitudo perit vini, & tandem deficit.

¶ In isto statu naturæ corruptæ remediū datum est cōtra primum defectum, per cibum, nam per eū restauratur quod deperditū est: sed quia non potest secundum defectus vitari, eo quod semper debilitatur virtus, & ex cōmixtione fit impurum humidū, venit mors: quia calor naturalis suffocatur ab impuro, & tantum debilitatur, vt etiam alimentum nō possit in substantiam cōuertere, ex quo nō potest perpetuari homo. Sed in statu innocentia datum est, & restauratio secundū qualitatem, etiā illius deperditū. Habebat em̄ ille cibus hanc virtutem, vt quādo comederet, sequeretur renouatio iuuentutis in vigore primo, quādo creatus est Adā.

Tandē istis relictis, quia alibi latius, sit. 1. cōclusio. ¶ Naturale accipiendo proprie, vt à principijs intrinsecis est, aut de essentia, neq; Adam in illo statu innocentie, neq; aliquis hominū potest in vita perpetuari naturaliter. Probatur. Illud dicitur naturale, quod est de essentia rei, vel proprium eius: sed quod est tale, oportet inueniatur in omni specie: at non solum nō inuenitur, sed neq; in aliquo indiuiduo fuit inuentum:

¶ Quis est homo qui nō gustabit mortem.

¶ Præterea. Est ei naturale mori, & proprium eius, quod consequitur speciem: ergo nō erat naturale nō mori. Cōsequencia est bona. Antecedens est clarū: quia naturaliter homo mori, & vt aqua dilabit. Mors em̄ naturalis est: alijs quando homo moritur, fieret miraculum: cōtra naturam enim esset.

¶ Nota. 1. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 2. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 3. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 4. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 5. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 6. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 7. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 8. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 9. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 10. Naturale dicitur multis modis.

¶ Secūda cōclusio. Si naturale capiat vt à natiuitate, Adam in illo statu habuit quod potuit viuere perpetuo. Probatur. Id dicitur naturale, quod à principio est: sed statim à principio habuit Adā quomodo viuere in æternū. Patet: quia cōtra duos defectus, ex quibus mors, habuit duo remedia. Primum fuit esus aliorum ciborum: qui datus, & cōcessus est, vt fieret restauratio humiditatis radicalis deperditi. Contra alium defectum ex debilitate virtutis, & cōmixtione extranei fuit datum remediū esus ligni vitæ: qui habuit hanc virtutem, vt quoties sumeret, in integritate primæ restauraret, & poneret ipsum Adam. Sic sentit Marsilius in 2. q. 12. art. 3. & Gabriel in 2. dist. 18. q. 2. & Ocam in 4. q. 10. Maio in 2. d. 19. q. vnica.

¶ Tertia conclusio. Supposito aliquo gratuito, naturale fuit in illo statu, quod Adā posset perpetuo viuere. Patet. Supposito illo statu, fuit cōcessus esus ligni vitæ: & ille habebat virtutem naturalem perpetuandi hominē: ergo naturaliter posset non mori. Quod ille cibus habuerit virtutem naturalem, patet. Omnia que tunc à Deo sunt constituta, secundū naturas suas constituta sunt, & illum eundem statum nunc seruant naturaliter, vt possint restaurare deperditum, & nunc habent. Etiam illius cibi fuit virtus naturalis, vt posset fieri restauratio secundū qualitatem. &c. quia non est potior ratio quare de alijs dicatur, quā de isto: & sic videtur quod posito illo statu innocentia gratuito, fuerit naturale posse perpetuari: quia propter tenet Marsilius quod virtus illius ligni erat naturalis: alijs non erat ratio quare post peccatum esset esus interdictus: quia si habebat per miraculum, etiam si comederet, non viuere in æternū, Deo non operante id quod erat contra naturam. Et sic graues alijs autho. dicunt fuisse virtutem supernaturalem: quia (vt dicunt ipsi) alijs alia animantia possent præferuari de morte. Bona venia ipsorum, ratio est debilis: quia non pro iumentis, sed pro homine. Et ex natura, & conditione hominis potuit esse, quod ipse perpetuaretur, & non alia animantia, maxime quia alijs herbe date sunt in cibum, & non poma.

¶ Quarta conclusio. Ad hoc quod ille cibus naturaliter præseruasset hominem, non sufficebat semel comedere, sed iteratis vicibus oportebat fieri. Probatur. Ille cibus erat creatura: ergo habebat virtutem finitam, & non infinitam: ergo si poterat restaurare, esset ad certum tempus, & post oportebat semel comedere: & sic faceret Adam, si ille durasset status, vt

¶ Nota. 1. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 2. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 3. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 4. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 5. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 6. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 7. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 8. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 9. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 10. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 11. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 12. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 13. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 14. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 15. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 16. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 17. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 18. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 19. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 20. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 21. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 22. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 23. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 24. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 25. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 26. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 27. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 28. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 29. Naturale dicitur multis modis.

¶ Nota. 30. Naturale dicitur multis modis.

quando vidisset necessarium, vel per annū, vel per plures annos, semel fuisset vsus. Sic doctor

San. Thom. sanctus. p. p. q. 77. artic. 4.

5. Conclusio. ¶ Quinta conclusio. Probabile est quod si post peccatum homo de illo ligno vitæ comedisset, posset durare in perpetuum. Patet. ex illo. Genes. 3. Ne forte mittat manum, & viuat in æternum. Et probatur ratione. Ille cibus habebat illam virtutem naturalem restituendi in illam pristinam virtutem, & per peccatum hominis non perdidit lignum illam virtutem: ergo illam haberet.

Confirmatio. ¶ Et confirmatur. Nunc habet eam, ut dicunt doctores in Helia, & Enoch, qui sunt ibi per centenaria annorum sustentati ex illo esu. Et si est verum de Ioanne Euangelista quod sit etiam ibi ergo durasset homo in æternum.

¶ Neg. obstat illud psalmi. Quis est homo qui non videbit mortem? & Statutum est hominibus semel mori. & In quacunq; hora comedere morte morieris: quoniam omnia ista ita dicta sunt, quia sic factum est, quod moriatur: quia non est talis cibus, & mortem peccati gustauerunt in hora, quia comederunt de ligno vetito.

¶ Scio tamē doctores exponere illam auctoritatem citatam: Et viuat in æternum. in longum tempus, ut S. Thom. sed nostra sententia est probabilis, & ad litteram habet auctoritatem scripturæ: & habet illam fuisse virtutem naturalem cibi. Et si in illo statu naturaliter viueret in æternum (ut etiam S. Thom. ibidem insinuat) etiam si concessus esset cibus, & nunc durasset, quantum ad illud quod se tenet ex parte corruptionis ex admixtione extranei alimenti: quia si de morte, quæ ab extrinsecis evenit, fiet sermo, certum est non posset perpetuo viuere.

S. Tho. 2. d. 19. q. 1. art. 4.

¶ Contra hanc conclusionem, militat ratio doctorum. sub. qui negat etiam in illo statu posse hominem perpetuari: quia omne agens reparatur: & Adam convertendo lignum vitæ in substantiam suam, reparabatur, & debilitabatur: & sic non posset perpetuari. A fortiori ergo post peccatum, etiam si esset esus ligni, non posset perpetuari.

Argu. doct. sub. in. 2. d. fin. 19.

¶ Qui tenere vellet hanc probabilem sententiam, quia qui tenent illius arboris fuisse virtutem naturalem, oportet & teneant, possent respondere, argumentum non concludere: nam dato esset repassio, & debilitatio, posset illius fieri restauratio per iteratam comestionem. Illi debilitati posset etiam subueniri per esum aliorum ciborum: quia comestio illius ligni erat medicinalis: ob id non quotidiana. Quapropter poterat esse remedium omni defectui, qui contingeret ab intrinseco ex actione, & reactione caloris naturalis.

¶ Manet ergo ex dictis probatum, naturale nunc esse homini mori, quando quidem ex contrariis compositus est: & sic continua est actio, & reactio, & debilitatio: & non est unde fiat restauratio. Et si ille status durasset, non fuisset si per naturalem perpetuo viuere, & se conseruare ob esum ligni vitæ, cui talis virtus data est.

¶ Ad argumenta non est necessarium respondere, cum ipsa probent quæ nos inter respondendum asseruimus: & sic videtur tenendum, stando semper in virtute illius cibi. Et homo, durante illo statu, esset translatus in paradysum sine mortis gustatione. Et quævis naturale esset homini in illo statu mori, si non esset ille cibus, sicut & modo est naturale ratione compositiois ex contrariis, non tollitur quominus naturale dicatur, si ille status durasset. Possetque non mori ob cibum datum, qui habebat illam virtutem naturalem. Et si post peccatum esset etiam permixtus ille cibus, diceretur naturale se præseruare: quocirca ex diuersis considerationibus in isto, & in illo statu mori est naturale: & similiter non mori in isto, & in illo: quia ad illud respicientes quod de hominis essentia est, & intrinsecum, ei mors est naturalis. Ad extrinsecam verò virtutem naturalem concessam respiciendo, naturale erat perpetuo permanere. Quia ergo in penam ille cibus corporeus ablatus est, contendamus alium querere cibum, quem qui gustauerit, non videbit mortem: quia perpetuo viuere. Atque quæ cibus hoc poterit præstare, nisi panis ille viuus qui de celo descendit: Qui enim manducauerit ex hoc, viuere in æternum, ait Christus. Viuet in æternū, qui licet corpore moriatur, viuere in æternū, hic per gram, & in futuro per clarā dei visionē. Amen.

Solutio.

Ad argum.

Ioan. 6.

PHYSICAE SPECV

LATIONES IN PRIMVM METEORORVM

librum Aristotelis, Admodum. R. P. F. Alphonfi à Vera

Cruce, Sacri Eremitarum ordinis sancti Augustini

bonarum artium, & sacre Theologiæ Magi

stri: moderatoris primarij in Mexicana

academia, in noua

Hispania.

PRIMI LIBRI METEORORVM, id est, de mixtis imperfectis, Argumentum.

Onsummato sermone iam ab Aristotel. de generatione, atque corruptione, ubi egit de mixtis perfectis, quomodo fiunt per alterationem præuiam: nutriuntur, & augetur: & quopacto ex ipsorum elementorum mutua ad inuicem actione, & repassione contingit: & quod. 4. ponuntur elementa: corpora quidem, sed simplicia, quorum quodlibet duas ex primis qualitatibus sibi vèdicat: & ipsa ad mixti constitutionem, & generationem concurrant, ut in eo solum virtute, & non formaliter maneant: consequenter tractat de mixtis imperfectis, quorum consistencia est breuis valde: ut sunt impressiones meteorologicae, scilicet, pluuia: nix: grando: ros:

pruina, & nonnulla alia quæ fiunt: ut cometes. Disputat de his omnibus, & causam dat naturalem, de eorum generatione. Materia est clara, sed digna scitu. Et ad physicum spectat ista non solum leuiter, sed sic in tu cognoscere, ut causam petenti reddere valeat. Multa enim vulgus supra naturam existimat, quorum physicus causam cognoscens naturalia dicit: ut si quis videns tres apparere soles, vel cometem in cælo, prodigium supra omnem naturam à solo Deo putat: at catholicus philosophus certò sciens à Deo id miraculose fieri posse, ut in Christi natiuitate euenisse legimus, per naturam tamen posse contingere manifestat ex nube proxima corpori solis, & cometam ex diuersa exhalatione eleuata, ibi inflammata. De quibus omnibus in istis meteororum libris differendum erit, & prout par est disputandum.

Finis secundi libri de generatione.

SPECVLATIO. I. Circa verba prima Aristot. qui fatetur mundū istum gubernari à latioribus superioribus (quē de influentia loqui dubium nō est) speculatur, vtrū sit ita, q̄ cœlum, & astra influat in istis inferioribus.

Argum. 1.

Idetur quod nō. Si cœlum hæc gubernat inferiora, influentia, sequitur quod omnia in istis inferioribus ex necessitate euenirent: cōsequens est falsum: et

Vide Durā. 2. sen. q. 2. S. Tho. p. p. q. 77. art. 3. ad. 2.

go illud ex quo sequitur. Probatur sequela. Cœlum causa est naturalis: si ergo agit, naturaliter agit: sed quæ naturaliter fiunt, vt in plurimum eueniunt: imō vt semper: sequitur ergo nō esse talem gubernationem in superioribus. Et quod sit cōsequens falsum, patet: quia sit tollerentur actiones liberæ hominum, nec esset ratio virtutis, neq; vitij: meriti, vel demeriti: at hæc omnia nō solum cōtra fidē sunt, sed cōtra illa quæ in lumine naturali cognoscuntur: ergo nō est ponenda talis influentia.

Argum. 2.

Præterea. Nullo modo potest esse actio alicuius agentis in passum, nisi in debita. sit approximatione, & communicent in materia: sed cœlum, & ista inferiora nō solum debite approximata nō sunt, sed in immensum distant à cœlo, maxime à firmamēto, vbi varietas tanta astrorum, à quibus propter diuersum influxū, est varietas in istis inferioribus. Neq; est in materia communicatio, etiam si debita esset approximatio: quia nō est eadē materia cœlorū, & istorū inferiorū: quippe cū cœlorum corpora sint incorruptibilia, & inalterabilia: at hæc inferiora sic obnoxia corruptioni, & variationi sunt, vt per instans in eodem statu nō possint permanere.

Argum. 3

Vt imō. Si cœlū influeret, maxime lumine: qđ calefactiū est: sed nō influit lumine: qđ sic vbi p̄pinquis, magis calefaceret lumine, cū omne agēs fortius in p̄pinquū q̄ in distās agat: sed hoc est falsum, cū media regio aëris sit frigida, & infima sit calida, cū soli illa media sit propinquior: ergo cœlum nō influit.

Arist. 1. de gen. tex. 78

In contrarium est Aristot. statim in principio, cū ait. Necessē est, &c.

Pro decisione notandū, qđ communiter ponitur in cœlis motus, lumen, & influentia. Et per ista tria dicit superiora agere in istis inferioribus. Motus quidem satis cognitus est, cū ad sensum pateat. Per motū enim diurnum, dies, & noctes sunt, & per alium motū distinctū generationes & corruptiones fiunt: vt per motū circuli obliqui, id est, zodiaci. Quia sol à nobis elongat: vel approximatur, modò ad Austrū, modò ad Aquilonē: hyems: & ver: æstas, & autumnus contingunt in quolibet anno.

Etiā de lumine nulli dubium. Sol, luna, & astra (vt constat) illuminat. Tamen de influentia nō sic. Quapropter dubium est, an ipsa sit ponenda vltra motum, & lumen astrorum. Quod si ponenda est, an sit qualitas sensibilis, an insensibilis, dubitatur.

Picus Mirandulanus vir acutissimus, & doctissimus philosophus, in suo cōtra astrologos tractatu negat huiusmodi influentiā, & solum motū, & lumen admittit. Et quidem illius ratio potissima esse potest: qđ frustra est ponenda, cū motus, & lumen sufficiat: & qđ nō est vnde possit consistere qđ sit res hæc, qđ influentia vocat.

Alij ponunt influentiā, à motu, & lumine distinctā: tñ eam qualitatem insensibilem dicunt, vt Paul. Venetus. i. c. suæ summę, in isto loco, concludit. Idē Timō in isto loco, q. i. cōclu. 2.

Alij putant hæc influentiā esse sensibilem, & omnis qualitas dispositiua ad formā substantiā sensibilem debet poni: & cū influentia sit huiusmodi (vt patet in metallis) qđ disponit ad substantiā formam, dicitur esse sensibilis. Et qđ disponat patet: quia in locis sub terra metalla generantur, quæ nō à lumine disponuntur, cū ad talem locum nō perueniat, sed ab influentia.

Quæ sūt in istis inferioribus sunt in duplici differentia: quædā sunt quæ per naturam sic sunt ordinata, vt semper eodem modo se habeant, nisi contingat aliud: aliud quod impeditiuum in causa: alia sunt quæ contingenter eueniunt, vt in rebus humanis apparet. Et hæc quæ sunt contingenter (cū nō sint necessarij) liberè fiunt per libertatē arbitrij. His dictis respondetur.

Influentia ponenda est, qualitas quædā distincta à motu, & lumine in corporibus cœlestibus. Hæc cōclusio est communis omnium philosophorum. Probatur. Aliqui sunt effectus in istis inferioribus, quorū causa dari nō potest, nisi influentiā: ergo influentia debet poni quid

In contrar.

Notand. 1. Motus. Lumen. Influentia.

Opinio Miran. lib. 3. c. 4. et 9.

Opinio Venetus. Timon.

Opinio Spinosa de cœ. dub. 5.

Notand. 2.

Cōclus. 1.

Cōis opin. Ratio.

ni quid distinctum. Probatur antecedēs: quia in terræ visceribus generantur metalla, vt constat: & in certa parte, & determinata vnū, & in alia aliud: oportet ergo cœlum (cū sit causa vniuersalis) influentia causet in huiusmodi metallis, & nō motu: quia sic, cū motu suo omnia peragat, & circuat, in omni parte terre deberet generari metallum: ergo alia est causa: & nō lumen. Patet: quia ad locum tam profundum, & absconditum lumen nō solum astrorum, sed neq; fontis luminis. s. ipsius solis potest peruenire, impediēte opacitate terræ: ergo sequitur qđ influentia est ponenda.

Metalla q̄ dantur planetis.

Et quod in huiusmodi metalla habeant causalitatem, affirmant omnes: nam lunæ dant argentum solidum, & mercurio argentum viuū: sol supra aurum constituitur, & mars supra ferrum: iupiter supra plumbum, & saturnus super stannum habet dominium.

Et quod sit differentia inter influentiā, & lumen constat ex istis, cū lumē obiecto aliquid opaco impediatur in transitu, nō sic influentia. Penetrat enim (vt patet in terra) vsq; ad metalla.

Aristo. 3. 1. partibus animal.

Secundū discrimē est, qđ lumen solum à sole causatur, & alijs astris, siue sit acceptum à sole, siue nō: tamen influentia causatur ab alijs partibus cœli, in quibus astrum nō est.

Item. Dicit Aristot. quod crescēt luna, crescant cerebra animalium: & decrescēt, decrescant: quod nō potest esse nisi per influentiā.

Cōclusio. 2. Influentia insensibilis qualitas est.

Secunda conclusio. Ista qualitas (quæ influentia dicitur) sensibilis nō est. Probatur. Sensibile illud est, quod aliquo sensu percipi potest: sed talis influentia nullo sensu potest percipi, vt patet: ergo nō est sensibilis.

Ratio. 2.

Secundo. Si esset sensibilis, maxime quia est disponens ad formam substantialem in ipsis mixtis, sicut in metallis: sed hoc nō sufficit: quia sensibile nō dicit relationem ad formā substantialem, sed ad sensum: ergo dato, & nō concessio quod disponderet, nō sequeretur quod esset sensibilis, quāto magis quod dispositio ad formam substantialem immediatē, nō per influentiā, sed per alterationem qualitatum sensibilium est, vt supra diximus.

Cōclusio. 3.

Tertia conclusio. Cœlestia corpora in istis inferioribus agunt, nō solum influentia, sed etiam motu, & lumine. Probatur qđ motu agant: quia videm⁹ qđ per accessum, vel recessum solis in zodiaco fiunt generationes, & corruptiones: nam arbores fructificant in vere: quia sol

ad nos conuertitur à tropico Capricornij, accedens ad tropicum Cancrī: & in vere omnia germinant. Et corruptiones fiunt, per hoc quod recedit rursus. Etiam influxus maris constat, per motum lunæ fieri illas mirabiles elationes quotidie, quæ à motu lunæ proueniunt: ergo per motum influunt. Et ratione luminis etiam constat, cū lunæ lumē sit sufficiens membra aliqua reddere paralytica ob frigiditatem, & humiditatem quam causat. Ex quo etiam argumentum sumitur, quod sit influentia aliquid à lumine distinctum. Etiam patet: quia per lunæ motum oculi catorum crescunt in pupillæ albedine, & diminuitur decrescēt luna: ergo per motum aliquid causat. Similiter in arboribus, quod sint plures, vel paucae humiditates, à motu eiusdem lunæ prouenit. Similiter de diebus criticis medici loquuntur. Et patet: quia ob lumen solis per radios directos videmus aliqua generari, quæ nō generantur, vbi solis lumen nō est: vt patet de animalibus, & de arboribus. De oculis catorum etiam dicitur, quod sufficiant niuem liquefacere, ob calorem quem emittunt, ratione luminis recepti: quod nō possunt aliorum animalium oculi facere: quia nō sunt susceptiui tanti luminis: ergo etiam ratione luminis: cœlestia corpora influunt.

Ratio. 3. p.

Alia ratio.

Conclusio. 4.

Quarta cōclusio. Ista omnia inferiora à cœlestibus corporibus sic afficiuntur lumine, vel influentia, est mundum à superioribus latioribus gubernari, ad quod contingit corporum requisita est. Ista conclusio ponitur ad declarandum dictum Aristotē, in principio huius: ob quod speculatio præsens mota est. Probatur quod mundus dicatur gubernari à latioribus superioribus. Nullus alius modus in cœlestibus corporibus reperitur causandi in ista inferiora, nisi motu, aut lumine, aut influentia: ergo sequitur quod isto modo inferiora à superioribus gubernantur. Nō quidē quod ratione dirigantur à cœlestibus, cū cœlum nō sit rationale: imō neq; viuens: vt supra diximus: sed solū eō quod ad omnia q̄ in istis inferioribus cōtingunt, dicatur concurrere, vt causa vniuersalis, sub ipso Deo omnium vniuersalissima, & prima. Et quia certissime omnia per motum, & lumen, & influentiā diriguntur ad suas competentes operationes, gubernari dicuntur à cœlo, quasi nil alienum videatur à causalitate eius, & concursu, in istis quæ contingunt naturaliter.

Alia pars, qđ ob id oportet nō dari vacuū, & con-

Ratio. 1.

Supra. 2. phy. spec. 1.

& contigua esse corpora omnia: quia non possent peruenire ad ista inferiora influxus cœlorum, cum non esset contactus virtutis, qui est necessarius (vt supra diximus) inter agens, & passum.

Conclus. 5. ¶ Quinta conclu. Circa actus humanos cœlum habere dicitur influxum, in quantum in corpore humano sunt impressiones quedam, & influxus, ratione quorum ad aliqua magis videatur homo inclinatus, q̄ ad alia. Probatur experientia. Videmus ex peculiari constellatione aliquem hominem inclinatum ad ludū: aliū ad venereā: aliū ad gulam, & aliū ad furtum. Videmus etiam ex influenza cœlesti aliquod ad hanc: alios ad illam virtutem magis propensos: quia in tali, vel tali signo, sub tali, vel tali astrorum coniunctione sunt nati: sequitur ergo quoad hæc cœlestia corpora habere aliquam gubernationē in actibus humanis, iuxta quam periti astrologi multa diuina re possunt de huiusmodi inclinatione nati.

Ratio. ¶ Sexta conclu. Actus liberi arbitrij exempti sunt absolute à cœlorum gubernatione, & totaliter in nostra potestate cōstituti. Patet: quia liberè fiunt actus humani, & non necessario: ergo non pendent à cōstellatione cœlesti: nā illa quæ sic pendet, naturalia sunt: inuariabilia, & immutabilia: sed actus nostri, qui sunt hominis in quantum homo, possunt per liberum arbitrium mutari: ergo non pendent sic à corporum cœlestium gubernatione.

Conclu. 6. ¶ Sexta conclu. Actus liberi arbitrij exempti sunt absolute à cœlorum gubernatione, & totaliter in nostra potestate cōstituti. Patet: quia liberè fiunt actus humani, & non necessario: ergo non pendent à cōstellatione cœlesti: nā illa quæ sic pendet, naturalia sunt: inuariabilia, & immutabilia: sed actus nostri, qui sunt hominis in quantum homo, possunt per liberum arbitrium mutari: ergo non pendent sic à corporum cœlestium gubernatione.

Prior ratio ¶ Etiam notandum, quod ambitus totius terræ velut p̄ctum est in comparatione totius vniuersitatis quod si oculus esset in firmamento, non videret eam ob paruitatem. Et probatur: quia dicitur communiter, quod vbi cūq; sit homo in terra positus, medietatē videt cœli, & medietatem aliā nō videt: quod non esset verum, nisi parua quantitas terra esset in cōparatione vniuersi.

3. Tho. p. p. q. 115. ¶ Etiam notandum, quod ambitus totius terræ velut p̄ctum est in comparatione totius vniuersitatis quod si oculus esset in firmamento, non videret eam ob paruitatem. Et probatur: quia dicitur communiter, quod vbi cūq; sit homo in terra positus, medietatē videt cœli, & medietatem aliā nō videt: quod non esset verum, nisi parua quantitas terra esset in cōparatione vniuersi.

Ratio. 2. ¶ Secundo. Si penderent, maximè esset ratione inclinationis, vel propensionis ad vitia, vel virtutes: quæ potest esse maior, vel minor per influxum cœlorum: vt dicit quinta conclusio: sed non ob id: quia quacunq; data inclinatione, possumus exequi, vel non exequi, cū non cogatur voluntas: sequitur ergo quod actus humani non gubernantur à cœlorum motibus, vel influenza. Et hoc probat illud Ptolomei: Sapiens dominabitur astris: quod est dicere: Quauis influenza cœlestis causet in corpore hominis aliquam inclinationem ad malum, tamen quia non cogit, & in eo est ratio, poterit sic dominari, vt cōtrarium agat illius, ad quod inclinabatur ex astrorum influenza. In alijs tamen omnibus corporibus (cum ratione careant) astra dominantur, & gubernant: quoniam in fallibiliter sequitur in effectu secundum causalitatem causæ. Similiter in homine esset, nisi per rationē ei obuietur. De quo alibi latius.

Ptolomeus. Sapiens dominabitur astris: quod est dicere: Quauis influenza cœlestis causet in corpore hominis aliquam inclinationem ad malum, tamen quia non cogit, & in eo est ratio, poterit sic dominari, vt cōtrarium agat illius, ad quod inclinabatur ex astrorum influenza. In alijs tamen omnibus corporibus (cum ratione careant) astra dominantur, & gubernant: quoniam in fallibiliter sequitur in effectu secundum causalitatem causæ. Similiter in homine esset, nisi per rationē ei obuietur. De quo alibi latius.

Corolla. ¶ Ex quo sequitur, astrologos istos diuinos, qui iudicarij vocantur, male, & cum errore iudicare de aliquo nato, cum dicunt: talis, vel talis erit, in illis quæ pendet ex actibus humanis: vt quod talis erit latro, & suspendetur: talis erit adulter: quia ista non cadunt sub astrorum gubernatione: nisi isti excusationem habeant in suo prænoscio, quod cognoscentes complexionem, & inclinationem ex astrorū aspectu, iudicent de executione secundum eam: quia raro homines contrantuntur, sed vt in plurimum (cum stultorum numerus sit infinitus) sequantur, vt brutum animal cœlorum influentiam, & constellationes.

dicare de aliquo nato, cum dicunt: talis, vel talis erit, in illis quæ pendet ex actibus humanis: vt quod talis erit latro, & suspendetur: talis erit adulter: quia ista non cadunt sub astrorum gubernatione: nisi isti excusationem habeant in suo prænoscio, quod cognoscentes complexionem, & inclinationem ex astrorū aspectu, iudicent de executione secundum eam: quia raro homines contrantuntur, sed vt in plurimum (cum stultorum numerus sit infinitus) sequantur, vt brutum animal cœlorum influentiam, & constellationes.

¶ Ad primum, solutio patet ex istis quæ in vltima conclusione dicuntur. ¶ Ad secundum dicitur, quod cœlum influit in inferioribus, & omnia inferiora dicunt cœlo esse approximata: quia omnia sunt contigua, & intra spheram suæ actiuitatis posita. Et quod agens non agat, nisi communicet in materia, si poneremus vnā esse materiam cœlorum, & istorum inferiorum, nil contra nos: sed tenentes (vt tenemus) aliam esse materiam cœlorum, intelligitur necessaria communicatio in materia, ad hoc quod agens repatiatur, vel in causis particularibus: in vniuersalibus verò non vniuersis hoc non est requisitum.

¶ Ad tertium dicendum, quod quando cœtera paria, agens magis in propinquum, q̄ in remotum agit, & tamen quod media aëris regio non sit calida tantum, quantum ista infima, quæ nos circumdat, est ex alia causa: propter antiparistasin, & quia radij reflexi non perueniunt vsque ad eam. De quo disputatio erit in hoc libro. specu. 4.

¶ Inferunt omnes ex supra dictis de influenza cœlorum, causalitate eorum, & gubernatione, quod si Deus subtraheret omnes influentias cœlorum ab istis, infra orbem lunæ nihil fieret: imò destruerentur omnia, & deficerēt: & nisi per miraculum, nō possent stare: quia subtractis influentijs, tollerentur & primæ qualitates. Ipsisq; subtractis, nulla esset alteratio in istis: nam cessaret omnis actio. Neque essent formæ substantiales, cum non possint esse sine suis qualitatibus dispositionibus: imò neque esset materia, cum nunquam possit esse sine forma: si ergo nulla esset forma, non esset materia: imò nihil esset infra concauum lunæ: & dicunt quod neque ipsa elementa quæ corrumpere, non ab aliqua causa positiua, sed à cœlo priuatiue, propter defectum cōseruantis. Sic ergo secundum istā considerationem mundus iste inferior dependet essentialiter

Ecclesi. 2.

Ad argum.

Ad 2.

Cōlocatio in materia in causis equi uocis non requiritur. In li. de cœles. spec. 2.

Ad 3.

Arist. 1. de ge. tex. 7.

Corolla.

Si cœlorum causalitas auferatur, nihil erit vbi sibi.

tialiter à corporibus cœlestibus, sicut lumen à corpore luminoso. Ista dicunt communiter philosophi, etiam catholici, sed demonstrari non possunt. Quapropter licet dicamus mundum gubernari ab influentijs cœlorum, & motu, eo quod sic habeat rerum, ordo à Deo prefixus, & illa ordinatio perseueret, tamen non est necessarium dicere quod si cessaret motus cœli, & influxus, omnia corruerent, & annihilarentur. Neque possum mihi persuadere quod affirmant omnes ferè, quod si cessasset motus cœli (vt in die iudicij cessabit) & applicaretur stippa igni, non combureret eam. Mirum est hoc. Nec nego quin potuit Deus talem posuisse legem à principio, sed non constat. Cessante tandem motu, cessabunt quidem omnia: quia finis erit mundi. De quo in. 4. nostrarum Resolutionum Theologicarum dicemus. Deo aspirante.

Theo. in. 4. d. 48.

SPECVLATIO. II.
De terræ magnitudine, de qua Aristoteles hic, in ordine ad elementa alia, & ad astra. Vtrum elementum terræ sit minor, q̄ alia elementa, & astra.

Argum. 1.

Apparet quod non: quia sol, & omne aliud astrum nobis minor apparet q̄ terra: & sol est minor q̄ apparet: ergo terra nō est minor sole. Maior experientia patet. Minor probat, quod sit minor quam apparet: quia nos sumus in medio densiori, quam sit sol: ergo radij solis venientes ad nos, disperguntur in occursum medij densioris, & sic rē ostendunt maiorem, quam sit: ob quod denariū in aqua apparet maius quam sit: ergo etiam sol minor erit terra.

Argum. 2.

¶ Secundo Elementa omnia sunt æqualia: ergo vnū non est aliū maius. Patet. Si non sunt æqualia: ergo vnū aliud excedit: ergo in materia, vel in formatione in multitudine materia: quæ ex vno pugillo aquæ sunt decem aëris: nā sub vno aquæ tantū est materia propter densitatem, quantum sub decem aëris: ergo multitudo materia eadē est. Neq; est in æqualitas

in formis: quoniam non potest hæc signari. ¶ Tertio. Illud cuius quantitas sciri nō potest, nec maior, neq; minor dici debet: sed terra est huiusmodi. Patet: quia variè Ptolomeus, Almagranus, & spheræ author loquuntur de stadijs, quæ correspondent vni gradu in cœlo: ergo non est certitudo.

Argum. 3.

¶ In contrarium est veritas. ¶ Primo est notandū, q̄ quando aliquod opacū opponitur luminoso, vmbra causat: sed si sit opacū maius q̄ luminosum, nunquā datur conus vmbra, sed tantū quātō protēditur vmbra, tantū magis radij distant. Et si sit æquale, qualiter lineæ quæ termināt vmbra, etiā æqualiter distant, & nunquā cōcurrunt. Si vero luminosum est maius opaco, concurrunt lineæ: & vmbra facit conum opacum. Hæc constat experientia ad oculum.

In contrar. Notand. 1.

Ex perspectiua.

¶ Hic ergo queritur de terræ magnitudine, & aliorum elementorū, & in qua proportionē se habeant elementa adinuicem, & similiter terra ipsa in ordine ad astra: quod solet tradi in libris de cœlo, & etiam in spheræ: vbi Ioānes de sacro Bosco ponit quantitatem terræ, & comparationem ad astra.

Notand. 2.

¶ Etiam notandum, quod ambitus totius terræ velut p̄ctum est in comparatione totius vniuersitatis quod si oculus esset in firmamento, non videret eam ob paruitatem. Et probatur: quia dicitur communiter, quod vbi cūq; sit homo in terra positus, medietatē videt cœli, & medietatem aliā nō videt: quod non esset verum, nisi parua quantitas terra esset in cōparatione vniuersi.

Horontius.

Notand. 3.

¶ Tertio notandum, quod modus quo potuit sciri quantitas terræ hic est, supposita cœli diuisione, quæ diuidit astrologi in 360. gradus, & cuilibet eorum in terra correspondēt 700. stadia. Quod fuit inuentum isto modo: si quis ponatur in eleuatione aliqua poli. 10. (verbi gratia) gradus: tēdat ad polum versus Aquilonem, vsque dum alio gradu magis sit eleuatus polus: si numeret stadia via recta progrediendo, quæ per terram ambulando absoluit, sunt septingenta: & sic inuentum est, quod cuilibet gradu in cœlo correspondent in terra. 700. stadia: quæ si multiplicentur per 360. hic numerus stadorum erit reperiendus: totius ambitus terræ: 252000. stadorum. Quod si quis vltcrius velit scire numerum leucarum totius terræ, sic inueniet. Octo stadia vnū faciunt milliā, & 2. milliaria, leucam: & sic 16. stadia leucam faciunt. Diuidantur ergo ducenta, & quinquaginta duo millia

Diuersae opinioniones.
Ptolomeus 7. lib. summae geogra. cap. 5o.

Alphagranus differentia. 8.

Opinio. 3.
Neoterici.

Conclusio. 1.

millia stadiorum per. 16. & resultabit numerus leucarum, qui erit. 15750.

¶ Sub silentio tamen transeundum non erit, diuersas esse opiniones in huiusmodi quantitate terrae computanda: nam Ptolomeus cui libet gradui solum dat. 500. stadia, & non 700. vt praecedens opinio: & sic totus ambitus est. 180000. & sunt minus quam auctor sphaerae posuit. 72000.

¶ Alphagranus dicit, quod cuilibet gradui in aequinoctiali correspondet in terra solū. 453. stadia, & tertium vnus. De quo dicit sumptū fuisse experimentum tempore Almeonis, in praesentia multorum sapientum. Secundum istam opinionē ambitus totius terrae est. 163200. stadiorum, qui est minor quantitas, quam posuit opinio prima per. 88800. stadia, & q̄ Ptolomei. 16800.

¶ Neoterici autem sequuti sunt aliam rationem: vt cuilibet gradui dent. 560. stadia. Se cū dū istos habet terra in ābitu. 2016000. stadia, ¶ **Causa tantae variationis potuit esse, quia experientiam non perierunt vel non via recta, vel si via recta, non per planiciē, sed per decliua montium, & alij per rectam, & per planum: sic quae potuit esse quod non omnes conuenerint. Sequentes opinionem Ptolomei, quae videtur in medio posita, & quia viri peritissimi, sit conclusio responsua.**

¶ **Totius terrae ambitus est, centum & octoginta millia stadiorum: & sic cuilibet gradui correspondent. 500. stadia. Habet quae totius terrae ambitus. 22500. miliaria: & cuilibet leucæ dando duo, sunt, 5625. leucæ. Terrae verò diameter habet. 1790. leucas, & vsque ad centrum eius, vbi semidiameter sunt. 895. leucæ. Haec omnia non constant nobis aliter, quam fidem dādo peritissimis, qui curiosi experti sunt, quid cuilibet gradui correspondeat in terra.**

¶ Et quantum ad illud de terrae diametro, constat per regulā geometriae. Data peripheria circuli cuiuslibet, si circulus diuidatur in 22. partes aequales, & auferatur vna illarum, remanentis tertia pars est diameter totius circuli: & sic totus circulus ad. diametrum se habet in proportione tripla sexquiseptima, parum amplius: quia non est praecise: ob quod ab Euclide non est tradita talis regula: sed quia parum distat, hinc est quod mensuratores, & aedificatores hac regula vtantur: sic quae inuenta totius diametri quantitate, medietas etiam inuenitur. Sed ob causam dictam de mensura, & proportione diametri, & circumferen-

tiae, quia praecisa non est, dixit Aristoteles, nō inuentam scientiam de quadratura circuli: ob hoc nec Archimedes, neq; Brabardinus, neq; Cantuariensis, nec Nicolaus de causa inuenerunt praecise, quanuis ipsi putent se inuenisse scientiam: imò etiam Boëtius faceret esse scientiam. Reuertentes ergo vnde digressi sumus, sit conclusio.

¶ **Secunda conclusio. Quauis quantum ad materiā, & formā elemēta omnia habeant aequalitatem quoad magnitudinē, quodlibet ad sibi proximē sequens se habet in decupla proportionē, secundum Aristotelis regulā: vt aqua in decuplo sit maior terra: & aer aqua, &c. Probatur quoad primam partem. Si ignis conuenteretur in aërem, totus in totū, non esset amplius de aëre, quam nunc est: & si totus aer in aquam, eandem quam nunc habet aqua quantitatem haberet, & eidem occuparet locum, Sic Aristoteles dicit: Ex vno pugillo terrae sunt decem aquae, & ex vno aquae sunt decem aëris, & ex vno aëris sunt decem ignis. Ecce quomodo sunt aequalia in materia, & cōsequenter in forma: quoniam tantum continetur in vno pugillo terrae, ob densitatem, quantum in decem aquae. Et si aqua cōdenfaretur ad terrae densitatem, decem eius pugilli vnus esset terrae. Et sic in quantitate habet aer supra aquam decuplam proportionem. Dixi, secundum Aristotelem, nam secundum istam Aristotelis opinionem, semidiameter ignis excedit semidiametrum terrae in millefima proportionē: quia ex vno pugillo terrae mille sunt ignis, & centum aëris, & decem aquae. Verum secundum sententiam Ptolomei in Almagesto, & Alfagrani in suo de aggregationibus stellarum, differentia, 21. a terra vsq; ad concuum lunae solum distantia est. tricesies ter, & dimidium, & vna vigesima semidiametri totius terrae: & sic ponitur distantia à centro terrae vsque ad concuum lunae. 109037. stadiorum, quā opinione sequit etia Iacobus Faber, sequens Alfagranū, quē etiam sequuntur modernī, & doctor Ciruelo in fine primi lib. sphaerae. De quo sit conclusio tertia.**

¶ **Semidiameter ignis continet semidiametrum terrae: trigiesies ter, & semis, cum parte. 20. & semidiameter lunae continet semidiametrum terrae sexagesies quater, cum. 6. parte: & semidiameter mercurij continet semidiametrum terrae centies sexagesies septies: & semidiameter veneris continet terrae semidiametrum millies centies viciesies: & solis, mille ducenties viciesies: & martis est octies millies octin-**

De circuli quadratura non inuenta est scientia praecisa.
Conclusio. 1.
Ratio. p.
Arist. 2. de gener. & hinc.
Aristo. hic c. 8. 2. de anim. tex. 159 & de somnis. cap. 1.
Conclusio. 3.
64.
167.
1120.
1220.
Octin-

8877.
14405.
20110.
40220.
Luminosus.

167.
95.
93.
21952.
37.
Conclusio. 5.
Ratio.
Faber.
Venerus.
1120.

oetingsētes septuagesies septies: & Iouis est, decies quater millies, quadringētes quinges: & Saturni semidiameter est, viciesies millies centies, & decies: & 8. sphaerae est, duplū, scilicet. 40220. Ecce illis patet quomodo se habeat terra in quantitate in ordine ad alia elementa & ad corpora caelestia.

¶ **Quarta conclusio. Sol maior est terra, similiter mars, iupiter, & saturnus: sed terra maior est luna, mercurio, & venere. Haec conclusio quoad primam partem de sole, quomodo sit maior ipsa terra, patet: quia oppositione facta ipsius terrae inter solem, & lunam, umbra habet finem: ita vt stella non eclipsentur: cuius est argumentum apertissimum, quod terra sit solem minor: alia ex suppositis, umbra nunquā conueniret ad modum pyramidis, sed quāto progrediretur, tanto latius disiungerentur lineae umbram terminantes: vt apparet in ista figura. Quod luna sit minor terra, patet: quia umbra terrae obumbrat totam lunam, vt patet quando est eclipsis: quod non possit esse, si terra esset minor luna.**

¶ De excessu dicunt astrologi, quod sol continet terram centies sexagesies septies, & infra tres octauas.

¶ Mars continet terram semel, & dimidium, & decimam tertiam fermē.

¶ Iupiter continet terrā nonagies quinques, & decem paulominus vna quadagesima.

¶ Saturnus continet terrā nonagies, & semel, & vnam octauam.

¶ Terra continet lunam tricesies noues, paulo plus.

¶ Terra continet Mercurium vicies semel milles nonagies quinquagesies, & bis. 21952.

¶ Terra continet venerem tricesies septies: & sic venus est tricesima septima pars terrae.

¶ **Quinta conclusio. Terra non solum minor sole est, sed etiam qualibet stellarum, quae aliquius magnitudinis in firmamento posita est, tam primae, quam secundae, tertiae, quartae, quintae, & sextae magnitudinis. Probatur ab astrologis, & non est hic opus adducere: quia nō sunt ad propositum. Et ita dicunt, quod si terra stella esset, & poneretur in firmamento, ob paruitatem quantitatis, visum non terminaret: sicut sunt plures stellae ibidem in firmamento, quae non videntur ob hoc. De quo videt Fabrum in quarto libro sphaerae. Et dicit vnum Paulus Venetus hic cap. secundo. conclusio. secunda. quod sol licet sit maior terra, est tamē minor omni stella visibili, quae est in firmamento: quia si sol esset in firmamento, vel**

non videretur, vel sub minori angulo videretur. Hoc alijs non placet.

¶ Ad primum, dicendum quod quando oculus est in medio rariori, & res in densiori, vt de denario in aqua contingit, res maior apparet: sed nos non sumus in medio rariori: sed dato, nihil probat. Solum poterit probare, quod appareat maior, quam appareret, si nō esset medij variatio in densitate, vel raritate: sed ex hoc non probatur quod illam solum habeat quantitatem, secundum quod apparet. Et ratio est, distantia magna quae est à nobis, vsq; ad caelum solis. Sūt enim miliaria. 3640000. Tres centos, seycientas, y quarenta milleguas. Et hoc solum vsque ad concuum coeli solis: quia vsque ad conuexum eius sunt miliaria. 3965000. Non ergo mirum quod ad tantam distantiam res quae tam magna est, tam paruae quantitatis appareat.

¶ Ad. 2. dictum est, quod in quātitate vnum elemētum aliud excedit (si Aristoteli credimus) in decupla proportione.

¶ Ad tertium, dicimus ita esse, varias opiniones esse inter astrologos de quantitate astronomorum caelorum, & terrae, neque mirum, cum sit difficile: tamen non ob id oportet rejicere, sed quod magis rationi consonum appareat acceptare. Et tandem omnes conueniant solem esse multo maiorem terra, & lunam minorem ea.

SPECVLATIO. III.
De tribus regionibus aëris, scilicet, suprema, media, & hac infima.

N aër conuenienter diuidatur in tres regiones, sic quod media debeat esse frigida semp. Quia Aristoteles tractat de illis quae contingunt in aëre in infima, secunda, & tertia regione, necessarium est disputare prius, vtrum aër diuidatur, vt media regio debeat esse semper frigida.

¶ Arguitur quod non detur talis media regio aëris. Elementum aëris est homogeneum, sibi determinans caliditatem, & humiditatem secundum omnem sui partem: sequitur ergo quod

Ad argum.
Ad. 2.
Ad. 3.
Aristo. hic c. 8. 2. de anim. tex. 159 & de somnis. cap. 1.
Argum. 1.

quòd non diuiditur in regiones. Patet: quia id quod diuiditur in partes, oportet sic secundū aliquam differentiam partium: sed differentia hæc non potest assignari in aëre.

Confirmat. ¶ Confirmatur: quia eadem ratione ponetur in omnibus alijs elementis, cum nō sit potior ratio de vno, quàm de alio, sed non ponitur in alijs elementis: ergo neque in aëre.

Argum. 2. ¶ Secundò. Etiam si detur illa tertia regio aëris, quæ mediat inter extrema, non erit frigida: nam si esset frigida, vel esset per naturam suam, vel ex aliqua causa extrinseca. Non à natura, cum aër sit calidus, & humidus. Et si à natura, etiam haberet prima, & vltima regio. Neque ab aliqua exteriori causa: quia vel esset ab aqua circumstante, quæ frigida est. Et ab ea non: quia cum omne agens fortius agat in propinquum, quàm in distans, hæc regio in qua nos habitamus, esset magis frigida: quæ contigua est aquæ. Neque: quia ignis non frigidat, sed calefacit potius. Neque: prouenit à sole: quia sol est fons luminis, & calor: ob id ab ipso non potest emanare frigiditas.

Argum. 3. ¶ Tertiò. Omne quod mouetur regulariter, calidum est: quia motus est causa calor: sed media aëris regio mouetur continuè circulariter. Maior est nota, & minor asseritur communiter, quòd aër qui est vltra peripheriam tangentem montes, mouetur circulariter, eo modo quo & ignis mouetur: sed illa regio media (si danda est) est supra montes altos: ergo non est frigida, sed calida: imò magis calida, quàm infima, cum accrescat causa alia calor: quæ in infima non est.

In contrar. ¶ In contrarium est authori. Aristot. in isto loco, & philosophorum omnium.

p. Notand. ¶ Est notandum pro solutione, cum aër sit tantæ quantitatis, vt in decuplo sit supra aquam, & in centuplo ad terram, diuiditur secundum imaginationem tota machina eius, & sphaera in tres partes, vt illa quæ tangit nos, infima dicatur regio: & post istam sit media, quæ tenet locum medium corporis eius, vel grositie: & supra mediam ponitur suprema, quæ ignem tangit. Hæc distinctio secundum imaginationem est, vt non detur certitudo in quantitate: quia (vt infra declarabitur) aliquando maior, aliquando minor media regio est. Et consequenter oportet de alijs regionibus dicere. In tantum hoc est verum, quòd Albertus Magnus in suo de passionibus aëris ipsam totam regionem in quatuor diuidat, ex media faciēs duas, eò quòd in vna parte magis frigida est,

& in alia minus.

¶ Secundò notandum, quòd tam caliditas, quæ frigiditas duplicem potest habere causam: vnam directam: aliam indirectam. Directa causa caliditatis, radij solares erūt. Cum enim sol sit non solum causa, sed fons luminis vbi radij attingunt, oportet (nisi aliud obstat) calorem causent. Potest similiter ex ipsis radijs alio modo causari caliditas: non per radios directos, sed per reflexos: vt à densiori medio reflexi agant fortius, & calor intendatur: sicut videmus fieri in reuerberatione alicuius parietis, vel quando ex speculo reflectuntur: sic vt in angulo incidēt ignem causent, stuppam appositam incendendo. Contingit aliquando causari calorem, non à radijs solis directis, aut reflexis, sed à contrario frigore circumstante, propter antiperistasisim: vt dicunt philosophi: vt contingit in fornace, quando faber ferrarius aquam mittit, ob quam intenditur ignis: quia fugiens contrarium, virtus fortificatur, & vnitur magis.

¶ Isto eodem modo frigus potest causari & à frigiditate, & à contrario approximato, ratione cuius frigus intenditur, & fortius redditur. His dictis, respondetur.

¶ Prima aëris regio, quæ nos contingit, semper calida est, licet vno tempore magis quàm alio. Probat. Posita causa, ponitur effectus, vbi non est impedimentum: sed in infima aëris regione est causa calor: ergo calor erit. Primo. Est causa: quia ipse aër est calidus, licet non in summo.

¶ Secundò. Sunt causa radij directi ipsius solis calefacientes aërem. Est & alia causa, radij, scilicet, reflexi: nam à medio opaco, & denso (quale terra est) reflectuntur radij, qui simul cum ipsis directis commixti fortius agunt in aëris istam partē infimam, quam efficiunt calidam. Itaque tres causæ sunt calor: vna, natura aëris: alia, radij directi: tertia, radij reflexi.

¶ Quòd in vno tempore magis sit calida hæc regio, quàm in alio, experientia ostendit elongatione in solis maiori, vel minori: ex directione etiā radorū maiori, vel minori: nā quæ radij solares magis directi perueniunt ad nos (quod contingit in estate) calidiores sunt, quæ in hyeme. Quæ verò minus directi sunt, minus calefaciunt. Ex quo prouenit aquas fontium calidas esse in hyeme, & in vere, & estate frigidiores. Culus inferius dabitur ratio.

¶ Secunda conclusio. Aëris regio media (quæ non solum in tropicis, sed etiam sub torrida zona ponenda est) semper frigida manet, quantum non

Notand. 2.

Aristote.

Conclus. 1.

Rō. p. p.

Ratio. 2.

Rō. 2. p.

Conclu. 2.

Ratio. p. p. non æqualem habeat latitudinem in omni tē pore, neque æqualem frigiditatem. Quòd sit in hac regione media frigiditas, patet: quia vbi absentia calefactiui, oportet ibi intelligere frigiditatem: sed in illa media regione est absentia quantum ad hoc, quòd dato radij directi solis pertransiant, tamen illi qui reflectuntur à terra, non illò perueniunt, sed solum sparguntur per hanc infimam, & non deueniunt ad illam mediam.

Alia ratio. ¶ Alia ratio, & potissima est: quia cum non abundet calor: & humiditas sit in summo, habet aliquid de frigiditate: & hæc sit intensior ob contrarium circumstantis, qui modus est per antiperistasisim: nam infima regio est calida, & nimis calida, propter varias causas caloribidem concurrentes, vt dicit prima conclusio. Ob id frigiditas mediae regionis intenditur contrarium fugiens. Et ex suprema parte etiam habet calorem, vt dicemus in sequenti conclusione sequitur quòd regio aëris media frigida est. At quia ista non concludit tantum, quantum ipsa exposulat ratio, non solum physice, sed theologicè loquentes, diuinae ordinationem, & eius prouidentiam adducamus: quippeque omnia ordinatè ad suos fines certos dirigit. Cum in illa media aëris regione deberent generari (vt infra dicemus) Meteorologica multa: grando: nix: pluuia, & alia quæ natura frigida sunt, ab auctore Deo est constitutum, vt illa aëris regio media frigida esset: vt sic ex vaporibus eleuatis per virtutem solis, pluuia generaretur, & nix necessitate ad terram fecundandam, & humectandam, ad fructus producendos: aliàs in puluerem conuersa terra, non posset germinare, & deficerent alimenta ipsis animantibus, & maxime homini, propter quem omnia ista inferiora sunt constituta: si quidem quòd radij reflexi ad eam non perueniant, posset facere eam non tam calidam, sicut hæc infima est: sed esse tam frigidam, non videtur nisi & diuinam prouidentiam adiungamus: sicut solet dici de foeminis, quare nascantur, & generentur, & non viri: quia, scilicet, semen recipitur in sinistra parte matricis, vel ex alijs causis, vt dicunt medici. Sed obscuro an ista sufficiens esset, quòd istud tam casuale, velut in æquilibrium esset, quòd tot foeminae generentur, sicut viri, nisi huic adiungamus (quod potissimum est) diuinam prouidentiam, quæ cū attingat à fine vsque ad finem, disponit omnia suauius: Et quia si soli viri, vel solæ foeminae, non esset generis humani multiplicatio, est diuina ordi-

natio, vt viri, & foeminae procreentur. Sic in proposito placet dicere de illa aëre regione media: quia rationes quæ adducuntur non satisfaciunt, nisi diuinam intelligamus prouidentiam simul.

¶ Dixerim in conclusione, quòd hæc media aëris regio non solum sit habitantibus in tropicis, sed etiam illis qui habitāt sub torrida zona: propter Ludouicum Coronel. qui in 7. *Contra Cōphyficorum* dixit, sub torrida zona non dari hanc mediam aëris regionem: quoniam (dicit ipse) si deberet poni, esset frigida: & causa esset: quia radij reflexi non perueniunt ad illum locum: sed (dicit ipse) sub torrida zona, quia sol dirigit in directum radios, & reflectuntur directe non ad angulos incidentiae: & sic eam calidam reddit: nam quòd radij (quando directe reflectuntur) illò perueniant, patet: quia tantum possunt reflecti, quantum in directum posent extendi, si terra non obstat: sed si terra non obstat, peruenient ad concauum lunæ: imò perueniunt vsque ad firmamentum: quod quādo sol directe respicit lunam in plenilunio apertissimè monstratur: ergo reflecti possent vsque ad mediam regionem, & ibi de facto reflectuntur: sed in tropicis nunquam sic sol in directum radia, & radij reflectuntur, sed per angulos incidentiae diffunduntur, & dilatantur: sed non perueniunt vsque ad illum locum. Hæc Coronel. Salua reuerentia eius, valdè est deceptus in hoc. Neque hic sit opus declarare quæ sit terra correspondens tropico Cancrini, vbi Europa sita est: neque tropico capricorni, quando quidem in libro de celo factis manifestum reddidimus.

¶ Contra cum est argumentum, quòd media regio aëris debeat dari sub torrida zona. Si ibi non esset danda, sequeretur quòd neque fierent impressiones meteorologicae, scilicet grando: nix: pluuia, & alia quæ ibi sunt. De quibus inferius erit sermo: sed hoc est falsissimū. Patet. Nos hic in ista noua Hispania fumus sub torrida zona: & hæc ciuitas Mexicana per quatuor gradus intus est in ea: tamen sunt grandines: procellæ magnæ: sit pluuia: & (quod mirandum est) per quinque menses ferè quot annis quotidie pluit: quod in alijs Europæ partibus nunquam visum est. Nix etiam generantur: fulgura horrenda, & frequentissima, & non raro: ergo sequitur quòd media regio aëris danda est etiam sub torrida zona. Et in illis qui sub æquinoctiali habitāt, & qui ex alia parte ad tropicum Capricorni degunt, vt in Peru, & alijs multis nunc de nouo inuentis gentibus

Noua Hispania sub torrida zona.

Aëris me-
dia regio
sub æquino-
ctiali.

tibus ad austrū, sunt, & contingunt huiusmo-
di meteorologicæ impressiones: ergo oportet dare aëris mediam regionem in illis partibus, sicut in illis qui habitant sub tropicis.
¶ Ex istis nos sumamus nostræ rationis confirmationem, frigiditatem huius regionis magis debere poni ex diuina prouidentia, quam ex ratione naturali. Quod si id diceret Ludouicus Coronel, assensum ei daremus: verum cum

Decepti sunt qui di-
xerunt tor-
ridam zonam
inhabitabilem.

absolutè negat, solum illa ratione fragili deceptus est, vt omnibus est compertissimum: & sic est deceptus, sicut & illi (aliàs docti) qui dixerunt, torridam zonam esse inhabitabilem propter nimium æstum, cum tamen sit omnium totius vniuersi partium incolarum frequentissima.

3. Conclusio. Tertia conclusio. Illa aëris regio media, quæ cõtinuè frigida ponitur, valde differens est ab extremis in dẽsitate: quia ipsa spissa est. Volo hic dicere, illam regionẽ mediam oportet imaginari esse densiorem alijs, & esse difformiter profundam: quia ibidem commiscentur vapores eleuati. De quibus inferius erit sermo: quæ eleuantur ad 7. milliaria sursum, vt tradit Vitilioni in sua perspectiua in. 8. li. conclusio. 78. Ibi dem in cominen. Alacem dicit, quod propter grossitiẽ, & spissitudinem aëris illius medię regionis causantur ante ortum solis, & post occasum duo crepuscula, matutinum, & vespertinum: quia in illa parte spissa refrangitur lumẽ.

vitilioni.
Alacẽ.

Ratio. Ratio pro conclusione potest sic formari. Illa pars est spissior ceteris, in qua magis admiscentur vapores extranei: sed media est huiusmodi, vt apparet ex illis quæ ibi generantur: ergo ipsa est spissior.

4. Conclusio. Quarta conclusio. Suprema aëris regio, quæ concuum ignis tãgit, calida est semper, & vehementer calida. Probatũ ista sicut prima: quia vbi causa caloris magis viget, ibi oportet ponere & magis effectum eius: sed in suprema aëris regione est huiusmodi: quia ibi est causa naturaeiusdem aëris, qui calidus est. Est & causa radius solaris, & propinquitas ad fontem caloris. Ponitur & alia approximatio. scilicet ad ignẽ. Ponitur & coniunctio eum ipsa media regione.

Motus est ne, quæ frigida est propter fugam contrarij caloris. motus, qui caloris causa est: nam tantò quantò pars aëris igni proxima est, tantò amplius mouetur circulariter ad motum ignis: qui mouetur ad motum lunæ circulariter. Ecce quomodo concurrunt multa in suprema regione aëris, vnde calida fit. Et ista etiam non semper de regionũ habet eandem latitudinem: quia sicut media in oĩ tẽpore crefcit, & decrefcit, sic ista. Si enim crefcit in

Non est eadem latitudo aëris, vnde calida fit. Et ista etiam non semper de regionũ habet eandem latitudinem: quia sicut media in oĩ tẽpore crefcit, & decrefcit, sic ista. Si enim crefcit in

frigiditate media, oportet ista decrefcit pro illa parte, qua extenditur media, & si media non tantam habeat latitudinem, oportet suprema extendatur magis: & sic in diuersis partibus anni in omnibus istis tribus signatis regionibus non eadem latitudo signada est: sed augetur, & diminuitur, vt declaratum est.

¶ Et intantum est verum hoc, quod media regio (de qua dicimus) non ponenda est in medio, vt æqualiter distent extrema: quia multo magis relinquatur de aëre secundum quantitatem in suprema aëris regione, quam sit in media: & media magis habet, quam infima regio videatur habere: quia dicunt aliqui, quod infima regio non extenditur ultra montes altissimos: imò quod ibi sit media: vt hic in ciuitate Mexicana mons ille altissimus quem Vulcan vocant, qui certis horis quotidie fumum spissum emitit ad modum densissimæ niuis positus, ponitur esse vltra infimam in media regione aëris. Ob id istas tres regiones nullus putet diuidi per æquales partes spatij totius spheræ aëreę: sed sat est quod tres dẽtur regiones, ob diuersam dispositionem in frigiditate, & caliditate, non curantes de quantitate certæ: ob id dixi non esse eandem latitudinẽ semper in ipsis signatis regionibus.

¶ Ad primum dicimus, licet ita sit, quod aër sit homogeneum, diuiditur tamen in has regiones propter varietatem contingentem ex vaporibus admixtis, & ex radiorum reflexione, & ex approximatione, vel elongatione à terra, vel à sole.

¶ Et non est eadem ratio in alijs elementis, vt dicitur in confirmatione: quia neque in aqua, neque in igne rationes inueniuntur, quales dantur in aëre.

¶ Ad. 2. dicitur illam mediam regionem esse frigidam, atque provenire per antiparistasi in extremis regionibus, suprema, scilicet & infima calidis: quapropter ipsa media condensatur, & fortior efficitur per fugam contrarij: de quo erit specialis speculatio sequens: quomodo contingat antiparistasi. Pro nunc sufficiat dixisse hanc esse causam. f. contrarij fugam.

¶ Ad. 3. dicendum quod motus est causa caloris, nisi aliquid obstat: & si non esset aliud in illa media regione nisi motus, potius eam calidam, quam frigidam diceremus: sed quia sunt aliæ rationes quæ magis faciunt ad frigiditatem, quam motus ad calorem, non est calida: sicut aquæ fluuioꝝ, quæ semper mouetur, non sunt tam calidæ, sicut stagnales, quæ stant immobiles. Ratio est: quia in fluentibus non imprimi-

Ad argum.

Ad confir.

Ad. 2.

Ad. 3.

Prior soluti.

imprimi-

Posterior so-
lutio.

imprimitur radius solis, & nõ potest reddi calida, in stantibus tamen imprimitur, & operatur. Vel dicendum, quod motus aëris in regione media non est tã vehemens, & talis, vt possit cauere calorem.

SPECVLATIO. IIII.
De antiparistasi, quæ est potissimum quod in ista materia consideratur. Vtrum in veritate detur talis actio per antiparistasi.

Idetur quod nõ. Si daretur, maximè esset à suo cõtrario: sed hoc non: quia contrarium contrarium suum corrumpit, & non fortificat, vt docet Arist.

Argum. 1.

Aristo. 1.
2. de generatione.
Confir.

2.

3.

Arist. 7.
8. phy.
In contra.
Notan.

1. Opi. Paul. Veneti.

¶ Et confirmatur. Quinto & 9. metaphys. dicit, & 2. periheme. virtutes naturales nõ sunt ad opposita: sed ad opposita esse, si fortior fuerit per antiparistasi propositione sui cõtrarij. ¶ Preterea. Si per antiparistasi esset fortificatio ex contrario, eo esset, quod fuga contrarij esset: sed vbi fuga contrarij, est inferioritas in vno, & superioritas in alio: ergo quod est maioris virtutis destruet aliud, & sic non erit fortificatio contrarij, sed potius eius destructio.

¶ Postremò. Non potest intelligi talis fortificatio, nisi vel per hoc quod contrarium agit, aut per hoc quod id quod confortatur, agit in se ipsum: si primo modo: si quod confortatur est frigidum, & contrarium calidum agit, non erit ad intendendum frigus, sed ad destruendum: quia calidum solum producet calorem: ergo erit per hoc quod frigidum fugiens calidum agit in se ipsum: & hoc non potest stare: quia nihil agit in se ipsum: quia omne quod mouetur ab alio mouetur.

¶ In contrarium est veritas. ¶ Notandum, tres esse opiniones circa modum quo cõtingit per antiparistasi aliquod agens confortari. Primus modus est Pauli Veneti, qui in isto. 1. c. 3. ait, fieri per reflexionem specierum in se, ita vt frigidum, circumstante calido, agat in se ipsum, per hoc quod species frigidæ exeuntes in obuiam contrarij. scilicet calidi, reflectuntur, & causant frigus intensius: & dicit hanc esse causam quod puteus sit calidior in hyeme, & frigidior in vere: quia à puteo exeunt

species calidæ, & frigidæ, & in hyeme quæ sunt calidæ, cum obuiant contrarium frigus, quod viget ratione temporis, reflectuntur in puteum, & efficiunt aquam calidam: contra in estate, species frigidæ egredientes reuertuntur à calido circumstante obuium, & fit aqua frigidior. Istum modum etiam tenet in libro de generatione. Eundem tenet Iacobus de Forliuo, in prima Aphorismorum. Idem Georgius Bruxellens. primo meteoro.

¶ Alia opinio est Hugonis Senensis, qui dicit quod mixtum quod per antiparistasi vigoratur, vel est vniforme, vel difforme: si vniforme: non vigoratur per intentionem, sed quia instrumentum quo operatur est ei magis proportionatum, pro operando, & resistendo: quia partes sunt magis coniunctæ, & ordinatæ: sicut stomachus plures partes conseruat calidas se vniendo, & congregando, præsentem frigidum, magis quam calido. Et probat quod non sit per maiorem intentionem: quia aliàs in senectute homo esset calidior, quam in ætate inuentus. Patet. Fiat quis senex, per primum instant esse, & illud sit in hyeme, sequitur quod ex vigoratione contrarij calor sit intensior, quod est intentum.

¶ Secundo. Probatur ex Auicenna, qui. 4. 1. ca. 20. iubet dari in hyeme pharmacias fortiores, atque phlebotomias cum maioris foramine venæ: & dat causam: quia humores sunt frigidiores, viscosiores, & grossiores: quod non eueniret, si per antiparistasi esset calor intensior. Dicit etiam quod si sit difforme, si intenditur, est purum. Et dixit de mixto, quia de elementis (si sint in sua naturali dispositione, cum sint in summo) nunquam vigoratur.

¶ Tertia opinio est Coronel in. 7. Physicorũ, quæ serè coincidit cum ista secunda, qui impugnat latè modum primæ opi. quæ Pauli est, & dicit ipse in sententia (nam nimis diffusè, & consule procedit) quod in antiparistasi euenit vigoratio contrarij nõ penes emissionem specierum, aut penes intentionem, sed ex conseruatione plurium partium, quibus resistat suo contrario: & insinuat alium modum, dicendo quod vigoratio contingat per hoc quod superius agens magis influit: sicut qui bene gubernat duobus contendentibus, opem fert debiliori, dando aliquam qualitatem resistiuam. Neque sequitur ex hoc quod nõquam esset actio maior contra inferius: quia hoc non intelligitur nisi quando æqua potentia, vel saltim vnũ contrarium parum excedit aliud.

¶ Etiam considerandum est, ad antiparistasi requiri

Iacobus de Forliuo.

Bruxellen. 2. Opi. Hugo Senesii.

P. Ratio.

2. Ratio. Auicenna.

3. Opi. Coronel.

2. Notan. P. 2 requiri,

Que sit re requiri, q illa contraria non sint in summo: nā quis sit ad a si aliquid frigidum sit in summo, etiam si con-
trarium apponatur, non fiet actio: aliās daretur gradus supra summum, quod repugnat.

2. Differē. ¶ Requiritur etiam q ipsa contraria sint æqui-
pollentia, vel quasi: quia si vnum excedit multum, aliud non confortabitur per cōtrarium, sed destruetur totaliter.

3. Differē. ¶ Requiritur insuper, q ipsa cōtraria sint acti-
ua, & passiva: aliās non fiet intensior per contrarij appositionem: vt per hoc q vis iuxta albedinem ponat nigredinem, nō fiet albedo intensior, vel e contra: quia albedo non agit.

4. Differē. ¶ Aliqui addunt, qdōd sint formaliter con-
traria: nam si solum virtute, non sufficit: quia dato fons pipere circūdetur, nō fiet frigidior: quia piper, & si calidum sit, non tamen formaliter, quanuis huius detur exceptio.

1. Conclu. ¶ Prima cōclusio. Non potest negari, quin vi-
goratio per antiparistafin sit. Patet, multis experientijs. De aqua missa in fornace, quæ reddit ignem fortiorē. Itē Nubes eliquatē primo vere sunt frigidiores. Et aurora est frigidior, q̄ alia pars diei, propter aduentum lucis. Sic melones expositi luminī, sunt frigidiores, quā in vmbra positi. Et habitātes in terris frigidis (vt septentrionales) sunt animosiores, & robustiores, q̄ habitantes in partibus calidis, vt Aristote. 1. 4. sectione problematū. Putei, & fontes hyeme calidiores, vt dicitur. 7. Poli. Cā dela in hyeme minū durat, q̄ in vere. Ambulātes per aquas citius digerūt, & famescūt. Omnia ista per antiparistafin fiunt ob fugam contrarij.

2. Conclu. ¶ Secunda cōclusio. Maior fortificatio, & vi-
goratio per antiparistafin, non fit per influētiam causæ superioris adiuuantis. Hic volo dicere, q̄ ille modus insinuatus à Ludouico Coronelo nō habet probabilitatem. Patet. Nam si esset verum, q̄ causa superior magis influit quando apponitur contrarium q̄ antē, quero quæ sit ista causa. Vel Deus, vel alia. quæ nō liberē agit. Si Deus. Est volūtariē dictum, quōd Deus tunc concurrat specialiter cum agente, dando maiorē virtutem ad resistendum: quia si nō habet hoc ex natura, iam miraculū esset, q̄ istud agens nūc fiat fortius per aliquam influētiam, quæ antē non erat. Neq; est tale pactum diuinum: quia si ex pacto (siue esset cōtrarium æquē forte, vel fortissimum) esset talis peculiaris influētia, nunq̄ vnum cōtrariū prævaleret contra aliud: quōd esset rerum naturam mutare, quod non videtur dicendum.

¶ Neq; est influētia à celo, vel aliqua alia causa vniuersali citra Deum: quia cum talis causa

(quæcunq; sit illa) naturaliter, & non liberē influat, semper influet applicato cōtrario, vel vel non applicato: sed modus iste dicit q̄ tūc solum vigoratur, quando contrarium apponitur, & eo non posito, nō est talis fortificatio: sequitur ergo q̄ iste modus nō est probabilis.

¶ Tertia cōclusio. Vigoratio alicuius agētis naturalis per antiparistafin ex circumstantia cōtrarij apparet esse ex partium coadunatione: quia magis vnitæ fortius possunt resistere, & habet plures partes ad resistendum, q̄ habet, si non esset appositū contrarium. Hæc cōclusio experientia patet. Si enim sit aliquid agens virtutis vt. 4. & sit ipsa virtus extensa etiā vt. 4. si contingat per aduentum contrarij q̄ partes magis condensentur, & melius vniatur, fortius agent, & fortius resistent. Virtus enim vnita fortior est se ipsa dispersa. Itē: quia naturaliter tunc pars se exponit pro toto, & defendit: sicut manus se exponit pro capite. Hac ratione vigoratio intelligitur, & fortificatio. Et in isto sensu opinio Hugonis Senensis & Ludouici Coro. habet probabilitatem, & est clarus modus fortificationis. Et hæc fit habere plures partes ad sui conseruationem. Et hoc ita in elementis, sicut in mixtis intelligi potest, in quo discedimus ab Hugone Senē: nā sic partes aeris, vel alicuius alteri elementis possunt coniungi, & coadunari ex approximatione contrarij sicut in mixto contingit. Neque tūc obflaret quōd haberet in summo qualitate: quia istam fortificationem, & vigorationem nō intelligimus per productionē intēris qualitatis: sed quia fortius est in resistendo cōtrario, & consistēdo in sui conseruationē.

¶ Quarta cōclusio. Fortificatio contingere potest etiam ex reflexione specierum, quæ obuiantes contrario, reuertentes maiorē reddūt virtutem agentis. Hęc cōclusio est Pauli Veneti, & Iacobi de Forliuio, & Georgij Bruxelensis. Probatur: quia eo fontes in hyeme, & putei sunt calidiores, & e contra in æstate. ¶ Probatur. Si non esset iste modus antiparistafis dabilis, maximē quia illa reflexio specierum non potest dari: cum aliās non esset ponenda media regio aeris frigida, vt argumentatur Coronel in. 7. & Spino. in. q. de antiparistafis: sed non ob hoc: quia posita illa progressionē specierū, adhuc datur media regio aeris frigida. Patet: quia si non daretur, maximē quia radij solares qui à terra reflectuntur, peruenirent vsq; ad mediam regionem: & sic sicut specierum reflexio est causa quare frigidum sit frigidius, & reflexio radiorum efficeret

3. Conclu. Ex coadunatione partium antiparistafin.

Aristote. s. Th. 2.2. q. 65. art. 1. ad primum.

4. Conclu. Opti. Veneti. probabilis.

Ad argum.

Ad. 2.

efficeret quōd aeris media regio, quæ habet a-
liqualem calorem propter radios transeūtes, haberet intensiorem calorem propter eosdem à terra reflexos, vsq; ad ipsum locum: sed hoc non obstat: quia dato esset illa reflexio radiorum, est tamen dabilis virtus eorum propter distantiam à loco reflexionis vsq; ad mediam regionem aeris, qui non possunt fortificare: imò impediuntur à frigore illius regionis, vt non valeant efficere: quod tamen efficiunt prope terram propter proximitatē: ob id posita reflexione specierum, non tollitur quo minus sit etiam media aeris regio: ergo fortificatio per antiparistafin potest esse per reflexionem specierum.

¶ Verum est tamen, quōd non semper quando est fortificatio per antiparistafin, est per species emissas, & reflexas obuiando contrario: quia poterit esse solum per partium coadunationem: tamen nō sequitur quōd iste modus non sit possibilis: imò est satis probabilis, cum radiorum reflexionem non possimus negare: & quōd quælibet res fugiat naturaliter suum corruptum similiter. Et quanuis species de se non habeant contrarium, sufficit q̄ realis sit contrarietas in ipsis, quæ emittunt huiusmodi species: & quōd species illæ non possint in contrario recipi, quin sequatur statim eorum corruptio, vt naturaliter reflecti possint, tātum quantum in directum possent extendi, si nullum esset impedimentū per cōtrarium appositum. Manet ergo de antiparistafis dictum, pro quanto necessarium videtur, ad intelligentiam dictorum: nam non continet meteorologica generari (de quibus dicemus) nisi esset talis vigoratio, & fortificatio per antiparistafin.

¶ Ad primum, dicimus quōd contrarium destruit suum contrarium, si fortius sit, & præualeat supra resistentiam passivæ: sed quando contingit quōd sunt penē eiusdem virtutis, ita vt sit eadem proportio virtutis vnus, & resistentiæ alterius, contingit ex appositione contrarij illud agens quod erat forte in resistēdo, fiat fortius agendo, & resistendo, per partū vnionem, vel per specierum reflexionem. Et illa vigoratio non debet intelligi emanare à contrario secundum se, cum de per se, & directē vna virtus non sit ad contrarios effectus, sed contingit de per accidens: sicut sæpè euenire solet: quia cōtrariatur, & quodammodo in fugam conuertit, quōd maior sit virtus contrarij, de per accidens tamen.

¶ Ad. 2. dicendum, q̄ quando est contrarium

circunstans aliud contrarium refugit: & hoc non quia superius est, sed quia contrariū: sed non sequitur quōd dato sit superius, statim aliud destruat, sed potest esse quōd sit superius in agendo, & inferius in resistendo: quapropter non poterit prævalere: vel etiam si superior sit in agendo, & resistēdo: tamen q̄ excessus sit parvus, & non possit esse actio, antequam contrarium fortius reddatur, naturaliter intendendo suam conseruationem præualeat fortificando se.

¶ Ad. 3. dicendum, q̄ fortificatio intelligitur Ad. 3. per hoc quōd aliquid agit in se ipsum, si fortificari agere est: nam calor productus à calido conseruat seipsum, & fortificatur resistendo corruptenti: & hoc non solum non repugnat, sed est secundum cōditionem rerum: & in presentia contrarij est quōd frigus propter circumstantem calorem confortat seipsum, & agit in seipsum, non destruendo, sed potius cōseruando: & si actio est vocanda, agit per illas species reflexas in se ipsum in potentia ad maiorem vigorationem: vel agit in se ipsum, quādo pars ad aliam partem se mouet, vt fiat maior vnio: & id quod est in actu, agit in id quod in potentia est: quia pars est sibi optimē vnita, & agit in id quod est in potentia: vt partes omnes habeat vnitas. Esset tamen inconueniens quōd secundum eandem rationem quis agat, & patiatur.

SPECVLATIO V.
Vtrum omnium meteorologicarum impressio-
nū materia, vapor, & exhalatio sit.

Requitur quod non: 1. Argumē.

quia si materia esset vapor, & exhalatio, vel esset quia ibi sunt vbi ista generantur secundum naturam ipsius mediæ regionis, vel quia (cum non sint) ad illum perueniunt locum. Non primo modo: quia aer nō sibi determinat talem vaporum, & exhalationum commixtionem, sed potius e contra, claritatem, diaphaneitatem, puritatem, & impermixtionem. Neq; est. 2. modo: quia venire ad illum locum, vel esset per naturam, vel à sole. Non per naturam: quia de ratione, & natura grauis est descendere, & nō ascendere: & cum vapor sit grauis, non posset

ascendere. Neq; per virtutē solis: quia sol si mo-
net, vel agit, non mutat rerum naturas, sed sal-
uat: at de ratione vaporis est, vt non ascendat:
ergo sol non eleuat.

¶ Præterea. Si talis vapor, vel calidus est, vel
frigidus. Si frigidus, non solum sol non eleua-
ret, manente tali frigido, sed statim confame-
ret ob ingentem ipsius solis calorem. Si esset
vapor calidus, fieret intensior calor, & nil ma-
neret de frigiditate in eo: sed manet in vapo-
re, quando quidem ex eo fiunt pluuiz, & grā-
dines: ergo sequitur quod non est dabilis talis
vapor.

¶ Tertio. Secluso tali vapore, adhuc continge-
rent tales meteorologica: impressiones: ergo
non debet poni. Patet. Ex aëris condensatio-
ne fit pluuia: vt patet in visceribus terræ, vnde
scaturiūt fontes: ergo & in isto aëre possēt fi-
ri condensatio. Et ex quo fit pluuia, & genera-
tur nix, & grando, & pruina, & ros: ergo non
est necessarium ponere vaporem materiam i-
storum. Eodem modo de exhalatione potest
fieri argumentum: quando quidem aër cōuer-
titur in ignem, potest & in incendi pars aëris, &
essent capræ saltantes, vel candelæ accensæ,
aut cometes.

In contra. ¶ In contrarium est quod Aristo. dicit.
Opi. Plato- ¶ Pro solutione notandum, Platonis fuisse o-
nis quōdāml pinionem, nullum dari elemētum purum, sed
lum elemen omnia esse permixta, & impura, & commix-
tū purū sit. ta. Non poteramus dicere aliquid esse ignem,
sed igneum, neque terram, sed terreum, neque
aquam, sed aqueum: non aërem, sed aëreum.
Et dicit quod terra quæ apud nos propter ani-
malia, & plantas, est permixta: quia aliās non
posset nutrire, cum purum elementum nutri-
re nō possit. De quo supra diximus. Et ponit
diuersas species terræ in Thimco: sicut & Sene-
ca tripartitam ponit terram: vt vna sit apud
nos, quæ mixta est cum aqua fluuiorum, &
fontium: alia est profundior, quæ est permix-
ta cum exhalationibus calidis, & ficcis: & ex
istis fiunt mineralia in terra, & metalla: vt sul-
phur. &c. alia pars est versus centrum: & hæc
pura est. De aqua dicebat similiter.

Supra. 2. de ¶ Secundo notandum, quod in terra sunt cō-
ge. spe. 3. cauitates, & pori, per quos exeunt ad modum
Seneca. sumi aliqui vapores per solis virtutem, & calo-
rem operantem intus in ipsa terra. Hoc patet
ad oculum: nam cum sol, & astra habeāt virtu-
tem calefaciendi terram, calefaciunt, maximē
sol: & per calorem resoluūt aliquas partes ipsius
terræ: quæ resolutio causat exhalationes su-
mosas, calidas, & ficcas, & per poros aliquan-

do egrediuntur. Interdum ob cōstructionem
pororum non valent egredi omnes, & manēt
in terra incluse, & congregari solent multæ
huiusmodi: vnde causam solet aliquādo vt ter-
ram ipsam moueant, exitum petentes, neque
valentes exire: & fiunt terremotus, sicut con-
tingit anno presentis. 1557. in nocte resurrectionis
Domini. 17. die Aprilis, hora ferē. 8. post
meridiem, qui fuit magnus valde.

¶ Etiam notandum, inter vaporem, & exha-
lacionem hanc esse conuenientiā: quod per vir-
tutem solis eleuatur vapor, & exhalatio: ita vt
fiat euaporatio, ad modum quo solet ex aqua
bulliente fieri. Et hic vapor, & exhalatio tam
à terra, quàm ab aqua, licet à terra magis exha-
lacio causetur, & vaporū magis aqua præbeat
materiā. Quamuis quidam solum dicant exha-
lacionem à terra, & vaporem ab aqua eleuari.

¶ Differentia tamen est in hoc, quod exhalatio
est corpusculum subtilius aëre: calidum, &
siccum: de natura ignea: ita vt quàm facile pos-
sit incendi, & inflammari: sicut est videre in
fumo candelæ, qui quàm citissimē inflammatur:
ex quo (vt dicemus) contingunt omnes ac-
censiones quæ apparent in aëre fieri.

¶ Vapor tamen est corpusculum grosius, mi-
nus quàm subtile: calidum quidem, tamen hu-
midum, & naturam aëris sequitur: cui deputa-
tur caliditas cum humiditate. Hic vapor licet
ratio humiditatis, & quia grossus est, habeat
quod non ascendat: tamen per virtutem solis
ratione caliditatis ascendit, & eleuatur: ex quo
fiunt pluuiz, nix, & grando, vt dicemus.

¶ Vapor ab aqua, & exhalatio à terra specie
differunt, quicquid Marfilius dicat: nam tan-
ta raritas, quanta in exhalatione est, non pos-
set esse cum natura, vel specie terræ, cum quæ
libet species suam certam sibi determinet: vt
in primo Physicorum in fine diximus: & tan-
ta raritas, & subtilitas (qualis in vapore est) nō
sufficeret ad aquæ naturam conservandam.
Modo ergo instituto sit sufficiens dixisse tam
exhalationem, quàm vaporem ponendam, &
quod vapor, & exhalatio sunt calidæ naturæ.
In quo conueniunt, & in quo suæ correspon-
dent causæ, quæ sol est, & retinent comuni-
catum calorem, & à sole mutuatum, cuius vir-
tute à terra, & aqua eleuantur. Differunt ta-
men, quia exhalatio siccitatem retinet cum ca-
lore, & vapor humiditatem: ita vt vapor ad
naturam aëris, & exhalatio naturam ignis re-
spiciat: & sicut vtrunq; contingit eleuari per
solis virtutem, vtrunq; contingit includi in ter-
ræ visceribus, & ibidem in poris, & cauernis
permanere

In quo dif-
ferit vapor,
& exhalatio.

Vapor &
exhalatio
spe differunt
à terra, &
aqua.

permanere: ex quo nonnulla eueniunt per na-
turam, quæ non euenirent, si talis materia va-
poris, & exhalationis ibi inclusa non esset. Et
hæc optime ab autore naturæ disposita, & or-
dinata: vt non temere, & absq; ordine excogi-
temus contingere. Et dato exhalatio ad ignis
accedat naturam (vt dicebamus) tamen ter-
rea vocatur: quia terreum quid (quamuis subti-
le) retinet. Et ex eadem terra generari vapor,
& exhalatio potest: sed exhalatio ex parte ter-
ræ sicca, quæ non humiditatem habet, & va-
por ex parte quæ humida est. Jam itaq; respō-
deamus oportet: & primam conclusionem af-
firmamus.

1. Conclusio.
Ratio.

¶ Omnium meteorologicarum impressiōnū
vapor, & exhalatio materia est. Probatur.
Nulla contingit impressio, nullumq; mixtum
imperfectum (de quibus Aristote. in presenti
loquitur) fit nisi ex vapore, vel ex exhalatio-
ne: ergo materia istorum mixtorum imperfecto-
rum est. Huius conclusionis sufficientia non
aliunde probatur, quàm experientia: nam ista
verè sunt: quia sunt gradines: niues: nubes:
pruina: pluuiz, & cometes, & alia: ergo mate-
ria istorum debet signari, quando quidem nō
de nihilo, sed de aliquo fiunt naturaliter: ergo
vel ex elementis ipsis puris, vel de alia materia
fiunt. Non ex ipsis elementis: quia elementum
aëris non potest conservari in tali densitate,
in qua pluuia, neq; nix: & multo minus elemē-
tum ignis: ergo non fiunt ex elemento.

Ratio. 2.

¶ Item. Si ex ipso elemento essent, ergo corru-
ptio fit elementi, quoties ista generatur. Quar-
ro à quo fit talis corruptio. Non à se: quia ni-
hil seipsum corrumpit: ergo ab alio. Ergo vel
ab igne, vel ab aqua. Non ab igne: quia in illa
regione media, vbi ista fiūt, ignis non est. Nō
ab aqua: quia aqua non ascendit ad illum lo-
cum: sequitur ergo, qd à nullo elementorum
fit ista corruptio: oportet ergo intelligere ali-
quam materiam ibi admixtam ipsi aëri, ex
qua ista fieri possint, sine corruptione ipso-
rum elementorum. Hanc materiam vaporem, &
exhalationem vocamus: quia nō videtur quid
aliud ibidem possit poni.

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Regulariter, illa mixta
imperfecta quæ fiunt ex vapore, nūquàm ex
exhalatione fiunt, neq; e contra, quæ ex exha-
lacione fiunt ex vapore. Hic volumus dicere,
q; sicut in mixtis perfectis contingit, q; non
quodlibet cōuertitur in quodlibet, ppinquè,
sed determinatum in determinatum: & non
quælibet dispositio materia: ad quamlibet for-
mam, sed certa materia: dispositio ad certam

formam sufficit, & agit, quòd ad aliam mini-
mè, nisi multæ præcedat dispositiones, & mu-
tationes: sic sub materia disposita ad formam
substantialem lapidis non erit forma anima-
lis. Simili modo in istis ex vapore fiūt imme-
diatè quædam mixta imperfecta, quæ ex ex-
halatione minimè fierent. Et ex exhalatione
fiunt aliqua, quæ non fierent ex vapore.

¶ Probatur. Ex vapore (quia humidus) gran-
do fit, pluuia, & nix, vt infra dicemus. Ista ta-
men exhalatione non possent fieri: quia ma-
teria rarior, non apta ad gradinem, quia fic-
ca, quæ non ad pluuiz generationem, quæ hu-
miditatē sibi vendicat. Ex exhalatione fit stel-
la cadens, quæ tū non sufficeret ad pruina.

¶ Tertia conclusio. Exhalationes ob leuitatē,
& siccitatem ascendunt vsq; ad supremam aë-
ris regionem, ad quem locum vapores nō pos-
sunt peruenire, sed manent in media. Ista con-
clusio insinuat differentiam aliam inter vapo-
rem, & exhalationem: nam licet largè capien-
do (vt dicit Paulus Venetus) exhalatio sit va-
por, & e contra, posita tamen differentia (vt so-
let poni) est vera cōclusio auctoritate Aristote.

& omnium philosophorū, qui de hac loquū-
tur materia: quia si vapor vsq; ad supremū aë-
ris locum perueniret, cum ibi non sit locus vr-
de per antiparistatū fiat grando, eo q; illa re-
gio calida est, nunquàm fieret grando ex va-
pore: neq; fieret pluuia ibi: cum ergo ex vapo-
re ista fiant, oportet intelligere non ascendere
vsq; ad supremam regionem. Et de exhalatio-
ne patet: quia si exhalatio non illò perueniret,
sed maneret in media regione, quæ frigida est,
non fierent inflammationes, quæ contingūt in
exhalatione: sed verè contingunt: vt sunt cap-
ræ saltantes, & alia: oportet ergo dicere quod
vsque ad supremam deueniat exhalatio: vbi
facilis est accensio propter calorem illius re-
gionis. Et de alijs omnibus ignitis, quæ ibi
fiunt, idem.

¶ Non negamus tamen quin aliquādo exha-
lacio in infima regione aëris accendatur, ante
quam ad supremam deueniat, sicut & de vapo-
re contingit, q; ex eo aliquid fiat in infima, an-
tequam ad mediam deueniat, sed regulariter
ita est, quod exhalatio a scēdit ad supremam,
& vapor solum vsq; ad mediam regionem.

¶ Quarta conclusio. Sicut exhalatio, similiter
& vapor intus in terræ visceribus inuenitur,
ex quibus varia ibi fiunt. Hic volo dicere, q;
sol non semper exhalationem, quam suo calo-
re causat in terra, eleuat, vel ob defectum calo-
ris, qui non semper eodem modo est propter

Ratio.

3. Conclusio.

Venetus.

Aristote.

Regulariter,
vapor
solum ad me-
diam ascen-
dit, & exha-
lacio ad su-
premam.

4. Conclusio.

directionem radorum, vel incidentiam, sed aliquando manet exhalatio ibi in poris terrae inclusa, vel quia dato posset eleuari sol, tamen sunt pori constricti, ob quod exhalatio manet inclusa, ut exire non possit. Eodem modo contingit de vapore, qui per virtutem solis ibi dem in terra cautus, non habet unde exeat, & intus in cauernis manet, ad modum quo fumus exigne, si non habeat fumarium quo exeat, includitur intra domum. Huius ratio est.

R. d. ad conclusionem.

Ibi in visceribus terrae fiunt multa naturaliter: tamen non possunt causari absque vapore, & exhalatione: ergo vel exhalatio, & vapor descendunt in terram, & includuntur quoties ista fiunt, vel oportet intelligere ibidem vapore, & exhalationem: sed non descendunt: ergo ibi manent inclusa.

Ad argu.

¶ Ad primum, dicendum quod aer non sibi determinat tales exhalationes, aut vapores, sed ibi commiscetur, per continuam eleuationem ipsorum a sole. Et quidem de exhalatione, cum sit rara, sicca, & calida, non est mirum ascendat, cum sit de natura leuium ascendere: nam quauis terrestris sit, ob aliquam eius terrestritatem, tamen est tam subtilis, ut naturaliter ibi ascendat. De vapore est magis difficile intelligere: sed patet etiam: quia vapor licet ratione humidus, & grossus habeat aliqualem grauitatem, praeponderat calor, ratio ne cuius eleuabilis est a sole, & ascendit. Et super omnia ista est diuina ordinatio: quia ille vapor est unde debent pluiuae, & alia ad terrae fecunditatem generari: & non possunt, nisi in illo loco, scilicet in media regione aeris: ob id vsque ad illum locum ascendit vapor: nam si ad tollendum vacuum (quia hoc ad vniuersale bonum spectat) graue ascendit, quare non & vapor ascendet etiam naturaliter, ut ibi pluiuae generentur, quae tam necessariae sunt in mundo?

Ad. 2.

¶ Ad. 2. dicendum, quod in illo vapore oportet intelligere etiam esse caliditatem inclusam simul cum humiditate. Et cum per virtutem solis eleuetur, ascendit in loco illo supremam regionem, & frigidum obuians causat per antiparistasin, quod ille vapor nimium condensetur: & dato quod condensetur, praevalet frigidum illius regionis: & deuicto calido vaporis fiunt pluiuae, grando, & nix, ut dicemus statim.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. dicendum, dato ita sit, quod intus in terrae visceribus fontes generentur, eo quod ibi inclusus aer in aquam vertitur: quia est ibi extra locum suum naturalem ad replendum vacuum, non tamen aer existens in sua dispo-

sitione naturali, & in proprio suo loco naturali posset ministrare materiam pluiuae tanta: imò neque parua: quia non est intelligibile a quo in media regione ipsius aeris fieret ista corruptio elementum, conuertendo immediatè in aliud elementum: & ob id dicimus, quod si vapor non esset, qui materiam praebet istis accommodatissimam, non fieret ista. Necesse fariunt ergo ponere exhalationem, simul & vaporem ad saluandum illa quae contingunt.

¶ Et dato aeris aliqua pars incenderetur, non fierent illa quae ex exhalatione eueniunt: quia aer non habet materiam terrestram inflammabilem, quam habet exhalatio, & non incenditur: & si incenditur, non durat ob defectum materiae fouentis. Istam exhalationem, simul & vaporem oportet intelligas esse mixtum quoddam, ad quod concurrunt elementa: imperfectum tamen. Concurrunt (inquam) elementa, virtualiter, & tam in exhalatione, quam in vapore quodammodo intelliguntur omnes. 4. qualitates, eo modo quo & mixtum imperfectum: nec oportet requirere perfectè, sicut in perfectis mixtis reperiuntur. Et quando ex vapore generatur grando, est corruptio vniuersi mixti imperfecti, & generatio alterius: & forma substantialis vaporis deperditur, & est alia, scilicet grandinis, vel niuis, licet quando ex vapore caligo, vel nubes fiunt, non corrumpitur forma substantialis vaporis: quia solum accidentaliter differunt: sicut non corrumpitur in generatione venti: corrumpitur tamen quando generatur cometa, vel coruscatio.

Vapor. & exhalatio sunt mixta imperfecta.

SPECVLATIO. VI.

Vtrum verè mixta imperfecta generentur in aère.

Robatur quod nullo modo ista possint fieri, etiam posita exhalatione, & dato vapore. Si ista fiunt in aère, sequeretur penetratio corporum: sed haec non datur: ergo neque ista fiunt. Patet: quia si exhalatio inflammetur, penetratiue se haberet cum aère: quia maiorem occupat locum, quam ante inflammationem. Si ex vapore fiat grando, cum

1. Argum.

Aristote.

Notam. 1.

minorem occupet, quam antè sequitur vacuū, quod refugit natura: ergo nullo modo ista fiunt.

Suprà. p. Met. spe. 3.

¶ Vitantes prolixitatem, hic modum generationis istorum exponemus. Primum de illis quae ex vapore fiunt. Si vapor eleuatur vsque ad mediam regionem aeris (quam supra exposuimus frigidam esse) ibi existens, condensatur ob frigidum illius regionis. Et ille vapor condensatus ratione frigidi in nubem conuertitur. Et contingit quod illud calidum vaporis, frigidum praualente, deperditur: & humido cum frigido relicto condensatio fit, & per virtutem solis nubes resoluta descendit guttatim in terra. Quod si guttae sint non in magna quantitate, imber vocatur si autem sint magnae guttae, & raro res, labro cera dicitur. Et quauis communiter locus generationis pluiuae aeris media regio sit, contingit interdum (licet raro) in infima fieri: & tunc non euenit a frigido illius regionis, cum hanc infimam calidam esse in superioribus probatum sit: erit ergo causa calidum illius regionis, quod causa est, ut frigidum vaporis per antiparistasin intendatur, & condensetur, & vapor in aquam conuertatur: quia (ut diximus in precedenti speculatione) cum vapor sit mixtum, quauis imperfectum, virtute continet. 4. elementa, & in se aliquid frigidi est, licet magis de calido. Ecce quomodo in infima, & media regione pluiua generatur: sed non eadem ratione: quia in media frigus in causa est, & in infima calor. In suprema autem calor ipsius vaporis facit ut congeletur, & in infima frigiditas ibi existens est causa.

Pluiua ali- quado in infima regione ne generatur.

Notam. 2.

¶ Etiam considerandum, quod pluiua aliquando fit in media regione, & non ex vapore, licet raro: & hoc fit, per hoc quod aer illius mediae regionis ob frigiditatem est spissus, & condensatur in nubem, quae post in aquam conuertitur, pluiua est. Neque mirum, cum quodlibet elementum in sibi proximum ratione symboli conuertitur possit, ut supra dixi.

Aliquando aer in pluiua conuertitur.

Sup. 2. de. ge. spe. 3. Nubis sterilibus.

¶ Neque omnis nubis pluiuiam causat: quia alia quae sunt nubes, quae steriles dicuntur, quae ob defectum humiditatis, non pluiuiam subministrant, sed conuertuntur in aërem; non enim semper quod est nubis, erit & pluiua, ut experientia testatur. Et sol quidem sua virtute dissoluit, si humiditas non magna sit, quauis non incendatur ob humiditatem quam habebat nubes, etiam si ad pluiuiam sufficiens non esset.

Pluiua sanguinea.

¶ Pluiuae differunt in coloribus, ita ut dicatur plucere sanguineum: & est naturale, absque miraculo: ut in Aegypto contigit, quod ex forti aduisione solis quando vapor est eleuatus, ex

mixtione terrestris aduasi. Et aliquando pluit ad modum lacris: quod fit, quando terrestre est nimis grossum, non bene aduatum. Et aliquando pluiua est salsa, eo quod vapores eleuati sunt nimium terrestris: qui aduasi, salcedinem causant, ut in mari contingit.

¶ Aristoteli dat pluiuae duplicem causam: vnam, *Duplex causa pluiuae.*

motum solis in circulo obliquo: aliam, frigiditatem regionis mediae: nam sol eleuat sua virtute. Et in aestate magis eleuat, & non sunt tam frequentes pluiuae: quia sicut habet virtutem eleuandi, propter nimium calorem, qui tunc est, dispergit, & dissoluit facillè. Sed tempore hyemis est sufficiens sol eleuare vapores: & propter recessum a nobis, & quia non directe radiat, non valet dispergere: unde frequentes sunt pluiuae in hyeme.

¶ Ex hoc potest dari ratio naturalis, quare in Aegypto non fiunt pluiuae: quia raro fiunt nubes propter paruitatem materiae. Et in terra promissionis (ut dicunt historiographi) non pluit a principio Martij, vsque ad finem Septembris. Si quis velit pro causa dare terrae dispositionem, bene quidem, sed adhuc alia secreta latet nos a spectus. Caelorum.

¶ In ista noua Hispania pluiua continuè per 5. menses quotannis a principio Maij, vsque ad finem Septembris, ita ut consuetudinem terrae promissionis in illis temporibus in quibus ibi pluiua non contingit, hic fit certissime quotidie. Si demus causam solis virtutem, sufficiens esse eleuare tot vapores, qui conuertantur in pluiuiam talem, tam frequentem, & vehementem, sicut contingit in anno. 1555. in quo tam fuerunt frequentes aquae, ut tota ciuitas Mexicana in periculo subersionis fuerit posita, & modò non caret eo quod lacus iuxta ciuitatem tam sit redundans, ut paulo momento ipsam totam inundet ciuitatem. Fateor quidem esse causam, quod eleuentur vapores: sed quare non erit causa & ipsius solis ad nos accessus, quare eleuati vapores dispergantur, & pluiua tam frequens non generetur? Si causa assignanda est, ad terrae, & caeli dispositionem recurrendum erit. Ex caelo nanque potest euenire quod in tali tempore aliquarum stellarum sit occulta coniunctio, quae sit sufficiens causa tantae variationis, & frequentiae pluiuarum. Et ex terra potest euenire: quia ipsa tunc temporis a sole calefacta, habeat superpeditare materiam tantam pluiuae, ut necessario tam frequentes sint aquae. Et si semel incipiant, velut in circulo iterum ex ipsa hume-

Quare in noua Hispania tam frequentes pluiuae in aestate.

meftata vapores rursus cleuentur, vsque dum sol post equinoctium hyemale non habeat virtutem cleuandi. Qui aliam habet causam, adducat: libentissimè acceptabimus. Et in provincia Piru, in planitie nunquam pluit, cum in montibus frequenter sint niues.

¶ Etiam cum pluuia aliquando cadunt animilia: vt ranæ, vel vermes: & hoc ne prodigiosum existimemus, ad naturam referamus, vel quia simul cum vapore fuerunt cleuata, vel (quod vero similius) ex putrefactione cum fiant, ex vapore terre treitate admixta, cum solis calore, applicatis actiuis ipsis passiuis, potest contingere: ob id tēpore pluuia, maximè in æstate, multitudo ranarum apparet: vt cum qualibet gutta videatur animal descendere, & in descensu potuit generari, vel statim cum primò terram tangit: quia tunc potest esse vltima dispositio ad animal generandum.

¶ Cū pluuia ranae descendunt.

¶ Signa pluuia.

¶ Vt omnia etiam adducamus, signa pluuia poni solent, Mercuriorum è flumine volatus celer. Rubedo matutina. Sideraq; cadentia. Paleæ, & frondes eleuatae volitantes. Grues in aere fugam agitates. Vacca captans naribus auram in cælum suspiciens, & hirundines circum lacum volitantes, & ranæ querulæ. Cælestis arcus apparitio, & agmen coruorum epastu rediens, & quando aues fluuiales prata quarunt: & nonnulla alia quæ communiter ponuntur.

¶ Ros in infima regione aëris generatur.

¶ Ros generatur per hoc quòd vapor humidus, & calidus propter debilem calorem non potuit perungere ad mediam aëris regionem. Eleuatus ergo, & suspensus in hac infima, in nocte à frigiditate eiusdem in aquam conuertitur, præualente frigore aduerfus debilem calorem, qui conuersus ob grauitatem descendit ad guttarum similitudinem: & fit in crepusculo matutino: quia tunc magis frigus vigere solet, quod sufficit ad vaporem conuertendum in guttas. Et hoc in tempore veris, quando sol sufficit ad eleuandum: sed quia non multùm feruet, non tantum subleuat.

¶ Ros exemplum datur in vase distillatorio, quod alquilara vocatur. Ob ignem suppositum ascendit vapor, qui cum tangit frigidum metallum, in guttulas conuersus, cadit per foramen distillando: sic etiam in montium verticem tan-gens frigus noctis, conuersus in guttulas cadit.

¶ Ros nocet quibus.

¶ Ros nocet ouibus, quando herbas rore perfusas comedunt mane, antequam decidat. Cuius ratio hæc est: quia habet humidum aëreum viscosum, & dulce, & in solis aduētu aquosum dissoluitur, & manet dulce viscosum, ad ma-

dum farina: quam dulcedinem degustantes præ solito voraces replentur, tantum vt fel superabundet, intantum vt vas rumpatur. Huius experimentum (ait Albertus) se vidisse: inò & ibi de passionibus aëris aliam dat causam. Vide ibi.

Albertus.

¶ Quod non nimium à terra cleuatus ros generetur, argumentum subministrat, quod neque in turri aliquantulum alta: inò neq; in tectis domorum videatur. Et rarò cadit in capite hominis deambulantis, sed bene ad pedes. Non apparet supra petram, aut puluerem: quia à sic-citate consumitur, & non percipitur.

¶ Ros non contingit nebuloso tempore: quia sol non tantum calefacit, vt eleuare possit materiam aptam rori. Neq; fit tempore ventoso: quia vapor eleuatus dispergitur facili. Signum quæ serenitatis futuræ ponitur, eo quòd quando ros generatur, sunt vapores subtiliores, & non valentes pluuiam generare.

¶ An ros, & pluuia specie differant, opinio est varia. Paulus Venetus dicit quòd sic: alij putant contrarium. Vtrumq; defendi potest.

Paulus Venetus.

¶ Pruina etiam contingit ex vapore: & in infima regione aëris, quando antequam vapor in aquam conuertatur, gelatur, & hoc in hyeme frequenter: siquidem ad eius generationem frigus intensum requisitum est. Et tandem in eodem loco, & ex eadem materia contingit ros, & pruina, licet in diuersis temporibus. Et vtrumque tempore sereno efficitur, licet ros futuræ serenitatis sit signum: pruina verò non. Item: quia cum dissoluatur, & in vaporem conuertatur, & sol propter debilitatem ratione qua à nobis recedit non potest consumere illum vaporem, & generantur nubes, & fiunt pluuia.

Pruina in infima aëris regione.

¶ Pruina in locis humilibus maiorem impressionem facit, quam in altis: quoniam vapor non nimium à terra eleuatur, & quia sursum ex tali vapore à vento solet aliquid dispergi. In loco tamen humili non tantum flat ventus, & ob id non dispergitur materia, & videtur magis de pruina, quam in locis eminentibus. Quapropter Aristotele ait. Ros, & pruina in altis montibus non fiunt: quia vapor ex quo gignitur, densus est, & parum caloris habens, vnde potest in montium verticem sustolli, sed prope terram demittitur. Secundo. Quia si montium vertices vento agitantur, non consisteret vapor, vnde illic ros, atque pruina fieret. Hæc Aristot.

Aristo.

¶ Nix generatur quādo nubes priusquam in humorem stillēt, congelatur à frigiditate med-

Nix.

Nix in media regione fit.

die regionis, vbi nix fit. Cū ergo vapor multo fuerit eleuatus ad aëris mediam regionem, condensatur, & propter frigiditatem congelatur, antequam pluuia fit. Itaque vapor in nubem conuersus, est materia ad niuem, & ad pluuiam: sed fit nix, quādo antequam in pluuiam versus congelatur. Et volunt aliqui dicere, quod nubes prius in niuem conuertitur, & temporibus frigidis: nix descendit vsq; ad loca infima, sed in temporibus calidis propter caliditatem aëris in descensu liquefit, & est pluuia. Et huius argumentum est: quia in altissimis montibus nix cadit, & inferius est pluuia: inò in istis partibus est compertissimum, quod cum frequenter in locis infimis pluat, semper tamē nix est in montibus quibusdam altis: vt in loco prope Vulcanum, la sierra neuada. Et in alio loco in monte, vbi mineralia de cutepecc: quod potest euenire ex loci dispositione: & quia prope mediam aëris regionem sunt illa eleuata loca, vt vapor eleuatus in niuem conuertatur.

Nix.

¶ Nix habet album colorem, quia ex materia transparenti diaphana fit, ad lucem disposita: & in tali materia incorporata facit eam albā. Secunda causa est, quia frigiditas intensa in vaporem humidum agit, cuius naturæ albefacere est. Frigiditas enim mater albedinis dicitur: sicut caliditas nigredinis. Qua de causa ad Septentrionem multa sunt albi coloris animalia. Et ibidem homines albiore, quam qui ad Austrum positi. Etiam differunt figura: quia pluuia cadit in figura spherica vt resistat corrum-penti, sed nix sub florum figura: quod ab speciali cæli influenza euenire putandum est.

¶ Nix frigida actualiter est, & sicca. Pluuia autem frigida, & humida. Solet casus pluuie continuari, vt vna cadente, rursus alia cadat. Non sic de niue: quia per eam pori terræ constringuntur: ita vt non possint vapores eleuari: ob id non sic descensus iterū niuis statim in proximo.

Albertus.

¶ Albertus magnus in suo de passionibus aëris dicit, quod nix ideo cadit mollis: quia calor e-grediens aliquantulum resoluit id, quod debilius congelatum est: ideo nix cadit mollis, facile compræhenfibilis, quod non esset, si esset omninò glacies, sicut grandis.

Grando.

¶ Grando (iuxta sententiam Aristoteli) in infima aëris regione generatur: quia dicit quod in altis locis non fit grandis: sed probabilior sententia illorum est, quæ tenet grandinem fieri in sublimiori loco, in media aëris regione, in parte altiori, quāquam fiat pluuia. Modus quo fit iste est. Vapor eleuatus sursum, & propter calorem rarus est, & vndiq; locum præstans frigori, vt

Grando in media regione.

subintret, & statim congelatur: ita vt nubes iam in aquam conuersa, congeletur, & cadat grandis. Cuius signum est, quod aliquando simul cum grandine decidunt guttæ grossæ: quia non poterant congelari ad speciem grandinis tam cito, ex defectu frigoris. Quod si in infima aëris regione contingat (vt placet Aristoteli) id erit, quando vapor ille habens in se frigiditatem propter calorem regionis huius infimæ condensatur valde, & congelatur, & fit grandis per antiparistafin, & non prope terram: quia eleuatur vapor ob calorem aliquantulum, quousq; deficiat calor, & frigus remanens contrarium fugiens. Si tamen grandis fiat in media regione (vt fieri solet) non est per antiparistafin propriè: quia vapor ille deueniens ad illam regionem mediam (quæ frigida est) valde infrigidatur, & congelatur fortissimè, eo quod calidus fuerat: sicut de aqua, quæ calida reducit se ad frigiditatem, & fortius congelatur: ob id non est immediatè per antiparistafin, sed mediatè: quia vapor ille calidus fuerat.

Arist. dixit grandinem in infima aëris regione fieri.

¶ Grando non cōtingit in tempore nimis calido: quia dato vapor eleuetur, dissolui potest à nimio calore, sed contingit (vt in plurimum) tempore veris, & in autumno, & in istis partibus maximè tempore veris, à principio quo incipiunt pluuia.

¶ Grando diuersas habet figuras: quādo rotundam: aliquando angularem: quod fit secundum distantiam ad quam. Generatur aliquando simul cum grandine aliquid pruina, vel niuis, quod fuit ex vapore obuio congelato in descensu grandinis.

¶ Interdum cadunt lapides cum grandine: non quia sursum lapides fuerint geniti, sed qui a lapidis de natura ignis cum vapore contingit eleuari, & post congelatus vapor simul cum lapide cadit.

¶ Et quòd diuersa aliquando in grandine figura appareat, ad constellationem oportet referre, si animalis, vel aliam habeat figuram.

¶ Hæc de illis quæ ex vapore contingunt, tã in infima, quàm in media aëris regione dixisse sufficit. Vbiq; sunt obuia, & clara, & sufficit semel audisse, vel legisse.

¶ QV AE sunt ex exhalatione.

X exhalatione in suprema aëris regione eleuata, si ibi accendatur, & non fit æqualiter subtilis, sed grossa inferior, & subtilis superior, cædela ardens

ardens vocatur. Si pars grossa parua sit, ad modum lanceae videtur ardere: & sic laeaa ardens dicitur. Si vero contingat talem exhalationem aequam rarem esse, & non incendi simul secundum omnes partes, sed ad modum scintillarum, scintillae dicuntur. Si vero exhalatio sit multa, & compacta, & aequaliter inflammetur, vocatur caedela accensa, cum prius sit dicta ardens.

¶ In infima regione aeris contingit exhalationem debiliter calidam multam esse, & dispersam, & per frigus noctis fortificari, & sic inflammari: & capsae inflammatae sursum saliens videtur, & caprae saltantes dicitur. Si vero talis exhalatio non sit multa, tamen continua, accessa in nocte, ad instar stellae decidit: sicut sepius videmus. Et videtur aliquando post seve stigmatum relinquere: & dicitur stella cadens. Si vero exhalatio fuerit multa, & optimè coniuncta in aere accessa stat, & haec hominem transeuntem, aëremq; impellentem, aut sequitur, aut praecedat, & ignis fantinus dicitur: quod euenire solet circa patibula, cementaria, & coquinae: quia in illis locis multa est viscositas, ex quibus ista generantur. Si vero exhalatio haec inaequalis fuerit in subtilitate, & in utroque extremo, quod subtilius est accesso, quod est grossius in medio, ad similitudinem ventus appareret, cuius vnum extremorum cauda, aliud caput iudicatur: & haec draco volans appellatur.

¶ Haec tamen impressiones licet variae assignantur, in varijs regionibus aeris generari, non sic est certum, quin contingat aliquas quas possumus in prima regione, & in suprema forma, & contra: sicuti Aristoteles ait. Haec aliquando in suprema aeris parte sunt: ut cum materia calidior, ficior, & rarior, & magis arboris natura immutata fuerit, & aliquando infima: ut quando densior fuerit, & humidior.

¶ Etiam Aristoteles insinuat modum, & causam phantasmatum: ut hiatus, & voraginum: nam sicut ex exhalatione incensa contingunt quaedam dicta sunt, hiatus, & vorago ex sola illuminatione exhalationis contingunt. Si enim non incendatur propter defectum viscositatis, illuminatur in partibus extrinsecis propter earum raritatem. Et quia medium ob opacitatem non illuminatur, videtur in medio velut quaedam profunditas, sicut in putei ore videtur, quae si magna fuerit, vorago dicitur. Si non ita magna, hiatus dicitur: quia colores varij in aere apparere: ait Aristoteles. nunc puniceae: nunc purpureae: nunc clariores: ut qui rariore caligine suscipiuntur: nunc suboscari, ut qui crassiori. Alibi enim in nigro multas facit varietates. Et ij co-

lores in summa die non ita apparent: quia illos luminis abundantia impedit: neque in summa nocte: quia hos videre impedit noctis nigredo. Et non multo tempore perdurat: quia eorum materia euania est, & cito segregata disparet, & haec phantasmata dicuntur: quia non sunt quae apparent.

SPECVLATIO. VII.
Vtrum cometa sit de natura caelestis, & sit praenosticum mortis principum, bellorum, & sterilitatis.

Argum. 1.
Regitur quod nullo modo sit exhalatio. Nulla exhalatio, vel aliqua impressio meteorologica diu durat: sed cometa diu durat: quia visus est aliquando per 6.

2. menses durare, ut auctor est Seneca.

¶ Praeterea. Omnis impressio meteorologica ignita, sursum, vel deorsum mouetur: sed cometa mouetur circulariter ut docet Aristoteles. & experientia constat.

¶ Tertiò. Quod non significet siccitatem, patet. Significat inundationem, ut ait Aristoteles in littera: ergo non significat siccitatem, cum vnum non possit contrarium esse signum.

¶ Vltimò. Probo quod non significet mortem futuram principum. Non plus habet conuenientiae exhalatio ex qua cometa ad principes, quam ad caeteros homines, cum aequaliter omnes aërem participent, & respicient: sed non est signum mortis aliorum hominum: ergo neque principum.

Argum. 1.

2.

3.

4.

In contra. Aristoteles.

Notan. 1.

2. Notan.

sa, qua posita, non semper ponitur, sed frequenter. Et quod non semper ponitur est, quia dependet effectus ex concursu aliarum causarum, quae solet impediri, raro tamen.

¶ Est etiam aduertendum, de cometa varias fuisse antiquorum opinio. Democritus dixit, quod cometa esset naturae caelestis: quia erat conuulsiō planetarum.

¶ Pythagoras dixit, quod erraticis stellis esset vna, raro apparet extra radios solis, & ideo raro videtur.

¶ Seneca dixit, quod cometa esset vna stella non ex fixis, neque de planetis, sed alium varium habens motum.

¶ Hippocrates, & sequentes dixerunt, quod stella comata esset de natura caelestis, sed coma erat de natura elementari. De quo sit prima conclusio.

¶ Cometa secundum suam substantiam non est de natura caelestis, neque est aliqua stellarum fixarum, aut errantium. Haec conclusio est Aristoteles. Contra omnes supra dictas opiniones probat facile. Quae sunt in caelo, sunt immutabilia, & incorruptibilia, sicut & ipsum caelum: sed cometa variatur, generatur, & corrumpitur, ut notum est: ergo non est stella aliqua, neque de caeli natura. Si esset enim aliqua stellarum, non posset esse, quin saltem quolibet anno appareret, & forte per maiorem partem anni in qualibet nocte.

¶ Cometa est de natura elementari. f. exhalatio ignita. Patet. Cometa est aliquid corporale, sensibile sensu visus: & non est de natura caeli, neque stellarum: oportet ergo sit aliquid ex meteorologicis causis in regione aeris, & non ex vaporibus: ut supra dictum est. Manet ergo quod sit exhalatio ignita ibi in suprema regione aeris. Et patet ex Aristotele in littera. Et potest probari, quod sit exhalatio ignita: quia vel est ignis in sphaera sua, vel aëris, vel vapor, vel exhalatio. Non est ignis: quia ignis semper est, & cometa semper deberet esse. Neque aër similiter. Neque vapor: quia non tantum ascendit: relinquuntur ergo quod sit exhalatio ignita.

¶ Tertia conclusio. Secundum differentiam materiae ex qua cometa, contingit varijs aspectus eius: ut aliquando vel sol, vel luna. Cometa interdum habet comam: aliquando caudam: aliquando infimè apud nos est: aliquando de nimium altè, & aliquando mouetur ad occidentem: aliquando ad septentrionem. Et cometa qui visus est, & coepit videri in principio mensis Martij anni, 1556. in ista noua Hispania ad Septentrionem declinabat, & mouebatur ad orientem, & durauit vsque ad 18. diem eiusdem mensis. Solet aliquando per 7. dies vt in

pluribus, & vt in paucioribus per 30. dies, & vt raro per 6. menses: ut ait Seneca. Et est differentia in coloribus. Omnia ista patet ex Aristotele. Ratio differentiae ex ipsa exhalatione sumitur vt dicebamus. Et ratio quare duret est, quia habet fomentum ex alia, & alia continua exhalatione, quae eleuatur: ob quod potest tantum durare: sicut in lapide ardente contingit per continuum fomentum alicuius vntuosi humiditatis.

¶ Quarta conclusio. Omnis cometa significat aliquod malum futurum: aliquando siccitatem, & ventositatem: interdum terræ motum: aliquando maris inundationem: aliquando significat destructionem fructuum: aliquando immutationem regum: translationem regnorum: aliquando mortem principum: significat bella, & lites. Omnia ista patet ex littera Aristotele.

¶ Quod significet aliquod futurum malum, patet ex historijs: nam vix visus est cometa, quin eueniat aliquod malum, & vt in plurimū.

¶ Quod siccitatem, & ventositatem, est: quia cum eleuantur exhalationes, ex quibus cometa, tunc est caliditas nimis intensa, & aliquae partes illius exhalationis remanent in aëre, ex quibus venti generantur: & cum sint venti, & caliditas, siccitas etiam erit.

¶ Quod terræ motum, sic Aristoteles. Seneca similiter dicit, quod post apparitionem cuiusdam cometae fuerunt duae insulae per terræ motum submersae. Et est ratio: quia quando ex visceribus terrae talis eleuatur exhalatio, contingit quod propter frigus extrinsecum ex parte alicuius influentiae pori clauduntur in superficie terrae: quibus clausis, petentes exitum, surgentes frigidum terrae, concutiunt ipsam terram, & est terræ motus. Ita que terræ motus est non ab exhalatione, quae in cometa est, sed ab illa quae tunc in terra manet.

¶ Quod maris inundationem significet, patet ex Aristotele. & euenit, quia cum contingit terræ motus, aperitur terra, ita vt montes subuertantur, & proiectantur in mari, & ex illa parte fit fluxus maris.

¶ Quod fructuum destructionem, patet ex siccitate quae tunc est.

¶ Quod regum, & regnorum immutationem, patet. Immutantur, & accenduntur corda principum, & fiunt cholericis: & maxime ipsi principes: quia quanto delicatior, magis aëris turbatio ex siccitate eos penetrat, & male disponit: & quia in iram commoti, sunt belia, & dissensiones, quales (proh dolor) experimur nunc, neque opus erat nunc videre cometa vt praesagium bellorum, cum inter principes christia-

3. Notan. Variæ opinio.

Opinio. 2.

Opinio. 3.

Opinio. 4.

1. Conclu.

Ratio.

2. Conclu. Ratio.

3. Conclu.

4. Conclu.

Ratio. p. p.

Ratio. 2. p.

Ratio. 3. p.

Ratio. 4. p.

Ratio. 5. p.

Ratio. 6. p.

christianos tam sint sanguinolenta prelia, & inimicitia capitales: & ex alia parte pessimus, & perfidus mahometus infestet christianos: Prope finem fumus, cum tot sint signa.

¶ Cometa est signum mortis regum: quia cum sint bella, & in bellis ipsi soleant esse, precipue contingit qd interficiuntur in bello. Item: quia cum ipsi viuunt delicatē, ex aeris indispotione citius infirmantur, & maius nocumentum recipiunt, quam alij non delicati. Et de presagio isto patet per Arist. in litera. Hec in summa dicta sint de illis malis, quæ solet cometa, quando apparet, significare.

5. Concluf. ¶ Quinta conclusio. Sic cometa ista significat supradicta, qd ex multis alijs causis impediri potest euetus presfiguratus. Probatur primò: quia cometa nō est causa directa istorum, sed indirecta. Secundo: quia ad hoc oportet concurrant aliæ causæ secundæ, aliæq; influentiæ: & si non concurrant, non sequitur effectus: vt ad hoc quod fit ventus, requiritur multa exhalatio fit eleuata: vt fiat terremotus, requiritur fit frigus constringens terræ poros: ad hoc qd fit inuadatio, est requisitus terremotus: ad hoc qd sint bella, requiritur qd quis sequatur commotionem, & passionem, & non rationem: & qd sint pecuniæ ad sustentandum bellum, quod sint bellatores. Ad hoc quod sequatur mors regum, vel principum, requiritur quod tā sint deliciosē nutriti, quod commoueantur, intantum vt ad mortem infirmantur: & quod sint in illa parte, vbi talis exhalatio in tanta abundantia est: tandem multa alia requiruntur.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

¶ Sufficiat ergo ex istis intelligere cometam esse quid naturale, & non esse miraculosum: & esse prodigium, seu pronosticum futurorum, tamen incertum, debile, & in constans: quia eius euentus multis modis impediri potest. Quapropter quicumq; sapit, nolit viso cometa, futura prædicere, ne falsus inueniatur propheta. Quæ futura sunt, soli Deo in se cognita sunt. Quod si vt in causis à peritis philosophis, vel astrologis iudicantur, sic prædicentur futura, vt in causa solum cognita, cuius effectus potest impediri.

Ad argum. ¶ Ad argu. ex dictis patet solutio, quare ista magis euenire soleant, quando est cometa aliquis, quam in alijs temporibus.

SPECVLATIO. VIII. Vtrum aquæ fluuiales, & fontium generentur in concauitatibus terræ.

Robatur quod non:

quia omnis aq̃ tā fluuialis, q̃ fontalis emanat à mari: ergo non generatur in cōcauitatibus terræ. Consequentia est bona: & antecedens probatur auctori. omniū antiquorū, vt hic Arist. in litera tradit.

¶ Secundo. Si in terra aqua fontium generatur, vel est ex aere, vel ex aliquo vapore eleuato à sole: sed nullo istorum modorum. Non ex aere: quia aer ibi in visceribus terræ inclusus, cum sit extra suum locum naturalem, nō est tantus, vt possit materiam dare fontibus, & fluminibus, cum ex vno pugillo aque fiant decem aeris: vt supra dictum est. Neque fit ex vapore: quia simili ratione non possit esse tantus vapor.

¶ Item: quia si ex aere, vel vapore, oporteret quod in omni loco essent fontes, cum in omni terra habitabili vapores causet, & in omni parte terræ sunt pori, vbi aer est inclusus.

¶ Preterea. Si flumina, & fontes in terra generarentur, sequeretur quod non scaturirent, & ascenderent, vt ascendunt. Patet: quia omne graue descendit, & non ascendit: sed aqua graue est: ergo potius deberet ad infimū alium locum. ad terræ centrum descendere, quam ascendere ad superficiem terræ.

¶ In contrarium est quod Aristote. in litera In contra. dicit.

¶ Hic primò supponendum, antiquorum varias admodum fuisse opiniones de fontium generatione: quibusdam dicentibus quod ex mari fluerent aquæ: alijs quod ex tartaro sub terra incluso: alijs quod ex cauernis, vbi aqua detinetur inclusa, quæ postea fluit: alijs qd ex aquis pluuiialibus euenit. De quibus omnibus Aristot. mentionem fecit.

¶ Oportet. 2. in memoriam reuocare, quod supra dictum est, in terra esse poros, & concauitates, & voragines non paucas, & maiores, & minores, secundum aliam, & aliam terræ dispositionem: quæ foramina (cum vacuum nō detur per naturam) oportet sint plena aliquo corpore: & ob id sicut in libr. de generatione dicebamus, qd in corpore animalis dantur partes porosæ plenæ aere, ratione quarū nutritio, & augmentum fiat, sic etiam oportet quod in terra illæ partes sint plenæ. Et maxime ad hoc deseruiens est aer: quia est corpus subtile sintrans, & penetrans omnia. Et similiter illa loca

1. Argum.

2.

3.

1. Considera. Varie sententiæ de generatione fontium.

In hoc. p. Meteoror. specul. cu. 5.

4. Physico. Specul. 3. 1. de generatione. Specul. 6.

loca possunt esse plena vaporibus eleuatis à sole penetrante viscera terræ: qui vapores nō tam sunt calidi, vt ascendant, vel quia nō semper datur locus exeuendi, eo qd foramina, vel via exitus claudantur.

1. Concluf.

Ratio.

¶ Prima conclusio. Aquæ fontium, & fluuiorum non descendunt ex mari, neque ex tartaro, neque ex pluua, neque ex niue. Hæc est Aristote. in litera. Probatur. Omnia flumina intrant mare, & descendunt: ergo sequitur qd non habent originem à mari: & similiter fontes eō tendunt.

¶ Neq; ex tartaro originem habet: quia cum aque sint in superficie terræ, & tartarus in cetero eiusdem (vt ponebat Plato) non possent inde emanare.

¶ Item, quia si sic, indifferenter essent fontes in montibus, & in planicie: in ista, vel in illa terra: sed videmus quod nō indifferenter, sed magis in montibus, quam in planicie, & magis in vna, quam in alia terra: oportet ergo aliam causam dare fontium, & fluuiorum, quam sit mare, vel tartarus.

¶ Neque ex aqua pluuiali, aut niuium. Patet: quia fontes durant, quando pluuiæ non sunt, neq; niues, vt experientia constat: ergo non generantur fontes ex ipsis. Et Seneca hoc probat in suo de naturalibus quaestionibus.

2. Concluf.

Ratio. 1.

¶ Secunda conclusio. Fontes generantur ex aere incluso in foraminibus, & cauernis terræ. Patet. Ibi est aer inclusus, & ratione frigiditatis ipsius terræ condensatur in guttas, quæ paulatim descendendo fontem causant: & illis exeuntibus, rursus ob vacuum vitandum aer subintrat, ita vt perpetuus videatur modus generationis fontis, & duret aqua. Quod aer ratione frigiditatis in guttas aquæ conuertitur, videmus per experientiam in antris, & alijs speluncis, & subterraneis locis, vbi continua stillatio est ob aërem inclusum tangentem frigidum loci, aut terræ. Et quod fit facilis transitus ab aere in aquam, eo quod habeat symbolum, superius dictum est: nam frigidus vincente calidum ipsius aeris, manente humido, ex aere fit aqua.

Sup. 2. gen. spec. 3.

2. Ratio.

¶ Preterea. Intra terræ viscera verè aqua fluit, & non ex mari, neque ex tartaro; neque ex pluua, neq; ex niue: ergo est quia ibi generatur: sed si generatur, vel erit ex terra vel ex aere, vel ex vapore. Non ex terra: quia sic terra consumuaretur per continuum aquæ fluxū. Neq; ex vapore: tum quia non in omni loco est vapor eleuatus: tum quia non sufficeret ad tantā aquæ magnitudinē: ergo fit ex aere.

¶ Confirmatur: quia videmus maxime fontes esse, & fluere à locis magis expositis aëri, & porosius, in quibus concauitatibus ibi inclusus est: & in alijs locis planis, & vbi terra magis condensata, minus reperitur aqua. Et causa est, quia deficit in illis locis materia ex qua fontes generantur, & in alijs abundat.

Confirm.

¶ Tertia conclusio. Fontes, & flumina non ex solo aere incluso in cauernis terræ generantur, sed etiam ex vapore. Voluimus declarare non solam aërem materiam esse aquarum, & fontium, per hoc quod circumstante frigido terræ condensatur in guttulas, sed etiam quod contingat ex vapore: aliquando quidem ex solo vapore: aliquando ex vapore, & aere simul: quando ex solo aere: quando ex aere, & vapore simul: quia vtrunq; materia est idonea, & apta generationis fontium, vt sine multis transmutationibus facilis sit transitus. Patet. Ratio.

3. Concluf.

In cauernis, & illis porosius partibus vapor eleuatus est à sole: quia sol exhalationem, & vaporem intus in terræ visceribus causet: vt dictum est: sed non semper exit: ergo manet ibi inclusus. Vaporque ille ob frigiditatem terræ condensatur, & in guttas conuertitur, efficitur aqua, & fonti præbet originem, quæ necessario exit, & ipso vapore consumpto, succedit alius vapor: quia continuè sol eleuat. Et quod contingat ob frigiditatem terræ, patet. Vapor eleuatus ad mediam aëris regionem, ob frigiditatem illius regionis conuertitur in aquam: ergo inclusus vapor in cauernis terræ ob frigiditatem poterit in aquam conuertiri. Et hoc patet in alambico vase adaptato ad aquam rosaceam extraheridam: nam vapor eleuatus tangens frigidum in parte superiori, congelatus in guttas, stillat per orificium alambici. Patet etiam similitudo in homine: nam vapores qui eleuantur, maxime ex stomacho, ascendentes ad cerebrum, cum sit natura frigidum, condensantur, & guttatim decidunt per oculos, & nares: ergo à simili etiam vapor ibi inclusus vitus à frigido circumstante, poterit materiam aquæ subministrare.

¶ Argumentum ergo est, quia in quibusdam terræ locis aquæ oriuntur, & non videtur vnde, nisi quia ibi generantur: sed nō semper ex aere: ergo oportet fit ex vapore, quem ibi inclusum esse nullus inficiabit.

¶ Simili argumento confirmatur, vt in præcedenti: quia in illis locis sunt maxime fontes, in quibus sol operatur secundum terræ dispositionē ad vapores eleuandos: & quia soli sunt in otes expositi, sicut & aëri, in eis maxime contingit.

Confir.

¶ Et huius

¶ Et huius etiam dari potest experientia, quæ est validum argumentum: nam in hyeme fontes sunt maiores, quam in æstate, & nõ alia ratione, nisi quia in terra inclusi sunt vapores multi, quod non sic in æstate. Nam cum in hyeme ob frigus circumstantes exhalationes calidæ, & vapores non exeant à terra, manent inclusi, & efficiunt calidiorẽ, & magis eleuantur, & sunt in ipsis terræ cõcauitatibus, & poris. Quapropter magis de materia subministratur ex vaporibus ad fontium generationẽ in hyeme: sed in æstate non est tantus calor inclusus in terra. Et vapores qui eleuantur: quia non sunt poti terræ contracti, exeunt, & non tot manent inclusi in terra. Quapropter aqua nõ in tanta abundantia generatur. Ecce quomodo apparet vapores esse materiam aquarum.

4. Conclus. ¶ Quarta conclusio. Aqua ad orificia fontium non ascendit violenter, neque per compressionem terræ, sed ascendit naturaliter in altitudinem suæ originis: quia cum nullum violentum sit perpetuum, & non duraret: sed durat: ergo oportet dicere non esse violentum. Neque fit per compressionem terræ: quia sic terra esset aliquid fluxibile, vel totaliter submersa: cuius cõtrarium videmus. Item: quia sic terra diminueretur. Manet ergo quod naturaliter ascendat: quia experientia constat, quod fit absque aliqua violentia, cum non sit ultra originem: & cum duret, oportet ei conveniat secundum naturam: & si altius quam origo, erit ob vitandum vacuum: quod etiam naturale erit, in quantum ad bonum uniuersum hoc spectat: vt dictum est iam.

Supra. 4. Phy. pte. 3. Et quod aliquando videatur aqua ascendere, posito panno lineo pro medietate in vase semipieno, & alia medietate suspensa, erit ex natura sua: quia habet hoc, quando aliquid multum passibile, vel dispositum est, vt sic agat, etiam ascendendo: vt contingit in igne, quod descendat posito combustibili: vt in candela contingit, & pane superposito scipho pleno vino, quando humectatur.

Obiecto. ¶ Sed contra ista quæ dicta sunt in quarta conclusione, posset quis obijcere, quod fontes scaturiunt in plano, & emittitur, & quodammodo aqua impellitur: vt in arena bulliente apparet: vnde videtur quod ibi aqua ascendat, & sic ultra originem. Haud dubie apparet interdum: quapropter licet istorum quæ videntur secundum naturam fieri, ratio naturalis à philosophis assingnetur, non tamen tam exacta est in quibus-

dam, vt intellectum quietum reddant: ob quod recurrendum videtur ad diuinam dispositionem, & prouidentiam, vt de media regione aeris dicebamus, quod frigida esset, potius ad diuinam spectare prouidentiam: quia ibi pluuie, & cætera, quæ necessaria erant ad fecundandum terram sic dispositam. Eadem ratione, cum fontes, & flumina ex terræ cauernis emanent, & ibidem generentur, non tantum ad aerem inclusum, & vaporem eleuatum virtute solis, quam ad ordinationem diuinam referendum est, cum non posset vita humana sine fontibus esse. Nam sicut indiget cibo, & necessarius est potus. Atque posito hoc, oportebat quod ipsi fontes fluerent, vt se præberent vltibus hominum potabiles. Quapropter à natura videtur quod fontes sic scaturiant, etiam si videantur ascendere: nam si naturale est, vt aqua ascendat ad vacuum vitandum, quanto magis naturale iudicandum erit, quod aqua tantillum ascendat, vt deseruiens sit homini, propter quod non solum aqua, sed omnia alia visibilia videtur esse creata: Et soluitur non solum obiectio hæc, sed quæcumque alia in materia videantur esse: vt quando ratio naturalis non inueniatur, tunc maximè secundum naturam esse consideremus, contemplantes ex authore naturæ id prouenire. Nam qui naturale esse fecit quod sol ab oriente in occidentem vertatur quotidie, rursus veniens ad punctum orientis, quare & non naturale erit, quod fons etiam si in centro terræ haberet originem, scaturiat, & ascendat, vt præbeat se potabilem, & homini sit de seruiens?

Ad pri. Negamus verum esse, quod aliqui ex antiquis opinati sunt, aquas omnes à mari originem ducere, sed naturaliter fiunt ex aere, & ex vapore incluso in terræ visceribus, & sufficienter materiam continuè aquæ possunt dare, per hoc quod aere in aquam conuerso, statim subintrat, ne vacuum detur: & conuerso, rursus alius intrat. Et de vapore similiter: vt eleuato, & in aquam conuerso, vel succedat alius qui eleuatur, vel aër subintrat. Et sic soluitur. **2. argumentum.**

Ad. 3. Etiam solutio ex dictis patet. Non enim contra naturam eiusdem aquæ considerandum est esse, quod genita in terra appareat, & exeat: quia est secundum diuinam dispositionem, vt quæ propter homines sunt, seruiant homini.

Sup. 1. me. teo. spe. 3.

Dilutio obiectionis.

Ad argum.

Ad. 3.

SPECVLATIONES

SECUNDI LIBRI METEORORVM, ADMO.

dũ R. P. F. Alphõsi à Vera Cruce, Instituti Eremitarũ. D.

Augustini: sacre Theologiæ professoris, & bonarum artium Magistris: moderatoris primarij in vniuersitate Mexicana in partibus Indiarum Oceani maris.

SECUNDI LIBRI METEORORVM, Argumentum

IN secundo meteororum Arist. tractat de fluxu, & refluxu maris, & eius falsedine, atque de veteris, vnde causentur: de terræmotu: de tonitruis: Typhone, & fulmine.

SPECVLATIO PRIMA. Vtrum fluxus, & refluxus maris sit naturalis, vel violentus.

Argum. 1.

Apparet quod talis motus sit violentus. Omne quod est ab extrinseco contra naturam rei, dicitur esse violentum: sed maris fluxus, & refluxus est huiusmodi: quia est à luna, vel constellatione coelesti, & contra naturam aquæ: quia graue debet descendere: sed talis fluxus non est ascensus: ergo non est naturalis, sed violentus.

Argum. 2.

¶ Secundo. Illa quæ sunt secundum naturam, in specie inueniuntur: sicut quia ratiocinari est secundum naturam homini, reperitur in omnibus hominibus: ergo si fluxus ille, & refluxus est naturalis, erit in omni aqua: sed non reperitur in fontibus, neque in fluminibus, sed in mari: ergo non est ille motus naturalis.

Argum. 3.

¶ Tertiò. Illa quæ sunt secundum naturam, in

omnibus reperiuntur eodem modo, & absque variatione, sed fluxus, & refluxus maris non eodem modo est in mari, quod vocamus poli arctici, & in illo quod antarctici est, vt constat experientia, quia in vno mari fluxus, & refluxus absque tumore vnderum fit: in alio nõ sine magna inflatione, & fluctuum impetu continet: ergo non est naturalis.

¶ In contrariũ est. Nullum enim violentum est perpetuum: sed fluxus, & refluxus est perpetuus: ergo non est violentus, sed naturalis.

¶ Pro solutione notandũ, quod mare est generabile, & corruptibile, cum omne cõpositum ex materia & forma sit huius conditionis, & sic constat experientia, cum sol eleuet vapores ex alijs quibus partibus maris, ita vt maneat pars sicca, & sicut pro parte corruptur, intelligitur secundum se corruptibile esse, & generabile similiter, siue ex fontibus, siue ex fluminibus constat.

¶ Est præterea aduertendũ, quod in mari intelliguntur varij motus: nam est ab aquilone ad austrum: qui contingit eo quod natura sit aquæ ad locum decliuorem, & humiliorem fluere: & quia ad austrum ob solis virtutem maiorẽ sunt magis euaporatæ aquæ, quam sint ad aquilonem ob frigiditatem, ex aquilone ad austrum moueri potest mare. De isto motu nõ est nunc speculatio.

¶ Secundo modo contingit moueri mare, ratione aeris inclusi in aquis, vel exhalationis ascendentis à terra per ipsum, ratione cuius aqua quodammodo inflatur, & mouetur ad omnem differentiam positionis. Nec de isto motu est speculatio præsens.

¶ Tertiò modo contingit motus in mari, sicut contingit in aquis fluuiialibus: vt fluant semper in decliuem: at hic nõ est fluxus, neque refluxus.

¶ Quarto modo contingit motus, qualis in diebis contingit, & bis in nocte quotidie, ad motum ipsius

Q

ipſius lunæ: & hic fluxus, & refluxus dicitur. De isto fluxu, & refluxu est ſpeculatio, vtrū ſit naturalis talis motus maris.

1. *Opinio. Li. conten.* ¶ Eſt. 3. aduertendum, varias fuiſſe opiniones philoſophorū de cauſa huius fluxus, & refluxus: quidā putant in cauſam eſſe lunam: quia quādo aſcendit ſuper orizontē, mittit radios ſuos ſuper mare ſuſpoſitum: & ad occurſum denſi medij ſtranguntur, & partes maris rareſcunt, & intumeſcit, & fit fluxus maris. Et quāto magis luna eleuatur, tanto radij fortiores, & vehementior fluxus: at quia non poteſt tales partes rarefactas vltērius rarefacere, à frigiditate aquæ comprimuntur, & refluit mare: etiā contingit in nocte, qñ luna in alio hemiſpherio deambulat. Sic Liconienſis.

2. *Opinio.* ¶ Alij tribuunt ſoli, qui ſemper inter duos tropicos ambulans, ſuſpoſitum mare reſpicit & die, & nocte. Die in isto noſtro hemiſpherio, & nocte in alio: & ratione eius aqua ebullit, & eo declinat, ceſſat. Et ſic fluxus eſt & refluxus. Thimon hæc.

3. *Opinio.* ¶ Alij dicunt id euenire à virtute attractiua lunæ, vt in duabus quartis, quādo aſcendit attrahat, & fit fluxus, & in alijs duabus nō attrahat, & fit refluxus. Coronel hæc.

4. *Opinio. Mirand. in 3. cōtra astrologos. cap. 15.* ¶ Picus Mirandulanus dicit, fluxū, & refluxū maris eſſe à quadā proprietate occulta ipſius lunæ attrahentis ad ſe. Et quando aſcendit in oriente attrahit mare, & fit fluxus: & qñ eſt in alia quarta, attrahit ex alia parte, & eſt refluxus: & ſimiliter in nocte. Ita, ſemp̄ tā in fluxu, q̄ in refluxu eſt attractio aquarū à luna.

5. *Opinio.* ¶ Sunt & alij qui hunc motū tribuunt nō ſolum lunæ, ſed alijs quibuſdam conſtellationibus cœlorum: quia à ſola luna nō poſſet hoc contingere. Ad veritatem ergo opinionum, ſit prima conſuſio.

Cōcluſ. 1. ¶ Fluxus, & refluxus maris à luna eſt, ratione luminis, & ratione influentia. Conſuſio eſt Ariſto, & communis philoſophorum. Patet experientia: quia aſcēdente luna ſuper orizontem, eſt fluxus: & ea deſcēdente ad occidēs, fit refluxus: ſimiliter in nocte ea aſcēdente ad angulum mediæ noctis fluit mare, & deſcēdente refluit: ergo à luna eſt iſte fluxus, & refluxus. Nam illud cauſa dicitur, qua poſita, ponitur effectus, & non poſita, non ponitur: ſed poſito motu lunæ, eſt talis motus in mari fluxus, & refluxus: ergo ab ea cauſatur.

¶ Quod hoc fit & à lumine, & influentia patet: nam ratione luminis habet q̄ poſſit calefacere, & rareſcunt aquæ, & poſſunt intumeſcere. Sed q̄ ab influentia, quæ eſt virtus occulta

Ratio. 2. p.

ipſius lunæ, quam habet ſupra humida, apparet: quia ſi ſolum à lumine ob miſſionem radiatorum, in coniuſtione, cum non emittat radios, non eſſet talis fluxus, & refluxus: vel eſſet nimiū debilis: ſed tunc eſt talis fluxus, & refluxus, & fortior, q̄ in alijs quartis: ergo oportet dare cauſam nō ſolum lumen, ſed ocul tam influentiam, quam habet. Hoc probant: quia creſcente luna in animātibus, ſolent creſcere medulle oſium, & ſanguis, & in arboribus creſcunt humiditates: & ea deſcēdente, deſcēdunt: vnde occultā videtur habere virtutem, & influentiam ſupra ipſa humida, & ſic fluxus, & refluxus maris eſt.

¶ Secunda conſuſio. Hic fluxus, & refluxus maris ſic à luna cauſat, vt impediti poſſit ex alia, & alia aquarum diſpoſitione, & conditione. In hac conſuſione volumus inſinuare, in luna eſſe talem influentiam, & proprietatē cōmouendi mare, vt poſſet impediti: nam cum omnis actio à proportione maioris in æqualitatibus contingat, poteſt eſſe talis reſiſtētia in aqua ob groſſitiam, q̄ ſit impedimentum & luminini, & influentia lunæ, vt non poſſit agere: vel ſi agat, nō tam celeriter: nā non ſufficit ſit virtus in agente, ſi paſſum diſpoſitum non ſit ad actiōnē ſulciendi. Hæc eſt clara. Ex quo euenit, q̄ aliqua maria nunq̄ fluūt, & refluat: & alia ſolum in menſe: & aliud ſemel tantum in ſpatio. 24. horarum: ſed nunq̄ in die, ſed in nocte: vt reſert Albertus Magnus. Nam quādo mare nunquam fluit, erit eò quodd nō poſſit lumen rarefacere, neque influentia mouere. Et quando in menſe ſemel, eueniet eò q̄ cū luna ſucceſſiue agat, quod non poteſt in vna die, præſtat in menſe. Et quod in nocte poſſit fluere, & in die nō poſſit (vt Perſicum eſt) contingit ob minorē ſubtilitatem. Et eadem ratio ne vbi fluxus, & refluxus cōtinuus (vt in mari Oceano) non ſunt æquales in omnibus diebus lunæ, ſed in quartis ſunt maiores, q̄ poteſt euenire à maiori virtute agentis, & meliore diſpoſitione ipſius patientis.

¶ Sicut fluxū, & refluxum, maiorē, vel minorē, rarum, vel frequentem ex luna virtute, & ex varia diſpoſitione maris conſideramus, ſic etiam ex influentia, vel conſtellatione ſtellarum couerſente ſimul poteſt attendi. Volo dicere, q̄ luna dum fuerit in propria domo, in proprio ſigno: vt in Cæcro, vigorofius exercet ſua virtutē: & quando aliqua ſtella q̄ habet virtutem etiam ipſius lune, ſimiliter: & eadem ratione ſi conſtellatione concurrat, quæ habet contrariam influentiam ad influentiam lunæ,

Cōcluſio. 2

Supra. 7. phifico.

Albertus.

Cōcluſio. 3.

lunæ, poterit fluxus, aut refluxus impediti, in toto, vel in parte. Hæc patet ex concuſſu cauſarum mutuo ſe inuicem ad eundem effectum: quia quanto magis excedit virtus ſupra paſſum, fortior continget effectus: & quādo ſe mutuo impediunt cauſæ, minor eſt effectus virtutis, & debilior erit actio. Iſta conſtant experientia.

Concluſ. 4. ¶ Quarta conſuſio. Et ſi fluxus, & refluxus maris à ſole non cauſatur, eius tamen falſedo ex ſolis efficiencia eſt, per admixtionem ſiccitatis terreſtris à ſole eleuati, cū humidio aqueo. Hic cōtendo duo aſſerere. Primum, quod ille modus quem ponit Thimon, fluxus, & refluxus, cauſatur ex eo q̄ ſol facit aqua ebullire: & ſic fluxus ab ortu vſque ad meridiem, non eſt cauſa fluxus, & refluxus: quia non ſequitur motum ſolis fluxus, & refluxus, cum videamus quod ſequatur motū lunæ: ergo non videtur quod à ſole. Adde quod ſi à ſole eſſet, etiā in fluuijs oporteret quod eſſet talis fluxus, & refluxus, & in paludibus.

Ratio. 2. p. ¶ Secundum eſt, q̄ maris falſedo cauſatur. Patet: quia aquæ maris ſunt falſæ, & hoc non videtur eſſe per naturā: quia ſunt creatæ à Deo dulces: quia ſi natura aquarum eſſet falſedo, omnes aquæ eſſent falſæ: ergo huius oportet dare aliquam cauſam, & nō videtur quæ alia, niſi alicuius terreſtris aduſti cōmixti cum humido, ſicut in cineribus apparet, & in vrina: ſed terreſtre illud aduſtum, quod aquæ miſcetur, per ſolam ſolis virtutem eleuatur: ſicut de exhalatione dictum eſt in præcedenti libro: ergo falſedinis cauſa ſol eſt.

¶ Et conſtat experientia: nam ſi vas terreum, vel cereum in mari projiciatur, clauſum vndique, vt maris aqua non poſſit per foramen intrare, paulatim per poros ſubintrabit aqua, & implebitur vas dulci aqua: quia partes terreſtres commixtæ non intrant: quia groſſæ: cum tamen ſubtiles intrent: & ablata talis mixtionis, non eſt falſedo: ergo ex commixtione illarum partium terreſtrium, cauſata erat falſedo.

¶ Ex hoc euenit q̄ aqua maris poteſt nauigari: quia nauis nō ſubmergitur quanuis onuſta, ob groſſitiam aquæ, quæ impedit, & ſuſtinet. Et ſi eſſet aqua dulcis (vt eſt fluuiorū) nō ita nauigio poſſet nauigari: quia facilius ſubmergitur, ratione ponderis, ob ſubtilitatem aquæ: quia non eſt terreſtris commixtio.

Quare falſe dō i mari, et nō i fluuijs. ¶ Et falſedo in mari reperitur, & nō in fluuijs: quia ob eius latitudinē ex pluribus partibus eleuatur exhalationes calidæ, & ſiccæ, quæ

admiſcentur. Item: quia continuē ſol in vaſta illa latitudine agit, reſoluendo ex aqua maris quod ſubtile eſt, remanente groſſo, quod adiuuat ad falſedinem, & non poteſt in fluuijs: tum, quia continuē aquæ mouentur, & non poteſt fieri talis admixtio: tum quia non exhalat ſol, & ſubilliat fluuiorū aquas propter anguſtiam fluuiorū.

¶ Quinta conſuſio. Non ſolum cauſatur falſedo per admixtionē exhalationis eleuata à fundo maris commixtæ ipſis aquis, ſed etiam ex cōmixtione eiſdem cū vapore in aëre, quæ ruſus cadēs in mari, facit aquam falſam. Hic volo dicere, q̄ falſedo cum cauſatur ratione cōmixtionis exhalationis cum humido, dupliciter ſit: vno modo, quādo eleuatur exhalatio: & in eleuatione, & aſcenſu miſcetur aqua: ſecundo modo, eo quod exhalatio eleuata, ſiue à terra diſcooperta aquis, ſiue à profundo maris cum vapore, qui humidus eſt, eleuatus ab aquis, commiſcentur in aëre vapore, & exhalatio, & cadunt ruſus in mari, & ſit falſedo. Et quia tam patēs mare eſt, inde ſit falſum ex tali commixtione, & non eſt in fluuijs.

¶ An mare fuerit creatum ſic falſum, vt aliqui putant, vel dulce à principio, vt videtur probabilis, parum reſert: quia ſi tunc aliquam habuit falſedinem, maiorē habet nunc propter ſolis operationem, quæ ſufficit ad cauſandum talem amaritudinem, ob eleuationē exhalationis ſiccæ, & calidæ. Sed probabilis videtur q̄ tunc dulce fuerit: quia aquarum natura in ſe hæc eſt: & ex extraneo admixto euenit q̄ amara ſit aqua maris. Et dicere oportet q̄ à principio mundi non eſſet mare nauigabile, ob impermixtionē, & ſubtile aquæ naturā, quæ non ſuſtineret nauē, & poſtea temporis ſucceſſu factū eſt nauigabile, & tantō quāto magis in futuro, erit aptius nauigatione, eo q̄ maior erit permixtio terreſtris aduſti.

¶ Et nō ſolum mare falſum eſt, ſed etiam ſunt lacus, & alia aquæ non potabiles: quod euenire poteſt, vel eo q̄ in eis poſſit eſſe ratio illius permixtionis terreſtris, & humidificatio in mari, vt in lacibus apparet, vbi aquæ ſtant, & nō fluunt: vel ſi ſit aqua, quæ fluit, eueniat à loco per quem tranſitus aquæ eſt: nam aquam contrahere ex locis per quæ eſt tranſitus naturæ, eſt compertiſſimū. Sunt enim loca in terra falſa ita vt mineralia ſalis inueniatur: vt ſulphuris, & metallorum aliorum, ex quo aqua ipſa falſa erit. De quo latē Plinius.

¶ Ad primum dicendum, fluxum, & refluxū maris non eſſe violentum, ſed eſſe motū ſecū-

Concluſ. 5.

Dubium.

Creatū eſt mare dulce.

Plinius. Ad argum.

dum naturam, ad modum quo ascensus ferri attracti à magnete (vt supra diximus) naturalis est: quia est à virtute naturali ipsius magnetis attractentis. Et cum luna habeat talem influentiam, & virtutem occultam, siue ipsa sola, siue simul cum alia constellatione, vt mare ad se attrahat, sequitur esse secundum naturam talem motum, qui sequitur ad virtutem naturam, non ipsius aquæ, sed lunæ.

¶ Et si theologizantes, hoc fluere, & refluere maris dicere vult esse, quia Deus cõcluserit eum ventibus quibusdam, & terminum posuerit ipsis aquis, vt ultra non egrediantur operiri terram: & quod mare hanc cõclusionem per fluxum ostendat, velut volens egredi, & à vinculis liberari, & per refluxum ostendatur quod ultra terminum positum non sit progrediendū, & in suum reuertatur locū. Oportet etiam secundum naturam esse hoc intelligere: quia quæ à Deo sic ordinata sunt à principio, secundum naturam sunt. De hac cõclusionem Iob inquit.

Iob. 38.

Chrysol. in lib. de providentia.

Ad. 2.

Quis cõcluserit ostijs mare, quoniam erumpebat quasi de vulua procedens? Circumdedi eum terminis, & posui vestem, & ostia, & dixi. Vsq; huc venies, & non procedes amplius, & hic constringes tumentes fluctus tuos. Vnde Chrysol. multa ad propositum loquutus est. Satis ergo per naturam, & secundum naturam erit talis fluxus, & refluxus, cum sit ordinatione diuina (quæ perferuat semper) factum.

¶ Ad secundum dicendum, quod id quod naturale est, consequens essentiam, seu quidditatem rei, in omnibus inuenitur in diuisis: sicut aëritas, quæ ex hominis quidditate emanat, si sit aliquod propriū ratione in diuisi, vel ex virtute alicuius exterioris, non est necessarium quod sit in omni specie, vt de crespitudine diximus in prædicabilibus, quando de proprio agebamus, & in hac nostra speculatione tetigimus. Sic ergo maris aqua potest habere per naturam hunc fluxum, & refluxum, quod cõsequitur non naturam speciei, quia aqua sit, sed in diuisi: quia talis aqua, & quia virtus lunæ respicit sic hanc aquam, vt possit hic habere talem effectum, quem in alijs aquis non potest ob aliquod impedimentum.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. dicendum, quod eo quod fluxus, & refluxus maris non sequitur quidditatem, seu essentiam aquæ, sed rationem in diuisi (prout ab aliqua extrinseca virtute est) poterit esse varius in aëlia, & alia parte maris: imò ex alia, & alia dispositione maris (vt diximus) contingit vel quod nullus sit fluxus, vel refluxus, vel quod raro, & in mari quod Sur dicitur, cum infla-

tione vndarum contingit ex aquæ dispositione, maxime ex aëris inclusione, ratione cuius cõtingunt maris elationes. Et in mari, in terra firme, contingit quod fluat, & refluat per duomilliaria, cum tamen (vt in plurimum) in mari Oceano ad Aquilonem, respectu huius nominis Hispaniæ, ad factum lapidis, vel ballistæ ad summum se extendat. Ista variatio non tollit motum esse naturalem, & manifestat ab alio quo extrinseco euenire.

¶ SPECVLATIO. II.

Vtrum vëtus sit exhalatio, an aër commotus.

Idetur quod non sit exhalatio: quia cum exhalatio sit calida, & sicca, quando flant venti, & quanto magis flant, magis deberet esse de siccitate, & calore: sed videmus contrarium: quia tunc (vt in plurimum) magis de frigiditate, & de humiditate, saltem de frigiditate constat.

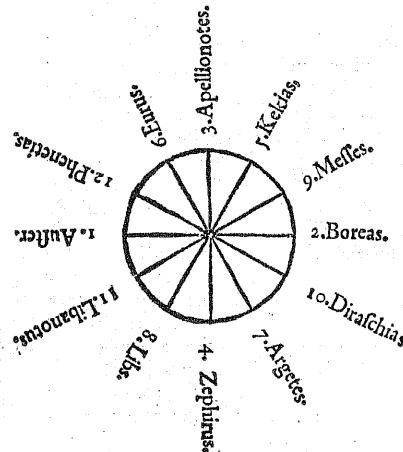
¶ Item. Ordinatio exhalatio ratione calidi ascendit, ex quo contingit multa in suprema regione aëris generari, vt in præcedenti libro diximus: sed ventus non ascendit, sed ad omnem differetiam positionis mouetur: ergo ventus non est exhalatio.

¶ Tertio. Ventus aliquando in terræ visceribus auditur, & vehemens: sed ibi non est exhalatio, sed aër inclusus: ergo ventus non est exhalatio. Minor probatur: quia exhalatio per virtutem solis eleuatur super terram, vt sæpe dictum est.

¶ In contrarium est Aristotel. in isto. 2. qui dicit ventum esse exhalationem calidam, & siccam.

¶ Pro solutione notandum, quod cum sit verum, solem eleuare exhalationes calidas, & siccas, tamen exhalationes tales non sunt semper eodem modo dispositæ in siccitate, & in caliditate: ex quo euenit, quod variæ contingant inflamationes: & quod breui duret: vel ad tempus aliquod (sicut in generatione comete fecimus manifestum) euenit: quia tales exhalationes non ascendunt æqualiter: nam in quibus magis de calore, qui facit ad subleuandum, & ad ascensum, magis ascendunt: sic vt ad supremam aëris regionem eleuentur. Et quæ non tantum habet

habent caloris, non tantum eleuantur, sed perueniunt vsq; ad principiū mediæ regionis, quæ ex obuia frigiditate mediæ regionis refrangunt. ¶ Secundo notandum, quod ventus si ratione suæ materiæ cõsideretur, & causæ, calidus est, & siccus: quia est exhalatio, quæ calida, & sicca est, & causata à sole, cuius natura calida est. Si tamen ventus cõsideretur ratione loci à quo eleuatur, quia à terra, habet quod sit frigidus, & siccus: sicut & natura terræ est. Et si ad loca ipsa per quæ transitus est, & commotio venti, est alia, & alia natura. Orientalis, qui sub solanus, est calidus, & siccus, & qui occidentalis, qui chorus dicitur, est frigidus, & humidus, & aliquando humidus, & calidus: vt auster, & aliquando frigidus, & siccus: vt boreas, qui sunt quatuor venti cardinales, seu principales, qui à. 4. mundi partibus intelliguntur flare. Ab oriente, occidente, austro, & aquilone. Et iuxta dispositionem variam harum partium terræ in abundantia, vel defectu. 4. qualitatum primarum vëtus ipse dicitur calidus, vel frigidus, humidus, vel siccus, cum tamen in veritate vna sit materia omnium, exhalatio, scilicet, calida, & sicca: & vna sit causa, ipse sol, qui calefacit. Ipsi quatuor principales venti habent alios duos sibi collaterales: ita vt duodecim sint in vniuersum venti cõsiderati, & denominati ex ipsis principalibus. 4. De cuius ratione multa apud nauas peritos. Et quilibet qui nauigat intelligit hanc ventorum differetiam ratione locorum, vel partium terræ diuersarum. Quorum nomina, & descriptio in sequenti figura ostenditur.

¶ Prima conclu. Ventus exhalatio est mota, & non aër, neque vapor. Probatur ex Arist. Ratio. 1. eleuatur à sole, tanto ventus magis viget: ergo signum est quod ventus exhalatio sit.

¶ Præterea. Ventus oportet sit vel vapor, aër, aut exhalatio: sed non est vapor, neque aër: ergo erit exhalatio. Quod non sit vapor, patet: quia ventus est siccus, & calidus: & vapor est humidus. Item: quia ex vapore pluuiæ generantur: sed per ventos non solum pluuiæ non generantur, sed nubes aptæ, & dispositæ ad pluuiam disperguntur flante vento: sequitur ergo quod ventus non est vapor: aliàs non haberent talem oppositionem.

¶ Neque ventus est aër: quia sic, cum omnia plena sint aëre, oporteret semper esse vëtus. Item. Cum aër sit humidus, & calidus, omnis ventus esset humidus, cum sit siccus. Itē: quia videtur talis motio aëris tam vehemens nimium violenta, & nullo impellente non posset aliquo pacto intelligi. Manet ergo quod ventus sit exhalatio calida, & sicca, quæ cum ascendat, pertingens ad mediā regionem aëris, à frigido illius repercussa, reuertitur, & hac atque illac mouetur, & ventus causetur. Et secundum maiorem, vel minorē repercussionem à contrario, cõtingit maiorem, vel minorem concitationem, & motum esse eiusdem exhalationis, & vehementiam maiorem, vel minorem in vento: vnde solet esse tam vehemens fuga contrarij, vt concitatio sit talis, ita vt arbores non solum corruere faciat, sed radicitus euellat.

¶ Secunda conclu. Sicut ventus dissipare solet nubes, & pluuiam cessare facit, sic & pluuiam ventos minuit, & penitus dispergit. Hæc conclusio etiam est philosophi, & constat experientia: nam omne cõtrariū sui cõtrarij est destructiuū, & fugit: sed vapor ex quo pluuiæ, & exhalatio, ex qua ventus, sunt huiusmodi: ergo vnū aliud in fugā conuertit. Maior est nota. Minor probatur, quia siccū humido cõtrariatur: sed exhalatio sicca, & vapor humidus est: ergo vnum aliud cessare facit.

¶ Itē. Vigor vnius contrarij, & robur alterius, diminutio est: sed exhalatio respectu vaporis est huiusmodi: quia ob siccitatem desiccatur humidum, quod ad pluuiam erat adaptatum, & contra: pluuiæ existente, præualeat humidum contra siccum: ergo destruit huiusmodi exhalationes, & ventus non erit.

¶ Tertia cõcl. Sol cū causa sit, quod venti moueantur, & est causa quare cesset ventus. Patet. Sol

excitando exhalationes è terra, & non consu-
mendo, causa ventorum est: quia suppeditat
materiã vëtis, eleuando tales exhalationes, &
nõ cõsumendo: sicut in hyeme contingit, quã
sol, eo quod non directè mittat radios, potest ele-
uare exhalationes, & non potest consumere:
vnde fiunt venti, & maximè vigent.

Ratio. 2. p. ¶ Sed quod sol cessare faciat, patet. Sol quando
directè irradiat, exhalationes eleuatas consu-
mit: sed ipsis consumptis, iam nõ ampliùs ven-
ti sunt materia: ergo sol cessare facit ventos. Et
formatur ratio. Omne illud quod dispergit, &
tollit exhalationem, ventum tollit, seu cessare
facit: sed sol est huiusmodi per suum calorem,
quando viget nimium, vt est in æstate: sequi-
tur ergo quod sol facit cessare ventos.

Corolla. ¶ Ex hoc sequitur ratio naturalis illorum que
in istis partibus videmus, vt in tempore quo sol
quando ab æquinoctio hycnali in signo li-
bræ vsq; ad æquinoctiũ estiuale in arietem sint
venti, & durent, & vehementes sint ferè quo-
tidie: quia sol habet quod exhalationes possit ele-
uare, sed non potest consumere, & ventorum
est materia abundans: & maximè à parte au-
strali flat ventus: quia sol in parte australi de-
ambulat, & quando iam sol ad nos approxi-
mat in arietem, incipiunt cessare venti, & fiunt
pluuiæ: quia potest sol exhalationes cõsumere,
quas eleuat. Et item vapores eleuati ob calorem
abundat, & etiam exhalationem diminiuit, &
consumit, & pluuiã abundat, & ventos cessa-
re facit: sicut & exhalatio vigens pluuiam tol-
lit. Et in ista noua Hispania in media parte an-
ni ventus absque pluuiã, & in alia parte plu-
uia sine vento (vt in plurimũ) experimur. Nõ
tamè sic est semper, sed sufficit quod frequenter:
quia aliquando, rarò tamè contingit, & quod sit
pluuiã illo tempore, quo sol à libra in signis am-
bulat vsque ad arietem, sicut & contingit quod sit
ventorum concitatio tempore pluuiæ, quan-
do sol ab arietem ad libram mouetur: quia nun-
quam sol cessat ab eleuatione exhalationis, vel
vaporis: & continuè ista simul sociantur, & cõ-
tingit vnum totaliter præualere contra aliud,
& aliqñ simul agunt, & resistunt, & simul
apparet ventus, & pluuiã, & vtrumque vehemẽ-
mentissimè.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Terræmotus sicut & ven-
tus ab exhalatione inclusa in terræ visceribus
petente exitum cõtingit. Probatur. Terræmo-
tus contingit, ergo ab aliquo ibi in poris, seu
terræ cauernis incluso, quod ibidem circumfer-
tur: ergo vel ab aëre, aut vapore, aut exhalati-
one: quia nihil aliud ibi potest intelligi: sed

non ab aëre: quia ibi inclusus aër ob terræ fri-
gilitatem ratione humiditatis in aquam conuer-
tur: vt in generatione fontium diximus: ergo
nõ est talis cõcitatio. & motus terræ ab aëre.
Neque est à vapore, eadè ratione: cum submini-
strèt naturaliter materiam fontium, & fluuio-
rum, ergo erit ab exhalatione, quæ ibidem inclusa,
cum fuerit à sole eleuata, & exitum petens, &
non inueniens: quia pori ipsius terræ sunt cõ-
stricti, vel à frigore circumstante, vel à pluuiã
occludente meatus ipsius terræ fugiendo ip-
sam terræ frigiditatem: cõm non possit talis
exhalatio, quia calida conuertitur in terræ natu-
ram, neque possit ob frigiditatem in aquam tran-
sire, sequitur quod violentè ibi hæc, & illac mouea-
tur, & cõmotio nẽ faciat, exitum petens, quo-
adusq; inueniat: & sic est terræmotus, & non
cessat, vsq; dum vel totaliter cõsumatur exha-
latio ibi inclusa, vel exeat. Quia ratione in exitu
solent colles in planũ esse, & fiunt terræ a-
perturae vehementes: ita vt etiam contingat
fontes, vel flumina inde oriri.

¶ Ex ista conclusione apparet, quare isti terræ
motus vt in plurimum in istis partibus con-
tingant tempore hycnali, quãdò exterius vi-
get ventus: quia exhalatio potest à sole eleua-
ri in terra in poris, & ob frigiditatem tempo-
ris terræ pori sunt occlusi, & non patet exitus
exhalationi, & caufatur terræmotus.

¶ Sequitur etiam quare vehementiores contin-
gant in vna parte, quam in alia, & frequentio-
res: quia scilicet ipsa terræ dispositio est talis,
vt cum sit apta ad hoc quod ibidem exhalati-
ones sint multæ: quia intus porosa nimis, ha-
beat tamen in superficie dispositionem, vt nõ
possint tales exhalationes exire: & ob id euenit
quod ad austrũ loca posita ad mare, quod
australe est, multum patiantur, ob terræmo-
tus frequentes, & vehementes: ita vt ædificia
ex calce constructa fuerint dirupta: quia ibi
maior est resistentia in exitu, & ob id maior
commotio. Quod si ædificia sint ex lateribus
non coctis: quia minor est resistentia, non cor-
ruunt ob terræmotum. Quia ratione Aristot.
docet, quod in locis insularibus non fiat, ob
nimiam frigiditatem aquæ, neque in Ægypto:
quia terra est nimis compacta: neque fit in lo-
cis nimis calidis, neque nimis frigidis, sed pluries
fit in locis ventosis, & habentibus multos hia-
tus. Ob id Plinius in ædificijs erigendis ad vi-
tandum terræmotum in fundamentis ipsis re-
linquere certa foramina docet, per quæ exha-
latio petens exitum, absque commotione ædifi-
cij possit exire.

¶ Signa

Plinius:

Thimon. 2.
mete. q. 8.
Ad argum.

¶ Signa quæ prænuncia sunt terræmotus, po-
nuntur multa: at quia sunt facilia, & obuia in
libris, non opponuntur. Thimon ponit. 1. 0.
¶ Ad. 1. Ita est, quod magis flat ventus, si non
esset ex alia parte obstaculum, magis siccitas,
& caliditas deberet abundare: sed tamen con-
tingit quod caliditas exhalationis vincitur à frigi-
do mediæ regionis, vel à frigiditate ipsius aëris,
quam habet ex aliquo alio, quod sit secundum
suam naturam. Et non sequitur, quod dato quã-
do vētus nimius est, non sentiamus caliditatẽ,
quod ventus non sit exhalatio.

Ad. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quod exhalatio ex
qua ventus, non est illa ex qua inflammatio-
nibus, sed est illa quæ reuertitur ob obuiam fri-
gidi regionis mediæ, & fugiẽs cõtrarium, mo-
uetur huc, & illuc.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. in vltima conclu. patet solutio, quo-
modo terræmotus ex exhalatione in visceri-
bus terræ inclusa caufatur, quæ petens exitum,
& non inueniens, commouet terram.

¶ SPECVLATIO. III.
Vtrum Typhon, & Ecne-
phas ex exhalatio-
ne fiant.

Argum. 1.

Regitur quod non.

Exhalatio calida, & sicca
est: sed Typhon, & Ecne-
phas frigida sunt: ergo
non sunt exhalatio. Cõ-
sequẽtia est bona, & ma-
ior est nota ex superiori
bus. Minor probatur. Typhon in frigidat, vt
experientia constat: ergo frigidum est: quia si
cut calidum à calido, frigidum à frigido ema-
nat.

Argum. 2.

¶ Præterea. Omnis exhalatio ascēdit, vt dictũ
est, vt inflametur: si à frigido mediæ regionis
repercutiatur, fit ventus: sed Typhon non est
exhalatio incensa, neque repercussa; quæ sit
ventus, sed potius aliquid nubis, vel inclusum
in nube, vt experientia constat: ergo non est
exhalatio calida.

Argum. 3.

¶ Vltimò. Omnis exhalatio oportet mouea-
tur, vel directè ascendendo, vel ad modum vē-
torum flandos: sed Typhon non mouetur sic,
sed motu circulari, vt videmus quando con-
tingit in vertigine cõmotio nẽ fieri: ergo Ty-
phon non est exhalatio.

In contrar.

¶ In cõtrariũ est Arist. in fine huius. 2. qui di-

cit, Typhonẽ, & Ecnephiã exhalationẽ esse.

¶ Oportet notare, quod Typhon est ventus de
nube descendens, qui obuuiam habet ventum,
cui miscetur, & non potest esse se iungere, cir-
culariter mouent, & eleuant stramina, & pul-
uerem de terra: imò & domos, & arbores. Et
vulgo nos vocamus (remolino) Voe cumpta
ex rota molendini, quæ voluitur circulariter:
quia est commotio ibi ventorum.

¶ Iste ventus, qui descendens alium habet ob-
uium, generatur sic: vt in nube apta ad pluuiã
inclusa sit exhalatio subtilis, & calida, quæ in-
tus in nube ob fugam contrarij fortificata, &
petit exitum, & rumpendo partem debiliorẽ
nubis, exit, & mouetur versus terram, & circu-
lariter, contendens se in figura rotunda con-
trahere: vt melius se conseruet. Vel hoc fit in
obuia ventorum, qui admiscetur.

¶ Huiusmodi exhalatio quæ in nube fuit in-
clusa, si in exitu inflammaretur, esset fulmen:
vt dicemus in sequenti specu. sed si non infla-
matur, Typhon dicitur.

¶ Ecnephas est magnus ventus, cum magno
impetu à nube descendens, deuaftans: & dif-
fert à Typhone, quia Typhon est ex subtilio-
ri materia, & mouetur circulariter, sed Ecne-
phas mouetur motu recto.

¶ Secunda differentia est, quia Typhon ra-
ro in hyeme cõtingit, & pluries in æstate, sed
Ecnephas è contrario.

¶ Prima cõclusio. Typhon est ventus circũ-
rotatus, ex exhalatione caufatus. Probatur ex
Aristo. hic in fine.

¶ Ratio est. Typhon tunc est, quando circũ-
rotatio contingit: sed illud non est aër: quia
aër non mouetur sic: neque est vapor, cum va-
por non soleat isto modo moueri: oportet er-
go sit exhalatio sicca, & calida.

¶ Secundo. Tunc est Typhon, quando à nube
descendit aliquid, quod in gyrum circulari-
ter mouetur: sed non est vapor, neque aër: quia
ista non fugiunt naturam nubis: ergo oportet
sit exhalatio ob contrarietatem: & contingit
in descensu, quando alia exhalatio sit obuia:
& exhalatio exhalationi commixta Typho-
nem caufat.

¶ Tertio. Illud videtur esse ex exhalatione,
quod solet inflamari: quia exhalatio maxime
ad hoc disponitur: sed cõtingit aliquando hu-
iusmodi ventum motu incendi ita vt combu-
rat villas, & ciuitates: sequitur ergo quod Ty-
phon exhalatio sit.

¶ Secunda conclu. Ecnephas ventus validus
exhalatio à nube fugiens est. Ecnephas tunc

Cõclus. 1.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Cõclusio. 2.
Ratio. 1.

¶ Q. 4. est.

est,quãdo motus deorsum in directum à nubes descãdit: sed vel erit aer, vel vapor: sed non est aer: quia non est talis motus aeris, neq; est vapor: quia nõ est quare fugeret nubem tanq̃ contrarium, cum nubes sit vapor condensatus: sequitur ergo quòd sit exhalatio.

Ratio. 2. ¶ *Secundò.* Omnis ventus (vt ex præcedenti specu. patet) exhalatio est: sed Ecnephas ventus est: ergo est exhalatio.

Ad argum. ¶ *Ad. 1.* dicendũ, q̃ tã Typhon, q̃ Ecnephas ratione materiæ ex qua, habet calefacere: quia exhalatio calida, & sicca est: sed ad modum quo contingit ventum (cum aliàs sit exhalatio) frige facere ex aliquo alio extrinseco concurrente, etiam Typhon.

Ad. 2. ¶ *Ad. 2.* dicendum, q̃ Typhon non est aliqd̃ nubes, sed est exhalatio, quæ inclusa fuit in nube, & rupta nube egreditur, & mouetur circulariter ratione supra dicta. Et quanuis in materia conueniat Typhon cum vento: quia ex exhalatione fit, non est ventus: quia exhalatio illa ascenderit cum vapore, & fuit inclusa in nube. Et sic soluitur. 3. argumentum.

SPECVLATIO. IIII.
Vtrum fulmen sit ignis descendens de nube.

Argum. 1.

Videtur quòd non, quia si esset ignis, nunquam fulmen aliquid scãgeret, quin adureret: sed cõtingit multa fulmine percuti, quando tamen non aduruntur:

ergo fulmen non est ignis.

Argum. 2.

¶ *Præterea.* Si fulmen esset ignis, vel esset ibi genitus, vel aliundè delatus: sed non est ibi genitus: quia nubes frigida non potest contrarium sibi generare, sed potius corrumpere: neque aliundè delatus est ignis, quia non videtur à quo loco fuerit eleuatus.

Argum. 3.

¶ *Tertiò.* Fulmen est exhalatio: ergo non est ignis. Consequencia est bona. Et probatur: antecedens: quia fulmen est aliquid eleuatum per virtutem solis ad mediã regionẽ aeris: sed ibi eleuatum, vel est vapor, vel exhalatio: sed fulmen non est vapor: quia vapor non est siccus: ergo oportet sit exhalatio, & sic non est ignis.

In contrar.

¶ *In contrarium est. Aristotel. hic in litera.*

¶ *Pro solutione notandum, quòd sol virtutẽ* *Notandũ. 1*

sua cum eleuet vapores, & exhalationes, interdum contingit ista duo misceri, vt simul eleuentur, & commisceantur: tamen cum differant in hoc, quòd exhalatio sit sicca, pariter & calida, & vapor sit humidus, simul & calidus, vapor non est exhalatio: quia humidus, & calidus: neq; exhalatio est vapor: quia calida, & sicca: sicut aer non est ignis. Atque cum vapor densetur in nubem ratione humiditatis, vt fiat aptus ad pluuiam, contingit exhalationem ibi includi intus in nube, quæ cum sit calida, & sicca, ob nubem quæ iam frigida est, cum vapor perdidit, iam in nubem condensatus, calorem, & obtinuerit frigiditatem, sequitur quòd ratione contrarij ipsa exhalatio inclusa sit fortior, & per antiparitas fin sit intensior. Virtus enim vnita fortior est se ipsa dispersa. Atque exhalatio fortificata non continuata cum nube, quæ rit exitum, & concutit latera nubes variè: & ex hoc causatur tonitruum. Et secundum diuersitatem ipsius exhalatiõis, & secundum aliam & aliam dispositionem nubes, & motum eiusdem exhalationis inclusa contingit tonitruum alio, & alio modo fieri, vel leuè sonare, vel fortiter, & nimium vehementer: ita vt aliquando ex vehementi sono lædatur sensus auditus: nam excedens sensibile corrumpit sensum. Et ita solet fieri cõmotio aeris ex tali sono tonitruum, vt corruat homo timore, & toties quoties tangat nubes latera exhalatio inclusa causatur tonitruum.

Arist. 2. de aiast. 143.

¶ *In tali percussione contingit nubem rumpi: & si non incendatur, erit Typhon, vel Ecnephas: vt in præcedenti speculatione dictum est: at si incenditur in tali exitu, & ruptura nubes, exhalatio: vel mouetur, & dispergitur in latera, & vocatur fulgur: sicut sapissimè contingit, quando sunt tonitrua. Et quanto tonitrua frequentia, & varia, & fulgurationes. Et aliquandò propter fortem impetum, & fugam contrarij venit igniando vsque ad terram, & tandem euanescent, & nulli nocet, & sunt fulgurationes, & tam vehementes, vt videatur cœlum rumpi, cum tamen illa ruptura quæ apparet in fulgure sit non in cœlo, sed in ipsa nube. Et quia non semper quòd exhalatio in nube inclusa mouetur, nubes rumpitur, sequitur quòd nõ semper quando est tonitruum, sit fulgur, vel coruscatio, licet coruscatio, aut fulgur (de quo sermo est) non contingat sine tonitruo.*

¶ *Si tamen exhalatio in nube inclusa, & fortificata*

Notand. 2.

ficata in exitu, & nubes ruptura incendatur, vt ad terram descendat, & non euanescat: vt fulgur, seu coruscatio, est fulmen.

¶ *Tonitruum quippe secundũ Aristot. in hoc 2. definitiũ est sonus in nube ex percussione violenta exhalationis calidæ, & sicca, citò in flammabilis, cõtra nubes cõtinentes, vbi sonò loco generis, cum omne tonitruum sonus sit, & nõ ecõtra, omnis sonus tonitruũ. Fit in nube: nam & si alibi sonò audiretur, quàm in nube, nullus tonitruũ esse affirmabit. Percussio in super violenta ad illud est requisita, cū sit ex percussione ad latera nubes (vt in prima conclusio dicemus) cõtra inclinatiõẽ tam laterũ, q̃ formæ substantialis percutiõis. Materia eius dicit q̃ sit exhalatio calida, & sicca: nã ad hoc q̃ tonitruũ fiat, prærequirit talis exhalatio inclusa in nubis corpulentiã: semper enim vna materia inflãmata in tonitruo apparet, cuius nomen coruscatio est. Et dicit citò inflãmabilis ea, ppter, quæ ventosa exhalatio nõ causat tonitruũ, cū non sit citò inflãmabilis, nõ obstante q̃ sit in nube. Et tandè dicit, cõtra nubes cõtinentes: eò q̃ si aliqua sit exhalatio habens oēs cõditiones, hac vltima excepta, id est q̃ nõ esset cõtra nubes, nec contineret ab eis, nõ causabit tonitruũ. Pro solutiõẽ, ponam. 1. cõclu.*

1. Cõclusio.

Ratio.

¶ *Exhalatio in nube inclusa percutiens latera eius, tonitruũ causat. Probat. Verè causat tonitruũ in nube: ergo ex aliquorũ percussione: quia sonus nunq̃ fit sine percussione corporũ: ergo vel causatur ex collisione vaporis cū nube, vel aeris cum nube, vel exhalatiõis: sed nõ causat ex percussione vaporis ad nubẽ: nam cū nubes sit ipse vapor cõdensatus, nõ est vn de talis fiat collisio. Neq; est aeris collisio cū nube: quia nõ inclusa est aer in nube, qui si includeret, in nubẽ possẽt cõdensari: vt pluuiã fieret: sicut cõtingit intra viscera terræ, & nõ fieret talis collisio. Manet ergo q̃ sit ex exhalatione, quæ ibi inclusa intra nubem petat exitum, & non inueniens, fiat tonitruum.*

2. Cõclusio.

Ratio.

¶ *Secundã cõclusio. Exhalatio eadẽ quæ inclusa in nube suo motu causat tonitruũ, si rumpatur nubes, & in exitu incendat, & citò dispersat, fulgur est, seu fulguratione efficit. Probat. Verè fulgur, seu coruscatio cõtingit post tonitruum: ergo ibi aliquid est incensum: & nõ vapor, aut nubes, cū semper maneat: neq; aer: quia nõ est inflãmabilis: ergo erit exhalatio, quæ facile in naturã ignis transit ob siccitatem, & caliditatem. In nube enim non potest aliud excogitari, nisi vapor, aut aer, aut exhalatio.*

¶ *Dixi, si dispareat citò, & non maneat: quia si manet, non erit coruscatio, aut fulgur, sed fulmen: pro quo sit tertiã cõclusio.*

Ratio.

¶ *Exhalatio incensa in ruptura nubes duras, fulmen est, cuius variæ sunt species. Patet ex Aristot. Ratio est. Fulmen videmus esse aliqd̃ igneum, & incensum: ergo vel est vapor, aut aer, aut exhalatio: sed non est vapor: quia ex vapore fit aqua, & cætera alia meteorologica, quæ frigida sunt: neque est aer incensus: ergo est exhalatio, quæ ad modum quo contingit in silice ex percussione alterius lapidis, vel chalybis, quòd ignis excutitur, sic etiam ex percussione illa quæ contingit in ruptura nubes, ex tactu eiusdem exhalatiõis causatur ignis ex incensione eiusdem exhalationis. Et talis accensa exhalatio aliquando directè descendit fugiens contrarium, interdum mouetur lateraliter ex obuia alio cuius contrarij, vt constat experientia.*

¶ *Quòd sint variæ species, duas ponit Arist. Quòd vnum fulmen sit subtile penetrans, aliud sit grossius adurens. Et hoc cõtingit secudum diuersam exhalationis dispositionem: nam sicut in illis quæ apparent ex exhalatione incensa, & in cometis quantum ad figurã, & durationem, ex materiã diuersitate, eo modo oportet intelligere in fulminibus: vt secudum aliam, & aliam dispositionem eiusdẽ exhalationis contingat fulmen variari quãtum ad durationem, & quantum ad illa quæ operatur: & tanta est, vt antiqui non attingentes ad effectus varios à fulmine prouenientes, quomodo per naturam contingerent, puta uerè fulmen fuisse virtutem diuinam, & non tauerit fuisse aliquam exhalationem sic incensam. Miranda haud dubiè de fulminum conditione, & effectibus diuinã scientia leguntur experta, quæ statim in fine apponentur: si non omnia, aliqua tamen notatu digna.*

¶ *Hoc quòd dixi de fulmine in nubis ruptura, causato ex exhalatione in exitu incensa, etiam debet intelligi fieri posse in terra: nã in visceribus terræ etiam exhalatio includitur, ex qua terræ motus, qui velut in nube tonitruum est: & cum exeat, si inflãmetur, & duret, fulmen erit, sicut coruscatio, & fulgur: si statim dispergatur, & euanescat ob paruitatem materiæ: & sic potest durare ad horam. Et poterit esse dispositio talis in terra, ad modum quo perpetuò fontes generantur ex aere incluso, & vapore in partibus terræ eleuato, vt emissio vno, alter ingrediat, vel eleuetur, & fontes continentur,*

Q. s. etiam

etiā perpetuò ignis emanet è monte: sicut in monte Ethna apud Siculos, & in alijs multis locis, & in Vulcano contingit, qui mons est prope hanc cluaitate Mexicanā, distans ad 14. leucas, qui quotidie ferè emittit fumū spif sum valde, sicut de fornace exire solet. Natura liter (inquā) potest euenire ex exhalatione à sole ibidem in terra continuè eleuata, quæ & incenditur, & emittit fumum, vt solet ignis accensus. Potest enim esse continua exhalationis eleuatio, vel generatio ex cōtinua solis operatione. Et fulmen est ibi in terra: quia est exhalatio incensa durans.

¶ Fulminis effectus varij, & experientia cogniti sunt.

Primum esse eius fulminis.

¶ Quando fulmen est subtile penetratiuum, vbi maior resistentia, magis operatur. Et cōtingit ossa animantis cōtinui à fulmine, manente carne illæsa, sicut &ensem liquefieri, manente vagina sine læsione.

¶ Solet non adurere, sed dissipare, & maxime illud quod magis resistit.

¶ Comburit, & adurit, & deuasat omnia, siue multum, siue parum resistant.

¶ Cōtingit doliū frangi vino plenum: vt maneant vinum illæsum & per tres dies: qd cōtingit: quia vini viscositas ad exteriora pellēs, facit ad modū pelliculæ, vt contineatur intra pelliculam vinum, sicut continebatur in vase: est tamen vinum venosum.

¶ Animalia venenosa percussā à fulmine, etiā si non moriantur, perdunt venenum, & nō venenosa tacta, venenosa fiunt.

¶ Contingit hominem, quantumvis in extrema parte digiti percussū à fulmine, ob venenum cōtractum infici, & mori, sicut ex morfu canis rabidi, vel viperæ.

¶ Rarò est, animal percussum à fulmine euadere, præter hominem, qui aliquando euadit, vt famus experti: quod fieri potest, vel quia homo habeat remediū contra fulmen, vel ab aliqua alia occulta proprietate.

¶ Si dormiens percussus à fulmine, inuenietur mortuus, oculis apertis, & si vigilans habeat clauos.

¶ Omnia percussā à fulmine faciem vertūt cōtra locū à quo venit, tanq̃ si à natura sit inditum à nocente.

¶ Foetus in ventre matris perit ob fulmen, matre seruata absque læsione.

¶ Contingit fulmen aliquando in sereno die

cadere, & nocere, pro quanto eleuata exhalatione sine nube ad mediam regionem aëris reuertitur, & incenditur vt fulmen.

¶ Sua subtili natura de pariete in parietem, de cubili in cubile, de superiori ad inferiorem, & de inferiori ad superiorē potest transire: aliquando lateraliter: interdū circulariter, & alijs multis modis. Et vñ transire de extremo ad extrēmū relicto medio, i. sine aliqua operatione in medio.

¶ Interdum euenit vt duobus percussis à fulmine simul, vnus moriatur, alius nō. Ego enim noui hominem, cui contigit, cum simul esset cum alio deambulans, focus exhalauit animam, & ipse sine læsione mansit.

¶ Fulmen aliquando veste panni illæsa, hominis tunicam lineam adurit: audiui quidem ab homine cui contigit.

¶ Remedia contra fulmina dicūt esse loca subterranea, ad quæ nō ptingit. Dicūt etiā Laurum arborē, & similiter coriū vituli marini. Et Seneca dicit Imperatores habuisse in vsu tentoria in exercitu de pellib' vitulorum marinarum: vt essent tuti à fulminibus. Tiberius Cæsar vtebat Laureæ corona ob remedium, & tutamen cōtra fulmina.

¶ Ad 1. dicendū, cōtingere qd fulmē penetret, & cōtinuet, vel sine læsione penetret, & aliquando penetrando adurat: sed hoc euenit ex diuersa conditione fulminis: nā dato sit ignis accensus, tanta tamen potest esse raritas illius exhalationis, vt ob paruitatē materiæ fiat transitus sine læsione, sicut etiam cōtingit in flāma: tamen si quis tangeret ferrum ignitū adureret. Apparet etiā in stappa incensa, quæ ob raritatem nō lædit tangentē. Nō ergo tolli quin sit ignis accensus tale fulmen.

¶ Ad 2. dicendū, esse ignem ibi genitum ex exhalatione ibidem existente incensa in ruptura ipsius nubis: sicut intelligit excuti ignis ex percussione silicis.

¶ Ad 3. dicimus, fulmen esse exhalationē, sed nō quocumq; sed incensam, & incensā, ignis est in materia tali: sicut ignis est in carbonib', & ignis est in ligno: nam ista incensa ignem caulant: ita exhalatio calida, & sicca anteq̃ incendatur, nō habet qd sit ignis: tamen accensa, adurit, & effectus exercet ignis, admodū quo aër si incēdatur, definit esse aër, & fit ignis: sic & exhalatio, quæ durabit vsq; dum materia eius consummatur.

TERTIVS LIBER

METEORORVM, ADMODVM R. P. F. ALPHONSI à Vera Crucē, sacri ordinis Eremitarum, D. Augustini, Theologi, & bonarum artium Magistri: Præsidentis in Mexicana Academia in partibus Indiarum maris Oceani.

ARGVMENT. TERTII libri Meteororum.

In isto tertio Aristot. tractat de Halo, quomodo causetur. De Iride, & diuersitate colorum, atq; de virgis, & parahelijs, & demetallis.

SPECVLA. I. VTRVM Halo per refractionem radiorum contingat.

Videtur quòd non. Fit per reflexionem radiorum: ergo non per refractionem. Consequentia est bona, cum non sit idem radius reflexus, & radius refractus. Antecedēs probatur ex Aristotele, qui dicit hīc. Ad intelligendum quomodo sit Halo, oportet intelligere continua specula: sed omne quod per speculum videtur, est per radium reflexum, & non refractum: ergo & Halo.

¶ Secundò. Si Halo fieret per radios refractos: vel esset ad perpendiculum, vel à perpendiculo: sed nullo istorum modorum contingit. Non ad perpendiculare: nam sit radius. a. b. perpendicularis, & a. c. radius refractus: tunc quæro, utrū inter radium. a. b. & a. c. sint alij radij refracti, vel nō: si nō, hoc est contra experientiam: quia vbicunq; ponatur oculus, videtur Halo: ergo oportet sit per aliquem radiū. Si sint alij radij mediij, sequitur quòd nō magis dicitur radius refractus ad c. quàm ad aliā differentia extra. a. b. & sic ita fit refractio ad perpendicularem, sicut à perpendiculari.

¶ In contrarium est: quia Halo apparet, & videtur contra. Si non est per reflexionem radiorum: quia sic non oporteret semper dum videtur quòd esset vapor, vel nubes inter oculos, & astrum, quod est cōtra Aristotelem: ergo est per refractionem radiorum.

¶ Pro solutione oportet notare, quòd Halo est quidam circulus apparens circa solem, vel lunam: subobscurus: imò & circa candelam solet esse, maxime quando aliquis à somno surgit. Et Halo aliquando apparet secundum circum integrum: aliquando secundum portionem circuli: & frequentius apparet circa lunam, quàm circa solem: eò quòd luna non habeat tantam virtutem resoluendi vapores, ratione quorum Halo causatur, & rariis circa solē: quia potens est dispergere, & consumere vapores. Halo, & Corona sumuntur pro eodē vt inquit Vitelio in. 10. suæ perspectiue: & putat hoc esse de mente Aristot.

¶ De Halo, vel Corona sumuntur naturales prænosticum ad serenitatem, aut pluiam, aut ventum: nam si Halo qui apparuit marcescit, est signum consumptionis vaporis: & sic est serenitas: si condensetur, est signum pluiæ: quia iam nubes condensatur: si tamen ex vna parte incipit deficere, & non ex alia, ventum futurum declarat: & contingit in supremo regionis aëris infimæ.

¶ Secundò notandū, differentia esse inter radiū directū, reflexū, & refractū. Radius directus est ille, qui à luminoso in directum tendit. Reflexus, qui in occurfu opaci reflectit: vt in speculo contingit, ad modū quo pila resiliit

rentiam: quia vbicunq; ponatur oculus, videtur Halo: ergo oportet sit per aliquem radiū. Si sint alij radij mediij, sequitur quòd nō magis dicitur radius refractus ad c. quàm ad aliā differentia extra. a. b. & sic ita fit refractio ad perpendicularem, sicut à perpendiculari.

¶ In contrarium est: quia Halo apparet, & videtur contra. Si non est per reflexionem radiorum: quia sic non oporteret semper dum videtur quòd esset vapor, vel nubes inter oculos, & astrum, quod est cōtra Aristotelem: ergo est per refractionem radiorum.

¶ Pro solutione oportet notare, quòd Halo est quidam circulus apparens circa solem, vel lunam: subobscurus: imò & circa candelam solet esse, maxime quando aliquis à somno surgit. Et Halo aliquando apparet secundum circum integrum: aliquando secundum portionem circuli: & frequentius apparet circa lunam, quàm circa solem: eò quòd luna non habeat tantam virtutem resoluendi vapores, ratione quorum Halo causatur, & rariis circa solē: quia potens est dispergere, & consumere vapores. Halo, & Corona sumuntur pro eodē vt inquit Vitelio in. 10. suæ perspectiue: & putat hoc esse de mente Aristot.

¶ De Halo, vel Corona sumuntur naturales prænosticum ad serenitatem, aut pluiam, aut ventum: nam si Halo qui apparuit marcescit, est signum consumptionis vaporis: & sic est serenitas: si condensetur, est signum pluiæ: quia iam nubes condensatur: si tamen ex vna parte incipit deficere, & non ex alia, ventum futurum declarat: & contingit in supremo regionis aëris infimæ.

¶ Secundò notandū, differentia esse inter radiū directū, reflexū, & refractū. Radius directus est ille, qui à luminoso in directum tendit. Reflexus, qui in occurfu opaci reflectit: vt in speculo contingit, ad modū quo pila resiliit

Finis libri secundi Meteororum.

filij à pavimento, & sicut dicimus radios solares in occurfu terræ reflecti, & calidam reddunt hanc infimam regionem aëris. Refractio dicitur radius, quando radius emissus à luminoso in occurfu alterius medij, vel densioris, vel rarioris refrangitur: vt non in directum procedat: sicut emanabat à luminoso: vt si quis existens in aëre videat aliquid in aqua: itaque radij emissi à visibili existenti in aqua, procedentes per aquam, quando veniunt ad aërem, qui est medium rariius, dispergantur, & refringantur: vel e contra, si sit oculus in aqua, & visibile in aëre, cum radij per aërem directi deueniunt ad aquam, quæ est medium densius refringantur. Et q̄ sit radiorum refractione, constat: quia aliqua sunt quæ videri non possunt per radios directos, & contingit videri per radium refractum: vt si nummum argenteum ponat quis in scutella aqua plena, & ponatur in loco in quo non possit ob latera scutelle videre nummum, si non sit ibi aqua, non videbitur: quia radij procedentes non refringantur, cum medium vnum sit, & sine mutatione loci. Si scutellam aqua impleas, videtur nummus: quia radij procedentes per aquam in occurfu alterius medij, scilicet aëris, refringuntur, & perueniunt ad oculum, & videt nummum ibi in fundo, quæ antè non poterat videre per radium directum. Hoc constat experientia: ob id: necessarium ponenda est radiorum refractione: vt probant per spectum.

¶ Est etiam considerandum, quod cum in occurfu medij diuersi fiat radiorum refractione, si ex rariori ad densius, in densiori fit refractione ad perpendicularum: & e contra, si ex densiori ad rariius, in rariori fit refractione à perpendicularo. Ad perpendicularum dicitur, quando radius qui refrangitur tendit in rectum, ad modum perpendiculari: & à perpendicularo est, quando in refractione recedit à perpendicularo: sicut in exemplo de nummo posito in vase, seu scutella: quia emittit quando est in aqua, radios per aquam, quando ad aërem deueniunt, refringantur à perpendicularo: quia recedunt à progressu in directum: eo modo quo per aquam, & inde est quod videtur nummus, cum tamen non videretur, nisi radij refrangerentur à perpendicularo. E contra, aliquis existens in aqua, non videt aliquam rem existentem in aëre, quam videret si non esset aqua: quia radij peruenientes ad oculum directi, quando occurrit medium densius, accedunt ad perpendicularum, & non pertinget ad oculum radius: quia de causa non videbitur visibile.

Notan. 3.

¶ Prima conclusio. Halo fit per refractionem radiorum visualium. Probatur. Halo causatur per hoc quod radij procedentes ab astro obuiant medio densiori: sed hoc est refractione nem esse radiorum: ergo ob id Halo causatur. Probatur. Si non fit aliquid medium aliud inter visum, & astrum, vt est vapor, vel nubes, non videtur Halo, aut Corona, & posito medio densiori, quam sit aër, apparet: ergo sequitur quod causatur Halo ex occurfu medij alterius rationis: sed hoc est radios refrangi, vt dictum est in notabilibus: sequitur ergo quod Halo ex refractione causatur radiorum: nam aliàs si non esset talis refractione: semper deberet Halo sub astro apparere: sed non semper appareret, ergo signum est, quia non semper radij refringuntur ex eo: quia non semper est medij alterius rationis, per quod radij visuales perueniunt ad oculum.

¶ Et conclusio probatur autoritate Vitulonis, qui dicit. Corona quod est idem quod Halo fit ex refractione radiorum solis, vel lunæ, vel aliarum stellarum primæ magnitudinis in vapore circulariter er ad visum. Quam conclusionem ibi demonstrat.

¶ Secunda conclusio. Halo non causatur ex reflexione sola radiorum, neque per radium absorptum. In hac volo dicere, quod reflexio radiorum in nube, vel vapore, non causatur, si solum ipsa consideretur. Hæc conclusio est contra nonnullos, qui putant esse de mente Aristotelis Halo causari, sicut in speculis, ex reflexione radiorum ad oculum. Patet: si esset verum, maximè: quia illi radij reflexi ad tantam distantiam possent causare visionem solis, vel lunæ: sed hoc non potest esse. Patet: cum aqua sit superficies specularis, & radii solis reflectat, & oculus videat solem, potest tantum elongari ab aqua, vt non videat solem: ita vt neque lucem solis, neque figuram eius videat, etiam si aqua sit superposita, vbi reflectuntur radij: ergo cum Halo sit in maiori distantia, non poterit causare visionem solis, vel lunæ, vel aëris per talem reflexionem radiorum: vel si potest, quare non in reflexione in aqua continget?

¶ Et secundò probatur quod non fiat per solam reflectionem: quia si sic, esset: quia ad tantam distantiam lumen reflexum videri potest: sed hoc non potest stare: quia aliàs radij reflecti à terra calefacerent mediam aëris regionem: quia ad eam peruenirent: sed non perueniunt ob distantiam, vt dictum est: ergo neque ob reflexionem contingit.

1. Conclusio Ratio.

Radius absorptus.

Vitulon. in 10. sue per spec. conclusio. 27.

2. Conclusio.

Ratio.

2. Ratio.

¶ Dixi, fo

¶ Dixi, solam: quia forte potest esse, quod simul cum refractione sit reflexio: sed radiorum reflexio sola non videtur sufficere ad Halo, seu Coronam: Pro alia parte, quod non fiat per radium absorptum, notandum, quod vitra radium directum, & reflexum, & refractum, quidam ponunt quartum, quem vocant radium absorptum, & est, quando radius incorporatur in ipso medio illuminato, quando fit vndique ad omnem differentiam positionis: ob id aliqui dixerunt Halo fieri, vt videatur per tale radium incorporatum, seu absorptum, & non per reflexum, neque refractum. Nos dicimus non fieri isto modo: quia tunc non posset dari causa quare circulariter apparet Halo: quia si vnde quaque radius multiplicaretur, totus vapor appareret: sicut nubes lucida à sole, vel luna illuminata: sed non apparet, vt constat: ergo oportet sit ratione refractionis ipsorum radiorum, qui sic ad nos perueniunt, ad sensum declaratum in prima conclusione, & non per reflexionem: nisi sumat quis reflexionem largè, pro omni multiplicatione lucis, vel luminis in medio diaphano: nam tunc refractione esset reflectio radiorum.

¶ Ad primum, dicimus non valere: fit per reflexionem radiorum: ergo non per refractionem: quia potest esse quod Halo causetur, & apparet ob reflexionem, & refractionem Bene tamen valeret argumentum: fit ob solam reflexionem, &c.

¶ Ad Aristot. Dicendum, posuisse exemplum loquendo de Halo in speculis: non quod eo modo contingat per solam reflexionem, sicut in speculis. Vel per specula intellexit, corpora, quæ paruum lucem, vel lumen receptum diffundunt, siue sit per reflexionem, siue per refractionem radiorum: & tunc est speculatio de speculis ad intelligendum Halo. Si tamen Aristot. intelligeret specula polita, & tersa in superficie, non possent causare Halo, vt probatum est.

¶ Ad secundum. Concedendum est fieri refractionem radiorum ad perpendicularum: quia occurfus medij densioris, quale est vapor sub astro. Et quando probas, non posse stare: quia non refringitur ad punctum perpendiculari, sed citra, & sic multis modis: quapropter non ad perpendicularum, dicimus ita esse, quod non ad perpendicularum, vt attingat: & ob id multis modis contingit: sed vocatur refractione ad perpendicularum, quod quotiens contingit in medio densiori: refractione, est per accessum ad perpendicularum, licet non attingat: siue hoc fiat (vt

aliqui putant) quia radius intendit se conseruare, & perpendicularum melius. Quapropter in ingressu medij densioris ad perpendicularum declinant vt melius. Et quando per medium rariius: quia facilis est conseruatio declinat, siue sit (vt puto verum) ex natura radij: vt in medio densiori ad perpendicularum, oportet dicere quod in veritate est refractione radiorum ad perpendicularum.

¶ An radius directus, & reflexus distinguantur specie, eiusdem luminosi, & refractus, & reflexus, ad perspectivam spectat. Et variæ sunt opiniones. Videtur satis probabilè quod directus, & reflexus specie differant, etiam si sint eiusdem luminosi: sicut & directi diuersorum luminosorum differunt: nam si reflexus, & directus radius essent eiusdem speciei, cum reflexus sit causatus à directo, sequeretur quod lumen esset qualitas actiua: sed tamen refractus, & directus videtur esse eiusdem speciei, si sint eiusdem luminosi: sicut radius directus & absorptus similiter: nam quod radius ad perpendicularum declinet, vel à perpendicularo, vel quod maneat incorporatus in diaphano, vel procedat via recta, non videtur quod speciem variet. De quibus in propria materia videndum. Et quantum ad directum, & reflexum quod specie distinguatur, sic tenet Canturiæ. in prima parte suæ perspectivæ: & idè Georg. Bruxellæ.

Dubium.

Contra Coronam sic super. 9. argu. principale.

Canturiæ.

¶ SPECVL. II. VTRVM Iris sit aliquid realiter ipsum in nube, vel sit solum secundum formam imaginariam.

¶ Rguitur quod non sit vere, & realiter: quia aliàs sequeretur quod in vno, & eodè, simul & semel essent diuersi colores: rubedo, & albedo. Et simul, & semel aliquid esset albu, & ruboum: sed hoc non videtur: ergo non est vere realiter Iris, vt apparet.

1. Argumè.

¶ Secdo. Color est qualitas scda resultans ex qualitatibus primis in corporibus mixtis: vt dicit Aristoteles de coloribus: sed Iridis colores non sunt ex tali cõtemporamento qualitatibus, sed sunt ex reflexione, vel refractione radiorum à terra: ergo sequitur quod non sunt veri colores: & ob id non est realis res Iris, sed fictitia.

¶ Ultimò

¶ Vltimò. Id dicitur esse fictitium, & non reale, quod non est, vbi apparet esse: sed Iris est huiusmodi: quia vbi apparet non est: quia cum fiat per reflexionem radiorum solis super nubem roridam, apparet esse remoti, quam sit.

In contra. ¶ In contrarium est, quia id est realiter, quod verè, & realiter operatur: sed Iris est huiusmodi, cum immutat medium vsq; dum ad oculum videntis veniat.

Notanda. ¶ Est primò notandum, quod Iris sicut & Halo ex radijs luminosi tangentibus vaporem contingit: tamen est magna differentia inter Halo, & Iridem: quia Halo, vel Corona generatur vapore supposito aëro, & medio inter oculum videntis, & astrum, sed Iris causatur in nube, non aëro supposito, sed potius ex diametro opposito. Itaque si cōtingat quod in solis oppositam partem ad quam de directo radios mittit, sit nubis rorida, apta ad pluuiam, reflectuntur radij ad oculum, ad modum quo in speculo contingit: & in ipsa nube exprimitur quodammodo figura solis: & quia non plene fit, solum rei. colorem repræsentat.

¶ Oportet ergo intelligere, quod quando Iris videtur, est eò quod oculus noster est velut medius inter solem, & nubem vbi apparet Iris: & radij directe, respicientes nubem aquosam, & roridam, perfranguntur ad eam: sed quia non possunt penetrare, & vincere ipsam nubem, reflectuntur ab ipsa nube ad visum nostrum. Et radij solis, vel lunæ aliqui ibi refranguntur, & absorbentur in nube. Et lumen ibi receptum supplet colorem albi: & quanto magis de lumine, magis ad album accedit, & est puniceus color. Densitas nubis supplet vicem coloris nigri: & vbi minus de lumine in nube densa, ibi magis de nigro, & manet quidam color qui viridis videtur: & tandem ob diuersitatem nubis quo ad raritatem, & densitatem apparet varius color.

Notanda. ¶ Etiam est considerandum, quod color duplex esse habet: vnum materiale: aliud formale. Materiale coloris pendet ex primis qualitatibus, scilicet ex debita proportione earum: sed formale coloris est lumen receptum in perspicuo. Primo modo, colores non sunt in Iride: quia ibi non est qualitatuum primarum cōtemperamentum, sed sunt formaliter: quia verè ibi est lumen receptum in corpore illo perspicuo.

1. Conclusio. ¶ Prima conclusio. Iris causatur ex radiorum refractione, & reflectione in nube opposita soli, vel lunæ. Probat ex Aristotele in isto Ratio.

loco. Et experientia ostenditur: siquidem videmus quod Iris apparet, & nunquam apparet, nisi ex oppositione ad solem, vel lunam: nam si Iris causatur à sole, ex oppositione est: vt sole existente in oriente, sit Iris in occidente, & contra: sole declinante ad occasum, apparet in parte opposita orientis Iris. Et tantum quantum eleuatur de sole, est depressum sub horizonte de cetero Iridis. Sed quod id fiat ex radijs refractis, & reflexis, patet. Verè causatur, vt constat: & non videtur vnde, nisi ex diuersa radiorum receptione, & reflectione: ergo ex hoc causatur. Et quod sit in nube rorida, & apta ad pluuiam, patet: quia aliis quotidianè apparet Iris, etiam in sereno tempore: sed videmus quod non semper apparet, sed quando sunt nubes. Neque semper quod sunt nubes, sed quando sunt in oppositione. Neque semper quod sunt in oppositione, sed quando nubes, vel vapor in tali dispositione est ad pluuiam, & densata, ita vt non possit penetrare radios.

2. Conclusio. ¶ Secunda conclusio. Colores varij in Iride ex diuersa cōmixtione radiorum cum nube contingunt. Patet. Ibi apparet diuersi colores in Iride, & formaliter sunt: ergo ex aliquo causantur: & non videtur ex quo, nisi ex varia cōmixtione lucis cum nube: ergo ex eo euenit: nam ex mixtione lucis fortis cum multo opaco fit rubedo: & ex cōmixtione fortis lucis cum opaco tenui generat albedo: & ex mixtione debilis lucis cum opaco generat nigredo: & ex mixtione debilis lucis cum tenui opaco causatur alius color medius: sequitur ergo illa colorum varietatem euenire ex alia permixtione lucis, & nubis: nam cum nubis non fit æquè densa, & disposita secundum omnem partem sui, aliter recipiuntur radij, & reflectuntur, & refranguntur, & absorbentur, & incorporantur. Et necessariò alius; & alius apparet color: nam quanto radius fortius, minus reflectitur: & quanto recedit à perpendiculo, debilior est, & magis reflectitur, & sic varius apparet color.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio. Quia nubes in qua Iris, est imago: quædam solis, licet imperfecta, in circulo profecto videtur mundi medietatem repræsentare, quam semper sol illuminat. Volumus dicere, quod cum Iris apparet, semper videtur portio circuli apud nos, que manifestat tantum circulum eius extendi, quantum est mundi medietas illuminata à sole: quia sole existente in horizonte in oriente, si apparet Iris in occidente, medietas cir-

tas circuli erit visa à nobis, & alia medietas est infra: quia centrum Iridis in horizonte est. Et quanto sol eleuatur, tantò minus quam semicirculus apparet, & maior portio circuli deprimatur. Intantum eleuari potest sol, vt si perueniat ad zenith capitis, nil apparet de Iride. Ecce quomodo dato nubes sit parua, repræsentat mundi medietatem: quia tantum sol illuminat.

4. Conclusio. ¶ Quarta conclusio. Non solum Iris solis imago, aut lunæ est, sed etiam alterius Iridis: sic vt aliam repræsentet, & duæ appereant Irides. Hæc conclusio etiam experientia manifesta est: quia ad modum quo duo specula adinuicem opposita mutuo se repræsentant, & vnus alterius videtur esse imago, sic contingit Iride existere ab ea radij emittunt ad nubem suppositam, & dispositam. Et debiliores erunt colores: quæ radij etiam debiliores: & illa que debiliores habet colores, erit idolum, & imago illius que fortiores. Et si tres appereant, etiam debilius repræsentabitur in tertia, quam in secunda, & colores erunt, tamen non eodem ordine positi, vt si in prima Iride primus erat puniceus, & secundus viridis, & purpureus: in 2. Iride primus sit purpureus, & vltimus puniceus: quod apparet. Si quis capiat enslem in manu, & manubrium versus cælum, & cuspidem versus aquam, in aqua apparebit e contra, manubrium in infimo loco, & cuspis in supremo. Ita si homo habeat aquam suppositam, & videat se in aqua, erit imago hominis in aqua: vt pedes in aqua cum pedibus conueniat, & caput sit in infimo loco aquæ: & necessariò euenit, vt sit conueniens repræsentatio: etiam quando plures appereant Irides vna alterius imago est.

Thimon. ¶ De Iride multa dicuntur tam à perspectiuis, quam à physicis: esset enim prolixum nimis hic adducere, & nescio an oportet interpretum. Qui voluerit late videre, legat Thimonem in isto 3. per. 1. 3. quæst. ab. 1. vsq; ad. 2. 5. vbi spatiat sicut circa argumentum hoc: & Albertum Magni in isto. 3. à c. 6. vsque ad. 2. 6. in tractatu 4. & Paul. Venet. in summa, in libris meteororum à c. 2. 2. vsque ad. 2. 6. qui etiam plura notatu digna adducit. Sufficiat ergo intelligere Iridem naturaliter causari ex oppositione nubis roridæ ad solem, vel lunam, & imaginem quandam ipsius luminosi esse, atque varios esse colores ob varium concursum radiorum in alia, & alia parte nubis.

Ad argum. ¶ Ad primum argumentum, dicendum verè, & realiter ibidem esse colores secundum esse formale: & quia realiter sunt, & non imagi-

nariè, verè mouent visum potentiam, & realiter videntur. Neque sequitur inconueniens: nam illi varij colores non sunt in eadem parte medij: quoniam vbi puniceus, non est rubeus, neque e contra: sed ex varia commixtione, & concursu luminis cum opaco contingit talis varietas in colore: & non secundum eandem partem vaporis est, seu nubis: sicut neque inconuenit, dato aliquo diaphano, non esse secundum omnem sui partem æquè lucidum, neque habere eundem colorem: & in Iride similiter.

Ad secundum. ita esse fatemur, varios colores secundum suum esse materiale causari ex diuerso cōtemperamento qualitatuum ætivarum primarum, quale ibi non est, sed tamen pro formali colores sunt, & habent esse ex commixtione lucis, & opaci: vt ait Albertus Magnus libr. de sensu, & sensato. Et secundum diuersitatem est diuersitas in coloribus. Et hoc formale in Iride est. Quapropter verè colores sunt in isto sensu. Quod si aliquis neget colores: vt sunt qui negant verè ibi esse, sed solum secundum apparentiam, vt adducit Thimon quæst. 1. oportet intelligere in hoc sensu: quia non sunt quoad materiale: quia non ex qualitatuum primarum cōtemperamento: commixtionem tamè radiorum cum nube non est qui neget, ex qua varius est color. Nolo tamen dicere quod color solum sit in extremitate: quia etiam in cetero rei est: sed solum de Iride loquentes ad saluandum veros colores, id ex permixtione dicimus esse.

Ad 3. dicendum. Iridem esse veram, & realem formam: quia verè est imago solis, & verè, & realiter recipiuntur radij aëtri in nube. Et quod apparet remotius, vel propius, quam sit, non tollit quominus verè, & realiter sit: nā piscis visus in aqua apparet propinquius, quod sit: quia si oculus in medio rariori, & visibile in densiori, contingit: & e contra: si oculus sit in densiori, & visibile in rariori: quæ radij in densiori ad perpendiculum refranguntur, & in rariori à perpendiculo, vt dictum est.

SPECVL. III. VTRVM
virgæ, & parahelij fiant ex re-
fractione radiorum, sicut
Halo, & Iris.

Argui

Argum. 1.

In cōtra.
Notatio 1.

Arguitur quod nō: quia si sic, apparent circulariter, sicut Halo, & Iris: sed non apparent, vt experientia cōstat, saltim de virgīs: ergo non fiunt per refractionem, vt Halo. Et maior probatur: quia vbi eadem causa est, oportet & sit idem effectus.

¶ In contrarium est Arist. in isto libro.

¶ Pro solutione notandum, quod sicut contingit nubem, vt vaporē aliquem suppositum soli, vel lunæ esse: vt quando generatur Halo, vel Corona: contingit opponi etiam ex diametro: vt quādo Iris fit, sic etiam euenit q̄ nubes, vel vapor sit ad latus ipsius astri solis, vel lunæ: & si eueniat, contingit esse virgās, & parahelos: nam radij solis incidentes super foramina nubium super vapores, vel aërem vaporosum, partim refringuntur, & partim reflectuntur, qui ad visum nostrum perueniunt, & ex diuersa dispositione vaporis ex radorum refractione apparent colores varij: sicut in Iride, qui ostenduntur ad modum columnarum rectorum, & aliquando tortuosæ parum.

¶ Parahelus (qui iuxta solem interpretari potest) contingit eo q̄ nubes sit ad latus solis, & radij ipsius solis ibi refracti, & reflexi quodāmodo, velut in speculo, solem representāt, & est ibi alius apparatus sol, qui sit velut solis imago. Quod si contingat ex vtroque latere solis nubem esse dispositam ad recipiendū radios, erunt duo soles ex vtroque latere. Vnus, & tres apparebunt. Vnus verus, & duo alij qui sunt imagines veri solis, ratione supradicta.

¶ Et contingit maximē in ortu solis, & occasu: quia in ortu ex frigiditate noctis poterit esse vapor condensatus in nube, dispositus ad recipiendū radios solis: & apparebit parahelus: & in occasu: quia recedente sole, vapores eleuantur: sed non consumuntur, & infrigidatur facili, & condensantur: non tamen in meridie: quia ex virtute solis si sit vapor, faciliē dissoluitur.

¶ Contingit parahelus à latere, vt dixi, & non supra, neque infra solem: quia si infra, iam esset Halo, seu Corona. Et supra non potest esse: quia non est vapor supra solem. Est ergo ad latus eius, vbi potest esse dispositio vaporis sufficiens, & radij refrangi, & reflecti possunt: quod sequentibus conclusionibus patefaciet.

1. Conclusio. ¶ Tam virgæ, quàm parahelij contingunt ex refractione, & reflectione radorum solis. Pa-

tet. Contingit tales virgās iuxta solē appare- resimiliter, & apparet parahelus, seu alius sol ad latus solis: imo aliquando duo soles apparent: ergo eius causa reddēda est naturalis, & non videtur alia, nisi refractione, & reflexio radorum: sicut Halo, & Iris fiunt: ergo verē sic in paraheljs. Et probatur autoritate Arist. id asserentis.

¶ Ex hoc sequitur, quod si quando in ortu, vt occasu solis appareat alter sol, vel duo, nō statim mirandum tanquā miraculum in natura, cum id possit secundum naturam esse: sicut aliquādo audiimus visum in istis partib⁹, & in Hispania antiqua, cum essēmus Salmantica. Non tamen negamus quin interdū præter ordinem naturæ apparere contingat ex diuina dispensatione: sicut in Christi Redemptionis nostri natiuitate cōtigisse legimus, qui verus est sol iustitiæ. Cum enim nō esset tūc causa naturalis parahelorum, pro miraculo habitum est.

¶ Secunda cōclusio. Et si parahelij non inueniantur ab aliquo astro, seu planeta causari extra solem, à luna tamē ob lumen quod habet in abundantia, oportet concedere fieri posse. Hoc probatur experientia. Et Plinius refert tres lunas fuisse visas, Gn. Domitio, & L. Antonio consulibus.

¶ Ratio est: quia parahelus contingit ex refractione, & reflectione radorum ad vaporem, seu nubem existentem in latere solis: sed potest contingere sic esse dispositum vaporem iuxta lunam, sicut iuxta solem: & luna emittit radios tantæ virtutis, qui possint refrangi, & reflecti, & ad oculum nostrum peruenire: ergo poterit esse vnus, & duo parahelij iuxta lunam, sicut & prope solem: similiter & virgæ.

¶ Et confirmari potest: quia Halo, & Corona contingit sub luna, sicut sub sole, & hoc ex refractione radorum lunæ est, ergo eadē ratione poterit esse parahelus circa lunam, sicut circa solem. Non tamen datur alijs astris: quia non habent tantū lumen, vt possint hoc efficere. De quo vide Albertum Magnū in isto. 3. tractatu. 4. ca. 28. & 29.

¶ Ecce quæ dicenda erant in isto tertio libro quæ tractantur ab Arist. circa illa quæ apparent in sole, & luna, scilicet quando Halo, seu Corona, & quando Iris, & quando virgæ, & parahelij: nam conueniunt ista in subiecto, & in causa. In causa, quia à sole, & luna. In subiecto: quia omnia in nube, vel vapore condensata fiunt. Etiam est conuenientia quantum ad mo-

Ratio.

Corolla.

2. Cōclusio.

Plinius.

Ratio.

Confirmatio.

Albe. Mag.

Epilogo.

1. Argum.

Aristote. 2. ph. tex. 2.2 et. 79. et. 4. Meta. te. 28

In cōtra.

Albe. Mag.

Variæ opi- niones.

Hermes.

ad modum: quia ex reflexione, & refractione radorum euenit.

¶ Differentia tamen est in loco vbi vapor, vel nubes: quia in Halo, vel Corona supponitur astro, & in Iride in oppositione est ex diametro: astro existente in oriente oportet sit nubis opposita in occasu, & in paraheljs, & virgis neque supponitur, neque opponitur, sed ad latus apponitur vapor.

Ad argum. ¶ Ad argumentum patet solutio: nam virgæ non apparent secundum figuram sphericam ob diuersam dispositionem vaporis, in quo refranguntur radij.

SPECVLATIO. IIII.

Vtrum metallā fiant, & per naturam generentur, & lapides similiter.

ROBATUR

quod non. Quod est per naturam, & secundum naturam, non potest fieri per artem: quia licet ars imitetur naturam, non tamen facit opus nature: sed metallā fiunt per artem: vt patet de alchimistis, qui faciunt verum aurum, & argentum: ergo sequitur q̄ ista non sunt naturalia, sed artificialia. Vel si naturalia sunt, nullo modo per artem fiunt.

¶ In contrarium est veritas: nam constat metallā generari: & per naturam esse diuersos lapides: vt Aristot. in fine huius. 3. asserit.

¶ In hac speculatione est in animo nonnulla de generatione lapidum, & metallorum ad ducere, atque de conditione metallorum pauca afferre, & de arte alchimistarum tangere, an vera sit ars, & efficiat quod apparet. Qui voluerit videre de istis proximē loquentem, legat Albertum Magnū, qui fecit tractatū de mineralibus per quatuor libros distinctū. Inueniet inter opera appositum libris Meteororum.

¶ In primis de lapidum causa generatiua variæ philosophorum sunt opinionēs. Hermes enim dixit vnā esse virtutem formatiuam: quam Marti tribuit. Sed variōs esse lapides dicebat, etiam si vna virtus secundū diuersitatem passiuorum: sicut sol vnus est omnia generans, varius tamen secundum diuer-

sitatem illorum in quibus operatur.

¶ Empedocles causam dixit calidum vsuū, Empedocles. ex antiqua fabula de Pyrrha, & Deucalione, in qua lapides magnæ matris ossa dicitur.

¶ Democritus dixit, animam esse in lapidibus, sicut in semine ad generandum. Democritus

¶ Alij (vt alchimistæ) dicunt, lapides solū per accidens generari: quia in quocunq̄ loco calidum igneum inuenit materiam aptā affando lapidem causat: & dicunt lapides nō habere formas secundum species, sed solū quādam passiones materie vt dutitiam, quā pro forma habent. Istis opinionibus impug-

natis, dicit Albertus cap. 5. quod sicut in semine animalis, quod est superfluum nutrimenti descendit à vasis seminarijs vis formatiua animalis, quæ format, & efficit animal, & est in semine, ad modum quo artifex in artificia to, quod partem facit: sic est in materia aptata lapidibus virtus formans, & efficiens lapides, & producens ad formam lapidis huius, vt illius. Et infra dicit quod hæc virtus habet duo instrumenta: vnū est calidum, humidū extractiuum, digestiuum, inducens coagulationem ad formam lapidis in terrestri, quod passum est ab humido vntuoso. Alterum instrumentum est in materia humidū aquei, quod passum est à sicco terrestri: & hoc est frigidū humidū, non tamen constructiuum: vt in metallis fit, sed quod fit etiam humidū expressiuum. Hoc enim indurat, & coagulat. Et quia humidum exprimit, intantum quod non remaneat in materia, nisi ad solam continuationem, tales lapides nullo calido sicco possunt liquari.

¶ Lapidēs habent suas formas substantiales, per quas in specie certa constituuntur, & nō sunt animæ: vt quidam ex antiquis dixerūt, nam in eis non est aliquod opus vitæ, neque nutritio: quia si esset, oporteret habere poros, & vias ad recipiendum alimentum, vt supra diximus. Et dutities lapidis ostēdit tales vias non esse. Item. Instrumenta ad attrahendum alimentum: vt radices, & os, debent poni in lapidibus, quod constat non dari. Neq; valet dicere animam oppressam à terrestriate: vt non possit exercere opera: quia natura deficeret in necessarijs, quod constat esse falsum: quia dando naturam, dat necessaria, &

congruentia illi nature. Si ergo lapides au-

geantur, non est propriē augmentem: vt in viuētibus, sed impropiē, per additionem, vel conuersionem alicuius coniuncti in naturam lapidis.

R ¶ Loca

Democritus

Alchimistæ

Albertus.

Suprà. 1. de generatio. 6. Specul. 6.

Aristo. 3. de dia. tex. 4. 5.

¶Loca in quibus lapides generantur (vt in plurimum) ripa aquarum sunt. Non tamen omnes aquæ generant quia corrupta, & paulodose non generant.

¶In locis eminentibus, & montuosis inueniuntur frequenter, ex quo apparet montes esse loca pro lapidibus apta.

¶Et quidem de quibusdam aquis legitur talem habere naturam, vt ligna in lapides conuertant, etiam retenta figura lignorum. Et est lapis corallus, qui absque dubio de lignis, & plantis generatur. Et Albertus capit. 7. dicit, suo tempore in mari Danico iuxta ciuitatē Lubicensem inuentum ramū arboris, in quo nidus auium, & aues ipse in nido conuerse in lapides: quod aliter non potuit esse, nisi qa procellis ramus cecidit in aquis. Est & fons in Gothia, in quo omnia quæ merguntur in lapidem conuertit: cuius rei imperator Federicus experimentum habuit: & in nubibus generantur, & in animalium corporibus.

¶Sicut in animalibus qui ex putrefactione infunditur virtus viuificatiua ex stellis: sic in lapidum materia infunditur virtus formatiua lapidum. Et in vna terra non est locus aptus ad formandos lapides, & in alia sic: maxime vbi terra vntuosa per vaporem in se reflexum commixtum. Et vbi terræ vires naturam apprehendunt aquæ, & trahunt ad siccitatem, & inclinant, ibi lapides generantur: maxime vbi terra non est porosa, & superficies solida est, ex qua vapor per virtutem solis intus caufatus exire non potest.

¶In lapidibus sunt mirabiles virtutes. Albertus non coloris ferrei, qui in Arabia inuenitur, semel accensus, vix vnquam extinguitur, eod quod habeat naturam lanuginis, quæ pluma Salamandre vocatur, cum modico humido vntuoso pingui inseparabili ab ipso, & illud fouet ignem.

¶Adamas durissimus, neque igne, neque ferro mollescit, sed solum sanguine hircino. Si supponitur magneti, sic ligat ipsum: vt non possit attrahere ferrum ligatum in brachio. Valet contra hostes, & insaniam; & contra venena, & incursus phantasmatum, & incuborum.

¶Magnes est lapis coloris ferruginei, qui ferrum attrahit, & dat ferro virtutem: atrahendi ferrum aliud. Vntus oleo non attrahit: sicut si Adamas supponatur. Narrat Albertus Magnus inuentum magnetem, qui ab vno angulo trahebat ferrum, & ab alio fugabat.

¶Et dicunt Federicum Imperatorem habuisse magnetem, qui non trahebat ferrum, sed e contra, ferrum trahebat in magnetem. Dicunt huc lapidem capiti mulieris dormientis superpositum, statim mouere eam ad amplexum mariti, si sit casta: & si adultera, præ nimio timore phantasmatum cadit de lecto. Et si fures domum sunt ingressi; in quatuor angulis domus super carbones lapidem contritum mittant, ita dormientes terrentur phantasmatibus: vt domum fugiant, & sola derelinquant: vt fures rapiant omnia.

¶Multi alij ponuntur lapides pretiosi, & admiranda virtutes ab Alberto in secundo libro de mineralibus per ordinem alphabeti, quam virtutem habere lapides non est dubitandum à proprietate occulta, quam Albertus & doctores. S. putant esse formam substantialem lapidis, & Commenta. in quinto collige capit. 21. putat proprietatem occultam esse mixtionem qualitatum primarum: tamen contrarium tenet Conciliator differetia. 71. & Iacobus de Forliuo questione. 51. super sententiam primi. Virtus enim occulta non potest esse forma substantialis: quia aliàs solum inueniretur in specie illa virtus: sed magnes attrahit ferrum, & ferrum similiter iteget magnetem. Et multo minus erit qualitatum primarum temperamentum: quia vbi non est vnum temperamentum, reperitur vna virtus: est igitur virtus occulta qualitas quedam, aliquando de secunda specie, quæ non est insensibilis, neque remissibilis, neque sensibilis: vt est illa qua magnes ferrum attrahit: vt dicit Mesue qui attrahit, non quia frigidum, non quia calidum, non quia leue, non quia graue, sed quia tale. Aliquando est virtus de tertia specie: vt color rubeus, qui habet proprietatem trahendi sanguinem ad extram.

¶Non tamen est negandum quin in aliquibus virtus occulta sit forma substantialis, vel proprium eius.

¶Metallorum materia sulphur, & argentum viuum est: vt Albertus Magnus docet: ita vt sulphur se habeat vt viri semen, & argenti viuum vt menstruum muliebri in foetus: ex quo sequitur varia metalli generatio: nam si sulphur sit valde subtile, argento viuo maxime miscetur: & si argentum viuum sit citrinum, & maxime constans, generatur aurum: Si verò sulphur dominetur, & argentum viuum sit depuratum, generatur argentum. Et tandem ex varia commixtione istorum caufatur aliud & aliud metallum. Neque excludit

Albertus.

Virtus est in lapidibus.

Albertus.

cludendus est vapor humidus: sicut docet Aristoteles ex quo cum sulphure, & argento viuometalla generantur. Calidum ergo causa generationis metallorum est, & materia est humidum quod in se habet terreum, subtile, digestum, sed cum hoc est virtus formatiua in materia, & stellis, & celo, quæ ad speciem dirigit. Neque vna species metallorum omnium existimanda est: vt Calisthenes putauit, quæ impugnat Albertus libro tertio. capitulo. 7. sed sunt septem species, quæ septem planetis tribui solent. Saturno dantes plumbum: Ioui stannum: marti ferrum: soli aurum: veneri æs: Mercurio argentum viuum: & lunæ argentum.

¶De argento viuio, cum sit metallorum omnium materia, dicunt phisici duas esse substantias: vnam terream: aliam aqueam, & virtute sulphuris dirigentis, & adurentis omne metallum generatur, & quoddam argentum viuum extrahitur de minera sua sic viuum, & quoddam extrahitur de lapide in quo generatur est per adustionem: sicut extrahitur aurum, & argentum ex lapide vbi generatur. Est frigidum, & humidum in secundo gradu. Soluit neruos: sibi incorporat metallum cui permiscetur, maxime argentum: atque id per naturam habet, sibi attrahens argentum, quod perfectus est: vt perfectionem contrahat quodammodo ex mixtione superioris, & perfectioris: sicut nunc est frequens vsus in mineralibus in ista noua Hispania.

DE PLUMBIO.

Plumbum in compositione plumbi multum de argento viuio, & parum de sulphure est, & argentum viuum in plumbio est aquosum, & lutulentum: ideo in igne de facili euaporatur aquositas, & remanet puluis terrestris: sicut cinis relictus ex plumbea terrestris substantia.

¶In effectu plumbum est frigidum constrictiuum, & specialem habet virtutem contra insultus venereos, & pollutiones nocturnas, si ex ipso fiat circulus latitudinis duorum digitorum, & ponatur circa renes: sed cauendum est, quia sua frigiditate potest paralytici membrorum inducere: ob id non videtur tutum tali vti remedio ad venerea mitiganda.

¶Plumbum protegit alia metalla ab igne, ne consumantur: quia habet multam aquositatem, & paruam mixturam. Plumbum ar-

gentum purificat, non de per se, sed de per accidens: quia calor de per se: sed cum argentum sit humidum, & ignis ficcus, cum argeret ab argento, nisi per aliquid vniretur eidem, & hoc est plumbum, quod calefactum in suo humido quasi elixando digerit, & depurat argentum.

DE STANNO.

Stannum parum differt à plumbum: nisi quod stannum albius est, & purius. Quia minus habet de sulphure, habet magis sonoritas, quam plumbum. Inuenitur duplex stannum: durius, & siccius, quod est in Anglia: & mollius aliquantum, quod in Germania abudantiùs inuenitur.

¶Argentum quod aliquo modo conuenire videtur cum præcedentibus metallis, differt tamen ab eis, cum habeat admixtam aliam materiam. Purificatur in igne cum plumbio: sic vt exhalet plumbum, & in fumum conuertatur: & sic sordes ab argento separantur.

¶Quod si lapidi incorporatum inuenitur (vt in istis partibus vt in plurimum reperitur) oportet prius comminui, & conteri in molendino, vt facilius purum ab impuro separet.

¶In aliquibus partibus (vt in Theutonia, vt Albertus refert) inuentum est velut depuratum, & ad modum columnæ sub terra fās, & aliquando extensum per terram. Causa autem huius, terræ diuersitas est. Narrent multa quæ in depuratione contingunt, qui præ sunt furnis: vbi examinatur argentum, & depuratur.

¶De alijs metallis etiam adducuntur nonnulla notatu digna: & sicut in animalibus triplex humiditas est: vntuosa, pinguis, quæ est causa inflammationis: secunda aquea, resistens inflammationi: tertia radicalis partium continuatiua: ita in metallis est triplex humiditas: quædam vntuosa, inflammabilis, & quædam aquea, resistens, & tertia continuatiua partium mixti: & secundum quod magis, vel minus de prima, & secunda, magis, vel minus liquabile metallum est.

¶Vtrum ergo per artem possit esse metallum, sicut per naturam ex varia constellatione, & terræ dispositione fit, inter philosophos dubitatum est. Ad quod sit prima conclusio.

¶Sicut est verum per artem non fieri aliquod viuens, illorum quæ per generationem contingunt, sic non videtur dubitandum quin

Albertus. San. Thom. Comenta.

Concilia. Iaco. de forliuo.

Albertus.

r. Cocluffo.

Ratio. p. p. possit per artem aliquod viuens esse, illorum quæ per putrefactionem contingunt. Prima pars constat: quia eo deficit ars à natura, vt solum esse accidentale det, & non possit formam substantialem educere de potentia materia: & nunquam per artem fiet viuens homo, equus, aut aliud animal.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars patet. Nam ex putrefactione solent nonnulla fieri: vt vermes: mures, & alia imperfecta viuentia: sed hoc solum fit per applicationem actiuorum passiuus. Tunc est ratio. Vbiunque contingat debita applicatio actiuorum passiuus, erit animal, quod solent sic gigni: sed per artem potest fieri applicatio actiuorum passiuus, sicut per naturam contingit: ergo sic poterit per artem fieri aliquod viuens. Quis dubitabit quin per humanam, vel virtutem angelicam, quando in aere: rana procreatur: si fieret applicatio illorum ex quibus fit, quod ita animal esset, si

2. Physico. cut quando per naturam? Et in libris physicorum tetigimus quantum valeat ars ad hoc.

Cõment. ¶ Sic ait Comment. 12. Metaph. quod ex visceribus bouis, vel vacca putrefactis fiunt apes: & ex visceribus equi fiunt vespe: & eodem modo de alijs animalibus quæ ex putrefactione contingunt.

2. Cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Metallum potest fieri per artem. Probatur. Metallum contingit ex commixtione sulphuris cum argento viuo, vt dictum est: Applicando enim actiua passiuus fit: sed non repugnat per artem posse fieri huiusmodi applicationem, & tolli omne impedimentum: ergo facta ea posset generari metallum, & verè esset metallum: quia non est ratio quare si per artem fiat applicatio, & commixtio quæ per naturam fieret, non fiat metallum: sicut fieret per naturam. Hæc est opinio Alberti Magni. Idem tenet Thymon in vltima questione. 3. Meteororum. Est etiam doctõris. S. qui dicit, per artem alchymisticam fieri posse aurum verum, quod vere in auri specie fit: si modo per artem applicentur illa, & commisceantur ex quibus constat aurum: sicut per naturam contingit. Sed intelligenda est conclusio, vt possit ars ad hoc, interueniente opere naturæ: ob id dixi, applicando actiua passiuus, quod est velut materiale: sed ars solum ad hoc se extendit: post natura operatur: nam si præscidamus opus naturæ, nunquam potest ars vnam speciem in aliam mutare. Quod probat Sanctus Thom. in multis locis, tamen non repugnat verum aurum fieri operante

Alber. lib. 3. de minera. in vltima questione. 3. Meteororum. Est etiam doctõris. S. qui dicit, per artem alchymisticam fieri posse aurum verum, quod vere in auri specie fit: si modo per artem applicentur illa, & commisceantur ex quibus constat aurum: sicut per naturam contingit. Sed intelligenda est conclusio, vt possit ars ad hoc, interueniente opere naturæ: ob id dixi, applicando actiua passiuus, quod est velut materiale: sed ars solum ad hoc se extendit: post natura operatur: nam si præscidamus opus naturæ, nunquam potest ars vnam speciem in aliam mutare. Quod probat Sanctus Thom. in multis locis, tamen non repugnat verum aurum fieri operante

S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 2. ad 1. c. 3.

natura cum arte. Et quauis Sanctus Thom. p. q. 66. ar. 2. in secunda distinct. 8. questione. 3. articulo. 1. item 4. quando dixit quod Demones possunt facere verum effectum corporalem: sicut magi Pharaonis virtute Daemonum, videatur dicere de auro, quod fit ab alchymistis, quod fit sophisticium, non negat veram posse fieri per artem auri speciem: sed quod non habeat omnes illas proprietates, quas haberet, si fieret per naturam. Et Magister Petrus de Bergolo. concordat dicto Sancti Thomæ. Neque inconuenit dicere esse veram speciem auri, etiam si non sint omnes proprietates: quia ablati aliquibus proprietatibus, quæ sequuntur naturam rei: imò & omnibus, intelligitur verè quidditas, & essentia rei: sicut si quis ab homine separet risibilitatem, intelliget essentiam. Et à magnete virtutem attrahendi ferrum si separet, erit essentia magnetis.

¶ Tertia conclusio. Quia hoc possibile difficile est, videtur quod nullum metallum per artem alchymisticam fiat, quod sit verum, sed est fucatum, & apparens. Quod sit possibile, probatum est, interueniente opere naturæ, vt declarauimus: sed quod sit difficile, nullus est qui dubitet: quia natura, & celorum influentia occultè operatur, & insensibiliter: & suo tempore certo, & determinato disponit actiua passiuus: sed nulla est creatura, quæ possit scire talem influentiam: talem proportionem: talem dispositionem: ergo difficile est, nisi Deus reuelet: nam quæuis applicatio actiuorum passiuus fiat per artem, quis est qui sciat esse tempus conueniens ad actionem? Ideo quauis sulphur sit applicatum argento viuo, ex quibus in terra in visceribus metalla generantur, quis valebit cognoscere quædo erit apta commixtio? ob id quæ ista habent difficultatem, merito possibile quod diximus, videtur quod nunquam fiat. Sicut & Aristote. dixit de circuli quadratura, quod esset scibile, & tamen nunquam fuerit scientia inuenta: etiam est scibile vt aurum fiat per artem: sicut contingit per naturam applicando actiua passiuus, tamen nunquam est scitum, & nunquam factum: ideoque huiusmodi artifices vitandi sunt vt impostores.

¶ Et potest confirmari, eò quod non solum in metallorum generatione sulphur, & viuum argentum intelligendum est, sed etiam vapor calidus, & humidus: sicut exhalatio sicca facit ad lapidum generationem, vt ex Aristote.

3. Cõclusio. Aegid. quolibet. 3. q. 9 ad argumẽta.

Confirmat.

stet, in isto loco constat: sed hunc inuenire vaporem aptum, quis poterit? & applicare quis valebit? Et sunt qui dicant metallorum generationem esse ex exhalatione terrestri, & vaporosa in visceribus terræ, quæ petens exitum, & non habens, condensatur à frigiditate terræ: & ex tali materia, virtute astrorum, generantur metalla, corrupta forma exhalationis. Et isti dicunt lapides fieri ex vapore humido virtute solis.

¶ Et dubitandum non est, quin metalla, & lapides primò, & principaliter ex istis fiant, scilicet, ex exhalatione, & vapore, cõcurrente cõ-

stellatione celorum. Non enim est verisimile in omni generatione metalli concurrere argentum viuum, & sulphurem, licet in aliquibus locis id eueniat. Ita sint dicta, quicquid adducat Ioannes August. Pantheus Venetus Pantheus in sua arte, & Theoria transmutationis metallesi.

¶ Et hinc Meteororum finis. Sto siquidem quæ in quarto libro vbi de putrefactione, digestionem, & speciebus eius, elixatione, & alij, sicut non necessaria, ita sunt clara: vt oleum, & operam perdere de ipsis differere iudicemus. Videat qui voluerit apud Aristot.

Finis Tertij libri Meteororum.

PHYSICAE SPE-

CVLATIONES IN PRIMVM LIBRVM

Aristotelis de Anima: edita: à Reuerendo P. F. Alphonso à Vera Cruce, bonarũ artium, & Sacrae Theologiae Magistro, praefecto primario in Academia Mexicana in noua Hispania, in partibus Indiarum maris Oceani, Sacri ordinis Eremitarum Diui Aurelij Augustini.

ARGUMENT. SVPER libros de Anima Aristot.

VM Aristo. in præcedentibus de mixtis egit, tam perfectis, quàm imperfectis, nunc peculiariter agit de viuentibus in istis libris qui de Anima intuluntur, vbi disputat de triplici viuente, scilicet, de viuente secundum Animam vegetatiuã solùm: vt planta. De viuente secundum Animã sensitiuam, & vegetatiuam simul: sicut brutũ: & tertio, de viuente secundum animam vegetatiuã, sensitiuam, & rationale: vt est homo. Ab instituto igitur nõ recedentes, q̃ necessaria erũt, in disputationem adducemus.

SPECVLA. I. VTRVM ad physicum spectet tractatus hic de anima, an potiũ sit Metaphysici.

Robo quod non sit physici. Hic de intellectu agitur, & præcipue de eo: sed de intellectu cognoscere excedit philosophi naturalis terminos: quia intellectus incorruptibilis est: tũ quia per generationẽ non habetur, sed per creationem à solo Deo, & non dependet à corpore.

Præterea. Ad naturã philosophũ spectat tractare de ente mobili: quia hoc est subiectũ eius: sed anima rationalis nõ est ens mobile: ergo eius consideratio ad superiorem spectabit scientiam. Maior est manifesta. Minor probatur: nam nulla specie motus anima rationalis mouetur: ergo non est ens mobile. Patet. Nõ augmentat, neq; diminiuit. Nõ generat, neq; corrumpit. Nõ alterat: quia nõ recipit qualitates primas, scdm quas est alteratio. Neq; mouet localiter: quia illud mouet localiter, cui cõuenit esse in loco: sed animæ rationali nõ cõuenit locus, Boetio testante, esse animæ conceptionẽ, incorporea nõ esse in loco: sed aia ronalis est incorporea.

Vltimò. Ad philosophũ naturã solũ spectat agere de illis quæ constant ex clemẽtis tanquã ex principijs primis: sed aia ronalis nõ cõponit ex elementis: quia omne tale corruptibile est, & aia ronalis est immortalis: ergo nullo modo spectat ad naturã ãa cõsiderare, saltem p ea parte qua de anima rationali est.

In contrarium est: quia Aristo. ponit tractatũ de anima inter illa de quibus philosophus naturalis considerat.

Notãdũ, q̃ aia tripliciter sumit, cũ sit id qd̃ animat, & actus sit viuẽtis, scdm qd̃ tripliciter aliquid

1. Argum.

2

Boetius in li. 1. de hebdom.

3

In contrariũ

Notã. 1.

Speculat. i. Cuius sit tractatus animæ. 263

aliquid viuunt: vno modo secundũ esse vegetatiuum tanti, quod plantarũ est: secundo modo, secundũ sensitiuũ, quod est brutorũ. Tertio secundũ esse rationale, quod est hominis. Est etiã cõsiderandũ, sicut supra dictũ est, maxime in. 1. physice. spectat. i. & in. 2. q̃ tã vegetatiua anima, q̃ sensitiua educitur de potentia materiæ: quia nõ per se põt stare, & sola anima rationalis nõ educit de potentia materiæ: & sic à solo Deo creatur in subiecto disposito, & organizato.

Notã. 2.

S. Tho. p. p. q. vltima.

Varie opi. Prima op.

Opin. 2. Cõmentã.

Opinio. 3. Themist.

Opinio. 4. Philopon.

Opinio. 5. Alexand.

Opinio. 6. Nimphi.

1. Cõclusio.

Ratio.

De hac speculatione fuerunt diuersæ opin. Quidam dixerũt, q̃ anima humana absolute est de cõsideratione Metaphysici, & nõ philosophi naturalis, sed secundũ quid consideratio pertinet ad naturã: vt de intelligentijs motricibus absolute ad metaphysicum spectat, sed secundũ quid, in quantum mouet calidum, ad physicum attinet.

Alij dixerunt, q̃ absolute, & secundũ quid de anima humana cõsideratio ad philosophum naturã spectat. Et ij mouentur: quia anima hominis est de numero entium naturalium: vt dicit Auerro. 3. de anima. Cõmen. 17.

Secundo: quia differentia quidditatiua inuestigatur in. 3. de anima.

Tertio: quia alijs Aristot. esset defectuosus in sua metaphysica, nõ faciendo mentionẽ de ea, si ad ipsam spectasset tractatus.

Themistius in paraphrasi super libros de anima dicit, q̃ liber de anima est medius inter naturã, & metaphysicã scientiam: & sic est mathematicus.

Ioannes Philoponus dicit hunc librum esse metaphysicum: & sic tractatus hic de anima non ad physicam, sed ad metaphysicam.

Alexand. Aphrodisicus putat esse de scientia naturali.

Augustinus. Nymphus egregius phisopus dubitat, vtrum sit cõnumerandus philosophiæ naturalis, an metaphysicæ. Hanc quæstionẽ mouet Aristot. 1. lib. de partibus animalium. c. 3. Pro cuius veritate sit prima cõclusio.

Scientia de anima, seu tractatũ de ea nõ spectat proprie, & directẽ ad metaphysicã scientiam. Probatur. Ad illã scientiã solũ spectat tractare de subiectis separatis immaterialibus, quæ per se sunt, & nõ sunt formæ corporũ: sed anima ronalis nõ est huiusmodi: ergo ad metaphysicã nõ spectat. Maior patet: quia solũ de illis tractat metaphysicus. Minor probatur: quia dato anima ronalis sit immaterialis, & separata possit stare per se, est tamẽ forma corporis, & nõ fuit à Deo creata, nisi in corpore,

& vt forma corporis: sed hoc non est proprium metaphysici: ergo sequitur q̃ non spectat proprie ad eum.

Secunda cõclusio. Tractatus de anima ronalis in quantum est immaterialis, & immortalis, & nõ educitur de potentia materiæ, & per se põt stare, ad metaphysicum spectat. Patet. Ad cũ spectat de intelligentijs, & perpetuis, quæ materiam nõ habent: sed anima rationalis est huiusmodi: ergo ad eam spectat tractare.

Tertia cõclusio. Cõsideratio animæ ronalis in quantum forma est corporis physici organici ad naturã philosophiam pertinet directẽ. Patet. Quicquid constituit rem naturã, spectat ad physicã disciplinã: sed aia ronalis cũ corpore cõstituit rem naturã: quia hõ res naturalis est, constans ex naturis: sequit ergo q̃ cõsideratio eius ad physicam spectat.

Quarta cõclusio. Absolute cõsiderando dicendum est, tractatũ de anima ad physicã, & nõ ad metaphysicã, aut mathematicã pertinere. Probatur. Ad illam spectabit scientiã, cũ esse in ordine ad corpus est secundũ se: sed anima ronalis est huiusmodi: quia forma corporis: tũ quia intelligere eius est per phantasmatã. Hoc em̃ naturalissimum est ei. Quod si nõ per phantasmatã intelligat, quando separata est, hoc euenit ex quadã participatione substantiarum separatarũ: scilicet q̃ de se habet hoc est, q̃ per phantasmatã intelligat: & sic absolute scientia naturalis de ea est: ob id quæ Aristot. inter libros philosophiæ naturalis posuit tractatum de anima. Sic Cõmẽ. & Cæcilius in libris de anima, & S. Thom.

Quinta cõclusio. Quod tractatus de anima vegetatiua, & sensitiua ad naturã spectet proprie, & directẽ, dubitandũ nõ est. Hæc cõclusio est apertissima: quia neq; simpliciter, neq; secundũ quid ad metaphysicã spectat talis cõsideratio, cũ tã vegetatiua, q̃ sensitiua sint materiales formæ, & corruptibiles, & per se nõ possint stare, & educantur de potentia materiæ.

Ex istis cõclusionibus elicitur cõcordantia cõcordantia opinionum: vt illi qui dicunt ad metaphysicã, opin. intelligat solũ quia est forma immaterialis, & immortalis: sed hoc nõ est simpliciter: quia est forma corporis. Et qui dicunt spectare ad naturã absolute (vt S. Tho. & alij) satis ronaliter affirmant: quia nõ est eadẽ ratio in anima rationali, & in substantijs separatis: quia anima ronalis vere forma est corporis, & nõ quã habuit esse antequã in corpore infunderetur, & constituit rem naturã cũ corpore: & est actus corporis physici organici, in potentia

2. Cõclusio.

Ratio.

3. Cõclusio.

Ratio.

4. Cõclusio.

Ratio.

Aristot. 3. de anima.

S. Thom. Cõmentã. Cateta.

5. Cõclusio.

Ratio.

Cõcordantia

opin.

tentia vitam habentis.

Ad argum. ¶ Ad primū respondetur, q̄ de intellectu absolute, vt intellectus est separatus, ad philosophum naturale nō spectat, sed ad metaphysicum: tamen de intellectu, seu de anima intellectiua in quantum forma est corporis, & non creatur, nisi in corpore, & cum corpore constituit rem naturalem, physici est confidendi ratio: & quia anima rationalis est huiusmodi, merito Aristot. tractatum de anima coniungit alijs qui de ente naturali.

Ad 2. ¶ Ad secundū dicēdū, q̄ ad animam rationalem spectat ratio motus: nam motus alterationis in quantum non inducitur, nisi in corpore disposito, & organizato, neq; perseverat nisi in debita sit dispositione, & debito contentamento, ad eam spectat: & motus augmentationis, pro quanto homo quē animat, verē augetur, & propriē augetur. Et dato ipsa anima non auget, tamen de nouo animat partē auctam: & sic diminutio possit ad eam pertinere: sicut pertinet ad eam generatio: quia dato non educatur de potentia materiæ, sed à Deo creatur, tamen verē homo generatur, etiam si Marfil. neget. Et si non terminatur actio agentis naturalis ad animam rationalem, terminatur ad introductionem. Pertinetq; ad eam motus localis, pro quanto est in loco, scilicet, in corpore diffinitiuē, & mouet ad motum corporis: quia motis nobis, mouent quē sunt in nobis.

Marfil.

Arist. 2. To pic. ca. 3. ¶ Ad tertiū. Imō ad physicum naturale spectat tractare de materiæ, quæ non est ex elementis, & de forma similiter, quæ non constat ex eis: sic & de animæ rationali, in quantum forma est corporis, & constituit cum corpore rem naturalem.

Ad 3.

SPECVL. II. VTRVM anima sit actus primus substantialis corporis physici, organici, in potentia vitæ habentis.

Rogitur q̄ nō: quia si anima est actus corporis, vel esset corporis de genere quātitatatis, v̄l corporis de genere substantialis: sed neq; huius, neq; illius. Nō de genere quātitatatis: quia accidens est: & anima de qua nunc

Argum. 1.

sermo, nō est forma accidentalis. Neq; corporis, vt est de prædicamento substantiæ: est: quia corpus de prædicamento substantiæ est compositum: per se subsistens habēs suam formā substantiæ: aliās hæc nō esset quidditatiua prædicatio: Animal est corpus: sed anima nō animat corpus compositum: ergo non potest dici actus corporis: & sic definitio est mala.

¶ Vterius. Id quod est corpus, non est actus corporis: sed anima est corpus: ergo nō est actus corporis. Cōsequentiā est bona. Maior est manifesta: quia sic corporis esset corpus: & daretur processus in infinitum. Minor probatur. Anima est motor corporis, & nō est mouens nō motū: ergo est mouēs motū: sed omne mouens motū est corpus: ergo anima corpus est. Probo q̄ nō sit mouens non motum: quia mouēs non motū causat motū sempiternum: anima verō nō causat talem motum.

¶ Probo vltimū, q̄ nō sit actus corporis physici, organici. Vegetatiuū actus est per animam: tamen non est actus corporis physici organici: quia planta non habet organa.

¶ Confirmatur de animalibus imperfectis, vt est Ostra, quæ non habent corpus organici: & tamen anima est actus eorum: ergo definitio malè posita est.

¶ In contrarium est Aristot. hic.

¶ Est notandū, q̄ quādo querit, vtrū definitio animæ sit bene posita, non sit peculiariter specul. de anima rōnali, vel de anima sensitiua aut vegetatiua, sed generaliter de anima.

¶ Est etiā aduertēdū, q̄ actus duplex est: actus primus, & actus. 2. Actus primus est, actus quo res actū constituit in suo esse. Actus secundus vocatur, operatio rei iam existentis in actu: vt si corpus habeat partem esse, dicit esse in actu prio, sed postq̄ est in actu, & incipit operari, dicit esse in actu secūdo. Itaq; cū sit res in actu prio pot esse in potentia respectu actus scđi, sicut habēs habitū scientiæ est sicut in potentia considerans, cū tamē per habitū scientiæ sit in actu sciens: vt ait in secundo de anima Aristot. Ad quæstionem itaq; sit prima cōclusio.

¶ Anima optimè definit sic. Est actus primus corporis physici. Probat. Tunc res optimè definitur, quādo natura eius bene declaratur, & aliquid in definitione ponitur loco generis, & aliquid loco differentię: sed in definitione proposita hoc contingit: nam actus primus generis locum tenet; omnis nāque anima actus primus est: non e contra: omnis actus primus anima est: quoniam esse angeli est actus primus, tamen anima non est. Dicitur actus, ad differen-

Arist. 3. Phys. sic.

Confirm.

In contra. 1. Notandū

2. Notandū S. Tho. 1. 2. q. 3. ar. 2.

1. Cōclusio. Bona est de finitio aia.

differentiam materiæ, quæ non est actus. Dicitur primus, ad differentiam actuum vitaliū, qui non sunt anima, eō q̄ sunt actus secundū. Dicitur corporis physici organici. Physici, ad differentiam actus primi corporis non physici, sed artificiali: vt si statua habeat formam, talis forma non dicitur esse anima: nam licet esset actus primus: quia dat primū esse statui, non tamen, corporis physici: non enim est corpus physicum, seu naturale corpus statuæ. Non loquor de ligno, vel metallo ex quo statua, sed de esse corporis statuæ. Dicitur organici: quia forma lapidis non dicitur anima, licet sit actus primus corporis physici: non tamen organici, id est, diuersimodè dispositi: vt sunt viuētium corpora. Sic planta dicitur corpus organici: quia habet folia: corticem: radices: truncū: ramos, & medullam intus, quæ non sunt eiusdē rationis. Et in animalibus constat quomodo corpora sunt organica. Vel organica, id est, instrumentalia: vt exponit de Aliaci: quia membra animata sunt instrumenta operationum. Vel organici, id est, manifestatiui: quia opera animæ maximè manifestantur in organico. Sequitur: in potentia vitam habentis. Ista particula diuersimodè exponitur. Primo modo, vt sit sensus, q̄ anima est sic actus corporis, quod ipsa circumscripta, solum corpus in potentia esset viuens. Secundo modo, vt sit actus corporis, quod corpus actu iam per animam, est in potentia ad vitam, id est, ad operationes vitales: vt iam viuēs vegetatiuum, est in potentia ad nutritionem: & viuens sensituum, in potentia ad sentiendū: nam opera emanantia à viuente dicuntur vita secunda: sicut vita prima est viuere per animam. Vita secunda potest dici opera exercere secundū illam vitam.

¶ Ecce quomodo natura animæ declarata est per hanc definitionem: quia, scilicet, est actus primus. Nō intelligas primum absolute: quia solus Deus est, sed primus vocatur respectu huius viuētis. Neq; est necessarium intelligatur sic primus ad istum sensum, q̄ omnes qualitatiuæ dispositiones præcedentes animam corripuntur, & ipsa introducta producuntur alię de nouo: sicut aliquid intelligunt, sed dato manent illæ quæ disponūt, & corpus dicitur actu per tales dispositiones, tamen non dicitur esse in actu primo in ratione viuētis: quia ille dispositiones sunt vt via, non vt terminus; ob id non diceretur actus primus, sed cum primū anima est, tunc dicitur actus primus.

Cōclus. 2. ¶ Cōclu. 2. Nulla anima cū sit actus corporis, est

corpus. Probat. Omne corpus aut est de prædicamento substantiæ, aut de prædicamento quātitatatis: sed anima neq; est corpus de prædicamento quātitatatis, neq; de prædicamento substantiæ: ergo nullo modo est corpus. Nō de prædicamento substantiæ: quia corpus tale est compositum ex materia, & forma substantiali, & iam actuatum, & non actiuans, vel actus: ergo non est anima, quæ est actus corporis.

¶ Item. Anima est forma corporis, & altera pars compositi, & non compositum: ergo nō est corpus, quod est de prædicamento substantiæ, quod compositum est, & non altera pars compositi. Adde: quia sic anima se ipsa haberet subsistere, & nō esset vt esset in alio, & nunquam posset actuare vt forma, quin perderet suam propriam subsistentiam, quæ est esse subsistens in quātum corpus subsistens. Neq; est de prædicamento quātitatatis: quia cum tale corpus sit accidens, anima esset accidens & non substantia: sed hoc non: quia si esset accidens: ergo solum daret esse accidentis, & non substantiæ, & sic constitutum per animam nō esset substantia per se subsistens magis quàm constitutum per albedinem.

¶ Præterea: quia cum anima sit principium mouendi, & cognoscendi, corpus esset principium mouendi, & cognoscendi: sed hoc corpori non potest conuenire: quia sic omne corpus haberet, quod est falsum: ergo anima nō est corpus.

¶ Ex hoc sequitur antiquos errasse dicentes animam esse corpus. Et si aliquando apud catholicos reperiat (vt habetur in libro de ecclesiasti. dogmatibus) solum Deum esse incorporeum. c. 11. & 12. & q̄ omnis creatura corporea est, & similia, intelligi habet in sano sensu: nam sic etiam angeli corporei essent, quod est falsum, cū sint spiritus: vt latè in nostris Theologicis resolutionibus dicemus, si Deus dederit: sed sunt ista interpretando eo modo quo creaturam creatori si compares, non esset aliquid: sed nihil esse dices, & potius non esse, q̄ esse, si ad Dei esse oculum habeas. Sic si ratio incorporeitatis consideratur vt in Deo est, & ad incorporeum creaturam cōparemus, ipsa, quæcunq; sit illa, etiam angelus, merito, & anima, corporea dicenda erit natura. Solus Deus ergo est incorporeus: quia solus ipse spiritus pure, & purus, & primus actus est: cū hoc verò angelus, & anima est actus. & sic incorporei dicuntur, sed sub Deo.

¶ Ad primū dicēdū, q̄ anima est actus corporis de prædicamento substantiæ: non q̄ ad

Anima nō est corpus. Ratio. 1

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Corollari. Error antiquorum.

Ad argum. 1. Solutio.

R 5 ueniat

ueniat corpori iam actuato, sed quia ipsa est actus, quo est corpus substantialiter: dat enim esse corpori substantialiter.

Solutio. ¶ Secundo potest dici, quod est actus corporis de predicamento quantitatis, pro quanto actuatur materia disposita ad esse viuētis, que iam habet quantitatem, & alia accidentia requisita ad introductionem: quia tale corpus est in potentia ad vitam: & sic actu viuens est per animam: quapropter actus corporis de predicamento quantitatis potest dici. Neque eo sequitur quod det esse accidentale: nā cum adueniat corpori quod non habet hoc esse substantiale viuētis, per ipsam animam consequitur: & sic adueniendo corpori de predicamento quantitatis, facit transire in corpus de predicamento substantia: quia dat esse substantiale.

Ad 2. ¶ Ad secundum dicendum, quod anima est mouens motum, non per se, sed per accidens: & sic potest dici mouēs nō motū: quia non mouetur de per se: sed tamen solus Deus dicitur mouens immobile de per se, & de per accidēs, & hoc Aristotel. probat. 8. physico. Si ergo anima mouendo esset mouens: motum de per se, & de per accidēs, argumentum probaret eam esse corpus: quia corpus sic mouetur, quod mouetur de per se, & de per accidēs: at quia anima sic mouetur, quod non mouetur de per se, sed de per accidēs ad motum corporis, sequitur quod sit mouens non motum, non tamen eo modo quo primum immobile, neque sequitur quod sit corpus.

Ad 3. ¶ Ad tertium dicendum, quod tam planta, quam animalia imperfecta corpus habet organicum, quod est idem quod instrumentum ad opera vitæ exercenda. Vel organicum, id est, manifestatiuum vitæ. Planta enim per ramos, & per radices manifestat vitam, & exercet opera vitæ. Item. Ostra quando dilatatur, & constringitur, ostendit opera vitæ: & sic corpus habet organicum. De quo in sequenti speculatur.

SPÉCVLATIO. III.

Vtrum quinque sint ponenda genera potentiarum animæ, scilicet, Vegetatiuum, Sēsitium, Appetitiuum, secundum locū motiuum, & intellectiuum.

Videtur quod non. Anima principium vitæ est: sed ipsa dicitur principium vegetandi: sentiendi: secundum locū mouendi, & intelligendi: vt patet per Aristot.

qui sic definit animam: & ista sunt, 4. genera potentiarum: ergo non sunt quinque.

¶ Secundo. Anima est qua viuens viuunt: sed solum sunt tria genera viuentium: ergo nō sunt ponenda. 5. Patet. Solum est vegetatiuum: sensitium, & intellectiuum: ergo male ponuntur. 5.

¶ Vltimo. Cum potentia emanent ab essentia, sicut accidens proprium, si quinque sint ponenda: potentia viuentium distinctæ, & 5. erunt illa à quibus emanant: & sic alia erit anima appetens, & alia qua secundum locū mouēs est, & tūc quinque erūt aīæ, & nō solum tres. ¶ In contrarium est Aristote. 2. de anima, qui ponit illa quinque.

¶ Pro solutione notandum est, quod aliud est querere quot sunt animæ, & aliud quot sunt potentia viuentium: & aliud quot sunt modi viuendi: quia distinctio animarū funditur penes diuersitatē, secundum quā operatio animæ supergreditur operationem naturæ corporalis: & potentiarum distinctio penes obiecta sumitur: & diuersitas modi viuendi secundum diuersam gradum viuentium. Ad istam modum vltimum respiciens Aristot. animam definit dicens. Anima est principium vegetandi: sentiendi: secundum locū mouendi, & intelligendi. In quo declarauit diuersos gradus viuentium secundum diuersum modum viuendi: siquidem planta viuunt: & ea ratione anima in planta principium vegetandi est, in quo includitur generatio: nutritio: augmentatio: sicut infra declarabimus. Est etiam principium sentiendi: nā conchilia animalia quaedam sunt lapidibus infixā, imobilia inuentia, saltem secundum se tota sentiūt quidē, & principium sentiendi in eis anima est. Si enim eam secludas, nō magis quam in lapide sensus erit. Item, in brutis in quibus est motus localis ad querendū cibū, & potū, & alia sibi conuenientia, vel ad fugiendū nocua, est anima in eis nō solum principium sentiendi, vt in alijs imperfectis, sed etiam principium mouendi: quia si animam tollas, nō erit motus. Vltra. In homine est intelligere, quod in nullo alio viuētium reperitur. Principium huius animæ est: nam si ab homine animā auferas, & maneat corpus mor-

mortuum, non intelliget magis quam lapis. Istitis ergo patet quāmodo animā sit definita formaliter, penes illa quæ causat, scilicet, vegetare: sentire: mouere, & intelligere. Nunc ergo conclusionibus fiat satis quæsito. Et fit prima:

¶ Animæ solum sunt tres: Vegetatiua: sensitua, & intellectiua. Prima sola in plantis. Secunda cum prima in brutis. Tertia cum secunda, & prima in homine. Probatur. Distinctio animarum sumi debet penes differentiam in modo operandi supra naturā corporeā: sed hæc solum triplex est secundum tres supradictas animas: ergo solum tres anime sunt ponendæ. Maior manifesta est: quia non est vnde viuētia à nō viuētibus distinguamur, nisi penes modū operandi. Minor probat. Est quædā operatio viuētis, quæ nō solum excedit naturam corporalem in operādo, vt aliquid fiat, quod nō fit à corporea natura: sed ipsam operationem non exercet per organum corporeum, sed sine: vt est anima rationalis, cuius est vitæ operatio intelligere corpus excedens, loquendo secundum naturā eius: dato pro isto statu ad intelligendū vtatur adminiculo organi corporei: quæ nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & necesse est intelligentē phantasmata speculari: tñ intellectio verè perficitur, & consummatur sine aliquo organo corporis.

¶ Est alia operatio animæ infra istā, quæ excedit quidem corpoream naturam, fit tamen per organum corporeale, licet nō per aliquam corpoream qualitatem: vt est operatio anime sensitua: nam anima sensitua videt per oculum, & audit per aurem. Ista sunt organa corporea: sed hoc nō fit per qualitatem aliquam corpoream, scilicet, calidum, frigidū, vel siccū: quia dato istæ qualitates requirantur ad debitam dispositionem organi oculorū, & aurium, non tamen requiruntur ad ipsam operationem exercendam: & secundum hoc ponitur anima alia inferior ad rationalem, quæ sensitua dicitur.

¶ Est alia operatio, quæ excedit corpoream naturam, quæ completur organo corporeo, virtute etiam corporeæ qualitatis, in quo deficit à præcedentibus: & hæc est vegetatiua. Excedit quidem corpoream naturam: quia motiones corporeæ sunt ab exteriori principio: sed istæ sunt ab intrinseco: quia ab intrinseco planta mouetur, dilatatur, & producit fructus. Et hoc commune est omnibus viuētibus: quæ omne viuens quodammodo mouet se ipsum. Ab hac anima procedit digestio: quæ cōple-

ret calorem, vt dicit Aristot. Procedit generatio, augmentatio, & nutritio: quæ non fiunt sine ipsis qualitatibus corporalibus primis: & sic sunt solum tres animæ, vt dicit conclusio. Nulla alia datur differentia operandi supra corpoream naturam: & per consequens nulla alia anima est.

¶ Dixi, quod in sensitio cōtinetur vegetatiuum, & in intellectu vegetatiuum, & sensitium: quia semper imperfectum, & inferius, in perfecto, & superiori continetur, vt infra declarabitur in 3. de anima. specu. 1.

¶ Secunda conclusio. Quinque sunt genera potentiarum animæ solū, & non pauciora, neque plura, scilicet: Vegetatiuum: sensitium: appetitiuum, secundum locum motiuum, & intellectiuum. Probatur. Potentia distinguuntur penes obiecta: quot sunt ergo differentia obiectorum, erunt & potentiarū: sed solum sunt quinque differentia obiectorum potentiarū animæ: solum ergo sunt quinque potentia. Maior est manifesta. Minor probatur. Quod dicitur obiectum est corpus animæ vnitum: & hoc est vegetatiuum. Nō enim vegetatiua potentia agit, nisi in corpus, cui anima vnitur: nā planta non agit extra se, sed agit in humorē, vel in aliud quod ei coniungitur.

¶ Est alius genus potētia animæ, quod respicit vniuersalius obiectum, scilicet, omne corpus sensibile, etiam si non sit animæ cōiunctū, sed separatū: & sic ponitur sensitium, quia potest exercere operationem in lapidem, & in alia etiam extrā.

¶ Præter hoc potentia genus, est & aliud, quod respicit vniuersalius obiectum: vt non solum ad sensibile se extendat, sed ad omne ens quod est intelligibile, etiam si non sit sensibile: sic ponitur intellectiuum.

¶ Sed cum operans oporteat cōiungatur suo obiecto, in quo operatur, vel circa quod operatur, necessarium est rem extrinsecam, qualis obiectum, ad animā comparari. Vno modo in quantum animæ coniungitur, & in ea est per similitudinem: & quantum ad hoc sufficiunt sensitium, & intellectiuum: quia vtrumque anime coniungitur per suam speciem: vnde sensibile dicitur esse in sensu, & intelligibile in intellectu.

¶ Adhuc est alius modus conjunctionis obiecti cum anima, in quantum ipsa anima tendit in rem exteriorem: & secundum hanc considerationem sunt alia duo genera potētiarum animæ. Vnum quatenus anima fertur in rem extrinsecā tanquam in finem, qui primò in intentione

Conclu. 1.
Solum sunt
3. animæ.
Ratio.

Argum. 2.

Argum. 3.

In contrar.

Notand. 1.

Arist. 2. de
anima.

Aristo. 3. de
anima. tex.
39.

Operatio. 2.

Operatio. 3.

Cōclusio. 2.

Ratio.

Vegetatiuum

Sensitiuum.

Intellectiuum.

*in libro primo
de anima
capitulo primo
20*

Appetit. tione est: & sic ponitur appetituum. Aliud in quantum anima fertur tanquam in terminum motus, ea ratione qua animal mouetur ad consequendum desideratum: & sic ponitur secundum locum motiuum. Cum ergo non sit alia differentia obiecti potētiarum animæ, solum ponentur. 5. genera.

Motiuū secundum locum.

Ratio cōcl.

¶ Potest itaque ratio conclusionis sic formari. Vel anima agit in coniunctum: vel in separatum. Si in coniunctum solum, ponitur vegetatiuum. Si in separatum. Vel istud est vt coniungatur ei per similitudinem: vel vt ipsa anima fertur. Si vt coniungitur: vel est sensibile solum: & sic ponitur sensitiuum. Vel est intelligibile, etiam si non sit sensibile, & ponitur intellectiuū. Si est cōiunctio animæ ad ipsum, p̄ quanto anima fertur velut sit in finem: & sic appetituum. Vel vt in terminum motus: & sic est secundum locum motiuum. Quare sufficienter manent quinque genera potentiarum viuientium. Et hoc est quod in secundo huius dicit Aristot.

Cōclusio. 3.

¶ Tertia concl. Quatuor solum sunt modi viuendi, & non minus, neque amplius. Probat. Modus in viuētibus sumitur secundum gradus viuētū: sed solum sunt. 4. gradus viuētū: ergo solum sunt. 4. modi viuēdi. Maior patet: quia nō est vnde modus viuēdi sumatur, nisi ex gradibus perfectionis viuētū. Minor probatur quædā sunt viuētia, in quibus solum vegetatiuum est: vt in plantis, in quibus neque intellectus, neque sensus: & sic primus modus est, vegetatiuum. Alia sunt viuētia, in quibus cū vegetatiuum est etiam sensitiuum, sed tamen nō secundum locum motiuum, qualia sunt quædam animalia immobilia: vt conchilia, quæ sunt affixa lapidibus. Secundus modus viuētū est, sensitiuum non motiuum.

Vegetatiuum

¶ Alia sunt viuētia, quæ habent vegetatiuum, & sensitiuum, & secundum locum motiuum: quia mouentur ad quærendum victum, quæ sunt perfecta animalia multis indigentia, & non possunt habere iuxta se, nisi moueantur etiam nimium distanter: vt ouis: bos: leo, & alia huiusmodi: & sic ponitur tertius modus, sensitiuum motiuum.

¶ Sunt præterea viuētia in gradu superiori, in quibus non solum vegetatiuum, & non solum sensitiuum, sed etiam motiuum: & nō solum hoc, sed etiā intellectiuū: vt in homine contingit: & sic quartus modus ponitur, intellectiuū. Ecce quomodo ex gradibus diuersitate in viuētibus sumitur & modus viuēdi. Quatuor enim sunt gradus diuersi in perfectiōe: ponunt

ergo & quatuor modi viuendi: & non reperitur alius gradus viuētū extra quatuor: non sunt ergo nisi solum quatuor modi viuēdi.

¶ Neque ponitur alius, appetituum: quia hoc est commune omni animali, etiā imperfecto. Reperitur in eis appetitus naturalis: & ob id nō ponit in numerū faciēdo distinctū modū: quia nō facit distinctū gradū in ipsis viuētibus.

¶ Quarta cōcl. Et si planta viuat anima vegetatiua, quæ anima dicitur, non tamē vocatur planta animal. Probat. Quatuor ad illam partem, quæ vegetatiua, anima dicitur, contra Stoicos, qui dixerunt, formam vegetatiuum non esse animam: vt author est Theodoritus lib. 5. de curatione præcarum affectionum. Hæc est Aristot. quæ forma plantæ anima dicitur, & vita viuere planta dicitur, & exercere opera vitæ, nutrire, & generare: quod non esset, si anima esset, quæ dat esse viuētis. Ratio est. Illud quod dat esse viuētis, & est principium operum vitalium anima est: sed forma plantæ habet hoc, vt competentissimum est: ergo est anima. Quapropter quia in D. Augusti. (vt patet supra per gene. ad litera. c. 16. & 17.) legatur, quæ anima vegetatiua plantarū non est anima: quia in scriptura sacra anima viuens pro sensitiua sumitur, oportet intelligatur, quæ nō est anima, sicut sensitiua est, quia plantæ non sentiunt: sed nō potest negari vegetatiuum esse animam, cū sit principium vitæ, & exercendi opera viuētium.

Theodori.

¶ Alia pars, quod plantæ nō dicantur animalia, est contra Platonem, qui non solum dixit plantas viuere, sed animalia vocauit: vt author est idem citatus author Theodoritus. Probat. Solum illud dicitur animal, quod sentiat: planta non sentit quādo scinditur: ergo non est animal.

¶ Item. Omne animal quando deficit, dicitur mori: ergo & planta diceretur mori: sed nullus est qui sic loquatur, proprietatem eloquii seruans, planta moritur, cum tamen dicatur, brutum moritur: homo moritur: sequitur ergo vegetabilia, si habeant animam vegetatiuam, non dici animalia: quia ultra animam, seu vitam requiritur quod sentiant, quæ satisfactio in plantis non est.

¶ Ad primum. Concedimus quod Aristoteli, definiuit animam, quod sit principium vegetandi, sentiendi, &c. Non quidem secundum differentiam potentiarum, sed secundum gradum viuētū: & sic solum quatuor posuit, qui sunt quatuor modi viuendi in viuētibus: sicut in tertia conclusio. dictum est. Aliud est

tamen

Conclus. 4.

Theodori.

Ratio. p. p.

D. Augusti.

Contra Platonem.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ad argum.

tamen dicere esse quatuor modos viuētū quod affirmam⁹, & aliud, quatuor solum esse potentiarum genera viuētū: quod negamus quia sunt. 5. Cuius sufficientia aliter sumitur: vt docet. 2. concl.

Ad. 2.

¶ Secundum argumentum probat solum esse tres animas: quia tria sunt quæ viuunt: Vegetatiuum, sensitiuum, & intellectiuum. Cuius sufficientia sumitur ab excellentia in operando supra corpoream naturam. Et quia nō est nisi triplex modus, scilicet, extrā, & sine organo corporeo: & extrā, sed non sine organo, absque qualitate tamē actiua corporea: & intrā, cum qualitate corporea, solum sunt tres animæ: sed aliud est de potentijis considerare, quarum differentia ab obiecto sumēda venit: sicut in habitibus.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. Concedimus (vt inferius innotescet) quod potentia emanat ab anima tanquā ab essentia: vt accidens propriū ab essentia sui subiecti: sed non inde sequitur, quod si solum sint tres animæ, solum sint tres potentia: nam ab vna essentia possunt plura propria fluere: vt ab anima rationali prouenit memoratiuum: intellectiuum: admiratiuum, & volituum, cū tamen solum sit vna anima rationalis. Sic etiam possunt esse, 5. potentia viuētū, & quod sint propria viuētū, etiam si solum sint tres animæ: quia à sensitiua emanat appetitiuum: secundum locum motiuum, & sensitiuum.

SPECVLATIO. IIII.

Vtrum couenienter animæ vegetatiuæ partes assignentur: nutritiuum: augmentatiuum, & generatiuum.

Argum. 1.

H videtur quod non.

Ad animam vegetatiuam spectat digestio, & attractio cibi, & retentio: quia si non digeratur, non poterit esse nutrimentum: neque poterit digerere, nisi cibum attrahat: neque poterit digerere, nisi cibum attractum retineat: ergo sequitur quod non sufficienter enumerantur nutritiuum, augmentatiuum, & generatiuum.

Argum. 2.

¶ Præterea. Id quod est commune viuēti-

bus, & non viuētibus, nō debet vt proprium viuētis poni: sed esse generatiuum, etiam nō viuētibus cōuenit, & naturaliter, cū quodlibet sibi simile producat: & ignis ignem generat, cū non sit viuens: ergo non sufficienter posita sunt.

¶ Postremo. Idem est nutritiuum, & generatiuum: ergo insufficienter ponitur distinctū vnum ab alio. Patet. Per generatiuum quodlibet viuens conseruat suum esse: sed hoc facit nutritiuum: ergo non distinguitur vnum ab alio.

¶ In contrarium est Aristoteli. in. 2. de anima.

¶ Pro solutione notandum, quod in viuente non est vnum opus vitæ, sed multa, & varia: in quo (vt in libris de generatione dictum est) proprie inuenitur augmentum: atque nauā erit augmentum, nisi sit nutritio: quia eo est augmentum, pro quanto deperditum (vt ibidem dicebatur) restauratur: ex cibo sumptis, & cōuerso in substantiam aliti: Et quāto est cōuersio alicuius in maiori quantitate, quæ fuerat deperditum, est augmentum: aliās solum nutritio dicitur.

¶ Præterea considerandū, quod qualibet res naturaliter appetit suam conseruationem, & perpetuam in quantum potest: & quia non potest se perpetuare in indiuiduo, contendit se perpetuare in specie, producendo alterum se, id est, sibi simile in eadem specie: & sic fit ei naturalis generatio. Et certum est, quod sicut in indiuiduo non potest se conseruare absque nutritione, per hoc quod continuē agit calor naturalis consumendo humidum radicale, quod est fomentum eius, sic non potest se in specie perpetuare, nisi sibi simile generato: & sic prouida nimis natura dando viuēti animam, dedit & consequenter illa quæ sunt necessaria conformiter ad talem naturam. Deditque vegetatiuum quod potest esse nutritio. Et quia non solum intendit natura viuens, sed perfectum eiusdem viuētis, dedit vt possit esse augmentum. Et quia intendit conseruationem indiuidui, quod fieri non potest perpetuo: quia ex contrariis componitur: & omne tale necesse est corrumpi, dedit vt possit sibi simile generare: & sic est generatiuum. His suppositis, est prior conclusio.

¶ Animæ vegetatiuæ potētia distincta sunt: nutritiuum, & augmentatiuum. Probat. In omni viuente requiritur, nutritio, & augmentatio: sed vegetatiuum est viuens: ergo ibi requisita est nutritio, & augmentatio: nutritio autē, & augmentatio nō possunt esse sine nutritio, &

Argum. 3.

In contrar.

Notandū. 1.

Notand. 2.

Cōclus. 1.

Ratio. 2. p.

uo, & augmentatio potentijs: ergo tales potentia sunt ponendae. Maior est nota: quia requisitum est, quod viuum saluet se in esse, & cōseruet, quod sine nutritione non cōtingit: ergo. Similiter est requisitum ad perfectam perueniat quantitatem paulatim, successiuē, quod non potest esse sine augmento: ergo istae duae operationes sunt requisitae: nutritio scilicet, & augmentatio: ergo & potentias per quas debent fieri oportet ponere: aliās non esset sufficiens prouisum viuenti, si essent istae operationes requisitae, & non daretur ei potentia, per quam fieret.

Ratio. p.p. ¶ Probo quod distinguantur nutritiuum, & augmentatiuum. Potentia distinguuntur penes obiecta, vt in praecedenti specul. probatum est: sed aliud est obiectum nutritiuae, quam sit augmentatiuae: ergo sequitur quod sunt potentiae diuersae. Patet minor: quia obiectum nutritiuae solum est restauratio deperditi: sed augmentatiuae non est hoc, sed maior quantitas, vt non solum sit restauratio deperditi, sed cum hoc, vt augmentum fiat. Hoc sit contra Durand. i. p. d. 3. q. 2 qui dicit in vegetatiuo solum esse vnam potentiam.

Cōclusio. 2 ¶ Secunda conclusio. Vltra huiusmodi potentias duas, necessariū est ponere vires alias deservientes istis, scilicet, digestiua, attractiuam, retentiua, & expulsiua. Probatur. Non potest esse nutritio, neq; augmentatio sine illis: ergo necessarii sunt. Patet. Si alimenti non sit digestio in parte per naturam deputata, nunquam erit conuersio in propriam substantiam: nam alimentum à principio est dissimile, & potest per digestionem fit simile.

Ratio. 1 ¶ Item. Ad digestionem requiritur sit virtus attractiua alimenti, vt videmus in plantis quae trahunt per radices ad se alimentum ex terra: vt sic nutriantur. Item. Si non sit retentio, digestiua frustra erit: quia digestio non continget in instanti, sed necessarium est tempus. Et quidem si sit digestio, per quam purū ab impuro separatur, si illius facultati, & impuri non fiat expulsiō, statim peribit viuens, & non erit nutritio: ergo necessaria est virtus expulsiua, quae expellat superfluum digestionis. Experientia competum est, quod si quis diu detineat istud superfluum separatū in digestiua, non fit vita. Ecce quomodo omnes sunt vires necessariae, & deservientes nutritiuae. Et quia nutritio necessariō requisita est ad augmentatiua, sequitur quod omnes vires signatae subministrant augmentatiua: & tanto quanto fuerit defectus in aliqua virium praenominata-

Vide Vigintu. Theolo. cap. 1. §. 2. ver. 3.

rum, erit & defectus in nutritiua, & augmentatiua.

¶ Tertia conclusio. Licet semper quandiu viuens habet vitam, nutritiua sit necessaria, non tamen semper augmentatiua. Patet: quia semper est necessarium fiat restauratio deperditi per calorem naturalem ex humido nutrimentali: nam si non fit, sequitur defectus vitae. Hoc videmus in plantis insensitiuis, & in homine, quo pacto in omni tempore vitae continuo indigeat nutrimento: & eo deficiente, deficiat. Sed quod non sic augmentum, patet: quia augmentum est, ad hoc quod viuens veniat ad perfectum: sed hic gradus finem habet: nam omnia entia naturalia determinata sunt per maximum quod sit: vt in fine primi phisicorū explicauimus. Non ergo semper est augmentum. Item. Non est augmentum, nisi quando virtus est tanta caloris, vt non solum conuertat de alimēto id quod deperditum est, sed ultra ad augmentum: sed non semper in viuente tanta est virtus, cum paulatim deficiat: ergo non semper erit augmentatio.

¶ Posterior conclusio. Vltra nutritiuum, & augmentatiuum necessarium est generatiuum, s. Tbo. p. p. quod praestitum est. Prima pars, quod generatiuum sit ponendum, patet. Necessaria est in viuente operatio ad hoc quod viuens sit: sed viuens non est, nisi per generationē: ergo generatiuum est requisitum.

¶ Secundo. Id est necessarium, & requisitum viuēti, per quod se cōseruat, & perpetuat quodammodo: sed per generatiuum sibi similis in specie se ipsum perpetuat, & cōseruat: ergo generatiuum est ponendum.

¶ Altera pars, quod sit magis principale, patet. Illa potentia erit praestantior, quae operationem excellentiorem producit: sed generatiuū est huiusmodi respectu nutritiui, & augmentatiui: ergo est excellentius. Patet. Tanto operatio est excellentior, quāto magis accedit ad operationem animae sensitivae, cuius est agere in aliquid extra se, si potentia generatiua agit extra se: quia nihil sui ipsius est generatiuum: sed nutritiua, & augmentatiua in seipsis operantur intrā: & sic attenditur praestantia: quia supremum inferioris attingit in finem superioris, vt dicit beatus Dionysius. Supremum ergo vegetatiuae, quod generare est, attingit in finem superioris, id est sensitivae, cuius est habere operationes in res exteriores, licet excellentiori modo habeat, & vniuersalius ipsa sensitiva, quāam generatiua.

¶ Ad argumenta patet solutio ex secunda conclusio.

Conclus. 3.

Vigintu. ubi supra.

Conclus. 4.

S. Tbo. p. p. q. 78. ar. 2

Ratio. p. p.

Ratio. 2.

Ratio. 2. p.

Dionys. 7. c. de di. no.

Ad. 4.

clusionē. Ponitur enim aliā vires deservientes istis potentijs: sed illae non sunt potentiae distinctae: quia idem obiectum habet digestiua: attractiua: retentiua, & expulsiua: & sic manet sufficienter prouisum viuenti.

Ad. 2.

¶ Ad. 2. dicendum, quod est latissima differentia inter viuētia, & non viuētia: nam dato non viuētibz conueniat generatio, est tamen totaliter ab extrinseco: non tamen sic in viuētibz, cum ab intrinseco cōtingat. per aliquid quod ipsius viuētis est: & ab eo deciditur semen, in quo latet principium corporis formatium in virtute. Si tamen ignis generat ignē, non est per aliquid decidum ab eo, sed posita materia exteriori, educit de potentia materiae, nihil de sua substantia decidendo.

Ad. 3.

¶ Ad tertium dicendum, esse latissimam differentiam in hoc, quod dato per nutritiuum, & generatiuum sit cōseruatio esse, aliter tamen, & aliter: quia per nutritiuum viuēs cōseruat se in indiuiduo, restaurando deperditum humidi radicalis per actionem caloris naturalis ex humido nutrimentali: sed per generationem est cōseruatio indiuidui: non in se, sed in sua specie, per hoc quod agit ad propagationem indiuiduorū, in quibus saluatur species: sed primō, & principaliter natura intendit ad cōseruationem indiuidui: & sic de nutrimento: primō separat, facta digestionē, pro nutrimento: & secundo sollicita est pro cōseruatione speciei: & sic partem referat nutrimenti pro generatiua in loco deputato per naturam: sicut in viuētibz perfectis apparet. Ex quo claret differentia, & distinctio inter nutritiuā, & generatiua.

SPECVLATIO. V. Vtrum accidens ducat ad cognoscendam substantiam.

Rgitur quod non illud quod est principium cognoscendi accidens, non potest cognosci per accidens: sed substantia est principium cognoscendi accidens. Patet: quia in demonstratione probatur propria passio de subiecto: & sic per substantiam, quia homo est rationalis, probatur quod sit admiratiuus,

Argum. 1.

demonstratione probatur propria passio de subiecto: & sic per substantiam, quia homo est rationalis, probatur quod sit admiratiuus,

& disciplinae capax, & risibilis: ergo accidens non potest esse causa probandi, vel cognoscendi substantiam: quia aliās esset demonstratio circularis, contra Aristotel. primo posterio.

Aristote.

¶ Praterea. Quando aliqua cognoscuntur à diuersis virtutibus, vnum non ducit in cognitionem alterius: sicut de colore, & sono contingit: sed accidens, & substantia sunt huiusmodi: quia accidens per sensum, & substantia per intellectum: ergo accidens non ducit in cognitionem substantiae.

Argum. 2.

¶ Tertio. Eadem sunt principia essendi, & cognoscendi dicit Arist. 2. Metaph. sed accidēs non est principium essendi substantiae: ergo neque principium cognoscendi.

Argum. 3. Aristote.

¶ In cōtrariū est Arist. hic in proemio primi lib. & in 3. phisico.

In contrar.

¶ Pro solutione notandum, quod accidentia sunt in duplici differentia: quaedam sunt propria: alia communia. Propria illa sunt, quae sic reperiuntur in vna specie, quod non in alia: vt esse admiratiuum, & disciplinae capax. Communia sunt, quae reperiuntur in varijs speciebus, & in omnibus indiuiduis eiusdem speciei: vt albedo, vel esse album.

Notandū. 1.

¶ Accidentia propria, sunt in duplici differentia: quaedam sunt, quae respiciunt primō speciem: secundo indiuiduum: & talia sunt quae manant ab essentia speciei: vt risibile emanat ab essentia hominis: & sic in nullo inuenitur hominis essentia, in quo non inueniatur & risibile esse: sicut in nullo inuenitur quod sit lapis magnus, quin & reperiatur esse attractiuū ferri. Aliud est accidens proprium, quod respicit solum rationem indiuidui: & consequenter potest respicere speciem: vt crepitudine, quae respicit solum tale indiuiduum: & quod in parte tali sit, scilicet, in capillis: sicut simitas est nasi curuitas: vt propria passio. Ita passio ab essentia indiuidui inquam talis est, & talis cōplexionis, venit. De quibus in praedicabili de proprio diximus.

Notandū. 2.

¶ Est insuper notandum, quod cognitio substantiae duplex haberi potest: vna distincta, & alia confusa: Distincta est, vt si de aliquo cognoscam non solum quod est viuens, sed quod est homo, & quod hic homo. Confusa erit, quando cognosco de aliquo quod sit substantia, sed non quae distincta, & clare. Manifestetur veritas aliquibus conclusionibus. Et sit prima.

Cōclus. 1.

¶ Accidentia communia non possunt nos docere in cognitionem distinctam substantiae. Patet: Accidentia communia non sunt propria alicui.

alicuius speciei, neque propria alicuius indiuidui, ut constat: ergo non possunt nos ducere in cognitionem distinctam alicuius substantiæ: quia per albedinem, vel nigredinem non possumus magis cognoscere quod sit iste homo, quam quod sit hoc brutum animal.

Conclusio. 2. ¶ Secunda conclusio. Accidentia communia ducunt nos in cognitionem confusam substantiæ. Patet. De facto accidentia nobis dant cognoscere substantiam, quæcumque sint illa, communia, siue propria: sed communia accidentia non faciunt nos cognoscere substantiam distincte: ergo erit confusum. Et licet concedatur conclusio ab omnibus, quantum ad

1. Modus. quod intellectus primo intelligit accidentisphantasmatum: ut albedinem, aut caliditatem: quia ab illo primo mouetur: & quia tale accidens est effectus substantiæ: quia est eius subiectum, cum effectum habeat nos dare cognoscere causam, sic dat nobis cognoscere substantiam.

2. Modus. ¶ Alij dicunt, quod cum accidens commune sit in phantasia, intellectus agens abstrahit a phantasmate speciem intelligibilem entis, per quam intellectus possibilis primo intelligit ens, quod est suum proprium obiectum. Et quia conceptus entis significat substantiam, & accidens, licet per prius substantiam, sic intellectus ex cognitione entis, deducitur in cognitionem substantiæ, & accidentis: & sic habet cognitionem substantiæ.

3. Modus. ¶ Alij dicunt, quod sicut estimatiua in brutis, & cogitatiua in homine ex speciebus sensatis elicit non sensatas, sic intellectus, cum sit perfectior potentia, ex speciebus accidentis sensatis eliciet speciem substantiæ non sensatæ, & cognoscat.

4. Modus. ¶ Vltimi dicunt, quod phantasia non representat solum accidens, sed aggregatum ex substantia, & accidente, & subiectum quod substantia est, quod primo mouet, scilicet, coloratum, & non color: cum ergo intellectus vnica intellectione cognoscat substantiam, & accidens, poterit vtrunque cognoscere: & sic accidens facit ad cognitionem substantiæ. Isti modi sunt possibiles, & probabiles: Pro quo fit tertia conclusio.

Conclusio. 3. ¶ Accidentia propria siue sint quæ primo respiciunt speciem, siue quæ primo respiciunt indiuiduum, ducunt nos in cognitionem substantiæ distinctam. Ista conclusio, multis modis probatur à diuersis. De quibus qui voluerit poterit videre Ioannem de Gandauo in diuersis quæstionibus, & Caietanum, non Cardinalem,

107. de G. Cate. Thie.

sed Thienenfen super primum de anima. Modus ergo vnus apponatur ex multis, supponendo quod sicut materia prima est pura potentia, & non potest aliquam formam recipere, nisi disponatur prius per aliquas dispositiones accidentarias: sic intellectus possibilis est in potentia ad intelligendum, & ad recipiendum omnes formas abstractas, & vniuersales, siue fuerint species substantiarum, siue accidentium. Et non potest speciem aliquam substantiæ recipere, nisi disponatur per species accidentium priorum illius substantiæ. Hæc enim faciunt accidentia propria, pro quanto ipsa phantasmata, cooperante intellectu agente, imprimunt in intellectum possibilem species intelligibiles ipsorum representatiuas, quibus intellectus possibilis præparatur ad recipiendam speciem illius substantiæ, cuius sunt accidentia propria: qua mediante, substantia distincte cognoscitur. Et potest hæc conclusio declarari modis illis positus de accidente communi.

¶ Et quod hoc etiam sit verum de accidente proprio, quod respicit indiuiduum, patet: quia cognita crescitudo, & habitus eius speciem in phantasia, poterit intellectus præparari ut speciem propriam talis indiuidui respiciat, in quantum homo est, nam dato sit intellectus vniuersalius, intelligit tamen singulare, sed per notitiā vniuersalis, cuius est propria eius operatio, ut infra in 3. dicemus.

Conclusio. 4. ¶ Quarta conclusio. Accidentia propria ducunt nos in cognitionem discursiuam substantiæ separata. Volumus dicere, quod substantia separata quæ non habet aliqua accidentia sibi inherenta, potest cognosci per aliquam operationem propriam eius, quæ est velut accidens proprium eius. Probatur. Illud dicitur ducere nos in cognitionem alterius, per quod tanquam per medium probatur: sed per motum regularem continuuū primi motoris tanquam per propriam operationem probatur primum motorem esse: ergo sequitur quod probatur substantiam esse, etiam separatam. Hoc ex Aristo. Probatur (inquam) quod cognito illo primo motore, cognoscat eius substantia: quia post per rationationem deducitur in cognitionem, quidditatis eius: ut Aristo, in 1. 2. metaphy. probat quod sit inuariabilis, & æternus. Simili discursu substantias sensibiles possumus cognoscere ex diuersis operationibus: quia ex eis natura, & compositio probari potest.

¶ Ad primū. Concedimus in demonstrationibus

Ad argu.

nibus esse circulationem, in diuersis generibus demonstrationum: nam demonstratione, quia, per effectum demostro causam: & rursus causa demonstrat effectum, demonstratione propter quid: ut si fiat sic syllogismus. Omne compositum ex contrariis corrumpitur: homo est compositus ex contrariis: ergo homo corrumpetur. Et propter quid, potest fieri circulatio. Omne quod corrumpitur ex contrariis componitur: homo corrumpitur: ergo ex contrariis componitur. Sic etiam per propriam passionem possumus cognoscere subiectum. Omne admiratiuum rationale est: homo est admiratiuum: ergo est rationale: & contra. Omne rationale admiratiuum erit: homo est rationalis: ergo homo est admiratiuum. Imò in eodem genere demonstrationis, respectu tamē diuersorum indiuiduorum, contingit circulatio: ut si demonstretur pluuia per vaporem: & contra, erit demonstratio per causam materialem, sed respectu diuersorum vaporum.

¶ Ad Aristo, ergo, quando negat dari circulationem demonstrationem, intelligit in eodem genere demonstrationis, & respectu eiusdem.

¶ Ad 2. dicendum, ita esse, quando ille virtutes non sunt subordinatæ: ut sonus colorem non dat cognoscere, neque contra. Si tamen virtutes illæ sint subordinatæ, non obstat: sicut se habent sensus; & Intellectus: accidens, & substantia.

¶ Ad 3. dicendum, quod illa quæ sunt principia essendi, merito erunt principia cognoscendi: quia sicut res se habet ad esse, se habet ad cognosci: tamen non contra: principium cognoscendi est principium essendi: res. n. potest cognosci multis modis. Sic ergo accidens potest esse principium cognoscendi substantiam, & non est principium essendi, nisi dicas principium essendi, pro quanto accidens disponit ad esse substantiæ, disponendo materiam, quæ in potentia est ad hoc, quod recipiat formam substantialem: tñ modus in prius principij essendi est iste.

Ad 3. Aristote. 1. Perih. 6. 8

Finis. I. libri de anima.

S

PHYSICAE SPE-

CVLATIONES IN SECVNDVM LIBRVM

Aristo. de Anima admodum Reuerendi Patris Fratris Alphonfi a Vera Cruce, instituti Eremitarum Diui Aurelij Augusti ni: in artibus & sacra Theologia Magistri: Cathedra- tici Primarij in Academia Mexicana: in partibus Indiarum maris Occani: in noua Hispania.

ARGVMENT. SECVN- di libri de Anima.

Completo vteuq; sermone, de anima vegetatiua, cuius causa vegetabilia omnia, qualia plantę sunt, arbustaq; & cętera id genus, & de quinq; generibus potentiaram: videlicet vegetatiuum: sensitium: intellectiuum: secundum locum motiuum, & appetitiuum: insuper que de quatuor modis viuendi: nempe vegetatiuum: sensitiuu motiuum: sensitiuum non motiuum, & tandem sensitiuu motiuum, atq; idem intellectiuu: & de partibus vegetatiuę vitę: quales sunt: nutritiuum: augmętatiuum, & generatiuum: pręterea de viribus eiusdę: hoc est: attractiuum: retentiuum: digestiuum, & expulsiuum: quibus omnibus omne viuens ab autore viuorum, & mortuorum dotatum inspiciamus, vel ad sui i-

psius conseruationem, & consistentiã, aut ad suę speciei sustentationem. Itaq; in præcedenti libro de illis omnibus tradidit nobis Aristot. suam sententiam, & nos illum sequentes à tergo reliquimus speculationes ad id attinentes modo nostro, ommissis, & succisis superuacaneis. Pręter illas igitur iam assignatas potentias experimur in animantibus esse alias vires, potentias ve exteriores: quibus miru in modum rerum extrã existentiu species, atq; figuras possunt suscipere, absq; hoc quod res ipsas realiter suscipiant, quarum simulachra apprehendunt. His nanq; viribus, & potentijs animata, seu inanimata, quę longius, aut propius sunt, apprehēdere est compertissimũ animalia, secundum maiorem, vel minorem virtutem à natura ipsa inditam, atq; concessam. Hę autem vires, & potentię sensitiuę sunt, tam externę, quàm internę. Externę sunt quinq; potentia

Specu. I. De 5. sensibus exterioribus.

tię organicę: corporeę, & corruptibiles, & p isto statu necessarię. Et sunt: Auditus: odoratus: visus: tactus, & gustus. Potentię internę sunt: Sensus cõmunis: phantasia: imaginatiua: æstimatediua: memoratiua. De his tractat Arist. in præsentii libro. Nos verò vnam, aut alteram adijciemus speculationem, ne videamur sicco pede pertransire non nulla scitu digna: videlicet de potentia appetitiua: De irascibili, & concupiscibili: De passionibus animę: De fascinatoribus, & saluatoribus, & Zahorijs: quo cum consummabitur. 2. hic liber, reseruãtes pro tertio quę spectant ad animam immortalem, quę rationalis est.

SPECVLATIO. I. Vtrum in anima sensitiua sint ponendi solũ. 5. sensus exteriores.

P. Argumẽ.

Atet q; nõ: quia sensus sunt accidentium cognoscitiui: sed accidentiu species sunt plures q; 5. ergo oportet ponere plures sensus quàm quinq;

2. Argumẽ.

Item. Solũ sunt quatuor sensus exteriores: ergo nõ sunt quinque. Probatũ: quia non est sensus gustus distinctus: quoniam sensus gustus est sensus tactus: ergo non est distinctus: & sic sequitur quod solũ sint. 4. scilicet visus: auditus: odoratus: & tactus.

3. Argumẽ.

Præterea. Potentię penes obiecta distinguuntur, sicut dictũ est: ergo secundum diuersitatem obiectorum erit diuersitas in potētjs: sed

est aliquid obiectum, quod commune est omnibus sensibus: ergo & dabitur vna potentia sensibilis communis distincta ab istis. 5. quę habet propriũ obiectũ: & sic sequitur quod sint plures. Quod detur sensibile cõmune, patet de magnitudine, quę ponitur sensibile cõmune: quia pluribus sensibus percipi potest.

In contrarium est Aristot. in isto. 2. qui dicit, solũ esse, 5. sensus exteriores.

Pro solutione notandum, quod diuersitate sensuum exteriorum quidam voluerunt cognoscere ex parte organorum, in quibus ali-

quod elementorum dominatur: vel aqua: vel aër: vel aliquid huiusmodi: vt si distinctionem ponamus inter auditum, & visum: quia in isto organo aqua, in illo aër dominatur.

Alij verò voluerunt inuestigare differentiã penes media, per quę fit sensatio: per aërem, vel aquam: & si est medium coniunctum, vel separatũ.

Reliqui discrimen assignarunt ex diuersa natura sensibilibũ qualitatum, secundum quod vel simplicis corporis qualitas est, vel sequens complexionem.

Secundo notandum, quod obiectum potentię duplex est: quoddam materiale: & est illud, quod percipitur à potentia: aliud est formale, quod est ratio cuius: vt si albedo quę videtur dicatur obiectum materiale: & formale color: quia ratio quare albedo videtur à potentia vi sua, nõ est quia est albedo, sed quia color est: vt si partes videtur, non quia partes, sed quia coloratus partes fit obiectum materiale, & color formale.

Est tandem considerandum, sensum esse potentiam passiuã, quę nata est immutari à sensibili: nõ sensibile mouet sensum, & agit in potentiam sensitiuam, ratione cuius illa opinio quę Platonis erat, & Stoicorum, & communis ante Arist. quod visus esset per ministeriũ radiorum cuiusdam lucis, quę in nobis est, quos radios nos ab oculis emittimus vsq; dũ contingant res visibiles, & sic sequebatur visio, admittenda non est: quia sic sensus visus non esset potentia passiuã, sed actiuã potius, cuius contrarium veritas est: quia tam visus, quàm auditus, quàm quęlibet alia sensatio fit per intus susceptionẽ, aliquid patiendo. Quod sequentibus conclusionibus fiet manifestũ.

Prima conclusio. Distinctio sensuum exteriorum non est sumenda ex parte organorũ, neq; ex parte mediorum per quę est sensatio, neq; ex parte qualitatum actiuarum. Probatur: quia non est potentia sensitiua propter or-

lationes. Et plures species memoratorū solū numero diuerse, simul in memoria referuntur: quia de potentia materiæ minimè educuntur per motum naturalem successiue. Sic etiā duo lumina diuersarum candelarum simul esse possunt: quia non successiue sunt in medio per motum, sed in instanti, vt diximus: ob id si simul esse possunt.

DIGRESSIO DE POTENTIA VISIVA.

D. Augusti. **¶** Este Patre Augustino libr. 1. r. de trini. c. 2. visus sensus maximè excellit, qui subtilior, & agilior, & plures res inter differentias demonstrat.

Ab ipso ergo auspicamur. **¶** In visione consideranda sunt per ordinem, potentia: obiectum, medium, & species.

Oculus ex tribus pellibus. **¶** Organū est oculus, qui ex pelliculis tribus, siue tunicis, & tribus humoribus integratur. Prima tunica dicitur consolidatiua, siue coniunctiua, quæ totam substantiam oculi continet: quæ fortis est, & pinguis, ne humores congelari, aut fluere possint. Hæc habet foramen, ne ingressum specierum prohibeat, & in partē posteriori, qua ad neruum opticum perueniat. Itaq; humor aqueus, siue crystallinus est intimum oculi, in quo humore recipiuntur species, & fit visio: quem humorem dixit Aristot. aqueum ex aquæ fluxu, si oculus fuerit cōfusus. Et ex prouidentia naturæ circa pupillam circumposuit albuginem pinguem, calidam, in modum adipis illis animalibus quæ sanguinem habent. Et palpebras posuit, vt humor ille pupillæ a frigore tueatur, ne aliquando congelaretur ab isto humore. Ad cerebrū tendunt nerui singuli à singulo oculo, qui dicuntur optici nerui. Per hos neruos spiritus visiuus diffunditur; & species visibilium deferuntur ad sensus interiores. Isti duo nerui progrediuntur à sensu communi ex vno neruo, & circa oculum fit bifidus. Diuiditur in duos ramos: dexter ad oculum dextrum, & sinister ad sinistram.

Aristo. 2. de anima tex. com. 7. 1. **¶** Et locus ille in quo fit talis bifurcatio, est in quo plenè visio perficitur: ob quod res duobus oculis conspecta, non duæ, sed vna videtur. Et vt oculus quidem omnem colorem videre possit, est priuatus natiuo colore: quia si proprium haberet, omnia iudicaret esse eiusdem coloris: & sic similitèr de se est lumine priuatus, licet habeat claritatem, limplicitatem, & perspicuitatem.

Obiectū potētie visivæ. **¶** Obiectum potentie visivæ est visibile: quorum aliud est lux: aliud lumen: aliud color: &

si quæ sunt alia, videntur in ratione istorum. **¶** Lux, est qualitas in corpore luminoso: & lumen est species lucis, siquidem per lumen lux videtur. Est enim lumen primaria derivatio lucis. Nunquàm. n. (vt ait Ptolemeus) lumen est sine corpore causatiuo lucis. *Hinc. D. Aug. ait. D. Augusti.* Lumen habet permanentiam per continuam solis permanentiam; eò q̄ lux fit qualitas in sole accidentalis tamen: vt ait Damascenus libr. 2. sen. Et sicut lux in lumine videtur tanquam in imagine, sic lumen in vmbra: quia vmbra imago est luminis: ob id dicitur lumen secundariū.

¶ Lumen siquidem species lucis in medio inuisibilis est, tamē in occursum corporis opaci reditur visibile per vmbra quam facit: sicut si in carcere tenebroso per foramen lumen ingrediatur, & ex alia parte parietis forami cor respondeat, per quod egreditur, non videbitur ab existente in carcere: nisi tamen obstruat foramen, videbitur per occursum corporis opaci.

¶ Lumen ergo qualitas existens à luce genita, subieciatur in corpore diaphano non transparente. Sic Aristot. ait: Lumen est actus diaphani, in quantum diaphanum est: vt aqua: aë: vitrum. &c. quia corpora diaphana lumen recipiunt, & actu sunt illuminata per lumen. De conditione luminis: quomodo habet esse intentionale Duran. in. 2. sentent. d. 1. 3. q. 1. contra. S. Tho. p. p. q. 67.

¶ Color, obiectum visus, non propriè reperitur, nisi in corpore opaco: & color qui est obiectum, non est qui inuenitur intra corpus opacum, sed qui est in extremitatibus corporis, per colorem ibi existentem immutatur potentia visiva.

¶ Est tamen notandum, colorem requirere illuminationem luminis: ad hoc q̄ speciem suam diffundat ad oculū: vt videmus in nocte multa quæ colorem habent, nō immutare visum: quia non sunt illuminata, & in die immutant. Lux tamen, quia ipsa per se illuminata est, nō indiget alio lumine, sed visibilis est: & sic illuminationem requiritur ex parte coloris, quod sufficit, & non est opus ex parte oculi: nam oculo existente in tenebris, potest videre obiectū, si illuminatum sit. Ob hoc Aristot. ait: Lumen facit quodammodo potentia colores actu colores: quia facit eos actu visibiles: & sic color indiget luminis alieni illustratione: quod debet intelligi in illis; quæ non habent in se lumen, per quod videntur: ex qua consideratione aliqui dicunt, colorem esse obiectum materiale, & lumen formale, quia est quo mediante potentia terminatur ad rem.

¶ All-

¶ Aliqua sunt corpora colorata: vt sunt ligna putrida, & oculi catorum, & aliqui vermes, & ossa piscium, quæ nocte videntur, etiam si nō sit lumen extrinsecum, & hoc est quia habent in se lumen intrinsecum, & ob id habent duas causas quare videri possunt. s. lumē, & colorē: & quando in die sunt lumine extrinsecō illuminata: quia tunc ratione coloris solū videtur, alia apparent, q̄ in nocte apparebant, ex quo contingit in nocte deceptio: vt ligna putrida existimet quis esse hominem armatum, vel carbonem ignitum, &c. Et sic ista videtur in nocte ratione luminis solū, & non coloris: & in die, vel quando illuminantur, lumine extrinsecō, videntur solū ratione coloris.

¶ Oportet ergo intelligere colorem emittere suam speciem visibilem per corpus perspicuū diaphanum actu illuminatum: & sic diaphanū actu immutatur ab specie coloris, & ipsū perspicuū sic immutatum ab specie coloris immutat visum: & sic color per medium perspicuū immutare dicitur visum. Quapropter sapienter auctor naturæ voluit, vt mediū perspicuum, per quod debet fieri visio, nullum haberet de se colorem: quoniam si proprium haberet, non posset fieri visio colorum, sed omnes colores apparent sicut color proprius mediij: non enim posset immutari ab alio colore: sicut cum quis aliquid videt per vitrum rubrum, apparet rubrum, licet nō sit: & sicut caret proprio colore, & lumine proprio, ne lumine, percipiendo præbeat impedimentum: sic aër non habet proprium colorem, nec proprium lumen, nec aqua, nec cælum.

Species coloris. **¶** Colorum species sunt. 7. Albus: f. lauus: croceus: rubeus: purpureus: viridis: niger, ad quos omnes alij reduci habent: ad hunc, vel illum, se cūdū quòd magis percipiāt de hoc, vel illo.

¶ Medium ergo per quod visio debet fieri est necessarium, & non sicut Democritus opinatus est dicens, medium impedimētum esse ad visionem: sic (vt dicit ipse) q̄ si vacuū esset inter cælum, & terram, oculus existens in cælo, videret formicam in terra. Decipitur iste philosophus: nam non videbat, quando ista dicebat: inò dicimus vacuum sic esse impedimentum, vt ipso existente, non fieret visio: quia non potest causari, nisi per hoc quòd color diffundit suam speciem vsq; ad oculum: & nō posset diffundere sine medio: quia prius color immutat medium diaphanum, & perspicuū, & post medium tangit potentiam visivā. Verum est tamen, q̄ si corpus sit opacum inter visibile, & potētiā, impediatur visio: tamē nos

dicimus medium necessariū perspicuū, quod potest immutari, & illuminari: & hoc mediū quantò magis diaphanum, & perspicuum, melius immutatur, & melius res per eū videtur: sicut in aère melius, q̄ in aqua: & aère existente nebuloso, non sicut existente puro, & sereno.

¶ Color ergo propter materialitatem suam vi sui non potest ingerere: ob id ad excitandum visum producit speciem suā in medio diaphano, & perspicuo, quam mittit per lumen. Per medium ergo illuminatū lumine extrinsecō color immutat: vt est in illis quæ non habent lumen intrinsecū, quæ nō videntur in tenebris: nam quæ habent intrinsecū, & in nocte videntur, vt diximus, non tamē sine lumine: licet in die propter impedimētū maioris luminis solū rōe coloris videant, & nō proprii luminis.

¶ Oportet igitur medium esse vni forme, & visibile proportionabiliter elongatum, ad hoc q̄ videatur secundum certam quantitatem. Nam si visibile multum distet, etiam si medium sit illuminatum, non videbitur secundum propriam qualitatem: sicut stellam in firmamento, visus iudicat esse parvæ quantitatis, cum in veritate sit maior terra, vt supra à diximus. Et sic quantò res minus distat ab oculo, tantò maior videtur. Cuius ratio est: quia pyramis est breuior, & sic fortior, & angulum conici habet maiorem, & representat rem maiorem.

¶ Aduertendum est, q̄ radius visualis est species rei visibilis, quæ est corporalis pyramidis, cuius pyramidis basis est in re visa, & conus in oculo videte totum luminosum, pyramidem sui luminis in quolibet pūcto mediij terminat: & sic in quacunq; parte mediij oculus existat, potest videre visibile, sed tamen diuerse: quia quantò obiectum est propinquius oculo, pyramis breuior, & conus est maior: & sic fortius agit, & rem maiorem representat.

¶ Modus videndi secundum aliquos non cōtēdē authoritatis est, per extramissionem, per egressum spiritus visibilis ab oculo in puncto perueniens ad rem visibile, sed tamen diuerse: quia quantò obiectum est propinquius oculo, pyramis breuior, & conus est maior: & sic fortius agit, & rem maiorem representat.

Abulens. Mat. 2. 5. q. 5. 43.

Hæc. 1. opi. et docto. cartha. in suo de oculis. 2. Opinio. 3. Opinio. De hoc uide Abul. pado. per nu. to. 2. fo. 1. 2. co. 3.

opticos ad oculos descendens, & ab speciebus immutatus sensatione confusa regreditur, ad cuius regressum excitata anima, cernens speciem, conuertit se ad obiectum vnde splendor venit, & ipsum discreta sensatione percipit. Hoc autem fit via assimilationis: sicut cera flexibilis configuratur ab artifice, nunc figura leonis, nunc equi, nunc hominis: quod fit, quia artifex habet in anima has figuras. Si ergo cera esset animata, posset mens intus existens configurare ceram secundum similitudinem sibi presentatam: sic spiritus visuius animatus anima sensitua, per animam configuratur speciei visibili, quæ offendit in oculo: & sic discreta visio requirit attentionem interioris: ex quo contingit recepisse speciem in oculo transeuntium, quod minimè post cognoscimus ex defectu attentionis.

¶ Sicut ergo fit visio per huiusmodi assimilationem: quia spiritus configuratur speciebus colorum, sic in auditu, & odoratu, & alijs sensibus dicendum.

¶ Isti spiritus sunt depurati à sensibilibus. Nō habent colorem: nam si haberent, solum perciperent colorem in actu, & non omnem: vt ergo omnem perciperent, sine colore sunt.

¶ Hic notandum, Aristot. dixisse, sensum non posse decipi circa proprium obiectum: vt visus circa colorem, & auditus circa sonum. Decipi tamen potest circa sensibile commune: sic vt possit decipi quantum ad visibile, quid sit, vel vbi sit, sicut contingit.

Themist. Aristote. 2. phys. tex. 6. ¶ Hæc sententia Aristot. debet intelligi positibus tribus conditionibus, quas Themistius adducit. Prima est, qd organum sensus sit bene dispositum. Cæcus. n. malè iudicat de coloribus. Si. n. malè disposita sit potentia, decipietur: sicut infirmus dulce iudicat amarum.

¶ Secundum quod requiritur est, qd medium sit purum: quia ratione solem rubeum iudicamus manè: quia vapores eleuati à terra, aërem impurum reddunt non sic tamen in meridie.

¶ Vltimum requisitum est, qd sit debita distantia inter visibile, & visum: quia à longè non bene de colore poterit quis iudicare. Istis concurrantibus, nunquam sensus circa proprium obiectum decipietur in magno gradu. Neq; quantum ad speciem: quia album iudicat album, & non nigrum: tamen quantum ad hoc quod est coloratum, potest decipi: vt mel potest se iudicare, & e contra, licet in colore flavo non decipiatur. De hoc inferius latius.

In hoc. 2. specu. 8.

DE SENSU AUDITVS.

Consequenter de sensu auditu dicendum: cuius organum in auribus dicunt esse aëreum humorem connaturalem circumdatum membrana, & intra aurem diligenter abditum, & occlusum, & cum species soni perueniunt ad tale humorem, delata per aërem extrinsecum fit sonus: sicut visus fit in pupilla humore illo crystallino: sic etiam auditio in illo aëreo humore. Modus autem est, vt ait Boëtius. i. musica sumpta similitudine in paludibus, vel quietis aquis iactum emergitur saxū, prius in paruisimum orbem vndam collidit: deinde maioribus orbibus vndarum globos spargit, atq; eo vsq; dum fatigatus motus ab eliciendis fluctibus conquietat, semper posterior, & maior vnda pulsū debiliori diffunditur: sic in sono fit: nam aër pulsus facit sonū, & pellit alium proximum, & sic ille alium, vsq; dum peruenit ad aurem, in qua fit sensatio: quod si nimium distat, eo debilior est aëris impulsus. Et quanto propinquius est, causat sensationem maiorem.

¶ Et vnus idem sonus à diuersis auditur: quia per diuersas species ad diuersas aures deuenit: sicut idem color à diuersis oculis simul videtur, non tamen per eandem speciem vnus & alter immutatur: quia fieri non potest, vt species quæ oculum vnus immutat, eadem numero immutat oculum alterius. Formato. n. sono, aliæ species multiplicantur ad dexteram, aliæ ad sinistram, aliæ retrò, aliæ antè: sicut ignis videtur ex quacunq; parte, vndiq; circum: quia in quolibet puncto medij terminatur radius pyramidis. Cum ergo species soni multiplicantur vsq; ad aurem, spiritus audituus, qui à cerebro per neruum bifurcatum ad vtranque aurem secundum duos ramos exit, immutatur speciebus soni, & his configuratus regreditur: ad cuius regressum excitata anima ipsum spiritum immutatum cernens, ad obiectum vnde species multiplicantur, se conuertit, & ipsum discretè percipit.

¶ Quod sit necessaria egressio spiritus ad organum, patet: quia in dormiente species soni perueniunt ad organum, & non audit: quoniam spiritus non egreditur, eo quod nerui vaporibus opilati, ex quo sequitur dormitio, impediunt exitum spiritus auditui. Sed tamen fortior sonus meatu aperit: & sic dormiens excitatur, & audit: quia fortis sonus causat calorem per motum, & calor ille resoluit humores: quibus resolutis, species egreditur ad organum. Et quia contingit ex sono resolui aliquid ex vaporibus,

Vide viguam. 1. c. 5. 4.

Boëtius. Simile.

vaporibus, dormiens audit: at verò quia non continuatur sonus, & non potest totum resolui, non excitatur: imò qui sonum audierat, & ad vocem responsum dederat: nō meminit se respondisse postea: quod euenit, quia spiritus non potuit perfecte immutare speciem: & sic reuertitur impediendo adhuc opilatione neruorum ex humore non consumpto. Et si voces multiplicanter, potest consumi vapor, & tollitur opilatio, & fit auditio, & excitatur animal.

¶ Iste aër natiuus, in quo fit auditio, ne lædatur, est à natura: imò ab ipso auctore nature mirabili quadam curuatione protectus: vt in aure apparet in anfractibus varijs: vt aër non recta via ingrediatur, ne vehementer commouens aërem natium ipsum lederet, & destrueret: sed cum per tot curuitates, & anfractus transiret, antequam ad organum perueniat, iam mansuetè, & sine violentia tangit, & immutat: vt videmus in aquis vim suam fluctus ingentes perdere, quando non recta via decurrunt, sed curuè per anfractus.

¶ Aër est conaturalis, in quo auditio, vt subtilius sit soni cuiuslibet nullum habet sonū. Licet enim manum admouentes auri, vel digitum mittentes in aure, sonum percipiamus in tus in aure, non putandum est euenire aliunde, quam ab aëre exteriori incluso in illis anfractibus, qui non valet exire, propter manuum appositionem: & sic tangit pellem, que dicitur meringa, vel timpanum, qua circumdat aër conaturalis, in quo fit auditio, & causatur sonus, & percipitur sonus, quod est signum optimi auditus. Surdi enim non sic perciperent, propter organum malè dispositum: quia solum mouentur à magno sono.

¶ Sonus ergo est qualitas causata in medio, ex collisione duorum corporum adinuicem: ¶ Ad sonum tria vniuersaliter requisita: Percussio, percussum, & medium: licet aliquando idem sit percussum, & medium: vt quādo quis virga percutit aërem, & facit sonum.

¶ Sonus non est subiectiuè in percutiente, ne quia in percussio, sed in medio circumstante corpora, ex quibus causatur sonus: vt est aër, vel aqua: quia sonum in se recipit. Vnde quando campana sonare dicitur, debet intelligi effectiuè: quia causat ipsa sonum percussione mallei: sicut dicimus solem calidum, qui tamen subiectiuè calorem non habet, sed effectiuè: & sic vocantur corpora sonora: quia sunt causatiua soni. Et in hoc differt obiectum auditus, quod est sonus, ab obiectis aliorum sensuum: quia

color obiectum visus est realiter, subiectiuè in re quæ videtur, & odor in re quæ odoratur, & sapor in re quæ sapit: & in medio est intentionaliter secundum speciem, & non realiter subiectiuè in medio: sed sonus est realiter subiectiuè in medio, & non in illo quod sonat.

¶ Est tamen hic considerandum, sonum non sic secundum probabiliorē sententiam realiter inueniri in qualibet parte medij, p quod fit sonus, perueniens ad aurem, sed inueniri quidem realiter in parte propinqua circum circa, vbi corpus est, ex quo procedit sonus: & in partibus remotis solum est intentionaliter, & non realiter, ex eo quod sonus suas diffundat species vsq; ad organum auditus: sicut dicebamus de colore immutante medium per productionem specierum. Et hoc videtur rationabilius: nam exiguus valde tactus cymbali facit sonum ad aliqualem distantiam, qui tam exiguus, & paruus est, vt non sit verisimile mouere aërem vsq; ad potentiam auditus: sed quia fit sonus, necessarium est concedere, si aër non fuit motus vsq; ad potentiam, quandoquidem sonum percipitur, quod species soni deuenit ad auditum, & hoc est verisimilius, vt scilicet sonus verè, causatus realiter, & subiectiuè sit in partibus aëris motis per sonum in propinquo: tamen ab alio sono existente subiectiuè, & realiter in illa parte medij mota, diffunduntur species soni, quæ perueniunt vsq; ad auditum, & tunc sonus est intentionaliter solum, id est secundum speciem in illis partibus remotis à corpore, à quo primo procedit sonus. Apparet hoc verum ex lapillo etiam paruo, quo percusso pavimento templi causatur sonus in toto templo, & non est verisimile realiter esse sonum in toto aëre templi: quia non videtur omnem aërem moueri posse per talem percussioem, sed oportet dicere sonum esse intentionaliter in partibus distantes templi, & circa lapillum fuisse realiter.

¶ Quod minimus contactus alicuius rei valeat ad magnam distantiam causare sonum, vt est cymbalum, &c. euenit ex natura ipsorum: quoniam quædam sunt sonus causatiua plusquam alia: sicut color albus paruus plus mouet visum, quam niger in magna quantitate: sic etiam quædam habent sonum acutum, vt possint ad magnam distantiam. Et sic contingit quod aliquod corpus quod minorem causat sonum, longius audiatur, quam aliud, quod maiorem: quia prius sonus acutus clarus est diffusius

Quo sonus in parte propinqua est.

de se alius autem minime.

¶ Quia ergo diximus sonum recipi realiter in medio, intelligere oportet tam aërem esse medium, quam aquam: quia auditio fit in aqua, licet sub obscure: audit enim homo per aquam, & audiet quousque aqua perueniat ad pelliculam, qua organum tegitur: quia tunc propter aquam in dispositum organum impedimentum erit auditioni. Pisces etiam audiunt in aqua: nam volentes capere, iuxta aquas silentium faciunt.

¶ Sonus, qui appellatur Echo, fit per reflexionem soni repercussu reuertentis ad modum plateæ ad locum à quo fuerat projecta: quare percussio maxime fit circa montes: silvas, & aquas, & in corporibus concavis: vt in templis. Non tamen ita reflectitur quando species eius murum, & obstacula penetrat: quia per murum, & parietem fit auditio, & aliquando in penetratione figura confunditur, substantia remanente: & sic sæpe audimus sonum, sed an vox sit, non percipimus.

Aristo.

¶ Secundum Arist. semper fit soni reflexio, & repercussio, licet non semper percipiatur propter debilitatem: sicut umbra candelæ est luminis reflexio, sed tam debilis, vt non percipiatur lumen: quia lumen solis tam potens est, eius etiam reflexionem percipimus: alio qui si non perciperemus, omnia essent obscura, vbi radius solis non penetraret directè: sic de sono, qui aliquando tantum est debilis, vt non percipiatur reflexio.

DE VOCE.

Q

Via de sono, qui est obiectum proprium auditus, loquuti sumus, opere pretium erit de voce aliquid adducere: quæ ab Aristot. sic definitur.

Aristote. 2. de anima. t. 88.

Quid vox. Quò causa tur vox.

Vox est sonus quidam animatus. Non enim potest reperiri vox nisi in animali, & non in omni animali, sed in animali quod respirat. Vox siquid est istus aëris respiratio attracta, causata ab anima: sic non potest conuenire nisi habentibus animam, & respirantibus. Aër enim respiratus dicitur, quod est per respirationem attractus, qui postquam impetu fuerit concussus ad vocalem arteriam, siue gurgulionem, hac concussione sonum facit. Aër respiratus per se non facit vocem: alioqui semper animal dederet vocem: quia semper respirat. Neque per emissionem aëris attracti: quia homo quando non loquitur emittit aërem attractum, vt denuò attrahat, sed solum fit quando aër intus contentus cum impetu concussus

Aristo. 2. de anima. tex. 87. ex hoc pisces non dant voces: quia non respi-

rant in aqua, neque habent vocalem arteriam.

¶ Iste sonus ad hoc quod fit vox, oportet fit cum imaginatione, intentione aliquid significandi: quia ad id vox ordinatur: vt in hominibus ad explicandum suos conceptus, vel appetitum sensualem in brutis. si concupiscentiam cibi, & potus: vt videmus diuersas edere voces animalia bruta, alia & alia volentia significare: vt canis alio modo latrat quando iratus ostendit, quam quando petit cibum, vel applaudet viso domino, vel insequitur prædam. Sic & boves alios, & alios dant mugitus, ad aliud & aliud significandum.

¶ Respiratio, seu aëris continua attractio non solum data est ad vocem formandam, sed ad continuum leuamen, & refrigerationem caloris præcordiorum. A corde enim magnus calor ad præcordia egreditur, qui nisi aëre refrigeraretur, consumeretur facile animal calore: & sic circa præcordia est pulmo velut foliis, qui sese aperiens, & dilatans, aërem continuo attrahit, & se comprimens eicit. Hac non indigent respiratione animalia, quæ non habent linguam: vt pisces. Non enim in eis tantus calor est. Et licet aër calidus sit, tamen quia humiditas maior, refrigerium præstat.

¶ Aliud officium respirationis, est ad vocem formandam: sic & lingua duo habet officia. Primum, degustare sapores: quia necessariū est, vt animal ex gustu afficiatur ad cibum: vt sic appetens, & non respiciens nutriatur. Aliud est, ad vocem formandam.

¶ Vocalis arteria in qua fit aëris repercussio, distinguitur à via cibi. Alius est meatus in gurte, licet nobis ignotus, per quem transit cibus ad stomachum, & alius per quem respiramus: qui meatus quia non distat ab alio, clausus est, quando animal caput cibum: ne alio meatu relicta via per arteriam descendat, & impediat attractionem aëris, & sic suffocetur animal: sicut aliquando euenit illis qui inter comedendum solet cachinnis operam dare. Quod si contingat aliquando cibum illa via ire, tunc similitudine naturæ, & versus partem superiorem aërem pellit: vt eiciatur quod impediabat attractionem aëris, & nisi pellat perit animal, quod solet euenire in principio cibi, quando hominibus voraciter incipit comedere, & ex subita illa comestione nondum clausa via respirationis deuiat cibus à sua via recta.

¶ Vocum: alia articulata: alia inarticulata dicitur. Illa dicitur articulata, quæ potest certis articulis distingui, & depingi scriptura: vt homo loquens distinctè dicitur vocem articulatam

tam formare: quia illa possunt scribi, quæ loquitur. Et mutuo ista se habent: Vox: Scriptura. Et scriptura vocis vicem supplet.

¶ Inarticulata vox est, quæ nullis articulis distinguitur, nec potest certis characteribus scribi: sicut voces brutorum: mugitus bouum: balatus ouis, & anium garritus. Puerorum etiam voces clamantium inarticulatae sunt: & mutorum, qui quauis vocem dent, articulata minime est: & sic non loquitur, licet vocem formet mutus. Solum enim illi loqui dicuntur, qui vocem formant articulatam. Bruta etiam animalia vocem formant, tamè loquuntur minime: quia non possunt vocem illam characteribus depingi: vnde neque verba formant. Articulata enim vox procedere videtur ex mentis conceptione, quæ mens, quia in brutis non est, non potest in eis inueniri vox proprie, quæ articulata dicitur. Non tamen intelligendum est solum illam vocem articulatam dici, quæ est significatiua in aliquo idiomate: potest enim quis proferre vocem, buph. bas. quæ quidem voces sunt, & articulatae: quæ licet in nullo idiomate reperiantur significatiue, possunt imponi ad significandum, cum omnes alie voces ad placitum significet: vt videmus quotidie assumi voces ad res de nouo inuentas significandas. Sufficit ergo ad vocem esse articulatam, vt depingi possit certis characteribus.

¶ Cum sit verum, omnes voces articulas ad placitum ex impositione significare, vt constat, voces tamè inarticulate per se sunt, quæ naturaliter significant. Illæ. scilicet quæ animalia habent ex instinctu naturæ ad appetitum demòstrandum, vel aliquos alios affectus: imò & in hominibus potest reperiri: vt in pueris, vultus, & gemitus infirmorum.

¶ Ad articulatam vocem formandam vltra arteriam, & pulmonem requiruntur alia. scilicet lingua: palatum: dentes quatuor, ad quos fiat limitatio, & labia quo per duæ fiat expressio. In quibus deficiunt hec in instrumenta, vel sunt impedita, vocem inarticulatam habent: vt in ventulis est videre, quæ carè dentibus. Vix enim possunt formare voces articulas, & distinctas. Sic qui linguam non habent integræ, eam habent ligatam: vt est in mutis, in quibus non est vox articulata, licet sonum, & vocem formant.

Aristo. de sensu, et sensu. c. 1.

¶ Isti duo sensus, visus, & auditus præcipue in animalibus sunt reperi, & in homine perfectiori modo sunt, discipline, & prudentiæ gratia: vt Arist. ait. Ostendunt enim nobis plures rerum differentias, ex quibus confurgit contemplatio. Est tamen differentia: quia visus ad plura

se extendit, & præptior est ad illa quæ corpora necessaria sunt: quia vbiq; sese offerunt visibilia: non sic audibilia. Omnia enim corpora colorè habent. Sed auditus per accidens melior, & quantum ad animam vtilior: quia ad disciplinam hic sensus comodus. Ex quo cæcus à natiuitate per istum potest doceri, & videns sine eo minime, licet per experientiam possit multa scire. ¶ Visus est celerior ad suum actum, quam auditus, eò quod visio fit sine motu obiecti, sed solum per hoc quod speciem producit in medio, quæ fit in instanti sine motu: sed auditus est per hoc quod sonus peruenit ad auditum, vel ipse realiter, vel intentionaliter per speciem: & hoc non fit sine motu, & successione temporis: ob id tardior sensus. Et sic visus anticipat auditum. Ex hoc videmus lumen fulguris, vel fulminis, & potest tonitruum audire, cum tunc simul fuerint, vel antè tonitruum, saltim prius natura. Sic in filiis prius videmus cedere ligna eleuare ad icum securim, quæ sonus primi ictus perueniat ad auditum.

¶ Istos sensus voluit Deus etiam in brutis ponere, vt melius homini subseruirent: vt videamus ea per auditum domestica fieri, & tanquam regi disciplina suo modo, per auditum, & vocem timere, & ad vocem gaudentis libenter moueri.

DE SENSU ODO- ratus.

S

ensus odoratus habet organum suum in naribus in carunculis duabus ad modum mamillarum, ad quas veniunt nervi à cerebro, per quos spiritus odorabilis egreditur. Istæ duæ caruncule habent cooperaculum à natura, quæ per aëris respirationem, & attractionem aperitur, & clauditur.

¶ Organum istud secundum participationem est igneum aliquid: sicut in auditu diximus esse humidum aëreum, & in visu humidum aqueum. A corporibus ergo odoriferis fluunt per calorem innatum, vel solis euaporationem quædam velut exhalationes ad modum fumii, quæ per medium diffuse, perueniunt ad organum odoratus: & aëre attracto aperitur cooperaculum: & spiritus extens informatur: & sic egrediens discretè de odorifero iudicat. Et sicut ad auditionem diximus motum esse requisitum, & quod successiuè sonus peruenit ad potentiam auditivam, non secus in odoratu dicendum, motum esse necessarium. Et sicut ibi probabilius existimauimus esse, quod sonus ipse realis non sit necessarium perueniat vsque ad organum, sed intentionalis species sufficit: quia sonus

sonus. realis in parte propinqua corporis ex quo sonus, producit species, quæ peruenit ad potetiam: hoc est probabilius in odoratu, propter hoc quod sunt animalia quædam, quæ ad magnam distantiam odorem percipiunt, & non est verisimile realem odorem vsq; ad ipsa peruenire, licet oppositum sit probabile. Ad quod facit, quod quidam habitatores Indiæ odore cuiusdam pomi viuunt: & detestantes moriuntur, quando non percipiunt odorem. Quod si non esset odor realis, non posset nutrire sic.

¶ Quod odor causatur per euaporationem, & calorem, & fiat odoratio per attractionem, patet ex hoc, quod videmus odorifera quando cremantur, per fumositatem, & euaporationem intensiorem mittere odorem. Cuius signum est, odorem esse euaporationem, licet aliquando non percipiatur. Et patet quod fiat à calore: nam flores in nocte non dant odoris fragrantiam, sicut in die, propter calorem solis. Et rosa in manu licet odorem fundat, non percipitur, nisi per nares fiat attractio: vt experientia constat.

Aristote.

¶ Hominem inter animalia ait Aristoteles esse imperfecti odoratus: quia non percipit odorem, nisi odoriferi, quod multum fundit odorem: cum tamen animalia alia ex quo euocantur; percipiunt: vt canis percipit odorem, quia via lepus vadit, quod homo non potest.

Quomodo homo uincitur in odoratu ab alijs animalibus.

¶ Considerandum tamen est, naturam appositam uincitur in rebus quibus utimur in cibum odoratum: vt attracti odore, gustantes, nutriatur animal: & sic illa quæ placent gustui, delectant odoratum: & si displicent, odor non est gratus. Homini famelico odor carniū elixarū est gratus: quia sapor delectat carniū: & huiusmodi faturo fastidium: quia gustare non vult. Sic odor cadaueris homini ingratus: quia gustus abominabilis, sed canis, vel vulturi gratissimus: quia gustus iucundus. In istis ergo quæ habent odorem, per gustum videtur homo vinci ab aliquibus animalibus; quæ etiam minimum odorem percipiunt: & ad magnam distantiam, vt dicitur de vulturibus, quæ corpora occisorum ante Troiam per .50. miliaria odore perceperunt. Formica etiam odoratur rem: quæ parum mittit odoris, & ad distantiam, quando etiam homo non percipit: sicut & de cane dicebamus quando insequitur prædam. In istis vincitur homo.

¶ Aliqua tamen sunt odorifera, quæ non propter gustum, sed habent per naturam suam: vt flores, & aromata, quæ etiam si non sint in cibum, odorifera sunt. Et hæc solus homo percipere potest: vt dicit Aristoteles. licet. n. prima quæ

Aristote.

propter cibum cõmunia sunt homini, & bruto, ista tamen quia non sunt odorifera gratia cibi solum homini pertinet percipere. Canis, nam non mouetur aromatis, vel floribus: sicut homo immutatur, & in hoc homo vincit bruta, & odoratus hominis præexcellent. Licet enim vincatur in primo odorū genere, in isto secundo homo supereminet: quia solus percipit.

¶ Oportet considerare, quod dato odoratio fiat per attractionem aëris, & sic animalia respirantia odoratur aperto operculo per talem attractionem, etiam animalia non respirantia (vt pisces in aqua) percipiunt odores: quibus natura sagax, imo Deus ipse autor naturæ non apposuit organo operculum, sed est patens semper: & sic odorifera eis sunt semper obuia. Si esset opertum organum, & non posset operiri nisi per aëris attractionem, cum non respirant, non possent odores percipere. Et quia ista attractio per nares ad odorem, non potest fieri in aqua, animalia respirantia in aqua non possent percipere odores: quia in eis est operculum clausum, & aperiri non valet: quia non potest attrahi aër per nares ad aperendum organum. Ecce quomodo in omnibus animalibus non est idem modus odorandi: sicut non est eadem dispositio ad videndum in omnibus. Illa. n. animalia, quæ habent oculos molles, & qui possunt legi, habent defensionem palpebras, & claudunt, & aperiunt. Alia quæ habent oculos duros, qui non possunt legi, habent apertos oculos semper, & sine palpebris: vt pisces: sic istis semper sunt obuij colores: quia nunquam claudunt oculos. Similiter illa animalia quæ non habent operculum in organo odoratus, habent obuios odores, & possunt odorem percipere semper sine aliqua respiratione, vel attractione aëris.

¶ Odor ergo passio sicci digesti in humido à calido, qualitas existens, immutat sensum. Et species sunt variæ. Odor aromaticus: salis: amarum: acutus: acetosus: stipticus: ponticus: vniuersus: dulcis: foetidus, &c. Et ita verè, & realiter isti immutant sensum, teste beato Ambrosio, lib. 6. Exame. c. 6. Diutius inherentes, cerebrum, sensusque depascunt, quod experientia docet in coquis, qui pleni fumositatibus ciborum, etiam delicatissimum cibum vix possunt degustare, quod prouenit ex odore intus existente, causante fastidium circa odorem extraneum. Et quia odore allicitur animal ad cibum, non percipiens odorem, non vult gustare.

Species odoris.

DE SENSU GUSTVS.

Sensus

Sensus gustus quartus est in aëiali, cuius organum in lingua positum, in nervo latete in ipsa lingua: & caro porosa lingue est medium, per quod fit gustatio.

¶ Organum ergo est de natura humidum saluaris, & sapor, cum sit qualitas realis humidum digesti in sicco terrestri, alterat. & immutat nervum illum, in quo est organum sensus: & sic facit sensum actu gustare. Et sicut odor causatur à calore, vel ignis, vel solis ex digestionem sicci in humido, sapor causatur etiam à calore ex digestionem humidum in sicco. Et quemadmodum ex diuersa harmonia sicci in humido diuersi odores causantur, sic diuersi sapes sunt ex diuersa proportione humidum in sicco. Et quod proueniat ex humido digesto in sicco per calorem patet: quia fructus immaturi per actionem caloris ignis redduntur utrunque gustabiles: quia humidum digestum est in sicco.

¶ Organum itaque est, nervus à cerebro descendens in lingua ramificatus, & ad instar retis per eam expansus, per medium quod est caro, porosa lingua humidum saluari disposita. Cum ergo ab obiecto saporoso species per hoc medium multiplicentur, spiritus gustatiuus per neruum descendens ab speciebus immutatur: & regressus, animam excitat, quæ excitata, rursus exit, & ipsum diiudicat. Et quia omne animal indiget nutrimento, omni tali à natura est concessum, vel lingua per quam gustet, vel caro quæ suppleat vicem eius.

¶ Quia aliquando contingit illos poros lingue esse plenos fumositatibus amaris: vt est in febricitantibus, & infirmis, non potest organum immutari: sed iuxta illam dispositionem amara iudicat, quæ dulcia sunt: quia species à saporoso transeunt per illos poros contrahunt illam dispositionem amarum, & secundum talem qualitatem informantem immutat sensum, & spiritum gustatiuum informat: quod contingit, sicut species luminis transeunt per vitrum colorantur.

¶ Contingit etiam in febricitantibus, ex hoc quod deficit in medio dispositio: nam carnis porosa, quæ medium est, dispositio est humor saluaris, & in febricitante propter siccitatem deficit: quo deficiente, non potest saporosum speciem suam mittere vsq; ad organum, in quo debet fieri sensatio.

¶ Humidum istud saluare non est medium per quod, sicut nec lumen est medium per quod visio fit, sed est conditio medij, vel dispositio, qua deficiente, non est visio: sicut deficiente il

lo humido saluari non causatur sapor: & vt causetur per talem dispositionem, salua nullum sibi determinat saporem.

¶ Est hic notandum, in isto sensu, & tactus esse aliquid peculiare, quod non reperitur in alijs tribus: videlicet quia medium habent cõiunctum: sic vt in vno membro sit organum, & medium: licet etiam in alijs medium sit contiguum, tamen aliquando aliquid amplius videtur habere: quia vnum constituunt membrum organum, & medium: quod non est in alijs tribus. ¶ Requiritur tactus omnino obiecti, ad hoc quod causet sensationem. Non. n. potest immutare potentiam, nisi verè quod habet saporem, tanquam carnem illam, in qua est medium: quia immutata per speciem potest & organum immutare. Et si gustabile in aqua percipitur, non est per medium extraneum: quia sapor miscetur, & sic per se ipsum immutat.

¶ Ex isto Aristoteles dicit, sensum gustum esse certum in hominibus: quia est quidam tactus, & de anima cõm. 501. tactus est certissimus, & optimus in hominibus. Verum non oportet intelligere Aristoteles, voluisse confundere sensum gustum, & tactum, vt sint vnus sensus, & non duo: sed voluit solum adducere assimilationem quandam esse inter sensum tactum, & gustum: quia in vtroque requiritur tactus obiecti: nam sicut gustus habet medium cõiunctum organo, sic & tactus: vt post dicemus: tamen secundum veritatem duæ sunt potentia distinctæ: & secundum gustum percipimus saporum distinctionem: & secundum tactum qualitates tangibiles: calidum: frigidum: humidum: siccum: molle: durum: asperum, & lenem.

¶ Quod differant isti duo sensus, est argumentum (vt dicunt medici) quia potest in lingua legi gustus, sine hoc quod tactus lædatur: quoniam deficiente saluari humore, non est gustus, tamen est sensus tactus: vt infirmus experitur, qui per tactum sentit, & per gustum minime.

¶ Est notandum quod dicit Aristoteles. Gustus instrumentum tale debere esse, vt neque humidum sit actu, nec tale vt humectari non possit: quia gustabile humidum est actu, & gustus instrumentum non poterit reduci in actum, si in actu est: neque si repugnantiam habet ad talem actum, cuius signum est, quod neque lingua gustamus si sit valde sicca, aut humida vehementer.

¶ Ecce quomodo ex siccitate lingue non fit gustatio, & tactus, ex quo patet differre: & sic idem Aristoteles gustum alium esse à tactu argumento lingue colligit: quia tangimus, & gustamus;

Nota.

Aristoteles. 2. de anima cõm. 501.

stans: nam si gustus non differret à tactu, omnibus partibus vbi caro esset, gustaremus: quia in omnibus sentimus per tactum. Sic ergo quicquid est gustus, tactus est, & non eò contra: quandoquidè gustus præsupponit tactu.

DE SENSU TACTVS.

Sensus tactus vltimus ex .s. exterioribus, omnium naturalissimus videtur. Cuius organu aliqui dixerunt esse iuxta cor, pportione in se habens qualitatam tangibilium, per quas fit sensatio. Verum hac phantasia omiffa, dicimus sensum tactus esse in neruo expanso ad modum cuiusdam retis per totum corpus animalis, siquidem iste sensus est ta necessarius omnium animalium: vt per eum omnia contraria fugiat. Et dato aliqua animalia careant alijs sensibus, isto tamen nullum caret, vt ait Aristot. Et hac ratione quia oportet tucatur se ab omni noxiuo, est per totum corpus: & sic per totum animal est extensum organum.

Medium per quod fit sensatio in isto sensu, est caro, qua neruus est coopertus: qui neruus originem habet à cerebro, & per ceruicem à medulla spinæ dorsii deducitur, & inde tenuissimus quibuscumque neruulis per totum corpus extenditur.

Aristote. Quod medium sit caro, & non organum, ex eo patet, quia tangibile immediate applicatū carni immutat: qd non faceret, si caro esset organum. Sensibile enim supra sensum non facit sensationem. Requisitum est enim mediū inter obiectum, & organum ipsum: sic Aristote. probat. Et de hoc medio Aristot. ait: Tactus ipsius medium cōnaturale est caro: sicut visus, aer lucidus, & auditus, aer tremulus. Obiectum sensus tactus sunt qualitates tangibiles: vt est frigiditas, caliditas &c. Ad hoc, n. anima li datus est sensus tactus, vt per eum percipiat excellentiam qualitatam tangibilium. Et quia oportet organum sensus sit denudatum ab illo, quod est propria ratio obiecti, neruus iste qui est organum, oportet sit denudatus ab omni excellentia qualitatam tangibilium, & ob id recipit species, & est in actu sentiens. Nō tamen est organum istud denudatum ab omni qualitate istorum tangibilium: imò habet ipsas secundum contemperamentum, & medio ritatem quandam. Si tamen non habet in excellentia: quia solum iste sensus est ad hoc quod sentiat excellentiam qualitatam tangibilium, quæ solet nociua esse animali, verè dici potest organum denudatum à ratione obiecti: sicut

Aristote. Quod medium sit caro, & non organum, ex eo patet, quia tangibile immediate applicatū carni immutat: qd non faceret, si caro esset organum. Sensibile enim supra sensum non facit sensationem. Requisitum est enim mediū inter obiectum, & organum ipsum: sic Aristote. probat. Et de hoc medio Aristot. ait: Tactus ipsius medium cōnaturale est caro: sicut visus, aer lucidus, & auditus, aer tremulus. Obiectum sensus tactus sunt qualitates tangibiles: vt est frigiditas, caliditas &c. Ad hoc, n. anima li datus est sensus tactus, vt per eum percipiat excellentiam qualitatam tangibilium. Et quia oportet organum sensus sit denudatum ab illo, quod est propria ratio obiecti, neruus iste qui est organum, oportet sit denudatus ab omni excellentia qualitatam tangibilium, & ob id recipit species, & est in actu sentiens. Nō tamen est organum istud denudatum ab omni qualitate istorum tangibilium: imò habet ipsas secundum contemperamentum, & medio ritatem quandam. Si tamen non habet in excellentia: quia solum iste sensus est ad hoc quod sentiat excellentiam qualitatam tangibilium, quæ solet nociua esse animali, verè dici potest organum denudatum à ratione obiecti: sicut

in alijs sensibus dictum est.

Quod oportet dicere in ipso organo esse qualitatem in contemperamento, & proportionem, patet: quia tactus sensus sequitur hanc proportionem, & harmoniam qualitatam tangibilium, quæ harmonia si dissoluatur, & animal interibit, & simul sensus tactus, qui in illa proportione consistebat: & quando in animali manet talis harmonia, & proportio, conseruatur animal, & sensus tactus in eo durat. Non enim sensus tactus est sine istis qualitatibus primis in proportione debita: quod non est de alijs sensibus: nam destructa harmonia, quæ est in potentia visiva, destruitur potentia: verum non deficit animal: quia sensus ille non consistebat in temperamento quatuor qualitatam: sed manet si non sit visus: similiter si non sit auditus. Tamen si soluatur qualitatam quatuor proportio, non est sensus tactus: & si non est sensus tactus, non viuet animal: quod si non viuit, destructa est harmonia quatuor qualitatam, in qua vita consistebat. Voluit ergo Deus benedictus in secula talem sensum sic disponere per totum corpus animalis: & quia verè per totum corpus animalis, ista harmonia requisita est, & inuenitur per omnes partes corporis, & iste sensus reperitur: quia si solum reperiretur in vna parte corporis: sicut oculus, vel auditus, vel gustus, non sufficere prouisum esset animali. Datus siquidem est iste sensus tanquam necessarius ad vitam: sicut & gustus: vt se protegat ab excellenti sensibili illarum quatuor qualitatam. Cum ergo tale obiectum possit esse in omni parte corporis, necessarium est in qualibet parte ponatur sensus, per quod refugiat contrarium excedens. Frigus vel calor in qualibet parte corporis potest nocere: ergo in qualibet parte debet esse sensus: quia alias sensus tactus existens in capite, pedes possent comburi, & perire: quia non sentiret, nisi in capite, si solum esset in capite: sicut non videt homo, nisi per oculum.

Cæterorum sensuum obiectum nullum est per se actiuum, nisi in parte illa, in qua positus est sensus: vt lumen quatenus est visibile, non agit nisi in oculo: & sonus nō nisi in aure: propterea pro toto corpore sufficit auditus in vna parte, & visus in alia: tamen qualitates tangibiles in omni parte corporis sunt æque actiue, neque habent determinatum membrum: ideo oportuit ad defensionem animalis sensum esse extensum per totum corpus: vt sic vbiunque læsio fiat à qualitatibus, fiat defensio per fugam.

Et in hoc fundatur dictum Aristot. supra allegatum, quod iste sensus est tam necessarius animali, vt licet animal priuatur alijs sensibus, non careat isto: quia potest ab excellenti sensibili istarum nocementum venire secundum quamlibet partem: & sic oportet sit in qualibet parte.

Alia similia solum videntur habere sensum tactus.

Aristote. Aristot. ait hominem esse animal prudentissimum: quia certissimum habet tactu: vt etiam si à Lynce in visu, à Apro in auditu, à Vulture in olfactu, à Simia in gustu vincatur, in tactu tamen omnia superat animalia. Et animal prudentissimum est: quia ex tactu, metis aptitudo, vel ineptitudo. Ingenij bonitas, vel prauitas deprehenditur. Duros enim carne mente ineptos: Molles verò bene aptos esse dicimus. Cuius hæc est ratio: quia tactus consequitur temperamentum quatuor qualitatam: & vbi melior tactus, melius temperamentum: vt sit melior complexio: & quia secundum bonam corporis complexionem, est bonitas ingenij: sequitur verum esse dictum Aristot. Corpus enim est instrumentum animæ ad suas operationes: & vnumquodque operans, cæteris paribus, melius operatur cum bono instrumento, quam cum defectuoso: vt videmus in omni arte: & sic quia molles carne celere habent sensum tactus, mouentur facile in tactu: quod euenit ex excellentia qualitatis tangibilis: cum tamen carne duriores non moueantur. Bona corporis dispositio bonum instrumentum animæ est: & sic melius anima operabitur.

Hæc tamen intelligit Aristot. de carne molli, quæ prouenit ex bona contemperacione, non ex mollitie, quæ prouenit ex nimia humiditate, & abundantia phlegmatis: sicut sunt aliqui carnosii sicco pleni: quia isti non solum iuuat mollities, sed nocet ad ingenium bonum.

CONVENIENTIA

quinq. sensuum adinuicem.

N sine huius materiae apponere placet omnium sensuum exteriorum in se convenientiam. Differentia. nota est ex dictis.

1. Conuenientia. Primum in quo omnes sensus exteriores conueniunt est, quod species rerum absq; materia suscipiunt, nempe vt visus speciem coloris, & auditus soni, gustus saporis, odoratus odoris, &c. Non enim aliquis sensus recipit in se realiter obiectum, aut partem eius, sed solum interi-

tionaliter, similitudinem, vel speciem: sicut cæca recipit figuram sigilli, & non substantiam secundum totum, neque secundum partem. Sic etiam de sensibus intelligendum est. Oculus enim videns lapidem per colorem lapidis, non recipit in se lapidem, neque partem lapidis, neque colorem, neque partem coloris, sed solum similitudinem, vel imaginem coloris.

Secundum in quo conueniunt est. Omnis sensus ab excellentia sui sensibilis corrumpitur. Excellentissimum lumen corrumpit visum: vt est lumen solis, &c. Sonus excellentissimus auditum, excellentissimas qualitates tangibilium tactum, &c. Ratio est: quoniam sensus est quædam harmonia, atque compositio in debita proportione: vnde sicut cœcuntum harmoniæ dissoluit, qui chordam vehementius pulsatur, quam pulsanda est: sic sensus corrumpitur, si sensibile obiectum inproportionatur, sed excedit: & manente temperamento, manet sensatio.

Hoc tamen excellens sensibile debet secundum proportionem potentie iudicari: nam alicui potentie sensibile vnum excellens videtur, quod alteri proportionatum est. Lumen diei satis nobis proportionatum est, & oculis nostris est excellens: & sic sensus in ea corrumpitur à lumine diei. Lumen solis in sua sphaera nostris oculis, & aliquibus animalibus non est excellens. Pariformiter de alijs obiectis aliorum sensibilium iudicandum est. Nam sonus, qui auditui vnius est excellens, alterius auditui est proportionatus. Et sicut sensibile excellens corrumpit sensum, & non facit sensationem, sic propter defectum non immutat. Tam paruum enim potest esse lumen, vt non possit videri: & sonus tam paruum, qd nō audiatur.

Tertia est in quo conueniunt. Omnes sensus habent sua determinata obiecta, à quibus immutantur, & habent determinatum organum, in quo operentur, ac medium per quod ipsorum organa ab obiectis informantur, quæ factis apertum est in supra dictis: quando de quolibet sensu seorsum egimus: nam visus habet colores, lumen: auditus sonum, & gustus saporem.

Quartum est: quod nullus sensus potest recipere speciem proprii obiecti alterius: vt visus non speciem soni, neque speciem odoris, vel saporis, vel frigiditatis, &c. Auditus nō speciem coloris, vel saporis, neque lucis, neque odoris, & sic de cæteris. Dixi, obiecti proprii: quoniam obiecti communis bene potest: vt quantitas potest sensu tactus percipi: auditu, & visu.

Vltra. Est commune sensibus, vt sit cœgrua distantia

Conuenientia. 2.

3.

4.

5.

distancia sensibilis ad sensum: vt. s. neque nimium distet, neq; nimium sic propinquum. Nam sicut propter magnam distantiā aliquid non sentitur visu, neq; auditu, neq; alio sensu, etiam propter nimiam propinquitatem non sentitur, iuxta illam Aristoteli sententiam. Sensibile positū supra sensum, non causat sensationem. Si ponam manum supra oculum, non vi debo manum. Si quis supra neruum tactus apponat aliquid tangibile, non causabit sensationem, & ob id quæ sunt intra oculum circumstantia ipsū non videntur ab oculo, neq; caro tactu percipitur, quæ est iuxta neruū. Oportet ergo esse distantiam mediocrem: quia medium per quod deueniat species sensibilis ad organum requiritur: quæ distantiam medij non æqualiter in omnibus requisita est: quia sicut supra dicebamus de obiecto, quomodo quodammodo excellens. respectu vnus potest respectu alterius est proportionatum: sicut pariformiter distantia ex parte potentiae est consideranda: nam cuiusdam potentiae vna distantia est nimia, propter quam non sentit, & alteri non est nimia. Aliquis oculus ad remotiora pertingit, ad quæ alter non æquæ dispositus non valet: sic sonus ad certam distantiam mouet sensum auditus vnus, & ad eandem non potest alterius mouere: solum est hoc propter diuersitatem dispositionis potentiarum, quæ non eadem reperitur in omnibus animalibus, neq; in eadem specie in omnibus indiuiduis. Homines enim aliqui acutiſs alij vident, & audiunt.

6. ¶ Vitium in quo conueniunt est, quod omnis sensus est sui obiecti, & priuationis oppositæ perceptiuus. Visus enim percipit lucem, & percipit tenebras, quæ sunt priuatio lucis, quæ percipiuntur ab oculo, non per speciem tenebrarum: quia nullam talem emittunt, sed per absentiam lucis: & sic auditus percipit aliquid absonum, id est sine sono: & gustus sine sapore: & odoratus sine odore: tangibile sine aliqua tangibili qualitate. Sed hoc quod est priuatiuum in singularis sensibus tripliciter explicari potest: vt inuisibile dicitur, quod nullo modo videri potest: vt Deus, angelus, & anima. Alio modo dicitur, quod difficulter videri potest: vt lumen ad medium debile, & color tenuis, & remissus. Tertio modo, quod visu nocet, vel aduersatur: vt est excellens lumen, quia non sine noimento cernitur.
- ¶ Istis tribus modis inuisibile dicitur, & percipitur ab eodem sensu à quo visibile. Pariformiter inaudibile erit, quod simpliciter non potest

& quod difficulter, & quod excellens est, & si ne proportionem, &c. Quæ omnia per auditum percipiuntur. Sic de alijs sensibus dicendum, ex quibus omnibus est manifesta conuenientia quinque sensuum, qui in animali perfecto reperiantur, & reddunt adornatum: & sic licet differant inter se vt visum est, conueniunt in istis: quia seruant inter se quandam communitatē, & amicitiam ad vnum constituendum. Hæc de sensibus. 7. exterioribus dixisse sufficiant.

SPECVLATIO II. De fascinatoribus, & de illis qui dicuntur vulgo Zahoris.

Vandoquidē de anima sensitua, & eius potētis tractatum fecimus, operæ pretium esset non nulla quæ controuersa sunt a pud doctos disputare: vt est circa visiuam potentiam de fascinatione, an verum sit, quod talis fascinatio per naturam sit possibilis. Et circa complexionem corporis humani etiam se se ingerit, an isti qui vulgo salutatores vocantur, halitu habeant virtutem contra rabiem, & contra venenum, an sit supernaturale, & miraculosum, atque idem circa sensum tactus, an in regibus Francorum hæc virtus iure hereditaria sit, quæ consequitur ipsam regiam dignitatem sanandi à lepra: maxime à morbo, quod gangilium, seu tuberculum dicitur, quod lobanillo vulgariter: & an hæc virtus etiam sit in regibus Angliæ benedicendi anulū, quo morbus contractionis neruorum, qui calambre dicitur, sanatur.

¶ Hæc omnia breuiter tangemus, physice, & christianè.

¶ Quoad primum de fascinatione Auicenna. 9. suæ metaphysicæ, & 6. naturalium asserit esse. & prouenire ex sola animæ imaginatione, quam asserit supra, corpus tantam habere virtutem, & dominium, vt possit mēbra sola imaginatione diuersimode afficere: & sic potest quamcunque materiam corporalem immutare, & potest materiam exteriorem mouere, & materia exterior ei debet obedire: multa alia dicit ibi. Verum hæc sententia non solum falsa,

falsa, sed absurda comprobatur: siquidem fundat se in vno, quod à physica disciplina non solum deuiat, sed fidei cōtrariat, scilicet, quod sit intelligentia quæ formas omnium rerum generabiliū, & corruptibiliū immutat. De quo aliam: & S. Tho. p. parte. latè tractat. q. 117. ar. 3. ad 3. & ad Gala. 3.

D. Thom.

Genti. 1. ca. no. sent. 2.

¶ Gentilis de fulgino medicus peritus asserit fascinationem esse ex duplici causa: vna est corporalis, aptitudo, scilicet materię putridæ aptæ euaporare à corpore in quo est, & aptitudo materię ex parte corporis recipientis. Altera causa est immaterialis: vt est imaginatio, quæ (vt Auicēna dicit) potest facere casum in corpore alieno. Et tandem dicit Gentilis, quod vetulæ ob humores putridos quos habent, & corruptam complexionem inficiunt teneros pueros.

3. Opinio.

¶ Alia est opinio, quæ affirmat, fascinationem sequi modum mixtiōis cuiusdam, indiuiduo conuenientis, cuius causa vehemēti, & graui inimicitia aduersatur rebus vniuersi. Tamen hæc falsa apparet: quia licet qualitates elementorum, alio & alio modo sint mixtæ, non ideo effectus mirabiles efficere valent, nisi aliqua celestis qualitas interueniat simul.

Opin. 4. Alberti Magni.

¶ Albertus Magnus in libello de motibus animalium alium sequitur modum: vt fascinationem ex constellatione celesti euenire dicat: sic vt in nato in tali constellatione talis sit fascino virtus. Atque quod ad imperiū huiusmodi nati talis sequatur effectus, eo est, quod talis virtus velut animæ sit instrumentū. Et addit quod hæc vis celestis non solum à primo nature ortu indiuiduo inest, sed etiam euenit ab aliqua constellatione, quæ tēpore fascinationis fascino auxiliatur.

Quinta sententia de Carlege.

¶ Quidam modernus author, & medicus peritissimus in tractatu proprio de fascinatione. c. 6. asserit fascinationem esse à qualitate celestis: quia sicut animalia aliqua sunt quæ alijs venefica, & inimica sunt, sola celestis qualitate, sic sunt nonnulli homines, qui constellatione maligna alijs hominibus aduersantur, & sunt fascinatores, quo fit vt tales etiam si fascinent, & interimant, nulla poena puniantur. Hæc ille. In quo videtur consentire cum Alberto magno, quauis imaginationem neget necesse facio concurrere.

¶ Dicit etiam, fascinationem à causa infima euenire posse: & sic vetulæ possunt infantes fascinare ob vapores emissoſ per oculos sanguinis venenosos. Et dicit sepius fascinationem à celesti constellatione euenire, quando ar-

bores, iumenta, & homines fascinantur, maxime si geminas pupillas habeant in oculis: vt dicit Plinius, vel habeant maculas in ipsis pupillis.

¶ Neq; sequitur quod semper sit fascinatio, quoties ille in quo talis complexio est: quia non semper est dispositio in patiente ad recipientem fascinationem. Et intantum est verum, quod dato fascinator aliquem vellet fascinare, non sequetur, si non est dispositio in illo qui debet pati. Opinionibus recitatis, fit. 1. conclu.

¶ Fascinatio sic possibilis est, vt & à complexione, & celesti qualitate euenire possit. Hæc probatur ex supra notatis. Siquidem contingit, & sæpè experti sumus, fascinari & homines, & brutā: imò & arbores: ergo ipsa possibilis est. Non enim est qui neget factum.

¶ Secunda pars, quod à complexione possit euenire, vel à qualitate celesti, patet. Nam melancholicos, & cholericos adustos videmus inficere: & senes, & vetulæ: quia habent humores corruptos. Et quod aliquando à constellatione, indicat experientia: nam sicut videmus nonnullos esse nocuos, sic alios videmus esse vtiles, vt sunt salutatores. De quibus querit, an physice loquendo, & catholice in eis sit naturalis virtus contra morsus canis rabidi: sic vt anhelitu possint animalia ab huiusmodi contagione illata seruare.

¶ Inter catholicos cōtrouersum est. Quidam putant esse impostores, & perditos homines, qui illam sibi vendicare asserunt virtutem ad decipiendam rusticam plebem: quia talem virtutem naturalem in eis esse negant, neq; à constellatione, neque à complexione. Quod si contingat ab eis aliquid mirandum fieri, vel virtute diuinæ tribuendum, vel (quod est magis verisimile) demonis pacto fit. Occultè enim sese immiscet in istis. Confirmant hoc: quia tales salutatores sunt pessimis moribus inuoluti, & vt in plurimum bibunt laute.

¶ Alij sunt, qui huiusmodi homines probant, & secundum veritatem in eis esse virtutem naturalem ad tales effectus peragēdos dicunt, & à complexione, & à celesti constellatione: vt supra de fascinatoribus dictum est. Verū dissoluamus nodum, sequenti conclusione.

¶ Huiusmodi homines quos salutatores vocantur, neque in vniuersum sunt reprobandi, neque in vniuersum sunt probandi, sed potest esse quod in illis verè sit talis sanatiua virtus, & potest esse quod ea careant, sed dæmonis pacto fiat.

¶ Prima pars conclu. patet: quia esse talē virtutem naturalem in homine non repugnat: nā

Nauarro. i cum videamus aliquos à natura ratione complexione nocuos, quare non dabimus alios fesso. c. 11. esse vitiles, & contra venenum? & hoc & ratioe complexione: vt est manifestum, & ratione constellationis: nam cum coelum in ista inferiora influat, poterit & huiusmodi qualitatem causare in corpore humano: & poterit natus sub tali signo, & constellatione tali, habere à natura talem virtutem contra venenum: sicut est in lapidibus aliqua virtus à natura, ad certos, & determinatos effectus, qui mirabiles videntur, quibus causa occulta est citra miraculum: vt magnes trahit ad se ferrum. Et quia à complexione potest euenire, contingit tales salutatores maiorem habere hanc naturalem virtutem post vinum sumptum, quam antè: nam si à calore eueniat, confortatur vino potato: sicut & salua hominis ieiuni est contra serpentes remedium. Etiam potest euenire ex tali complexione quòd sint magis ad vinum inclinati, quam alij, in quibus non est talis virtus. Et quidè potest de illis dici quod de quibusdà hominibus scribunt authores, qui sunt apud Garamantas, qui prævalent contra serpentes. De quibus apud Plinium lib. 7. c. 2.

Aug. 21. d. ciuita. 65.

Aut. c. de anima. Gers. in. 1. p. sermo. de 4. domibus.

Plinius.

2. Corolla.

3. Corolla.

dum, vt dictum est. ¶ Secunda pars conclusionis ex dictis manet clara: nam non in omnibus hominibus hæc virtus sanatiua reperitur, sed in aliquibus, & aliquibus non: non ergo omnes habent. Et qui habent, non possunt cognosci quòd habeant, nisi per effectus: vt dicebamus: sed tales effectus possunt fieri per virtutem demonis operantis sanitatem: sicut & per virtutem naturalem: ergo sequitur quòd non eo quòd aliquis se dicit saluatorem esse, & probat aliquo effectu producto, statim fides est adhibenda: quia potest esse à demone per pactū expressum, vel interpretatiuum. ¶ Ex istis sequitur, id quod de regibus Fræcorum dicitur, quòd habeant virtutem sanandis Lamparones, &c. esse fabulosum: nam huiusmodi virtus sanatiua nõ sequitur regiam dignitatem, sed vel constellationem, vel complexionem. Si tamen Deus concurrat cum omnibus regibus Gallorum ad tactū ipsorum, vel verba ipsorum super infirmos, Deus ipse nouit. De quo Gers. vbi supra. ¶ Sequitur etiam superstitiosum, & vanū esse quod dicitur de anulo regis Angliæ benedicto ab eo, quem dicunt valere contra contractionē membrorum. Nõ enim magis anulus ab ipso benedictus habet, quàm quiuus alius. Effectus tñ causari potest ex forti imaginatione. ¶ Et hæc dixisse sufficiant quantum ad physicum spectat. Latius in nostris Theologicis resolutionibus. Atq; de illis qui vocantur Zahoris scrupulus est similiter: aliquid enim superstitionis sapit, videlicet quòd asserant se feria 3. & feria. 6. videre & non talem habere virtutem alijs diebus: siquidem si hæc virtus naturalis est, siue à complexione, siue à constellatione, vt videre possit que trans parietem, & que in visceribus terræ sunt abscondita, non est quare in feria. 3. & 6. & non in alijs diebus. Potest quidem esse, fateor, quòd melius dispositus sit oculus vno die quam alio, & noctu, quàm diu: tamen quòd hoc sit in certis diebus solum, non apparet. ¶ Quòd possit esse talis dispositio in oculo alicuius hominis, qui videat ad magnam distantiam, ad quã alterius oculus non attingit, nõ est qui neget. Similiter potest esse talis dispositio, vt etiam per aliquod diaphanum mediū videat corpus aliquod, & quòd alius oculus non possit huiusmodi species à corpore emissas per tale diaphanum recipere: sed quòd visus alicuius se extendat vt quæ sunt pariete occlusa, vel aliquo alio opaco corpore videat, non

Corolla.

2. Corolla.

Resolutio- nes Theolo- Delos 24ª horis.

nõ possunt capere: nam siue visio fiat per extramissionem: vt aliqui sunt opinati, siue fiat per intus receptionem: vt probat communis schola, nõ apparet quomodo species alicuius inclusi in terra venire possit vsque ad oculū, posito tali opaco non diaphano: nam quomodo terram penetrabunt? quomodo per lapidem pertrāsibunt? tales enim species in cursu corporis opaci necessariò reflectuntur, & non possunt ibi recipi: quia non est corpus diaphanum. Quapropter non possunt species peruenire ad oculum, nec poterit tale corpus videri. Et quòd videant (vt alunt ipsi) in corpore humano in visceribus aliqua apostemata, aut alium humorem congregatum, siue hoc quòd corpus impediatur, neque vestimenta hominis, non video: affirmant tamen ipsi. Et similiter cum intrat templum, vbi corpora mortuorum iacent, si submittat oculos, quòd videant aperte viscera defunctorum. Ego tamen nõ libenter fidem adhibeo eis. Possunt enim ista per demonum illusiones fieri, tamen non damno: quia noui viros alijs probos, qui affirmant se hæc videre. Fateor me ignorare causam, vnde tanta sit virtus naturalis: nam non est eadem ratio quæ in fascinatioe, & in saluatoribus diximus, sed longè diuersa, eo quòd visio naturaliter fieri habeat per species emissas à corpore, vsque ad oculum, & oportet medium per quod effunduntur sit illuminatum, & diaphanum: alijs quantumuis species multiplicentur, non sequitur visio: & medium omnes philosophantes dicunt aërë, & aquam, vel quæ istorum naturam sapiunt: sed terra, & alia quæ opaca sunt, non sunt huiusmodi. ¶ De Lynce quidem secundum poeticas fabulas dicitur, quòd corpora solida penetrat: sed an id sit verum, adhuc non constat: quia cum alijs Albertus Magnus rerū naturalium indagator acerrimus lib. 2. 2. de animalibus de Lynce loquatur, velut fabulosum reputat, quod solida corpora penetrat. De quo vide Egidium, theorema. 3. de Eucharistia.

Albertus.

Egidius.

SPECVLATIO. III.
Vtrum sensus interiores conuenienter distinguantur: Sensus comunis: Phantasia: Imaginatio: Aestimatio: Memoratio.

Videtur quòd nõ. **Fru Argum. 1.** strā ponuntur: ergo nõ conuenienter distinguuntur. Patet. Sufficiunt exteriores sensus: ergo frustra ponuntur interiores. Si nõ sufficerent sensus exteriores, esset propter iudiciū, sed exteriores sufficiunt ad id: ergo frustra ponuntur interiores. Quilibet enim sensus de suo obiecto iudicat. ¶ Item. Intellectus minus depēdit à sensibus, quam quæcunq; potentia sensitua: sed intellectus nihil cognoscit, nisi accipiendo à sensu, vt dicitur. 1. Postea. Neq; sensus si non recipiat à sensu: & sic aestimatio non debet poni, saltem quæ species insensatas ex non sensatis extrahit: ergo non conuenienter ponuntur quinque sensus. ¶ Tertio. Omnis visio vel est corporalis, vel spiritualis, vel intellectualis: non est enim danda alia cognitio: sed corporalis fit per sensum: spiritualis per imaginatiuam, & intellectualis per intellectum: sufficit ergo ponere sensum: imaginatiuam, & intellectum: & sic nõ sunt interiores potētiæ sensitivæ: tot ponēde. ¶ In cōtrarium est Auicēna in suo de anima. ¶ Pro solutiōe notandū est, quod sensus interior non eo dicitur interior, quia interior sit situtus: quoniam sic sensus tactus esset interior, cum sit positus in pāniculis interioribus corporis. Neq; dicit interior, quia indigeat ad suam operationē alio sensu: nā sic sensus gustus esset interior, cum indigeat sensu tactus: gustus enim perficit sine tactu: sed eo dicitur interior: quia ad sui operationē requirat operationē alterius sensus existentis in alio organo. ¶ Præterea notandū, quòd cum quilibet sensus exterior habeat operationē circa propriū obiectum, non potest tamen habere iudiciū de tali sua operatione: quia sensus exteriores non sunt potētiæ reflexivæ: ob id indigent aliquo alio sensu ad hoc quod fit per sensus interiores, vt infra patebit. ¶ Vltimò aduertendum, quòd cum natura in necessarijs non deficiat, oportet sint tot actiones anime sensitivæ, quot sufficiunt ad vitam perfectam animalis: & si tales operationes nõ possunt per vnam potētiā fieri, oportet ponantur plures potētiæ, cum potētiā principium sit operationis. ¶ Ad perfectam vitam animalis non sufficit quòd rem apprehēdat in præsentia, sed etiam in absentia: alijs nunquam moueret ad inquir-

Argum. 2.

Aristotel.

Argumē. 3.

In contrav.

Notand. 1.

Notand. 2.

Notand. 3.

Aristote. 3.

de anima.

tex. 45.

rendum quod est absens, quod videmus fieri. Et sic est necessarium, quod per animam sensitivam, & percipiuntur species, & conferuntur in absentia. Percipere, & retinere non est eiusdem principij, cum humida bene percipiatur, & male retineant, & sicca male recipiant, sed bene retineant.

¶ Ultra hoc requisitum est in animali, quod aliqua fugiat, vel prosequatur, non solum propter convenientiam ad sentiendum, sed propter alias commoditates. Quapropter necessarium est oui vt prosequatur pastorem naturali quodam instinctu amicitiae, & fugiat lupum tanquam sibi nocivum: sicut & avis paleas colligit, non quia sensum delectant, sed quia conveniunt ad nidificandum: & sic oportet habeat aliquas intentiones, quales per sensum exteriorē nō percipiuntur: oportet ergo esse aliquod principium harum intentionum. Indiget insuper aliquo vbi retineantur huiusmodi species, & intentiones non sensatae. Sit prima conclusio.

Conclu. 1. ¶ Ultra sensus exteriores. 5. necessarium debet poni sensus communis, qui est potentia interior. Probatur. Necessarium est in perfecto animanti vt sit iudicium de sensatione, similiter vt possit discernere inter obiecta sensuum exteriorum: sed hoc non potest fieri per sensum aliquem exteriorē: quia nullus sensus exterior est potentia quae iudicat de se, neque iudicat de alio obiecto alterius potentiae: quia visiva non de sono, neque de odore, & sic de alijs: sed hoc facit sensus communis potentia interior: ergo ponendus est sensus communis, si quidem sensus communis iudicat de potentia

Ratio. 1. ¶ Ultra sensus exteriores. 5. necessarium debet poni sensus communis, qui est potentia interior. Probatur. Necessarium est in perfecto animanti vt sit iudicium de sensatione, similiter vt possit discernere inter obiecta sensuum exteriorum: sed hoc non potest fieri per sensum aliquem exteriorē: quia nullus sensus exterior est potentia quae iudicat de se, neque iudicat de alio obiecto alterius potentiae: quia visiva non de sono, neque de odore, & sic de alijs: sed hoc facit sensus communis potentia interior: ergo ponendus est sensus communis, si quidem sensus communis iudicat de potentia

visiva, quae videt, & de auditiva, quae verē audit: ipse etiam discernit, & distinguit de operationibus diversis diversorum sensuum.

Vi. Burri. 2. ¶ Ultra hoc requisitum est in animali, quod aliqua fugiat, vel prosequatur, non solum propter convenientiam ad sentiendum, sed propter alias commoditates. Quapropter necessarium est oui vt prosequatur pastorem naturali quodam instinctu amicitiae, & fugiat lupum tanquam sibi nocivum: sicut & avis paleas colligit, non quia sensum delectant, sed quia conveniunt ad nidificandum: & sic oportet habeat aliquas intentiones, quales per sensum exteriorē nō percipiuntur: oportet ergo esse aliquod principium harum intentionum. Indiget insuper aliquo vbi retineantur huiusmodi species, & intentiones non sensatae. Sit prima conclusio.

Ratio. 2. ¶ Preterea illa potentia est necessaria, per quam in absentia rei possit esse notitia, & possit esse apprehensio, ex qua sequatur eius prosecutio: sed hoc facit sensus communis, & nullus sensus exterior potest efficere. Maior est manifesta: quia non esset sufficienter animali perfecto prouisum, si solum re praesente moueretur. Minor est clara: quia ad sensum communem tanquam ad centrum deueniunt omnes sensus exteriores, & ibidem coniunguntur, & ad ipsum species receptae a sensibus exterioribus deferunt, vt possit habere cognitione rei, etiam ipsa absente, per speciem ibi relictam, prius in sensibus exterioribus receptam. Ponendus ergo est sensus communis, qui quantumuis non possit cognoscere suam propriam sensationem, quod est commune omnibus sensibus interioribus,

& exterioribus, tamen potest cognoscere sensationem aliorum sensuum. At vero vbi ponatur sensus communis, an in cerebro, vbi in corde, inter philosophos controuersum est.

¶ Secunda conclusio. Necessarium ponenda est vltra sensum communem potentia alia interior, quae imaginatiua vocatur, conseruatiua specierum receptarum in sensu communi. Probatur. Necessarium est animali perfecto quod species receptas in sensu communi rerum, etiam in absentia conferuntur: sed conferuntur in imaginatiua: ergo ponenda est. Consequens est bona. Probatur maior. Si solum reciperet species, & statim amitteret, non posset prosequi multa prosequenda, neque fugere fugienda, nisi rursus res fieret praesens, & species denuo reciperentur: sed hoc esset maxima iactura, & imperfectio in animali: ergo oportet sit reseruatio illarum specierum: sed hoc facit imaginatiua: nam ad hoc posita est potentia.

¶ Sed quod non sufficiat sensus communis, patet. Potentia sensus communis requisita est, vt bene recipiat species transmissas ab alijs sensibus exterioribus: sed quod bene recipit, humidum est: ergo oportet sit illa potentia habens humidum: at humidum male retinet: ergo oportet ponere aliam potentiam quae retineat, & habeat siccitatem: haec autem imaginatiua est. Et oportet intelligere differentiam inter istam potentiam, & sensum communem: quia sensus communis potest habere notitiam in praesentia rei, per speciem receptam a sensu exteriori: sed quia non potest retinere species, non amplius iudicat de re, nisi praesentia eadem re, & actualiter recipiendo adhuc semel species: tamen imaginatiua cum retinet species, in absentia rei habet notitiam rei, & iudicat de ea: sicut si esset praesens, quod non facit sensus communis, ea ratione qua (vt dixi) species non retinentur. Et haec imaginatiua potentia interdum phantasia vocatur.

¶ Tertia conclusio. Vltra potentiam quae sensus communis dicitur, & imaginatiua, seu phantasia, vbi species sensatae reseruantur, ponenda est alia potentia, quae aestimatiua dicitur, seu cogitativa. Patet. Necessarium animali perfecto est, vt aliqua prosequatur, & fugiat, non solum propter convenientiam ad sensum, sed propter alias commoditates: ergo oportet dare talem potentiam: haec autem aestimatiua, seu cogitativa est: ergo poni debet. Consequens est bona. Maior probatur: quia avis ad nidificandum paleas debet quaerere, & congregare: sed hoc non est ex aliqua conue-

Cōclus. 2.

Ratio.

Ratio.

Differentia inter imaginatiuam, & sensum communem.

Cōclusio. 3.

Ratio.

Aestimatiua i brutis. Cogitativa, vel rō paricularis i homine.

Conclus. 4.

p. Ratio.

Ratio. 2.

conuenientia ad sensum, sed ob nidum constructum: ergo oportet aliqua elicatur species non sensata congruentia: ex ipsis sensatis, scilicet, quae ex palea, quam sensu percipit, eliciat aliam non sensatam, conuenientia ad nidificandum. Sic ouis ex speciebus sensatis videndo pastorem oportet eliciat non sensatam amicitiam, vt prosequatur pastorem, & non fugiat, tanquam si bi conueniens: & viso lupo fugiat, & moueatur ad fugam ex specie non sensata inimicitiae, quae elicitur ex sensata: quia vidit lupum. Hoc vero aestimatiua operatur: quia sensus communis non facit, neque potest: quia solum recipit species sensatas: imaginatiua, vel phantasia etiam non praestat: quia solum ibi reseruantur species sensatae receptae in sensu communi: ergo ista aestimatiua ponenda est.

¶ Dixi, quod cogitativa: quia cum in brutis aestimatiua dicitur, in homine vocatur cogitativa, eo quod in homine fiat cum aliquo discursu, comparantis vnum alio, & conferentis, quod in bruto non est: & ob id vocatur ista cogitativa in homine particularis ratio: cui medici signant locum proprium, & organum, scilicet, mediam partem capitis. In brutis tamen: quae ex instinctu naturae euenit huiusmodi species non sensatas habere, non dicitur particularis ratio, sed solum aestimatiua.

¶ Quarta conclusio. Praeter sensum communem, imaginatiuam, seu phantasia, aestimatiuam, seu cogitatiuam ponenda est alia potentia, quae memoria sensitiva dicitur, seu memoratiua. Patet. Requisitum est ad vitam perfecti viuientis vt ad aliqua non sensata moueatur: ergo oportet dare speciem per quam fiat apprehensio conuenientis, vel inconuenientis: sed haec est species: at species non erunt, nisi reseruentur: ergo oportet dare locum vbi reseruentur tales species: hic est memoria sensitiva: ergo ipsa ponenda est. Discursus est bonus. Et antecedens prima consequentiae ex supra dictis est notum, & secundae consequentiae similiter.

¶ Secundo. Si ista potentia non deberet poni, maxime, quae frustra esset, cum sufficere videatur aestimatiua: sed aestimatiua non sufficit: quia cum sit disposita ad recipiendum, optime non retinebit: & requisita est retentio specierum non sensatarum: sicut & receptio ipsarum: ergo oportet aliam ponere distinctam potentiam. Et sic memoria sensitiva se habet ad aestimatiuam, sicut se habet imaginatiua, vel phantasia ad sensum communem: nam sicut ista reseruat sensatas species in absentia obiecti receptas a sensu communi in praesentia transmissas

a sensibus exterioribus, sic memoria sensitiva est velut thesaurus reconditus, & depositus, vbi species non sensatae, quae receptae fuerunt in aestimatiua, & extractae ab illis quae in imaginatiua, reseruant in absentia specierum sensatarum in ipsa memoria sensitiva, vt quando fuerit opus, habeat operationem sine hoc quod rursus abstrahat, & eliciat, siue hoc fiat ab ipsa potentia memoratiua mediantibus illis speciebus, vel ab ipsa aestimatiua mutuatis speciebus reseruatis ab ipsa memoria sensitiva: sicut etiam in sensu communi potest esse notitia in absentia rei, acceptis speciebus sensatis reseruatis in imaginatiua, seu phantasia. Vel sit ab ipsa imaginatiua mediantibus speciebus ibidem conseruatis.

¶ Consideranda tamen est, cum istae potentiae. 4. sint posite, & nominatae, & eorum officia sint distincta, & numerata, quod aliquando in nomine variatio est etiam apud Aristotem, nam interdum phantasia & imaginatiuam pro eadem potentia capit, vt diximus. Aliquando ipsam aestimatiuam phantasia vocat: quae etiam qui per aestimatiuam operatur, phantasia exercet.

¶ Et sicut diximus aestimatiuam in brutis, cum consideretur in homine habere excellentiam quandam, ita vt dicatur cogitativa, & particularis ratio: quia sit cum quadam collatione ad inuicem, sic etiam memoratiua potentia sensitiva quae in brutis ponitur, habet in homine aliquid peculiare: vt etiam sit in eo reminiscencia. Non enim solum homo memoriam habet in subita recordatione praeteritorum, sed etiam reminiscitur, quasi syllogistice inquirendo praeteritorum memoriam, secundam individuales intentiones, quod in bruto non est.

¶ Conclu. 5. Vltra has. 4. potentias sensitivas interiores, quae sensus interiores dicuntur, non est opus ponere aliam, quae phantasia dicitur ab Auicenna, media inter imaginatiuam, & aestimatiuam. Probatur. Solum potentiae interiores sunt ponendae, & multiplicandae, vt operationes necessarias, & suae naturae congruentes possit habere animal perfectum: sed omnes potest habere solum illis. 4. positis: non ergo ponenda est alia distincta ab istis. Maior est manifesta, cum Deus, & natura nihil faciant frustra. Minor patet: quia si ponenda esset haec, maxime vt dicit Auicenna, vt species sensatas communitat, sicut se habet imaginatiua, vel phantasia ad sensum communem: nam sicut ista reseruat sensatas species in absentia obiecti receptas a sensu communi in praesentia transmissas

Nota.

Cōclusio. 5. cōtra Alb. Mag. Vide Caiet. Thib. i. fi. 2. de anima.

Aristot. 1. coe. tex. 32. 2. coe. 50. 3. 8. ani. tex. 45. 4. 1. p. c. 4. 1. poli. cap. 2. 5.

sensitua perfecta, quæ habet suas necessarias operationes, & potentias: sed solum reperitur in homine: sed nõ ob hoc ponenda est distincta potentia: quia sufficit ad huiusmodi operationem imaginatiua potentia: nam cum ibi sit species mõtis, & sit species auri, poterit esse coniunctio specierum mõtis auri: quod apparet in somniantibus: sequitur ergo quod nõ est ponenda alia potentia ab istis prænomina- tis. Etiam probatur ex Cõmentis. in libro quẽ de sensu, & sensibilibus edidit, q tribuit imaginatiuæ hanc operationem: ob quod alia potentia nõ est ponenda.

S. Tho. p. p. q. 78. ar. 4.

Comment.

Ad. 1.

Marfil.

Ad. 2.

Aristo. 3. d. anima. tex. 39.

Ad. 3.

Venetus.

¶ Ad. 1. solutio ex dictis patet. Non enim sufficiunt exteriores sensus ad vitã animalis perfecti: quia solum in presentia: & quia non potest esse in eis iudicium, De quo vide Marfil. 2. q. 16. articulo. 1.
 ¶ Ad. 2. dicendum, licet ita sit, quod intellectus cognitionem recipiat à sensu: quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu, tamẽ multa intelligit, quæ non per sensum recepta sunt: quia sunt phantasmatã quaedam quæ sunt species non sensate, quæ nunquã fuerunt in sensu, ex quibus multa cognoscit: vt inferius dicemus in. 3. lib. Sic suo modo æstimatiua cognoscit aliqua, quorum non fuerunt species in sensu, abstractando ab ipsis sensibilibus, & sensatis, illas non sensibiles, & insensatas: sicut & intellectus à phantasmatibus abstrahit species intelligibiles, quæ tamen nunquam fuerunt in sensu: ob id vocatur cogitativa, particularis quædam ratio. Ecce ergo quo pacto, quia intellectus minus dependeat à sensu, habet abstrahere species intelligibiles: & quia æstimatiua magis pendet à sensu, abstrahit nõ intelligibiles, sed non sensatas.

¶ Ad. 3. Demus patri Augustino visões esse sic corporeas, vel spirituales, aut intellectuales, non tamen ex eo sequitur solum vnã esse potentiam interiorem sensitiuam: quia ad ipsam visionem interiorem, quæ cognitio est, si sit rei sensibilis, sensus cõmunis requiratur, & imaginatiua: vna ad recipiendũ: altera ad retinendum. Si sit visio rei, cuius propria species non datur, requiritur æstimatiua, seu cogitativa, & memoria sensitua: & sic oēs. 4. potentie interiores sensitivæ sunt necessariae ad visionem spiritualem, si per ipsam intelligamus noticiam interiorem sensitiuam, ad modum quo cognoscere aliquam rem est eam videre.

¶ Vnum tamen non silentio est prætereundum, quod Paulus Venetus dicit de mẽte A-

risto. non ponendum nisi sensum communẽ, & memoriã potentias interiores, in quibus duobus ponuntur operationes omnes potentiarum supra dictarum. Et secundum Buridanũ solum ponuntur tres, scilicet, sensus communis, phantasia, & memoriã: sed melius ponuntur. 4. & distinguuntur, vt diximus.

Opinio. dia. nersæ. Matthæus de Gradi. Hugo. sen. 2. de anima q. 27.

¶ Et quantum ad subiectum istarum potentiarum non eadem est sententia omnium: nã Matthæus de Gradi, medicus in. 9. Almanforis. c. De lithargia, tenet omnes potentias esse dispersas per totum cerebrum. Idem Hugo senen. 2. tech. c. de cerebro, ad quod mouetur auctoritate Arist. in libro de memoriã dicentis: Bene memoratiui sunt tardi ingenij, & contra, quod nõ esset, si haberent diuersa loca in cerebro.

¶ Contraria opinio est cõmunis, scilicet, quæ habeant in cerebro diuersa loca: & in anteriori parte cerebri ponitur sensus communis, & in posteriori memoria, & medium tenent imaginatiua, & æstimatiua. Imaginatiua statim post sensum communem.

¶ Anatomistæ communiter diuidunt cerebrum secundum latitudinem in tres ventriculos, & à se separatos per piã matrem, quæ est tela subtilis, velut sua mater in gremio amplexans cerebrum, & veluti telicula diuidit granapomi granati. Prior ergo ventriculus in duas secatur partes, in quarum prima (vt dicit Aucena in. 6. de naturalibus) residet sensus cõmunis: in. 2. phantasia, quæ referat species sub ratione presentis. In. 2. ventriculo est duarum partium sectio, in quarum prima est æstimatiua, & in secunda parte est imaginatiua, quæ est ratio particularis, in singulari omnia syllogizans. Post has omnes sequitur memoria in ventriculo posteriori, quæ (vt aiunt) non est potentia cognoscitiua, licet contrarium possit teneri.

D. August. 7. sup. Gen. ad literam.

¶ Sed quoniam ista situatio pendet ex alio: quia ponunt plures quàm quatuor potentias interiores, standum est in hac sententia, quod primò sit sensus communis: secundò imaginatiua: tertio æstimatiua: quartò memoria, & quælibet habeat in cerebro suum locũ deputatum, & cõgruenter dispositum. De istis potentijs sensitivis interioribus vide Egidium quolibet. 4. quæst. 20. Et quomodo sensus exteriores, cũ sint imperfectiores sensibus interioribus, possint agere, vide eundem, quod libet. 5. quæstio- ne. 2. 1.

AEgidius.

¶ SPE

¶ SPECVLATIO. IIII.
 Vtrũ tota anima sit in qualibet parte corporis animati.

¶ Rõguitur quod non.

Corpus, in quo debet esse anima, oportet sit organizatum, & dispositũ, vt supra in definitione animæ dictum est: sed non quolibet pars animalis disposita, & organizata est: ergo anima non est tota in qualibet parte animalis.

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

In contrar.

Notand. 1.

Notand. 2. Triplex est totalitas.

Notand. 3.

Conclu. 1.

secundum totalitatẽ perfectionis, & essentiæ. Probat. Aliã si non esset tota hac totalitate in qualibet parte: ergo pars essentiæ esset in vna parte, & pars essentiæ esset in alia parte: sed hoc esset animam esse: nam quæ de essentiã alicuius rei sunt, ab eo separari non possunt: sequitur ergo quod posito sit anima in qualibet parte corporis, oportet sit totalitate suæ essentiæ, & non secundum partẽ. ¶ Præterea. Quælibet pars corporis animalis animata dicitur: & non nisi per animam: ergo ibi anima vnitiuẽ, & informatiuẽ est: sed vbicumque aliquid est, ibi & eius tota essentiã est: ergo anima est in qualibet parte corporis totalitate essentiæ.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

¶ Ex hac conclusione nolo intelligatur (vt aliqui putant) ipsam formam, vel animam non esse simplicem: imò est simplex, & non habet partes diuersas componentes eius essentiã: sed dato sit simplex, quia non est simplex, sicut Deus est, intelligitur totalis eius essentiã, & indiuisibilis in partes: & in isto sensu dicit conclusio, quod anima sit tota in qualibet parte corporis, secundum totalitatem suæ essentiæ: quia non partẽ in vna corporis parte habet, & aliam in alia.

Cõclus. 2.

Ratio.

¶ Secunda conclu. Anima non est in qualibet parte corporis secundum totalitatem suæ potentiæ, seu virtutis. Patet. Anima ibi est totaliter secundum totalitatẽ potentiæ, & virtutis, vbì omnem suã exercet operationem: sed anima nõ in qualibet parte animalis omnem exercet operationẽ. Patet: quia in oculo videt, & non in pede: & in aure audit, & non in oculo: sequitur ergo quod nõ est in qualibet parte secundum hanc totalitatẽ. Et ista duo stant quidem, scilicet, esse in qualibet parte secundum totalitatem essentiæ, & non esse secundum totalitatem virtutis: quia ad exercendam virtutem prærequirit ultra essentiã, aliqua instrumenta, vel organa, quibus exerceat suam potentiam: & quia non habet hoc instrumentũ in pede, vbì est, nõ videt in pede: & quoniam habet in oculo, videt ibi. Similiter de alijs partibus est dicendũ: nam non sufficit animam esse, si non sit organum: imò non sufficeret animam esse, & organum, nisi medium esset, per quod fieret operatio: hæc enim non sufficerent, nisi etiam essent species, quæ ab obiecto deuenirent, vsque ad potentiam: vt sic obiectum cõiungeretur potentiæ. Quapropter stat essentiã alicuius rei esse presentem secundum se totam, quando tamen non datur vt sit secundum omnem suam virtutem.

T 4 ¶ Con-

Cōclusio. 3. ¶ Conclusio posterior. Sicut de anima brutorum sensibili est verum dicere, non esse totam in qualibet parte localitate virtutis, similiter de anima rationali dicendum est. Probat. **Ratio.** Anima rationalis in homine est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, & tñ nō in qualibet parte corporis habet, & exercet omnem suā potentiā, & virtutē: ergo oportet dare quā totalitate ibi sit tota, & qua totalitate nō sit: & nō videtur q̄ sit alio modo dicendum, nisi q̄ sit tota in qualibet parte totalitate perfectionis, & essentiæ, & q̄ non sit tota totalitate virtutis in omni parte: si quidē anima rationalis in pede non intelligit: & tamen tota anima ibi est: & intelligit in capite, & vult, & mematur, & non sic in alijs partibus: ergo non in omnibus est secundum omnē virtutem. ¶ Neq; ex hoc putent nos æquales facere animas brutorū cū anima rationali, habent quidem latissimam inter se differentiā: quia brutorū animæ sunt forme, quæ educuntur de materia, & habent esse per generationem, & corrupturā animas, rumpuntur: at anima rationalis est à solo Deo per creationē, & non educitur de potentia materia, neq; corrumpi potest, sed est incorruptibilis, & immortalis: & sic dato anima rationalis conveniat cū alijs animabus: quia forma corporis est, & pars cōpositi: sicut & aliæ animæ sunt, & ob id sit tota in qualibet parte corporis totalitate essentiæ perfectionis, & non sit tota in qualibet parte corporis totalitate virtutis, differēt tñ, q̄ anima rationalis à Deo solum, & immortalis, & per se subsistens potest esse: at verò non sic brutorum animæ. ¶ Bene video hanc opinione esse contra Neotericos modernos in secundo sententia. d. 16. **Durand.** & contra Durand. in. 1. d. 8. quia ipsi putant in Anima est conveniens quòd brutorum animæ sint secūdum totalitatem essentiæ in qualibet parte, libet parte. eò quòd educantur de potentia materia: sed tamen quæ hic dicta sunt, asseruntur à doctore Sancto, in suo de formis. q. 3. artic. primo, & apertissime. p. q. 76. artic. vlti. & est sententia Beati Augustini, qui sicut Theologus excellentissimus, philosophus fuit acutissimus, in episto. 28. & cōtra epistolam Manichei. c. 16. & 6. de trinitate. c. 6. Idem videtur sentire **D. Chryso.** B. Chrysolomus, Homel. 5. de incomprehensibili Dei natura, probando animam rationalem impartibilem. ¶ Ecce ergo quomodo brutorum anima ponitur impartibilis: & sic tota in qualibet parte eius erit ad sensum declaratum. Et de omnibus formis q̄ essent impartibiles, tenuit Gilbertus Porretanus in libello sex principiorū, xit Gilbert. quam sunt sequenti opinionem multi Parisiē, Porretanus. licet eam impugnet Petrus Ciruelo in suis paradoxo. q. 5. conclu. 1. de quo aliās.

¶ De totalitate quantitatis nō est disputatio, vtrum anima sit tota in qualibet parte animalis: quia (vt doctē probat doct. S. in loco citato) anima neq; de per se, neq; de per accidēs dicitur habere partes quantitatis: quia est forma quæ requirit diuersitatem in partibus: & sic non æqualiter se habet ad totū, & ad partes: vnde neq; de per se diuiditur, neq; de per accidēs ad diuisionem quātitatis. Verum tamen in albedine inuenitur quòd diuidatur ad diuisionem quātitatis: quia æqualiter est extensa per partes superficiē.

¶ Ad. 1. concedimus sic esse, animam requirere dispositionem in corpore, & organizationem, ad hoc quòd exercent suas operationes: & quia talis deficit in qualibet parte corporis, quāuis ipsa sit tota totalitate virtutis, vt dictū est: neque inconuenit: quia cū anima requirit diuersitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes. Ad totum quidē primò, & per se: sicut ad propriū, & proportionatum perfectibile: ad partes autem per posterius, secundum quòd partes habent ordinem ad totum: & sic potest esse q̄ cū sit tota in parte, non exercent ibi omnē suam virtutem, tamen exercet in toto corpore, ad quòd primò ordinatur.

¶ Ad. 2. Non sequitur, si pes habet animā totaliter, quòd pes dicatur animal: quia animal dicit animam, & corpus totum: quia ad ipsum totum corpus primò ordinatur anima: sicut ad primum perfectibile. Item, quia ad rationem animalis vltra hoc quòd est habere animam, est requisitum per se stare: quod non conuenit parti.

¶ Ad tertium. Demus ita esse, quòd potentie animæ ab anima fluant, & emanent: et si sit fermo de potentijs quæ sunt communes animæ, & corpori, non sequitur quòd vbi est anima, sit etiam in illa parte corporis potentia: sed solum sequitur quòd sit in illa parte corporis quæ est proportionata ad operationem talis potentie: ob id & si anima sit in pede, ibi non est potentia visua: quia illa pars non est proportionata ad operationem potentie visua. De potentijs autem quæ solum sunt animæ: vt est voluntas, & intellectus, non sequitur, licet sint in corporis parte, quòd intelligat. De quo in tertia cōclusione diximus.

¶ SPE

SPECVL. V. VTRVM
potentiæ animæ distinguatur ab anima.

Arguitur quòd non.

Potentia sensitua est qua sentimus: sicut intellectione qua intelligimus: sed id quo primò sentimus, & intelligim⁹ est anima: vt in isto. 2. docet Aristoteles: ergo potentia animæ non distinguuntur ab ipsa anima.

1. Argum.

2. ¶ Præterea. Tanto quanto aliqua res nobilior est, tantum id quod habet est sua essentia: sicut videmus in Deo, quòd quicquid habet est eius essentia: sed materia est sua potentia, cum sit ignobilior anima: ergo anima erit etiam sua potentia: & sic non distinguatur potentia ab anima.

3. ¶ Vltimò. Si potentie non sunt essentia animæ: ergo sunt accidentia: sed non sunt accidentia. Patet. Nunquam accidens est principium differentie essentialis: sed potentie sensitua, & intellectua sunt principium sensibilibus, & rationalis, quæ sunt differentie substantia: quia à sensitua potentia dicitur sensibilis & ab intellectua, seu ratione, rationalis: ergo sequitur quòd sensitua potentia, & rationalis sunt essentia animæ: & non distinguuntur.

In contrariū

¶ In contrariū est: quia propria passio distinguatur à subiecto: sed potentia propria passio est anima: ergo distinguatur ab ea.

1. Notan.

¶ Pro solutione notandum, quòd cum sit triplex anima, vt dictum est: vegetatiua: sensitua, & intellectua, speculatio potest esse de vegetatiua: sensitua: intellectua, aut de omnibus: quia sunt qui de vna concedant, & nō de omnibus.

2. Notan.

¶ Est adhuc notandum, quòd licet aliqui ponant tres opiniones de hoc, ad duas reduci possunt. Quarum vna est doctore. S. qui tenet, quòd potentie distinguuntur ab anima: sicut propria passio à suo subiecto: & sic potentia ponitur in. 2. specie qualitatibus. Ista opinio tenet Thom. de Argentina, & Durand. in. 1. distinct. 3. q. 2. Solent Scholastici tractare materiam in. 1. d. 3.

Argentiua.

¶ Alia est opinio quæ tenet, quòd non distinguuntur realiter, & est Scoti, Gabrie. Marfil. & Greg. Arimi. in secundo. Et est communis opinio: quam etiam tenet Burida. & Thomas de Garbo in sua summa. tracta. 5. q. 2. & 3. Et

16. q. unica

Burid. dicit hæc verba. Concludo q̄ si vnica Marfil. in. p. est anima in equo, ipsa est potentia sensitua, sc. q. 3. ar. 3 & potentia appetitiua, & potentia secundum Gregorius locum motiua, & potentia vegetatiua, & ipsa Burid. in. 2. est nutritiua, & augmentatiua, & generatiua, de aīa. q. 6. visua, & auditua, & sic de alijs. Quapropter in equo potentia vegetandi non differt à potentia sentiendi.

¶ Additq; idem Buridanus in eadem quæst. duplicem potentiam: vnam principalem, & immediatam: aliam immediatam: sed instrumentalem. Principalem vocat ipsam animam, & instrumentalem dicit esse vel calorem, vel organi dispositionem in vegetatiua, & sensitua: vt potentia ad videndum immediata, & principalis est anima, immediata: sed instrumentalis est potentia visua organica disposita, & dicit. Prima potentia eadem est visua, & auditua: quia ipsa anima: sed illa quæ instrumentalis, non est eadem visua, & auditua: quia alia est dispositio in oculo, & in aure: & sic etiā nutritiua non est generatiua. Ecce vnde ponit distinctionem in potentijs, etiam si dicat omnes esse idem quod ipsa anima. Nos tamē respondententes ponimus conclusiones. Quarum prima.

¶ Potentia animæ vegetatiua, nutritiua: augmentatiua, & generatiua distinguuntur realiter ab ipsa anima vegetabili. Probat. Omnis propria passio distincta est à suo subiecto realiter, saltem illa quæ principium est operationis: sed potentia istæ vegetabiles animæ sunt huiusmodi: ergo distinguuntur ab ea. Maior probata est in prædicabilibus, vbi de proprio agimus. Accidens enim à substantia realiter distingui debet. Et cum accidens proprium, accidens sit, oportet distinguatur. Dixi, saltem de propria passione, quæ est potentia ad operandum: quia de alijs non sic certū est. Sed minor probatur. Id dicitur propria passio alicuius, quod consequitur essentiam, & naturam eius: sicut magnetis dicimus esse ferrū attrahere: sed sic est, quòd nutrire: augere: generare sequuntur essentiam animæ vegetabilis: sic quæ vbi cumq; inueniatur, erunt & ista, vt supra in libris de gnatione dictū est: ergo distinguunt.

¶ Secundo. Si ista essent idem cum anima: er go & essent idem inter se: quia quæcumq; sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se: sed consequens est falsum: quia sic nutritio esset augmentatio, & generatio: at hoc non potest stare: quia potentie distinguuntur per actus: sicut actus p obiecta: sed alius est actus nutrire, & alij generare, & aliud obiectū habet generare, quā nutrire. T s habeat

1. Cōclusio.

1. Ratio.

2. Ratio.

Cōclusio. 3. ¶ Conclūso posterior. Sicut de anima bruto rum sensibili est verum dicere, non esse totam in qualibet parte totalitate virtutis, similiter de anima rationali dicendum est. Probatur. Anima rationalis in homine est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, & tñ nō in qualibet parte corporis habet, & exercet omnē suā potētiā, & virtutē: ergo oportet dare qua totalitate ibi sit tota, & qua totalitate nō sit: & nō videtur q̄ sit alio modo dicendum, nisi q̄ sit tota in qualibet parte totalitate perfectiois, & essentia, & q̄ non sit tota totalitate virtutis in omni parte: siquidē anima rationalis in pede non intelligit: & tamen tota anima ibi est: & intelligit in capite, & vult, & memoratur, & non sic in alijs partibus: ergo non in omnibus est secundū omnē virtutem.

Ratio. ¶ Neq; ex hoc putent nos aequales facere animas brutorū cū anima rationali, habent quidem latissimam inter se differentiā: quia brutorū animæ sunt formę, quæ educūtur de materia, & habent esse per generationem, & corrumpuntur: at anima rationalis est à solo Deo creata, per creationē, & non educitur de potentia materia, neq; corrumpi potest, sed est incorruptibilis, & immortalis: & sic dato anima rationalis conueniat cū alijs animabus: quia forma corporis est, & pars cōpositi: sicut & aliæ animę sunt, & ob id sit tota in qualibet parte corporis totalitate essentia perfectiois, & non sit tota in qualibet parte corporis totalitate virtutis, differūt tñ, q̄ anima rationalis à Deo solū, & immortalis, & per se subsistens potest esse: at verō non sic brutorum animæ.

Durand. ¶ Bene video hanc opinionē esse contra Neotericos modernos in secundo sententia. d. 16. & contra Durand. in. 1. d. 8. quia ipsi putant in anima est conueniens quōd brutorum animæ sint secū dūm totalitatem essentia in qualibet parte, libet parte. cō quōd educantur de potentia materia: sed tamen quæ hic dicta sunt, asseruntur à doctore Sancto, in suo de formis. q. 3. articulo. primo, & apertissimē. p. p. q. 76. articulo. vlti. & est sententia Beati Augustini, qui sicut Theologus excellentissimus, philosophus fuit acutissimus, in epist. 28. & cōtra epistolam Manichei. c. 16. & 6. de trinitate. c. 6. Idem videtur sentire B. Chrysostomus, Homel. 7. de incomprehensibili Dei natura, probando animam rationalem impartibilem.

D. Chryso. ¶ Ecce ergo quomodo brutorum anima ponitur impartibilis: & sic tota in qualibet parte eius erit ad sensum declaratum. Et de omnibus formis q̄ esse impartibiles, tenuit Gilbertus Porretanus in libello sex principiorū, xii Gilbert. Porretan. licet eam impugnet Petrus Ciruelo in suis parado. q. 5. conclu. 1. de quo aliā. Ciruelo.

Durand. ¶ De totalitate quantitatis nō est disputatio, vtrum anima sit tota in qualibet parte animalis: quia (vt doctē probat doctor. S. in loco citato) anima neq; de per se, neq; de per accidēs dicitur habere partes quantitatis: quia est forma quæ requirit diuersitatem in partibus: & sic non æqualiter se habet ad totū, & ad partes: vnde neq; de per se diuiditur, neq; de per accidēs ad diuisionem quātitatis. Verum tamen in albedine inuenitur quōd diuidatur ad diuisionem quātitatis: quia æqualiter est extensa per partes superficiē.

Ad. 1. concedimus sic esse, animam requirere dispositionem in corpore, & organizationem, ad hoc quōd exercet suas operationes: & quia talis deficit in qualibet parte corporis, quāuis ipsa sit tota totalitate virtutis, vt dictū est: neque inconuenit: quia cū anima requirit diuersitatem in partibus, non eodem modo comparatur ad totum, & ad partes. Ad totum quidē primō, & per se: sicut ad propriū, & proportionatum perfectibile: ad partes autem per posterius, secundū quōd partes habent ordinem ad totum: & sic potest esse q̄ cū sit tota in parte, non exerceat ibi omnē suam virtutem, tamen exerceat in toto corpore, ad quod primō ordinatur.

Ad. 2. Non sequitur, si pes habet animā totaliter, quōd pes dicatur animal: quia animal dicitur animam, & corpus totum: quia ad ipsum totum corpus primō ordinatur anima: sicut ad primum perfectibile. Item, quia ad rationem animalis vltra hoc quōd est habere animam, est requisitum per se stare: quod non conuenit parti.

Ad. 3. ¶ Ad tertium. Demusita esse, quōd potentia animæ ab anima fluant, & emanant: et si sit sermo de potentijis quæ sunt communes animæ, & corpori, non sequitur quōd vbi est anima, sit etiam in illa parte corporis potentia: sed solū sequitur quōd sit in illa parte corporis quæ est proportionata ad operationem talis potentia: ob id & si anima sit in pede, ibi non est potentia visiva: quia illa pars non est proportionata ad operationem potentia visiva. De potentijis autem quæ solū sunt animæ: vt est voluntas, & intellectus, non sequitur, licet sint in corporis parte, quōd intelligat. De quo in tertia cō clusione diximus.

Ad. 4. ¶ **Ad primū.** ¶ **Ad. 2.** ¶ **Ad. 3.**

¶ SPE

SPECVL. V. VTRVM
potentia animæ distinguā-
tur ab anima.

1. Argumē.

2

3

In cōtrariū

1. Notan.

2. Notan.

Altiſſido. 2

par. ca. 2.

S. Tho. p. p.

q. 54. ar. 3.

q. 77. ar.

ti. 1.

Argentina.

Durand.

Scot. in. 2. d.

16. et in. 4.

dist. 12.

Gab. in. 2. d.

16. q. unica

R. gūitur quōd non.

Potentia sensitua est qua sentimus: sicut intellectua qua intelligimus: sed id quo primō sentimus, & intelligim⁹ est anima: vt in isto. 2. docet Aristoteles: ergo potentia animæ non distinguuntur ab ipsa anima.

¶ **Præterea.** Tanto quanto aliqua res nobilior est, tantum id quod habet est sua essentia: sicut videmus in Deo, quōd quicquid habet est eius essentia: sed materia est sua potentia, cū sit ignobilior anima: ergo anima erit etiam sua potentia: & sic non distinguitur potentia ab anima.

¶ **Vltimō.** Si potentia non sunt essentia animæ: ergo sunt accidentia: sed non sunt accidentia. Patet. Nunquā accidens est principium differentia essentialis: sed potentia sensitua, & intellectua sunt principium sensibilibus, & rationalis, quæ sunt differentia substantia: quia à sensitua potentia dicitur sensibilis & ab intellectua, seu ratione, rationalis: ergo sequitur quōd sensitua potentia, & rationalis sunt essentia animæ, & non distinguuntur.

In cōtrariū ¶ In contrarium est: quia propria passio distinguitur à subiecto: sed potentia propria passio est animæ: ergo distinguitur ab ea.

1. Notan. ¶ Pro solutione notandum, quōd cū sit triplex anima, vt dictum est: vegetatiua: sensitua, & intellectua, speculatio potest esse de vegetatiua: sensitua: intellectua, aut de omnibus tribus: quia sunt qui de vna concedant, & nō de omnibus.

¶ **Est adhuc notandum,** quōd licet aliqui ponant tres opinioēs de hoc, ad duas reduci possunt. Quarum vna est doctoris. S. qui tenet, quōd potentia distinguuntur ab anima: sicut propria passio à suo subiecto: & ista, vt supra ponitur in. 2. specie qualitatis. Istam opinio tenet Thom. de Argentina, & Durand. in. 1. distinct. 3. q. 2. Solent Scholastici tractare materiam in. 1. d. 3.

¶ **Alia est opinio** quæ tenet, quōd non distinguuntur realiter, & est Scoti, Gabrie. Marfil. & Greg. Arimi. in secundo. Et est communis opinio: quam etiam tenet Burida. & Thomas de Garbo in sua summa. tracta. 5. q. 2. & 3. Et

Burid. dicit hæc verba. Concludo q̄ si vnica **Marfil. in. p.** est anima in equo, ipsa est potentia sensitua, **sc. q. 3. ar. 3** & potentia appetitiua, & potentia secundū **Gregorius** locum motiua, & potentia vegetatiua, & ipsa **Burid. in. 2.** est nutritiua, & augmentatiua, & generatiua, **de aī. q. 6.** visiva, & auditua, & sic de alijs. Quapropter in equo potentia vegetandi non differt à potentia sentiendi.

¶ **Additq;** idem Buridanus in eadem quæst. duplicem potentiam: vnā principalem, & immediatam: aliam immediatam: sed instrumentalem. Principalem vocat ipsam animam, & instrumentalem dicit esse vel calorem, vel organi dispositionem in vegetatiua, & sensitua: vt potentia ad videndum immediata, & principalis est anima, immediata: sed instrumentalis est potentia visiva organica disposita, & dicit. Prima potentia eadem est visiva, & auditua: quia ipsa anima: sed illa quæ instrumentalis, non est eadem visiva, & auditua: quia alia est dispositio in oculo, & in aure: & sic etiā nutritiua non est generatiua. Ecce vnde ponit distinctionem in potentijis, etiam si dicat omnes esse idem quod ipsa anima. Nos tamē respondentem ponimus conclusiones. Quarum prima.

¶ **Potentia animæ vegetatiua, nutritiua: au-** **1. Cōclusio.**
gmentatiua, & generatiua distinguuntur reali-
ter ab ipsa anima vegetabili. Probāt. Omnis **1. Ratio.**
propria passio distincta est à suo subiecto realiter, saltem illa quæ principium est operationis: sed potentia istæ vegetabiles animæ sunt huiusmodi: ergo distinguuntur ab ea. Maior probata est in prædicabilibus, vbi de proprio agebamus. Accidens enim à substantia realiter distingui debet. Et cū accidens proprium, accidens sit, oportet distinguatur. Dixi, saltem de propria passione, quæ est potentia ad operandum: quia de alijs non sic certū est. Sed minor probatur. Id dicitur propria passio alicuius, quod consequitur essentiam, & naturam eius: sicut magnetis dicimus esse ferrū attrahere: sed sic est, quōd nutrire: augere: generare: sequuntur essentiam animæ vegetabilis: sic q̄ vbiq; inueniatur, erunt & ista, vt supra in libris de gnatione dictū est: ergo distinguuntur.

¶ **Secundō.** Si ista essent idem cum anima: er **2. Ratio.**
go & essent idem inter se: quia quecumq; sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se: sed consequēs est falsum: quia sic nutritio esset augmentatio, & generatio: at hoc non potest stare: quia potentia distinguuntur per actus: sicut actus per obiecta: sed alius est actus nutrire, & ali⁹ generare, & aliud obiectū habet generare, quam

habet augmentare: ergo est distinctio inter ista: & sic distinguuntur potentia ab ipsa anima, cuius sunt potentia.

¶ Bene video quod istam rationem solvant, qui tenent contrariam opinionem: verum licet solvant, non videtur esse secundum communem modum loquendi, quod nutritio sit generatio.

3. Cōclusio. ¶ Secunda cōclusio. Nulla potentia sensitiva siue interior, siue exterior est idem quod anima sensitiva, sed distinguitur ab ea realiter. Probat sicut præcedens: quia eadem militat ratio hic, & ibi.

3. Ratio. ¶ Præterea. Cum potentia, & actus diuidantur, ad idem genus oportet referantur: at actus non est in genere substantia: ergo neque potentia. Probat minor: quia in solo Deo operatio eius est sua essentia: in alijs tamen accidens est: ergo cum ad idem genus pertineat & actus potentia, qui est operatio, & potentia, si operatio accidens est, & potentia erit accidens: ergo si potentia est accidens, non est idem quod anima, cum anima sit substantia: unde manet quod nullo modo potentia, & anima sunt idem realiter, sed distinguuntur, sicut accidens, & substantia.

3. Tho. p. p. q. 77. ar. 1. ¶ Vltimo. Ut dicebamus, quis est qui absolute cōcedere audeat, potentia visiva est auditiva, & odorativa est sensus communis, & gustativa est estimativa: ut si ponamus potentias cum anima esse idem, oportet concedere. Neque satisfacit ratio quæ adducitur à Buridano, distinguendo inter instrumentalem causam, immediatam, & principalem: quia potentia, quæcūque sit illa, ipsa principalis, & immediata debet dici: ut in sequenti conclusione probabimus. Quid est opus venire ad angustias has, quando quidem ponendo distinctionem, salvantur omnia, & convenimus cum modo cōmuni loquendi, & concipiendi?

3. Ratio. ¶ Vltimo. Ut dicebamus, quis est qui absolute cōcedere audeat, potentia visiva est auditiva, & odorativa est sensus communis, & gustativa est estimativa: ut si ponamus potentias cum anima esse idem, oportet concedere. Neque satisfacit ratio quæ adducitur à Buridano, distinguendo inter instrumentalem causam, immediatam, & principalem: quia potentia, quæcūque sit illa, ipsa principalis, & immediata debet dici: ut in sequenti conclusione probabimus. Quid est opus venire ad angustias has, quando quidem ponendo distinctionem, salvantur omnia, & convenimus cum modo cōmuni loquendi, & concipiendi?

3. Cōclusio. ¶ Tertia cōclusio. Potentia animæ rationalis distinguuntur realiter ab ipsa anima rationali: sicut accidens à substantia, & propria passiva à suo subiecto. Probat ut secunda, & prima in suis insti.

the. c. 1. §. 2. ar. 7. ¶ Præterea. Si non esset distinctio realis inter potentiam, & animam, maxime esset (ut tenent contrarii opinantes) quia ipsa anima est immediatum principium operationis: sed hoc non potest esse. Patet. Si anima esset immediatum principium operationis, semper habens actu animam, actu haberet opera vitæ: sicut semper habens animam, actu est vivum: sed non semper actu habet opera vitæ, ut con-

stat: ergo non est immediatum principium ipsa anima. Patet: quia in quantum forma est, non ordinatur ad ulteriorem actum: sed vltimus terminus generationis est dare esse actui: ergo quod sit ulterius in potentia ad aliquem actum, oportet non competat ei secundum suam essentiam, sed erit ratione potentia: ergo non ex eodem convenit quod sit forma, & essentia talis, & quod sit in potentia ad aliquam operationem, sed erit in potentia ad actum ratione potentia: ergo potentia est immediatum, & primum principium operationis, & non ipsa essentia: qua ratione ipsa anima in quantum subest suæ potentia, dicitur actus primus ordinatus ad actum secundum.

¶ Confirmatur hoc ex definitione animæ, in qua dicitur, quod sit actus corporis, potentia vitam habentis, id est, in qua est potentia ad vitam, id est, ad exercenda opera vitæ: ergo ipsa potentia non est essentia animæ, cum sit actu anima, & non operetur: ergo est ex eo quod potentia, quæ est immediatum principium, est in potentia, & non est in actu, vltimum habet actum.

¶ Ista cōclusio. (licet videamur terminos transgredi philosophi naturalis, quāvis non sit ultra professionem) probatur ex patre Augustino decimo quinto. de trinitate, capitulo secundo. S. Tho. 1. p. q. 76. ar. 3. qui dicit, quod in homine intellectus, & voluntas non sunt idem. Infr. 3. d. Anselm. etiam libro de concordia, capitulo 29 dicit. Et quidem mirum est quod anima rationalis, cum sit simplex, tantam diversitatem operationum possit habere, si potentia non distinguuntur ab ipsa anima, maxime ponendo vnam solam animam in homine: ut in se quibus dicemus, quomodo illa vna oēs actus animæ vegetatiuæ, & illa vna tantum varia in operibus sensitivæ exterioribus, & interioribus, & illa etiam tam multiplex in intelligentiis, & volitionibus. Non enim videtur quo pacto fieri posset. Tamen si ponimus distinctionem potentiarum ab ipsa anima, non est difficile: quia quælibet potentia est immediatum principium suæ operationis: sicut non est difficile in homine quod sit doctrinæ capax, & sit admirativus, & sit discursivus, & sit irascibilis, & quod varias exerceat anima operationes per huiusmodi diversa propria eiusdem animæ, quæ fluunt, & manant ab essentia eius.

¶ Quarta cōclusio. Licet ista dicta à tribus cōclusionibus credamus probabiliora, & sic tenenda, non

Probabilis opin. Scot. non negamus quin opinio contraria, maxime quæ Scoti est, quæ ponit formalem distinctionem, negando realem, sit probabilis, quæ & potest solvere rationes adductas pro opinione supra dicta. Probat ut actio, & passio sunt eadem res, & non distinguuntur realiter: tamen actio non est passio, & pertinet ad diversa predicamenta: sic potest dici quod anima, & potentia nutritiva, & vegetativa sunt eadem res: tamen anima quæ est quæ dat actu esse vivum, & nutritiva quæ nutrit: & augmentativa sunt idem res: quia sunt anima ipsa, sed nutritiva non est augmentativa. Eodem modo de potentijs animæ sensitivæ, & animæ rationalis: potissimum loqui.

Aristote. 3. phy. tex. 19

Buridanus. ¶ Et qui posuerit distinctionem, quam Buridanus ponit, de principio immediato principali, & de immediato instrumentali, facilius ad omnia obiecta respondebit, quæ pro alia parte contra istam adducuntur: siquidem in illo principali, & immediato conveniunt omnes potentia: quia est anima ipsa in alio immediato, quod instrumentale est, ponitur latissima differentia: ob quod visus, auditus non est, neque intellectus est voluntas.

Ad argum. ¶ Ad primum dicendum, quod actio composita est: suppositorum enim actiones sunt: quia existens est agere: sed forma est qua habet esse substantiale: & potentia est immediatum principium ad esse secundum idem ad operationem, ut dictum est: & sic dato, & concessio quod potentia sensitiva sit qua sentimus, & intellectu quæ intelligimus, non sequitur quod sint idem quod ipsa anima, sed sequitur quod ipsa anima sit subiectum potentia, qua reductur ad actum, id est, ad operationem. Et si Aristote dicebat quod id quo primum sentimus, anima est, & c. debet intelligi in isto sensu: quia ipsa anima est primum subiectum in quo potentia qua sentimus est.

Ad secundum. ¶ Ad secundum concedimus, quod quanto nobilior, potentia est essentia: sicut in Deo potentia essentia est: & actus, seu operatio essentia est: sed non valet. quod si in materia potentia est eius essentia, sic & in anima potentia sit essentia. Ratio differentia est: quia materia est in potentia ad formam substantialem, per quam habet esse substantialem: ob id non est aliud illa potentia, quam sua essentia, in anima cum habeat esse substantialem, est in potentia ad operationem, quæ est quoddam accidens: & ob id illa potentia non est eius essentia: sed iam actua in suo esse substantiale, manet potentia ad operationem: hac de causa est quid dicitur

distinctum: aliis semper quod in actu est secundum essentiam, esset etiam in actu operans. ¶ Ad tertium dicendum, quod sensibile, & rationale prout sunt differentia: constituentes cum genere speciem non sumuntur à potentijs, scilicet, à sensu, & intellectu, vel ratione, sed sumuntur ab ipsa anima sensitiva, & à rationali. Verum quia ipse substantia non cognoscuntur per se, & cognita sunt per accidentia: ut supra probavimus in primo libro, hinc est quod sumuntur nomina ipsorum accidentium, eod quod magis nota: pro ipsis differentijs substantialibus, cum tamen sit latissimum discrimen inter differentiam substantialem, quæ est de essentia rei, & accidens, quod siue sit proprium, siue commune, aliud ab essentia est.

SPECVLATIO VI.
Vtrum ultra potentias signatas
interiores, & exteriores, sit
signanda alia, quæ sit
appetitus.

Videtur quod non: quia potentiarum distinctio penes obiecta sumenda est: sed idem est quod apprehendimus, vel cognoscimus, & appetimus: ergo non est ponenda alia potentia, quæ appetitus dicitur.

¶ Item. In anima sensitiva non est ponenda potentia distincta, in qua conveniunt etiam non vivæ: sed in non viventibus est appetitus: ergo sequitur quod in anima sensitiva ultra potentias datas non est ponendus appetitus. Maior patet. Si in sensitivo aliquid ponitur potentia ad operandum, eod quod sensitivum est, oportet non conveniat non sensitivis. Sed minor est manifesta: quia dicimus lapide appetere centrum. Et tandem generaliter de omnibus loquens Aristoteles ait: Bonum est quod omnia appetunt. **Aristo. 1. ethico. ca. 1.**

¶ Vltimo. Si in anima sensitiva in quantum sensitiva esset ponendus appetitus distincta potentia à supra dictis, eadem ratione deberet poni irascibilis, & concupiscibilis, ut distinctæ potentia, cum videamus in appetitu esse utrumque: sed est inconueniens multiplicare potentias: ergo non sunt aliæ præter signatas.

¶ In contrarium est philosophus, qui in isto secundo, distinguit appetitum ab alijs potentijs.

¶ Pro

Notam. 1. ¶ Pro solutione oportet notare, q̄ triplex potest appetitus: quidam naturalis: alius dicitur appetitus sensitivus, & tertius rationalis. Appetitus naturalis est in igne ad ascendendum sursum, & ad sibi simile producendum: quia hoc ex inclinatione nature habet: & sic ponitur appetitus naturalis in quacunq; re ad conservandum se in esse, & resistendum corrupenti, & hoc sine aliqua alia praeiua apprehensione, vel cognitione, cum inanimata non habeant talem cognitionem.

¶ Appetitus sensitivus est ille, qui est quidem ubi anima sensitiva est, & fertur in aliquod conveniens, apprehensum tamen per sensum: sicut brutum animal fertur in cibum, & in potum: quae apprehenduntur ut convenientia suae naturae.

¶ Est & appetitus rationalis, qui voluntas dicitur, quo homo fertur in conveniens apprehensum per rationem. Neque de primo appetitu, neque de isto ultimo hic sermo est: nam infra in sequenti libro quando de voluntate, & appetitu rationali dicemus.

Notam. 2. ¶ Praeterea est notandum, quod vires, seu potentiae sensitivae distingui solent in apprehensivas, & appetitivas. Apprehensivae sunt in duplici differentia: quaedam dicuntur apprehensivae de foris: & sunt omnes, scilicet sensus exterior, qui apprehendunt res exterioris, coniungendo sibi sensibilia, ut in praecedenti libro dictum est. Aliae sunt apprehensivae de intus: & istae sunt sensitivae potentiae interiores: sensus communis: imaginativa: estimativa, & memoria sensitiva. Per has enim potentias interiores apprehendimus sensibilia.

¶ Ultra huiusmodi apprehensivas est de appetitivis hic speculatio, utrum sint ponendae in anima sensitiva. De quo sit prima conclusio.

1. Conclusio. ¶ Ultra apprehensivas de foris, quae sunt quinque, & de intus, quae sunt quatuor, nullae aliae potentiae apprehensivae sunt ponendae in anima sensitiva. Probatur. Ratio ponendi potentias (ut supra diximus) est necessitas in animali aliquarum operationum: sed ad omnes operationes requisitas, & animali convenientes ex parte virium apprehensivarum sufficienter potentiae signatae: ergo non est opus ponere aliam ultra. Maior est nota. Minor probatur experientia. Nulla quidem dabitur operatio animantis, quae non possit compleri illis signatis potentijs.

Ratio. ¶ Eadem ergo potentia est sensus agens, & patiens, quantumvis (ut nominales loquuntur) connotatio sit diversa: nam patiens dicitur inquam recipit species, & agens, in quantum specie informatur productum actum. Si tamen per sensum agentem intelligeremus animam ipsam concurrentem ad sensationem, ponendus esset sensus agens, ut dicit, & bene, Buridus. *2. de anima. quae st. 13.*

Corolla. ¶ Sequitur ex ista conclusione, quod non est ponendus sensus agens, dato intellectus sit necessarius, ut in sequenti libro dicemus: quia

si sensus agens debet poni, alia potentia distincta à sensu passivo, iam sequitur quod non sufficiunt potentiae supra positae apprehensivae: sed esset necessarium dare unam potentiam, quae faceret sensibile, actu sensibile, ut posset sensus passibilis habere suam operationem: sed hoc non est dandum: quia frustra nihil est ponendum: sed talis sensus agens (si poneretur) frustra esset, cum sensibile ipsum secundum se sufficienter moveat potentiam sensitivam. Phantasmata enim non possunt agere in intellectum possibilem immediate, neque possunt movere, ut infra dicemus: & ob id est necessarius intellectus agens: ut ipsa phantasmata deinde vel illuminet. Verum in sensu non est opus: ob id sufficit sensus potentia passiva, quae pati potest à sibi proportionato obiecto, quale est sensibile. Ob hoc male opinatus est Ioannes de Landuno, qui posuit sensum agentem alium à sensu passibili, sicut ponitur intellectus agens alius ab intellectu passibili. Contra quem Augustinus. Nihil in libro destructionis destructionum Averro, contra Algazelum probat non dari, sicut & Paulus Venetus opinatur. Et Caietanus quidam Thienensis, artium, & medicinae doctor fecit de hoc peculiarem questionem, & recitatis tribus opinio. tenet. 4. quae est communis, quod nullo modo debeat poni sensus agens, neque intrinsecus, neque extrinsecus: quia obiecta sensibilia sunt sufficientia ad producendum speciem sensibilem in sensu, & habere sensationem mediante sensibili specie, abique concursu alterius particularis agentis.

¶ Eadem ergo potentia est sensus agens, & patiens, quantumvis (ut nominales loquuntur) connotatio sit diversa: nam patiens dicitur inquam recipit species, & agens, in quantum specie informatur productum actum. Si tamen per sensum agentem intelligeremus animam ipsam concurrentem ad sensationem, ponendus esset sensus agens, ut dicit, & bene, Buridus. *2. de anima. quae st. 13.*

¶ Secunda conclusio. Ultra potentias apprehensivas necessarium est ponere potentiam appetitivam. Probatur. Illae potentiae sunt necessarii ponendae, per quas operationes convenientes animali perfectio debent exerceri, & sine quibus esset imperfectio: sed potentia appetitiva est huiusmodi: ergo ponenda est. Maior ex superioribus constat. Minor probatur. Necessarium est viventibus quod insequatur per appetitum id quod apprehensum est ut convenienter

aliis

aliis esset magna imperfectio: quia nunquam posset consequi absens, quod sibi necessarium est: sequitur ergo quod appetitus est ponendus.

2. Ratio. ¶ Secundo. Si appetitus non esset ponendus, ut potentia alia distincta ab apprehensivis, eo esset, quia apprehensivae sufficienter ad prosecutionem apprehensivae: sed non sufficienter. Patet. Potentiae distinguuntur penes sua obiecta: sed alia est ratio formalis obiecti apprehendere, & alia est prosequi, ut tendere ad consequendum apprehensum: ob id videmus non nulla animalia apprehendere, & non prosequi: quia non moventur potentia appetitiva.

3. Ratio. ¶ Praeterea. Maior est differentia obiecti appetitus, qui est ad prosequendum apprehensum ad obiectum virium apprehensivarum, quod sit inter obiectum sensus communis, cuius est recipere species, & imaginativae, cuius est retinere: sed haec differentia recipere, & retinere ponunt, & causant distinctas potentias: ergo hoc quod est apprehendere, & prosequi apprehensum causa bit: & sic sequitur appetitum sensitivum esse aliam potentiam ab illis signatis: qui non solum ponitur in homine, in quo anima sensitiva, vel intellectiva est, vel si sensitiva est distincta ab intellectiva, perfectiorque in bruto, sed etiam oportet ponere appetitum sensitivum in brutis, in quibus nulla ratio, aut intellectus est.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio. Appetitus sensitivus est alia potentia ab appetitu intellectivo, etiam si una sola anima ponatur in homine. Hic solum contendimus probare, istum appetitum sensitivum esse potentiam distinctam ab alijs: ut in homine, in quo est appetitus intellectivus, qui est voluntas, appetitus sensitivus ponatur & potentia distincta ab appetitu intellectivo. Ex quo corroboratur praecedens conclusio. Secunda, quod in brutis ponatur potentia distincta ab alijs. Probatur haec conclusio, supposito quod potentia appetitiva nata est moveri ab apprehenso, & sic appetibile vocatur movens non motum, & ipse appetitus movens motum: ut in sequenti libro. *3. de anima Aristote. dicit esse movens non motum: quia movet potentiam, seu appetitum, & non movetur illo genere motus: & potentia movens mota. Motus quidem ab obiecto: & movens: quia ipsa movet seipsam ad exercitium actus, & movet alias potentias ad executionem illius rei appetitae. Tunc ratio sic formatur. Passiva, & mobilia distinguuntur penes distinctionem activorum, & motorum: eo quod motum oportet sit proportionatum mobili, &*

actuum passivo: sed aliud est motum, quod movet sensum, quam quod movet intellectum: quia unum est apprehensum per sensum, & aliud per intellectum: ergo etiam alia erit potentia appetitiva sensitiva ab appetitiva intellectiva.

¶ Ad idem. Distinctio formalis obiectorum causat distinctionem in potentijs: sed alia est distinctio formalis obiecti appetitus sensitivi: quia sensibile: & appetitus intellectivi: quia intelligibile: ergo sequitur quod sunt distinctae potentiae. Et dato quod sensibile sit intelligibile, & quod appetitur per sensitivum appetitum, sit etiam appetitum per intellectivum, tamen non sub eadem ratione, sed sub alia: sicut si quis quantitatem per visum percipiat, eandem etiam per aurem, non erit sub eadem ratione: quia sub visu ratione coloris, & sub auditu ratione soni: unum ergo obiectum materiale pertinet ad diversas potentias, sub ratione diversa formalis: sicut & diversa obiecta materialia pertinet ad unam solum potentiam: quia est solum una ratio formalis.

2. Ratio. ¶ Non est in praesentiarum appetitus disputandum, utrum appetitus ad actum concurrat effectivus, vel solum, vel obiectum solum, vel utrumque. Scotus. Henricus. & Capreo. tenent quod solum appetitus est causa ipsius appetitus: ut appetitus intellectivus volitionis. Goffredus tenet quod solum obiectum causa activa est. Henricus: tamē, Gregorius. & Adam godam quod concurrat potentia, & obiectum: quod dicitur verius. Non inquam hic disputamus, ne videamur excedere metas: Adam godam alibi commodius.

¶ Quarta conclusio. Sensualitas non est potentia distincta ab appetitu sensitivo, sed solum dicitur actus eius. Patet ex definitione: quae talis est. Sensualitas est appetitus rerum ad corpus sensitivum: sed hoc est appetitus sensitivus: ergo sensualitas non est potentia distincta.

¶ Praeterea. Ibi ponenda est distinctio potentiarum, ubi alia ratio formalis obiecti est: sed inter sensualitatem, & appetitum sensitivum non est alia ratio formalis obiecti: nam utroque movet apprehensum per sensum, sed solum per sensualitatem declaratur motus eius ad appetitum sensitivum. Et contra solet capere in mala parte: ut sit appetitus sensitivus, ut praevientes rationem: & sic non reperitur in brutis sensualitas: quia in ipsis non est ratio: sed in hominibus, in quo motus brutales possunt ratione dirigere: dicitur sensualitas, quando praevenit rationem: & sensuales vocamus homines, sequentes tales motus: at quia aliquando doctores indifferenter utuntur nomine sensualita

Vtrum appetitus ad actum

concurrat. Scotus. Henricus. & Capreo. tenent quod solum appetitus est causa ipsius appetitus: ut appetitus intellectivus volitionis. Goffredus tenet quod solum obiectum causa activa est. Henricus: tamē, Gregorius. & Adam godam alibi commodius.

4. Conclusio.

1. Ratio.

2. Ratio.

S. Tho. in 3. dis. 24. q. 2. artic. 1. ad 3.

fualitatis, & appetitus sensitui: sicut in bruto ponitur appetitus sensitui, ita & debet poni sensuualitas, quæ eadem potentia est, & non alia. Et de sensuualitate pro sensituo appetitu loquitur San. Thom. quādo dicit passiones fuisse in Christo in sensuualitate, ubi per sensuualitatem non potest intelligere id quod in malā partem: quia in Christo nullus fuit motus appetitus sensitui præueniens rationem. De quo in tertio sententia in nostris resolutionibus aspicante Deo.

5. Cōclusio. Quinta cōclusio. Appetitus sensituius q̄ est potentia, diuiditur in duas diuersas potentias, scilicet, in irascibilem, & concupiscibilem. Probat. Rō ponendi potentias plures & diuersas, diuersitas operationū quæ sunt necessarie animi mali est: sed alia est operatio concupiscibilis, & alia irascibilis, & utraq; necessaria animali: ergo ponendæ sunt irascibilis, & concupiscibilis potentie distinctæ. Probat. Necessarium est in eo q̄ inclinatur ad prosequendum, quæ conueniunt secundum sensum: & sic datur cōcupiscibilis. Est præterea necessarium animā, ut resistat impugnantibus, quæ conueniunt impugnantibus, & nouimenta inferunt: quia aliās si in eo non esset hæc operatio, non esset sufficienter ei prouisum, si non posset impugnantibus resistere: sed hoc non fit per cōcupiscibilem: oportet ergo sit per irascibilem: & sic ponuntur duæ potentie distinctæ, irascibilis, & concupiscibilis.

1. Ratio. ¶ Secundū, ubi est aliqua particularis ratio obiecti formalis, ubi oportet ponere potentiam distinctam: sed inter obiectum concupiscibilem, & irascibilem sic est: ergo ponuntur distinctæ potentie. Patet. Obiectum concupiscibile est bonum apprehensum per sensum, non arduum, nec habens rationem difficilē: sed obiectum irascibile est bonum apprehensum per sensum, sed quod habet rationem difficilē: ut quando debet insurgere contra impugnantes prosequutionem boni: sed hæc arduitas alia ratio formalis est: ergo oportet ponere distinctas has potentias. Et ponuntur in anima sensitua in quantum sensitua, & in animali in quantum animal est, cui conuenit ad suam perfectionem prosequi delectabile per concupiscibilem, & insurgere contra arduitatem per irascibilem. Sic Aristot. dicit. 8. de animalibus: q̄ sint pugnae de tribus, & ueneris. Et distinctio irascibilis, & concupiscibilis satis probari potest, eo quod passiones irascibilis uidentur contrariari passionibus concupiscibilis: quia concupiscencia accensa iram minuit, & ira accensa

minuit concupiscencia, ut in pluribus. ¶ An irascibilis, & concupiscibilis in appetitu rationali distinguantur, inferius dicitur. Pro S. Tho. p. p. nunc solū in appetitu sensituo ponimus: quæ q. 8. 1. ar. 2. in intellectu non est necessarium ponere diuersas potentias, cum una sufficiat ad omnē bonum, siue sit ardua, siue non: tamen non sic appetitus sensituius: quia non est uniuersalis.

2. Ratio. ¶ Ad primū. Concedimus distinctionem potentiarum secundā ab obiecto formalis: sed negamus esse idem obiectum quantum ad formale: quia aliud est apprehendere, aliud appetere apprehensum, & prosequi. Et ista potentia præsupponit aliam, & stat apprehensionem sine prosequutione esse, licet non e contra. ¶ Ad secundū dicimus, q̄ in non uiuētibus est appetitus naturalis, qui sequitur ex inclinatione naturæ talis formæ sine aliqua apprehensione: & in bruto ponimus appetitum sensituium, qui sequitur aliam apprehensionem: in quo est differentia ad appetitum in illis in quibus non est apprehensio, etiam si uterque sit ad conueniens secundum naturam: est tamē differentia latissima: quia unus sine apprehensione alius non sine ea.

3. Ratio. ¶ Ad tertium dictum est iam, in anima sensitua ponendam irascibilem, & concupiscibilem, in quam immediate ipse appetitus sensituius diuiditur: & sic Gregor. Nicenus, & B. Damascenus ponunt irascibilem, & concupiscibilem partes appetitus sensitui. Et ad modum quo in potentis interioribus apprehensuius ponitur æstimatiua, quæ est eorū quæ sensum non immutant: quia conuenit animanti, sic etiam oportet quod in parte appetitiua non solum sit vis quæ appetat quod est conueniens secundum sensum, sed etiam quod non est conueniens secundum delectationem sensus, sed secundum quod est uile animanti ad suam delectationem: & sic ponitur irascibilis distincta à concupiscibili.

Aristo. ¶ Via in præcedenti speculatione de irascibili, & concupiscibili, prout in anima sensitua sunt, differimus, quantum utcumque uideatur digressio, non erit tamen alienum ab speculatione præsentī (ut semel absoluauius omnia quæ intelligenda sunt in anima sensitua) querere, utrum in anima sensitua eod quod sensitua ultra supra dicta ponantur aliqua passionibus quæ sunt operationū principia, distincta ab ipsis supra dictis potentis. Hac ratione queritur.

¶ An irascibilis, & concupiscibilis in appetitu rationali distinguantur, inferius dicitur. Pro S. Tho. p. p. nunc solū in appetitu sensituo ponimus: quæ q. 8. 1. ar. 2. in intellectu non est necessarium ponere diuersas potentias, cum una sufficiat ad omnē bonum, siue sit ardua, siue non: tamen non sic appetitus sensituius: quia non est uniuersalis.

Ad argum. ¶ Ad primū. Concedimus distinctionem potentiarum secundā ab obiecto formalis: sed negamus esse idem obiectum quantum ad formale: quia aliud est apprehendere, aliud appetere apprehensum, & prosequi. Et ista potentia præsupponit aliam, & stat apprehensionem sine prosequutione esse, licet non e contra.

Ad secundū. ¶ Ad secundū dicimus, q̄ in non uiuētibus est appetitus naturalis, qui sequitur ex inclinatione naturæ talis formæ sine aliqua apprehensione: & in bruto ponimus appetitum sensituium, qui sequitur aliam apprehensionem: in quo est differentia ad appetitum in illis in quibus non est apprehensio, etiam si uterque sit ad conueniens secundum naturam: est tamē differentia latissima: quia unus sine apprehensione alius non sine ea.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dictum est iam, in anima sensitua ponendam irascibilem, & concupiscibilem, in quam immediate ipse appetitus sensituius diuiditur: & sic Gregor. Nicenus, & B. Damascenus ponunt irascibilem, & concupiscibilem partes appetitus sensitui. Et ad modum quo in potentis interioribus apprehensuius ponitur æstimatiua, quæ est eorū quæ sensum non immutant: quia conuenit animanti, sic etiam oportet quod in parte appetitiua non solum sit vis quæ appetat quod est conueniens secundum sensum, sed etiam quod non est conueniens secundum delectationem sensus, sed secundum quod est uile animanti ad suam delectationem: & sic ponitur irascibilis distincta à concupiscibili.

¶ Via in præcedenti speculatione de irascibili, & concupiscibili, prout in anima sensitua sunt, differimus, quantum utcumque uideatur digressio, non erit tamen alienum ab speculatione præsentī (ut semel absoluauius omnia quæ intelligenda sunt in anima sensitua) querere, utrum in anima sensitua eod quod sensitua ultra supra dicta ponantur aliqua passionibus quæ sunt operationū principia, distincta ab ipsis supra dictis potentis. Hac ratione queritur.

¶ SPE-

SPECVLATIO VII.
Vtrum sint ponendæ passionibus in anima.

Idetur quod passiones non sint ponendæ in anima. Passio dicitur pati: ita ut passio ibi sit, ubi & pati: sed anima non potest pati: ergo in ea non est passio. Patet. Illud quod est indiuisibile, & inalterabile, non potest pati: sed anima est huiusmodi.

1. Argumē.

2. Argumē.

1. De aīa.

3. Argumē.

In contra.

Notan. 1.

Pati tripliter.

etā, nisi sit de per accidens, in quantum cōpositum patitur: & dicitur anima, quæ pars compositi est, pati.

¶ Est etiā considerandū, q̄ cum passio trahat quodāmodo patiens, potius in parte appetitiua poni debet, si ponendā est, q̄ in parte apprehensiua. Ratio est: quia aiā pars appetitiua fertur in re, ut in se ipsa est. Quapropter dicit philosoph. 7. metaph. q̄ bonū, & malū, quæ sunt obiecta appetitiuæ potentie, sunt in ipsis rebus: at pars apprehensiua trahit re ad se, in quantum rem quā apprehendit, & cognoscit speciat in se habet: & sic dicit ibidē Aristot. q̄ uerum, & falsum, quæ ad cognitionē pertinent, nō sunt in ipsis rebus, sed in mente. Ecce quomodo ratio passionis magis ad partem appetitiuam pertinet, quā ad apprehensiua, ut cognoscitiua.

¶ Ex quo sequitur, cū in anima sensitua solum ex parte appetitus sit irascibilis, & concupiscibilis, q̄ si passiones sunt ponendæ, in huiusmodi potētis debeant poni. De quo sit. 1. cōclusio.

¶ Passiones in uniuersum quæ in anima sensitua ponunt, sunt tātū uidecim. Amor: desiderium: delectatio: odium: fuga: tristitia: spes: desperatio: timor: audacia: ira. Probat. Passionum distinctio penes obiectum sumenda est, sicut habituū, actū, & potentiū: sed tot sunt differentie subiecti, quot sunt passiones noiatae, & nō amplius: ergo solū sunt ponendæ istæ. Maior est manifesta. Minor probatur.

¶ Passiones uel respiciunt bonū, uel malū: si bonū, uel est arduū, uel nō est arduū: si nō est arduum, ponunt tres prime: Amor: desiderium: delectatio. Patet. Proposito aliquo bono, est quædā adaptatio, uel inclinatio, seu appetitus ad id, ea rōne qua oīa appetunt bonū, ut dictū est. Et secundū diuersitatē appetitū ponit diuersitas amoris: nā si est appetitus naturalis, q̄ nō cōsequit aliquā apprehensionē, est amor naturalis: ut in lapide ad descensum deorsum: si sequat apprehensionē sensitua illius boni, est amor sensituiæ partis, q̄ passio dicit. Post amorē sequitur q̄ tēdat ad tale bonū amatū, & sibi cōueniens: & sic est desiderium. 2. passio. Et post est habere re præsentem, & quietari in ea, respectu cuius præcessit amor, & est delectatio. Et q̄ istæ distinguant, patet: quia bonū ad appetitū aliter se habet, in quantum est conueniens, & aliter in quantum tendit in eum, & aliter in quantum quiescit in eo: sed ubi est alia, & alia ratio obiecti, oportet ponere etiam, & aliam passionem: sequitur ergo tres has passiones ponendas, & distinctas esse respectu boni.

Notan. 2.

Differentia inter intellectū & appetitum.

Aristot.

Corolla.

1. Cōclusio.

Ratio.

Arist. 1. E-tico. ca. 1.

S. Tho. 1. 2 q. 26. art. 1.

Amor.

Desiderium

Delectat.

ctu boni convenientis, non habentis rationem difficilis.

¶ Ratione mali ponuntur alia tres correspondentes istis: nam quando est aliquod malum, & disconueniens, est odium primum: sicut respectu conuenientis est amor: & cum sit odium, est naturaliter recessus ab illo: & sic est fuga.

¶ Quod si malum sit praesens, tristitia est. Ecce unde alia sumuntur tres passiones: quia per istas appetitus trahitur. Et malum non eodem modo se habet in ratione disconuenientis, & in ratione fugae, & in ratione qua praesens est: ergo ubi est alia & alia ratio obiecti mouentis, & trahentis, oportet ponere aliam passionem, & aliam: & sic sunt in vniuersum. 6. passiones positae respectu non difficilis: respectu boni tres, & respectu mali alia tres.

¶ Sunt & alia quinque, quae respiciunt bonum, & malum, ut habet rationem difficilis. Respectu boni est spes, & desperatio. Spes quando illud arduum putat se posse consequi, quantum habet difficultatem. Quod si non existimet se posse consequi, tunc est desperatio. Quia ergo non eodem modo se habet appetitus in hoc quod speret consequi, vel succumbat, ponuntur duae distinctae passiones. Respectu mali si sit arduum est timor, & si putat se posse praualere, & vincere malum tale, & insurgit ad id, ponitur audacia: & sic sunt duae passiones distinctae: quia licet sit idem obiectum, non eodem modo mouet appetitum quando timetur, & quando putat se posse euadere.

¶ Alia est passio, quae ira dicitur, & est quando iam malum est praesens, & adhuc excrescit, & accenditur ira: ut etiam praesens malum eui tet, & sic est ira. Alia est ratio mouendi in malo, quando solum timetur, & quando antequam eueniat, putans superare, audet, & quando iam est praesens, vult euitare: respectu cuius est ira: & sic manet quod sunt undecim passiones, sex respectu non difficilis, & 5. respectu ardui.

¶ Et potest signari ratio. Respectu diversorum mouentium oportet ponere diuersitate in mobilibus, vel motis: sed modi mouentium sunt. 1. diuersi: ergo & passiones, respectu quarum mouetur appetitus, oportet sint vnde decim. Patet. Si bonum non est arduum, vel mouet, quia conueniens: & sic est amor: vel mouet ad prosecutionem: & sic est desiderium: vel mouet ad quietem in eo: & sic est gaudium, vel delectatio. Respectu mali non ardui, vel mouet quia disconueniens: & sic est odium: vel mouet ut recedat: & sic est fuga:

vel mouet, quia praesens: & sic est tristitia. Respectu ardui boni, vel mouet, quia putat se posse consequi: & sic est spes: vel quia non praualeret: & est desperatio. Si respectu mali, vel mouet ut abfens: & sic est timor: vel mouet ut abfens, sed possibile vitari: & sic est audacia: vel mouet ut iam praesens: & sic est ira. Non est alius modus mouendi: quare non ponitur alia passio in parte sensitua.

¶ Secunda conclusio. Sex primae passiones: Amor, desiderium, gaudium, odium: fuga, & tristitia ponuntur in appetitu concupiscibili tanquam in subiecto, & passiones concupiscibilis vocantur. Probat. Illa quae appetitum mouent, & non sub ratione ardui, ad appetitum concupiscibilem spectant: sed omnes illae sex passiones sunt huiusmodi: ergo sequitur quod ponuntur in concupiscibili.

¶ Praeterea. Ibi ponitur passio sicut in subiecto, ubi est ratio obiecti potentiae: sed in passionibus supra dictis, quae sunt respectu non difficilis, reperitur ratio obiecti potentiae concupiscibilis, quae est non arduum: ergo illae passiones, quae sunt ardui, ibi debent poni. Maior patet: quia si fiat sermo de albedine, ad quam spectat potentiam, oportet dicam ad visum, quia in albedine est ratio potentiae visu, nepe color: sic in proposito in istis sex passionibus.

¶ Tertia conclusio. Quinque aliae passiones: Spes, desperatio, timor, audacia, & ira ponuntur in appetitu irascibili tanquam in subiecto. Probat. Illa quae habent rationem ardui, spectant ad irascibilem: sed istae 5. passiones sunt huiusmodi: ergo ibidem ponuntur tanquam in subiecto.

¶ Item. Ista 5. passiones in appetitu sensitivo debent poni, quia per eas trahitur quodammodo: ergo vel in concupiscibili, aut irascibili: sed non in concupiscibili: quia ibi solum ponuntur illa quae participant rationem obiecti potentiae, scilicet, non arduum: ergo sequitur quod debent poni in irascibili tanquam in subiecto, cuius obiectum arduum est.

¶ Quarta conclusio. Cum omnes passiones tam irascibilis quam concupiscibilis habeant contrarium, sola ira nullum habet. Patet. Amor habet pro contrario odium: desiderium fugam, & gaudium tristitiam habet sibi oppositum. Quod ista adiuuicem sint contraria, patet: quia respectu eiusdem non simul se compatiatur sub eadem ratione. Passiones irascibilis similiter: nam spes desperationi contraria est: sicut timor, & audacia: sed ira nullum habet contrarium,

Odium.

Fuga.
Tristitia.

Spes.
Despera.
Timor.
Audacia.
Ira.

Ratio.

S. Tho. 1. 2.
q. 23. art. 3

5. Conclusio.
Contrarietas
duobus modis
disconsideratur.

Aris. 3. phy.
sic.

Ratio. p. p.

Ratio. 2. p.

riam, nisi vacuitatem irae dicamus ei contrariam, quod non est proprie loqui: nam si ira haberet aliquod contrarium, esset vel respectu accessus, vel recessus: non respectu accessus: quia respectu accessus ipsa ira est: ergo erit respectu recessus: sed non potest esse: quia iam malum est praesens: ergo non potest esse recessus. Nec respectu boni, vel mali: quia malo praesenti opponitur bonum praesens: sed bonum praesens iam non habet rationem ardui: & sic pertinebit ad concupiscibilem, ut gaudeat: ergo ira nullam habet contrarium, cum omnes aliae passiones habeant suum.

¶ Quinta conclusio. Contrarietas in passionibus irascibilis inuenitur duobus modis, & in passionibus concupiscibilis solum vno modo. ¶ Et priusquam probet, suppono quod contrarietas in passionibus secundum contrarietatem motuum, & mutationum sumenda fit: quia passio motus quidam est: ut dicit Arist. Et duplex est contrarietas in motibus, & mutationibus: aut penes accessum, & recessum ad eundem terminum: ut est in mutationibus ut generatio: quia accessus ad substantiam, sit contraria corruptioni, quae est recessus ab eadem.

¶ Alio modo sumitur proprie, secundum diuersitatem terminorum: ut in motibus. Dealbatio est contraria denigrationi: quia termini sunt contrarii, albedo, & nigredo. Istis duobus modis in passionibus animae contrarietas potest reperiri.

¶ Probat. conclusio quod ad primam partem, quod in passionibus irascibilis sit contrarietas utroque modo. Primo. Est per accessum, & recessum ab eodem. Patet: quia spes est accessus ad bonum arduum, & desperatio est recessus ab eodem: quia superatur ab arduitate, & succumbit. Eodem modo timor, & audacia: quia ad malum arduum est accessus per audaciam, & est recessus ab eo per timorem.

¶ Reperitur etiam alia contrarietas penes terminos contrarios: quia spes timori contrariatur, & desperatio audaciae. Horum ratio est: quia bonum arduum in quantum bonum, habet ut sit accessus: & quatenus arduitatem habet, potest esse recessus ab eo.

¶ Secunda pars. In passionibus concupiscibilis solum reperitur vnus modus contrarietatis, scilicet, penes terminos contrarios: & sic amor, odio, & desiderium, abominatio, vel fuga, & gaudium tristitiae opponitur: sed non reperitur contrarietas penes accessum, & recessum ab eodem: quia ad malum non potest esse accessus.

Neque a bono: ut absolute consideratur: ut obiectum est concupiscibilis, potest quis recedere.

¶ Sexta conclusio. Passiones irascibilis & dicuntur priores quam concupiscibilis, & posteriores eis, secundum aliam & aliam considerationem: nam respectu passionum concupiscibilis, quae important quietem, sunt priores, & respectu passionum concupiscibilis, quae important motum, sunt posteriores. Probat. supposito quod passiones concupiscibilis alia quae important motum: ut amor, desiderium, odium, & abominatio. Aliae important quietem: ut gaudium: quia de bono praesenti, & tristitia de malo praesenti. In passionibus irascibilis nulla est, quae importet quietem: quia iam si esset praesens, non haberet rationem difficilis. Probat. conclusio. Nam tristitiam praecedat timor, & audacia: sicut gaudium spes, & desperatio: ergo irascibilis passiones praecedunt illas, quae sunt concupiscibilis in quiete.

¶ Altera pars probatur: quia amor, & desiderium praecedunt spem, & desperationem: sicut odium, & abominatio timorem, & audaciam: & hoc quia istae passiones concupiscibilis dicunt motum: sequitur ergo quod in vno sensu praecedunt, & in alia consideratione sequuntur.

¶ Ex ista conclusione sequitur, quod omnes passiones irascibilis, habent principium in passionibus concupiscibilis, & in eis terminantur: & sic irascibilis passiones sunt velut medium inter passiones concupiscibilis, quae important motum, & inter eas quae quietem. Apertum est enim: quia prius est amor, & desiderium, quam spes: & prius odium, & fuga, quam timor.

¶ Septima conclusio. Sicut inter omnes concupiscibilis passiones amor prima est, sic inter omnes irascibilis spes. Probat. prius pars. Naturaliter prius est bonum, quam malum: ergo prius est amor, qui respectu est boni, quam odium, quod est respectu mali.

¶ Praeterea. Prius est intentio finis, quam sit tendentia: & in intentione prius est conaturalitas quaedam, & conuenientia ad bonum, quod habet rationem finis: sed hoc facit amor: ergo amor prius est quam quaecumque alia passio. ¶ Item. Si quis odit, eo odit: quia amat: nam si odit disconueniens est, quia amat contrarium tanquam conueniens, & amat illud cui illud malum non conuenit.

¶ Alia pars, quod spes sit prior inter passiones irascibilis, patet: quia est de bono: modo bonum

6. Conclusio.

Ratio. p. p.

Ratio. 2. p.

Corolla.

7. Conclusio.

Ratio. p. p.

Aristote.
S. Tho. 1. 2.
q. 12. art. 4

Ratio. 2. p.

bonum naturaliter prius est, quam contrariū: & sic est prius quam timor: imo & quam desperatio: nam cum bonum arduū mouet, statim est spes: sed cognita arduitate, desinit ab spe, desperando: prius ergo spes est desperatione.

8. Cōclusio. ¶ Octaua cōclusio. Inter omnes passiones tā irascibilis quam concupiscibilis solum ista. 4. principales, & potissime dicuntur: Gaudium: tristitia: spes, & timor. Patet: quia omnes quae sunt concupiscibilis de bono, in gaudio terminantur, & quae sunt de malo, in tristitia: & sic omnes aliae ad has duas vt ad principales referuntur. Eo enim quis amat, & prosequitur amatum: vt in praesentia gaudeat: quod si odit, & fugit, & non euitat, tristitia est: & sic est terminus. ¶ Spes in irascibili est de bono futuro arduo: quod si consequatur, iam gaudium est, quod ad concupiscibilem spectat. Et timor est de malo: quod si non euitet, iam tristitia est, quae per tinet ad concupiscibilem. Et solum ista. 4. passiones sunt principales: duae irascibilis, & duae concupiscibilis.

9. Cōclusio. ¶ Nona cōclusio. Amor qui ex bono, & cognitione, & similitudine causatur, vnionem, inhaesionem, extasim, zelum, liquefactionem, fruitionem, languorem, & feruorem causat. Ista cōclusio plures habet particulas, & breuiter probantur: quia amor est passio appetitus, qui patitur a bono: quia omnia appetunt bonum: & ex cognitione: quia incognita diligere non contingit, & quilibet naturale suum simile diligit. Ecce quō amor ex istis causatur. ¶ Sed quod amor efficiat vnionem, patet: quia vis vnitiua est, quae facit vnum cum amato, in tantum vt inhaereat: & sic amans sit in amato magis quam in se. Quapropter potius in eo quem amat anima, quam in eo quem animat, est. Hinc contingit quod vehementer amantes sui obliti, solum in amato requiescunt. At que extasim causat: quia extra se ponit: & secundum partē apprehensiuā cogitando de amato, & secundum partē appetitiuā, pro quanto trāsferret se ad amatum. Et quidē in amore amicitiae simpliciter: in amore concupiscentiae secundum quid, in quantum amans non contentus gaudere bono quod habet, quærit frui aliquo extra se. At quia illud bonum quod quærit, si bi vult, non simpliciter dicitur exire extra se. In amore amicitiae tamen, quia non quærit se ipsum, sed amatum propter se, exit simpliciter extra se.

¶ Causat & zelum: quia intensus amor intendit excludere omne id quod repugnat amato: & sic homo zelat bonum amici: vt vitet quod illi contrarium est, & quærat quandā singularitatem in amando.

¶ Causat etiam liquefactionem: quia si praesens est amatum, quodammodo locum dat frui. amato: vt tanquam penetret omnia: & sic est frui amati: quod si amatum non sit praesens, est languor: quia videtur deficere ob absentiam, & sequitur feruor vt habeat.

¶ Decima cōclusio. Delectatio, quae & gaudium, in rationali creatura dicitur: si spiritualis sit, excedit omnem carnalem. Inter carnales verò illa quae tactus vehementior, & potētior est. Prima pars probatur: quia cum delectatio sit passio, quae in praesentia boni habiti, est in homine & in bruto: at in homine solum delectatio gaudium dicitur: quia cum cognitione boni habiti est: sed in bruto solum delectatio dicitur.

¶ Secunda pars, quod delectationes spirituales sint vehementiores, patet: tum quia magis delectatur homo, cum cognoscit aliquid intelligendo, quam cum cognoscat sentiendo: quia cognitio intellectus perfectior, & magis refertur ipsa potētia intellectiua supra suū actū. Et ipsa potentia cognitiua est magis dilectata: nam quilibet vellet potius carere visu potentia, quam intellectu. Et si fiat comparatio ad ipsas delectationes, spiritualis est vehementior secundum tria, quae requiruntur ad delectationem, scilicet, bonum coniunctum, & id cui coniungitur, & ipsa coniunctio. Nam ipsum bonum spirituale est melius, & magis dilectum, quam corporale: cuius signum est, quod homines abstinent a magnis voluptatibus ne perdant honorem: quod est bonū intelligibile.

¶ Item, ipsa pars intellectiua est multo nobilior, magis cognoscitiua, quam sit sensitiua. Et respectu, 3. scilicet, coniunctionis etiam patet: quia est magis intima, & magis perfecta, & magis firma quam corporalis. Intimior quidem: quia sensus solum circa exteriora: intellectus verò vsque ad rei essentiam penetrat. Item: quia coniunctioni corporeae adiungitur motus, qui est quid imperfectum, de cuius ratione est, quod non habeat oēs partes simul: & sic delectationes corporeae nunquam sunt secundum se totaliter, sed spirituales sine motu: & sic totae simul.

¶ Est firmior: quia delectabilia corporalia sunt corruptibilia, & citò desiciunt: sed spiritualia sunt incorruptibilia: & ob id secundum se delectationes spirituales sunt vehementiores, licet quod ad nos cōtingat contrarium: quia, si sensibilia

to: & sic homo zelat bonum amici: vt vitet quod illi contrarium est, & quærat quandā singularitatem in amando.

¶ Causat etiam liquefactionem: quia si praesens est amatum, quodammodo locum dat frui. amato: vt tanquam penetret omnia: & sic est frui amati: quod si amatum non sit praesens, est languor: quia videtur deficere ob absentiam, & sequitur feruor vt habeat.

¶ Decima cōclusio. Delectatio, quae & gaudium, in rationali creatura dicitur: si spiritualis sit, excedit omnem carnalem. Inter carnales verò illa quae tactus vehementior, & potētior est. Prima pars probatur: quia cum delectatio sit passio, quae in praesentia boni habiti, est in homine & in bruto: at in homine solum delectatio gaudium dicitur: quia cum cognitione boni habiti est: sed in bruto solum delectatio dicitur.

¶ Secunda pars, quod delectationes spirituales sint vehementiores, patet: tum quia magis delectatur homo, cum cognoscit aliquid intelligendo, quam cum cognoscat sentiendo: quia cognitio intellectus perfectior, & magis refertur ipsa potētia intellectiua supra suū actū. Et ipsa potentia cognitiua est magis dilectata: nam quilibet vellet potius carere visu potentia, quam intellectu. Et si fiat comparatio ad ipsas delectationes, spiritualis est vehementior secundum tria, quae requiruntur ad delectationem, scilicet, bonum coniunctum, & id cui coniungitur, & ipsa coniunctio. Nam ipsum bonum spirituale est melius, & magis dilectum, quam corporale: cuius signum est, quod homines abstinent a magnis voluptatibus ne perdant honorem: quod est bonū intelligibile.

¶ Item, ipsa pars intellectiua est multo nobilior, magis cognoscitiua, quam sit sensitiua. Et respectu, 3. scilicet, coniunctionis etiam patet: quia est magis intima, & magis perfecta, & magis firma quam corporalis. Intimior quidem: quia sensus solum circa exteriora: intellectus verò vsque ad rei essentiam penetrat. Item: quia coniunctioni corporeae adiungitur motus, qui est quid imperfectum, de cuius ratione est, quod non habeat oēs partes simul: & sic delectationes corporeae nunquam sunt secundum se totaliter, sed spirituales sine motu: & sic totae simul.

¶ Est firmior: quia delectabilia corporalia sunt corruptibilia, & citò desiciunt: sed spiritualia sunt incorruptibilia: & ob id secundum se delectationes spirituales sunt vehementiores, licet quod ad nos cōtingat contrarium: quia, si sensibilia

¶ Causat & zelum: quia intensus amor intendit excludere omne id quod repugnat amato: & sic homo zelat bonum amici: vt vitet quod illi contrarium est, & quærat quandā singularitatem in amando.

¶ Causat etiam liquefactionem: quia si praesens est amatum, quodammodo locum dat frui. amato: vt tanquam penetret omnia: & sic est frui amati: quod si amatum non sit praesens, est languor: quia videtur deficere ob absentiam, & sequitur feruor vt habeat.

Quod nos carnales delectationes sunt vehementiores.

bilia nobis magis nota quam intelligibilia. Secundo: quia delectationes sensibiles sunt cū transmutatione corporali.

Aristote. ¶ Tercio: quoniam delectationes corporales appetuntur velut medicinae quaedam contra defectus, vel molestias, ex quibus tristitiæ oriuntur.

¶ Alia pars, quod delectatio quae secundum tactum est, sit vehementior, patet ratione vtilitatis: quia magis ad conseruationem animalis illa quae per tactum: vt est cibus, licet ratione cognitionis delectatio quae est visus, sit maior: sed simpliciter illa quae secundum tactum: quia concupiscentia naturalis est cibi, & venereorum, ad tactum pertinent.

¶ Undecima cōclusio. Spes prima passionum irascibilis, quae in brutis reperitur, causatur ex experientia: quae maxime in iuuenibus, & ebriosis abundat. Prima pars ex superioribus patet.

¶ Secunda pars, quae fit in brutis, patet: quia si canis videat leporem à longe, non mouetur ad ipsam: & quando insequitur, si elongatur, desistit: quia desperat: ergo habet spem.

¶ Alia pars, quod experientia solet spem causare, patet: quia homines bene experti intelligunt rei difficultatem, quando se se offert: vnde & spem habent, & vires sumunt: cōtra in experti succumbunt cum primò se se offert aliqua ratio ardui.

In iuuenibus maxie spes abundat. ¶ Quod in iuuenibus maxime abundet, Aristote. in libro rhetorico. probat propter tria esse. Primò: quia multum habent de futuro tempore, & parum de praeterito: & sic parum habent de memoria, & viuunt in spe.

¶ Praeterea. Propter caliditatem naturae habent multos spiritus: & sic cor ampliat, & ex amplitudine cordis est quod sint animosi, & bonae spei.

¶ Tercio: quia cum non sunt passio repulsum in suis conatibus, putant aliquid sibi possibile, quod tamen est impossibile: & sperant multum. Cum ergo conditiones spei sint futurum arduum, & possibile adipisci: ista in iuuenibus maxime, ideo sunt bonae spei.

¶ Item, & ebriosis: quia in eis sunt duo, caliditas. scilicet, & spirituum multiplicatio propter vinum. Secundo, inconsideratio periculorum: & hac ratione stulti, & deliberatione non videntes, omnia tentant, & sunt bonae spei: quos vocamus temerarios.

¶ Duodecima cōclusio. Timor, qui de malo culpa non est, in repentinis maxime apparet, est de malo cōtractiōnem facit, & cōsiliatiōis esse: atque sic tremorem causat: vt operationem impediat: cuius species segnitias: erubescencia: verecundia: admiratio: stupor, & agonia ponunt. q. 2. art. 3. ¶ Probatur quod non sit de malo culpa. Timor Ratio. p. p. est de aliquo arduo malo, quod facile vitari potest, & non est in nostra potestate: sed q. 6. art. 1. malum culpae vitari potest, & in nostra est potestate: aliàs non esset malum culpa: ergo non est timor proprie de malo culpa.

¶ Alia pars, quae in repentinis maxime, patet: quia cum timor sit de malo quod eminet, & facile non potest vitari, repentina mala sunt huiusmodi: quia hominem imparatum aggrediuntur, ex quo magis timeamus. ¶ Quod faciat cōtractiōnem, patet: quia timor euenit ex phantasia alicuius mali eminentis, quod difficile potest repelli: & hoc non nisi ob debilitatem virtutis euenit: sed ubi est debilitas in virtute, ibi contractiō est: ergo timor causat contractiōnem.

¶ Et tremor causatur: quia cum sit cōtractiō ab exterioribus ad interiora, partes exteriores manent frigidae, & causatur tremor ex debilitate virtutis continentis membra: quia deficit calor, qui est instrumentū motus: vt ait Aristot. in isto. 2. de anima.

¶ Et cessat operatio: nam ex eo quod membra manent sine calore frigida, non possunt moueri. Omnia ista experientia constant in timētibus. ¶ Quod illae sint species timoris. 6. patet: quia Specie timoris dupliciter. Primò, labor grauians naturam: & sic est segnitias, qua quis refugit operari ob timorem excedentis laboris.

¶ Secundo. Potest timeri turpitudinis laedentis opinionem: & si sit in actu committendo, erubescencia est: & si in turpi facto, est verecundia. ¶ Si sit malum in exterioribus rebus, tripliciter consideratur: vno modo, ratione suae magnitudinis, cum aduertit malum, cuius exitum non sufficit considerare: & est admiratio. Secundo potest esse ratione dissaetudinis, quia scilicet, malum incōsuetudine se se offert: & est stupor, qui causatur ex insolita imaginatiōe. Tertio, ratione improvisionis: vt sunt infortunia futura: & ponitur agonia. Ecce quomodo sex sunt species timoris.

¶ Cōclusio. 13. Ira, passio vltima irascibilis, quae cum ratione est, minus malum est, quam odium, ad illos ad quos iniustitia pertinet. Tres species habet: scilicet, maniam, & furorem. ¶ Prima pars patet ex supra dictis: sed quod cum ratione sit, probatur ex Aristote. Ira cōsequitur rationem aequaliter: quia cum ira sit

¶ Cōclusio. 13. Ira, passio vltima irascibilis, quae cum ratione est, minus malum est, quam odium, ad illos ad quos iniustitia pertinet. Tres species habet: scilicet, maniam, & furorem. ¶ Prima pars patet ex supra dictis: sed quod cum ratione sit, probatur ex Aristote. Ira cōsequitur rationem aequaliter: quia cum ira sit

¶ Cōclusio. 13. Ira, passio vltima irascibilis, quae cum ratione est, minus malum est, quam odium, ad illos ad quos iniustitia pertinet. Tres species habet: scilicet, maniam, & furorem. ¶ Prima pars patet ex supra dictis: sed quod cum ratione sit, probatur ex Aristote. Ira cōsequitur rationem aequaliter: quia cum ira sit

¶ Cōclusio. 13. Ira, passio vltima irascibilis, quae cum ratione est, minus malum est, quam odium, ad illos ad quos iniustitia pertinet. Tres species habet: scilicet, maniam, & furorem. ¶ Prima pars patet ex supra dictis: sed quod cum ratione sit, probatur ex Aristote. Ira cōsequitur rationem aequaliter: quia cum ira sit

- appetitus vindictæ, sine collatione nō potest esse ad nocendum illatum: ergo ira in isto sensu cum ratione est.
- Ratio. 2. p.** ¶ Quod sit grauius odium, ira, patet: quia odians appetit malum ei, quem odit: sed hoc in quantum est malum, & nociuū: sed iratus appetit malum, non in quantum malum, sed in quantum vindicatum est: & ob id habet rationem boni, in quantum putat esse: at malū velle alicui, in quantum malum, grauius est, q̄ ei velle malum sub ratione boni: ergo odium est grauius quam ira.
- Ratio. 3. p.** ¶ Quod ad illos sit ad quos iustitia, patet: quia ira vult vindictam sub ratione iustitiæ: ergo ad illos ad quos iustitia, erit.
- Gregorius. S. Tho. 1. 2. q. 4. 6. ar. 8.** ¶ Quod sint 3. eius species (vt ponit Gregor. Nicens) patet, quæ sunt secundum q̄ dant iræ aliquid augmentum: quod tripliciter contingit: vno modo, ex facultate ipsius motus: & talis ira vocatur fel: quia citò acceditur. Alio modo ex parte tristitiæ causantis iram, dum in memoria manet: & sic est mania, à manendo. Tertia ex parte eius q̄ iratus appetit, scilicet, vindictam: & ponitur furor, q̄ non quiescit donec puniat. Ob id Aristot. 4. Ethico, quosdam irascentium vocat acutos: quia citò irascuntur: alios amarus: quia diu retinent iram: alios difficiles: quia nunquam quiescunt.
- 14. Cōclus. Abulens. Matthe. 5. q̄ est. 15.** ¶ Decima quarta cōclusio. Ira, cuius motiuū parui pensio irascentis, & excellentia est, causat delectationem, & feruorem in corde, atq; taciturnitatem: & tandem rationis vsum impedit.
- Ratio. p. p.** ¶ Prima pars sic patet ex Aristot. 2. Rhetor. qui ponit tres species parui pensiois: Despectum: Epireasum, id est defectum voluntatis implendæ, & contumeliationem: cum ergo ira appetat nocendum alterius, in quantum habet rationem iusti vindicati, tunc q̄ quis si ienter alium parui pendat, facit vt quis irascatur: quia ibi maior ratio iustitiæ in vindicando, quanto est iniustitia maior in contemnendo.
- Ratio. 2. p.** ¶ Secunda pars patet ex Aristot. qui ibi dicit, quod homines propter excellentiam indignantur. Ratio est: quia quanto maior est excellentia personæ, maior iniustitia fit inferendo ei iniuriam: & ex hoc magis quis insurgit in irā, ad hoc iniustum vindicandum. Et consequenter, quanto est maior defectus in eo qui facit iniuriam, est maius motiuum iræ: in eo qui iniuriam passus est, & mouetur ad iram.
- Ratio. 3. p.** ¶ Quod ira causet delectationem, Aristotel.
- probat ibidem, qui dicit, esse melle dulciore. Ratio est: quia quanto maiori tristitiæ obuiatur, maior est delectatio: sed per vindictā, quæ ex ira est, maiori tristitiæ obuiatur, scilicet, q̄ quis passus fuerit iniuriam: & si vindicta fuerit præfens realiter, fit perfecta delectatio, que tristitiam excludit: sed antequam fit in re vindicta, fit ei præfens per spem. Alio modo per continuam cogitationem: & causat delectationem, sed non perfectam: vt omnem excludat tristitiam. Ratio ergo hæc est. Quodlibet bonum desideratum, quando est in præfentia, delectationem causat: sed vindictam sumere de iniuria illata est bonum: ergo in præfentia causat delectationem: & tanto maiorem, quanto magis præfentialiter habetur: & si præfens in spe, vel cogitatione, secundum hoc delectationem causat.
- ¶ Quod feruorē in corde causet, patet ex Damasceno, qui dicit, iram esse feruorem sanguinis circa cor. Ratio est: quia tanto naturaliter qualibet res insurgit ad contrariū repellendum, quanto habuerit præfens: sicut aqua tato magis reducit se ad frigiditatem, quanto fuit calidior: cum ergo iratus habet contrarium emittens, id est, iniuriam illatam, vehementius insurgit: & hoc non est per modum contractionis, quæ fit à frigido, sed per modū dilatationis, quæ fit à calido. Necessarium enim est causet feruorem sanguinis circa cor, quod est instrumentum passionum animæ. Et hoc apparet in membris exterioribus: vt ait Gregori⁹.
- B. Grego. 5. morali.** Iræ suæ stimulus accensum cor palpitat: corpus tremit: lingua se prepedit: facies ignescit: exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti: ore quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat.
- ¶ Quod causet taciturnitatem, ex duobus euenire potest: vel quia ira cum ratione est: & sic iratus appetens vindictam, cohibet linguam ab inordinatis verbis: vel potest euenire taciturnitas ex peruersione iudicii rationis: quia, si tam ira commotus, & sanguinis feruor est circa cor, vt ad exteriora membra redundet, & lingua impediatur primò: quod est membrū in quo maxime ostenditur cor: similiter facies, & oculi. Et ex ira solet taciturnitas causari, tanquam si membrum sit ligatum præ ira. Hoc experientia ostendit in multū iratis.
- ¶ Quod ira tollat iudicium rationis, patet, eò quod licet ratio non sit potentia corporea, tamen vitur organū corporis, & potentis sensitiuis: quibus impeditis (vt in somno, & in amentia) non habet suum vsum. Quia ergo per

- per iram fit cōcitiatio, & feruor sanguinis magis circa cor, ex tali perturbatione sequitur impedimentum vsum rationis, quasi vires sint ministrantes rationi.
- ¶ Ista sub compendio sint dicta de passionibus animæ, quæ ponuntur in parte sensitua: quia causant transmutationem corporis, & subiectantur in irascibili, & concupiscibili.
- Ad argum.** ¶ Ad primum dicendum, quod licet pati, & moueri non conueniat animæ per se, cōuenit ei de per accidens, vt supra in primo libro de anima docet Aristot. & nos adduxim⁹. Si ergo respectus sit ad transmutationem, & cōmotionem corporis, ipsa anima, quæ forma corporis est, dicitur pati.
- Ad secundū** ¶ Similiter dicendum ad secundū: quia anima licet secundum se sit immobilis, est mobilis de per accidens: & moto corpore per alterationē, ipsa mouetur: sicut in istis passionibus cōtingit, in quibus corporis transmutatio est.
- Ad tertium** ¶ Ad tertium. Damus ita esse, quod pati sit à contrario, quando passio ad corruptionē est: sed non omne pati est à contrario: nam anima quando intelligit, vel sentit, patitur, & non à contrario, sed patitur ab agente: sic & passionibus sunt quæ causantur à sensibilibus, quæ agunt. Et licet animæ nihil sit contrariū, potest esse corpori, ratione alicuius transmutationis, secundum aliquas qualitates.
- SPECVLATIO VIII.**
Vtrum sensus circa proprium obiectum possit decipi.
- Argum. 1.** ¶ **V**idetur quod sic visus potest decipi circa colore: vt iudicet sensus cōmunis quod sit albus color, qui est fuscus, vel quod sit talis color, & est alius: vt patet si à remotis videat. Et patet de collo colubæ, ubi apparent diuersi colores.
- Argum. 2.** ¶ Secundò. Ille qui habet contrarium iudicium ad id quod in veritate est, decipitur: sed cōtingit per animam sensitiuam habere contrarium iudicium circa proprium obiectum. Patet. Si per vsum recipiatur species quantitatis, potest esse iudicium quod sit pedalis, vel sit æqualis alteri: tamen potest esse quod non sit: ergo sensibile circa obiectum propriū po-
- test decipi.
- ¶ Vltimo. Quanto virtus, & potentia est excellentior, tanto à deceptione est alienior: sed intellectus est excellentior sensu: ergo minus decipietur: sed cōtingit in intellectu deceptio circa proprium obiectum: quod est verum: quia potest esse falsitas, vel quia iudicat de re quod sit quod nō est, vel q̄ non est quod est, &c. ergo & in sensu poterit esse deceptio.
- ¶ In contrarium est Aristot. in litera.
- ¶ Circa istam speculat. fuerunt diuersi modi intelligendi Aristot. Themist. ponit. 3. conditiones ad hoc quod sensus non decipiatur circa proprium obiectum. Prima quod organū sensus sit bene dispositum: nam æger, ppter malam lingue dispositionem, malè iudicat de saporibus: & habens oculos ægros, malè iudicabit de coloribus.
- ¶ Secundò, requiritur quod medium sit purū: nam propter hoc de colore solis malè iudicamus manè, putantes sit coloris rubei: quod fit propter vapores eleuatos prope terram aëri commixtos: qui cum sint nigri, commixti lucido, faciunt apparere rubrum.
- ¶ Tertia conditio est, quod sit debita distantia inter obiectum, & potentiam: quia si quis à longè videat colorem, non poterit iudicare rectè.
- ¶ Vtrā has condiciones videtur requisitum quod sensibile sit sufficiens ad mouendum potentiam: & ex parte medijs non solum requiritur quod sit purum, sed quod sit sufficiens dispositum ad sensationem, scilicet, quod sit bene illuminatum, & q̄ obiectum de quo sensatio non appareat iuxta sua contraria, quorum ipsum est medium: nam (vt in tertio me teororum diximus) color medijs apparet alius & alius, si sit iuxta album, & nigrum.
- ¶ Notandum etiam, quod sensibile aliud est proprium, aliud commune: sensibile propriū est, quod vnius sensus est: sic quod non sentitur alio sensu: sicut color est visus: potentia, & odor odoratus. Comune est, quod potest pluribus sensibus sentiri: vt magnitudo que visu, auditu, & tactu percipi potest. Aliud est sensibile de per accidens: vt substantia, quæ sentitur ratione accidentis.
- ¶ Prima cōclusio. Sensus circa sensibile commune decipi potest, etiam frequenter. Patet: quia eum nō sit proprium eius obiectum, euenire potest de facili deceptio: & sic visus circa magnitudinem, & auditus similiter.
- ¶ Secunda conclusio. Sensus. circa proprium obiectum decipi potest, sed non ita frequenter.

Ratio p. p. ter. Patet: quia verè decipitur existente mala organi dispositione, vel medi, vel si nō sit aliqua debita distantia, vel si non sit tantæ virtutis, vt possit mouere potētiam, vel si medium non sit sufficienter illuminatum. Ex omnibus istis contingit q̄ sensus decipiatur circa proprium obiectum: ergo si decipitur de facto, sequitur quod possit decipi.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, q̄ non ita frequēter, sicut circa obiectum, seu sensibile commune, patet: quia potētia ad proprium obiectum est quædam proportio, & conueniētia per naturam, quæ non est potētia ad commune obiectum: sed quanto maior proportio, & conuenientia, minus cōtingit deceptio: ergo non ita frequēter sensus circa proprium obiectum, sicut circa commune decipitur.

3. Cōclusio. ¶ Tertia conclusio. Quantum ad posse sensū decipi in certo gradu obiecti equalitas est circa sensibile proprium, & circa commune. Volo dicere, q̄ sicut sensus visus potest decipi circa quantitatem quantum ad magnitudinem, in quanto gradu distant aliqua: si non multū distent: sic etiam & in colore, si aliqua duo distent parum, potest decipi. Et sicut nō potest visua potētia decipi circa colorem, in hoc q̄ color sit in debita approximatione, si alia requisita sint, sic neq; potest decipi circa sensibile commune, iudicando q̄ quantitas sit: dū modo sint etiam conditiones requisitæ. Et sicut non potest decipi visua potentia in hoc, si multum aliquis ab alio in colore distet, sic neque si in quantitate. Quapropter nō est differentia inter sensibile proprium, & sensibile commune.

4. Cōclusio. ¶ Quarta cōclusio. Aristot. solum quantū ad decipi, vel non decipi, posuit differentiam inter sensibile proprium, & sensibile de per accidens, & non inter proprium, & commune.

Nota hæc. Ratio huius est: quia in sensibile de per se, si potest decipi, est in paruo, seruatis conditionibus appositis, & eodem modo in sensibile commune: sed in sensibile de per accidens: contingit deceptio in multo: imò & in toto, etiam si omnes positæ conditiones sint: sicut propter colorem iudicat hoc esse mel, cum sit fel, & e contra: quia mel non est sensibile proprium, neq; commune, sed de per accidens ratione coloris: & sic potest decipi, quod hoc sit ferrum, cum sit lapis. Itaq; differentia est inter sensibile commune, & sensibile de per accidens: quia sensibile commune sentitur per se, etiam si plures sensibus possit sentiri, sed sensibile de per accidens non sentitur per se, sed per aliquod

accidens: sicut substantia sentiuntur. Hoc est quod supra dictum est, q̄ accidentia cōserūt magnam partem ad cognoscendum quod quid est: & in isto sensu Arist. dixit sensum nō posse decipi circa proprium obiectum, sed potest decipi circa sensibile per accidens. Hoc patet ex exemplo ab eo proposito, cum ait: Vitis non decipitur colore, quoniam color. i. nō multum decipitur circa colorem, neque quantum ad gradum, neq; quantum ad speciem, sed decipitur quantum ad quid est, iudicando quid est coloratum, scilicet, vt hoc est fel, an mel. Ecce in quo sensu debeat intelligi, sensus circa sensibile proprium non decipitur. Et ly proprium, non distinguitur contra cōe, sed cōtra per accidens. Sic intelligit Burid. hic q. 14.

¶ Si tamen quis velit stare in intelligētia Aristote. secundum aliorum sententiam, vt ponat differentiam inter sensibile proprium, & sensibile commune, oportet intelligat, & declaret ad modum quo in prima, & secunda conclusione dictum est: vt, scilicet, circa proprium sensibile licet contingat deceptio, non in multo, sed in paruo, & raro: tamen circa commune sensibile frequētius contingit, maxime si esset verum quod aliqui putant, sensibile commune non sentiri de per se. Sed declaratio Buridani magis placet, qui tenet in .q. 15. quod sensibile commune est sensibile de per se: quia numerus, magnitudo, quies, motus, & figura sunt sensibilia per se: nam per sensus exteriores iudicamus res esse plures, aut motas, aut quiescentes, aut esse tantas, vel sic figuratas, &c. Sic intellexit S. Thom. p. p. q. 17. art. 2. ponens differentiam inter sensibile commune, & de per accidens.

¶ Quod hic de iudicio loquuti sumus, sensus circa proprium sensibile, ratione cuius nō est deceptio, &c. non intelligas esse iudicium sensus exterioris: nam potentia visua nō format notitiam, neque iudicat, sed sensus communis est qui iudicat, & format huiusmodi propositiones circa obiecta omnium sensuum exteriorum. Et quod decipiat, vel non in iudicio, erit per hoc q̄ sensus communis iudicabit, q̄ visua potentia colorem videt, & auditua sonum audit, sed non erit iudicium in ipsa exteriori potentia visua: quia non est reflexiua, vt videat se videre, neq; iudicatiua, cū sit in exterioris potentia hoc iudicare: sed dicitur, sensus circa proprium obiectum non decipitur: quia videt colores: sed q̄ non decipiatur, iudicare est sensus communis, & non sensus exterioris. Et si aliquando cōcedatur q̄ in sensu exteriori

Gabriel Almayn.

teriori in homine sit iudicium, non cōceditur ea ratione qua sit in ipso exteriori, sed quia in intellectu iudicat: vt quidam dicunt: & ea ratione in brutis non concedunt tale iudicium. Quia ratione Gabriel, & Almayn, dicunt bruta per famam apprehensionem moueri. Verum dicendum videtur quod in nobis, & in brutis sit in sensu interiori iudicium, & brutum ex instinctu nature format suas propositiones, componendo, & diuidendo, licet ob defectum cognitionis propria non sit compositio, neq; diuisio.

Ad primum ¶ Ad primum & secundum, patet solutio ex dictis.

Ad tertium ¶ Ad tertium dicendum, quod sicut in sensu non cadit deceptio circa proprium obiectum, dummodo omnia sint necessaria apposta, sic neque in intellectu est falsitas circa proprium obiectum: quod est quod quid est: nam informatus intellectus specie quidditatis rei: nō decipitur in iudicando: & multo minus

quam sensus: quia potentia est perfectior: sed sicut contingit sensum decipi circa sensibilia communia: quia sensus non directè referatur ad illa, & etiam decipitur circa sensibilia per accidens, vt dictum est: sic etiam contingit intellectum decipi in iudicando circa aliquid consequens quidditatem rei: vel accidens ei. Et in componendo, & diuidendo potest decipi, dum rei, cuius quidditatem intelligit, aliquid tribuit, quod eam non consequitur, vel quod ei repugnat: vt si quidditati equi cognitione tribueret quod esset risibilis. Ecce quomodo potest intellectus decipi, & quomodo sensus, & in quo sit conuenientia, licet sit differentia inter intellectum, & sensum: quia in intellectu potest esse falsitas, non solum quia cognitio intellectus est falsa, sed quia intellectus cognoscit eam falsitatem: sicut & cognoscit veritatem: at in sensu non est falsitas, vt cognita: quia non cognoscit illam falsitatem in qua est, exercendo suam potentiam.

Finis libri secundi de Anima.

SPECVLATIONES

PHYSICÆ IN TERTIVM LIBRVM ARISTOT. de anima, Admodum R. P. F. Alphonsi à vera Cruce, sacri ordinis Eremitarum D. Aurelij Augustini, bonarum artium, & sacre Theologiae magistri, moderatoris primarij in academia Mexicana in noua Hispania, in partibus Indiarum Maris Oceani.

ARGVMENT. TERTII libri de Anima.

Differta hæc ab Aristot. sunt, quæ pertinent tunc ad vegetatiuam: tunc etiam ad sensitivam animam: aggreditur in præfenti libro argumentum animæ rationalis: quo pacto sicut trigonum in tetragono includitur, & intra eius limites coarctatur: sic & illæ iam prædictæ in rationali contineantur: quoniam etiam modo potest animæ in anima sicut in subiecto sint. In super autem quod intellectus sit passiva potentia: quippe qui in agentem, & possibilem diuiditur, & à memoria intellectiva, ratione vè minimè distinguit. Itaque intellectus, memoria intellectiva, & ratio apud Aristot. sunt idem. Tractat etiam de voluntate animæ rationalis potentia, quæ imperfectior sit ipso intellectu, à quo & distinguitur. De animæ immortalitate tradit etiam

nobis suam sententiam. Est etiam sermo in hoc. 3. de libero hominis arbitrio, non differente ab ipsa voluntate: quin potius est ipsa voluntas, & potentia appetitiva. Tandem qualiter intellectus noster intelligat materiales res, abstrahendo à phantasmatibus, pro isto statu: nam in futuro, cum mortale hoc induerit immortalitatem, & fuerit dissoluta fictili domo, alio modo intelliget anima: nempe per species reseruatæ, & ex influentia diuini luminis participatas.

SPECVLAT. I. Tertij libri de anima, Vtrum in homine solum sit vna anima intellectiva, vel simul cum intellectiva sit sensitiva & vegetativa.

Videtur quod non solum sit vna anima, sed tres: nam corruptibile, & incorruptibile non possunt vna substantia esse: quia maximè distant: ergo neque sensus, & intellectus. Contra diuini quolibet sequentia est bona. Antecedens est verum: ergo bet. primo & consequens. Sensitivum enim corruptibile est, & quæst. 14. intelle-

Spec. I. An in homine vna sola sit anima. 311

intellectivum incorruptibile.

Argum. 2. ¶ Secundò. Duo contraria iudicia simul in eodem de eodem esse non possunt: sed si solum vna in homine esset anima, essent duo contraria iudicia: ergo nullo modo est concedendum quod sit vna anima. Consequentia est bona. Maior est nota. Probo minorè: quia si quis videat baculum pro medietate in aqua, per sensum iudicat fractum, & per intellectum contrarium, quæ sunt contraria iudicia.

Argum. 3. ¶ Præterea. Si anima vna solum in homine esset, esset intellectiva: sed hoc non potest stare: quia si solum intellectiva, cum hæc à solo Deo sit per creationem, sequitur quod homo non generat hominem, contra Aristot. 2. phy. Patet: quia si homo generat hominem, est quia attingit ad formam substantialem hominis: sed posito vna sola sit anima, non attingit: quia cum sit sola intellectiva, à solo Deo habetur per creationem.

In contrar. ¶ In contrarij videtur quod Aristot. dicit, sensitivum in intellectu esse sicut trigonum in tetragono.

Notand. 1. ¶ In primis est abijciendus, & anathematizandus error Commentatoris, qui posuit vnum esse intellectum numero omnium, cum non solum sit fide tenendum in quolibet homine distincta esse animam intellectivam: quia sic in eonci. 6. Constantinopoli distinctum est, actione. 1. 1. & in concilio Lateranense sub Leone. 10. sessio. 8. sed etiam in lumine naturali apparet figmentum esse. Quapropter falsò imponit ipsi Philo. quæuis Venetus probare contendat mentem fuisse Aristot. quod asserit Comment. Et probari potest in lumine naturali non esse vnum intellectum in omnibus, docet B. P. Aug. lib. 2. de libero arbitrio. c. 10. quia aliàs sequeretur quod me scribente nunc, alius dormiret: & me dormiente, alius contempleretur: & sic ego dormiens contemplerer, & scribendo dormire. Et sequeretur quod simul & semel in eodem de eodem esset opinio, fides, & scientia. Si de vna eadem propositione vnus habeat opinionem, alius fidem, & alius scientiam, quæ omnia repugnant in lumine naturali. Ista misa faciamus in presenti. De quibus S. Th. p. p. q. 76. ar. 2. & 2. contra gen. c. 75. De quo fecit specialem tractatum Augustinus Niphus.

Aug. Nip. ¶ Est item in memoriam reducendum tres animas, vegetatiuam, sensitivam, & rationale distinctas habere operationes, & constituere diuersas species viuientium: imò & genera, quia plantæ, in quibus sola vegetatiua est, non sunt in eodem genere proximo cum brutis, in quibus sensitiva, neque brutum cum homine in eodem specie est, licet contineantur sub vno genere proximo: quia in homine est anima in-

tellectiva, quæ neque in planta, neque in bruto reperitur. Quod ergo speculatur est, supposito in homine reperiantur operationes quæ sunt propriæ animæ vegetatiuæ: quia nutritur & augetur, & imò & perfectius reperiantur in homine, quam in plantis, vtrum in homine sit etiam anima vegetatiua ab intellectu distincta, vel vtrum sit sola intellectu, per quam in homine sint opera vegetatiuæ. Simili modo de sensitiva, quæ est in brutis, qua mediante suas habet conuenientes operationes distinctas ab illis quæ sunt animæ vegetatiuæ, cum reperiantur in homine tales operationes animæ sensitivæ, vtrum ibi sit sensitiva distincta ab intellectu, an solum per intellectu hæc fiant. Ecce quod quaeritur.

¶ Adhuc oportet considerare, quod ponendo in homine solum intellectuam animam, potest esse in duplici sensu: vel quod nunquam habuerit fetus prius animam vegetatiuam, neque sensitivam, sed primò habuit esse viuens per rationalem, qua mediata habet omnia quæ ad vegetatiuam, & sensitivam: vel primò habuit viuere plantæ per animam vegetatiuam, & quando embrio coepit viuere anima sensitiva, corrupta est vegetatiua: & quando completus est dies. 40. vel. 45. in viris à conceptu: infusa est anima rationalis, & corrupta est sensitiva, & in feminis duplicatis diebus in. 80. vel. 90. corrupta est sensitiva adueniente intellectu: quibus præhabitis, sit prima conclusio.

¶ In homine solum est vna anima intellectuua, & non est vegetatiua, neque sensitiva distincta ab intellectuua. Probat. Si in homine esset sensitiva actu, & vegetatiua, sequeretur quod anima intellectuua homini solum daret esse accidentale, & non substantialem. Patet. Id quod aduenit alicui completo habenti esse substantiale, solum dat esse accidentale: sed anima intellectuua tunc adueniret iam completo: ergo solum daret esse accidentale. Patet: quia adueniret habenti esse completum per sensitivam animam, quæ fuit ante animam rationalem, & manet post introductionem eius.

¶ Præterea. Si plures poneretur animæ in homine, non esset simpliciter vnum, sed plures: quia esse vnum simpliciter ab vnitate formæ substantialis est: se ponuntur tres animæ: ergo non esset vnū simpliciter: sed repugnat quod homo qui in certa specie collocatur, non sit simpliciter vnum: quia ex eo sequeretur quod in pluribus poneretur speciebus ex æquo: & sic denominaretur ab omnibus verè, & simpliciter: & sicut

& sicut diceretur homo, diceretur brutum, & diceretur planta: quod est falsum.

Ratio. 3. ¶ Tertio. Videmus in homine quod actio quae est sensitiuae partis, impedit illam quae intellectiuae est: ergo non à diuersis principijs distinctis emanant, sed ab vno, & ea ratione se impediunt: ergo sola vna anima intellectiua ponenda est in homine.

Ratio. 4. ¶ Quarto. Quicquid perfectiōis est in inferiori, reperitur in superiori, cui subordinatur, & adhuc eminentius: cum ergo sensitiuum sit sub intellectiua, oportet et ibi in intellectiua perfectiū reperitur sensitiuum: & sic frustra esset ponenda anima sensitiua.

Confirmat. ¶ Confirmatur: quia sensitiuū in intellectiua est, sicut trigonus in tetragono: sed sic est trigonus in tetragono, quod speciem non constituit distinctam, neque secundum suam essentiam, sed solum virtute: quia vbi quatuor anguli, & tres erunt: ergo similiter in intellectiua inclusum est sensitiuum: & sic sola vna anima est. Hanc sententiam tenent communiter theologi, & philosophi, inter quos. S. Th. p. p. q. 76. ar. 3. & 2. contra gen. c. 58. Idē doct. Henricus. subin. 4. d. 1. q. 5. & Henrici. quolib. 2. q. 2. & Alexand. & Alexand. Halen. 2. p. q. 62. Grego. Arist. in. 2. d. 16. q. 2. & Gab. ibidem. Ante D. Augusti. in libr. de eccle. dogmatibus (si nō mentitur titulus libri) c. 15. & 10. super gene. ad lite. c. 6. & Damas. in libr. 2. fidei orthodoxae. c. 13. & Lactan. Firmi. libr. diu. insti. c. 3. & 6. & Augusti. Niph. 2. de anima. text. 32.

S. Thom. Scotus. Henricus. Alexand. Greg. Arist. D. Augusti. Damasce. Lactant. Niphus. Corolla. Cōtra Ocam. quolib. 2. q. 10. & 11.

Conclu. 2. ¶ Opinio asserens plures esse, & distinctas animas in homine, si non est haeretica, erronea censenda est. Probat: quia videtur esse ab Ecclesia determinatum, quod solum vna sit, Exempla tri. & fid. cath.

Ratio. Extr. d. sū ma tri. & fid. cath. ¶ Opinio asserens plures esse, & distinctas animas in homine, si non est haeretica, erronea censenda est. Probat: quia videtur esse ab Ecclesia determinatum, quod solum vna sit, Exempla tri. & fid. cath.

¶ Opinio asserens plures esse, & distinctas animas in homine, si non est haeretica, erronea censenda est. Probat: quia videtur esse ab Ecclesia determinatum, quod solum vna sit, Exempla tri. & fid. cath.

turæ, non essent sufficienter enumeratae duae solum. Etiam habetur extra de celebr. m. l. cap. In quadam. ex illo gene. 2. vbi dicitur: Per idē est intellectiuum, & viuens homo: sed intelligit per rationale: ergo per eam viuut.

¶ Dixi, si non est haeretica: quia cum Ecclesiae determinatio non habeat tam expressē, hac tam graui nota nō est quare oppositum asserentem inuramus. Posita sit hęc cōclusio, vt qui philosophiam tradit, sic tradat: vt in nullo audeat defendere opinionē nō solum damna tam ab Ecclesia expressē, sed etiam quae videtur, & subintellegitur condemnata.

¶ Quod si quis obiiciat nobis Paulum ad Gal. 5. dicentem: Caro concupiscit aduersus spiritum, & hęc sibi inuicem aduersantur: quod non posset, si vna sola esset anima, cum nullus sibi ipsi contrarius sit: & id quod. 1. ad Thes. 5. de spiritu, anima, & corpore mentionem faciens ait.

¶ Erit soluendus nodus ex beato patre Augustino, qui. 20. super Gene. cap. 1. 2. ait, idē esse spiritum, & animam: sed anima dat carni vt concupiscat: & hoc ab anima intellectiua est, per partem brutalem tamen id exercens: & sic secundum diuersam considerationem & anima est, & spiritus: vna tamen sola ipsa est, in qua verē, & realiter operationes sunt animae sensitiuae, quae exercentur per sua determinata organa: sicut ipsa eadē anima est quae intellectu intelligit, oculo videt, & pedibus ambulat, & manibus operatur.

¶ Tertia cōcl. Anima vegetatiua qua prius viuit embryo, in aduentu sensitiuae corrūpitur, sicut & ipsa sensitiua cum primū rationalis intro ducitur. Hęc cōclusio quantum ad hoc quod embryo prius viuat anima vegetatiua, & prius sensitiua quam intellectiua, videtur esse Arist. qui dicit embrionem prius viuere vita plantae, quando in eo est nutritio, & augmentatio, & tū nondum est sensatio: & postea est sensatio, & nodum intellectus. Sic cōmuniter intelligitur Aristoteles. Et Beatus pater Augustinus. libr. 83. q. q. 54. dicit, quod puer in. 45. diebus est perfectē formatus, & organizatus, & quod foetus in primis diebus. 6. habet quasi similitudinem lactis, & in sequentibus. 9. conuertitur in sanguinem: deinde. 13. diebus consolidatur quasi caro. 18. reliquis diebus formatur vsque ad perfectā lineamenta omnium membrorum, quae omnia simul iuncta faciunt. 45. dies: sed Philosoph. in. 9. de animalibus insinuat, quod in. 40. diebus fiat formatio masculi, licet plus temporis in femina requiratur.

¶ Tertia cōcl. Anima vegetatiua qua prius viuit embryo, in aduentu sensitiuae corrūpitur, sicut & ipsa sensitiua cum primū rationalis intro ducitur. Hęc cōclusio quantum ad hoc quod embryo prius viuat anima vegetatiua, & prius sensitiua quam intellectiua, videtur esse Arist. qui dicit embrionem prius viuere vita plantae, quando in eo est nutritio, & augmentatio, & tū nondum est sensatio: & postea est sensatio, & nodum intellectus. Sic cōmuniter intelligitur Aristoteles. Et Beatus pater Augustinus. libr. 83. q. q. 54. dicit, quod puer in. 45. diebus est perfectē formatus, & organizatus, & quod foetus in primis diebus. 6. habet quasi similitudinem lactis, & in sequentibus. 9. conuertitur in sanguinem: deinde. 13. diebus consolidatur quasi caro. 18. reliquis diebus formatur vsque ad perfectā lineamenta omnium membrorum, quae omnia simul iuncta faciunt. 45. dies: sed Philosoph. in. 9. de animalibus insinuat, quod in. 40. diebus fiat formatio masculi, licet plus temporis in femina requiratur.

¶ Tertia cōcl. Anima vegetatiua qua prius viuit embryo, in aduentu sensitiuae corrūpitur, sicut & ipsa sensitiua cum primū rationalis intro ducitur. Hęc cōclusio quantum ad hoc quod embryo prius viuat anima vegetatiua, & prius sensitiua quam intellectiua, videtur esse Arist. qui dicit embrionem prius viuere vita plantae, quando in eo est nutritio, & augmentatio, & tū nondum est sensatio: & postea est sensatio, & nodum intellectus. Sic cōmuniter intelligitur Aristoteles. Et Beatus pater Augustinus. libr. 83. q. q. 54. dicit, quod puer in. 45. diebus est perfectē formatus, & organizatus, & quod foetus in primis diebus. 6. habet quasi similitudinem lactis, & in sequentibus. 9. conuertitur in sanguinem: deinde. 13. diebus consolidatur quasi caro. 18. reliquis diebus formatur vsque ad perfectā lineamenta omnium membrorum, quae omnia simul iuncta faciunt. 45. dies: sed Philosoph. in. 9. de animalibus insinuat, quod in. 40. diebus fiat formatio masculi, licet plus temporis in femina requiratur.

Obiectio. Paulus.

Solutio. D. Augusti. Hugo de scto uictio. Ricardus.

Conclus. 3. S. Tho. p. p. q. 111. art. 1. ad. 4. & q. 76. art. 3. ad. 3.

D. Augusti. Modus formatiōis foetus. Vide. S. Th. 2. cōtra. ge. c. 8.

Aristotel.

¶ Au-

Anicenna. ¶ Auicenna. 9. de animalibus ponit alium modum. Et si placet videre diuersos modos, vide **Aegidi us.** Egidium Romanum de formatione corporis humani. c. 15.

¶ Cum ergo in foetu sit talis variatio: vt sint in eo opera animae vegetatiuae, oportet talia opera fiant ab anima: & sic ibi erit anima vegetatiua. Et idem quando est organizatio, vt possit esse sensatio.

Viguer. in suis insti. theo. ca. 1. § 2. uer. 1.

¶ Sed. 2. pars probatur facili ex prima cōclusionē: quia in aduentu sensitiuae, vel vegetatiua manet, vel corrūpitur: si corrūpitur, hoc est quod intendimus: si non corrūpitur, sed manet: ergo simul sunt sensitiua, & vegetatiua, quod est probatum falsum: quia sic anima sensitiua daret esse accidentale: quia adueniret completo, & eodem manente sub vtroque termino.

¶ Item: quia foetus ille, vel embryo non esset vnū simpliciter, sed plura, ratione diuersarum formarum. Item: quia frustra poneretur ipsa vegetatiua, quando quidem sensitiua, quia perfectior, potest quod inferior.

¶ Eodem modo nō probatur quod facta embrionis augmentatione, & dispositione ad formam intellectiuiam siue in. 45. die in viris, & in. 80. vel. 90. in foemina, quod tunc primō eum introducitur in corpore sic disposito, & organizato anima rationalis, forma sensitiua corrūpitur: quia si maneret, inconuenientia illata sequerentur.

Marfil. 1. de gene. q. 6. i solu. ad. 5. ¶ Ex quo videtur voluntariē dictum, quod dicit Marfil. quod in homine generādo embryo nō prius viuat vegetatiua, neque sensitiua, sed facta in. 45. diebus dispositione, tunc primō anima rationalis introducatur: quia ante infusionem animae rationalis videntur esse operationes sensitiuae, & vegetatiuae. Neque ratio ad id asserendum conuincit, ne scilicet concedat corruptionem vegetatiuae, & sensitiuae: quid enim periculi est cōcedere, cum necessarium habeat fieri, etiam si non essent tales animae, priores formas substantiales plures corrūpi, & aliae de nouo generari ante perfectam organizationem: quia materia foetus ad modum lactis, & post ad modum carnis, &c. oportet fieri plures transmutationes. Atque si hoc in nutritione perfecta quotidie contingit: cum panis primō in chylum in stomacho, deinde in chimum in epate, & in sanguinem, deinde in venis, & vltimō in carnem, & ossa, & nervos fiat transmutatio: & generatio vnus corruptio est alterius: simili modo nullum inconueniens est, quod generatio bruti sit corruptio plantae, &

De hoc uide Aegidii quolib. 14. serendum conuincit, ne scilicet concedat corruptionem vegetatiuae, & sensitiuae: quid enim periculi est cōcedere, cum necessarium habeat fieri, etiam si non essent tales animae, priores formas substantiales plures corrūpi, & aliae de nouo generari ante perfectam organizationem: quia materia foetus ad modum lactis, & post ad modum carnis, &c. oportet fieri plures transmutationes. Atque si hoc in nutritione perfecta quotidie contingit: cum panis primō in chylum in stomacho, deinde in chimum in epate, & in sanguinem, deinde in venis, & vltimō in carnem, & ossa, & nervos fiat transmutatio: & generatio vnus corruptio est alterius: simili modo nullum inconueniens est, quod generatio bruti sit corruptio plantae, &

Aristo.

S. Tho. 2. q. 64. ar. 1.

generatio hominis sit corruptio bruti: quia imperfecta propter perfecta sunt.

¶ Sequitur ex dictis illam Platoniam imaginationem nullius esse momenti, quae ponebat diuersas animas in corpore vno secundum organa distinctas, quibus diuersa opera vitae tribuebat, dicens vim nutritiuam esse in epate: cōcupiscibilem in corde: cognoscitiuum in cerebro: quam reprobatur Aristot. in istis de anima: nam si id quod magis videtur inesse nō inest scilicet vegetatiua, & sensitiua, veniente rationali, minus erunt plures secundum diuersas partes: quod minus videtur.

¶ Ad 1. dicendum, quod corruptibile, & incorruptibile distinguntur, & ob id anima sensitiua brutorum, & rationalis hominum distinguuntur: sed in homine sensitiuum non est corruptibile, sed incorruptibile: quia est anima rationalis.

¶ Ad secundum dicendum, quod diuersa iudicia in eodem respectu eiusdem obiecti, & potentiae non possunt esse simul, sed non inueniunt esse diuersa, & contraria iudicia in eodē respectu eiusdem in diuersis potentijs: imō ab eadem potentia secundum diuersas considerationes. Sic est iudicium ab anima rationali per sensum, quod baculus est fractus, & est iudicium ab eadem anima per intellectuū, quod baculus sit integer: ista iudicia non sunt contraria: quia potentiae sunt diuersae, intellectus, scilicet, & sensus. Eodem modo caro cōcupiscit delectabile: spiritus odit: non sunt diuersae animae ponendae ob id: sed vna, & eadem potest in tam diuersa, & contraria secundum diuersas potentias. Appetitu naturali quis vult vitam conseruare: sed appetitu rationali se expōnit pro bono virtutis: imō eodem appetitu deliberato volo patrem mori, & cum viuere: respectu ad bonum cōmune volo eum viuere: respectu ad bonum cōmune volo eum mori. Non ergo ista sunt contraria: quia non est idē respectu eiusdem, & eadem ratione. Sic ergo stat cum vnitatē animae tanta diuersitas ob potentiarum diuersitatem, maximē ponēdo distinctionem inter ipsas, & animam, vt in libro praecedenti diximus. Et hęc inclinatio quae secundum partem brutalem est, quae ad malum est, non est dicenda hominis inquantum homo, sed inquantum brutum.

¶ Ad 3. Quibus aliqui dicant (vt supra diximus in libris de generatione ex Marfil.) quod non est propria hominis generatio, dicendum quod homo hominem generat: vt dictū est, etiā si vna sola anima sit, & hęc intellectiua, quae per creatio

Corollari. cōtra Plato nem.

Arist. 2. Topic. c. 4.

Ad argum.

Ad 2.

Ad 3. 1. solutio.

creationem à solo Deo: quia sufficit quod homo facit ad introductionem eius in corpore: quia verè homo disponit subiectum, vt possit introduci, & attingit ad huiusmodi introductionem. Sicut si forma substantiales essent ab extra à datore formarum, & per agens naturale disponeretur subiectum vltima dispositione, dicitur illud esse ab agente.

Possolut. ¶ Secundo, dico qd homo generat hominem: quia in semine est virtus actiua, & est quasi motus ipsius generantis animae: & quia ibi concurrunt virtus animae cum virtute coelesti, dicitur qd homo generat hominem, & sol.

Argument. ¶ Contra ista quae hic sunt diffinita, potest quis obijcere, quod olim ab vniuersitate Oxonia mensi sub Archiepiscopo Cantu. anno. 1276 est determinatum, esse errorem dicere qd in infusione animae rationalis corrumpitur sensitiua, & vegetatiua. Ad quod respondetur, primo non esse contra dicta: quia ibi dicitur copulatiue, sensitiua, & vegetatiua corrumpi simul, quod nos non diximus: quia primo corrumpitur vegetatiua, & post sensitiua.

1. Solutio. ¶ Secundo dicimus, quod non est necessarium stare determinationi illius vniuersitatis. Vide Viguer. Viguerium in suis Institutionibus Theologi. cap. 1. §. 2. ver. 1.

SPECVLATIO. II.

Utrum potentia animae sint in anima sicut in subiecto.

T videtur quod omnes sint in anima sicut in subiecto. Omnes potentiae animae sunt velut propria passio, quae emanat ab essentia: sed propria passio in essentia subiecti subiectatur: ergo etiam potentiae animae subiectantur in ipsa essentia animae.

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

est quae appetit, licet sit per se sum: ergo omnis potentia animae erit in anima.

¶ In contrarium est quod dicit philosophus in libro de somno, & vigilia: Sentire non est proprium animae, neque corporis, sed coniuncti.

¶ Pro decisione notandum, quod in homine (de quo nunc sermo est) tria considerantur: Anima scorsum, & corpus, & totum coniunctum ex anima, & corpore. In quaestione ergo est, vbi ponatur potentia animae, vel in anima solum, vel in corpore solum, vel in coniuncto.

¶ Secundò aduertendum, quod inter potentias animae differentia est: nam quaedam sunt, quae suas habent, & exercent operationes sine aliquo organo corporeo: vt instrumento: vt sunt velle, & intelligere: aliae sunt, quae non complent sine organo corporeo: vt sentire exterius & interius.

¶ Prima conclusio. Potentiae animae rationalis quae suas habent operationes sine organo corporeo, ponuntur in anima tanquam in subiecto: sicut intelligere, & velle. Probatur. Illud est subiectum operatiuae potentiae, quod potest operari: sed anima est quae potest operari: ergo ipsa est subiecta potentiae. Maior est clara: quia accidens oportet denominet subiectum in quo est: sed anima est quae actu operatur in illis quae non exercentur organo corporali: vt dicit philosophus in principio de somno, & vigilia: ergo ipsa est subiectum: & sic intellectus, voluntas, & memoria ponuntur in animae essentia, sicut in subiecto.

¶ Praeterea. Istae potentiae (cum sint accidentia de 2. specie qualitatis) ponuntur in aliquo subiecto: ergo vel in corpore, vel in toto coniuncto, vel in sola anima: sed non in corpore solum, vt manifestum est, cum sint operationes spirituales: neque in coniuncto: quia corpus non est quo exercentur huiusmodi operationes, cum non indigeat organo corporeo de se: manet ergo quod tales erunt in ipsa anima. Dixi de se: quia, per istum statum indiget in quantum est necessarium. Intelligentem enim phantasmata speculari oportet, teste Aristotele.

¶ Secunda conclusio. Potentiae animae quae non habent suos actus absque organo corporeo, non in anima, neque in corpore, sed in toto coniuncto subiectantur. Probatur. Illud dicit subiectum operationis, quod verè potest operari, & operari actu: sed in talibus non anima est quae operatur, neque corpus operatur, sed totum coniunctum: quia homo videt, & non videt anima, neque oculus: ergo visiva potentia ponitur in coniuncto, & auditua

In contrar.

Notand. 1.

Notand. 2.

Cöclusio. 1.

Prior rō.

Posterior ratio.

Aristo. 3. anima.

Cöclusio. 2.

Ratio. 1.

auditua similiter, & potentiae interiores sensitiuae, & omnes vegetatiuae: vt nutritiua: augmentatiua: generatiua, &c.

Ratio. 2. ¶ Item. Istae potentiae debent in aliquo subiectari: quia accidentia non sunt sine subiecto: sed non subiectantur in sola anima, cum non ipsa sola operetur: neque in solo corpore: quia corpus non operatur absque anima: restat ergo quod subiectentur in toto composito.

¶ Ex quo patet Gregorium Ariminensem deceptum, qui dixit, quod operationes sensitiuae partis sunt immediate in anima sensitiua in bruto, & in homine, i quo sola vna anima est, Tales operationes immediate sunt in anima intellectiua, quae est etiam sensitiua. Hæc dicit Gregorius: sed videtur deceptus: quia cum tales operationes sensitiuae verè sint operationes potentiarum organicarum, & eas denominant, oportet & potentias esse subiectatas in toto coniuncto, & non in solo corpore, neque in sola anima. Quis est qui proprie loquedo dicat, sentire est anima intellectiuae operatio? tamè potest dicere, est hominis operatio.

Conclus. 3. ¶ Tertia conclusio. Appetitus sensitiuus, cum sit potentia, in coniuncto tanquam in subiecto pro organo habet cor. Hæc conclusio ponitur ad tollendum dubium de organo appetitus sensitiui: nam de alijs potetibus sensitiuis, quae sunt in coniuncto tanquam in subiecto, constat quod habeant organum: sed de appetitu non sic est manifestum: quia aliqui putant organum esse totum corpus: sicut & sensus tactus habet. Nos tamen dicimus quod sit in corde organum: nam appetitus sensitiuus, cum sit coniuncti potentia, aliquid quod habet organum determinatum: sed non videt quod aliud, nisi cor: quia ibi primum est, vbi gaudium sentitur per dilatationem: & ibi est, vbi primum tristitia, & dolor per contractionem: ergo ibi erit organum huius potentiae, quae in coniuncto ponitur.

S. Thom. de veritate. 4. 26. ar. 3.

Cöclusio. 4. ¶ Quarta conclusio. Omnes potentiae in vniuersum siue quae subiectantur immediate in anima, siue quae in coniuncto, dicuntur esse in anima sicut in principio primo. Probatur. Primum de potentibus animae, quae non habent operationem per organum corporale constat: sed de alijs quae sunt in coniuncto probatur: quia quod coniunctum sit subiectum potentiae auditivae, & visivae, &c. non est nisi ex anima, quae dat esse formale, & informat corpus: nam ea seclusa, non esset potentia subiectiue in coniuncto, cum coniunctum non esset, sequitur in ea esse omnes potentias tanquam in primo principio. Sic dicitur S. p. q. 77. art. 5. ad secundum: & sic o-

D. Thom.

mnès potentiae siue quae subiectantur immediate in anima, siue quae in composito, dicuntur fluere ab essentia animae.

¶ Quinta conclusio. Licet probabile sit, potentia organicam non vnam, sed plures esse qualitates, cum ex pluribus constent, probabilius tamen est solam vnam esse qualitatem quamlibet potentia ab alia distinctam. Hic volumus dicere de istis potentijs organicis, quae sunt in coniuncto, quod cum multa concurrant ad ipsam potentiam disponendam, & organizandam: vt ad visivam potentiam, &c. & si plures qualitates possent dici, huiusmodi potentiam, dicimus probabilius vnam solam esse qualitatem. Patet: quia istae sunt verè potentiae, & sunt accidentia: ergo ponuntur in praedicamento qualitatis: sed quae sic ponuntur in praedicamento qualitatis, sub aliqua certa specie qualitatis ponuntur: & non sunt plures qualitates, sed vna solum in 2. specie qualitatis. Et licet vna sit qualitas, tamen habet requisitas alias simul: vt si aliqua dispositio sit requisita in oculo ad bene recipiendum speciem: vt scilicet sit diaphaneitas in oculo, & ille humor qui est aptus ad recipiendum.

¶ Ad 1. dicendum est, aliud esse quod omnes potentiae fluant ab anima essentia, & sint in ea sicut in principio, & aliud quod sint omnes in ea tanquam in subiecto: nam primum concedimus generaliter de omnibus potentijs, tam organicis, quam non organicis, sed secundum non in tantum vt verum sit, quod angelus, & anima sint causa efficiens suarum potentiarum: sicut materia actuata per formam dicitur actuum principium accidentium, quae consequuntur naturam rei: vt late probat Aegidius quolibet 6. q. 12. Item: quia ad hoc quod sit subiectum, est requisitum quod per tale exerceatur opus per potentiam sine alio: ob id solum damus quod non organicæ potentiae ibidem subiectentur: sed organicæ in ipso coniuncto: quia non sine corpore exercentur.

¶ Ad 2. dicendum, quod sicut se habent potentiae corporis, quae solum corporis ad corpus, ita & anima, quae solius animae sunt ad animam: & ob id sicut ille in corpore, & hæc subiectantur in anima: sed sunt aliae operationes, quae cum sint animae, non tamen habent actum sine corpore, & tales ponuntur in coniuncto sicut in subiecto.

¶ Ad 3. patet solutio ex dictis: nam quantum appetat anima per appetituum potentiam, appetitus tamen non exit in actum sine organo corporeo, vel extenso per totum corpus: vt est sensus tactus extensus: vt aliqui putant, vel sine

Cöclusio. 5.

Ratio.

Ad argum.

Aegidius.

Ad 2.

Ad 3.

sine organo corporeo, quod radicaliter in cor de est: vt probabilis existimamus: ob id ponitur appetitus sensitius in toto coniuncto, sicut in subiecto.

SPECVLATIO. III. Vtrum intellectus sit po tētia passiva.

Videtur quod nō sit potentia passiva. Nul lum immateriale patitur: sed intellectus immaterialis est: ergo nō patitur. Patet maior: quia patitur est ratioe materię: sicut agere ratione formę: at quod intellectus sit immaterialis, est compertissimum, cum sit incorruptibilis: vt inferius probandum erit.

Argum. 2. ¶ Pręterea. Si intellectus esset potentia passiva, sequeretur quod potentię vegetatiuę essent eo præstantiores: consequens verō est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur: quia omne agens nobilius est non agente, & patiente: vt docet Aristot. in isto. 3. sed potentia nutritiuę agunt, & intellectiuę patitur: ergo nobiliores erunt potentia vegetatiuę ipso intellectu, quod apertissimū est in falsitate.

Argum. 3. ¶ Vltimō. Omne quod patitur, corruptibile est: sed intellectus patitur: quia ponitur potentia passiva: ergo est corruptibilis: sed consequens est falsum, cum sit incorruptibilis: ergo nullo modo patitur intellectus.

In contrarij. ¶ In contrarium est philosoph⁹ hic: Intelligere est pati quoddam.

Notand. 1. ¶ Pro solutione oportet in memoriam reuocare id quod dictum est, quando in præcedēti libro de passionib⁹ agebamus, scilicet, quod pati capitur ppriissime, & est quādo aliquid remouetur ab eo quod cōuenit ei secundum naturā suam: si aqua calefiat ab igne, patitur: quia remouetur ā frigido quod ei cōuenit secundum naturam suam. Alio modo pati capitur minus propriē, quando aliquid abijcitur, siue sit cōueniens, siue disconueniens: quo modo non solum qui ægrotat patitur, sed etiā qui sanatur: & qui tristatur, sicut qui gaudet. Tertio modo dicitur aliquid pati, communiter, & est, quando id quod erat in potentia ad aliquid, recipit illud, & fit actu, absque hoc quod aliquid abijciatur: & sic quando res perficitur, potest dici pati, pro quanto de potentia exit in actum.

¶ Pręterea notandum (vt suprà de sensu diximus) quod sicut sensus mouetur ā sensibili: sic intelligibile mouet intellectum. Commune enim est cuiuilibet potētia, vt moueatur ā suo formali obiecto: & mota potētia, & excitata, quodammodo habet patiēdo vt de potentia exeat in actum. Et obiectum intelligibile erit mouens non motum: sed intellectus erit mouēs motum. Motum: quia ab obiecto intelligibile mouetur. Mouens: quia mouet se ad intellectiōnem, & mouet voluntatem ad volendum ostensum per intellectum.

¶ Prima conclusio. Intellectus diuinus, qui nil aliud est, q̄ ipsa diuina essentia, nullo modo est potentia passibilis. Patet. Illud dicitur potentia passibilis, quod cum sit in potentia ad aliquid cognoscendum, reducitur in actu cognoscens: sed Deus nunq̄ fuit potētia cognoscēs, sed semper in actu: non solum cognoscens pręterita, pręsentia, & futura, sed oia ab eo possibilia fieri: quę tamē non fient. In hac conclusio non est opus immorari: quia est theologice facultatis, licet in lumine naturali probari possit: quapropter nō alienum ā nostrā hac phisica specu. sed de hoc alibi.

¶ Secunda conclusio. Angelicus intellectus, qui non est idem quod sua essentia, respectu illorum quę naturaliter cognoscere potest, non dicitur passibilis. Patet. Ille solum dicitur intellectus passibilis, qui est in potentia, & potest reduci in actū: sed angelicus intellectus respectu illorū quę naturaliter cognoscere potest, in actu est semper, & non in potētia, licet non sit actu⁹ purus: quia nō est in actu respectu oim.

¶ Tertia conclusio. Intellectus humanus, vt infinitū locū tenēs in ordine intelligibiliū, est simpliciter potentia passibilis: & sic dicitur ab Aristot. hic, esse tanq̄ tabulam rasam, in qua nihil est depictum. Probatur. Illa dicitur potentia passibilis, quę est in potentia ad hoc quod exeat in actum, & fit aliquādo in actu: sed noster intellectus est huiusmodi: quia eō quod intellectus est, in potentia est, vt intelligat: & non est in actu, nisi post ipsam potentiam ad actum: sequitur ergo quod est potentia passiva.

¶ Secundo. Si intellectus non esset potentia passiva in sensu supra dicto tertio modo, esset quia semper est in actu, & nunq̄ perficitur, neq; patitur: sed nō semper est in actu. Patet: quia nō vt Deus, neq; vt angelus: quia adhuc circa naturalia in potentia creatus est vt tabula, in qua nihil depictum est: est tamen in potētia vt depingatur: ergo sequitur quod intellectus noster est potentia passiva.

¶ Quarta

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Et si noster intellectus cōparatus ad obiectum intelligibile, & speciem intelligibile quam recipit, dicatur potentia passiva, in ordine ad intellectiōnem, vel actum intelligendi potentia actiua est. Probatur quoad primam partē: quia intellectus verē mouetur ab obiecto, & verē in se recipit species intelligibiles, vt inferius declarabitur: quapropter cū de potētia exeat in actū, & nō effectiue se habeat ad ista, oportet dicatur potentia passiva.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars patet: quia intelligere verē est actus potentie intellectiue: ergo ab ea effectiue: ergo respectu eius potentia actiua dicitur.

Ratio. 2. ¶ Pręterea. Intellectio ab aliquo agente est, & non ab obiecto: quia obiectum non intelligit, neque causat intellectiōnem neque ab specie: & non restat aliud, nisi potentia: ergo effectiue, & agit. Nolo hic negare concursum obiecti, & speciei simul cum intellectu ad notitiā producendam, sed solum intendo probare, quod intellectus causat intellectiōnem, & quod obiectum solum: neq; species simul causant. Et in isto sensu intellectus potest vocari potentia actiua, & non passiva. Pro quo fit quinta conclusio.

Cōclusio. 5. ¶ Quia intellectio, ad quam concurrunt intellectus effectiue, est actio immanens, & recipitur in ipso intellectu, simpliciter dicitur intellectus potentia passiva, & non dicitur actiua.

Aristot. 9. Hoc patet ex Arist. q̄ ponit intelligere quoddam pati. Cum ergo intelligere sit actionem intelligendi producere, sequitur quod intellectus, potentia passiva dicenda est.

Conclusio. 6. ¶ Cum obiectum concurrat ad notitiā, non solum terminatiue, sed effectiue, & etiam concurrat species cum intellectu, vt vnum agens, principalius tamē intellectus dicitur effectiue concurrere. Istam conclusio, posui propter diuersum modum opinādi doctorum de concursu ad intellectiōnem: nam Henricus de Gandauo dicit, quod obiectum non concurrat actiue, sed terminatiue: quia in obiectū terminatur notitia. Durand. relinquit sub dubio. Caie. dicit quod concurrat, sed principalius ipsa potentia, q̄ obiectum. Doctor sub. dicit quod obiectum non cōcurrit effectiue, sed partialiter: ita vt obiectū, & potentia sint vt duę partiales causę. D. Tho. dicit quod concurrat obiectū, & potentia, vt vnum agens: quia per vnā formam, id est, vnā speciem producunt notitiā.

Henrr. quo. 4. quęst. 7.
Durand. in. 2. d. 3. q. 6.
Caie. p. p. q. 79. ar. 2.
Scot. in. 1. d. 3. q. 7. s. Thom.

p. Ratio. ¶ Conclusio ergo est, quod principaliter concurrat potentia. Patet. Omnis operatio emanans ab aliqua potentia immediatē, principaliter, & primō debet ei tribui: sed intellectio est

Spec. 3. De subiecto potētiarū aīæ. 317

actus potentie intellectiue, ab ea manans: ergo principaliter debet ei tribui, etiā si concurrat obiectum, & species, & alia.

¶ Pręterea. Quando aliqua plura concurrunt ad aliquem effectum, id dicitur principalius concurrere, quo solo concurrente posset fieri actio, & alijs concurrentibus, ipso non cōcurrente, non sequeretur actio: sed intellectus est huiusmodi: quia posito obiecto, & posita specie, si non sit potentia intellectiua, etiam si nō sit species, poterit esse actio. Patet apud negantes species: & quia in patria erit cōgnitio Dei, & visio sine specie tamē ipsius Dei, ipso Deo se vniente potentie intimē. Et si non sit obiectum, posset esse intellectio, vt posset intelligere nullum obiectum intelligere: & sic sine obiecto posset esse: licet hoc quod est nil intelligere, posset intelligi vt obiectum. Saltim videtur quod principalius sit ipsa potētia: nam si obiectum, & species propter potentiam, principalius ipsa potentia: Propter vnum quodq; tale, & illud magis: si ad notitiā, vel propter notitiā obiectum, & species, vt potentia informetur, & moueatur ad causandam notitiā, magis ipsa potentia causat. Sed quō intellectio fiat per contactum rei cognite: & non per extra misionem, sed per hoc quod res cognita dicitur esse in cognoscēte, late disputat Egidius quolib. 6. q. 15. vide ibi.

¶ Ad primum patet solutio ex supra dictis. Pati enim intellectus intelligendo est perfectio eius: ob id etiam si immaterialis sit, pati potest.

¶ Ad secundum dicendum ita esse, si actio & passio ad idem referatur: sed tamen aliquid pati poterit esse nobilius aliquo agere: sicut in præsentiarum intellectus est passiuus respectu totius entis vniversaliter: & vegetatiua est actiuum respectu cuiusdam entis particularis coniuncti: & sic nō sequitur, quod hoc agens sit nobilius illo patiente, maxime quia in illo pati est perfectio.

¶ Solutio ad tertium patet, supposito quod passio hæc sit ad perficiendum.

SPECVLATIO. IIII. Vtrum sit ponendus intellectus a- gens.

Argum. 1.

Videtur quod non: quod sicut se habent sensibilia ad sensum, se habent intelligibilia ad intellectum: sed ad sensibilia, ut sentiant solum ponitur sensus patiens, & non agens: ergo etiam ad intelligibilia, intelligenda sufficit intellectus potentia passiva, & non est necessarium ponere intellectum agentem.

Argum. 2.

Item. Si intellectus agens daretur: vel esset aliquid in anima, vel aliquid extra animam: at nullum istorum est: ergo non est dabilis. Non est aliquid extra animam: quia sic non dicitur esse in nobis. Neque est in anima. Patet: quia anima nostra semper esset actu intelligens, quod est falsum. Patet ex Aristotele, qui hic dicit, quod intellectus agens non aliquando intelligit, & aliquando non intelligit: ergo semper intelligit: & sic vel non est in anima nostra, vel anima semper intelligit.

Argum. 3.

Ultimo. Nihil respectu eiusdem est in potentia, & in actu simul: sed dato intellectu agente, intellectus esset in actu, & in potentia: ergo non est ponendus. Maior est nota. Probat minor. Intellectus possibilis est in potentia omnia fieri: ut dicit Aristoteles. Ergo est in potentia: & idem est in actu: quia intellectus agens est substantia actu ens: ergo simul in actu est, & potentia.

Aristo. hic.

In contrarium est Aristoteles. Sicut in omni natura, ita & in anima est aliquid quo est omnia fieri, & aliquid quo est omnia facere. Et dicit ultimus: necesse est in anima has duas esse differentias, scilicet, intellectum possibilem, & agentem.

Notand. 1.

Pro solutione notandum, quod sicut illa quae sentiunt actu, per hoc sentiuntur, quia sensibile in potentia fit actu sensibile, quando sensus habet suam operationem circa tale sensibile: sic etiam in intellectu contingit: ut tunc intelligere dicatur, quando intelligibilia quae sunt in potentia ut intelligantur, fiunt actu intelligibilia. Res non fit actu intelligibilis, nisi sit denudata a materia: ita ut sit immaterialis, quia sicut intellectus est potentia immaterialis, sic quae ab eo intelligitur sunt immaterialia. Et si materialia intelligat, oportet immaterialiter, denudando rem a materialibus conditionibus: & illud quod erat in potentia ut intelligatur, fit actu intelligibile. Ita que in speculatione est, ad detur aliquis intellectus, aut aliqua potentia intellectiva, quae intelligibilia in potentia faciat intelligibilia in actu, ut intelligantur: vel ad hoc sufficiat ipse intellectus potentia

passiva, cuius est recipere in se intelligibilia.

Plato non ponet intellectum agens.

Plato (quia posuit ideas formas rerum naturalium separatas, & immateriales: quia erat ipse intelligibilis actu, eo quod immateriales non ponebat intellectum agentem: quia intellectus agens solum est deseruiens ad hoc, quod illa quae sunt in potentia intelligibilia (sicut sunt materialia) fiant actu intelligibilia, denudando: & quia ipsa ponebatur a Platone sine materia, illorum erat scientia: & erant sic obiecta proportionata intellectui: ut ipsae formae possent mouere intellectum: & ipse intellectus posset immediate in se recipere. Et absque dubio consequenter loquutus est. Tamen quia Aristoteles & omnis schola philosophorum tales negat formas separatas a materia, merito est dubium, utrum sit necessarium ponere intellectum agentem, ad hoc quod intellectus possibilis intelligat.

Aristotel.

Etiam est notandum, quod ad modum, quod lumen in corporali visione requiritur ad videndum, intellectum agentem putant debere poni. Et lumen potest poni dupliciter: vno modo ad hoc quod colores qui sunt in potentia potentiae visuae, & sunt in potentia visibiles, per lumen fiant actu visibiles: alio modo lumen potest esse non ex parte coloris, sed ex parte medij, ut medium sit illuminatum: ut posset causari visio. His sic adductis, fit prima conclusio.

Notand. 2.

Necessarium est ponere intellectum agentem ultra possibilem. Haec est Aristoteles in isto. Ratio est. Omnis potentia dicitur esse requisita propter actum: quia actus non potest esse sine ea: sed intelligibilia non possunt actu intelligi sine intellectu agente: ergo intellectus agens necessarius est ponendus. Probat minor: nam si possent intelligi sine agente, maxime ab intellectu possibili: sed non possunt ab eo: ergo necessarius est agens intellectus. Patet. Nullum obiectum potest a potentia percipi, nisi ei sit proportionatum, & ex potentia tale, fiat actu tale: sed nullum materiale intelligibile in potentia potest mouere ipsum intellectum possibilem: quia materiale non potest in immateriale agere, neque ei proportionatur: ergo necessaria est potentia, quae faciat tale obiectum proportionatum, ut possit mouere ipsum intellectum: quod facit intellectus agens: quapropter est ponendus iste intellectus. Nam denudat omnem materialem conditionem ipsorum materialium: ut fiant proportionata, & mouere possint ipsum possibilem intellectum.

Conclu. 1.

Ratio. 1.

S. Thom. 2. co. g. c. 76 et 77.

Secun-

2. Ratio.

Secundo. Sic se habet intellectus agens in ordine ad intellectum possibilem, & intelligibilia, sicut lumen ad potentiam visiuam, & colores: sed absque lumine colores non fierent visibiles actu ergo necque absque intellectu agente intelligibilia actu intelligerentur ab intellectu possibili. Maior huius discursus est Aristoteles & Commentarius in 2. huius. Minor constat.

Contra Duran. in 1. d. 3. q. 5.

Ex quo patet Duran. male dixisse, negando intellectum agentem, putans frustra esse: eo quod phantasmata possent per se producere speciem in intellectu possibili. Decipitur: quia ipsa per se non possunt, licet illuminata simul cum intellectu agente possint: ut infra declarabimus: sed seorsum non possunt.

2. Conclus.

Secunda conclusio. Intellectus agens agit intellectum possibilem actu intelligere, vel illuminando phantasmata: ut actu possint moueri, vel extrahendo species intelligibiles a phantasmatibus, denudando ab omni conditione materiali. In hac conclusione declaratur officium agentis intellectus, de quo est sermo: & in ea tota vis posita est. Et ad probandum oportet presupponere dictum hoc commune. Necesse est intelligentem phantasmata speculari.

Arist. 3. de anima. c. 39. Quid phantasmata.

Phantasmata sunt species illae non sensatae, quae sunt in aestimatiua, seu cogitatiua, aut in memoria sentitiua reueratae: & ad modum quae aestimatiua, seu cogitatiua ad suam operationem indiget speciebus a sensibus exterioribus receptis in sensu communi, & referuatis in imaginatiua: ut ex ipsis abstractat non sensatas: ut supra dictum est: specie etiam ipse intellectus indiget huiusmodi speciebus non sensatis, ut etiam abstractat, & denudet: ut possint actu intelligi illa, quae cum actu per sensum perciperentur, erant in potentia ut intelligerentur. Ergo intellectus agens speculatur ista phantasmata, quando ad ea se conuertit: & fit dupliciter: vno modo, ipsa phantasmata lumine perfundendo, ac si essent aliqua quae essent in tenebris, quae non mouent potentiam ob defectum luminis. Et in ista illuminatione phantasmatum, quae fit per intellectum agentem, videntur phantasmata: & in tali illuminatione conditiones materiales illorum phantasmatum hic, & nunc, ut si erat ibi amicitiae, aut odij in oue ad pastorem, & lupum cum conditione hic, & nunc. s. q. in tali tempore visus pastor, vel Lupus, & in tali loco. &c. per illuminationem apparent istae conditiones aliud ab ipsa essentia odij, & amicitiae. Et iam facta ista illuminatione, intellectus possibilis intelligit: quia illa phantasmata sic illuminata, sunt etiam proportio-

Augus. 12. de trini. c. ulim.

nata, & actu intelligibilia, & actu intelliguntur, & recipit in se rei similitudinem, seu speciem: ita ut in isto modo operandi intellectus agens solum consideremus illuminare ipsa phantasmata, in cuius illuminatione statim appareat quod est de essentia rei, & quod est accidens eius: ut illuminatis coloribus, statim sensus moueatur, & videat actu eos.

Aegidius quolib. 2. q. 2. et 3. q. 1. et quolib. 5. q. 2. r.

Secundo modo intelligitur intellectus agens operari in conuersione ad phantasmata, per hoc quod extrahit ipse intellectus omnes materiales condiciones, & singulares, denudando: ut maneat res sola secundum essentiam, & quidditatem. Et illud quod abstractitur est species intelligibilis: quae est idolum, vel similitudo rei intellectae, quam praesentat intellectui possibili, qui tanquam in speculo videndo rem sic de nudatam, eam intelligit, & habet eius notitiam: sicut si lumen non solum faceret hoc quod colores illuminaret, sed species coloris per medium illuminatum deferret usque ad potentiam visiuam.

Secundus modus intelligendi.

Et cum utroque modo possit contingere conuersio ad phantasmata, iste secundus est magis probandus: primus enim solus non caret difficultate: quia phantasmata ipsa quantum illuminata, non possunt diffundere speciem, quae perueniat ad intellectum possibilem: quae recepta, intelligat: quoniam non possunt ipsa phantasmata moueri, neque de se speciem mittere, nisi cum conditionibus materialibus, quas in se habent: sicut neque in intellectu recipiuntur, neque mouerentur ad essentiam rei intelligendam, de cuius ratione tales condiciones non sunt. Colores illuminati possunt diffundere, & de facto diffundant species, & mouent visiuam potentiam, & informant: & ob id non est necessarius sensus agens: quia proportio est obiecti ad potentiam: tamen phantasmata non sic, licet videatur aliquibus, ut Themistio. 3. de anima. c. 24. q. phantasmata illuminata possunt moueri, & producere speciem: sic S. Th.

Themist.

Tamen secundus modus conuersionis ipsius in intellectus agentis ad phantasmata ea speculando, & denudando, ut sic imago, & species rei extracta possit representari, & dari intellectui possibili, ut actu intelligat, est clara, & aperta, & ostendit necessitatem ponendi ipsum intellectum agentem: maxime presupposita illuminatione, & irradiatione eiusdem intellectus agentis. Probat ergo conclusio ex istis claris, & aperte. Intellectus agens nullam potest aliam circa phantasmata habere operationem, nisi aut illuminare

S. Tho. Aegidius quolib. 6. q. 24.

Ratio ad conclusionem.

X minare

minare ipsa : vt facit lumen , vel extrahendo species intelligibiles , denudando ab ipsis phantasmatis , ab hic , & nunc : vt reddat illa immaterialia : ergo sequitur quod istis duobus modis agit .

Nota.

¶ Et considerabis quod dicitur de intellectu agente , quod species intelligibilis formet denudando à phantasmatis : & tunc est sensus quod ipsas species intelligibiles format absq; aliqua conditione indiuiduante : & tunc dicitur denudare . Aliquando dicitur denudare ipsa phantasmata , quando in extrahenda specie intelligibili , considerat phantasmata sine illis conditionibus materialibus . Sensus itaque idem est , licet verba sint diuersa .

3. Concluf.

¶ Tertia conclus. Tanta est virtus intellectus agentis , vt phantasmata specularando , non solum species ipsorum , abstrahat intelligibiles , sed etiam aliorum , quorum nunquam fuit phantasma . In hac conclusione volo dicere , quod intellectus agens ex ipsis datis phantasmatis species intelligibiles abstrahit , etiam aliorum . Patet : quia intellectus noster cognoscit substantias separatas , quarum nullum præcessit phantasma : & cognoscit Deum , cuius nulla fuit vnquam operatio præcedens sensitiua : hoc autem non potest , nisi virtute intellectus agentis . Quod fit isto modo . Cõuerfioe facta ad phantasmata nonnulla : vt si ad hominis phantasma , & talia accidentia indiuiduantia : ex quo phantasmate astringat in abstractione speciei intelligibilis , quæ representet vnâ substantiam immaterialem , incorruptibilem , quæ non est forma corporis , quæ habeat esse inuariabile . &c . Et ista species posita in intellectu possibili , representet angelos , & intellectu mediante cognoscatur .

Ratio.

S. Tho. p. p. q. 88. ar. 2.

¶ Deum etiam cognoscit ex phantasmatis & per viam remotionis , & per viam affirmationis : nã cognito creaturæ phantasmate quocunq; elicet intellectus agens quod Deus non est homo : non angelus : non tandem aliqua alia creatura : sic vt nulla eius detur similitudo representans eum . Et extrahit à phantasmatis hanc intelligibilem specie , quod non fit Deus aliquid ex creaturis . Dixi , intelligibilem speciem , vt sic loquamur grossa minerva , quia quod ista via procedendo dicit speciem intelligibilem creaturæ , in qua intelligit Deum non esse talem creaturam , videtur ex istis quodammodo de elicere speciem intelligibilem Dei , quæ representat Deum non esse hanc , neq; illam , neq; omnem simul creaturam : quia cognita imper

fectione creature , remouet à Deo omnẽ talẽ .

¶ Per viam affirmationis ex phantasmatis cognita alicuius creature essentia , & perfectio ne , ex phantasmate eiusdem elicet quod Deus fit quid eminentius , & perfectius quam illa creatura , & progreditur affirmando de Deo omnem cognitam perfectionẽ : vt fit ipse omnium perfectionum perfectio vnica , & consummata . Intellectus ergo agens hoc operatur , vt non solum essentias rerum cognoscat , contemplando eorum phantasmata , sed etiam aliorum intelligibilium , quorum nullum præcessit phantasma . Et quantum talia , quia immaterialia , sunt intelligibilia actu in se , & ideo maxime cognoscibilia , non tamen intelliguntur pro isto statu : quia potentia intellectiua etiam si non fit materialis , est corpori immersa : & (pro isto statu) nihil cognoscit , nisi prius fuerit in sensu : quia non intelligit , nisi intellectu agente conuersione ad phantasmata : & phantasmata non sunt , nisi per sensum recipiantur species in sensu communi , & in imaginatiua referuntur . Et licet intelligat illa , quorum nunquam sensibilis species , neq; phantasma præcessit , manet verum nihil fuisse in intellectu , quod prius in sensu , in se , vel in alio : & intelligens phantasmata specularatur , vel proprium : vt est in illis in quibus datur propriam phantasma , vel alienum : vt est quædo cognitio est illorum , quorum nunquam fuit phantasma . Hæc obiter sint dicta : aliis latius .

S. Tho. ubi supra.

Arist. hic. 2. com. 39.

4. Concluf.

¶ Quarta conclus. Quauis detur intellectus agens separatus vnus , quod est Deus benedictus , à cuius illuminatione omnis cognitio nostra , dari etiam debet intellectus agens , & vt aliquid animæ cuiuslibet intelligentis . Ista conclusio habet duas partes . Prima , quod sit habilis intellectus agens separatus vnus , qui Deus est . Patet : nam cum qualibet creatura rationalis intellectuua dicatur participatiue : quia non est intellectuua secundum suam essentiam , cum non omnia intelligat : verum quia in illis quæ intelligit de potentia procedit ad actum , vt constat , necessariu est habeat hoc intelligere participatum ab aliquo quod fit tale per essentiam : & cum hoc non sit nisi vnũ , & primum , sequitur quod talis intellectus agens vnus separatus debet dari . Nam omne quod est tale per participationẽ , est ab eo quod est tale per suam essentiam : vt si aliquid sit participatiue calidum , debet reduci ad aliquid quod sit tale per suam essentiam . i. ad ignem causantem calorem : quia quod est participatiue tale , in potentia fuit ad id tale , & oportuit reduceretur in actum ab eo quod

Ratio. p. p.

S. Tho. p. p. q. 3. d. 1. ar. 4.

S. Tho. p. p. q. 79. ar. 4.

S. Tho. p. p. q. 4. ar. 1.

Arist. 2. meaphy.

quod tale esset , & actu : ob quod Plato intellectum separatum imprimenter in animas nostras cognitionem soli comparauit . At quæ de lumine participato ab isto intellectu agente separato , qui illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum , ait Propheta : Signatum est super nos lumen vultus tui domine : & in lumine isto lumen videtur , & cognoscuntur , quæ aliis non cognoscuntur .

Ioan. 1. Psal. 4.

Ratio. 2. p.

S. Tho. p. p.

q. 79. ar. 4.

Aristo. 2. Phy. t. 26.

Ratio in forma.

Alia ratio.

5. Concluf.

Aristo. hic.

Ratio.

¶ Altera pars , quod dari debeat intellectus agens in nobis , vt aliquid animæ , probatur , supposito vno cognito in naturalibus ; quod licet causa vna , vel plures vniuersales concurrant ad aliquem effectum , non secluditur particularis , quæ in virtute superioris agit . Sic in lumine naturali philosophi loquens ait : Sol & homo generant hominem . Sol enim fit causa vniuersalis , non secludit ad effectum particularem causam particularem .

¶ Ratio ergo conclusionis est hæc . Quando cumq; aliquis effectus emanat ab aliqua causa , vt proprius eius , necessariu est ponere principium in ea effectiuium vt aliquid eius : sed hoc est intellectus agens : ergo poni debet vt aliquid ipsius intelligentis .

¶ Secundò . Posito concursu cause vniuersalis in emanatione alicuius effectus à causa particulari , ponitur & principium effectiuium in agente particulari : sed extrahere species à phantasmatis ad intelligendum (etiam posito concursu primi intellectus) est effectus intellectus agentis : ergo poni debet tanq; aliquid animæ .

¶ Quinta conclus. Iste intellectus agens sic ponitur , vt aliquid animæ quod nullo modo vnus possit esse in omnibus . Hæc probatur ex Aristotele , qui dicit , quod intellectus agens est sicut lumen : sed non est idem lumen in diuersis illuminationis : ergo non est idem intellectus agens in diuersis hominibus .

¶ Ratio est . Non est idem intellectus possibilis in omnibus , vt somniauit Auerois : imò etiã (seclusa fide) in lumine naturali repugnat (quod quid dicant alij) & falso tribuitur Aristotele . vt bene probat Egidius quolib. 2. q. 20. ergo neq; est idus vnus intellectus agens in omnibus , quia vtrobiq; eadem ratio est . Patet . Non datur idem intellectus possibilis : quia sic aliquis intelligeret , & non intelligeret . Patet . Si vnus dormiat , & alter vigilando intelligat , intellectus agens habet conuerti ad phantasmata , ha-

bet & abstrahere : vnus ergo abstrahet , alius dormiet : sequitur quod idem intellectus simul & semel abstrahit , & non abstrahit .

¶ Præterea . Intellectus agens est aliquid animæ , vt præcedens conclusio probauit : ergo sequitur quod non est vnus in omnibus , cum non sit vna anima in omnibus : non enim potest esse vna & eadẽ numero virtus in diuersis subsiectis .

¶ Ad. 2. dicimus esse differentiam inter sensibilia , & phantasmata : quia sensibilia , cum sint quid corporeum , possunt sine aliqua alia virtute superaddita moueri potentiam sensitiuã , & producere speciem peruenientem ad potentiam : & hac ratione non est ponendus sensus agens , vt supra diximus contra Ioannem de Gandauo . Verum phantasmata cum sint corporea , & cum conditionibus materialibus hæc & nunc non possunt moueri intellectum possibilem , qui est potentia spiritualis : quia nulla est proportio phantasmatum ad intellectum agentem : ob id requiritur intellectus agens ad hoc quod vel illuminet phantasmata , vel confortet ipsa , & quodammodo eleuet , vel denudet omnem conditionem indiuiduante : vt vel ipsa phantasmata cum intellectu agente producant species , vel ipsa phantasmata sic illuminata , vel solus ipse intellectus agens abstrahat , & representet eas intellectu possibili : siquidem ipsæ species in phantasia , quæ phantasmata vocatur , quauis inferius quid ad intellectum possibilem , possunt tamen , in virtute intellectus agentis , sicut & accidens agit in virtute formæ substantialis ad productionem formæ substantialis , vt optimè Egidius quolib. 5. q. 2. 1. declarat .

2. Ratio.

Ad argum.

Gandauus 3. de anima q. 16.

Egidius.

¶ Ad. 2. dicendum , quod posito intellectus agens sit aliquid animæ , non ex eo sequitur quod semper intellectus possibilis actu intelligat : quia non semper intellectus agens actu abstrahit à phantasmatis : quia non semper sunt phantasmata presentia . Item . Non semper est virtutum interiorum sensitiuarum dispositio talis ad formandum phantasmata . Et dato species producuntur , non est conuersione intellectus possibilis ad species quæ omnia videntur esse necessaria ad actu intelligere : nam intellectus agens non comparatur ad possibile : vt obiectum , sed vt faciens obiecta in actu , ad quod multa sunt requisita .

¶ Ad. 3. negamus quod idem sit actu , & potentia respectu eiusdem : nam intellectus agens non est possibilis , neq; possibilis est agens : quia diuersa sunt vires , & potest vna esse in actu , & alia in potentia . Intellectus enim agens , & pos-

Ad. 3.

memoria, in quantum retinet speciem post actualem intellectiōem remanentem.

3. Ratio.

¶ Preterea. Maior est differentia operationū in intellectu intelligere: quod quieti similatur, & ratio cinari: quod motui, quam sit inter speciem recipere, & cōseruare eam: quia vtrūq; ad quietem: sed primum non facit differentia potentiarum: quia idem est intellectus, & ratio: ergo neq; secundum: & sic eadem potentia erit intellectus, & memoria intellectiua.

S. Tho. p. p. q. 79. ar. 8.

Probatur minor: quia ad eandem potentiam reducitur moueri, & quiescere. In naturalibus enim per eandem virtutem mouetur quis ad locum, & quiescit in loco: ergo à simili per eandem potentiam recipiet speciem intelligibile, & retinebit eam.

4. Conclus.

¶ Quarta conclusio. Posita memoria intellectiua, in qua referuantur species intelligibiles, non erit actualis intellectio per tales species pro isto statu sine cōuersione ad phantasmata. In hac conclusione volumus dicere, posito qd species conferuntur, ad hoc qd iterum intellectus actu intelligat id cuius referuata est species, non sufficit conuertat se intellectus ad speciem, nisi rursus sit conuersio intellectus agentis ad phantasmata, cuius est species. Itaq; si per impossibile, vel possibile phantasmata perderentur, vel corrūperentur, pro isto statu non sufficerent ibidem species referuatae, magis qd si nunq; fuissent: quia pro isto statu necesse est intelligentem phantasmata speculari. Probatur: quia dato quis aliàs fuerit sapiens, & habuerit multorum intelligibilem species referuatas in memoria intellectiua, si phantasia leuatur, nunquam vtetur speciebus, neq; intelliget: sicut videmus in illis qui ex sana mēte ad insaniam deuenere, que dizen desatinos.

Arist. 3. de anima. tex. 30. Ratio.

¶ Et intantum ista conuersio ad phantasmata necessaria est, qd in Christo solum cum haberet scientiam infusam omnium per species inditas, non fuerit necessaria, ea ratione qua se eundem animam conditiones habebat cōprehensoris, & non viatoris: quia si solum viator esset, haberet necessitatem conuertēdi se, etiā si haberet species: quod optimē docet S. Tho. q. 1. ar. 2.

S. Tho. 3. p. q. 1. ar. 2.

¶ Et sic Adam etiam si habuit scientiā infusam, habuit necessitatem conuertēdi se ad phantasmata: quia erat viator, & in statu viatorū. Et quid dicit vt magis corroboretur hoc, oportet dictū Durandus cōsiderare, qd in Christo dicit secundum scientiā infusam fuisse necessariam illam conuersionem ad phantasmata, licet nos id quod S. Tho. dicit prohemus tenēdū. De quo alibi.

Durandus in. 3. d. 14. q. 2.

¶ Quinta cōclu. Quauis referuatis speciebus,

ad intelligēdū sit necessaria conuersio intellectus agentis ad phantasmata ad actu intelligēdū, nō ob id frustra est memoria intellectiua. Probo: quia licet, pro isto statu nō esset necessarius locus ille, vbi species referuātur, & taliū speciēū referuatio, saltem deseruit pro alio statu, quando anima sit à corpore separata, in qua cum non erit corpus, neq; phantasmata erunt. Et ad intelligendū tunc sufficit reflecti actu sua pra speciem quam habet referuatam: & si ea non esset, cum in illo statu non possit acquiri, maneret anima intellectiua totaliter priuata tanto bono. Et sicut nuda ingreditur in corpore, quando creatur, nuda egrederetur quando separaretur, etiam si innumeratas habuerit in vita species intelligibiles.

p. Ratio.

¶ Secundò dico, quod etiam pro isto statu nō est frustra memoria intellectiua, & speciērum referuatio, eò quod dato sit conuersio ad phantasmata, facilius phantasma operatur, cuius species referuata est, & perfectiū, quam si nūquam illius fuerit species habita in intellectu: sic enim euenit, vt quis facilius rem aliquam intelligat, quam semel intellexit, quā si nunquam aliàs intellexerat: sicut & de habitu possumus dicere: nam actus produci posset sine habitu, sed facilius cum habitu. Ecce ergo quomodo dato conuersio ad phantasmata sit sufficiens pro isto statu, non tamen est frustra memoria intellectiua.

Ad argum.

¶ Ad. 1. concedimus sic se habere memoriā intellectiuam ad intellectum, vt sensitiua ad aestimatiuam: ergo sicut istae distinguuntur, & illae: neganda est consequētia: quia sunt potentiae corporeae aestimatiuae, & memoria sensitiua, & requirūt diuersam dispositionem ad recipiendū species, & ad retinendū, eò qd potentiae sensitiuae, & corporeae mobiles sunt: sed intellectus non sic: quia non habet talem dispositionem humidi, vel siccī: & de sua conditione stabilis est, & immobilis: ob id eadem potentia quae recipit, poterit & referuare.

Ad. 2.

¶ Ad. 2. patet solutio, qd illa differentia quae est recipere, & retinere, quae ex parte potentiariū sensitiuarum sufficit ad distinctionem potentiarum, nō sufficit ex parte intellectus, in quo nulla talis dispositio est.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. dicendum, qd ea ratione qua intellectus, & memoria intellectiua sunt diuersa ratione, & possunt dici adinuicem aequalia: non sicut potentia potentiae, sed sicut actus emanans ab habitu dicitur esse aequalis ei: sic & intelligentia vt actus emanās à memoria intellectiua, dicitur esse aequalis: quia tantum intelligi t,

ligit, quātū in memoria est, maximē in Deo, in quo B. P. Aug. loquit. Et in nobis sic possemus dicere, si aliquis actū cognosceret conuertendo se simul ad omnia phantasmata, quorum habet species in memoria: si actu intelligeret omnia illa aequarentur intellectus, & memoria intellectiua: tamen non sequitur duas esse re potentias distinctas.

D. Augusti.

§ SPECVLATIO. VI. Vtrum ratio sit ponēda alia potentia quae pertineat ad intellectum, & haec sit ab eo distincta.

Ridetur quod sic: quia ratio inferior, & ratio superior ad intellectum pertinent: tamen sunt potētia distinctae. Patet. Diuersitas obiectorum diuersificat potētas: sed aliud est obiectum rationis superioris: quae est aeternum: & inferioris, quod est temporalis: docet D. P. Augustinus: ergo sunt diuersae potētia.

De Aug. 1. detritina.

2. Arist. hic.

Aristo. 2. de anima.

3.

D. Hiero. su per Exech.

¶ Preterea. Intellectus diuiditur in practicū, & speculatiuum, vt ait Aristot. sed istae sunt diuersae potētia: ergo in intellectu aliae potētia sunt ponēda. Quod distinguatur patet: quia apprehensiuum, & motiuum sunt diuersa genera potentiarum, vt Aristot. docet: sed in intellectu speculatiuus est apprehensiuus tantum, & practicus est motiuus: ergo sunt potētia distinctae.

¶ Tertio. In ratione, seu intellectu ponitur synthetis, & conscientia: sed istae sunt distinctae potētia: ergo aliqua aliae sunt ponēda in intellectu: imo & ponitur intelligentia. Probatur de synthetis ex D. Hieronymo, qui diuidit synthetisim cōtra irascibilem, & concupiscibilem, & rationalem. Et de conscientia patet: quia cum non sit actus, neq; habitus, oportet sit potētia. Nō est actus: quia semper manet. Non est habitus: quia non esset vnū quid, sed multa: nam per multos habitus cognoscitios dirigimur in agendis, qualis conscientia esset, si esset habitus: ergo est potētia. Intelligentia etiam ponitur potētia. Sic ait Aristot. hic. Intelligentia indiuisibilem est, in quibus non est falsum.

In contrarium est Arist. in isto. 3. vt in conclusionibus erit manifestum.

¶ Oportet in primis declarare quid importet p. Notan. ratio superior, ratio inferior, intelligentia, synthetis, & conscientia, intellectus practicus, & intellectus speculatiuus.

¶ Ratio superior (vt ex B. Augu. sumitur) est illa, quae intendit, & velut negotiatur in conspiciendis aeternis, vel consulendis.

Augu. 1. 2. detritini.

¶ Ratio inferior est, quae temporalibus rebus intenta est. Et si quis diuina contempletur: vt quod Deus si trinus, & vnus: & non esse fornīcādum: quia lex diuina inhihet, per rationem superiorem fit. Si tamen abstinendum est hodie à carnibus propter bonam valetudinem, est inferioris rationis.

Ratio superior. Ratio inferior.

¶ Intelligentia proprie actum significat intellectus, qui est intelligere: vnde & Angeli (quia sunt substantiae, semper actu intelligentes) intelligentie vocantur in libris nonnullis ex arábico translatis ipsius Aristot.

Intelligen.

¶ Intellectus speculatiuus est qui quod apprehendit, non ordinat in opus, sed solum ad considerandum veritatem: Practicus tamen qui ad opus: vnde Aristotote. dicit: Intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus.

Intellectus speculati. Arist. hic.

¶ Synthetis est à verbo graeco synthetere, quod significat, semper idem sentire: quia cognitio quorundam naturalium principiorum practicum est: quae semper est in nobis, neq; obliuione deletur: quia ratione instigatur, & mouetur ad bonum homo.

Synthetere.

¶ Conscientia est simul scientia: quia est applicatio quaedam ad aliquem actum: quae habet testimonium reddere, accusare, & excusare.

Conscien.

¶ Prima conclusio. Ratio superior, & inferior sunt ipsemet intellectus, & non potētia distinctae. Probatur. Ratio superior, & inferior in hoc differunt, qd superior aeternis, & inferior temporalibus intendit: sed hoc non causat distinctionem potentiarum: qui si causaret, maxime quia vnū est mediū respectu alterius: nam per viā inuentionis ipsa temporalia sunt vt medium ad aeterna cognoscenda: vt Paulus testatur dicens: Inuisibilia Dei per ea quae facta sunt, &c. Et in via iudicij per aeterna de temporalibus iudicamus, & disponimus ea: sed medium, & id ad quod per medium peruenitur, ad eandem spectat potētia: ergo nō sunt duae potētia: ratio superior, & inferior.

p. Conclus.

Ratio.

Quod ad eandē patet: quia actus rationis est quasi quidam motus ex vno in aliud perueniens: tamen idem est mobile quod perueniens medium peruenit ad terminum: ergo eadem est

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

dem est potentia quae a medio, vel per mediū pervenit ad finem: & sic habetur intentum.

2. **Conclus.** ¶ Secunda conclusio. Ratio inferior, & superior distinguuntur & per diversos actus, & per diversos habitus. Probatu[r] authoritate B. Patris Augustini in loco citato. Sed inter superiorē, & inferiorē rationē distinctio aliqua signanda est, & non potentialium: quia vna est: ergo vel actuum, vel habituum prerequisiteorum: ergo per hoc distinguuntur.

Poste ratio ¶ Vltimò. Nō est idem actus intendere aeternis contemplandis, vel consulendis, & intendere temporalibus: ergo & principiorum vnde isti actus emanant erit distinctio: sed vnius ratio superior, alterius inferior est: ergo distinctio est in illis per actus, & similiter per habitus qui bus vtuntur: quia superior sapientia vtitur, & inferior ratio scientia: modò sapientia, & scientia distincti sunt habitus: vt ait Aristot. 6. Ethic.

Nota. ¶ Advertendum tamen est, non esse idem dicere, ratio superior, & ratio inferior: portio superior, & portio inferior. Doctores enim differentiam ponunt, in eo quòd portio superior, & inferior simul cū intellectu includant appetitum: non tamē sic ratio superior, & inferior: quia solū intellectum: tamen non requisitū est ad hoc qd dicatur ratio superior, vel inferior, qd sit discursus: nam etiam sine eo poterit sic vocari. In quo Durandus videtur esse deceptus, asserendo qd si non sit discursus, non dicitur ratio superior, neq; ratio inferior.

Contra Durand. ¶ Tertia conclusio. Intelligentia ab intellectu non distinguitur, sicut potentia à potētia, sed sicut actus à potentia: nam intelligentia actus est intellectus. Probatu[r] prima pars ex Aristotele, qui ait: Intelligentia indivisibilis est, in quibus non est fallum: sed hoc est ipsius intellectus proprium: ergo intelligentia ab intellectu non distinguitur, vt potentia à potentia: quia intelligentia non est potentia.

Ratio p. p. Arist. hic. ¶ Secunda pars patet. Intelligentia est actus: ergo alicuius potentia: & non nisi intellectus: ergo intelligentia est actus intellectus: sed actus à sua potentia distinguitur: ergo etiam intelligentia ab intellectu.

Ratio. 2. p. ¶ Philosophi solent per ordinem considerare ista: intellectum agentem, patientem, possibilem in habitu, & adeptum. Primi duo sunt diversae potentiae: quia in omnibus alijs potentia activa à passiva distinguitur. Alia distinguuntur secundum diversos status ipsius intellectus, qui aliquando est in potentia tantum: & sic dicitur possibilis. Aliquando est in actu primo, qui est habitus scientiae: & sic in-

tellectus in habitu vocatur. Aliquando est in actu secundo, qui est considerare: & sic dicitur intellectus in actu, sicut intellectus adeptus, quod idem est.

¶ Quarta conclusio. Intellectus speculatiuus, & practicus non sunt potentiae distinctae. Probatu[r] ex Aristotele, qui ait: Intellectus speculatiuus differt sine à practico. Et ibidem: Intellectus speculatiuus extensione fit practicus: sed si essent diversae potētiae, vnus nō posset esse alius, neq; sine distingueretur, sed obiecto formali.

¶ Ratio est. Id quod accidentaliter se habet ad rationem formalis obiecti, nō diuersificat potentiam: sicut quòd color sit magnus, vel parvus, accidentaliter se habet ad hoc quòd est esse colorem: & sic non est alia potentia visiva qua magnus color, & alia qua parvus: sed hoc quòd sit aliquid apprehensum in ordine ad opus, vel non, quòd est speculatiuus, & practicus intellectus, est accidens rationi formali: ergo non sunt diversae potētiae: nam si essent diversae, in potestate alicuius esset mutare obiecta formalia, & propria potentialium: & quòd est vnius mutare ad aliam: nā si aliquid quòd est speculatiuus intellectus, quis ad praxim referat, iam mutatur obiectum intellectus speculatiui in obiectum practici, quod non videtur dicendum quoad formale.

¶ Quinta cōclū. Synthetesis (quae idem quod habitus intellectus) ad rationem superiorem, & inferiorem spectans, non potentia, sed habitus naturalis principiorum practicum est: quae semper instigat ad bonum, & de malo murmurat. Ista conclusio habet plures partes. Quarum prima est, qd sit idem quod habitus intellectus. Probatu[r]. Si non est idem, & ponitur in intellectu vt virtus eius: ergo Aristot. insufficienter numeravit virtutes intellectuales, quas solū .5. posuit. Intellectum: sapientia: scientia: prudentia, & ars: sed nō fuit diminutus in ipsis virtutibus intellectualibus numerandis: sicut neq; fuit in alijs: ergo synthetesis, cū sit virtus intellectus, ibi ponitur: & non videtur sub qua contineatur, nisi sub intellectu: ergo ibidem continetur.

¶ Secundò. Speculatiuum, & practicum non diuersificant potentiam: ergo cognitio principiorum speculatiuorum, & practicum non diuersificabunt habitum intellectus est habitus principiorum speculatiuorum, & synthetesis practicum: ergo vnus, & idem habitus ponitur: & sic intellectus (vt dicit habitū principiorum) idem est quod synthetesis, & synthetesis (vt dicit habitum principiorum practicum)

ticorum) idem est quod intellectus.
Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quòd spectet ad superiorem, S. Tho. de & inferiorem rationem, patet. Principia praeueritate. q. 1. & inueniuntur & quando ratio superior operatur, & quando inferior: ergo vel pertinet talis cognitio ad eundem habitum, vel ad diuersum: non ad diuersum, cū vtrunque fit practicum: ergo oportet ad eundem habitum.

Ratio. 2. Ratio. ¶ Item. Si idē est habitus cognitio principiorum speculatiuorum, & practicum, & eadē erit cognitio practicum quoad superiorem, vel inferiorem rationem.

Durand. in. 2. ar. 39. q. 2. ¶ Durand. putat qd etiam ad voluntatem pertinet: quia putat qd sit electio: sed melius ad rationem dicitur spectare.

Ratio. 3. p. ¶ Tertia pars, quòd non sit potentia, sed habitus, patet. Ita se habet cognitio practicum principiorum ad synthetesis, sicut se habet speculatiuorum cognitio ad intellectum: sed haec non ad potentiam, sed ad habitum spectant: nam intellectus, qui habitus cognoscitiuus est principiorum, habitus ponitur ab Aristotele, & non potentia: vt patet sexto Ethicorum: ergo & synthetesis erit habitus, & non potentia.

2. Rō. 3. p. ¶ Item. Ad synthetesis spectat instigare ad bonum, & de malo murmurare: sed hoc non potentia, sed habitus est: sequitur ergo quòd synthetesis habitus sit, & non potentia.

¶ Et quòd sit habitus naturalis, patet: quia nō minus Deus & natura prouidit in necessarijs practicis, quā in speculatiuis: sed in speculatiuis ille habitus per quem est cognitio, dicitur esse inditum naturaliter: ergo etiam ille per quem cognitio principiorum practicum, oportet etiam sit naturaliter inditum nobis. Et hac ratione dicitur: Signatum est super nos lumen. &c. vt naturaliter homo cognoscat malum esse fugiendum, & bonum prosequendū: & quòd tibi non vis, alteri non facias: sicut cognoscit naturaliter: Omne totū est maius sua parte: Quodlibet est, vel non est: quia si cut ratio in speculatiuis ex illis principijs notis procedit ad conclusiones quas non nouit, sic & in practicis, ex cognitis ipsis principijs practicis procedit ad aliqua alia, vt Quod tibi non vis, alteri non facias: Quod tibi vis alteri facias: sed tibi vis quòd si indiges, alius qui habet, tibi subueniat: ergo etiam tu idem debes velle, & subuenire indigenti.

Psal. 4.

Math. 7.

¶ Vltimum in conclusione quòd ad bonum instiget, & de malo murmuret, quilibet in se experitur. Atq; inter opera diuina, & beneficia generi humano collata hoc non tenet infirmum locum: vt Deus iusserit, & ita fit (vt ait Pater Augustinus) vt omnis inordinatus animus sibi ipsi poena sit, ita vt iste vermis nō quā moriatur, sed continuo crucietur murmurando de malo. Sed de hoc aliās, ne recedere videamur à terminis philosophi naturalis, quāuis etiam si plura addāmus, non vltra professionem nostram erit, & quia Christiani, & quia Theologi.

¶ Quòd si quis obijciat nobis, naturaliter loquendo talem habitum non ponendum, eò quòd natura ad vnum determinata, non indigeat habitu, cū habitus ponatur ob indifferentiam: vt potentiam determinet: & quia sicut finis in agibilibus, sic principium in speculabilibus: sed ad volendum finē, scilicet ipsum Deum, non est opus habitu: ergo neq; ad cognoscendum bonum prosequendum, & malum fugiendum.

¶ Propter hanc obiectionem aliqui dixerunt huiusmodi habitum non esse ponendum neque in practicis, neq; in speculatiuis, sed solam sufficere potētiam. Sic Gabri. quāuis dubitet, sed videtur declinare vt non ponatur.

¶ Alij tamen synthetesis dixerunt habitum, sed non inditum, aut infusum, & naturalem, sed esse acquisitum: quòd communiter tenent ex Aristotele, qui dixit in isto. 3. de anima, esse animam velut tabulam rasam in qua nihil sit depictum. Nos tamen cum S. Tho. licet dicamus rasam tabulam: eò quòd etiam posito tali habitu indito, terminorum notitia requisita est, habitum vocamus inditum naturale: quia Deus, & natura in necessarijs non deficit.

¶ Obiectionem soluimus, quia licet secundum naturam sit intellectus determinatus quoad specificationem, non quoad exercitium.
¶ Secundò, & melius dicendum, qd illa determinatio per naturam ad vnum per habitum inditum fit, quo secluso, non sic esset.
¶ Sexta conclusio. Conscientia non est potētia, sed proprie actum nominat, licet aliquando pro habitu naturali, qui est synthetesis sumatur. Probatu[r] qd sit actus: quia conscientia dicit ordinem scientiae ad aliquid: sed hoc nomen actus est, & non potentia: quia applicatio non fit nisi per actum.
¶ Praeterea. Conscientia testificatur: ligat: accusat: excusat: reprehendit: sed haec omnia actum dicunt, & consequuntur talem applicationē actuale[m] scientiae ad ea quae agimus: ergo sequitur quòd conscientia proprie dicit actum.
¶ Altera pars, qd aliquando pro habitu, patet, quanto principium actus est habitus. Nomen

Obiectio. ¶ Quòd si quis obijciat nobis, naturaliter loquendo talem habitum non ponendum, eò quòd natura ad vnum determinata, non indigeat habitu, cū habitus ponatur ob indifferentiam: vt potentiam determinet: & quia sicut finis in agibilibus, sic principium in speculabilibus: sed ad volendum finē, scilicet ipsum Deum, non est opus habitu: ergo neq; ad cognoscendum bonum prosequendum, & malum fugiendum.

Quorundā solutio. ¶ Propter hanc obiectionem aliqui dixerunt huiusmodi habitum non esse ponendum neque in practicis, neq; in speculatiuis, sed solam sufficere potētiam. Sic Gabri. quāuis dubitet, sed videtur declinare vt non ponatur.

1. Solutio. ¶ Alij tamen synthetesis dixerunt habitum, sed non inditum, aut infusum, & naturalem, sed esse acquisitum: quòd communiter tenent ex Aristotele, qui dixit in isto. 3. de anima, esse animam velut tabulam rasam in qua nihil sit depictum. Nos tamen cum S. Tho. licet dicamus rasam tabulam: eò quòd etiam posito tali habitu indito, terminorum notitia requisita est, habitum vocamus inditum naturale: quia Deus, & natura in necessarijs non deficit.

1. Solutio. ¶ Obiectionem soluimus, quia licet secundum naturam sit intellectus determinatus quoad specificationem, non quoad exercitium.

2. Solutio. ¶ Secundò, & melius dicendum, qd illa determinatio per naturam ad vnum per habitum inditum fit, quo secluso, non sic esset.

6. Conclusio. ¶ Sexta conclusio. Conscientia non est potētia, sed proprie actum nominat, licet aliquando pro habitu naturali, qui est synthetesis sumatur. Probatu[r] qd sit actus: quia conscientia dicit ordinem scientiae ad aliquid: sed hoc nomen actus est, & non potentia: quia applicatio non fit nisi per actum.

2. Rō. p. p. ¶ Praeterea. Conscientia testificatur: ligat: accusat: excusat: reprehendit: sed haec omnia actum dicunt, & consequuntur talem applicationē actuale[m] scientiae ad ea quae agimus: ergo sequitur quòd conscientia proprie dicit actum.
¶ Altera pars, qd aliquando pro habitu, patet, quanto principium actus est habitus. Nomen

habitus, id est, syntheresis qui est principium actuum tribuitur ipsi conscientie, & sic Diu Hierony. syntheresim conscientiam nominat. Et B. Basilius dicit esse naturale iudicium. Et Damascenus dicit quod est lux intellectus nostri.

Ratio. 2. p. ¶ Ratio. Confectum est, qd causa, & effectus adinuicem sibi nomen communicent: sed sic se habet syntheresis, & conscientia ut causa, & effectus: ergo nomen comunicant interdum.

7. Conclus. ¶ Septima cōclu. Conscientia cum sit talis applicatio, que non sit sine iudicio, ad intellectum pertinet, & non ad voluntatem. Probatur. Omne iudicium secundum rationem ad intellectum pertinet: sed in conscientia est iudicium secundum rationem: quando instigat: quando remordet: ergo est in ratione.

2. Ratio. ¶ Vltra. Vel est in voluntate, vel est in ratione: sed non est in voluntate: quia cum quis agit aliquando contra conscientiam, diceretur facere contra voluntatem: quod est falsum: oportet ergo quod sit in ratione: ut sic posito iudicio, & applicatione, per voluntatem possit quis facere contrarium.

Contra Duran. in. 2. d. 39. q. 2. ¶ Ex hoc sequitur Durand. malè dixisse, conscientiam, esse habitum, & spectare ad voluntatem: quia accusare videatur esse actus voluntatis: nam non est nisi ad rationem spectans, propter iudicium.

Ad argu. ¶ Ad primū. Negamus esse obiecta distincta formaliter: temporale, & æternum, licet solum materialiter distinguantur: quia vnum mediū est respectu alterius, & vnum per aliud: ob id eadem potentia ponitur: nam si temporale in intellectu contempletur, vel de eo consilium capiat, ea ratione erit, qua ens, vel verum, quod obiectum intellectus est: similiter si in æterno, vel circa æternum negotietur.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicendum, quod intellectus speculatiuus, & practicus nō sunt potentie distinctæ, dato motiuum, & apprehensiuum distinguatur: quia intellectus practicus nō est motiuus i. exequens motum, sed est motiuus tanquam dirigens ad motum, quod conuenit ei ratione apprehensionis: & sic tam speculatiuus, quam practicus apprehensiuus est.

Ad. 3. ¶ Ad. 3. iam in cōclusionibus responsum est: quia dato syntheresis ponitur in ratione, & in intelligentia, & conscientia: tamen non sequitur quod sint potentie diuersæ: imò neq; sequitur qd sint potentie: quia syntheresis ponitur ut habitus principiorum practycorum, & intelligentia, & conscientia ut actus.

SPCVLATIO. VII.

Utrum voluntas sit potentia anime rationalis distincta ab intellectu, & præstantior eo: & quæ sit eius natura.

Primò probatur quòd voluntas non sit potentia distincta ab intellectu. Si esset: ergo posset esse sine eo: sed voluntas non potest esse sine intellectu. Patet: quia de eius essentia est, quòd sit intellectus, cum definiatur sic: Voluntas est appetitus intellectus. Vel sic: Est intellectus appetitiuus: ut docet Aristoteles: ergo sequitur quòd non est alia potentia ab intellectu.

¶ Argum.

Aristo. 6. Eth.

¶ Præterea. Probo quòd si voluntas ponatur, quòd sit dignior intellectu. Id dicitur dignius, quòd mouet, & imperat: sed voluntas est huiusmodi respectu intellectus: quia mouet intellectum quoad exercitium: sicut & mouet omnes alias potentias, & imperat præcipiendo: sed intellectus & mouetur, & exequitur imperium: ergo voluntas, si datur, erit præstantior ipso intellectu.

¶ Vltimò. Secundum naturam est processus ab imperfecto ad perfectum: sed secundum naturam prius est ipse intellectus, & actus eiusdem, quam ipsa voluntas, cum nihil sit volitū, quin sit præcognitum: sequitur ergo voluntatem esse præstantiorem ipso intellectu.

¶ In contrarium est philo. qui ponit altissimam potentiam anime intellectum, & non voluntatem.

¶ Est considerandum, quòd cum anima rationalis, cum hoc quòd rationalis, sit creata à Deo, & habeat libertatem, per quam dicatur esse suarum actionum domina, quod brutis non conuenit, habet quòd sit natura: & sic aliqua conueniunt ei naturaliter seclusa omni tali libertate, ad modum quo competit graui descendere deorsum, & leui ascendere sursum. Quapropter sicut intellectui conuenit quòd aliis quibus liberè assentit, & aliquibus necessariò assentit, & alijs necessariò dissentit: & voluntas eodem modo, cum sit potentia libera, & distincta ab intellectu (ut infra erit notum) habet quòd aliqua liberè velit, & alia ex necessitate.

celitate: quod fuit congruentissimum naturæ anime rationalis: aliàs non videretur ei sufficienter esse prouisum.

2. Notan. ¶ Præterea notandum (vt ex Aristot. constat) voluntatem, & intellectum sic se habere correspondenter, vt & voluntas moueat intellectum, & intellectus voluntatem: ita vt talis sit connexio, vt non possit esse voluntas, nisi ponatur intellectus: neq; possit esse intellectus, quin ponatur voluntas: & vtrumq; istorum, tam in intellectu, quam voluntas dicitur ab eodem philosopho mouens motum: nam si intellectus mouet voluntatem, mouetur ab eo: & si voluntas mouet intellectum, mouetur ab eo.

3. Notandū. ¶ Est etiam aduertendum, qd illud quod mouetur ad actum, stat dupliciter: quantum ad exercitium: alio modo moueri ad actum quoad specificationem. Quoad exercitium tunc mouetur, quando ad id mouetur vt operetur, nō determinando hoc, vel illud: Quoad specificationem est, quando sic mouetur, vt ad certū, & determinatum actum moueatur, vel assentiendo, vel dissentiendo: volendo, vel non volendo hoc.

1. Conclus. ¶ Prima conclu. Voluntas est potentia anime rationalis, realiter distincta ab intellectu. Probatur primò quòd sit potētia. Ibi oportet ponere potentiam principium operationis, vbi operatio est: sed in anima rationali sunt operationes voluntariæ, manantes ab eadem anima rationali: vt quilibet experitur: ergo ponēda est voluntas. Maior est manifesta: quia secluso principio non erit principium: & sic secludendo potentiam, non esset operatio.

Ratio. 2. p. Aristote. ¶ Sed quod voluntas sit potentia distincta realiter ab intellectu, patet. Vbi quocunque est alia ratio formalis obiecti, ibi oportet ponere aliam potentiam, cum potētia penes obiecta distinguatur: sed alia est ratio formalis obiecti voluntatis: quod est bonum, quam intellectus: quod est verum: ergo sequitur qd suæ potētiæ distinguunt. Minor constat ex Aristot. in multis locis: vnde primo Ethicorum dicit, de voluntate loquens: Omnia appetunt bonum. Et sicut illa quæ carent cognitione, appetunt bonum naturaliter, quæ habent cognitionem appetunt, & bonum naturaliter cognitum per naturam.

2. Ratio. ¶ Præterea. Aliqua sunt cognita, imò multa, quæ non sunt volita: vt patet tam de naturalibus, quam de supernaturalibus: tam de continētib; quam de necessarijs: ergo voluntas non est intellectus: & sic ait P. August. Præuolat intellectus: sequitur tardus, aut nullus affectus: ac si diceret: multa nos per intellectum cognoscere, que non statim affectu perséquimur.

2. Conclus. ¶ Secunda conclusio. Licet voluntas necessitate coactionis necessitari non possit ad aliquid volendum, potest tamen necessitari necessitate finis, & respectu vltimi finis quoad specificationem. Probatur quòd non possit cogi: si ad aliquid possit cogi, esset vt velit id quod est contra eius inclinationem: sicut dicimus lapidem cogi, quando sursum impellitur (coactio enim est quando aliquid cogitur contra naturalem inclinationem, passio non conferente vim) sed quando sic voluntas vellet, non esset coactio. Patet: quia omnis actus voluntatis (quicunque sit ille) est secundum inclinationem eius, & non potest esse violentum: quia naturale.

¶ Alia pars patet, qd ex fine necessitetur: quia si velit efficaciter finem, necessariò vult medium, sine quo finis haberi non potest: vt si quis velit sanitatem, & eam non potest consequi sine potione amara, necessitetur ad volendum potionem amaram: & si vult transfretare, oportet velit nauigium quo transeat.

¶ Vltima pars est, qd respectu vltimi finis etiā necessitetur quoad specificationem in via: quia in patria quando Deus clarè videbitur, etiam quantum ad exercitium erit. Itaq; si alicui proponatur, vtrum velit foelicitatem, non potest habere nolitionem, sed necessariò, si habeat actum, oportet sit volitio, & non nolitio.

Quo- Ratio. 3. p. Ari. 2. Phy. S. Th. 1. 2. tiendum: Quodlibet est, vel non est: Omne totum est maius sua parte: ita vt non possit dissentire, sic etiam finis in agibilibus, cum se habeat sicut principium in speculabilibus: voluntas per naturam determinata est vt non possit velle miseriam: quia oportet id quod alicui conuenit naturaliter, & immobiliter sit fundamentum, & principium omnium aliorum.

¶ Dixi, quoad specificationem: quia ad exercitium non necessitetur: nam potest suam suscipere actionem, & non considerare de vltimo fine, neq; velle neq; nolle.

¶ Tertia conclusio. Cum voluntas sit potentia libera, non omnia quæ vult, necessariò vult, sed cōtingenter & liberè multa vult. Probatur. Sicut intellectus se habet in ordine ad illa quibus assentit, voluntas se habet in ordine ad illa quæ vult: sed intellectus, cum necessariò assentiat primis principijs, non necessariò assentit conclusionibus, quæ non habent necessariam connexionem cum primis principijs: ergo nec voluntas,

voluntas,posito naturaliter velit finem,neceffariò vult alia,fi non habent connexionē cū illo primo: fed plurima funt huiusmodi: ergo non omnia vult neceffariò. Maior difcurfus huius eft nota: quia fibi mutuò afimulantur intellectus,&voluntas. Minor probatur: quia licet affentiat intellectus naturaliter, & neceffariò: Omne totum eft maius fua parte:& cognitio hoc effe partem, & illud effe totum, neceffariò affentiat, hæc pars minor illo fua toto eft: non tamen neceffariò affentit huic: Aftra funt paria: nec huic, Sol maior eft terra: quia ifta conclufiones non habent neceffariam connexionem cum illo principio cui naturaliter affentit. Sic ergo in voluntate, & fi naturaliter, & neceffariò velit vltimum finem, non neceffariò fequitur omnia alia quæ vult, neceffariò velit, fed folùm illa quæ connexionem habeant. Et dato habeant, vñq; dum cognofcat huiusmodi connexionem, non neceffariò vult: fequitur ergo quòd non omnia quæ vult voluntas, neceffariò vult. Ifta non contèdò probare authoritatibus fanctorum, quæ funt multæ, & à Theologis in. 2. adducuntur, fed folùm rōe naturali vt Phificus loqueret.

4. Concluf. S. Tho. p. p. q. 72. ar. 4. et. 1. 2. q. 9. art. p.

¶ Quarta conclu. Voluntas mouet intellectū, eo modo quo alterans alteratum, & omnes alias animæ vires: mouetur tamen voluntas ab ipfo intellectu, ficut finis efficientem folet mouere. Intendimus probare quod in principio fpeculationis adnotauimus, inter voluntatem, & intellectum hanc effe mutuam operā: vt intellectus moueat voluntatem, & moueatur ab ea, & econuerfo, voluntas moueat intellectum, & moueatur ab eo in diuerfis generibus caufarum, & fecundum diuerfas confiderationes: quia voluntas mouet ad exercitium, & intellectus ad fpecificationem.

Ratio. p. p.

¶ Prima pars probatur: quia illa potentia quæ refpicit finē vniuerfaliter, mouet alias omnes quæ refpiciunt fines particulariter. Probatur hoc naturaliter: ficut cælum quod ad vniuerfalem confervationem generabilium agit, mouet omnia corpora inferiora, quorum quodlibet agit ad confervationem propriæ fpeciei, vel indiuidui. Et in politico bono cōtingit: quæ rex, cū intendat commune bonum, mouet alios præpofitos, qui intendunt bonum particulare, vel prouincie, vel ciuitatis, aut familie: cū ergo voluntas refpiciat bonum vniuerfaliter vt finem, mouebit omnes alias vires, quæ folùm particulare refpiciunt bonum: ficut primum alterans omnia alterabilia. Et cū intellectus fit potentia, quæ refpicit bonum parti-

culare: quia obiectum eius non eft bonū, fed verum, mouebitur ab ipfa voluntate: qui motus eft quòd ad exercitium: nā voluntas vult tale bonum. f. q. vires moueantur, & exercent fuas operationes: & fic voluntas mouet omnes animæ potentias ad fuos actus, exceptis vitiis. q. 17. ar. 8. Nota. ¶ Altera pars, q. intellectus moueat voluntatem, vt finis mouet efficientem, patet: quia obiectum mouet potentiam, ficut fenfibile mouet fenfum: fed obiectum voluntatis eft bonū oftentum ab intellectu: quia nihil volitū quin præcognitum: fequitur ergo q. intellectus mouet voluntatem: & hic motus dicitur quòd ad fpecificationē: quia ea ratione qua intellectus iudicat de aliquo quòd fit bonum tale, & appetibile, voluntas vult: & fi iudicat quòd eft fugibile, & malum, voluntas non vult: & fic quòd ad fpecificationem volūtas mouetur. An voluntas fic moueat, vt fit per aliquem influxum, alia quæftio eft, & quidē fi per influxum intelligamus omne quod fit in paffo ab agente, voluntas & omne agens per influxum mouet. De quo Ægidius quolib. 6. q. 13.

D. Th. 1. 2. q. 17. ar. 8. Nota.

Ratio. 2. p.

Arist. 3. de anima tex. 39.

¶ Quinta conclusio. Et fi in appetitu fenfitiuo fit irafcibilis, & concupifcibilis, in intellectu tñ, qui eft volūtas, nō datur. Probaf. Potentia non diuerfificatur ex aliqua particulari ratione obiecti, contenta fub vniuerfaliitate obiecti potentia: quia non eft danda potentia vifua ad videndum albedinem, quæ fit diftincta à potentia vifua coloris: quia ratio particularis, quòd fit albedo, continetur fub colore: at ratio particularis irafcibilis, quòd fit arduum bonum, continetur fub vniuerfali ratione boni, quod eft obiectum appetitus intellectiui: ergo non eft ponenda potentia alia diftincta, quæ fit irafcibilis.

5. Concluf. S. Tho. p. p. q. 82. ar. 5.

S. Tho. p. p. q. 81. ar. 2.

¶ Secundus est in fenfitiuo appetitu: quia obiectum eius eft bonum, non vniuerfale, fed bonū fenfibile particulare: vbi fi fit ratio ardui, oportet ponere potētiam diftinctam: quia bonum arduum non continetur fub particulari bono: fed in voluntate nō fic: quia obiectum eius eft bonum vniuerfale, fub quo neceffariò continetur quodlibet bonum, ficut fit arduum, ficut non fit arduum. Ob quod appetitus intellectiuius, qui eft voluntas, non diuiditur in irafcibilem, & concupifcibilem, quia vbi eft folum ratio particularis obiecti contenti fub vniuerfali, non eft ponenda alia potentia.

¶ Ex quo fequitur impropiam effe loquutionem illorum qui ponunt in voluntate irafcibilem,

lem, & cōcupifcibilem. Non enim oportet diuerfificare potentiam, nifi vbi eft aliqua ratio particularis obiecti, non contenta fub vniuerfali ratione obiecti illius potentia.

6. Concluf.

Arist. 1. 0. Ethic. Contra Ægidium quolib. 3. q. 19. et quolib. 5. q. 23.

¶ Sexta cōcl. Intellectus simpliciter altior, & perfectior potentia eft, quàm ipfa volūtas. Patet ex Arist. Ratio eft. Excellentia simpliciter vnus potentia ad aliam ex obiecto fumitur vt quanto vnus eft fimplicius, & magis abfolutum, illa potētia fit fimpliciter altior: fed obiectum intellectus, quod eft verū, eft huiusmodi, fupra obiectum voluntatis: ergo ipfe intellectus eft altior potētia fimpliciter. Probatur minor. Obiectum intellectus eft ipfa ratio boni appetibilis, & obiectum volūtatıs eft bonū appetibile, cuius ratio in intellectu eft: modò ipfa ratio boni, quæ eft obiectum intellectus, eft abftractior, & fimplicior: ergo & nobilior: & fic intellectus qui refpicit directè tale obiectū, erit potentia perfectior, q. ipfa voluntas.

¶ Dixi, fimpliciter: quia fecundum quid per comparationem ad alterum, voluntas inuenitur altior ipfo intellectu: nam obiectum volūtatıs in altiori re inuenitur, quàm obiectum intellectus: quonia actio intellectus in hoc perficitur: quia ratio rei intellecte in intelligēte eft: & actus voluntatis perficitur eò q. voluntas inclinatur in talem rem, prout in fe eft. Tunc quando res in qua eft bonum, eft nobilior ipfa anima, in qua eft ratio intellecta, per comparationem ad talem rem voluntas eft nobilior, & altior intellectu: quia quodammodo contrahit dignitatem, & nobilitatem ex re ipfa vilita. Si verò fit infra animam, intellectus manet nobilior. Quapropter melior eft amor Dei, quàm cognitio eius: contra, melior eft cognitio rerum corporaliū, quàm amor ipfarum. Hæc eft fententia S. Tho. & aliorum.

S. Tho. p. p. q. 72. ar. 3. Durā. in. 4. d. 49. q. 4. Buri. 1. 0. Ethicorum.

¶ Ecce quomodo poffunt interpretari doctores qui tenent contrariam fententiam. f. voluntatē effe potētiam nobiliorem ipfo intellectu, vt doctores fub. in. 4. d. 49. q. 4. & Maio. ibidem. ¶ Ad. 1. dicimus voluntatem effe diftinctam ab intellectu, etiam fi naturaliter vna potentia non poffit effe fine alia. In fpecie genus diftinguitur à differentia, & realiter propria paffio à fuo fubiecto: ficut rifibilitas ab homine, & tamen non potefit effe fine fuo fubiecto. An Deus de fua potētia absoluta poffit fe parare, in prædicabilibus difputatū eft, quādo de proprio agebamus: fufficiat quātum ad præfens, q. fit diftinctio inter volūtatē, & intellectu. ¶ Ad. 2. dicendum, q. voluntas non eft nobilior intellectu, quia in moueat: nam fi mouet in-

Ad. 2.

tellectum, vt mouet alias potentias, exceptis vegetatiuæ animæ, etiam mouetur ipfa volūtas ab intellectu. Et quantum ad imperium ipfe intellectus excedit: quia imperare eft intimare, & dirigere ad actionem: quod pertinet ad intellectum. Et imperium ponitur actus in intellectu etiam ad mentem Arist. quamuis alii qui teneant contrarium, dicentes poni in volūtatē: fequitur ergo quòd intellectus fit præftantior, & nobilior.

S. Tho. 1. 2. q. 17. ar. 1. Almain. Scotus quo lib. 17. d. 2.

¶ Ad. 3. In eodem ita eft, quòd imperfectum fit prius: fed in diuerfis prius perfectum eft: & ex hoc ratio retorquetur, & probatur conelufio, q. ipfe intellectus fit perfectior: quia prius voluntas mouet ad exercitium ipfum intellectum, quàm ipfe intellectus intelligat.

Ad. 3.

¶ Via de tribus potētijis egimus, in intellectu, memoria, & voluntate, oportet præprium erit quærare de animæ immortalitate, & quid Arist. fentierit de ea, & vtrum ratione naturali probari poffit.

¶ SPECVLATIO. VIII. Vtrum anima fit immortalis.

Idetur quòd non. p. Argumē.

Quorum eft idem principium, & idem progressus, & videtur effe fimilis finis: fed brutorum, & hominum idē initium, & idem progressus: quia fic augentur: fic aluntur: fic dormiūt: ergo idem erit finis: fed animæ brutorū, mortuo bruto, corrumpuntur: ergo & mortuo homine: & fic anima rationalis non eft immortalis: vnde Ecclesia. 3. dicitur. Nihil habet homo iumento amplius.

p. Argumē.

¶ Præterea. Si anima effet immortalis, cū Aristoteles mōstrū in natura rerū omniū naturalium indicauerit naturā, id ipfe dixiffet: fed nō folūm non auferuit eā effe immortalē, fed auferuit effe mortalē in multis locis: vt Caie. probat: ergo anima rationalis nō eft immortalis.

Cate. 3. de ani. c. 2.

¶ Tertio. Omne qd eft fecundum naturā rei, probari pōt ex naturalibus: fed animæ effe immortalē, nō pōt probari in lumine naturali: ergo fequitur q. non eft immortalis, fed mortalis. ¶ In contrarium eft Arist. Intellectus ab extrinseco venit. Et dicit q. fe paratur à corpore, ficut

3.

In contra. sicut

quod non fuerit probatum. Non enim Deus defuit aliquando sua Ecclesia. Quod si in alijs non tanti momenti dedit scientiam sanctis, & spiritum suum, credibile est dedisse in istis, maxime ubi est opposito à philosophis aliquibus

D. Chryso. *homi. 5. de providentia.* ¶ Quia negat animæ immortalitatem, negat præmia, & pœnas: hoc negare est dubitare, an in meridie sit dies.

Cice. lib. de senectute. ¶ Sicut notum est (ait Cicero) in lumine naturali Deum esse, ex eo quod nulla natio adeo barbara est, quæ id non affirmet, ita etiam ratione naturali probatur animas esse immortales: quia apud omnes nationes habetur pro comperito, animas defunctorum vivere. Et probatur ex Aristote. in isto. 3. Necesse est ad vitam instituendam & cognoscere Deum esse, & animas esse immortales.

Aristote. ¶ Patet solutio ad omnia argumenta ex dictis.

SPCVLATIO. IX.
De libero arbitrio, vtrum sit appetitiua potentia, & à voluntate distincta.

2. Argum.

Ratum, videtur quod non sit appetitiua potentia: quia liberum arbitriū est id in quo est libertas, & ratione cuius hominum suarum actionum dicitur dominus: sed libertas in intellectu est, & non in voluntate: sequitur ergo quod liberum arbitriū non sit appetitiua potentia, sed potius intellectiva. Quod libertas sit in intellectu, patet: quia si intellectus ad vnum esset determinatus, etiam esset voluntas: ut videmus in amentibus.

2. Argum. ¶ Præterea. Liberum arbitriū non est potentia: ergo non est appetitiua potentia. Consequentia est bona: quia quod non est in genere, non ponitur in specie contenta sub illo genere. Antecedens probatur: quia liberum arbitriū nominat liberum iudiciū: sed liberum iudiciū actus est, & non potentia: ergo non est appetitiua potentia.

Confirma. ¶ Confirmatur. Per peccatum homo nullam perdidit potentiam, sed perdidit liberum arbitriū: D. Augustino dicente, quod homo utens malè libero arbitrio, se & ipsum perdidit.

3. ¶ Tertio. Potentia penes actus cognoscitur,

ut dictum est, sed actus liberi arbitrii, qui electio est, aliud est à voluntate, ut patet in 3. Ethicorum: quia voluntas est finis, electio verò eorum quæ sunt ad finem: ergo sequitur quod liberum arbitriū non sit idem quod voluntas.

¶ In contrarium est Aristot. in 3. Ethicorum, **Incontra.** qui liberum arbitriū desiderium vocat eorum quæ sunt in nobis: at desiderium appetitus est.

¶ Notandum quod hic non contendimus t. acta p. Notandum theologicè, ut contra hæreticos negantes liberum arbitriū tractari solet, maxime ut nostris temporibus contra Lutherum, & sequaces qui id negauerunt. Contra quem scriperunt viri per celebres, Rosensis sancti episcopus, **Rosensis. Ekius.** & martyr, Ioan. Eckius, Iacobus Latomus, & multi alij. Nos tamen solum physicè disputare intendimus, ut in lumine naturali stantes, sciamus quid de libero arbitrio sentiendū sit.

¶ Insuper præsupponendum quod Aristot. ait. **Arist. in li. Topicorū.** Contra negantem liberum arbitriū, non rationibus, sed verberibus agendum est: ac si diceret: Tam est compertissimū in hominibus esse liberum arbitriū, & tam evidens, ut negantem non rationibus conuincere contentamus, sed verberibus, ac si esset brutum animal. Esset enim solem in meridie lucentem rationibus illuminare, velle probare. Quis adeo demens est, ut non intelligat se aliqua liberè velle, & nolle? Et si de medio liberum arbitriū tolleremus, omnis providentia esset ablata, & ratio præmiorum, & pœnarum. Sed respondeamus per conclusiones.

S. Tho. p. p. q. 83.

p. Conclu. Ratio. 1. p.

¶ Prima conclusio. Liberum arbitriū, quod potentia est, in homine ponendum est. Quod sit ponendum, patet: quia aliàs frustra essent præcepta, exhortationes, prohibitiones, præmia, & pœna. In homine quidem est iudiciū de aliquo particulari operabili contingente, & non ex instinctu naturæ: oportet ergo proveniat ex collatione rationis, prout vnum alio confert: sed hoc non est nisi ex indifferentia, quæ est ad agendum hoc, vel illud: ergo sequitur quod liberum arbitriū est ponendum. In lapide enim, & in alijs quæ sequuntur naturæ instinctum, ad vnum determinatio est: ob id non damus libertatē: verum in homine non sic.

¶ Secunda pars est, quod liberum arbitriū sit potentia. Est principium actus: ergo vel est potentia, vel habitus: quia actus nullum aliud potest dari principium: sed non est habitus: ergo est potentia. Probo quod non sit habitus: quia si esset habitus, esset naturalis, cum sit naturale hominem esse liberi arbitrii: sed non est ha-

est habitus naturalis: quia ad illa quæ liberè agimus, non sumus per naturam determinati: & tamen si habitus esset naturalis, oporteret sic esse. Sicut quia habemus habitum naturalem, quo principijs naturaliter assentimus, non possumus in contrarium: sed hoc non potest dici de libero arbitrio, cum consistat in hac in differentia agendi, vel non agendi: ergo habitus naturalis non est: & si non est habitus, restat quod sit potentia.

Cōtra San. Tho. 1. 2. q. 110. ar. 4. et est topi. Scot. in 2. dif. 26 ¶ Quod si quis Theologicè probare vellet, liberum arbitriū habitum non esse, facile potest fieri, cum subiectum gratiæ non ponatur habitus, sed potentia: sed subiectum gratiæ liberū arbitriū ponitur, quia mediante & bonum eligat, & in eo permaneat.

2. Cōclusio. Arist. 3. E. S. Tho. p. p. q. 83. ar. 3. ¶ Secunda conclusio. Liberum arbitriū est potentia appetitiua. Patet ex Aristote. qui dicit: electio est desiderium eorum quæ sunt in nobis: cum ergo liberum arbitriū sit quo eligimus, erit etiam desiderium eorum quæ sunt in nobis: sed desiderium est appetitiuæ potentia: ergo liberū arbitriū potentia est appetitiua

Ratio. ¶ Ratio est. Actus emanans ab aliqua potentia respectu alicuius obiecti, ad eam pertinet potentiam, ad quam pertinet ratio formalis obiecti: sicut si quis videat albedinem, oportet iste actus ad potētiam illam reducat, quæ habet pro obiecto colorem, ratione cuius albedo videtur: sed à libero arbitrio emanat electio, quæ est boni: oportet ergo ad aliquam potentiam reducatur liberum arbitriū, quæ habeat pro obiecto formali bonum: hæc est appetitus, qui voluntas est: ergo liberum arbitriū est potentia ad voluntatem spectans. Quod electio boni fit, est apertum: quia non est nisi mediorum in ordine ad finem, qui habet boni rationem, & ideo cadit sub electione: quia bonum.

3. Cōclusio. p. Ratio. ¶ Tertia conclusio. Liberum arbitriū, cum sit potentia ad appetitum pertinens, non est alia potentia quam ipsa voluntas. Probatur. Si essent distinctæ potentia, maxime esset, quia isti sunt distincti actus simpliciter, & absolute, velle, qui est actus voluntatis, & eligere aliquid propter finem, quod est liberi arbitrii: sed isti actus non diuersificant potentiam: ergo voluntas, & liberum arbitriū sunt vna potentia. Patet. Sic se habet liberum arbitriū ad voluntatem, sicut se habet ratio ad intellectū: quia per intellectum est actus simplex assensus principiorum, & per rationem est discursus à principijs cognitis ad conclusiones. Sic per voluntatē est actus simplex volitionis, & per

liberum arbitriū est electio aliquorū cōsultatorum, quæ se habent ut cōclusiones respectu finis, qui principium dicitur in practicis: sed vna est potentia ratio, & intellectus, ut supra dictū est: quia ad eandem potētiam spectat moueri, & quiescere in termino: ergo eodem modo eadem erit potentia voluntas, & liberum arbitriū, cum vna intelligatur ut appetitus in quiete, & alia ut appetitus in motu, ad modum quo intellectus, & ratio quæ ratiocinatur.

¶ Præterea. Distinctio potentiarum oportet ex differentia obiectorum secundum rationem formalem sumatur: sed inter obiectum liberi arbitrii, quod est bonum, ut in finem, & obiectum voluntatis quod est bonū ut finis, nulla est ratio formalis diuersa: imò bonum obiecti electionis continetur ut particulare bonum sub bono absolute vniuersaliter, quod est obiectum voluntatis: ergo non est ponenda alia distincta potentia: & sic liberum arbitriū idem est quod voluntas.

¶ Ista cōclusionem sequuntur cōmuniter doctores. D. T. D. sub. Greg. Gab. & Marf. & dicunt, liberum arbitriū esse voluntatē, & intellectus est potentia naturalis: & sicut alia membra exteriora mouetur naturaliter ex motione voluntatis. Hæc cōclusio probatur theologicè, simul & in morali philosophia: quia ibi solum est libertas, ubi & ratio peccati: sed ratio peccati in voluntate est, cum sit dictum, vnde factum, vel concupitum, &c. Et Aristot. rationem peccati in voluntario ponit: quod cōtinetur ex libertate arbitrii.

¶ Quarta cōclusio. Et si libertas dicatur esse radicaliter in intellectu, liberum arbitriū non debet dici potentia ex voluntate, & intellectu constituta. Hæc cōclusio est contra Durand. qui tenet contra cōmunem opinionem, quod liberū arbitriū non est sola voluntas, neque solus intellectus, sed quid ex vtroque: qui addit, quod principalius est libertas in intellectu, quam in voluntate. Contra quod dicimur, quod dato libertas sit radicaliter in intellectu, liberū arbitriū est voluntas.

¶ Prima pars patet. Ibi dicitur esse aliquid radicaliter, à quo emanat, & fluit: ut flores, & fructus arboris in radice dicimus esse radicaliter: quia inde emanat nutrimentum ad ramos, in quibus flores, & fructus. Et virtus motiua quæ in omnibus membris est, sit radicaliter in capite, in quodam nervo, in occipite, qui ramificatur, & distenditur per omnia membra, in quibus est motus: sed sic est de libertate liberi arbitrii, qui voluntas est respectu intellectus: nam ea ratione qua intellectus inquirēdo,

& iudicando ad vnum non est per naturam determinatus, sed iudicat hoc bonū, vel aliud &c. ipsa voluntas quæ eligit, & acceptat iudicatum per intellectum, liberè vult, & liberum arbitriū dicitur. Et si intellectus esset ad vnum determinatus, vt in amentibus, in quibus non est inquisitio neq; aliqua consultatio, sic & voluntas esset determinata, sicut appetitus brutorum est determinatus: quia sequitur apprehensionem: sic ad vnū determinatū. Ecce quomodo dicitur esse libertas liberi arbitrij, vel libertas voluntatis esse radicaliter in intellectu:

S. Thom. de ueritate. q. 1. 4. arti. 2. In. 2. sen. d. 2. q. 1. ad. 2. q. 6. arti. 2. ad. 2.

Rō. 2. p. ¶ Secunda pars (quæ de directo cōtra Durā.) est, qd non fit potentia ex voluntate, & intellectu constans. Patet: quia sic, vel esset voluntas, vel intellectus, vel vna, 3. distincta ab vtraq;. Nō intellectus solum: quia liberū arbitriū electionem dicit, quæ est actus voluntatis. Neq; est vna potentia distincta ab vtraq;: quia sic nō solum tres essent potentie rōnales, intellectus, memoria, & volūtas, sed. 4. esset addenda scilicet, liberū arbitriū, contra omnes philosophos, & Theologos, qui solū ponūt. 3. manet ergo qd fit voluntas, quod nos affirmamus.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Vbi est specialis potentia, oportet ponere specialem rationem formale obiecti: sed non datur in libero arbitrio specialis ratio obiecti: ergo neq; datur specialis potentia. Patet. Obiectum est bonum medijs in ordine ad finem: modò bonum nō habet specialem rationē formalem obiecti, cum contineatur sub bono vniuersali, quod est obiectū voluntatis: ergo sequitur qd non est liberum arbitriū potentia alia ab ipsa voluntate, sed est ipsa volūtas: & solum est rationis distinctio: vt quādo absolute vult bonū, voluntas dicitur: & quādo ex aliquibus præconsciliatis vnum eligit, dicitur liberum arbitrium.

Ad argu. ¶ Ad. 1. solutio satis patet ex vltima conclusione: nam concedimus radicaliter esse libertatē in intellectu, essentialiter tamē esse in voluntate, quidquid dicat Egidius quolibet. 4. quæst. vlti. Et cum res debeat sequi id quod est essentialiter, & non quod radicaliter, sequitur liberum arbitrium esse voluntatem, & nō

intellectum. Et quidem si Duran. hoc diceret, & principaliter intelligeret, id est, radicaliter, daremus ei.

¶ Ad secundum dicendum ita esse, quod aliquando potentia denominatur ab actu: quia actus magis notus est nobis, quāvis potentia: & nominamus sicut cognoscim? sed nō inde sequitur, qd potentia sit actus, neque e contra actus potentia sit: ob id liberū arbitrium quāuis à recto iudicio, vel ab electioe nominetur, potentia est, & non actus.

¶ Ad confirmationem, quæ Theologicā tangit, & alienam à philosophia naturali difficultatem, quomodo liberum arbitriū homo per peccatum perdidit, dicendum erit si dominus dederit in nostris Resolutionibus in. 2. sen. vbi de peccato primi parentis, & corruptione causata per ipsum: pro nunc sufficiat tyroni si intelligat liberum arbitrium perditum per peccatū: non qd defierit esse liber, qui ante peccatum fuerat, sed ea ratione qua ex sua libertate volens facere propriam voluntatem, & non diuinam: & perdidit gratiam diuinam, & iustitiam originalem, per quā, cum esset, liberi arbitrij, habeat vt ab bonū vsus esset, non ad malum. Cum tamen peccauit, dicitur perdidisse: quia remota iustitia originali, destitutus tāto præsidio, vitur libero arbitrio in malū vt frequenter, & vt rarò ad bonum, quia patitur difficultatem ad bonum eligendum, carne reluctante in contrariū. Et habet pronitatem ad malum, ipsa sensualitate instigāte, & demone ad peccatum. Nonne ista perditio liberi arbitrij iudicanda est? In hoc sensu ergo perdidit, qui & gratuita dicitur perdidisse, & in naturalibus vultus accepisse.

¶ Ad. 3. Ea ratione qua voluntas finis dicitur, & electio dicitur mediatorū: tñ ponimus differentiam inter voluntatē, & liberum arbitrium, sicut inter intellectum, & rationem: sed nō est differentia realis, sed solum rationis: & sic nō sunt diuersæ potetia, sed solum vna.

¶ Via immaterialē dicimus animā, atque in ea posuimus intellectum agentem: vt abstraheret species intelligibiles à phantasmatibus, nō ab re erit hic de modo abstrahēdi, & de ipsis speciebus aliqua differere, atq; qrit principaliter.

¶ SPECVLATIO. X.
Vtrū intellectus noster res materiales, & corporeas intelligat abstrahendo à phantasmatibus.

Argui

Argum. 1.

Requiritur quod non. Res tūc verè intelligitur, sicut & est: sed res corporeæ, & materiales non nisi in materia sunt: ergo sic verè intelliguntur: ergo per abstractionem à materia nō intelliguntur: aliās falsum in intellectu esset.

Argum. 2. Arist. hic.

¶ Præterea, Arist. dicit, sicut & nos supra, quādo de intellectu agente disputauimus, quod phantasmata se habent ad animam, sicut colores ad visum: sed non fit visio per abstractionem specierum à coloribus, sed quia colores producunt suas species: ergo neq; intellectio fiet per huiusmodi abstractionem, sed quia solum phantasma imprimat.

Argum. 3.

¶ Vltimò. Non intelliguntur res materiales, & corporeæ: ergo malè dicitur. Patet. Id intelligitur actu, quod est actu in intellectu: sed solum species est actu in intellectu: ergo ipsa est quæ intelligitur. Patet. Intellectum in actu est ipse intellectus in actu.

In contrar. Arist. hic.

¶ In contrariū est Arist. qui ait. Sicut res sunt separabiles à materia, sic circa intellectū sunt: ergo cum materialia, & corporea intelligantur in veritate, oportet à materia separata intelligantur: & sic per abstractionem à phantasmatibus.

Notand. 1.

¶ Oportet hic in memoriā reuocare quæ supra de intellectu agente diximus, ne rursus repetamus, scilicet esse potentia, quæ habet virtutem faciendi actu intelligibilia illa, quæ sunt in potentia vt intelligantur. Facit. n. vt obiectū potentie proportionet, quod in omni cognitione necessarium est, siue cognitio sit sensitua, siue intellectua.

Notandū. 2.

¶ Notandū etiā in quendā dixisse, qd vires cognoscitiuæ in nobis nihil cognoscunt, nisi p prias passionēs: & sic sensituum virtutem cognoscitiuum dicebant solum. esse sui organi. Consequenter de intellectu asseriebant, quod solum specie cognosceret intelligibilem, qua informatur actu: tamen decepti sunt, vt in sequentibus fiet clarum. Alij tamen negantes huiusmodi species, cognitionem fieri dicebāt per hoc, quod obiectum cognoscibile præsens fieret intellectu: quia frustra poni videbatur species. Respondetur his notatis: Et sit prima conclusio.

Conclu. 1.

¶ Intellectus noster pro isto statu cognoscit res materiales, & corporeas à phantasmatibus abstrahendo. Hæc est Arist. in isto. 3.

S. Tho. p. p. q. 87. ar. 1.

¶ Ratio est. Ab intellectu in veritate corpo-

rea, & materialia intelliguntur: ergo oportet sint ipsa in intellectu: quia omne quod intelligitur, in ipso intellectu est: ergo vel ipsa materialia sunt secundum suum esse reale, quod habent à parte rei, vel sunt solum per similitudinem suam: quia non est alius modus: sed non est lapis in esse reali in intellectu: ergo est per similitudinem: sed hanc nos vocamus specie rei à materialibus abstractam, qua cognoscit: ergo intellectus cognoscit sic abstrahendo. Hæc est enim conditio nostri intellectus, vt intelligat formam in materia corporali existētem: sed non prout est in tali materia: quia ipse intellectus est actus, qui est forma corporis, non tamen actus organi corporei. Hæc conclusio fit contra Platonem, qui posuit nos intelligere non abstrahendo, sed potius participando abstracta: quia ponebat ideas illas separatas, quarum erat scientia.

Aristotel.

Cōtra Plat.

Cōclusio. 2.

¶ Secunda conclusio. In huiusmodi abstractione ponitur species intelligibilis, qua actu informatur intellectus, & intelligit actu. In hac conclusione volumus dicere, quod abstractio à materialibus non fit per hoc quod phantasma vniat intellectu, & sic actu intelligat, sed per hoc quod verè producitur species intelligibilis, & ipsa actu in intellectu recipitur, per quam formaliter intelligit. Probatur: quia (vt dicebamus) necessariò intellectum oportet sit in intelligente, vel per se, vel per similitudinē: sed res corporeæ intelliguntur: ergo sunt in intellectu: & non per phantasmata. Patet. Nō potest phantasma recipi in intellectu: ergo nō est in intellectu. Patet. Omne quod recipitur in alio, ad modum recipientis recipitur: sed intellectus est immaterialis, abstrahens ab hic, & nunc, & à ratione singulari, cum suum obiectum sit vniuersale: sed phantasma est singulare, & habet hic, & nunc in sua conditione: ergo sequitur quod non recipitur in intellectu, nisi facta tali denudatione, & abstractione: sed ea facta, phantasma nō est, sed species de qua dicit conclusio: ergo species intelligibilis in tali abstractione ponenda est: quæ species est velut idolum, & similitudo rei intellectæ: quæ est in intellectu ad modum ipsius, spiritualiter, & immaterialiter: nam licet sit de re corporea, & materiali, est vniuersaliter, & sine hic, & nunc, sicut & ipse intellectus.

Ratio.

Arist. 3. h. in. 5.

¶ Contra istam conclusionem sunt aliqui doctores, etiam graues, qui absolute omnem negant speciem, tan in sensitua, q. in intellectuua parte: sicut Oca: vt citatur à Gabriele. Ait enim, qd sufficit obiectum, & potentia: quia ab

Opi. aliquo rō cōtra cōmunem. Oca. 1. a. q. 18. q. 1. 9. Gabri. d. 4. 2. sent.

Dur. in. 2. obiecto, & potētia paritur notitia: qui etiam asserit quod post actuaalem intellentionē manet in potentia quādā qualitas, quæ est principium cognoscendi abstractiue: tamen non est species.

Greg. in. 1. Gregorius Ariminenfis negat omnem speciem ante actum: in quo conuenit cum Ocā: sed differt ab eo: quia post actuaalem cognitionem manet species, per quam cognoscit in intellectu abstractiue.

Henr. quol. 5. q. 14. Henricus Gandē. tenet cum Ocā, quod in intellectu nō sit dabilis talis species intelligibilis: neq; est verum qd abstrahatur à phātafmatis: tamen in sensu concedit speciem sensibilem dari. Gotsfredus etiam concedit speciem in sensu, & negat in intellectu.

Gotsfredus. Cōtra omnes istos cōclusio posita est, quæ cōmunis est. Est docto. S. in multis locis. Idē doct. sub. & Marf. & experientia satis cōstat: quia ego video me in speculo, & non potest esse, nisi species mea ibi sit impressa. Obiectū enim solum directē posset mouere: ergo species ponenda est.

Th. p. p. 4. 8. ar. 1. Cōtra omnes istos cōclusio posita est, quæ cōmunis est. Est docto. S. in multis locis. Idē doct. sub. & Marf. & experientia satis cōstat: quia ego video me in speculo, & non potest esse, nisi species mea ibi sit impressa. Obiectū enim solum directē posset mouere: ergo species ponenda est.

Marf. in. 2. 4. 3. Et de sole per fenestram traſeunte (si vitrea sit) apparet color vitri in pariete: tamē nō est, nisi quia species coloris sit ibi. Et patet de baculo pro medietate in aqua posito, qui apparet fractus: & de denario in scutella aqua plena, qui apparet maius ob reflexionem specierū in obuia mediij rarioris: et sic omnes perspectiui species concedunt sensibiles, & intelligibiles, siquidem sicut in sensu constat, sic oportet & de intellectu iudicare.

Conclus. 3. Tertia cōclusio. Cū phantasma se solo speciem intelligibilem non possit producere, cōfortatum, vel illuminatum ab intellectu agente potest vnā, & plures simul producere: & ipsa species est prius natura q̄ actus intelligendi. Prima pars ex supra dictis patet. Phantasma ipsa, cū sint materialia, quia hic, & nūc & sint singularia, per se non possunt mouere intellectum possibilem, neq; possunt producere speciem vnuerſalem, qualis est illa quæ in intellectu possibili est. In quo decepti sunt, qui speciem negant intelligibilem. Et quia phantasma non potest: quia non est obiectū proportionatū, ponitur intellectus agens, vt dictum est supra. Quapropter non est ponendus sensus agens: quia frustra esset, ea ratione qua sensibile est proportionatum potentia: vt possit producere speciem intelligibilem.

Ratio. p. p. Secunda pars est, qd si phantasma sit confortatū, & eleuatū, producat speciem. Pater: quia facta tali illuminatione, & conuerſione ad phan-

tasmatā, sequitur intellectio: & res intellecta actū in intellectu est: & non per substantiam realem: ergo per similitudinem: sed hæc similitudo species intelligibilis est: ergo verē pdu- citur: & non ab intellectu agente solum: quia species non est intellectus agentis, sed illius cuius est phantasma: ergo oportet sit producta à phātafmate. Hoc videtur probabilius, & tenendū cōtra Marf. qui negat qd phantasma a-

liquid possit agere, etiā post illuminationē: quia corporale est (ait ipse) non potest in spiritum. Nō tamen dicimus speciem intelligibilem pduci ab ipso phantasma post factā illuminationem: quia dato phantasma nō possit immediatē per suā virtutem, confortatum ab intellectu agente, potest. Hæc videntur esse cōformiter ad Arist. qui dicit, sic se habere intellectu agentem in ordine ad phantasmata, sicut lumen ad colores: sed lumē non producit species coloris, sed ipsi colores illuminati pducunt. Nō nego tamen quin sit dicendum ipsum intellectum agentem concurrere ad talē productionem: & si quando dictum sit qd intellectus agens est qui abstrahit species intelligibiles, & producit, debet in isto sensu intelligi: quia ipse intellectus agens illuminando phātasmatā, potissima, & totalis causa est, quare species producantur ab ipsis phantasmatis: sicut dicimus stantes in loco obscuro, si candelam adducatur, quod lumen causet visionem illorum quæ videntur: imò & species causari à lumine, & coloribus, nō alia ratione, nisi quia lumen fuit in causa, quare colores suas protendant species vsque ad visiuam potentiam. Itaq; dicendum, intellectum agentem concurrere effectiue simul cum phantasma, & phantasma illuminatum producere species intelligibiles. Solum est negandū, quod intellectus possibilis concurrat effectiue ad species intelligibiles producendas.

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

tasmatā, sequitur intellectio: & res intellecta actū in intellectu est: & non per substantiam realem: ergo per similitudinem: sed hæc similitudo species intelligibilis est: ergo verē pdu- citur: & non ab intellectu agente solum: quia species non est intellectus agentis, sed illius cuius est phantasma: ergo oportet sit producta à phātafmate. Hoc videtur probabilius, & tenendū cōtra Marf. qui negat qd phantasma a-

liquid possit agere, etiā post illuminationē: quia corporale est (ait ipse) non potest in spiritum. Nō tamen dicimus speciem intelligibilem pduci ab ipso phantasma post factā illuminationem: quia dato phantasma nō possit immediatē per suā virtutem, confortatum ab intellectu agente, potest. Hæc videntur esse cōformiter ad Arist. qui dicit, sic se habere intellectu agentem in ordine ad phantasmata, sicut lumen ad colores: sed lumē non producit species coloris, sed ipsi colores illuminati pducunt. Nō nego tamen quin sit dicendum ipsum intellectum agentem concurrere ad talē productionem: & si quando dictum sit qd intellectus agens est qui abstrahit species intelligibiles, & producit, debet in isto sensu intelligi: quia ipse intellectus agens illuminando phātasmatā, potissima, & totalis causa est, quare species producantur ab ipsis phantasmatis: sicut dicimus stantes in loco obscuro, si candelam adducatur, quod lumen causet visionem illorum quæ videntur: imò & species causari à lumine, & coloribus, nō alia ratione, nisi quia lumen fuit in causa, quare colores suas protendant species vsque ad visiuam potentiam. Itaq; dicendum, intellectum agentem concurrere effectiue simul cum phantasma, & phantasma illuminatum producere species intelligibiles. Solum est negandū, quod intellectus possibilis concurrat effectiue ad species intelligibiles producendas.

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

Alia pars est, qd phantasma illuminatum, cū sit vnum, potest vnā, & plures species producere. Patet: quia si Petri phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: qd animatus: qd sit sensibilis: ergo omnium habet in intellectu actu species intelligibiles: & nō videtur à quo fuerint pductæ, nisi ab illo vno phātafmate: ergo potest producere vnā, & plures species. Dixi, vnā, vel plures: quia vtrūque potest dici, & quod solā vnā phātafmatū producat speciem, & illa mediante intellectu omnia prædicata essentialia qd dicitur cognoscit: quia illa vnā sola sufficiens est. Et potest etiam

etiam affirmari quod sint plures species. Ratio. p. p. Vltima pars est, qd licet simul tempore sit in tellectū informari specie, & intelligere, prius natura tamen est ipsa species. Patet. Prius natura est forma qua agēs agit, quam actio agētis: sed species intelligibilis est qua intellectus intelligit: ergo ipsa prius natura est.

Greg. Ari. Gregorius Arimi. tenet prius esse intellectio- nem, q̄ speciem: sed est conformiter ad suā imaginationem, qd non sit species ante actum intelligēdi, sed bene post actum: nos verō qui ponimus speciem, consequenter loquimur: & sic prius est species intelligibilis. Et ipsa species intelligibilis non est quod intelligitur, quia nō est species obiectū primarium, sed est id quo intellectus intelligit: nam actus intelligēdi nō terminatur ad speciem, sed terminatur ad ipsam rem intellectam. Verum est tamen, quia intellectus est potentia reflexiua, & intelligit se, & intelligit speciem, & intelligit se intelligere: sed tamen primario res cuius est species est obiectum, & secundario species intelligibilis.

Th. p. p. 4. 8. ar. 2. Quarta cōcl. Intellectus informatus specie in- telligibili vnuerſali non solū vnuerſale, sed etiā singulare cognoscere potest: & nō solū vnū, sed plura simul, siue singularia, siue vnuerſalia. Cōclusio habet duas partes. Prima est, qd intellectus licet dicatur esse vnuerſaliū, & obiectum eius sit vnuerſale, nō tamē ob hoc est negadum, quin singulare cognoscat distinctē, & clarē, sicut & cognoscat vnuerſale. Probatur. Intellectus format oportet cognitionem habere: ergo oportet cognitionem habere clarā: & distinctā subiecti, & prædicati: nam si non haberet subiecti, non posset tribuere ei tale prædicatū, sed subiectum est singulare: ergo intellectus cognoscat singulare distinctē, & clarē.

Præterea. Intellectus ratiocinatur in practi- cis sic: Omnis fornicatio est à me fugienda: hæc est fornicatio: ergo hæc est à me fugienda. In intellectu est notitia clara, & distincta conclusionis: & illa est vna singularis, & quid singulare: hæc est à me fugienda: & habet etiā notitiā minoris illius Syllogismi, quæ est: hæc est fornicatio: quæ etiam est singularis, ergo oportet qd sit cognitio singularis distincta: sicut & est vnuerſalis. Neq; alius sanæ mētis potest negare hoc. Solum est in controuersia an directē cognoscat singulare, sicut cognoscat vnuerſale. Doctor Sanctus dicit: singulari in rebus materialibus intellectus noster directē, & primo cognoscere non potest. Quod probat: quia per abstractionem à phantasma

tibus intelligit, vt dictum est: sed abstractio Rō. S. Tho. non est speciei in singulari, sed in vnuerſali: & sic intellectus ipsum vnuerſale per speciem intelligibilem intelligit directē: sed indirectē singularia quorum sunt phantasmata. Contra hoc dictum S. Tho. est doctor sub. & cōmunis opinio, & derident hoc scilicet, qd intellectus nō intelligat singulare. Et quidē in sensu in quo ipsi impugnant, & intelligunt S. Th. mentō veniret deridendus (si diceret ipse) quia videret delirare. Nō em̄ S. Th. diceret singularia nō cognosci, cuius scientia tam mani- festa est in vnuerſo orbe: sed neq; rusticus id affirmasset. Quapropter nostrā conclusionē etiam de mente S. Tho. ponimus, quod distinctē intellectus singulare cognoscat: sicut ipse dicit in loco citato, in solutione ad 2.

Sed tamen quia singulare etiam si distinctē cognoscatur, potest cognosci & specie intelligibili singulari, vel specie intelligibili vnuerſali, S. Tho. tenet qd singulare non cognoscitur specie singulari: quia talis non abstrahitur ab intellectu agente ex phantasmatis, sed solū vnuerſalis: sed concedit quod intellectus cognoscat singulare per speciem illam, etiam si sit vnuerſalis cum phantasma, quod est singulare: quia (vt supra diximus) cōuerſio ad phantasma, pro isto statu, necessaria est: & sic species vnuerſalis cum phantasma singulari causat distinctam cognitionem, quam causaret species in singulari, si daretur intelligibilis: sed hoc est cognoscere in directē singulare: quia cognoscat nō per speciem propriā, sed per vnuerſalem. Verum licet sit indirecta cognitio, sed tamē distincta: sic intelligendo S. Thom. non solum non venit deridendus, sed magnificandus in subtili sua imaginatione circa cognitionem singularium. De quo supra mentionem fecimus: sed hic magis ex pro- posito, & clarius.

Scrupulus tamen remanet: nam dato suffici- enter sit dictum circa cognitionem singula- rium pro isto statu ratione phantasmatis, qd supplet, quid de cognitione singularium ani- mæ separata, quando nō erūt phantasmata? Dicit potest, hoc posse per illam speciem vn- uerſalem quæ remanet. Secundo, & melius, quod per habitū derelictū in anima ex acti- bus quos habuit in via cognoscendo singula- ria. Si tamen quis teneat communem opi- nionem, quod singulare cognoscitur per pro- priam speciem singularem, cū ipsa maneat, per ipsam poterit cognoscere.

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

tibus intelligit, vt dictum est: sed abstractio Rō. S. Tho. non est speciei in singulari, sed in vnuerſali: & sic intellectus ipsum vnuerſale per speciem intelligibilem intelligit directē: sed indirectē sin-

gularia quorum sunt phantasmata. Contra hoc dictum S. Tho. est doctor sub. & cōmunis opinio, & derident hoc scilicet, qd intellectus nō intelligat singulare. Et quidē in sensu in quo ipsi impugnant, & intelligunt S. Th. mentō veniret deridendus (si diceret ipse) quia videret delirare. Nō em̄ S. Th. diceret singularia nō cognosci, cuius scientia tam mani- festa est in vnuerſo orbe: sed neq; rusticus id affirmasset. Quapropter nostrā conclusionē etiam de mente S. Tho. ponimus, quod distinctē intellectus singulare cognoscat: sicut ipse dicit in loco citato, in solutione ad 2.

Sed tamen quia singulare etiam si distinctē cognoscatur, potest cognosci & specie intelligibili singulari, vel specie intelligibili vnuerſali, S. Tho. tenet qd singulare non cognoscitur specie singulari: quia talis non abstrahitur ab intellectu agente ex phantasmatis, sed solū vnuerſalis: sed concedit quod intellectus cognoscat singulare per speciem illam, etiam si sit vnuerſalis cum phantasma, quod est singulare: quia (vt supra diximus) cōuerſio ad phantasma, pro isto statu, necessaria est: & sic species vnuerſalis cum phantasma singulari causat distinctam cognitionem, quam causaret species in singulari, si daretur intelligibilis: sed hoc est cognoscere in directē singulare: quia cognoscat nō per speciem propriā, sed per vnuerſalem. Verum licet sit indirecta cognitio, sed tamē distincta: sic intelligendo S. Thom. non solum non venit deridendus, sed magnificandus in subtili sua imaginatione circa cognitionem singularium. De quo supra mentionem fecimus: sed hic magis ex pro- posito, & clarius.

Scrupulus tamen remanet: nam dato suffici- enter sit dictum circa cognitionem singula- rium pro isto statu ratione phantasmatis, qd supplet, quid de cognitione singularium ani- mæ separata, quando nō erūt phantasmata? Dicit potest, hoc posse per illam speciem vn- uerſalem quæ remanet. Secundo, & melius, quod per habitū derelictū in anima ex acti- bus quos habuit in via cognoscendo singula- ria. Si tamen quis teneat communem opi- nionem, quod singulare cognoscitur per pro- priam speciem singularem, cū ipsa maneat, per ipsam poterit cognoscere.

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

Altera pars conclusionis est, quod cogno- scat

scat intellectus plura simul. Potest habere cognitionem propositionis, subiecti, & predicati: & ista sunt plura: ergo plura potest simul cognoscere.

Ratio. 2. Item. Potest habere cognitionem praemissarum, & conclusionis: imo habet conclusionis necessarii cognitionem, habita cognitione praemissarum: & ista sunt plura: ergo intellectus potest simul plura cognoscere.

Contra Dur. Ista conclu. est contra Duran. qui dicit, esse impossibile intellectum intelligere simul plura aequè primò. Item. Intellectum habere duos actus simul. Et sunt qui putent etiam S. Th. asserere quod Durā. & sic esset etiam conclusio contra eum: nam ait doctor S. q. intellectu potest plura intelligere per modum unius, sed non potest plura per modum pluriū. Per modum unius intelligit, quādo per unam speciem: & per modum plurium, quando per plures species distinctas. Rationem ibi assignat. Tamen communis opinio asserit contrarium: quia tenet quod dicit nostra conclusio. Et licet sit cōtra Durand. non videtur esse contra S. Th. si intelligatur sensus eius. Non enim absolute negat, quominus quis possit plura per modum plurium cognoscere imperfecte: sed de cognitione perfecte videtur loquutus: nam si unum ex alio sequitur, vt notitia conclusionis ex notitia praemissarum, simul poterit esse notitia praemissarum, & conclusionis: tamen quando unum non subordinatur alteri, putat doctor S. quod non contingat illa plura per modum plurium perfecte cognosci: & sic dicit non cognosci. Ratio est: quia cum intellectus noster sit finitæ capacitatis, & conatum apponat in cognoscendo, & finitum possit apponere, si pluribus sit intētus, minor est ad singula: vnde apponendo conatum in intelligentia unius, remittitur in alio. Et in hoc sensu venit intelligendus Sancti Thomae. quod non contingat plura cognoscere per modum plurium simul: quia non perfecte cognoscuntur, quando sunt illa disparata. Et sicut dicimus duo contraria non possunt esse simul: tamen in gradibus remissis non repugnat, sic etiam dicit, contingit plura simul cognoscere, sed cum hoc stat quod remissis possit: & est verum quod sensu, & intente non possit: ob id in sententia crediderim Sancti Thomae. non discedere ab opinione communi, licet in verbis multū distet. Nota tamen concludi. communiter loquitur abstrahendo à cognitione perfecta, vel imperfecta: contingit enim plura simul cognoscere, etiam si per modum plurium. Verum est, q

S. Th. p. p. q. 85. art. 4.

illa plura quæ per plures species distinctas sic cognoscuntur, & non subordinantur, non cognoscuntur sic perfecte, sicut unum solum cognoscitur: quod habent dicere necessariū qui tenent opinionem communem. Et quidē modus loquendi Sancti Thomae ex Aristotele videtur sumptus, qui ait: Intelligere est unum solum: scire verò plura ita vt plures cognitiones simul se impediant: nō sic plures scientiæ. Et quilibet nostrū experimentū sumit de hoc.

Ad primum distinguo de abstrahere: nam uno modo contingit per modū compositionis & diuisionis: sicut quando intelligimus aliquid esse in alio, vel esse separatū ab eo. Si isto modo quis abstrahat, quæ nō sunt abstracta, falsitas erit. Alio modo abstractio fit per modū simplicitatis: vt quando in re in qua sunt plura, abstrahō, considerando unum, alio relicto: vt in pomo est substantia pomi: est color, & est odor. Possū ego per intellectum de colore considerare, distinguere, & definire, non curando de substantia pomi: sicut Petrus cum sit indiuiduum, habet aliquid quod ad indiuiduum pertinet: & habet aliud quod de eius essentia est. Potestq; intellectus considerare quæ sunt de essentia eius, relictis alijs quæ sunt accidentia, etiam si propria sint: & sic modo abstrahendo nulla falsitas est. Et ob hoc dicitur. Abstrahentium non est mendaciū. Sic in proposito à phantasmate singulari potest intellectus abstrahere speciem vniuersalem representantem essentiam illius phantasmatis communem multis, non considerando accidentia alia per cōditiones indiuiduantes hūc, & nūc: & hoc est quod facit intellectus agens abstrahendo à phantasmatibus species intelligibiles per modum simplicitatis. Neq; tunc intelligit rem aliter q̄ est, sed considerat unam rem sicut est, alia relicta, quæ simul iuncta cum ea est. Si tamen sic abstraheret speciem lapidis à lapide: vt eam non intelligeret in materia, sed per se stare, iam esset ideam ponere cum Platone, separatam à materia, & à sensibilibus: in quo esset falsitas: quia res istæ materialis non reperitur extrā, nisi in materia, sicut vniuersale species, vel genus in suis indiuiduis est contrarium: vt diximus in predictabilibus.

Ad secundū dicendum esse similitudinem in aliquo inter intellectum agentem, & lumen, & esse dissimilitudinem. Similitudo est: quia sicut colores nō possunt actu videri absq; lumine, sic neq; phantasmata: sed est differentia in hoc, q̄ color sic est in se singulari: sicut & est in

est in potentia visiva, ob id potest color immediate de se effundere specie, vsq; ad potentiam: at verò phantasma, cui sit in se singulare, non potest sic speciem producere: quia in intellectu nō erit species singularis, sed cōis, & vniuersalis: quia species, & non indiuidui: ob quod aliter erit in intellectu, cuius obiectū est vniuersale, q̄ sit in seideo est necessaria virtus intellectus agētis, quæ & illuminet phantasmata, & fortificet ea, quæ simul cum ipso intellectu agente, vel intellectus agens cū phantasmatis? producat speciem intelligibile sine hūc, & nūc in vniuersali, quæ erit representatiua phantasmatis quantum ad naturam speciei. Isto modo dicitur abstrahi species: nō q̄ aliqua eadē numero forma quæ prius fuit in phantasmate, postea sit in intellectu possibili, ad modū quo contingit quod unum corpus ab vno loco transferatur in alium locum.

Ad tertium Ad tertium iam dictū est, q̄ id quod actu intelligitur primò, & directe obiectū est, id est, res cuius est species intelligibilis, & nō ipsa species intelligitur, nisi indirectē: quia intellectus est potentia reflexiua, & intelligit se intelligere, & intelligit suam actionem. Et si intelligat se intelligere per speciem, & intelligat speciem, tamen species primò non est quod intelligit, sed quo intelligit. Hic possit esse dubium, an hic modus intelligendi à sensibilibus, abstrahendo, sit in pœnā peccati: vt sentit doctor in. 1. & 2. sent. an sit naturale, vt docet S. Th. & alij: sed in Theologicis resolutionibus ad propositum: quia cōnaturalis est iste modus, & nō in pœnā originalis.

tur: ergo sequitur q̄ nihil cognoscit. Secundo. Probo q̄ si intelligit, q̄ omnia naturalia intelligat. Qui intelligit magis intelligibile, quod magis à natura intelligentis distat, poterit quod minus intelligibile, quod & minus distat: sed potest anima separata intelligere substantias separatas, sicut diues in inferno postus vidit Lazarum: & erat substantia separata: ergo poterit naturalia omnia cognoscere, que sunt magis prope eam.

Vltimo. Si anima separata cognoscit, sequitur q̄ cognoscat omnia singularia, quæ cōtinuantur apud nos: sed hoc est cōtra D. Aug. qui lib. de ciu. p. ait: aię mortuorū rebus viuētū nō interest: mortuo agē In contrariū est Aristoteles in isto. 3. qui pbat dat. animā separatā intelligere, quando ait: Quod si nō est aliqua operationum animæ propria, non contingit ipsam separari: sed contingit ipsam separari: ergo habet aliquā operationē propriam: & hæc maximè est intelligere: ergo anima separata potest intelligere.

Specul. hæc de modo intelligendi animæ separatae habet difficultatem, eo quod pro isto statu non potest intelligere sine tali cōuersione ad phantasmata. Et quidem si hoc est accidens ei, & non secundū naturam, soluta est dubitatio: quia separata habebit modū sibi naturalem, scilicet, nō cōuertendo se ad phantasmata, sed ad ipsa intelligibilia: sicut posuerunt Platonici: sed hoc est in cōueniens: quia sic anime nō esset melius corpori vniri, sed petius: & anima esset propter corpus, & nō cōtra: ob id videtur dicendū, q̄ quilibet res eo modo agat quo & actu est, sic animæ cōueniet intelligere, sicut quādo actu est: Et quādo forma corporis est, cōueniet ei agere cōuertendo se ad phantasmata. Et quādo separata est, quæ actu nō est forma corporis, cōueniet ei intelligere sine tali cōuersione: & sic modus cōuertendi erit ei naturalis: sicut & esse forma corporis: & esse separata est præter naturā: nō dico cōtra: & sic non conuertit ad phantasmata etiam præter naturam dicitur.

Prima conclusio. Anima rationalis separata nō solum intelligit absolute, sed substantias separatas intelligit. Patet. Vbi quicq; est potentia disposita, & obiectū: & nō est impedimentū, poterit esse operatio illius potentie: sed in anima separata est intellectus, & æquè perfectus: vt erat in corpore: & sunt ipsa intelligibilia: & nullum est impedimentum: ergo sequitur q̄ separata intelligit. Probat. Si aliquid esset impedimentum, maximè essent phantasmata quæ defunt: sed hoc nullum est: quia illa sunt

Ad tertium

S. Th. p. p. q. 85. art. 2.

SPECVL. XI. VTRVM anima separata à corpore cognoscat. Et si cognoscit, vtrum omnia naturalia, & illa quæ apud nos sunt.

1. Argument.

Aristote. in hoc. 3. text. 32.

Aristote. in 1. me. ta. et in fine posteriori.

Quitur quod non cognoscat. De ratione cognitionis sunt phantasmata. Necessarium est intelligenti phantasmata speculari: & eis nostra cognitio ortū habet à sensu, cui nihil nisi in intellectu, quin prius fuerit in sensu: sed in anima separata nō est sensus: nō sunt phantasmata, cui ista in corpore reperit

requisita solum pro isto statu, & non pro alio: sed sicut in angelis cognitio est sine conversione ad phantasmata, que nunquam habuerunt, sic oportet dare animam rationalem separatam, ut possit intelligere sine tali conversione: et hoc per species ibi reservatas, Deo concurrente ad cognitionem illorum quorum sunt species.

Obiectio.

Solutio.

S. Tho. p. p. 1. q. 89. art. 1. ad. 3.

Modus quo anima pervenit ad intelligendum.

¶ Sed obijciatur statim. Si solum intelligat per species acq̄sitas abstractas hic reservatas, puer qui non abstraxit, nihil intelliget. D. Tho. argum̄e. soluit, dicendo q̄ anima separata non intelligit per species innatas, neque per species quas tunc abstrahit, neque solum per species conservatas, sed per species ex influentia divini luminis participatas, quarum anima fit particeps: sicut & alia substantia separata, quavis inferiori modo: unde tam cito conversione ad corpus, ad superiora convertitur. Neque propter hoc cognitio, vel potentia non est naturalis: quia Deus est author non solum influentia gratia luminis, sed etiam naturalis. Hanc S. Tho. ubi quia in arg. de parvulis obiecerat, respondet eos intelligere per species ex influentia divini luminis. Est notandum quod dicit, non solum intelligere per species hic acq̄sitas, & reservatas: quapropter quantum ex dictis eius colligere datur, modus intelligendi animam separatam est accedens ad modum quo nunc substantia separata intelligunt, licet non tam perfecte. Et dato species que hic acquirunt, referuntur (ut diximus) in memoria intellectiva, pro illo statu, quando non erit coniuncta corpori, ipsa sola species non habent ut possint in intellectu actu facere cognoscere: quia defuncti phantasmata nisi ibi intelligatur, quaedam participatio divini luminis influentis in animam: vel sic actu intelligat. Et ubi non sunt tales species acq̄sita: ut in parvulis, infunduntur ab ipso Deo. Verum est tamen, q̄ modus intelligendi eiusdem animam separatam, solum per hoc quod ipsa convertatur se ad species quas habet, & sic q̄ possit intelligere sine alia speciali influentia ipsius divini luminis, est satis clarus, & apertus, sic q̄ in illo statu non indigeat phantasmate, & in isto sic, etiam posita specie. Tandem intelligere animam est certum, non solum de fide, sed in lumine naturali probatur.

Scol. 1. ad. 4.

¶ Et quidem doctor sub, quem sequitur modum, dicit, & Maio, & Gabr. modum ponunt clarissimum intelligendi animam separatam: ut neque sit per conversionem ad phantasmata: ut hic neque per conversionem ad superiora: ut docet S. Tho. in loco citato: sed q̄ sit medio modo, per conversionem ad objecta ipsa corporea

quorum fuerunt hic phantasmata: quia quicquid potest phantasma cum intellectu agente, potest obiectum, cuius est phantasma cum eodem. Fateor q̄ iste modus sit clarus: nisi obstat quod D. August. dicit, quod & adduximus inter arguendum, quod anime defunctorum non interfuit rebus viventium, & non videtur quare hic aguntur.

D. August.

¶ Scotus respondet, q̄ hoc est ratione distantie. Tamen nescio quid sit verisimilius: quia modus hic satis est verisimilis.

Scoti solutio.

¶ Secunda pars patet: quia tanto per amplius cognoscet tunc, quanto intelligibile sit actu: quia magis proportionatur intellectui: sed substantia separata maxime sunt actu ergo tunc intelligentur. Verum est tamen q̄ anima separata cognoscet alias animas separatas perfecte: quia cum cognoscit se perfecte, & modus essendi eius est conformis aliis animabus: sed loquendo de cognitione naturali, cognoscet angelos imperfecte: quia sunt supra coditionem ipsius animam: quia eos non potest cognoscere naturaliter, nisi ex sui cognitione, que quavis sit perfecta, erit multum deficiens ad cognoscendum perfecte angelos, qui sunt perfectiores. Et quidem est commune omnibus substantiis separatis, quod cognoscit id quod est supra se, & id quod est infra se per modum suam substantiam, & id quod est iuxta se. i. quod est æquale ei: ut si plures essent angeli in vna specie, sicut sunt plures anime rationales, angelus posset perfecte cognoscere naturaliter omnes angelos sibi æquales, sicut cognoscit se ipsum.

Ratio. 2. p.

2. Cōclusio.

¶ Secunda cōclusio. Quavis ad cognitionem animam separatam ponamus species infundi ab ipso deo post mortem, licet de parvulis videatur quod æqualiter infundantur, non tamen sic de adultis apparet, sed cuilibet secundum statum suum. Ista cōclusio videtur esse extra naturam terminos, cum loquamur de infusione a deo: sed non est extra propositum: quia cum ad Philosophum naturale spectet (supposito ponat animam rationalem separatam manere immortalem) & de modo cognoscendi naturaliter oportet loqui: & de isto est sermo in presentia: si ad cognitionem naturalem non spectat istarum specierum infusio, parvuli decedentes ante adultam ætatem, manerent defuncti, & velut truncus sine cognitione naturali, non sit infusio specierum: sed siue sit ultra Physicum, & ad Theologum attingat, non tamen est infructuosum semel sciri parvulis de re. Dico ergo in cōclusionem, quod dato parvulis videatur quod æqualiter infundantur, siue loquamur catholici de illis, qui regenerati sunt mo-

Non æqualiter adultis infunduntur species.

ti moriuntur, siue de alijs qui cum originali de cedunt, videtur par ratio ad eorum naturam: ut species infundantur æqualiter eis. Æqualiter (inquam) omnibus regeneratis: sed de adultis, & decedentibus in originali suo modo dicitur, q̄ non æqualiter. Patet: quia non æqualiter omnes habent acq̄sitas: ergo si vnus habet multas acq̄sitas, alius paucas. Si æqualiter, frustra aliquæ essent species. Ob id videtur q̄ pauciores dentur illi, qui plures habet: quia minus indiget: & plures illi qui minus: quia magis indigent.

¶ Secundò dico, q̄ non æqualiter infunduntur omnibus, etiam si æquales habeat acq̄sitas: sed cuilibet secundum statum suum: quia non omnes sunt æquales. Et videtur q̄ ne naturalis maneat appetitus frustratus, q̄ illi qui pluram conatus est scire in hac vita, licet non fuerit adeptus, habeat plures species. Sed hæc sufficiant opinatiue dicta. Et quidem doctor S. dicit animas separatas habere cognitionem omnium rerum naturalium per species infusas a Deo, tamen non certam, & propriam, sed communem, & confusam. Dat tamen angelis quod habeant naturalem omnium, singularem, & distinctam.

S. Tho. p. p. 1. q. 89. art. 3.

3. Cōclusio.

Ratio.

Arist. in li. de longit. et brevit. vite.

B. Hierony.

Ratio. 2. p.

¶ Tertia cōclusio. In anima separata cognitio que est per habitum scientiam manet, manet & ipse habitus. Probatur quod manet habitus scientiam, & deinde facile probatur q̄ maneat actus. Hic loquimur de habitu scientiam, prout in intellectu est per species intelligibiles. Probatur. Si habitus scientiam non maneret in anima separata, esset quia corrumpere: sed nullo modo corrumpitur: ergo manet. Probo minorem ex Arist. qui dicit, aliquam formam dupliciter posse corrumpi: vel de per se à contrario: vel de per accidens corrupto subiecto: at scientiam habitus nullo istorum modorum potest corrumpi, quantum ad id quod in intellectu est. Patet. Non potest ad corruptionem subiecti: quia intellectus perpetuus est, & incorruptibilis. Neque à contrario: quia species intelligibiles ibidem reservata: in memoria intellectiva, non habent contrarium: nam licet in cōpositione, & diuisione possit esse deceptio, & contrarietas, tamen in anima separata non potest esse sequitur ergo quod habitus scientiam, quos hic habuimus, manent post separationem animam à corpore, & perfectius manent. Et sic D. Hierony. ad Paulinum: Discamus in terris, &c.

¶ Secunda pars, q̄ maneat actus scientiam acq̄sita, patet. Manet habitus, & manent spe-

cies intelligibiles: ergo poterit esse actus: nam si non maneret, maxime quia modus non manet operandi, scilicet convertendo se ad phantasmata, que ibi non sunt: sed hoc non obstat, ut dictum est: quia vel erit (ut dicit Scotus) per conversionem ad propria obiecta: vel per conversionem ad superiorem substantiam, ut dicit S. Tho. Itaque manebit actus scientiam acq̄sita, licet quantum ad modum non erit: quia non erit per conversionem ad phantasmata.

¶ Quarta cōclusio. Quavis naturaliter loquendo, distantia localis non impedit cognitionem, quominus anima rationalis cognoscit, non tamen animam mortuorum cognoscunt que hic inter vivos aguntur. Probatur q̄ distantia localis non impedit cognitionem. Ibi distantia localis impedit cognitionem, quando causatur cognitio ab ipsis sensibilibus, q̄ oportet sint debite approximata, vel quia debet esse conversio ad ipsa: sed cognitio animam separatam nullo istorum modorum continetur, probatur est: ergo distantia localis nullum est impedimentum.

¶ Præterea. Cognitio animam separatam respectu singularium, est ex influxu specierum ex diuino lumine: sed hic influxus sic ad distantiam, sicut ad propinquum se habet: ergo cognitionem animam separatam non impedit distantia localis, quam tamen magna, intelligendo de illis que sunt in presenti: quia que præterita, vel futura, ipsa deficiunt à ratione cognoscibilitatis: quia & deficiunt ab entitate: sed solum loquimur de distantia locali respectu illorum que sunt.

¶ Alia pars, q̄ non cognoscit animam defunctorum illa que apud nos sunt naturaliter loquendo (quæ ex diuina dispensatione fecus est) probatur. Anima separata cognoscere potest singularia, vel quia quodammodo est determinata ad illa, vel per vestigium alicuius præcedentis cognitionis, aut affectionis, vel per diuinam ordinationem: sed anime mortuorum secundum naturam suam, & diuinam ordinationem segregata sunt à cōuersatione viventium, & cōiuncta cōuersationi spiritualium substantiarum: ergo oportet ignorare ea que apud nos agunt. Sic D. Grego. dicit: Mortui vitam in carne viventium per eos qualiter disponant, nesciunt: quia vita spiritus longe est à vita carnis, & sicut corporea, atq; incorporea diuersa sunt genere, ita sunt distincta cognitione. Ex hoc sumit ratio, q̄ neque possunt cognoscere ex vestigio præcedentis cognitionis: quia ex illis que hic cognouerunt, nullum est vestigium ad illa que postea gerunt. ¶ Sub compedio propter studiosos, & affectuos ad

4. Cōclusio. Anima rationalis non cognoscit que apud nos cōtingunt. Vide Aeg. quolib. 5. q. 28.

Ratio. 2.

Ratio. 2. p.

Grego. 12. moralium.

Etos ad doctrinam San. Thom. de cognitione aiæ separate hæc doctrina eius haberi possunt.

¶ Primum. Anima separata non mouetur immediate ab aliquo obiecto corporali, neque spiritali. Quod est contra communem opinionem, ut diximus.

¶ Secundum. Anima separata se sola sufficiens est absque specie, ut intelligat sequia est sibi præsens.

¶ Tertium. Per istam cognitionem qua se cognoscit, potest cognoscere, cõfused tamen, substantias separatas: & cognoscit alias animas, perfecte quidem, sed non distincte, hanc, vel illam.

¶ Quartum. Animæ separate infunduntur species: quod est necessarium dicendum, supposito non mouetur ab aliquo obiecto corporeo, neque incorporeo: quæ infusio potest dici naturalis: quia necessaria est ad operationes naturales: & quia talis status hoc exigit.

¶ Quintum. Anima per tales species infusas potest intelligere res corporales, & spirituales: sicut quilibet nostrum per species proprias. Et non solum per has cognoscit naturas rerum, sed singularia distincte: quia necessarium est ad talem statum: aliàs non posset loqui angelus, vel alteri animæ. Et patet de puero, qui patrem & matrem cognoscet.

¶ Sextum. Non oportet quod anima separata cognoscat oia singularia, sed solum illa ad quæ habet ordinem, & quæ videntur ad suum statum pertinere. Anima tamen benedicta Christi Iesu Redemptoris nostri nouit omnia: quia ad eum spectat.

¶ Septimum. Anima separata cognoscit per species acquisite hic in via, siue vniuersales, siue particulares.

¶ Octauum. Distantia localis nõ impedit cognitionem singularium, etiam quæ est à celo ad terram.

¶ Nonum. Animæ defunctorum non cognoscunt quæ hic fiunt: quia sunt separate à confortio nostro: quod si cognoscant, erit ex diuina ordinatione.

¶ Ad duo argumenta priora patet solutio.

¶ Ad tertium verò, dictum est animas non cognoscere quæ hic aguntur, & fiunt. Quod si aliquando veniant, & appareant, vel est illusio, vel fit Deo permittente: ut factum fuit de suscitacione Samuelis per Phitoniam: quæ vera fuit suscitatio. De quo vide. 1. Reg. 8. & ibi Do. Abulen. quæst. 28.

¶ Hic posset queri: an anima separata possit mouere corpus, sicut mouet angelus. Et quidem, quidquid alij dicant, dicendum est quod sic, ut scite, & latissime probat noster doctor fundamentalis Aegidius Romanus. quolibet. 4. quæst. 17. De quo aliàs ex professo loquimur sermone in resolutionibus nostris Theologicis: nam hic à fundamentis adducere omnia, esset valde operosum, & transcenderem metas physicæ discipline, & ideo superfedem, lectorem remittentes ad locum supradictum.

Et sic est finis tertij libri de Anima, & totius speculationis rerum naturalium: quæ manu ducunt nos ad cognitionem sempiternæ veritatis: cui sit honor & gloria in æternum, & vltra. Amen.

Obiecti

Solutio

Ad argum.

Vera fuit Samuelis suscitatio.

Dubium.

Solutio.

Aegidius. Resolutio nes.

D. Tho. 3. p. q. 10. d. 2

Finis Tertij libri de Anima, & totius operis.

Registrum huius operis.

* A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y.

Omnes sunt quaterniones, præter *. qui est duernio, & Y. qui est ternio.

SALMANTICAE

Excudebat Ioannes Maria à Terra noua. Anno Dni

1562.

Deus
De lacrimis
Deus quies

alteri animæ. Et patet de pueri
& matrem co

Deus meus ad te de
Cura regis habet me
Sua per multos dies
Me

Deus meus ad te de
Cura regis habet me

Handwritten notes and scribbles, including the phrase "Cura regis habet me" and other illegible cursive text.